

1

SPISY JANA NERUDY

Seznam dvacátý pátý

1874-75

JAN NERUDA
ČESKÁ SPOLEČNOST

V

KNIHOVNA KLASIKŮ
ODEON

SPISY JANA NERUDY

*řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd
Hlavní redaktor Jan Mukařovský*

*Redakční rada: Aleš Haman, Miloš Pohorský, Rudolf Skřeček, Felix Vodička
Výkonní redaktoři Aleš Haman a Jarmila Višková*

Svazek připravil František Stýblo

Doslov napsal Aleš Haman

Graficky upravil František Muzika

△ *V Praze 3. května*

Byl první máj. Bylo odpoledne. Byla hodina čtvrtá. Nebe se pojednou odevřelo a liják schloustl s takovou silou, že ihned vystříklo bláto až přes okna přízemní. Odnaproti vyběhl nějaký učedník, postavil se doprostřed ulice a vycenil zuby, aby prý pomocí „májového deštiku“ rostly mu ty štětiny na ježaté hlavě ještě houšť. V průjezdu zavřeštěla služka, že ji zámečnický tovaryš právě polil od hlavy až dolů, aby „nám letos kravičky hodně nadojily“! A o dva domy dál kvičí a piští, kňučí a hučí jakás banda „Die Maiglöckchen. Walzer von...“, klarinet o půl tónu výš než flíglhorn a bombardón o tři takty za valdhornou. Napil jsem se tedy horkého čaje, vzal kožich a šel ven, užívat máje. — A pak nám pjeje Vrchlický:

*Jde tiše jaro mladé,
jde v písni a květu, v lásky snech —!*

Básník je básník. Vždyť víme, co ti lidé umějí. Alespoň kdyby byl Vrchlický tak stár jako já, a pamatoval tedy ty dávné doby, kdy *bývalo* ještě jaro! Letos arci se zdálo, že bude jaro skutečně jednou zas. Také první máj začal tak, jako by máj letos měl být zcela opravdovým májem. Smál se dopoledne tak líbezně, byl tak teplý, tak měkký, že by ho byl člověk pohladil. Ale odpoledne byl už zase jako medvěd. Zůstaly nám věru z minulých májů ach! už jen ty „bandy“.

Báli jsme se sice, že následkem lonských policejních zákazů i ty vezmou nám už za své („pro nemravné atentáty na nevinné lidské uši“), ale veškeré dotýčné naše obavy byly bohužel marny!

Začal překrásně ten první máj, ale neskončil. Já se mu nedivím, že ho tak brzy omrzelo lidem dělat radost, — lidé mu

jí nedělají taky. Kdopak ho oslavuje? Kdopak činí zvláštní přípravy na něj? Neříkám, že bychom měli zavést zase „floreálie“ starých Římanů, při nichž nazí lidé tančili městem, — neboť už chvalně známý mravokárce Jindřich Heine upozorňuje, že nám „v tom našem ponebí“ káže „jak vlastní mravnost, tak i policie“, abychom byli „oděni líbezň“. Ale tak trochu „dle starého zvyku jásat, skákati a vůbec ústavně se vrtěti“ na uvítání „nového ruchu v přírodě“, jak nebožtík Krolmus píše, bychom mohli přece.

Máj mívá pověst „nejkrásnějšího měsíce“ v roce, už jí nemá. Je dnes jako velkoměstský líón, který před lety býval „nejkrásnější muž“ celého města, ale ošuměl a má teď uplakané oči. Podnes je nám arci vše „májové“ zároveň příjemné, ano milostné. „Májová světlost“ je prý nejkrásnější jas v roce, „májový den“ je den čarovný, „májový déšť“ je déšť zúrodnující, májové máslo je chutné, májový hřib je vonný; krásné narcisce se říká „májové oko“ a čarovné konvalince „májový květ“.

Škoda! Dámy učinily už přípravy své, pro letošek skutečně „májové“, totiž krásné. Látky svítivých barev, vlající stužky, průhledné krajky, lesklé perly. Zvláště pěkně se vyjímá nová ta *zlatě hnědá* barva na šatech — hnědost s červeným nádechem. Módní zpravodajové z Paříže chválí nám také nové okraje kloboučků, zcela z perlí zhotovené. Na rameně sedí dámám krásně vyvedený motýlek. Krk a prsa jsou ozdobeny menšími i většími šperky ze stříbra nebo stříbrného filigránu, což se vyjímá vskutku jako jarní květ. Pod krčkem podlouhlá, hezky široká jehlice, s emailovaným obrázkem, emailovanou devízou v slovech nebo notách. Na prsou, jakožto závěsek k hodinkám nebo podobná ozdoba, zase celé skupení ozdůbek a balatek drobnějších.

Také mužští nosí ozdůbky ty stříbrné, obyčejně co závěsky k hodinkám. Malé tabuličky či plošky, s filigránovými okraji nebo bez nich, a na tabuličkách nápisy, zpravidla žertovné. Ta nevinná i zároveň veselá hračka přišla k nám z ciziny; není tedy divu, že také nápisy zůstaly po nějaký čas cizí nebo že se obmezily na nápad pouze přeložený, ledabylý —

„Schwamm drüber!“ — „Člověče, nezlob se!“ — „Pepičku, dej mi hubičku!“ — apod. Konečně měl ale přece zlatník, pan J. Seidl na Spálené ulici, šťastný nápad, že si stříbrnické té industrie chopil se českou rukou, že ji povlastenčil. Zhotovil zdobné dámské jehlice a drobnější okrasy, rovněž hodinové závěsky pro mužské s českými hesly. Čteme ve výkladní jeho skříni: „Moje barva červená a bílá“ (červený email na lesklé stříbrné plošce), „Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů“, „Já jsem Čech a kdo je víc“, dále s notami i bez not „Proč bychom se netěšili“, „Znám jednu dívku, ta má dukáty“, „My čeští sedláci, vychytralí ptáci“ (Dvořákův Šelma sedlák), „Kde domov můj?“, „Píseň Česky“ („V Čechách, tam já jsem zrozena“), „Pozdrav pánbůh, milostpane, milostpaní“ (Šelma sedlák), počáteční motivy 4. Slovenského tance od Dvořáka, České muziky od Lva atd. Rozumí se samo sebou, že každý může si objednat zamilovaný motiv svůj a heslo svoje. — Nápad tedy rozhodně dobrý a při elegantní úpravě dojde zajisté rychle co nejširší obliby.

Když si hrajeme, hrajme si alespoň po česku! Jen škoda, že i velké věci stávají se u nás poměrně hračkou. Račte odpustit, že je člověk v tom mrzutém májovém počasí také trochu mrzut, — ale co všechno by učinil jiný, čilý a podnikavý národ například z těch našich divadelních vlaků! O nichž přece můžeme s oprávněnou pýchou říci, že jim není ve světě a v dějinách rovná! Jaký plamen nadšení by z nich rozšlehnul po celé vlasti! Jak by ovětralý kámen matičky Prahy jimi se proměnil v ocel!

Ti dobří lidé přijíždějí plni zanícení — za dva tři dny mohli seznat sílu znamenitostí zdejších, osvěžit historické své vědomí, odvézt si zanícení ještě zvýšené a pocit, že strávili krásné chvíle mezi svými, v Praze, sídle vlastenecké i vzájemné lásky. Ale není dostatečné organizace, není průvodců, poutníci jsou většinou poukázáni na kruh zcela ouzký, čeho mimo něj sami nevyhledají, také nepoznají, a odjíždívají pak jen s pocitem únavy, někdy i s pocitem zklamání, třeba nepřiznaného.

Kdo zná český lid, ten náš čtenářský, kronikářský lid, ví, co to je, dá-li se mu Sen v noci svatojanské místo nějakého

kusu z českých dějin s velkou úpravou, s ohnivými deklamátory. Ale to patří také k receptu na naši nynější českou politiku — jen co možná málo pobídek, jen proboha žádné hlučné, unášející nadšení! My krátkodušní bychom mu pak třeba ani nestačili.

Je už trudno číst ty naše časopisy české. Samý nářek na nezdar, na různé útisky v místě jednom, v kraji druhém a třetím, a to nářek bohužel opodstatněný. Nedařovalo se nám sice nikdy zvláště, ale — bývalo přitom veseleji. Dostávali jsme klofce ze všech stran, ale tenkrát jsme nebyli skoupi a zase jsme rozdávali klofce na všechny strany. Teď podržujeme všechno pro sebe — to není ani slušné!

Český voják, pod dobrým komandantem, je hrdinou. Rovněž celý český lid — znamenitý politický materiál, ale musí být veden. Někdy arci pojednou jde ten lid cestou svou; ukázal to při Národním divadle: tlačili lid po vystavení do řady třetí, on však se rychle postavil sám do řady první a označil divadlo co vskutku „národní“ a co majetek zcela svůj pro všechny časy. Častěji však musí být tedy veden. Ach ti opatrní, diplomatizující vůdci naši! Od té doby, co nám Hřímaly zkomponoval tu monotónní „mandarínskou“, jsme pořád „na tom fleku zde“.

Že prý to jinak nejde a slavná vláda prý rychlejšímu postupu nedovolí. Slavná vláda mně připomíná vtip nebožtíka mého tatínka.

„Buď jen hodný,“ říkával mně, „když budeš dnes vskutku hodný, tedy koupím sobě navečer džbánek piva.“

A když my dorostlí Češi jsme teď hodni, při povolování daní, při dělání zákonů atd. vskutku hodni, tedy nám to pak udělá slavná vláda k vůli a — má se dobře.

△ V Praze 10. května

Vždycky, když svlíknu zase kožich, obléknu letní kabát a zadívám se vlevo na tu knoflíkovou dirku, do které lidé si zavěšují své řády, projede mi srdcem bolest palčivá, hrozná. Všemohoucí bože, copak já pořád nic? Cožpak mám zemřít, pod tu sirou zemi sejít jako člověk nejtuctovatější, obyčejný, zcela všední? To je myšlenka hrozná! — Myslím, že asi tatáž hrůza lomcovala nebohým Hálkem, když napsal svoje: „Jen zevšednět mi nedej, bože!“

„Aide toi et Dieu t'aidera“ — čili „Človče, přičiň se a pánbůh ti pomůže!“ Copak se nepřičiňuju? Nejsem loajální, tak loajální, že by to tak skoro už ani nemělo být?! Po celé své živobyčí hlásím se věrně k českému národu, jsem tedy částkou onoho materiálu, nad nímž se dle Giskry „vládne nejsnadněji“. Do svého čtrnáctého roku jsem kráčel před každou c. kr. vojenskou muzikou, ať šla kudykoli, — a jak jsem kráčel! A roku 1866 jsem rozdál raněným vojákům celý balíček krátkých cigár, pětadvacet kusů! Člověk se sice nemá ku své šlechetnosti přiznat — když ale už nevím jak do toho.

Že prý abych „udělal něco pro stát“, radil mi můj krejčí, zároveň ostrostřelec pražský (on už má řády, rakouský, papežský a ještě nějaký; nevím, co udělal). Nu, pročpak ne! Třeba arci dříve tedy stát a jeho potřeby *studovat*. Studujme! Rakousko je dle všech časopisů, kněh a řečí prý „stát zcela zvláštní“. Ale tento zcela zvláštní stát má dle všech časopisů, kněh a řečí, zrovna tak jako všechny státy ostatní a pranic zvláštní, zapotřebí předně a hlavně a jen věci *jedné*: peněz. Dobrá, dejme mu je!

Ze své kapsy nemohu — bůh je můj svědek, že ne! Navrhuju ale výbornou náhradu — *novou daň* — netlučte mne! Daň z českého vlastenectví. Jako každý udává bernímu úřadu veli-

kost svých příjmů, tak aby udal každý sám velikost svého vlastenectví a dle toho platil.

Uvidíte, že ten zákon v říšské radě projde. Naši budou pro něj hlasovat najisto — ono jim sice do českého národu pranic není, ale každá nová daň pomáhá „udržet ministerstvo“, a *proto* jsou naši vlastně na říšské radě. A doufejme, že by pro daň z českého vlastenectví hlasovali i Němci — vždyť je Němec konečně také člověk a má kousek srdce. Ba někdy je mezi nimi i člověk se srdcem celým — vím sám o jednom, jmenuje se Jan Gottfried Herder a umřel před osmdesáti roky.

To bude rámus a shon — vždyť známe své majetné třídy! Každý bude chtít být ve třídě nejvyšší, platit nejvíc. Ale to půjde ztěžka, udávání „vlastenecké míry“ bude se dít pod přísahou, na každé přehánění bude trest velmi krutý, a kdo bude chtít chytrost slavných úřadů přelstít a „platit“ za většího vlastence, než jakým vskutku je, bude musit být už chlap po čertech prohnáný! Někteří budou arci také snad bručet; například paničky našich profesorů, doktorů, advokátů atd. — ty řeknou: „Hm, platit z něčeho, co se hodí leda pro domácí potřebu!“ A jejich stateční manželé kývnou hlavou a rozhodnou se: „Ne — vlastenectví je pocit *příliš* ušlechtilý, než aby se s ním chodilo na veřejnost. A pak — kdybych udal, že jsem *tak* velkým vlastencem, jakým vskutku *jsem*, — vždyť bych zahanbil veškeré své kolegy od A až do Ž!“ — Aťsi, my ostatní to nahradíme. Pro mne například budou musit udělat třídu tak vysokou, že z toho půjde až závrať. Ať nadělám si ještě několik tisíc dluhů — *mně* je to jedno!

Ostatně — však já si teď peněz vydělám dost! Mám myšlenku vskutku geniální — panebože, děkuju Ti zcela upřímně za ty své obzvláštní dary duševní! Vypůjčím se totiž od spořitelny peníze a budu stavět na Vinohradech domy, do prodeje. To by ovšem vlastně nebylo nic nového; ale já to udělám jako hodináři, dám na ty domy cedulky s nápisem: „Se zárukou za trvanlivost po tři roky“ — to bude nové, lidé se budou divit a budou kupovat jako blázni. Pak hodlám v téže budoucí čtvrti pražské stavět také domy například pro sa-

movrahy, domy, které spadnou ve zcela určitý den i hodinu. A pak ovšem také ještě domy obyčejné „vinohradské“, jenže je budu v novinách chytře oznamovat jakožto „domy, které se boří — bez dynamitu, a tedy zvláště p. t. velectěným pánům anarchistům se hodí za vánoční a novoroční dárky“. Atd. Snad mne pak tedy nemine řád alespoň jako vynikajícího průmyslníka.

Škoda, že také obec pražská nedává rady. Šlo by to snáz. Stal bych se například obecním starším a navrhnul bych, aby Svatováclavské náměstí se předláždilo ročně ještě jednou a ještě jednou. Nebo bych navrhl, aby se vystavěly vodojemy dva, oba svěřily Horšicovi a mně dal vrchní dozor. Nebo bych ve jmenu obce prohrál nějaký důležitý proces. Nebo bych nechal zkazit nejen Židovský ostrov, ale taky Střelecký ostrov a Žofínský ostrov a celou Vltavu a celou Prahu a všecko. Naši potomci nám ovšem za nynější moudrost a věhlasnou činnost naši nepřijdou ani na jmeno — ale co! Potomek je potomek — co s ním! ? Jsou s ním nějaké řeči ?

Byla mi jmenována suma, za kterou se mohl Židovský ostrov koupit. Dobře učinila slavná komise, že zrazovala. Za polovičku té sumy můžeme mít ještě jednu štěrkovací mašinu — a co jsme měli hned s tou první juxu! A dáme-li jen dvakrát tolik, vystaví nám Horšic ještě jeden vodojem — nový jux!

Praha má hlavně dva body, z nichž je tak nevýslovně krásna: pohled z nábřeží na Hradčany a pohled z Kamenného mostu po Vltavě vzhůru — těm není ve světě rovno. Každý cizinec zastaví se uprostřed mostu a hledí na ten širý, lesklý, zelený obraz v ustrnutí. Roku 1866 proseděli Prušáci po mostecké zídce celé noci a dívali se zaníceni na kus naší Prahy. Ovšem by měl zůstat obraz ten širý, jak je, a barevný a svěží, jak je. Ale už jsem řekl — co je nám do potomků!

Když jsem po delší době vyšel z domu a ubíral se zase jednou směrem k Národnímu divadlu, byl jsem co nejpříjemněji překvapen oznamným sloupem, myslím že Rennovým, stojícím pěkně na širokém chodníku poblíž té naší budovy krásné. Nevím, jak dlouho už se tam zrak Pražanů na něm pase, ale

řeklo se mi, že dovoleno jej zde postavit na zkoušku. Je to takzvaný „sloup Littfassův“, před dvaceti lety v Berlíně zaváděný, dnes už dávno pro děsnou svou ohyzdnost, neforemnost a nepraktičnost odtamtud vyhazovaný. My jej teď „zkoušíme“.

A tadyhle jsem četl, že ze zamýšleného osvětlování Prahy elektrinou prozatím sejde, že se počká, až jak se to osvětlování osvědčí zase v Berlíně. Zcela správné! Když mohla Praha bez elektrického světla být (viz Palackého) už 1161 let, může počkat ještě dvacet nebo třicet roků. A pak — ví se dnes snad už, který systém bude nejhorší? Nu a jiný přece nemůžeme zavést u nás!

Říká se kamenné matičce Praze, že je celá jediným „historickým muzeem“. To nám lichotí, a my z ní děláme muzeum tedy *ještě* jedno. Až budou chtít naši potomci — pořád se mi dnes ti potomci pletou mezi nohy! — za padesát let poznávat, jak kde po světě byli jejich předkové ještě hl — hluboko pod nimi, zajedou si k nám, u nás to bude všechno na jedné hromadě, a bude se to nejspíš právě „zkoušet“.

Člověk by si vlasy vyrval! Nelekej se ale, čtenáři. Slyšel jsi už někdy při zahradním „velkém“ koncertě nějaký kvodlibet nebo potpourri nebo olu potridu nebo jak tu hudební sekaninu nazývají? Jedna melodie už se chýlí ku svému konci, nebo se k němu ještě ani nechýlí, vtom — bum! turecký buben, a v tomtéž okamžiku začne melodie zcela jiná, se zcela jiným rytmem, do zcela jiné tóniny, a počíná si tak nevinně a bezstarostně, jako by jí do té dřívější melodie nebylo ale pranic! To bum! je umělecký, hudební přechod. Nu a to moje rvaní si vlasů je také jenom bum!, umělecký, stylistický přechod. Chci mluvit totiž o mužských — pleších; když byl celý fejeton pro mužské, aby bylo alespoň něco zas pro ženské, — ono je to vlastně ovšem zas jen pro mužské — ale nechme toho!

V Americe panuje teď móda, že sobě mužský, který má pleš, dá ji pomalovat barvami, krajinou, figurami, dle Tiziana, Meissoniera, dle čehokoli.

Co všechno si může dát namalovat plešatý manžel! Co plešatý vdovec! Plešatý mládenec! Nechci se ale šířit — to je

předmět fejetonu zcela zvláštního, nového, jež ostatně — ne-
napíšu taky.

Chci jen říci, že se mi ta móda jak náleží líbí.

Milostivá slečno, nemám sice pleš, mám jen takzvané čelo —
ale také to je malířský „materiál“, k vašim službám!

Malujete tedy snad také, milostivá? Nebo kreslíte alespoň?
Tuší? Lidské kůži neškodnými uhly?

Smím před vámi již pokleknout? Držím dobře čelo?
A smím se trochu — trošinku opřít? Jinak že mám hlavu
klonit? Zatáhněte tedy růžovými svými prstýčky trochu
za ucho vlevo, trochu za ucho vpravo — dejte mi třeba ně-
jaký klofec, ale malý — malý, prosím! — tak, a teď malujte.

Třeba namalujte mého papouška, jak kouše jablko. Nebo
toho pokrývače, který tamhle přes ulici leze po střeše, s pře-
krásnými hadry na nohou. Nebo jen nějakou arabesku, a do ní
si třeba — abych ničeho netušil — napište vzkaz tomu pá-
novi, s kterým se dnes večer najisto, jak víte, sejdu.

Namalujte si vůbec, co chcete. Mně se to před vámi nevý-
slovně příjemně klečí!

NÁRODNÍ LISTY 11. května 1884

△ V Praze 31. května

„Nové padesátky rakouské jsou nejdokonalějšími bankovkami ve světě, ano lze říci, že jsou už dokonalost sama.“ — Tak jsem četl v novinách. A téhož dne byla už taková padesátka v mých rukou. Byla mi svěřena, abych ji — někam dones.

Jak vypadala, věru nevím. Byl jsem k neuvěření rozechvén. Za prvé neočekávanou a zajisté pro mne čestnou důvěrou. Za druhé myšlénkou, že lidstvo konečně — konečně v něčem dosáhlo tedy dokonalosti. Za třetí, že ta dokonalost dosažena v *mém* Rakousku. Prsa se mně dmula. Před očima se mi dělaly mžitky modré. Snad ta padesátka byla tedy modra.

Ach — žet je česká literatura téhle té dokonalosti ještě tak daleka! Že je jí dalek zvláště český spisovatel! Že je mu ona napořád jen „cílem — unikajícím věčně“! On se tomu cíli může ovšem blížit, po zlatce, někdy i po pětce, ba snad, když je zvláště úrodný rok, i po desítce, ale dosíci ho — — já umlkám — nač bych rozdíral prsa vlastní a p. t. vysoce ctěných kolegů svých! —

Myslím si, že kdybych měl takových padesát padesátek, zapěl bych báseň tak vřelou, tak vznešenou, že by — sám pánbůh ví, jaké by to bylo „že by“!

Ba i kdybych měl jen jednu jedinou, mohl bych si za ni už něco koupit. Například kopu vajec. Také taková věčná tužba moje. Rád bych věděl, jak to vlastně s vejci je, kdy jsou drahy a kdy jsou laciny — laciny nejsou vlastně nikdy. Vezměme například přestupný a vaječný rok 1884. Nejdřív byly vejce drahy, že byla ještě zima a „slepice nemohly k zemi“. Pak bylo sice hezky, ale nastaly „židovské svátky“ a „židé spotřebujou vajec náramně mnoho“. Pak se držely vejce v draho-

tě, protože předtím „začaly slepice příliš časně a byly už vynešeny“. Pak zas proto, že slepice hospodyním „scípaly“. A odtud se drží pořád na 35 nových za mandel, protože „na dva nové za kus neklesnou v Praze vejce nikdy a musí se udržet celoroční jakás cena, aby obchodníci mohli vyjít“.

Nebo bych šel na cestu, kdybych měl tu novou padesátku. Někam do českých lesů, tři míle od posledního člověka, a tam bych zapěl z plných prsou: „A to jest ta země krásná, země česká —“ Snad by mi tam nikdo nevynadal. Inu — je to prožluklý kousek světa, ta naše „země krásná“! V zimě žijeme jako Armén ve svých bahnech, v letě je nám zase jako krokodýlu, když se zavrtává do vyschlé hlíny, a jaro a podzim strávíme v nadávkách na počasí. Krásné je zas letos to naše jaro — a tak jsme je před třemi nedělemi chválili! Máj, místo aby vypadal jako štěstím uplakaná panenka, vypadá jako ohryzlá kost. Brambory a ovoce vymrzly, žita vymetají se nahlucho, pšenice jsou podeschlé a ječmeny nebudou mít „ani vlasů, ani klasů“. Styď se, česká země!

My nejsme tak jako onen „růžový filosof“ anglický, který svým krajanům kázal: „To je pravda, že máme v zimě tři měsíce mlhu a nic než mlhu, — ale vzpomeňme si na nebohé Laponce: *půl roku* tmu, *půl roku* pološero! A je pravda, že naše anglické větry shodí nám někdy nějakou věž a potopí dvacet třicet korábů, — ale pohlídněme jen na Manily, kde vzedmuté orkány valí moře přes celou zemi a bouř pohlcuje ostrovy se vším obyvatelstvem, ostrovy velké jako půl Anglie! A je rovněž pravda, že někdy nějaké zemětřeseníčko nám porazí několik set domů a pochová stejně tolik lidí, — ale všimněme si přec těch krajů nešťastných, kde zemětřesení je téměř doma, kde jako na nebohé Ischii zřítí se hned celá města“ — atd. atd. — My nejsme „růžoví“, my jsme jiní — my nadáváme upřímně a od plic. A to jenom — z vlastnectví.

Vlastně — mluvme poctivě — z ješitnosti! Náramně rádi bychom, aby každý cizí nám řekl: „I jejej, to je hezounká zemička, ty vaše Čechy!“ Zrovna tak, jako jsme na Prahu jen proto pyšni, že nám každý o ní říká: „Krásná — překrásná!“

A zrovna tak, jako chytáme nejměšnějším způsobem každé pochvalné slovíčko z ciziny o naší literatuře, o našich umělcích atd.

Byl to zlatý človiček, ten Moravánek, který nám nyní tak upřímně řekl: „No víte — podle vašeho křiku jsem si myslil Prahu už češtějši!“ Hubičku bych mu dal — ať si přijede pro ni, kdy chce — kdy chce! Já dostojím slovu.

Je tomu arci již dávno, co jsme čítávali v Mostecké ulici na Malé Straně „Lógr deckich šatiški“ (sklad dětských oděvů) a co hned za mostem zas na Starém Městě cukrář prodával „Smalinowegch- i Sgahodowegch-Softl“ (šťávu malinovou i jahodovou) — takové nestvůry už přece po ulicích vymřely; ale zato ta strašidelná, děsná, dobrovolná „rovnoprávnost“, sedící dodnes na celé Praze jako šedivá můra!

Jen ať se nám účastníci divadelních vlaků, cokoli jich ještě přijde, vysmějou — hodně vysmějou! A ono jich přijde ještě dost, z Moravy, ba až z Pešti, ano po moři až z Ameriky!

To jsou ovšem ještě sami členové českého národa; ale kruhy divadelních vlaků se ještě šíří dál a pořád dál a teď k nám budou přijíždět už i vyslanci národů jiných!

První národ již se přihlásil; dne 11. června, k 7. hodině večerní, přihřeí „vlakem fiakrů a drožek“ k nábrežnímu divadlu „národ od Fleků —“!

Nebude-li stát u divadla na jeho uvítání pražský měšťanosta, jeho náměstek, veškerá rada městská, tedy — ale nač bych teď už hrozil, vždyť snad hlava královského města zná svou povinnost! „Národ od Fleků“ *zasluhuje* slavného uvítání. Je to národ dobrý. Silný. Plný šťávy.

A nesmírně zajímavý! Tak se například povídá, že „národ flekovský“ se ani — nerodí, nýbrž že každý tamější poddaný objeví se na té „flekovské zemi“ zrovna pánbůhví odkud a ihned s úplně vyvinutým žaludkem, pořádným hrdlem, dobře naučenými ústy a ostatními vedlejšími údy dorostlého člověka. Pak prý ale přece ještě rostou, a sice — do šířky! K neuvěření! — A ještě jiná věc naprosto zvláštní se o nich povídá. Někdy prý, například zrána, není v celé říši věru ani človička; pak je ale zase pojednou lidí tolik, že není v říši pro ně ani

už místa. Tedy hotový „příboj a odboj“, jako v moři! — A jejich „politika“, povídá se, je prý až pravzor jednoduchosti a stručnosti: kdo se jim nehodí, toho vyhodí. Obdivuhodné!

Že jsou ti „od Fleků“ opravdovským, pravým národem, je jisto. Neboť vyhovují úplně definici, že „národ jest *mnohočetná společnost* lidí na jedněch právech usrozuměných a *k pospolnému užítku pracujících*“. — A mají se vespolek rádi, to jsem sám viděl. Někdy jsem se s nimi setkal, když je osud zanesl právě někam do daleké ciziny, například až ke Gebaurům nebo k Donátovi.

Seděli chvíli třeba u téhož stolu, aniž by druh o druhu věděli. Náhle jeden zvedl hlavu a pohledl na souseda.

„Pane, — vás bych měl odněkud znát!“

„I ovšem — *od Fleků!*“

„Panebože — arcíže *od Fleků!*“ a podali si ruce a oči jejich jim pojednou zvlhly a bylo vidět, že se mají rádi.

Tuže ochotně bych se tam také jednou podíval, ale mám příliš co dělat. Ve všední dny musím se zanášeti plzenským od Makovského, v neděli kulmbašským od těžce firmy — já nemohu na sebe nakládat *ještě* víc! Ale myslím, že by mne nevyhodili. „Flekovci“ nám Čechům přejou, podobát se, že jsou také slovanského původu jako my, a sice rovněž „západního slovanského kmene“ jako my, a jejich víceméně ohebnému jazyku že porozuměl by z nás Čechů každý snadno. Přejou nám a dokazují tu svou lásku prakticky. Ať my podnikáme, co chceme, oni to podporují co nejúčinněji; přispěli nám už na Národní divadlo, na Ústřední matici, na všechno. A právě nyní vyzývají veřejným státním aktem, nalepeným po všech stromech a sloupech své říše, tedy k té zajímavé sice, ale neskonale namáhavé cestě Křemencovou a Myslíkovou ulicí, Širokou ulicí a Václavským náměstím, Ovocnou a Ferdinandovou třídou až k našemu Národnímu!

Zpátky „k Flekům“ půjdou ovšem pěšky a cestou nejkratší. Jsem lidumil a považuju za svou povinnost upozornit veškeré otce, kteří v té krajině bydlí, aby přísně dbali, aby v den 11. června, mezi devátou a desátou hodinou večer, všechny děti, ženy, nemocné a jiné slabé osoby jich rodin, až ten divoký

zpáteční let se strhne, byly už najisto doma a nepřišly snad někde pod nohy a k těžkému ourazu! Nejsilnějších drožkářských klisen bude před divadlem potřebí, aby se ti poutníci odtrhli „od Fleků“; ale až to půjde zas „k Flekům“, nedohonilo by je ani dvacet arabských koní!

A pak tam — „ta první“!

Nu požehnej jim ji nebeský pánbůh!

△ V Praze 7. června

Navrhoval jsem to už před lety, teď to navrhuje zas a velmi důrazně jistý berlínský kolega — prosím vás, poslechněte konečně přece! Jakpak dlouho vám máme kázat?

Miníme nedělní a sváteční číslo vašich novin. Dva tři archy — vlastně *plachty*, ne archy, a po nich těch „n“ a „m“ jako v červenci blech po bílých pantalonech neapolského vojáka! Co vás to musí stát jen pokaždé práce, než přemluvíte maminku historii, aby větší události nechala pěkně až na konec téhodne! Co sebezapření, abyste nejlepší moudrost svou nechali až na úvodní článek nedělní! Co dopisování po celých Čechách, aby veškeré „nejnovější“ neštěstí událo se zrovna až teprve někdy v pátek! A není to k ničemu.

Viděli jste například, co se děje v neděli v rodině pana Pánka, před sedmou hodinou ranní? — Pan Pánek se holí a nemá dnes na čtení ani pomyšlení. Osmnáctiletá Márinka pláče nad čtvrtou „husou“, kterou jí byl tatínek, kvůli kraptu teplé vody, právě hodil na hlavu. Šestnáctiletý Josef obchází a vyčkává vhodného okamžiku, kdy bude moci tatínkovi z tobolky vytáhnout nějaké to „extra“ cigáro. A paní Pánková — nu ta jediná dnes, skládajíc potraviny do košíku pro celodenní výlet, vskutku asi třikrát sáhla už po novinách, ale — odstrčila je vždy zase jen dále! Teď sáhla po nich znovu — odstrčila je znovu a zvolala: „Kačenko, tu máš tři nové, doskoč ke kupci pro bílý papír!“ A Kačenka běží dnes už po jedenácté z druhého patra dolů! — Zkrátka — propadli jste s tím svým dnešním tlustým, nedělním číslem u Pánků docela. Minule byla paní Pánková zaobalila do vašeho nedělního čísla rozkrájenou šunku a na každém kuse špeku bylo pak otištěno kus lokálky o šulfrajnu — — protivná chuť, mizerná vůně!

My vás nenutíme, ale chcete-li mít na lid tedy skutečně

nějaký politický vliv, chcete-li vpravdě být orgánem nějaké závažné strany, být milovanému svému národu na prospěch, — prosíme vás: vydávejte v neděli tři archy prázdného, čistého papíru! Nebo dejte alespoň *archovou* čistou přílohu, „výletní“, „kuchyňskou“ nebo jak ji chcete nazvat, když už tedy neděli co neděli něco „povídat“ musíte. Věřte nám, nějaká potištěná čtvrtka stačila by pro neděli na to povídání zcela: pan Pánek by po obědě, na plědu v trávě, také při ní usnul, a dříve nemá na čtení beztoho pražádného času.

Ale dělejte si, co chcete!

Já tisknu berlínskému kolegovi ruku. Mně se teď, v uctivé vzdálenosti, Berlín náramně líbí. A Berličané teprve! Němci jsou „zajisté“ výkvět všeho lidstva, Berličané výkvět všech Němců a tamější k vojsku odvedení synkové výkvět tedy všech Berličanů — a je to na nich vidět věru ve všem všudy, ano například i v otázce divadelní. Mělat být tyto dny berlínská garnizóna odměněna za výtečně provedené manévry divadelním představením, a co jim bylo ke dni tomu vybráno? — *Balet!*

Odpusťte, že se opovažuju řadit se k těmto lidem nejvzdělanějším, ale — *zcela moje gusto!* A k tomu gustu, tvrdím já, dojde konečně každý pilný, reflexivní, duševně nadaný divadelní návštěvovatel, jenže, než se až na tu závratnou duševní výši vyšvihne, trvá to ach! tak bolestně dlouho. Po dvě až tři desetiletí tápá sem a tam, hledá pel dramatického básnictví ve vítězném ději, jádro dramatického umění v živoucí charakteristice, smysl dramatické hudby v produševnění jak orchestru, tak lidských hlasů, a ono to všechno je vlastně naprosto jinde: sedí to v důlku na líci pěkné tanečnice, houpá se na vlnách kyprých její ňader a obléhá její méně více umělecká, více méně přirozená lýtka. Škoda jen, že když člověk dostoupí konečně tedy té vzdělanosti pravé, bývá mu dotýčná vzdělanost už — poměrně málo platná! — A proto, jinochu český, čti a uvažuj a uč se zavčas moudrým býti!

Do Berlína bych ale přece nešel. Letos vůbec nikam. Strávím leto v Praze, zůstanu v užší té své vlasti a budu se v ní živit poctivě díváním se z okna, blouděním po ulicích a vy-

cházkami na Letnou a do Stromovky. Letnou miluju.* Je to vrch krásný, zelený, kyprý, a přirozený půvab jeho je nemálo zvýšen tisíci a tisíci procházejících se tam židů. Zvláště v sobotu a v neděli, povídám vám, je vám tam židů — rozkoš! Mladých i starých, nepříjemných i ještě protivnějších, mužských i ženských — Letná zžidověla už celá.

Aby pak byl dojem ještě větší, ba až kouzelný, má každý z nich v knoflíkové dirce chrpu — „*Centaurea cyanus*“. Je prý to velkoněmecká demonstrace proti nám Čechům.

Kupodivu — čeští židé nežijou nikde ve světě tak pohodlně a tak spokojeně jako mezi námi a čeští židé jsou jediní lidé ve světě, kteří demonstrují proti vlastní své vlasti. Nebyl starý Štelcar Želetavský prorokem, když nám napsal své proslulé: „Sili jste pšenici, žítí budete *chrpu*“ —? Ale tím jsme vinni my Češi sami. My kdybychom —

To byste neřekli, že jsem teď, zrovna v nynějším okamžiku, udělal vynález! Ano, *zrovna teď!* Najednou mně něco napadlo z mládí. Měli jsme doma totiž hodiny — říkali jsme jim v tehdejší malostranské češtině „štokúr s mašinou“ — a ty byly od jakéhosi hodináře Hájka; šly 36 hodin a měly tu zvláštnost, že když dobíhaly, vyskočila na jejich ciferníku tabulíčka s nápisem „Natáhnout!“ A tu jsem zrovna tedy v tom okamžiku udělal vynález, že by mohl jako někdo pro nás novináře vynalézt zvláštní psací papír, takový, že kdybychom písínce užuž dobíhali k nějakému „paragrafu“, ten papír zavadil by o tajné péro a před očima by nám vyskočila tabulíčka s nápisem „Pan státní návladní!“ To by bylo náramně —

Ale vlastně — o čempak jsem chtěl teď psát? Mně se zdá, že o „nás“. Řekl jsem, mně se zdá, „my“. Nu — co „my“! ? Copak se dá psát o „nás“! ? Jacípak teď jsme? — Já když chci někdy honem dobře vědět, jací my Češi právě jsme, podívám se jen na české děti — zrcadlo neomylné! Na co si děti hrajou, k tomu otcové tíhnou — také můj vynález! Z počátku let šedesátých hrály si jen na „husity“ a na „tábority“, sváděly bitky s „Němci“ a porážely je. Pak si hrály na „sokoly“. Pak už na

* Opakuju: „Letnou“, *vrch* u Prahy.

„hlaholy“. Potom docela už jen na „hasiče“. A teď už — teď si hrajou na „baby“.

Vím to, dívám se na to z okna, vidím je denně. Naše ulice je plná dětí (nalezá se tu také Měšťanská beseda, v níž se dějí porady českých „politiků“). Vůbec je naše ulice náramně zábavná, jedna z nejlepších ulic pražských. Tuhletu suchou zimu a pozdě do jara „jsme“ tu stavěli dva domy. Povídám vám, my jsme užili! Celé oblaky prachu, od rána do večera, ani okna se nesměla odevřít! Zvláště když se sypal rum, skládaly cihly, a nejobzvláštěněji, když takhle v sobotu zedničtí učedníci se tvářili, jako by „kropili“ na zametání — za břicha, za nos, za prsa, za všechno jsme se chytali, ukuckat jsme se mohli — smíchy, to se rozumí. Takového něco je ovšem možno jen tam, kde je *přísný* úřední „dohled“, jako bohudík u nás.

Můžete si pomyslet, jak smutně jsme přihlíželi, když se teď oba domy tedy už dostavovaly! Ale tu přišli kopáči, rozkopali celou ulici, kladli nějaké nové roury, a my vám užili smradu — no já vám nechci dělat laskominy! Již jsou ale trouby zase položeny, dlaždiči pracujou nad nimi, já hledím na jejich přičinění a tajně doufám — nic nedoufám, člověk nemá být neskromným, chtít mít všechno jen pro sebe! Vedlejší ulice závistí beztoho už až zapáchají. Zvláště ta ubohá Ostrovní! Četla chudinka v novinách, že bude zcela nově „kanalizována“, těšila se zajisté na to už z gruntu srdce — a zatím stojí v novinách teď zase, že ne, že bude siroteček letos jen několikrát předlážďena! A sice proto, poněvadž se kanalizace ještě nerozhodla, jakýže druh obecních starších se hodí — pardon, chci říci, poněvadž se naši obecní starší za pětadvacet let ještě nerozhodli, jakýže druh kanalizace hodí se pro Prahu nejlíp.

Tak vidíte, že Stromovka a Letná a dívání se oknem na ulici baví člověka dost a dost. Jakžpak teprve ulice samy! Mám na nich několik známých — totiž víte: neznámých známých, takových, které člověk sice z ulice zná, ale neví, kdo jsou. Teď mne z nich zvláště baví jistá milostpaní. Má dcerušku — nevím, jak je ta dceruška stará, snad čtrnáct, snad víc, snad míň, kdopak to pozná. Vloni na zimu s ní milostpaní

mluvila ještě jen česky, letos zjara s ní milostpaní už mluvív jen německy.

Milostpaní má pravdu. Když to dorůstá, ať se to učí německy. Bez němčiny nepřivede to ani ženská nikam. Bez němčiny nemůže se ženská stát ani — ani — ani — — ubezpečuji vás, že někdy je stylizace náramně těžká!

Milostpaní to zná.

NÁRODNÍ LISTY 8. června 1884

△ V Praze 21. června

— „Z ovocné burzy pražské“ 20. června: Předškolní prodej cílý, avšak bez značnějších uzavírek. Po škole obchody na počátku mdlé, pak ale pojednou velice obživlé, na nichž i kulisá hokynářská brala podíl. Kursy držely se celkem na výši minulého dne; klesání zlatého ážia v Londýně a velké defraudace v novoyorských bankách neměly dosud ani na třešně, ani na lusky u nás značnějšího vlivu. *Srdcovky* získaly (29 kr za libru; + 4 kr); *amarely* poněkud klesly (22 kr; — 1); *černé zboží* i jakožto surovina, i v knedlíkovém rafnementu velice žádáno (24 kr; + 2). — *Lusky* na počátku stísněny; zvadlé zboží, málo kupců; později na zprávu, že pražská obec hodlá z Václavského náměstí učinit hrachoviště, zvýšen interes a prodána hromádek celá řada (10 kusů za 1 kr). — *Jahody* (malý hrníček za 5 kr) žádány, ale nestačily na ně fondy našich kupců. — *Vodnice velice* hledána; po kusech šla na dračku, v otýpkách nebylo ale poptávek. Atd.“

Najdete něco takového v „Národním hospodáři“ českých časopisů? Podobně praktického? Zároveň politického a hledícího do budoucnosti české? To tak! A já vám povídám, že chcete-li v obchodnictví budoucně vskutku mít něco „českého“, českému ruchu služného, musíte začít od *děti*, od vychování nejprvnějšího, zrovna tak jako v ostatních odvětvích politiky české! „Židům kázat“ znamenalo už našim praotcům zrovna tolik co „dřímat“ — tím vyřídíme málo! Naši praotcové nikdy „nekázali židům“, oni jim věc vyložili — ach bože, bože! což jsou byli naši praotcové za krásní lidé, my jsme proti nim hotové opice — obrácený Darwin!

Prosím vás, je to opravdu pravda, že je to hanba, skrývat se za zástěrku ženskou? Nečiní dle Arnimových výpovědí stále totéž arcikocour Bismarck? Nečiní-li to dle historie nej-

prohnanější diplomaté francouzští a angličtí? A což Písmo — nestojí tam, že už „Mojžíš kladl zástěru na tvář svoji“?

Ach kdyby dámy chtěly — za týden máme o několik set hlasů pro obchodní volby víc! Kdyby všude, kde jim „kupčím a handlér“ s tou jistou tváří v krámě přijde vstříc, ihned se obrátily a zase vyšly! Kdyby všude, kde jsou osloveny po německu, řekly: „Prosím, aby se mnou mluvilo se česky!“

Ale za prvé: vždyť on by ten obchodní jinoch, který je jaktěživ předtím neviděl, jehož ani dost málo nezajímají a jenž je jaktěživ potom zase neuvidí, naposled myslil, že — — neumějí německy! A za druhé: vždyť ony nejdou do krámů, aby kupovaly!

„Shopping“ říká Angličan tomu dámskému sportu. Francouz nemá pro něj slovo žádné, Němec také žádné, až my teprv zase máme své pěkné „krámcování“. Jednou aspoň za týden musí si dáma zakrámcovat. Ona chudinka sama neví proč, ale musí. Když prší — „Kam bych dnes jinam šla!“ — Je-li hezky — „Když půjdu tak zrovna okolo!“

„Uvidím, jestli něco koupím,“ řekne, když jde z domova. Tak zcela všeobecně jí tane na mysli, že by mohla nanejvýš snad potřebovat několik loket tkaniček na dvě sukýnky pro sedmiletou Pepču. A projde dvě tři ulice a vejde — ke klempíři. Začže je tahleta vana? A spravuje-li klempíř také lampy, s kterými chodí děvečky do sklepa? A po čem by dal klec na papouška? — tuhletu větší? — a tuhletu menší? A jak vysoko by přišlo celé zařízení kuchynské? „Víte — ne příliš bohaté — žádné zbytečnosti! — ale aby tam bylo jak říkáme všechno! Má sestřenice se bude vdávat — mám se jí na to pozeptat a vyhledat laciné, dobré zboží. — Tyhlety věčné komise z venkova!“ Aby prý jí klempíř sepsal seznam. Tak! A jde.

Vejde do skladu oděvů dětských. Že prý nekoupí sice dnes nic — ale že má sestřenicí na venkově, provdanou — mají chudáci už sedm dětí — „Při sedmi dětech se toho roztrhál“ — a tu byla požádána, aby někde prohlídla — a se vyptala — a poradila — jen nic drahého — ano, například pláštíčky — a šatičky — nu trochu přece lepší — — A jde.

Vejde do krámu s módními látkami. Že prý aby jí ukázali

něco pěkného, jednoduchého, laciného — snadže se jí něco hodí. Stráví tu půl hodiny, zpřevrací půl krámu, je obskakována pěti lidmi — —

Někde ji propouštějí s „výmluvným“ mlčením. Někde slyší za sebou divoké mručení a podezřelý kašel. Někde jí i vynadají.

Má je snad také ještě podráždit nějakými „demonstracemi“? — „Okázalou“ češtinou? — „Pak bych musela koupit,“ myslí si, „sic by mne — —“

Žádná hrdinnost není při našich ženských! Když my mužští jsme dnes babami, mohly by aspoň ženy být snad trochu zmužilými — —

Tak je to, tak, moji drazí! Na nás to visí! Nekažme ženám, kažme sobě. Je-li praporečník statečný, stojí i ženy při národním praporu statně. Třesou-li se mu ale ruce, je-li slabochem — —

*

To se to dnes těžce — zoufale těžce píše, v dojmu té děsné úmrtní zprávy ze severozápadu Čech!

Pořád jako bych viděl ty Benešovy modré, dobré oči — povyhaslé, v nevýslovném smutku, hledící někam do dálky — do věčné — nekonečné dálky —

Kam jsi se to zahleděl, bratře!

*

My dnes věru ještě nejsme sobě toho plně vědomi, cože jsme ztratili včera.

Je tomu padesát let, co přestal Marek, čtyřicet let, co Tyl, třicet let, co přestal Chocholoušek psát romány své, od té doby jsme čekali na pravého zas romanopisce historika s dychtivostí vyprahlé poušti. Přišel — jeho orlí perut zašuměla nad našimi hlavami — zakroužil po širé, siré vlasti — a zdvihá se již, odlétá již zase od nás v modrou dál! —

Spisovatelů, kteří jsou historiky a básníky — pravými epiky zároveň, je všude málo, i u národů, jichž historické uvědomě-

ni je zářné, — jakž teprv u nás, kde historické vědomí snad už dokmitává, kde se dusí a ušlapává vlastními, k tomu ještě velebenými lidmi!

Jinde je dobrý historický román přece daleko více činem jen literárním než politickým — u nás je tím i oním v míře stejné. Vyrůstaje z dějin našich minulých je on sám kusem dějů našich současných a zdrojem, z kterého vzrůstí má, ano musí živější zase uvědomění národní, a rozkvěsti mají tedy děje naše příští.

Nastal nám za posledních tří desetiletí rozvoj literární, na nějž jsme právem hrdi. Ale literatura se v některém směru od lidu oddálila. Přirozeno, nebylo přece tolik sil, aby stačily najednou na všechno, a práce bylo příliš mnoho. Chtělit u nás tmáři i samu poezii, ten vrch lidské volnosti a duševního jasu, obestřít rouškou temnoty a ztročit pouty. Boj s nimi je dobojován, pouta jsou zlomena, brány jsou rozraženy a volně může k nám vnikat světlo a záře celého světa. Tím arci není ještě úkol náš rozřešen. Tvořivosti českého ducha je sice odevřen svět širý, ale chceme-li v něm obstát, musíme být přec jen svoji, zase *svoji*. Nestačí, abychom dovedli také a zase to, co dovede jinde jiný; my Češi máme v české literatuře své dovést, čeho právě Nečech pro různou svou od nás individualitu, čeho vůbec nikdo nedovede v žádné literatuře jiné. A toho dosáhneme jen tenkrát, budeme-li poetickou duší vážit z českých zdrojů, přivedeme-li semena v českém duchu, v českém lidu klíčící k uměleckému květu. Básník myslitel musí hledět to, co skrývá se v českém slovanském mýtu, odít jasnou uměleckou formou: básník pozorovatel musí podávat poeticky dokonalé obrazy českého lidu; básník historik musí vznešené české děje dle vlastní podstaty jich utvářet v umělecké plody světové, to jest věčné ceny.

Není to nic nového, co zde pravím, směrem tím šli již básníci naši „předbřeznoví“ a nespustili se ho ani nikdy zcela básníci „moderní“, jenže mu z uvedené již příčiny nemohli hovět stejně s dřívějšími. Nyní se vlní proud české poezie směry všemi a je zcela přirozeno, že směr český znenáhla dá celému tomu proudu význačnou svou barvu. Spisovatelé jsou

krátce teď „moderní a národní“ zároveň. A takovým byl také Beneš.

Jakých let, jakých studií, jaké přípravné práce je ale třeba, než se vyvine, než dozraje „básník historik“ — romanopisec, v jehož duši tedy české děje dovedou se přetvářet na umělecké plody věčné ceny! Jaký to musí být duch, aby dovedl stejně porozumět dobám bývalým a zas národu živoucímu. Jaká individualita mohutná, naprosto nová, neboť romanopisec historik nemá vlastně vzoru žádného, každý se musí vyvinout zcela o sobě, z národu a dle národu svého, musí mít i svou kresbu krajinářskou, svou stafáži dějinnou, svou plastiku charakteristickou, svou formu slovesnou, ba i svou tendenci mravní! A na to všechno stačil náš Beneš plně a skutečně, on blížil se již samému vrcholu historického romanopisectví, ano některými svými výtvary již ho i dosahoval — a v témže okamžiku byl nám zase odňat!

Jsme znovu chudi.

NÁRODNÍ LISTY 22. června 1884

△ *V Praze 12. července*

Kdybych psal dnes o něčem jiném než o své slavnosti, řekli by lidé, že je to jezovitství, a měli by pravdu. Neboť mne z událostí tohoto téhodne nezajímala vskutku ani jediná tak jako ta moje slavnost. —

Že prý jsem padesát let a to prý je jubileum, a tedy slával To pánbůh ví: my Čechové slavíme pořád něco a pořád někoho. Dle vši té slávy, kterou jsme načinili za posledních dvacet let živým i mrtvým, byli bychom předtím a mezitím museli dobýt alespoň svět — a zatím pořád nemáme nic a pořád nejsme nic! — Padesát let! Kdybych těch svých padesát let nastavil jen devětkrát, sahám již až na otce Žižku; ale kdyby mne někdo takto nastavil devětsetkrát, nejdu mu pořád ještě po kotník.

Nu — co dělat, tedy sláva! Snad abych tedy také něčím oslavenci přispěl, něco zde o něm napsal. Četl jsem už tolik svých životopisů, že bych mohl skoro napsat sám už nějaký obстойný, třeba bych se necítil dosti silným na „vyličení takového génia“. Ale už jsou všechna ta dáta víc než dostatečně známa, a já tedy budu zde jen vyprávět to a ono z doby, o které nikdo nic neví, ba ani já ne. —

Pocházím z druhého tatínkova manželství. Tatínek se *musel* oženit podruhé, neboť z manželství prvního nezrodilo se mu, jak říkáme, nic tak zcela zvláštního. A vskutku, jeho snaha byla záhy odměněna: v noci na den 10. července narodil se mu jubilant! „Dřív než denice vyšla“, jak to v přírodopisu pro všechny jen trochu hezčí lidí předepsáno.

Co říkal v tom okamžiku tatínek, nevím, snad radostí oněměl. Maminka, dobrá dušička, nejspíš mu v tom pomáhala. Jenom babička, paní Kačenka Syřinková, kladouc mne do vlašné vody, řekla prý: „Je to cikán!“ Já sám prý křičel, ale

kdybyste mne krájeli, nedovedu se dodnes vzpamatovat proč. Kdyby to neznělo příliš samolibě, řekl bych, že jsem *hned tenkrát* tomu světu, na nějž jsem právě byl přišel, nerozuměl ani zbla. Sic bych byl mlčel, tvářil se, jako bych tu ani nebyl, a připravoval tak už nynější politiku českou.

Děj ten celý, pro mne konečně dosti důležitý, odehrál se v oujezdských kasárnách na Malé Straně. Můj tatínek byl totiž kanonýrem, skoro třicet let. Nevím, snad nosil také „maršálskou hůlku“ ve vaku svém, ale jisto je, že jí nevyndal. Za to však, že pomohl Napoleona porazit u Lipska a Francouzsko vydobýt až po Lyon (opravdu!), bylo mu pak svěřeno domovnictví čili markytánství v kasárnách. Což ho, poctivce, živilo tak znamenitě, že musela čilá matička leckde posluhovat, jen aby se uhájili.

Přítom arci bylo s dostatek postaráno o tělesný rozvoj můj: nebylo kanonýra, aby mne byl nepochoval, a když jsem křičel, vstrčili mne do dřevěné konve a nosili po dvoře. Podnes mně běží mráz po zádech, když si vzpomenu, že to byla konec — na vodu! — Výživa ovšem vykazovala některé nepravidelnosti: byl jsem záhy odstaven a vykojen hlavně pivem. Zajisté že jenom okolnosti té musím tedy přičítat svou dosavadní zcela zvláštní náchylnost k některým pivním sortám — bývají první dojmy na mladistvou, čistou duši dojmy trvalé.

Neobyčejně rychle jsem se vyvíjel co do stránky duševní. Ještě mně nebyly ani dva roky, a už jsem jedl kobližky. Jednou maminka zanášela se právě zase smažením buclatých těch výtvarů a nosila je do vedlejšího pokojíku, aby chladly. Já se tam nějak dostal, postavil se k prknu a pojídal — pojídal! Když pak mne maminka konečně našla, volal jsem jí zdaleka už vstříc: „Maminto, já us neci!“ — Zajímavou událost tu vypravovala později maminka mně i jiným nesčíslněkrát, a vždycky s patrnou mateřskou pýchou. A vypravovala ještě něco. Kdykoli se mne někdo ptal: „Jakpak jsi stár?“, odpovídal jsem prý s neobyčejnou rychlostí: „Šedum, šedum, šedum!“ Ale já nevím — vždycky, když to moje hezoučká, maličká maminka vyprávěla, bylo mně to nějak protivné! Ty můj bože, vždyť já za to nemoh, že jsem byl tak vtipný!

Chci dychtivému čtenáři sdělit však ještě událost jednu, velmi důležitou, jak troufám, pro charakteristiku mého záhy vyvinutého, hlubokého společenského citu. Kdysi musila maminka z domu. Abych se o samotě nebál, pustila ke mně z kuchyně živou husu, nalezající se takto stále tam venku v bečce, na krmníku. Pocit samoty mne pak ale přece jen tížil, já se přišoural k huse a obejmul ji kolem krku. Husa řvala — ne: bečela — také ne: kejhala, ano kejhala se říká, a já řval a bečel. —

Přestávám na této kytici událostí nejdůležitějších a nejpoutavějších, těšících se věrohodnosti naprosté. A vzdávám sobě ve jmenu oslavencově co nejupřímnější díky, že jsem je paměti lidské zachoval. Když si tak pomyslím, že o mládí mnohých mužů *ještě* slavnějších (jmenuju jen Homéra nebo Danteho, Shakespeara atd.) není známo nic — pranic! Ale jsou tím arci sami vinni — pročpak o sobě nenapsali fejeton!

To s tou husou je zároveň událost moje nejstarší, na niž pamatuju se už sám. Vidím celý ten děj živě jako dnes a dám se jednou tak fotografovat, abych měl památku. Od té doby pamatuju se sám už na mnoho, skoro na všechno; ale všechno, na co se pamatuju, nestojí pak už za nic.

Nejmizernější vzpomínkou však, kterou dnes mám, jest ta, že jsem už padesáte let! Tvrdívám o sobě rád, že jsem psycholog. Když se blížily tedy ty padesáté narozeniny mé, řekl jsem sám k sobě: „Uvidíš, poslouvej, že tě bude tvůj věk mrzet. A jak já znám lidi, budou ti právě proto ještě gratulovat, mít srdečnou svou radost z toho — uvidíš!“ — Děkuju dnes všem vůbec a každému zvlášť, že psychologie má slaví takový triumf!

Tak — já jsem hotov — tedy sbohem a na shledanou!

Douška: Poslouvejte, není to vlastně hanba, být Čechem padesát let starým a nemít ještě například na Volšanech pomník? Co tam leží našich lidí mladších —

Ještě jedna douška: To jsem tedy jako už stár, když jsem padesát, vidíte? A měl bych se chovat jako muž obstarožný a vyhýbat se pečlivě všem navyklostem mladých? A lidé budou hledět k tomu, žiju-li také dle svého stáří? Když budu

jíst v hostinci telecí, řeknou: „Hm, padesátník, a jí tak mladé maso!“ — jak? A když budu si chtít na ulici přivonět k růži, abych si snad dal klobouk na nos, — he? A když budu chtít obejmout mladé děvče, abych s ní šel snad naposled někam za vrata, — ne? — Nu dobře, já s ní půjdu tedy za vrata.

A ještě jedna: Prosim vás, kdybych ale, mimo všechno nadání, přece někdy chybil, mějte trochu trpělivosti se mnou! Vždyť jsem v padesátiletnictví teprv začátečníček — novorozeně — ještě neopeřeňátko! Ustrňte se nad mým mládím!

△ V Praze 26. července

Čteme v novinách z Klämostorpu u Jönköpingu ve Švédsku následující zprávu: „Poslední veřejnou zkouškou dokončen dvacátý čtvrtý běh naší ‚Všeobecné nordické školy pro kočí‘ a četní hosté dostavili se opět k ní z blízka i z daleka. Diváci spatřili skutečné kousky umělecké, takž jízdu desíti koňmi, řízenými z kozlíku; rovněž obstáli žáci skvěle ve všech předmětech výpomocných.“

Škoda, že vysoce zajímavá ta zpráva je tak skoupě krátká! Ovšem si ji při obdivuhodné síle své obrazotvornosti dovedu poněkud doplnit — jenže pouze ze stanoviska nejvšeobecnějšího, nanejvýš trochu po česku zbarveného. Mohu si živě například pomyslit radost přítomných rodičů, když synkové jejich byli vyvoláváni jeden po druhém a na všechno uměli odpovídat, „jako když bičem mrská“! Když Hanzi Koudelkovic ze Švédské Lhoty při otázce „Proč má kůň 4 nohy?“ ihned spustil a beze všeho zajiknutí se tak rychle to odříkal, že mu bylo těžko až porozumět. Když rovněž bystře Frantík Vošátka z Ledového Oujezdce rozluštil obtížné téma: „Kdy má se při čtverospřeží užít oprati a kdy jen mlaskul“ Když pak dále Kašpar Hulík stříbrojasným hlasem svým na otázku „Jaký je třetí pád množného počtu při slově *kůň*?“ odpověděl krátce a určitě: „ním — něm — ňům!“ — tak určitě, že přítomný ex-excelenc-ministr mimovolně zvolal: „Výborně!“ Když konečně Josef Kocourek, první premiant, na teoretickou otázku „Jak lze toho dosíci i při nejplnokrevnějším arabském oři, aby se konečně smělo před ním nadávat slavným předkům jeho ‚janků‘ a on už ani nevyhodil?“ — dal odpověď tak trefnou a zároveň časovou, že sám pan hrabě Martini, známý politický vůdce, vstal, ke Kocourkovi přikročil a na rameno mu zaklepal!

A rovněž si mohu pomyslet radost těch dobrých žáčků školáčků! Když vyhrnuli se s tím příjemným pocitem, že školnímu kozlíku dávají provždy vale a školní bič mohou alespoň na šest neděl hodit do kouta. Když levou rukou drželi se tatínka nebo maminky a v pravé vítězoslavně zdvihali vysvědčení — z práskání bičem prvnička, z namlouvání si kuchařek prvnička, z nedodržování drožkářské taxy prvnička, z kradení ova prvnička — samé prvničky!

Jen aby jim vagace šly k duhu! Aby příroda napravila, co prach školských stájů na nich byl pokazil. Aby chudší z nich našli dobrodince a dáno jim bylo místo ve feriálních koloniích u jönköpingských Fleků a Bucků, kde temení se čerstvý vždy pramen a vane svěží, silný dech kuřlavého tabáku. A tam aby se měli dobře, až jim tvářičky zbuclatí, nosejček zčervená a oči se rozslzí!

Jak daleko jsme my v tomhleto za Švédy! O vychovávání lokajů je u nás arci sdostatek postaráno — mámeť pro to celou zvláštní fakultu —, ale pro vychovávání kočů neděláme *nic!* Uvidíte, že národ náš bude najednou bez kočů a bude musit sám vzít opratě do svých rukou!

Vůbec je školské odbornictví u nás až žalostně ještě v plenkách! Máme my například školu pro tonsores capillorum, jak se v naší universitní češtině frizérům říká? Jakou mají v Berlíně — urbe Borussorum? Teprve před několika dny tam měli žáci také veřejnou svou zkoušku. Ve velkém sále Filharmonie, při hudbě pionérů, za vstupné 50 feniglů. Nabrali si tam kostrbatých, nečesaných, naježených, rozkudlených 40 hlav a při zvuku polek a kalupů pustili se hřebeny a želízky do práce, a za 15 minut seděli tu po seslích, jakoby vyčarováni, sami lidé už krásně vlasatí, mající temena zkadeřená přeluzně — homines comati seu criniti, habentes capillos cincinnos. Ze žáčků byli mnozí vyznamenáni prvními a druhými cenami a v slávě pak odvedeni — omnes, qui praemio donati sunt et qui his proxime accesserunt. A mezi těmi žáky byli lidé nejen mladí, nýbrž i hezky už staří, neboť škola ta nečiní rozdílu dle let, zcela podle pravidla, že pořádný lazebník nestárne nikdy. Viz Lazebníka sevillského, starého teď už sto let!

Bože, jak by nám Čechům taková škola posloužila! Jak by nám slušelo, kdybychom uměli někomu pořádně vyčesat! Aha — proto tedy Prusové —

Neskákejte mi do řeči! Nemistrujte mne! Že mluvím pořád jen o cizině, a že bych měl raděj začít o věcech domácích? Švédsko — Berlín — cizina — hm! Pokud vím, sahala říše Přemyslovců zrovna až k Baltu — nu a za Baltem je hned Švédsko, tedy nejbližší soused náš! Berlín pak je hezky mezi námi ještě a Baltem, tedy historicky *scela* náš.

Od doby Přemyslovců, díky stále a vždy stejně moudré politice české, jsme se ovšem poněkud scvrkli. Teď například mluví se už i o odervání Bojerheimu až po Litoměřice od nás. A budou-li naši věhlasní politikové — upřímná sláva jim! — s dosavadní neomrzelostí pracovat, jen nějakých deset let ještě dál, zazáří lesk svatováclavské koruny už někde dole nad městem Tábořem a policejním rajónem jeho a — —

Jak povídám — mám toho dost, dát se pořád zakřikovat! Člověk už aby věru ani nepromluvil! Minulou neděli jsem například napsal několik, musím sám říci že tuze moudrých slov o Aničkách a Jenících, a hned v pondělí jsem dostal od nepřijmenované paničky list, že prý jsem byl napsal nesmysl, ona že prý se jmenuje také Anna a má muže France. Jako bych já mohl za všechny chyby, které se dějou kde po celém světě! Když má France, tedy ho má a já ji mohu nanejvýš jen politovat. Vždyť není takové manželství dle českého mezípolhavního práva vůbec ani platné! Anička patří k Jeníkovi, zrovna tak jako Mária k Pepíkovi, Kačenka k Toníkovi, Terežka k Vaškovi — a na tom nezmění nikdo nic a puntum!

Mýlky se ovšem mohou stát, z lehkomyšlnosti, z přehlídnutí se, z nevědomosti. A povinností nás vzdělanějších je arci, abychom nevědomým přispívali, mýlkám předcházeli a nešťěstí zamezovali. Nu — já beztoho jsem už na to pomýšlel, že si zařídím „veřejnou poptavárnu“ pro zamilované a svatbychtivé, — udělám to tedy. Sestavím si protokol všech možných i nemožných párků, dle jmen a abecedy, a každý a každá se může přijít zeptat. Bude se mi platit deset krejcarů za „Můžete se vzít“ a o pět krejcarů víc za „Nemůžete se vzít“.

protože jsem tyto jako zachránil před neštěstím, — to myslím není pranic mnoho! A věru že, kde to jen trochu půjde, poradím holčičkám tuze rád, která by se mohla například dát přikřtít.

Proč bych nekonal skutky dobré! Vždyť jsem teď zase rád na světě! Od té doby totiž, co jsem četl, že Neue freie Presse, Deutsche Zeitung atd. výslovně se už přiznaly, že ony a národní i jiní souvěrci jejich nemohou, ba ani nesmějí být s námi Slovy stavěni naroveň. Vždyť to bylo tak ponižující, když si člověk pomyslí, že tihleti tvorové chtějí být naposled také považováni za lidi!

Nejspíš že se zalekli řeči doktora Durdíka, jenž jim tak neopatrně prozradil, že teď přijde zase Žižka. Nešťastné prořeknutí se! Takového něco se přece drží v tajnosti — pořád — pořád — až konečně nadejde ten pravý okamžik a pak — hr!

Když jsem si poprvé přečetl slova Durdíkova, přiznám se, nechtěl jsem radostné zprávy o Žižkovi ani nějak věřit. Ale pak jsem si zase pomyslí: Durdík je staročech, tedy v náramně důvěrném spojení s vysokou vládou — on nejspíš „něco“ ví!

Snad pan hrabě Taaffe něco slíbil!

Snad dá pan hrabě některému c. k. auskultantovi čtrnáctidenní dovolenou, s výslovnou podmínkou, že dotýčný auskultant po ten čas každodenně od 8—9 hodin zrána bude „dělat Žižku“.

△ V Praze 16. srpna

Stýská se mi — neskonale se mi stýská! Po nějakém pořádném českém krejčím!

Jen, prosím vás, mi nejmenujte Mottla a Beneše, Chvapila a Rothbergra a ještě snad někoho! Víím, že mají velké sklady. Že umějí šít. Že jsou domácími pány. Ale můj ideál je zcela jiný. Tak trochu trošičku se mu blížil monsieur Hulek, jenž šil pro Napoleona III. a už deset let před Moltkem mu několikrát „stříhl na frak“. Měl krám v ulici Rivoli, poblíž Tuille-rijské zahrady, a na krámě nápis „Zde se mluví česky“. Také on však nesplnil moje naděje. Mé neštěstí je — to je to! —, že čtu noviny. Dovím se z nich příliš mnoho!

„Vznešený krejčí. V Londýně zemřel dne 5. srpna ‚první krejčí celého světa‘, Izák Moses. Týž platil si zvláštního básníka, který mu skládal rýmované inzeráty do novin. Moses přijímal objednavatele své vždycky v nejpřísněji slavnostním šatě, uváděl je do své pisárny a hostil zde šampaňským, šerym, ústřicemi atd. Ve vedlejších sálech nalezaly se knihovna, sbírka vycpaných dravců a obrazárna, aby pobavily kupce čekající. Princové královské rodiny dali rakev jeho obložiti věnci a květinami. Moses zůstává několik miliónů jmění.“ —

Básníkové čeští, soudruhové moji v mráкотných výšinách české poezie, — položte orlí svou perut na labutí své srdce a odpovězte mně slavičím hlasem svým: chtěli byste být placenými skladateli krejčího milionáře? — Slyším kolem sebe mlaskání vašich nesmrtelných rtů — he? — No to si myslím!

Má ale náš Mottl nebo Beneš „svého“ básníka? Snad má — v knihách. A když básník dlouho neplatí, pošle se mu oučet a pak upomínka a pak — o já, o já, vždyť já to víím! — A dají Mottl nebo Beneš člověku při objednávce snad něco jíst a pít?

Ačkoli by se to dalo věru zařídít jednoduše až milo! Například — já jdu procházkou po ulici. Pojednou cítím, že se mi utrhl knoflík a jedna z obou kšand že se vzadu flandá. Vejdu tedy k některému krejčímu do krámu, a mezitímco mi tovaryš nebo učedník přišívá „na těle“ knoflík, mohu přec zcela pohodlně vysrknout půl tuctu ústřic a vypít několik kališků šampaňského — to mne nestojí namáhání *šádne!* — A konečně, až Mottl nebo Beneš* umrou, pošlou jim princové kytky a věnce? Proto také Mottl a Beneš ani s tím nespíchají. Vypadají jako buci.

Marné mluvení, „že to při našem obecenství nejde“! Že není u nás dosti elegance. Kdopak je tím vinen? Když vejdu ke krejčímu a řeknu mu: „Ušijte mně za 6 zl pěkné kalhoty,“ může on je ušít přec krásny a elegantní *jak chce* — ne? Vůbec ty předsudky stran české elegance! Právě dnes jsem četl novou báseň Rudolfa Pokorného a ta začíná také:

*Český salón! Kdo ho zná a kdo ho viděl?
U nás jenom cizák po kobercích chodí!
Za rukavičky Čech vždycky by se styděl...*

Nesmysl, kolego, nesmysl! Naši politikové například ani jinak *nepracujou* než v rukavičkách! A přec jsou to dle doslechu také Češi.

Povídám, že se mi stýská. A nejen to — bolest mi může utrhnout až srdce! Co nám už historie lidstva zaznamenala slavných, věhlasných, vznešených, vskutku nóbl krejčů! Jsou to Henry Busch († 1666), Španěl Herman Mayla († 1679), Němec Stulc v Londýně, Němec Storch tamtéž, Němec Rutsch v Petrohradě, Němec Staub v Paříži — Čech není ani jediný mezi nimi!

Uvádím ještě Němce Welzla, jenž byl krejčím korunního pruského prince, napotomního to krále Bedřicha Viléma IV. Potkali se, princ a krejčí, kdysi v Karlových Varech.

„Jak se vám tu líbí?“ ptal se princ.

* Ostatní krejčové pražští zlostí asi puknou, že jmenuju pořád jen Mottla a Beneše! Just!

„Společnost tu není přec ještě jen dosti vznešená,“ odpověděl krejčí pohrdlivě.

„Nunu,“ chlácholil jej princ, „všichni nemůžeme být krejčí!“

Nebo také ještě Němce Hugona Hoyera v Lipsku. Řekl-li zákazník: „Hoyeře, — nejsem vám dlužen ještě za kalhoty?“, odsekl Hoyer: „Zeptejte se v mé kanceláři!“ Proto přece zaměstnával týž Hoyer čtyry advokátní kanceláře jen svými upomínkami; to je ale už něco jiného!

Můžeme podobnou pýchu vyprávěti o některém českém krejčím?

A když krejčí Němec v cizině zbohatne, vrátí se pak do vlasti a stará se jméním svým o povznesení a slávu svého národu. Takž například dotčený již Jiří Stule dal Němcům sta a sta tisícův na školy a jiné ústavy a postavili mu za to v jeho rodišti Kippenheimu krásný pomník. Zkrátka: Němec s pýchou počítá krejčí „mezi velké občany své, do třídy oněch ‚selfmade-man‘, kteří jako Peabody nebo John Hopkins, Harvard nebo Smithson jsou rovněž pýchou americké republiky“. — Krejčí Čech ale jde obyčejně vandrem do Vídně, koupí si tam v Mariahilfu tři domy a nadává pak Čechům „pakáž!“ —

Zesnulý Izák Moses měl tedy svého básníka. Rovněž ho měl „velký“ berlínský krejčí Landsberger, o němž dějiny vypravují, že „vynikal v paletotech“. A rovněž ho má nynější berlínský spolek krejčovský „Zur gold'nen Hundertzehn“. Zato sobě jmenovaný již Hoyer, o němž ještě podotýkám, že vynikal zase „ve vestách“ a že zákazníkům rád propůjčoval ekypáži svoji (Mottle! Beneš!), zato sobě tedy týž Hoyer obstarával „svoji poetickou potřebu“ sám. Jeho denní humoristické inzeráty bavily a lákaly celé Lipsko, a když už přece někdy nevěděl „co“, oznámil v novinách alespoň, že „dnes krejčí Hoyer nedá do novin oznámení žádné“.* Vůbec — chlapík! Vždyť i náš Herloš popsal jeho dílnu, kde se prohánělo šedesát tovaryšů oděných v červené vesty a červené spodky a kde prý to „vypadalo jako v pekle“!

* Čti o něm ještě jiné pěkné věci ve spise Schmidt-Weissenfelsově.

Ano, ano: krejčovina, odívající nahá lidská těla, a poezie, halící nahé lidské myšlenky v roucha zdobná, jsou tedy velmi blízce příbuzny. Jsou to vlastně dva květy jediného stromu, dvě sestřičky blížanky.

Nezdá se vám, když se jen tak povrchně rozhlédnete po národu českém, že se národ ten skládá polovinou z krejčí, polovinou z básníků? (Při bližším dohlédnutí ovšem se tu a tam zpozoruje také nějaký švec nebo nějaký úředník, ale jen tu a tam.) Jak krásné by tedy bylo, kdyby panoval přátelský poměr mezi krejčovstvím a poezií u nás jaký jinde, nebo ještě přátelštější než jinde! Kdyby jedna polovina národa, krejčové, peníze vydělávala a druhé polovině národa, nám básníkům, ty vydělané dávala! Kdyby krejčí si na noc lehl s útěšným vědomím: „Zejtra mne bude opěvat poeta laureatus X.“ — a básník kdyby ráno vstával s příjemným pocitem: „Dnes mne bude živit krejčí Y.“

Což je o to, básníci nemají také už *teď* pražádnou o práci nouzi, zákazníků je dost a dost! Neujde *jediný* den, aby člověk český básník neobdržel lichotivý pozev ku sepsání nějakého proslovu, příspěvku do slavnostního nebo neslavnostního časopisu, do album atd., a je-li básníkem skutečně oblíbeným, obdrží pozvy také dva a tři! Jenže je jedna při tom nepříjemná stránka: že za všechny ty příspěvky se nic neplatí a že také básník potřebuje konečně času na výdělek vlastní. Avšak to je záležitost jeho arci čistě osobní a národu do ní pranic není.

Také mně teď napadá, že kdyby zákazníci platili pak krejčům, jako platí dosud básníkům — — ale což by nebylo i to pěkné, kdyby jedna polovina národu umřela hlady v náručí poloviny druhé!?

Jenže — achich! — naši krejčí *nejsou* ideální, *nejsou* obětovní, *nejsou* pořádní, že z toho zásnubu vzdor mému domlouvání nebude přece jenom asi nic!

Co platno — my básníci budeme si muset pomáhat tedy také nadál sami! Mám myšlenku, pěknou, slibnou! Oznámím ji co nejdříve inzerátem — prosím ale hned teď p. t. laskavé obecenstvo, aby si ho pak jistotně a milostivě všimlo.

V čele inzerátu bude sedět černá figurka u psacího stolku:

pán, vousatý, s cvikrem na nose a husím brkem v ruce — s hodně dlouhým brkem, aby byl naznačen vzlet. Ta figurka musí být, jako musí být věrné vyobrazení švába před „práškem na šváby“ a vyobrazení německé myši před „jedem na krysy“.

A pak budou slova. Asi:

„*Básně* (5 zl a výše), *přípitky svatební, spolkové a politické* (3 zl a výše), *merendy* (10 zl a výše), *proslovy* (20 zl a výše), *verše do památníků* (1 zl a výše) a všechny toho druhu práce zhotovuje solidně a rychle J. N. ...

 Za novost myšlenek se ručí. — Zboží konfiskaci propadlé vymění se co nejochotněji za jiné. — Spokojí-li se objednavatel politického proslovu, přípitku atp. se staročeskými frázemi, obdrží značnou srážku.“ —

Snad se mi to povede — co ?

Arci — štěstí právě nemám! Abych neudělal naposled finanční i poetický bankrot — —

Už jsem na tomto místě oznámil *několik podniků pěkných*, ale zákazník se mi nepřihlásil ještě *nikdy žádný!*

NÁRODNÍ LISTY 17. srpna 1884

△ V Praze 30. srpna

Kdybych se chtěl stát otcem, mohl bych jím teď být den co den. Každý okamžik se mně na ulici kutálí už zas nějaké dítě vedle boty, a sotva jdu o dvacet kroků dál, už tu leží na chodníku zase jedno — roztažené, na břicho připlácené, zrovna jak odněkud z nebe spadlo. Ale pokaždé, nežli se rozhodnu, zda „mám či nemám“, a nežli přemohu svůj mládenecký stud, už je tu nějaká ženská a sebere si je.

Bývá to obyčejně nějaká takzvaná „chůva“ — myslím, že je těch chův celý kór a že jsou placeny od státu, aby sbíraly po ulicích děti. „Hapala, hapala!“ spustí chůva, „budem ty kameny bacat!“ — a je-li tu někde tady takzvaná „maminka“, přistoupí, chytne dětátko za ruku a líbá ji — líbá — no! Bývá mně té maminky náramně líto, když je jen trochu hezka, — hned bych jí místo té ruky malé, uprášené, nedorostlé podal vlastní ruku svou, hezky doširoka rostlou, aby si ji líbala třeba celou hodinu!

„Milostpaní už je v Praze? Tak brzy?“ ptá se některý kolemjdoucí „známý“. — „I prosím vás, už to počasi venku pro mou holčičku není! A pak — vždyť už by teď člověk umřel na venkově hlady! Povídám vám, dukáty kdybyste dával, nedostanete nic k jídlu. Všechno vezou do Prahy, aby utržili víc najednou — kvůli posvícení!“ — „A ta slečinka vedle vás?“ — „Ta je odtamtud z venkova — bude zde na vychování, vzala jsem ji k sobě!“

Však jsem si té holčičky vedle už také všimnul. Už jsem si tenhle týden všimnul takových alespoň padesáti. Chodí obyčejně v odpoledních hodinách, v průvodu starších dam, procházkou po ulicích, dívají se na krámy a lidi s velikým udivením a jsou v stáří tak od patnácti do devatenácti. Pěkné holčičky — jiskrné oči, boubelaté tváře, a také celá zevnější reprezentace tak slušná, že by za ni u firmy „Waldek & Wagner“

musil dát alespoň 6 zl. Patrně, že leta 1865 až 1869 byla, jak vinaři říkají, „dobrá leta“; nejspíš bylo tenkrát v pravý čas dost slunečního tepla a pak také v pravý čas dost mlhy, jak to příroda předpisuje, když mají se vydařit takové „hrozinky“ sladké.

Příliš mnoho krásy neměli bychom konečně ani žádat. Myslím, že by bylo dobře, jako máme všeobecnou normální váhu na mouku a normální míru na víno a normální ladění na housle atd., abychom měli také normální stupeň na ženskou krásu. Cimentační úřad by mohl mít dohled, každá „dostatečně hezká“ dceruška by měla například za levým ouškem punc, a žádný mužský by nesměl od ní větší míru krásy pak ani žádat. Co by bylo někde „přes“, považovalo by se za dobrovolný přídavek.

Tedy posvícení zahrnovalo milostpaní do Prahy! Nu ano, pražské posvícení jí vadit nebude, my Pražané jsme už demoralizovaní, my už jenom „posvíceníčkujeme“, o nějakém pravém posvícení, s tou „náležitou veselostí“, nemáme my ani zdání. Ostatně — také to posvícení na venkově nestojí u nás zrovna za mnoho. Jíst — jíst — a jenom jíst, a nic jiného! Šafráněné polévky, husy, kachny, kuřata, pečené telecí, zadělávané telecí, pečené skopové, vařené skopové s mrkví, výrazkové koláče — v jídle výběru dost, ale ke všemu jídlu pivo — pivo — a zase pivo — nanejvýš trochu rosolky pro ženské — děsná jednostrannost, až do duše to citlivého člověka urazil! Kde jsou ty krásné doby, kdy jsme měli alespoň svou slovan-skou „medovinu“! Jsme národ degenerovaný — nejsme vlastně už ani národem: nemáme národně co pít!

Co pít?! — Otázka ta předstupuje právě nyní, v době blížícího se tedy posvícení, s opravdovostí až drsnou. Když mám žízeň, chci ji uhasit; nejsem jako onen hypochondr, který nepil, ač žíznul, a napsal o tom slova tato: „Co bych pil? Víno není zdravé. Mléko příliš zasycuje a působí v žaludku kyseliny. Pivo má nescíslně mnoho vad a vaří se z vody; vodu ale pít věru se rozpakuju. Dešťová voda zabírá do sebe ze vzduchu tolik hmyzu a jiné nečistoty, že musí být škodlivá. Studničná voda ale není ničím jiným než dešťovou vodou, jenže zemi ještě více znečištěnou. Říční voda je pak ještě nečistší a člo-

věku je až zle, když si vzpomene, co vše se dostává do ní. Stojatá voda je mimoto plná červů. A mořská voda je plná soli. Co tedy pít!?”

Já nejsem hypochondr a už jsem řekl: když mám žízeň, chci ji uhasit. Jenže čím, aby to bylo dobré, zároveň ale také nové, originální, naše české, poctivého Čecha důstojné!

Víno? Už je pili staří Židé, ba i nejstarší Židovky. Zakládáme si na bohatém výběru dnešních našich vináren. Ale staří Médové měli také už přes 60 druhů různých vín, a rovněž tolik Peršané staří. Nebo domníváme se snad, že když si stavíme láhve šampaňského do ledu, činíme tím něco nového? Nebo když si víno kořeníme a jinak připravujeme? Už si je kořenily před dvěma tisíciletími ty Židovky staré a chladily je „ledem a sněhem rozpuštěným“ — 2000 let před námi!

Pivo? Diodor a Herodot a Athenaeus vypravují, že pivo vařili rovněž už staří Egypťané, a sice hned dva druhy, silné a slabší, tedy už „ležák“ a „obyčejné“ zrovna jako my.

Kořalku? Není slovanská. A pak byla známa také už za nejdávnějších dob řeckých. Čtemeť v Odysseji (IV, 220), že Helena nalívala Telemachovi nápoje kořalečního.

Snad řekne některá naivní dušička: „Nahražujme tedy *množství*!“ I ty dušičko drahá, — vždyť my nemáme ani talentu k tomu! Vzdor tomu, že se říká, že u nás veškerý život společenský je vlastně jen „život hospodský“! Tudyhle sdělovaly německé časopisy udalost následující: Po Starhemborském jezeře plul parník a na něm opilý Bavorák. Překážel tak všem spolucestujícím, že mu kapitán hrozil trestem. „Zahroziš-li mi ještě jednou,“ obořil se ale na něho Bavorák, „vypiju ti tu kalužinu zde a pak si můžeš svoje sáňky táhnout domů pěkně po suchu!“ — Mohla by taková národně sebevědomá, přímo velkolepá fráze splynout z českých rtů? Vidíš, zlato, a takovými co do pití byli Němci už odjakživa! To je jejich nejvlastnější obor, a chceme-li vůbec v něčem s nimi zápasit, jen zde ne — zde jsou nepřemožitelní!

Nebo řekne jiný: „Vymysleme si tedy k pití nějakou garnituru — hezkou pranicí — nebo přípítky pěkné!“ Nu pralice by byla věc arci hezká, už kvůli cviku — ale nového to není

přece také pranic! O já — dokud nebyla žandarmerie, mívali jsme pranic o každém posvícení, třeba i s nějakým mrtvým a několika raněnými, — ale teď! Arci jsme se ani v nejpěknějších svých posvícenských časech nemohli rovnat už zas například posvícení staroegyptskému, odbývanému v Bubastisu výročně na počest Hathory; při jediném z nich měli tam kdysi jedenáct set mrtvých! To si myslím! — A co se týče přípitků — komu a čemupak bychom připíjeli? Naším politickým úspěchům? Jeden druhému? Myslím, že se nemáme ani tak rádi? Nebo dámám? Galantnost by u nás byla arci něco naprosto nového! A mohlo by se to dít po způsobě římském: kolik písmen ve jmeně, tolik za sebou skleniček na zdraví! Jenže „Marie“ a „Anna“ například nesmí galantní Čech přece říci, on musí užít diminutiva, a „Maroušek“ a „Andulinka“ bylo by hned osm a devět sklenic za sebou. A na tolik nestačí náš talent!

Rozpaky věčné, trapné! Medovino — medovino, proč jsi nás opustila! — Ondy stálo v Palečku, že prý — se vzhledem k politické naší statečnosti — by mohla *cukrová voda* být tak asi naším nápojem národním.

Tedy snad přece naděje! Zkusme toho, a to raděj hned o nejbližším posvícení! Já arci posvícení nesvětím, ale zkuste toho vy ostatní. A podejte do redakce pak spravedlivou zprávu, jakže to chutnalo k vepřové s knedlíky a huse se zelím! Ale — mluvit pravdu!

Prozatím nechávám tedy věc nerozhodnutu. A prosím jen za odpuštění, že jsem *dnes* už lámal si zde hlavu s otázkou posvícenskou. Mohl jsem ovšem týden ještě čekat, ale víte — konkurence je zlá věc — českých fejetonistů je teď mnoho, mohl by mi některý předejít! Kdybych ode dneška za osm dní psal už „štědrovečerně“, také byste se nesměli divit.

Říkají, že všichni ti fejetonisté jsou vlastně moje děti, že jsem tedy přece jen už otcem. Pěkné děti — brát svému otci sousto od úst! A půjde-li to tak dál, — já je vydědím! Odkážu krátce a dobře všechn svůj majetek mimo rodinu: sloh slavnému eráru, myšlenky zastupitelstvu obce pražské a vtip Klubu českých poslanců neb jinému ústavu chudých!

△ V Praze 6. září

Milý andělíčku strážce můj, prosím tě z gruntu upřímné dušičky své, buď tak hodný a dej dnes pořádně na mne pozor! Kdykoliv mně napadne nějaká myšlenka závadná a já se zahledím do stropu, abych ji stylizoval, mrkni na mne; kdykoliv nasadím péro, abych napsal něco, co nemá být, klepni mne holubím svým křídlem přes prsty. Dnes týden jsi mne na okamžik spustil nějak z očí, já jsem nějak zavrával a už jsem hapal — vidíš, vidíš! No — já ti nečiním výčitek, já vím, že jsi za všechna ta leta měl se mnou túru pořádnou, a pak — vždyť je zejtra tvůj svátek! Já ti tedy přeju všechno dobré, štěstí a zdraví a abys se jednou po smrti radoval s patronem svým v nebeském království! —

Nač bych mu také dobráčkovi výčitkami ztrpčoval ještě život, teď na podzim, kdy bude mít s námi chlapečky beztoho kříž náramný! Ano, podzim patří nám, zrovna tak jako jaro a leto patří zase holčičkám, jejich smíchu, písním a hrám. Když bouře se líhnou ve skalách, když dusní větrové vyzývají k boji a zápasu, tu vycházíme my z teplé jizby směle ven na ulici a hrajeme „špačka“. Nebo opouštíme i ochranné zdi městské, postavíme se někam do nevlídné pláně a pouštíme „draka“. Já teď už pro „špačka“ arci nejsem, musít se při něm kulhat jenom na jedné noze a já už kulhám na obě; ale papírového draka mohu pořád ještě pouštět vzdor tomu, že pro politiku nemám takto talentu ani za mák. Víím o velmi pěkných dracích, u Brandejsa a pak „u města Paříže“; je na nich ten „obraz satanáše“ vymalován zcela přísně dle bible: má čtyry nohy, dvě netopýří křídla, šupinaté tělo, hadí ocas a hlavu až děsnou — mužskou hlavu, protože žádná ženská není drakem!

Zdalipak tatíček Žižka za svého mládí také pouštěl „draka“ a dupal nezpůsobně nožičkama, když se mu špagát otočil

kolém cimbuří trocnovského? A zдалipak Jeňiček Huš kulhával u břehů Blánice za „špačkem“? Nebo hrál si malý Jiřík z Poděbrad na „kokše“, na „umrlého žida“ nebo „žumpu“? Ty otázky nejsou tak hloupy, jak vypadají. Skoro všechny hry našich dětí jsou tisíce a tisíce let stary a je to bolestný nedostatek pramenů pro dějiny naší české vzdělanosti, že o dáv-ném tom hraní svém nevíme ničeho. Nemáme české Odyssey, aby nám vypravovala, jak naše Nausikaá s děvčaty nebo hrdinný Láodamás s Haliem hráli si v míč. Aniž české Aeneidy, z níž bychom zvěděli, že už nějaký náš mytický „Dioný-sos“ mrskal „káču“. A v Rukopise není o hrách dětských už docela ani zmínky — věc povážlivá — pozor, pane profesore Hattalo! My jsme si navykli hledět na dávnou minulost svou jako na dobu pohřebně truchlivou, na bývalé své lidi jako na samé vyzralé hned muže, naprosto nepřístupné nějaké veselosti mladě svěží. Abychom takhle někde četli, že náš vousatý pedagog Komenský jezdil mezi dětmi na holi, — jak to vypravuje Alkibiades o moudrém Sokratovi! Nebo že náš Sofokles — kohopak bych u nás honem přirovnal k Sofoklovi? — kdykoliv byl unaven psaním, vyskočil, pustil si se špagátu po pokoji „vlka“ a z měrného jeho vytí si vyslouchával glykonejská metra tragických svých sborův! —

To slovo „vytí“ a ten hukot vlka přivádí mne ale k počá-tečným myšlénkám mým zpět. Ano, podzim patří nám, „mlá-deži mužské“. Děvčátka nemají her podzimních, mají jen hru jednu, ale ta je také více uměním než hrou, víc na prospěch nám ostatním a na blaho naše než pro radost jejich vlastní. Míním hru na piano, do které se teď na počátku škol-ního roku děvčátka pustí zase s obnovenou silou.

Jak se těším, až ty holčičky budou do svých ústavů hudeb-ních putovat zase v celých houfech, každá s kabelí na ruce a s nápísem na kabeli „Musik“, aby to přec každý potkávající věděl. A každá z nich má „talent“, každá — tvrdí to pan učitel najisto, ano, říká to i vlastní její matka, která ten talent „pozorovala už dávno“. Jen ať tedy žádná z těch tisíců, které teď zase přibudou do Prahy, neopomene honem si koupit noty. To bude rozkoš! V naší ulici je například asi dvě stě

oken, snad víc. Počítám pět oken na jeden byt a na každý byt jenom jedno piano — čtyřicet pian kolem mne a u každého „talent“!

Pořádný pražský byt bez piana nelze si ovšem ani myslit. Proto také může v každém inzerátu hledajícím strážníky pak stát „Piano k dispozici“. — „To mi připadá,“ řekl mi tyhle dny kdosi — známý, starý mrzout —, „jako by tam stálo: ‚Pro domácí zábavu máme trojbarevné kotě, které strážníci mohou štípat —!‘“ Barbar! Já nevím, jak mohou být lidé tak beze všeho vyššího smyslu! Oni tomu umění i nadávají! Říkají mu „mor“, „pianosis“, a přemýšlejí, jak prý by se zákonitě hraní na pianě dalo obmezit! Že prý už není dnes ani žádná hlídačská bouda, aby v ní nebylo piano. Že prý je to k zbláznění. Že prý je šťasten ten, kdo je hluchý!

Povídám: surovci! — Co mne se týče, já už se upřímně těším na zimu. Mám celou řadu známých rodin, půjdu od jedné k druhé. „Slávku,“ řekne tam maminka, „odříkej panu Δ tu báseň, víš?! Pane Δ , on umí vaši báseň!“ A Slávek spustí. Jaké to porozumění, jaké proniknutí, jaké nuance! Už při desátém slově točí se mi hlava jako mlýnský kámen a já slyším už jen hukot — pak pauzu a pobízející maminčino: „No tak!“ — a zase hukot. Konečně, asi tak v polovici, zůstane Slávek už nadobro vězet a dá se do breku. Ano, tu pak básník s hrdoostí cítí, jakže jeho poezie působí a vniká do živého!

„A teď ty, Pepičko, zahraj panu Δ něco na pianě — víš to, co už dobře umíš!“ A Pepička, „talent“, si sedne, odpočítá klávesy a prsty a spustí to, „co už dobře umí“. Jaké to zas geniální zacházení s hudebním rytmem, jaké naprosto původní rozlušťování „křížků“ a „béček“! Ona ovšem Pepička také někdy ještě chybí, ale ona, čtveračka, ví sama dobře kde, a zatřeše přitom pokaždé hlavou. V každém taktu zatřeše hlavou dvakrát nebo třikrát. Rozkoš! Člověk cítí, jak mu při té božské muzice tvář zrovna až kamení, řekl bych: blbne. —

Achich — hrajeme si. Chlapečkové, holčičky — celý národ si teď hraje. Máme teď všichni zároveň se školskou mládeží vagece — den co den zábavy, slavnosti, jubilea — bavíme se bezstarostně jako dítě, jehož smích zní, i když je smutek v domě.

Řekl jsem, že nám veškerá dávná, ano i bližší minulost naše připadá jen a jen opravdově, jako by náš národ dříve nebyl býval nikdy ani mlád. Jako každý jednotlivec, má ovšem také každý národ své mládí, svou dobu řehtaček a točících se obručů, a ta — zdá se — přišla nám tedy teprve teď, po několika tisíciletích. Rosteme nejspíše od vousatosti k holosti, jako Lancelotova klisna, jižto zíně také „pozpátku“ rostly. Od síly k slabosti.

Mnoho v tom působí „cvik“. Milo, atlét krotónský, měl telátka ve své stáji. Zdvihal je den co den a nosil kolem. Činil tak rok dvě leta, až pak celého dorostlého býka nesl arénou, za potlesku všech občanů krotónských.

My jsme před dvaceti lety také ještě nosili celého bujného junce českých požadavků, hravě a svižně, za potlesku. Od té doby jsme se ale cvičili „pozpátku“ — a dnes už se potíme a hekáme, ačkoli už — klep! klep! — pročpak mne klepáš hned dvakrát za sebou, ty můj andělíčku strážný!?

Nu — pac a pusu, andílku!

△ *V Praze 20. září*

Podzim je zde: slunce sestupuje, noční mlhy se rodí a vítr si už chvilkami zahvizdne na komín sem, na komín tam, jako by zkoušel píšťaly, než spustí ty své varhanové, bouřné, podzimní písně. Podzim je zde: chlad plazí se po přírodě a vše, co za leta rozkládalo se do bezstarostné šíře, zase se zimou scvrká, malí a choulí do sebe. Také člověk, nedávno ještě v letní bujnosti se roztahující, již se zase zavírá sama do sebe a sviňuje v klubko.

Celý člověk se scvrká, celý člověk stahuje se k vlastnímu svému srdci, a tím se stává zase lepším, citelnějším, starostlivějším o sebe i o jiné. Páni manželé sami sobě slibují, že letos stráví za zimy po hospodách večerů co nejmiň a zavěnují se rodinnému životu zcela. Paní manželky zase samy sobě přísahají, že do divadla půjdou „jen někdy“, do plesů „skoro nikdy“ a že vůbec učiní, seč budou, aby za zimy ušetřily, co rozplývaly po letních bytech a cestách. Nejspíš ale nebudou letos všichni dohromady zase ani o málo lepší, než byli všechna leta předešlá, a je snadno možná, že se nepolepším ani já, ačkoli mám zrovna teď náramně dobrou k tomu vůli. Já nevím, co to je, ale pořád mi teď něco říká: „Staň se letos dobrodincem lidstva! Vždyť ti to při tvém obrovském duševním nadání nezpůsobí ani obtíží žádných! Prosím tě, učiň si tu radost!“ — No — když si tak domlouvám — !

Nejspíš zarazím nějaký nový spolek. Beztoho už myslím na něj skoro celý týden. Rovnal jsem si tyhle dny totiž veškeré letos mne došlé telegramy, prohlížel jejich češtinu, jejich pravopis — zrovna jsem se lekl, na jakém stupni nalezá se ten český pravopis telegrafní! Dejme tomu, že jsem obdržel například sto telegramů, — zajisté nebyly mezi nimi ani dva, které byly správně psány česky! V telegramu například

před dvěma dny teprv obdrženém a dvanáct slov obsahujícím — deset pravopisných chyb! Patrně je to jen nedokonalost užívaných telegrafických pomůcek, neznajících dostatečně česky. Nevím arci ještě, v čem vlastně ta nedokonalost vězí, zdali v drátu, nebo v klepajícím aparátu, nebo v užívané „Telegraphendrucksorte Nr. 101 (Böhmisch)“, nebo snad v kancelářském ingoustu, v peru, tužce — to ale vyzkoumat a napravit bylo by právě úkolem mého spolku. Spolku nadmíru blahočinného! Považme si jen zoufalost dotýčného pana telegrafisty nebo slečny telegrafistky, když věc tak nedokonalou musí dát z ruky! Když si pomyslí: „A teď dostane ten telegram do ruky člověk vzdělaný — bude počítat chyby — bude se zlobit — snad i mně samotnému se smát!“ — To je situace pro ubohého věru děsná! — Ne, ne — té věci musí se nějak důmyslně odpomoci! Jak? — nu to bude starostí právě toho spolku.

Věděl bych ale ještě jeden spolek jiný, také velmi pěkný, třebaže jen důležitosti lokální. Naše tramvajová společnost postavila konečně, nevím honem po kolikaleté už blahodárné činnosti své, na chodnicích poblíž jízdné své dráhy sloupky, na označení stanic. Hezké sloupky, se šípy, s ciframi, s nápisy, barvičkami, se vším. Můj nový spolek by si tedy zadal za dovolení, aby směl zrovna vedle těch sloupek staničních postavit ještě sloupky jiné, s obširným zas pro obecnstvo výkladem, cože všechny ty věci na těch tabulkách tramvajových vlastně znamenají. Když čte například zrovna „u Platejsu“ nápis „do Prahy“, aby si hlupáček čtenář nemyslil snad, že se nalezá někde ještě v Brandejse. — Po Příkopech pak jsou pod tabulkami větší docela ještě jedny menší, mající nahoře české „V“, pak šíp a pod tím zase německé „W“. Co už tu bylo lámání hlav, co vlastně rovnoprávné ty písmeny znamenají! Obecný výklad míní, že jsou to zkráceniny: „Výška vody“ — „Wasserhöhe“; poněvadž ale ani nejstarší pamětníci nevědí zcela určitě rok, když voda z Vltavy šla až sem na ty tabulčky tramvajové, nenalezá výklad ten hrubě víry. Je ovšem možno, že některý konduktor tramvajový pravý význam ví; ale zastavovat vagóny a ptát se je obtížno — proto

tedy spolek a pěkně a obšírně napsaný výklad pro blaho obecné! Arci — český a německý, už kvůli tomu, kdyby přijel do Prahy ještě jeden divadelní vlak vídeňských Čechů. Prosím vás, byli mezi těmi „vídeňskými Čechy“ také — nějakí Češi? Potkával jsem jich celé houfy, ale českého slova jsem z těch houfů nezaslechl!

Divadelní vlaky nějak teď ochably. Proto je ale Praha přece plna nových tváří, mladých, svěžích, horečně zvědavých — studentíci a studentice, „setba na podzim“, jak jim Purkyně říkal. Také se jim říkává „naděje vlasti“, ale s příděchem beznadějnosti. Což o to, zrní je dobré, pevné, ono předrží tak lecjakou zimní bouř; když ale naši národní hospodáři jsou tak zázračně obratni, že přivádějí nazmar zas setbu za setbou, generaci za generací! Jak krásně se to u nás zelenalo už po několik jar, jak svěže vypadal ten náš dorost, a jak stlučeně, smutně, zněměle vypadá teď náš vzrost!

Sami ovšem nemají hned času pomýšlet na všechny ty věci, ti páni studenti procházející se poprvé Prahou. Vlast je sice zcela pěkná věc, ale —! Vědy, ideály jsou bez odporu také pěkné věci, ale —! Předně musí student studovat, co ještě nestudoval, on musí, jak tomu zcela upřímně říká, „studovat život“. Ach jaká poezie je v tom prvním samostatném vstupu do „života“ — například do velkoměstské kavárny! Sedět rovnoprávně mezi rovnoprávnými, pán mezi pány! Na otázku „Do které kavárny chodíš?“ moci dát zcela určitou odpověď! Probrát se zde padesaterými časopisy! Znat už všechny sklepníky jmenem a tomu nejmenšímu smět říkat „pikolo“! Jaké povznesené vědomí, když při vstupu do kavárny sklepník, ani se více neoptav, volá hned do kredence: „Silně bílou!“ Jaká pýcha, když kavární héros na kulečnicku, obdivovaný mistr v karamboláži, řekne k ostýchavě se dívajícímu: „Prosím vás, pane, podržte mi to tágo!“ A pak — pak u stolu zas ty společné kritické rozbory básní a básníků, to uvažování záhad filosofických, politických, světových — hodina mjí přitom po hodině, rozmluva přenese se z kavárny na ulici, trvá procházkou po nábřeží a Ferdinandovou třídou až do večera, je pořád stejně živa, každý debatář má své „stanovisko zcela zvláštní“,

svůj světový názor „naprosto nový“, každý se cítí, jeden druhého obdivuje — i vždyť my to známe, vždyť jsme my byli „zrovna takoví“!

A pak divadlo — divadlo! Tonout tam v záři světél, v moři hudby, v kráse malované i živé. Mít hned první den mezi herci své miláčky, ba bohy. Horovat dnes pro paní Malou a zítra pro paní Bittnerovou. Zamilovat se do baletky, do té s tím nevýslovně milým výrazem v očích a přímo dětinskou nevinností na své tváři. A vyzkoumat divadelní dvířka, kterými ta beruška po představení odchází, jít uctivě a zdaleka za ní — hodně zdaleka — den co den — až pak najednou spatřit, že na ni čekává — — ach ta ošemetná! — ona za to sice nestojí, ale co platno, když uvnitř v prsou bolest páli a víří, když není pokoje, dokud nenapsán celý svazek básní, celá řada novel, — i požehnej jim tu radost samo milostivé nebe, vždyť jsme my jí užili taky!

A studentice? Hned prvního dne se naučila živé růže připínat si moderně k pasu, k boku, na rameno, na předloktí. A dne druhého ohlíží se už toužebně po těch moderně rudých kloboucích, rudých šatech, rudých šerpách — děsná móda! Tu zajisté spatřila některá bláznivá modistka v mořských lázních na nějakých bláznivých Angličankách a honemhonem nám ji přinesla do Prahy. Některá dáma vypadá v tom jako podlouhlá muchomorka natřená cinobrem od hlavy k patě, a mezi tou rumělkovou záplavou mihají se drobné bílé puntíčky, „vzorek“ — člověk musí odvrátit oči, chytá se ho závrát!

Ba mně se nelíbí teď na podzim už ani ty růže. Květinářské umění protáhlo dobu růží a fialek přes celý rok, ale nesluší to těm kyticím milým. Schází jim kolem vlažný jarní vzduch, třasavé májové světlo, zpěvavé ptactvo, kvetoucí stromy, létavý motýl, celý ten drobný, živoucí mihavý jarní svět.

Je smutno, je podzim. A podzim ovládl už také duši moji. Jsem teskliv nevýslovně. Národ Komenských a Divišů — mne zklamal! Milovaný můj národ český se mi neosvědčil!

Upozornil jsem minule na „záhadu knoflíkovou“, na divnou okolnost, že „my mužští zapínáme vesměs levou stranu kabátů

přes pravou, kdežto zase pohlaví krásné, pokud knoflíků na šatstvě užívá, zapíná pravou stranu vždy přes levou“. Sdělil jsem, že o rozluštění záhady té zasazují se teď časopisy všech téměř národů, ale doposud bez výsledku. Že také já nevím případnou odpověď žádnou. A že „očekávám, co tedy národ!“

A národ? — Odpověď přišla *jedna jediná!* Že prý to ženské dělají — jen ze známého „*justamentu*“ svého! Aby prý měly *ve všem hlavu svou a vůli svoji!*

Národ mne zklamal. — Myslím, že nevydám k národu už jaktěživ provolání žádné!

NÁRODNÍ LISTY 21. září 1884

Snad nebylo v Praze jediného člověka, který by byl nebyval skálopevně přesvědčen, že „Praha musí Žofín koupit“. A mezi těmi skálopevně přesvědčenými nebyl snad jeden jediný, který by se nebyl domýšlel, že „Praha ho nekoupí přec“. Nu — už koupila, a my mručíme spokojeně jako medvěd, když ochutnal medu. Máme radost.

Žofín už jednou Praze patřil. Je tomu sedmdesát a něco let, co jej opatrní otcové naši prodali muži soukromníku — jedni tvrdí, že za 1000, jiní, že za 10 000 zlatých; dnes pak jsme jej koupili za 285 100 zlatých zase nazpět. Máme tedy dnes radosti za 275 100 zlatých. Kdyby ale byli tenkrát měli naši otcové na prodej ostrovů *deset*, mohli jsme dnes mít radosti za 2 milióny, 751 000 zlatých! — Je tu vidět zase starou pravdu, že „hloupost otců je požehnání dětem“. Achich — bude-li spočívat požehnání boží stejně na všech hloupostech, které pášeme dnes *my*, naši potomci se radostí zblázníjí!

Matička Praha dostala tedy do bohatého svého šperku ještě tu krásnou, jasnou „vltavskou perlu“. Ať si ji drží v plné kráse a čistotě! Jen ne vrtat — ne vrtat! Jen ať nepřijde zase nějaké kladívko, jako na městský park, a nedokazuje, že ve prospěch „městských financí“ má se kus krásy odprodat! Nynější zarostlá prostora Žofína je tak as minimum, jehož se zde přírodě musí popřát. Změny nějaké, nepatrné, stanou se arci — časem — času je na ně dost!

Předně ať slouží v středu města ležící ostrov obecnstvu, humanitě nekrejčárkové. Již jí sloužíval, právě za onoho soukromníka, jemuž Praha byla Žofín přepustila za cenu tak levnou. Starší Pražané pamatují se as dobře ještě na něho, na starého Gotlassa, jenž později cestou své dobroty zabředl do chudoby a také v nedostatku zemřel. Vysoká postava, nahrblá,

ve vetším šatě, s bílou hlavou a vlajícím šedým vousem dlouhým. Malíři si ho rádi zaprošovali modelem, lidé si o něm říkali: „Tomu patřival celý Žofín!“ a bohatci mu ochotně a dobrovolně poskytovali podpor. Ale poznámka „Tomu patřival Žofín“ neměla do sebe škodolibosti. Neboť dokud mu Žofín patřil, měli chudí u něho vždy útulek bezpečný. Aby jim za zimy opatřil výživy, dal zametat cestičky ostrovní denně; nu a když byli první metaři hotovi a přišli hladovci jiní, dal zametat cestičky znovu — pořád lítalo z topolů zvadlé listí dolů. A takovým zůstal šlechtný Gotlass až do svého skonání. Byl-li obdařen penězi, nakoupil ihned chlebu a rozdal „chudým“.

Vzpomínka to ovšem jen důležitosti lokální. Ale koupě Žofína přišla jaksi à tempo — teď, když se slavná kapitula vyšehradská a slavná obec smíchovská usnesly, že rozlehlou pěknou Císařskou louku rozprodají na staveniště. Arci, arci — je to jejich soukromý majetek, mohou si s ním zajisté dělat, co chtějí. Ale je toho škoda. Již jsme se tak nějak vežili do toho Wachsmannova obrazu, v němž ideálně vyvedeno, jak by tam na levém břehu Vltavy vypadaly velké, celou Prahu osvěžující sady. Avšak — soukromý majetek! Když slavná kapitula nečinila dosud pro Prahu nic, nemusí pro ni učinit ovšem také do budoucna nic. Či potřebuje snad peněz na tu velkou, nad řekou trůnící baziliku, o níž už tak dlouho sníme? Totiž — „my“, kdykoli se na Vyšehrad zahledíme — — a slavná kapitula?

Teď by právě měla tak pěknou příležitost získat si pro nový chrám sílu nových, krásných vyšívacích věcí. Naše šlechtičny jsou sice vždycky ochotny přispět kostelům uměním svým, ale k ochotě té přistupuje právě ještě — móda! Vznesené dámy pařížské sedí totiž teď napořád u vyšívacích rámu, navykly si to v letních svých samotách, přenesly odtamtud do Paříže, a pilné to počínání jejich signalizují zpravodajové co „módu nejnovější“, rozšiřující se bleskorychle po veškerých salónech pařížských. Princezna Czartoryská a vévodkyně Chevreuse jsou v čele těch, které pracují pro kostely. Hraběnka Boulaincourtová, již dříve svým uměním proslulá, vyučuje výrobě

umělých, přísně dle přírody napodobených květin, jež pak dámy darují loteriím a bazarům ve prospěch chudých. Hraběnka Potocká zavedla z Auvergnských hor výrobu krajek a přivezla si také hned učitelku, starou selku, odtamtud s sebou. Teď chce mít ale každá dáma svou učitelku selku a stařenky ty objevují se s žákyněmi svými na všech promenádách a v nej-elegantnějších ekypážích — každá ovšem kvůli většímu dojmu v národním svém kroji.

To by bylo snad něco pro nás. Naše dámy zamilovaly si teď národní kroje. Dnes se objevují v nich při bazarech, v zimě přijdou v nich snad i do plesů, alespoň do některých. A kroje ty sobě as z velké části zhotovují samy. Dle vzorků Průmyslového muzea, dle obrazů Mánesových atd. To je ale pomůcka přec jen nedostatečná. Zavolejte si přece několik stařenek z Plzeňska a Prácheňska, které umějí ještě samy vyšít bílé nebo i zlatem a granáty pokryté ty krásné „holubinky“ české a také samy ještě vynalezat nové a důmyslné vzorky pro ně! Pozvete si z Moravy několik vesnických učitelek — vždyť znáte tu různou, zajímavou umělost jejich! Spatříme pak něco vskutku nového, i Praha získá jimi na pestrém dojmu. Vedle nynějších mladých, životem kypících chův a kojných od Plzně a Plas pak rovněž v národním kroji tedy ty stařenky — známe je, ty rozkošné hlavičky starých našich maticek, s vlasy jako sníh a tvářičkami jako míšenská jablíčka!

Ostatně — já zde něco prozradím. Od nějaké doby neuplývá *jediný* den, abych nebyl bezejmennými či sejmennými dopisy z venkova, rovněž pak ústním naleháním vyzýván, bych „přec jednou zase našim dívkám a ženám“ promluvil do dušičky. Že prý je to děsné, jak zase mezi sebou a s jinými teď němčí, jak se odnárodňují!

Však já neposlechnu. Setkám-li se s takovou stvůrou, však já si to spravím s ní ústně. Ale doufám, ano jsem pevně přesvědčen, že se nesetkám. Léta a léta se mně to již nestalo, že by byla některá Češka na mne snad spustila německy, ba musím říci, že i Němkyně namáhaly se vždy jen po česku zahovořit si se mnou. Nemohu si vůbec ani pomyslit, že by to mohlo být jinak. Vždyť to závisí přece *ode mne* — není-li pravda?

Račte si to jen každý hezky spravit pro sebe! Odvykejte si chodit se žalobami do novin— veškerá novinářská kázání nejsou v tom směru beztoho nic platna. Čtou je a přikyvuji jim jen ti, kteří beztoho souhlasí; jiní si jich ani nevšimnou. Zde může dát nápravu jen sám život, žádná teorie. Nestrpte, aby na vás Čech nebo Češka promluvili jinak než česky. Nehovte slabostem hloupých maminek jen proto, abyste mohli bavit se za to s jich dcerkami — sic budou ty dcerky v národním ohledu zase zvyků zcela tak hloupých jako dotýčné maminky jejich. Nedávejte sami sobě od případu k případu absoluci — „kvůli pohodlí“, „aby se neřeklo, že jsem umíněný“, „abych jim nebyl nepříjemný“, a za jiných příčin podobných. Buďte, jak se říká, „z této země“, neočekávejte pomoci odněkud z oblaků, vůbec odnikud, pomoc spočívá ve vlastní ruce vaší!

Je-li teď zase nějaký citelný úpadek co do národního uvědomění, jsou jím najisto vinni mužští, ne ženy. Vlastenectví je věc mravní, žádající sílu opět mravní, — kdo ji má mít, ne-li muž? Tak rádi a také právem přirovnáváme ženy k pnoucím se břečtanu — ale břečtan se pne po skalách a po kameni, ne po třtinách.

Tedy předně: pryč s tím naším mužským „národním polo-světlem“! Vyhybejte se mu. Vylučujte jej ze své společnosti. Dokažte mu, že jím pohrdáte. Ostatní se najde pak hravě. Budeme-li my mužští všichni v národním ohledu statní, budou statny i všechny ženy.

A již bychom to ovšem viděli tak rádi. V každé literatuře je síla nadšených básní, velebících ženy tu co Polky, onde co Němkyně a zase co Francouzky atd. — nejen co ženy. Česká píseň ví dosud ale o českých ženách jen, že jsou „krásny“ a „dobrého srdce“, — to je sice velmi mnoho, ale také zas dosti málo. Už bychom rádi také u nás zapěli písně obsažnější!

△ V Praze 4. října

Zdali prý můžeme mít už nějakou „společnost“ českou? Rozuměj: zdalipak už je možno, aby u nás jako u jiných vzdělaných národů, v Praze jako v jiných městech velkých a živých, lidé se scházeli občas či zpravidla v bytech zvoucích je hostitelů, v skupinách společensky co možná pestrých, těšíce se vzájemně ze setkávání svého, přičiňující každý ku společné zábavě dle sil svých, osvěžující se vešpolek a ohřívající se druh na myšlenkách druhových? Je-li možná u nás „společnost“, je-li možný „salón“ jako v Paříži, kdež pro národ svůj ve směru literárním i uměleckém, sociálním i politickém vykonal divy? Jako ve Vídni, kde se cítí šťastným, kdo obdržel právo vcházet do domu a do rodiny v určitý den, kdy zde setkává se s předními spisovateli a žurnalisty, malíři a herci, vysoce vzdělanými důstojníky a dvornými boháči, s úředníky i diplomaty světového města? Jako v Polsce, kde domácí salón — nebo řekněm spíše hostinná domácnost — vychovává národ? Atd.

Otázka ta se u nás teď rodí na počátku každé zimy. Jedni odpovídají k ní toužebným „ano“, druhí pesimistickým „ne“.

Pokusů bylo od roku 1860 učiněno více — ač ne právě příliš mnoho — ale téměř všechny ty „salóny“ a „společnosti“ a „smluvené večery“ skonaly záhy, hned v dětském svém věku, na oubytě. Jich podnikatelé, naši hostitelé, věru však tím vinni nebyli — byli jsme vinni my, nevděční jejich hosté. Bylo nám, upřímně řečeno, v těch společnostech nevolno, vzdor ochotě domácích hospodářů a veškeré líbeznosti domácích hospodyněk. Měli jsme se dobře, ale domnívali jsme se, že „se obětujeme“; bavili jsme se výborně, ale stýskalo se nám po našem hostinci, po navyklém místě naproti plyno-

vému plamenu, po kruhu denních sousedů. A z nejlepší, nejduchaplnější společnosti pospíchali jsme pokaždé přece pak ještě do té hospůdky své, jakoby na rekreaci po veliké nudě. A zde? Ovšem jsme zde cítili, že „tam“ to bylo vlastně lepší, neobvyklé, a tedy osvěžující, — ale zvyk — zvyk! — a příště jsme do té společnosti — ani více nešli.

Nalhávali jsme si pro to důvody ty nejrozmanitější, pravdy jsme nepřiznali. Neřekli jsme, že nedovedeme obětovati tolik z té „rovnoprávnosti hospodské“, mnoho-li třeba na udržení přátelského tónu ve společnosti vybroušené. Že nemáme pravých manýr a je nám obtížno si je získat. Ba že neumíme ani řádně ve společnosti mluvit, nám že „řeč se nelíhne“, jak Čech tak trefně o přiměřené vždy mluvě praví, nýbrž každé slovo, každý výraz že nám činí obtíž.

Člověk není arci samotářem. Je sice pravda, že velcí lidé rostou hezky daleko od sebe, „právě tak jako velké řípy“; ale to platí jen o vývoji ducha. Má-li ta velikost ducha vůbec pak být něčím platna, musí tak či onak dostat se zas do styku s lidmi; má-li člověk být pravým, celým člověkem, vyvinutým souladně jak co do ducha, tak co do citu, musí být odchován ve společnosti jiných.

My Češi toužíme dle veselého, svižného naturelu svého *vždycky* po společnosti, a toužili jsme po ní také ovšem v dobách těch, o nichž jsem se byl zmínil; ale zcela *přirozený* vývoj společenského života nesl se nám směrem takovým, že dosud pro „salón“ *nebylo* v něm místa naprosto. Rosteme přirozeně zdola, jako strom. Myšlénka národní nalezla úrodnou půdu nejprv ve vrstvách takzvaných „nižších“, v stavě selském, v měšťanstvě „drobném“, a zde ovšem „salón“, „společnost“ nebude mít místa také nadál. Měšťák řemeslník, menší obchodník a průmyslník, rovněž úředníček ovšem po útrapách denních vyhledává společnost, ale vyhledává ji přirozeně tam, kde ji najde nejsnáze, kde netřeba mu ohledů téměř pražádných, kde je pánem nejvolnějším, — v hostinci. V zadních světničkách hostineckých scházely se ty první vlastenecké společnosti naše a udržovaly nám v Praze českého ducha. V hostincích, ovšem již neskrývaně, rozbujel veřejný

a národní náš život od let šedesátých, vázaný napořád ještě na vrstvy měšťanské. A o ty vrstvy budeme se bohdá také opírat do veškeré budoucnosti — a společenský život náš bude zajisté dle toho vázán tedy také nadál na jmenovaná místa společných schůzí jako dosud.

Ale nelze upříti, že týž život hledá sobě již i místa jiná. Rosteme, do národního našeho řetězu upínají se nám nové a nové kruhy. Máme zámožné inteligence již celý voj, profesory, lékaře, právníky, stavitele, inženýry, spisovatele, umělce, české síly zmocňují se velkého průmyslu a obchodu, vyšší kruhy úřadnictva již se neodnárodňují, ano i český vyšší důstojník pokládá již za záležitost mužné cti, aby osvědčil národní smýšlení svoje. Těm širým kruhům tedy již dřívější obzor společenský nestačí, ty domáhají se společenských pomůcek četnějších, styků nových. Jim nestačí více ani ty velké naše „besedy“, jež osvědčily se býti tak výbornou společenskou pomůckou v letech padesátých i později, ba již ani divadlo, v němž národní ruch hýčkán a silen po dvě desetiletí celá.

Divadlo bude arci ještě také nadál a napořád *hlavním* centrem české společnosti, ale tato hledá si vedle něho tedy již i zábavy jiné, touží po rozruchu vzdělaných rozprav, povzbuzujícího, osvěžujícího rozhovoru, nechce se vždy jen dávat bavit, nýbrž cítí potřebu, aby k zábavě přispívala i sama, aby vyvolávala duchaplnou, ohnivě plápolavou zábavu z původní jiskry české. My asi již *všichni* přejeme sobě společných styků, při nichž by se dokázalo, že česká věda působí již na život, že česká literatura vniká do lidu, že české umění pozlacuje vír náš myšlenkový, styků, kde možno si porozmlouvat o všech důležitostech světa způsobem volným, vybraným — salónním.

Stejně asi smýšlí pohlaví naše krásné. Také u našich žen vystoupila vzdělanost na dříve netušenou průměrnou výši a jejich interes pro veškeré zjevy národního ducha osvědčuje se na všechny strany. K tomu arci připojuje se ještě, že krásná pleť má již od přírody vyvinutější vždy smysl pro výhody čilého společenského života, že žena má pro něj vždy téměř dostatek taktu a jemnocitu, ducha a vtipu. Máme pak v Praze na sta rodin, v nichž paní těší se poměrům tak příjemným, že jim

netřeba věnovat domácnosti, hospodářství svému *veškerý* svůj den a že vybývá mnohá volná chvíle, již mohou využítkovat pro zábavu ušlechtilou. A také ty upoutanější a nejzaměstnanější, když jen zábava bude vskutku ušlechtilá a vábná, dovedou si pro ni zajisté nastřádat ještě dostatek volné chvíle. — K nim, k těm uvědomělým českým dámám pražským, vznáším tedy prosbu: ujměte se společenského našeho ruchu! Darujte nám „český salón“!

Snad není doba pro pokus náš *scela* přízniva. Na národu leží tíha — z děsných politických neúspěchů našich. Rty sice oněměly, ale mysl naše bádá a hledí sobě objasnit původ a příčinu. Taková doba nebývá arci společenskému rozvoji matkou veselou. Při bližším styku mezi muži splývá tu pak někdy ze rtů slovo, plné sice pravdy, ale také plné trpkosti, nesvědčící valně o přátelské výměně myšlenek. Avšak čekat na lepší situaci politickou bývá neplodné, zhoubné a — strom roste dál, česká společnost se rozkládá šíř a domáhá se nových květů.

Všemu nepříjemnému lze předejít, děje-li se výběr těch, kteří setkati se mají, s trochem obezřetnosti, se vzhledem k náhledům jich a osobní jich přízni. Beztoho bude dobře, když počátkové „českého salónu“ založí se všude v rozměrech jen skrovnějších, abych tak řekl přirozených. Jen nenazvat sobě hostí přespočetných, ač je-li vzhled na opakování se zábav, není-li na zřeteli snad zábava jen jedna jediná. A nečinit žádných „hostin“, které by přesahovaly meze a překazily tím již každý zas podobný pokus další. Nejsme v životě českém na nádheru, na přepych, na skvělost zvyklí, požadavky nás všech jsou skrovné a bude na prospěch věci, když míra té skrovnosti se neporuší.

Zkusme jednou zase, po celé řadě let, štěstí svého se zřízením českého „salónu“. Snad se nám nezvede všude a vůbec, ale *nějaký* společenský květ nám z té snahy přece vypučí. A kdyby nepovedl se nám ani jediný — nuž, učinili jsme pokus — a učiníme jej příštího roku zas, až se nám věc konečně zdaří zúplna!

△ *V Praze 18. října*

Zdalipak ta biblická služka Juditina (v kapitole 10) měla také „svůj kufr“? A zdalipak Agar, když nastupovala službu, přijela k Abrahámovým v drožce? Nejspíš. Proto také paní Sára hned od prvního okamžiku ji měla v nenávisti.

To nemají paničky rády, když nastupující služka přihrčí jim v drožce. Zrovna tak ne, jako když zas přijde bez kufru, jen tak s nějakým uzlíčkem malým. Kufr je u služby tolik co vlastní domek u dělníka: záruka za setrvačnost, solidnost. A přijde-li služka téměř beze všeho, je to paní důkazem, že je to „vandrovnice“, která na místě nevydrží, neboť — „Kámen často se hýbající neobroste“ čili „Hustá služba, řídká sukně“.

Všimli jste si už tvářnosti pražských ulic, když je patnáctého nebo posledního? Tak mezi šestou a sedmou vpozdvečer? V Praze jako kdyby bylo pojednou třikrát tolik ženských co mužských. Kde jaký ruční vozík a nůše a drožka, samý kufr. A kde čtyry ženské ruce, také kufr, a u každého nároží se ty ruce střídají, aby nepřebrněly.

Tohohle patnáctého se to ale zrovna až chumelilo. Paničky z letních bytů přišlé byly pražské příležitosti použily k výpovědím, z důvodné pomsty; rovněž byly služby vypovídaly, kde jen mohly, také z důvodné pomsty. V naší ulici se to hemžilo a svištělo jako v oulu. Vandrovalyť radovic Kačenka a doktorovic Nanýnka a hostinských Pepička a jiné ještě ozdoby chodníků našich domácích. — Kačenku, totiž Kačenčin kufr, odvezl její bratr hrnčíř na vypůjčeném vozíku hned za soumraku. — Pepička od té doby byla alespoň už desetkrát seběhla před dům — objednaný drožkář její pořád ale ještě nepřicházel. Tu se nabídl mydlářský učedník odvedle, že za tři šestáky Pepičku odveze; kufr konečně snešen, naložen a učedník jím hnul kupředu. Ještě nebyl však ani u rohu, když

tu přihrčel drožkář. Kde prý je ta služka z čísla ...? „Ta je už pryč!“ znělo z paterých ochotných ženských úst. — „Ale ke všem kozlům — vždyť mne objednala!“ — „Ano, to není hezké od ní,“ přizvukuje veselá Pepička, „ale co dělat — už je tatam!“ Ženské se smějou, drožkář konečně věci porozuměl, pohlíd jizlivě stranou na Pepičku, odpliv a prásk do kobyly. Pepička se loučí, se smíchem, hodně nahlas, ale trochu strojeně.

Od domu k domu, po celé ulici sem a tam bloudí mladá venkovanka. Kufr za ní přiveze teprv nejbližší fůra z jejího domova, zatím si děvče nese jen uzlík; ale nemůže najít dům, kde byla najala službu. Před čtrnácti dny byla přišla do Prahy, s několika buchtami v šátku, s několika krejcarý v kapse. V „kanceláři“, kam ji byla sprovázející hokynářka zavedla, dostala za tři šestáky červenou cedulku a šla s ní k „pánům“. Přijali ji hned, ona nechala jim svou modlicí knížku v zástavě a šla s hokynářkou zase domů. Dnes tedy má nastoupit — ale kde?! Zapomněla dům, jmen nezná, snad zapomněla i ulici. Vchází do průjezdů: „Zde je to! — Ne — zde to přece není!“ Stojí tu bez rady, pláče. Konečně se jí ujme jakás dobrosrdečná sousedka. „Moje milá, to musíte tedy jít se poptat do kanceláře.“ — „Já nevím, kde to je,“ odpovídá holka vzlykajíc. — „Snad se aspoň pamatujete, bylo-li to daleko odtud.“ — „Nebylo.“ — „Tedy pojďte hledat, zítra by vás paní nevzala.“ —

Večer již byl hezky pokročil, když se konečně hnula i černoooká doktorovic Nanýnka. Nechtělo se jí nějak do toho vandru, ač měla kufr na vypůjčené nůši už dávno naložený. Pořád ještě něco kutila, pořád ještě něčím pomáhala a nové služce vykládala povinnosti už asi podesáté. Také paní doktorová se s ní neráda rozcházela — ale nebylo více pomoci. Tedy jen už nůši na záda a s kuráží do světa! — V prvním patře vykuovala kamarádka Marjánka a sprovázela Andulku hned dolů před dům. Ty dvě se měly rády, byly k sobě upřímný. Před domem si dávají ještě po hubičce a slibují, že v neděli se navštíví. Nanýnka jde, kamarádka se za ní dívá. Za čtrnáct dní povandruje také ona, ta kamarádka, vždyť právě dnes dostala výpověď. Zamyslí se — kampak půjde asi ona?

Zítřka poprosí tedy paní o služební knížku svou a půjde do některé z těch šedesáti pražských poptaváren čili „kanceláří“ hledat službu. Snad jí tu dostane hned. Někde poukazují služkám místa dle pořadu, bez výběru. Někde zas dle obsahu knížky, kdeže posud sloužila. Někde pak i dle šatů a zevnějšku; prostěji oděnou pošlou třeba do hospody nebo k „židům“, líp oděnou do míst příjemnějších. „Tam vás nemůžu dát, jste slabá,“ míní majitelka poptavárny. Nebo zas: „To bych pochodila, abych vás poslala k paní B.! Nosíte krejzlíky, jste moc nažehlena, a paní B. je na prádlo skoupa. Hubovala mi tady, že ta poslední potřebovala čtyry páry punčoch za týden a že ulehala v bílém nachtlajblu a bílé sukni, a ona sama že bere si do postele jen sukni strakatou!“

Nebo kdyby se Marjánce alespoň povedlo dostat slušnou službu dosti brzy! Ale některá paní posílá služku za služkou do kanceláře zpátky, žádá se jí nehodí. „Vy jste mně už starou.“ — „Vy jste mně slabá.“ — „Vy mi nejste nějak dost čista.“ — „Já bych radši venkovskou.“ — „Já potřebuju nějakou, která je v Praze už více známa.“ — „Vy mi, upřímně řečeno, vypadáte příliš nóbl.“ — A podobá se, že paní sama ani neví, co vlastně chce; jen to bývá ze všeho jasno, že nechce — hezkou. Z různých příčin.

Marjánce jde hlava kolem, když si na to všechno myslí. Času k hledání nazbyt není, když musí vedle toho pilně sloužit. Kdyby jí tedy aspoň dali v kanceláři jen cedulky, nechali jí chodit samu a neposílali s ní dohazovačky. Jsou to obyčejně treperendy, namluví člověku plnou hlavu. Jacíže jsou to hodní pání a co denně všechno vaří a mnoho-li si tam každá služka uspoří. A služku nechají stát přede dveřmi a uvnitř zase vypravují paničce, cože ta služka, kterou ani neznají, všechno umí, jak se všude dlouho drží, jak je pořádná, pracovitá, domácká. O muzice že nechce ani slyšet, milého že nemá. A všechny ty řeči jen kvůli nějaké obapolné diškreci, od služby i od paní! Když ale byly pospolu již na několika místech a buď žádá paní holku nepřijala, nebo holce žádá služba se nelíbila, omrzí dohazovačku putování a nechá služku přece jen chodit samu.

Snad uplyne těch čtrnáct dní také docela bez výsledku a Marjánka bude muset vysedět den za dnem pak v poptavárně! Zde ty holky sedí třemi řadami, stojí po všech koutech a čekají. Přejde-li paní elegantní, hrnou se k ní, perou se o ni. Přejde-li mnohá jiná, dají se do smíchu; něco už na ní vyhlídnou. Totiž ty, které v službách jsou jen málokdy a v poptavárně jako doma. Mnohá tam chodí po měsíce den co den; vysedí tam od rána do poledne, pak si koupí někde u hokynáře kus pečiva, vezme si jej do klínu a sedí zas do večera. Když dostane „cedulku“, jde, ale hned je tu zas. „Paní je hubatá.“ — „Paní je ošklivá, mně se nelíbí.“ — „Pán je ošklivý.“ — „Je to vysoko a moc lidí.“ — „Ptala jsem se dole, holky mají tam hlad.“ — Nebo jen krátce: „Já tam nepůjdu.“ — „Já to nechci.“ — Pánbůh ví, z čeho vlastně ty holky jsou živý!

A když se Marjánce poštěstí dostat službu, zdalipak za nových čtrnáct dní nebude muset už zase dál? A znovu platit v poptavárně, dohazovačkám, zase utratit ten groš těžce vydělaný? — Marjánce se zalily oči. Obrátila se, vešla do domu a letěla po schodech vzhůru. Inu — „táhněte žíly, dokud jste živý!“ —

Mezitím byla černoooká Andulka s nákladem svým došla až k novému sídlu a vyškrábala se po schodech do několikátého patra. Zazvonila a vešla pak do tmavé kuchyně.

„Jdeš pozdě — je půl deváté — už bych tě nemusela ani přijmout,“ znělo nevlídné přivítání panino. V Andulce se zatajil dech. Točila se ve tmě nevědouc, kam by složila svoje břímě. Konečně přinesla paní světlo. „Tamhle si postav kufr a doskoč alespoň honem pro vodu k pití. Kdybych si nebyla všechno opatrně obstarala sama, neměla bych teď nic doma!“

Andulka sebrala rychle džbán se země a letěla dolů. Proběhla dvakrát třikrát ulici, než se dověděla, kde možno zde navážít vody. Pak přiběhla bezdecha zpátky.

„A teď mi uspi zde to nejmenší!“ — Ale dítě k Andulce nechtělo, řvalo, bránilo se. — „Však ono dítě dobře cítí, ke komu může!“ bručela paní a vzala nejmenší zase k sobě. Zato obě větší děti nechtěly od Andulky, trhaly ji a ptaly se, umí-li po-

hádky. A mladému paninu bratru a dvěma jiným ještě mladým pánům, zde bydlicím, kteří byli do kuchyně přišli, aby si povšimli mladé služky, nechtělo se ani odtud. Svěží, červenolící, černoooké děvče se jim líbilo.

Andulka nevěděla, co si počít. Netroufala si ptát se, cože je na práci; vidělat, že paní je nevrlá k odpovědím. Vzala tedy nůž a dřevo, postavila se ke kamnům a začala si dělat na ráno tříšťky. Ani oči nepozvedla.

„Já vám pomohu,“ šeptal panin bratr.

„Jdeš mi do pokojel!“ volala paní na bratra ze dveří. „A vy, pánové, tu nemáte také co dělat! Pěkný pořádek — to by mi scházelo!“ — Mladíci se smíchem odcházeli. „A ty uprav na ráno sobě pec a v pokoji kamna; topíme už, kvůli dětem.“

Andulka vyhrabávala popel, rovnala uhlí a tříšťky, a byla zase hotova.

„Za těmito a tamtěmi dveřmi najdeš ráno šaty a boty; vyčistiš je brzy.“ Ještě ukázala paní Andulce hrnek, ve kterém má ráno přistavit vodu na kávu, řekla jí, kolik má koupit houssek, vystrčila jí košík a peníze na to přede dveře a dodala pak: „A teď si můžeš lehnout. Ale dveře z kuchyně na chodbu nezavírej; až přijde pán, nemohl by domů.“

Andulka pomalu přikročila k loži. Sundala s něho přiklop — lože bylo neustláno, rozházeno a zdálo se jí nečisté. Zachvěla se. Vzala pak svůj velký šátek, rozestřela jej přes postel a pokřížujíc se ulehla.

Cítila teď teprv, že má hlad. Dle pražského zvyku nebyla v staré službě dostala již večeři poslední, a v nové zase ne večeři první.

A když si rozpomenula svoje přivítání zde, vyhrkly jí slzy. Netřeba ani podotýkat, že bylo potřebí jen těch slz prvních, aby následoval pláč pak usedavý a dlouhý.

„Když popláče, od srdce odlehne“ — „Chudý člověk i od hladu spává“ — Andulka konečně usnula přec.

Ani nevěděla, jak dlouho už spala, když ji vzbudily hřmotné kroky na chodbě. Dveře se rozlítly, bouchly, těžké kroky duněly kuchyní — zase bouchnutí a hlasitá pak rozprava v pokoji uvnitř.

Bylo pro dnešek po spaní. Jen lehýnká dřímota přelétala a divoké, krátké sny se rojily a znepokojovaly mysl.

Ráno vstala Andulka časně, nevyspalá, hladová. Dala se honem do práce, aby si navykla v domácnosti nové. — Na jak dlouho?! —

NÁRODNÍ LISTY 19. října 1884

△ *V Praze 1. listopadu*

Od včerejšího rána již tihne nepřetržitý proud lidstva ku hřbitovům pražským. Mezi hroby mihají se živé postavy, rovy jsou pokryty mohutnými věnci a před kříži a pomníky na nich blyští se barevné svítilny a plápolají drobné, nekryté voskové svíce. Výroční pobožnost dušičková.

Ale nejen ti, kdož mají tu mezi spícími uloženy své přátele, také mnozí jiní putují v podzimní ty dny ven na hřbitovy, puzeni chmurnou náladou, poetickým duchem svým, nebo třeba i jen zvědavostí — ovšem zvědavostí nevšední, čistší, vznešenější. Vždyť ani snad nemůže být poučnějšího pro pozorovatele místa, nežli jsou hřbitovy! Kdykoliv jsem navštívil některé město cizé, jedna z prvních mých poutí a upřímné přitom studium věnováno pohřebišti jeho. Necht vejdeš na některý ze světových hřbitovů pařížských, jež dojmají, jako by okeán dějin byl zde naházel trosky celého lidstva, nebo vstoupíš na písčiny, tichý hřbitůvek některé dyny v Severním moři, jenž každým větrem mění povrch svůj a v každé bouři celý svůj tvar; necht procházíš se cypřišovými houštinami hřbitovů orientálních, kde hromadí se mrtvé generace umírajícího národu, nebo putuješ smavými, v slunci se lesknoucími mramorovými řadami hřbitovů italských, kde věčně živé umění své triumfy slaví, — všude obdržíš pravý a celý obraz národa, kraje, dějin. Vždyť i ty naše hřbitovy pražské mluví hlasitě, třeba bychom jich neslyšeli jasně my, kteří jsme jim napořád blízcí! Ještě před dvaceti lety vypravovaly, že v naší zemi žije národ, jenž ani sám o sobě neví; dnes nám již praví, že je v zemi národ živý, který ani mrtvému náhrobku nedovolí, aby neměl znak svůj osobitý, ráz český.

Není a nebylo národu, aby nebyla u něho osvědčila se úcta k mrtvým, starost o stánky posmrtné. Buď že sobě národ

dotýčný nesliboval od doby záhrobní vůbec praničeho, a hleděl tedy památku svou pomníky a mohylami připoutat k životu potomstva. Nebo že chvěl se před hrůzami pohrobními, nechtěl na něho čekat již pohanský Hádes a Tartarus či peklo naše křesťanské, a hleděl hrdými stavbami, náboženskými příznaky okrášlenými, získat si tedy přízeň bohů. Nebo že zavládla snaha i po smrti ještě odlišovat se od národů jiných, od lidí „nevěřících“, od lidí postavením svým nižších atd. Nebo že konečně potomstvo zase hledělo vyznačit zásluhy předků, na poctu snah svých vlastních, na příklad pokolením příštím.

A potomstvo každé putuje — alespoň občas, v určité dny — rádo k místům těm pohřebním a zdobí je obětmi svými: květinami, zářícími světly, písněmi, modlitbou. Zvláště květin a stromů užíváno vždy hustě na ozdobu hrobů. Již staří Řekové a Římané zasypávali hroby růžemi a pestrými věnci. Staří Němci pochovávali své mrtvé do posvátných hájů. Staří Slované sázeli na mohyly bezy a kaliny. Turci pokrývají hřbitovy celými cypřišovými lesy. Arabové osazují hřbitovy nejstinnějšími stromy a zalívají je, aby „také prachu zesnulých pod zemí dostalo se osvěžující vláhy“. A také my dnes přinášíme „o Dušičkách“ kytky a věnce, hledíme stánek svých mrtvých obklopit „něžným tím životem, jenž dýše z kalichů květin“, a učinit si jej příjemným, abychom i na smrt mohli se dívat s úsměvem tichým. Osobitého svého rázu co do *vyzdobení* ovšem hřbitovy naše nemají. Jsou urovnány po způsobu cizím a také ozdobeny po způsobu cizím. Cypřiš a thuja a italská smuteční vrba i jiné ještě rostliny jižních pásem pokrývají hroby a cesty, a krásné i významné naše břízy a kaliny a vrby domácí jsou vyloučeny za zdi hřbitovní.

Květy a písně! Divoký Maori i dumný Grónčan mají bohaté písně, věnované zemřelým. Arabská literatura je prebohata na krásné zpěvy úmrtní. A také skoro každá literatura moderní čítá písně mrtvým a minulosti věnované k předním ozdobám svým. U nás je i v tom poněkud jinak. Literatura naše prstonárodní je na písně podobné citelně chuda. A také literatura naše umělecká jako by se vyhýbala hrobům českým, jako by

se necítila ani ještě dosti silnou na poezii úchvatnou, která vane z hrobů těch, z celé minulosti české.

Řekl jsem s potěšením, že například hřbitovy pražské nabýly již českého rázu. Jsou pokryty českými nápisy, vyzdobeny pomníky proslulých, o národ zasloužilých mužů. Ale ty pomníky vyznačují jen několik málo desítek posledních — dřevnější doby české jako by byly u nás *vůbec* teď zapomenuty.

Čechy jsou přece jediným, rozlehlým hřbitovem! Všude naseto po nich hrobů bezejmenných, ale velkých, a nesmíření duchové mnohých slavných, nešťastných věků vznášejí se nad nimi. Jako v bájesloví řeckém čteme, že Kocyt rostl slzami zemřelých, tak čteme v dějinách českých, že žírné pláně naše byly svědky přemnohých záplav³ slzných, ronících se ze smrtelných muk našich předků. Česká vlast byla téměř ve věčném zápasu a neusínajícím boji, cizinci utkávali ji stále se opětujícímí svízeli, jen na hmotný prospěch svůj — vždyť byla ta česká vlast jako ta bájná panna krásná, která když slzy ronila, v perly se slzy ty měnily, a když usedavě se rozplakala, po lici jí splývalo zlato ryzé.

Širý, slavný hřbitov kolem nás, ale my po něm chodíme nohou lhostejnou a nevšímavou. A když zpod země zavane k nám bolestný, tázavý hlas předků:

*Kdo to chodí po hřbitově,
šlape trávu na mém hrobě —?*

my tihneme dál němi a spěšni, a bojíme se odpovědi.

Že prostý náš lid, po věky mučený, nemá plného vědomí historického, je pochopitelné. Rovněž do jisté míry pochopitelné je konečně, že politické mudrlantství křivých hlav může v tom vidět i prospěch některý, když národ náš není sobě minulosti své zcela vědom. Ale poněkud povážlivo je, že k cíli nejdůležitějšímu, k historickému uvědomění národu, nehledí dosud pilně literatura naše krásná, básníci — věstcové a učitelé naši.

Ovšem snad povážlivo hlavně vůči nedočkavosti naší, vůči

tomu, že bychom již ach tak rádi viděli, aby ten náš národ byl tu již celý, ocelový, na základě slavné minulosti k slavné budoucnosti kráčející.

Dosud jím arci nejsme, tím národem celým. Zvláštní „dušičkovou“ náhodou upozornil mne tyto dny přítel mladý na vskutku časové zakončení Erbenovy Věštkyňě. Konec ten kladu zde doslovně, není přespříliš obsáhlý:

*Vy, kdo znajíce otců slavné činy
jimi se rádi chlubíte:
tam na pilíři v Praze púl hrdiny
u mostu státi spatříte.*

*Hlava zvětrala i spláchly ji deště,
a prsa rozbil švédský boj;
než břich a nohy stojí potud ještě,
i pošetilé pýchy stroj.*

*Nemluvoťte marně: „Starobylých věků
zpuštělé, vetché kamení!“
Vězte, že toto dnešních našich reků
osudné jesti znamení!*

*Slyšte a pilně važte moje slova:
S nadějí nic se nenoste,
leč nad tím břichem vřelé srdce znova
a pravá hlava naroste! —*

Ten „hrdina na pilíři v Praze“, ta starobylá socha u Vltavy vedle Kamenného mostu právě teď zase dorostla. Byla-li tedy dosud osudným znamením „reků našich dnešních“, doufejme s věštcem, že dorostlá a dovršena bude nyní znamením „reků našich zítřejších“, těch s vřelým již srdcem a hlavou zcela pravou. Ti rekové mohou se nám obrodit ale jen ze zcela rozvinutého, rozkvětlého českého ducha a citu, a na ten rozvoj musí věru mít přední vliv písemnictví krásné — zrcadlo ducha i citu každého národu.

Kdysi jsme chodili s Karlem Jaromírem Erbenem po starých baštách, Hálek a já, a bránili jsme proti němu — vlastně před ním — směr svůj „moderní“, za „naprosto škodný“ kaceřovaný. A tu se Erben, upřímný literární přítel náš, posmál a pravil: „I vždyť já vám nemám nijak za zlé. Jen nabírejte po světě názorů a myšlének — je to zbroj na ochranu nás samých. A jen cvičte formu svou na všem, co kde je vskutku krásné. Konečně bude nejtoužnějším cílem vás všech přece jen, abyste budili v českém lidu historické vědomí. Vidíte: tou zlatou kolébkou Libušinou, která po věcích měla se povznést zas z lůna Vltavy, tou je zlatá mluva naše — a tou ‚země spásou‘, kteráže ‚na ní co dítě spočine‘, tou je historický duch našeho národu!“

NÁRODNÍ LISTY 2. listopadu 1884

△ V Praze 27. prosince

Básník Björnson nazval jednu z velkých básní svých Mezi bitvami — já bych mohl dnešní tuto maličkost nazvat Mezi zimnicemi. Totiž „mezi zimnicemi“ vánoční, novoroční a bazarovou, kterážto poslední v celé síle své připadne na den 3. ledna napotomního roku. Čili: zdvořilou, hrubou a němou.

Řeknu ale ihned, proč ta třetí zimnice bude něma: *obdivem*. Je tomu netto čtyřadvacet hodin, co mi řekla jistá, krásou svou vynikající dáma: „Poslouchejte, v tom bazarovém komitétu ve prospěch Ústřední matice školské je nás hezkých děvčátek — to se podivíte!“ — Cítil jsem, jak mnou při těch slovech zachvěla nedočkavost, jak mráz předvídané rozkoše běžel mi od temene k týlu, — jaké bude tedy to rozechvění teprv dne 3. ledna, až budeme stát v bazaru žofinském, s balíkem nakoupených losů v jedné, s odevřeným portmoném v druhé ruce, a nebudeme vědět, u kterého toho „hezkého děvčátka“ máme kupovat nejdřív a od kterého by nás obdržená výhra těšila nejvíc — dlouho — ba až do smrti — ach!

Nebohé portmoné! Když ale dámy tomu chtějí! Ono by se ovšem mohlo ledacos namítat: a) proti bazaru, b) proti Matici školské vůbec. Načpak potřebujeme českých škol pro děti, když je němčina pro ně dle „nejlepších našich politických hlav“ dobrodiním největším! Když verš, jež druhdy poeta Kollár zapěl, dnes dle společně pějících poetů Clama-Martiniče a doktora Riegra zlepšen a opraven zní:

„A vždy, voláš-li: Slavjan!, nechť se ti ozve Němec!“
Ale — dámy tomu chtějí — nemudrujme — není nám pomoci!

Také není ani pražádné výmluvy. Na toho, kdo by ukazoval prázdné portmoné a hleděl se vymlouvat: „Vánoce!“, — na toho bych se sám pořádně podíval.

Ty můj bože, jak já jsem byl na celých čtrnácte dní před

vánocemi na každého zdvořilý! Jak laskavě jsem se na každého čtenáře usmíval! Jak přátelsky jsem se na ulici každého jen trochu známého vyptával, co dělají jeho děti. Tak jsem i lidem zcela neznámým při nahodilých schůzkách ochotně sděloval, že je letos vlastně „prapodivná zima“, a to s tou naší politikou že „dobře neskončí“. A výsledek? Sotva osmina procenta veškerého českého lidstva — mám se přiznat? — ech, já bych měl tisíc chutí zahřmít: „Vy všichni, kteří Jste mne obdarovali, pojdte na pravici mou a buďte šťastni — ale vy (malé „v“), kteří jste (malé „j“) tak neučinili, — vlevo — vlevo! povídám“ — a ta tlačnice tady pak vlevo — až by kosti praskaly, až by se vršily celé alpy rozmačkaných lidských těl! — — No — neplačte mi — ticho! — vždyť já to tak zle nemyslím — vždyť já nebudu tedy hřmít! Vy jste jen zapomněli, vidíte? Vy jste se ostýchali — ne? Nebo snad jsou zásilky ještě na poště — ta naše pošta je tak loudava! — Nebozí, už je mně jich skoro líto. Musíš teď zas čekat až do příštího Štědrého večera. A rok je tak dlouhý!

Inu — už je po „zimnici zdvořilosti“, už je po vánocích. Kapalo nám „blaho a štěstí“ zrovna z kazajek, jako voda hastrmanům. Projedli jsme se předepsaným jídelním lístkem vánočním až do konce, zcela bez ohledu na městskou naši zdravotní komis, která má přec dříve každou potravinu pořádně prozkoumat. Bavili jsme se hrou v karty a čarováním co nej-různějším: krájením jablek, litím olova, praskáním ořechů, smetáním drobtů, přehazováním kůstek rybích atd. Ba i sám svatý otec zasáhl mocí svou do budoucnosti a vysvětil zase klenoty ozdobený „klobouk vánoční“, upevněný na zlatém jilci „vánočního meče“. Tenhle klobouk a meč mají moc vskutku zázračnou. Kdysi je zaslal papež darem také Jindřichu II. A ihned nato byl Jindřich u Quentinu poražen tak na hlavu, že — ale přečtěte si to v kronice!

A pročetli jsme se konečně všemi možnými povídkami „štědrovečerními“ v našich časopisech, oplývajícími poezií a chudobou. Totiž chudobou v nich líčenou, dojemně vypravovanou. Ano, ano, chudina o zimních vánocích zkouší nesmírně mnoho, nejen v životě — i v literatuře! Čtenář z pláce

ani nevychází. Sám se s hlubokým pohnutím pamatuju na celou řadu překrásných povídek štedrovečerních, především ale na jednu, ta mi nevyjde z mysli nikdy! Chudý student. Prostudoval v chudobě obecnou školu, v chudobě gymnasium a pak ještě tři semestry práv. Ale pak pro samou chudobu už dále nemoh, vystoup ze studií, šel domů na venek a vzal si tam hezkou mlynářovu dceru, která měla šedesát tisíc. — Takový chudáček musí být připraven na všechno — to je to!

Ze „zimnice zdvořilosti“ jsme se vykřísali, do „zimnice hrubosti“ jsme padli; doba zlaté poezie vánoční odvanula, doba železné pravdy novoroční je zde — vždyť je přece každá „pravda“ někomu řečená „hrubstvím“, ne? Ach, ty dny od 25. do posledního prosince jsou věru nejkrásnější dny celého roku! Tolik lidí bude o Nový rok od nás „něco“ chtít, pročpak bychom propánaboha si na ně pořádně teď nehoukli? A ta hrubost dělá člověku tak dobře! Člověk se cítí tak velkým, tak nade všechny chyby, nad celé lidstvo povzneseným, tak kolosálně, řekl bych tak polobožsky upřímným. Ano, *teď* to člověk teprv cele ví, jak krásnou ctností je upřímnost, že je to vlastně nejpřednější ctnost lidská a každý, *každý* projev její že je vznešený. Například pohlavek. Věru — ten přece je nejjasnějším vždy výrazem našeho myšlení, našeho citu. „Jidášských hubiček už bylo dáno dost, byl dán už také někdy jidášský pohlavek?“ táže se filosof.

Buďme tedy hrubi, bezohledně hrubi k těm, kteří potřebují nás a kterých my ještě dnes nebo už dnes nepotřebujeme — či že jich už nepotřebujeme, alespoň se domníváme. Snad abych dal zářivý příklad. A kopnul dodělávající rok 1884. Ale ne — já toho neučiním. Nebyl sice z nejlepších, nejhorší však také nebyl. Byl dle starého vtipu jako rakouské dvoukrejcarové cigáro, které — „když se tabák odpočítá, ještě ujde“. Co také má takový chudinka praobyčejný rok zvláštního činit? Plave světem, jak může, a není lepší než ten svět ostatní, o němž nás již otec Smil Flaška učí, že:

— — *jest vody více na tom světě
nežli vína, toť vie malé dietě!* —

Bude rok 1885 lepší? Hehehe — rok 1885 — vy myslíte, že tenhle čtvrtek začne rok 1885? Kachňátka nebohá, — vždyť rok 1885 vlastně ani žádný není, a byl-li vůbec někdy na světě, byl už před pěti lety, a to, co začne ve čtvrtek, to — to je rok 1890!

Profesor Sattler vypočítal zcela nezvratně, že Kristus pán narodil se vlastně už pět let před svým narozením a celý náš letopočet že se dle toho musí o pět let pošínout kupředu. A my učenci už to od něho víme hezky dlouho, jenže jsme si mysleli: ech, co! a neřekli vám obyčejným lidem ani muku.

Každá holčička, která se narodila například roku 1864, je tedy nastávajícího roku už pětadvacet let stará.

Každý mládenec, který má platit dne 2. ledna 1885 nějakou směnku, zaplatil ji nejspíš už někdy před pěti lety a je dnes prost všeho závazku.

A nejnovější naše říšskoradní politika trvá místo šest už jedenáct let a veškeré ty velké ústupky, které nám vláda za tu dobu učinila, rozdělují se tedy na delší řadu roků a jsou pak už arci přirozeny *zcela*.

Prosím vás, nebyla ta zpráva, že roku 1885 *bude* korunovace, vypočtena na základě nálezu Sattlerova?

NÁRODNÍ LISTY 28. prosince 1884

△ V Praze 3. ledna

Fil — a tomu se říká v Praze „silvestr“! — Ve Wismaru zamačkali o půlnoci na náměstí dvě děti. Ve Vídni zabili Ševce, který byl zámečnickem. V Berlíně musel policejní úřad už na týden napřed dát vyhlášku, že o Silvestra „nesmí se k půlnoci z oken střílet“. V Paříži sebrali 1129 osob pro opilství a 234 pro různou výtržnost. A u nás, v Praze, sídle Čechů — 3 mizerní opilci, 1 hloupý výtržník, a policejní raport ze všech čtvrtí a předměstí: „Všechno v pořádku, skandál žádný.“ Pak chceme být národem! — Šel jsem včera kolem policejního řiditelství, abych se podíval, nevlaje-li z jeho střechy černý prapor. Nevlál. Ale pranic bych se nedivil, kdyby náš pan policejní řiditel zadal za propuštěnou, — copak propánaboha má v té naší Praze také za radost! Jsme tak ostudně tiši, tak hanebně střízlivi, jsme — ale nechme toho!

Že prý se stáváme každým Novým rokem „nejen starší, nýbrž i moudřejší“. Nu — dnes už je třetí den nového roku, ale já o té moudrosti na sobě nepozoruju pranic. Rozumím, vlastně nerozumím tomu světu dnes v sobotu po Novém roce zrovna tak, jako jsem mu nerozuměl ve středu před Novým rokem. Především ale v něm nerozumím Národním listům, když se diví, že milé staročeské listy praví, naši politici vůdcové že potřebují alespoň ještě dvacet let, aby „vydobyli“ národu jenom „nejnalehavější“ potřeby jeho.

Já, když se tak na naše vůdce podívám a na ty žární, veliké talenty jejich, já bych jim dal sto — řekněme třeba hned dvě stě let! A dal bych do makovice Prašné brány — snad se za nějakých dvě stě let, řekněme například roku 2085, bude přece zase Prašná brána obnovovat? — dal bych tam tedy do makovice pergamen a na něj následující slova:

Milý potomku!

My Tě srdečně pozdravujeme a doufáme, že Tě těmato párma rádkama vynatrefíme při dobrém zdraví; co nás se týká, my jsme chvalobohu ještě taktak zdraví, víš, jak se říká: lala. A kdyby se snad stalo, že by roku Páně 2085 pořád ještě nebyly ukojeny ani ty „nejnalehavější“ potřeby Tvoje národní a Tvoji vůdcové národní že by od Tebe žádali pak ještě jednou lhůtu dvacíti let, prosíme Tě, dej jim ji. Nevrt sebou, neházej rukama, a dej — vidíš, prosíme Tě za to my, vlastní praotcové Tvoji! Doufáme pevně, že nás uposlechněš a že jim tu lhůtu dáš, zvlášť když si je dobře prohlídneš. Nechtěj být Ty moudřejší, nežli jsme my, praotcové Tvoji, vždyť jsi přece jen potomek. Podívej se na nás: už nás vedou naši vůdci pětadvacet let a pořád k ničemu a nám je to jedno. A když například teď chtějí od nás tedy pětmečítma lét nových, nu dobře, my jim milerádi propůjčíme také nadál nejdlejší ucho své, ať nás za ně vedou, kam chtějí, od toho jsou „vůdci“.

Tak Tě ještě jednou srdečně pozdravujeme a doporučujeme milosti boží, která to snad všechno spraví.

Tvoji Tě milující prarodiče

△, — β, — a, m/p

V Čechách léta spásy 1885

P. S. Abysme Ti taky od nás něco řekli, tedy ten letošní silvestr nestál za nic. Měli jsme arcí ústřice, ale jen falešné (my je teď děláme z telecích mozků), a pak šampaňské, jenže také falešné (my je teď děláme ze sódové vody); vepřová sjímanka byla zato dobra a červené zelí taky.

Tvoji Tě pořád ještě milující

— jako nahoře —

Nu ano — proč bychom jim tu dvacítku nedali, z výše uvedených příčin! ? Ačkoli — kdoví jak oni si to vlastně myslí.

Pronesli svou žádost zrovna mezi svátky, právě uprostřed té nynější doby, kdy vždycky přišel jeden den práce a pak hned zas dva dny odpočinku, — člověk strašně zlení takovými časy — člověk pak pochopí, že se může někdo protáhnout, založit si ruce za hlavu a zavzdychnout: „Ach jen ještě dvacet let kdybych takhle nemusel dělat nic — pranic!“ — Nebo si snad všimli letitosti některých těch vůdců a že si pomyslili: „Jakpak dlouho budou asi ještě živi!“ — a že se starají, aby pak tedy byl také slavný funus, když byl život plný slávy. Aby lidé, vůči té dvacetileté lhůtě, říkali si za pohřebním vozem: „Ach — achich, jen ještě dvě leta a tři měsíce kdyby byl zůstal živ ten náš vůdce, on by nám to byl všechno vyvedl!“

Já arci nevím, kdo ty naše vůdce učinil našimi vůdci, a jmenovitě kdože jim dal to právo, aby s našimi historickými právy atd. zahrávali si jako s nějakým „žužú“ u svých hodiinek, — rád bych toho člověka znal, řek bych mu svoje mínění — ale pro dvacet let! Dvacet kapek z moře věčnosti, ani ne plná polívková lžice! Alespoň nám dorostou v Čechách nové generace. Už se činí. V naší ulici jsou dvě chlapecké školy: jedna česká, druhá německá. Den co den po škole mezi kluky rvačky, jadrné, krásné! Pamatují mne na nejkrásnější doby činuplné mé minulosti a rozžehují v prsou mých do budoucna české vlasti jiskru nejskvělejších nadějí! Ale kupodivu — kluci z české školy mluví všichni česky a kluci z německé školy mluví také všichni česky. — Vidíte, já už tomu nerozuměl ve středu a nerozumím tomu ani ještě dnes v sobotu, pročže pražská obec pro tyhle české děti staví školy české a pro tamtyhle české děti zase školy německé. Ví to někdo?

Povídám, že nejsem moudřejší ani o coul. Ne — ne, čtenáři lichometný, nepotřásej hlavou, neříkej „Ale —!“; já to vím. Nerozumím pravdě tohoto světa, také ale ne jeho komedii. Ba ani ne jeho „komediím“, odehrávaným v divadle a na něm. Koukej se, čtenáři milý! Je tomu teď zrovna dvacet let, kdy jsem hodlal svět překvapit něčím velkým, zvláštním, ohromujícím duchaplným, a vypsalsám sobě tedy cenu na velezajímavou jednu otázku „dramaturgickou“. A sice: „Jaké změny byl by Shakespeare musil učinit na svém Kupci benátském,

kdyby Shylock byl býval vegetariánem?“ Za cenu jsem si určil: hubičku od nejhezčího pražského děvčete. Věru, vidíte, já bych si ji byl dal dát — takový jsem člověk!

Ale dvacet let přemýšlím, koušu pero, obracím Shylocka sem a tam, a nevím pořád nic! Dvacet let si prohlížím pražská děvčátka na procházkách, bálech a koncertech, vím rok co rok zcela určitě, která z nich by mně pak vyplatila tu mou cenu, — ale co spravedlivý člověk musím se vyznat, že jsem si jí věru ještě nezasloužil. Také vím už teď zase třetí den, která holka je letos tedy nejhezčí, — lámu si tou svou dramaturgickou otázkou hlavu — ale uvidíš, čtenáři, já tu hubičku nedostanu ani letos! Že se mohu ve svém úsudku o té „nejhezčí“ mýlit? No víš, prostořeký čtenáři, dříve snad ano, teď už ne. Dokud si holky všímaly také mne, býval úsudek můj arci často popleten; ale teď, když si mne už nevšímne žádná, všímám si já jich tím pohodlněj.

Ach bože — jakpak asi budou dámy vypadat po letošek ten celý! Jak se budou přeměňovat, modernizovat, zdokonalovat! Kdo by to věděl! Vždyť to ani nevědí ony samy, — vždyť ženy, ty „největší hádanky přírody“, jsou hádankou i samy sobě! — Čím budou zdobit tělíčko své? Čím pokrývat hlavičku svoji? — Že prý bude forma letošních jarních kloboučků zase jednou vojenská, píše se z Paříže. Ale přitom prý zcela nová. — Nová!? — Už nosily dámy, pokud víme, infanteristické čáky. Hulánské čapky. Myslivecké klobouky. Voltížerské kápi. Husarské kalpaky. Kozácké beranice. Dorobanské lemovky. Zbývá — piklhaubna. Ale pod německou piklhaubnu naše vlastenky nedostaneš — ne — ne a ne! — nikdy! — pranikdy! — i kdyby to móda velela — a ty piklhaubny byly sebekrásnější — a náramně jim slušely — — ne! — — — ne? — — ne-e? — ? — ?

Ano — naše vlastenky! Těm bych nesměl přijít se žertem, s jakým přišel o Silvestra jistý německý fejetonista Němkyním v říši, aby prý na prospěch jakéhos vlasteneckého účele vzdaly se jedné z moderních „ozdob“ svých, totiž takřečených „turnýr“ — po česku „honzíky“ zvaných. Říci tohle našim Češkám, třeba jen v žertu — ihned by letěly „honzíky“

na oltář vlasti! A tomu kterému vlasteneckému účeli by bylo spomoženo. Zcela jednoduchý „honzík“ žíněný stojí 75 nových. A hedvábný 3 zlatky a více. Mnohá dáma si arci lecjak také vypomáhá, třeba sbalenou zástěrou starou — ale za dva šestáky i ta stará zástěra stojí — —

Kam jsem se to dostal!

NÁRODNÍ LISTY 4. ledna 1885

△ *V Praze 24. ledna*

Už kdyby bylo po masopustě — nemohu se na to více dívat! Holka jindy krásná (po některé noci hned celá šnůra holek jindy krásných), a má bledé tváře, žluté čelo, modré kruhy kolem očí a v očích smutek nevýslovný, úmorně těžkou žalobu na pořádek toho světa, stesk zoufalý! Vždyť já ji vidím v duchu, tu nebohou, jak se vlekla po kolenou, jak lomila rukama: „Otče, braň mé matce, aby mne nemohla vést do plesu! — Matko, roditelko, zabraň otci, aby mi nemohl koupit hezké šaty nové!“ Slyším ji, jak volala k nebi, — ale to nebe, které stvořilo fiakry a drožky, to nezná žádného slitování, vzalo ji, hodilo ji do bálového sálu a zde se jí chopily mužské ruce, tiskly ji na žádostivá mužská prsa, strhly ji do hříšného víru — a trouby ještě k tomu hrály, aby přehlušily její vzdechy, bubny roko-taly, aby nebylo slyšet teskný tlukot srdce. A tak to šlo od devíti do dvanácti, od dvanácti do dvou, od dvou do čtyř, a pořád, pořád ji mrská a žihá myšlenka: Zejtra tě potká △ fejeto-nista na ulici a napíše: „Ta holka vypadá jako panádl!“ To je děsné!

Nu — jen se mi, holčičky, nerozplačte! Je to věc zlá, tuze zlá, tenhle masopust, ale uvidíte: on mu bude také konec. Najednou přijde jakás středa a ta středa bude Popelec a vy řeknete: „Vždyť nám to povídal!“ — Uvidíte! Teď se ovšem scvrkáte, chudinky, ale pak se zase pojednou natáhnete, o celé tři slabiky se natáhnete, místo „spanilé“ budete v referátech zase „spanilomyslné“ a místo na plesy přijdete na bazary. Nebojte se, dušičky, však ona o bazary nebude pražádná nouze. My máme pořád sbírky a pořád bazary, ať už načkoli. Chceme-li mít český kostel, musíme si zřídit sbírku a bazar, chceme-li divadlo, — sbírku a bazar, chceme-li školu, — sbírku a bazar. Jenom o kriminál se nemusíme starat, ten se nám

stává zcela sám — buďme rádi, že alespoň ten! Ostatně by to nebylo ani nic nového, kdyby se bazar také ve prospěch kriminálu zřídil. Je tomu asi dvě stě let, kdy v městě Vratislavi, tenkrát ještě náležejícím „nám Čechům“, občané cítili pojednou neodolatelnou touhu po ústavu takovém; neměli ale peněz, a zařídili tedy věcnou loterii a bazar. Loterie ta trvala „několik zim“, jak kronikář praví, a byla to vůbec první věcná loterie v Evropě, o níž historie dává zprávu.

Miluju bazary. Člověk se zbaví všeho starého haraburdí, které mu překáží v bytu, a je-li s bazarem spojena loterie, vyhraje zase haraburdí jiné, jež poslouží, aby národní ruch byl podporován také příště. Posledně jsem vyhrál porculánového Číňana, který třepá ručičkami. Znáám ho dobře, daroval jsem ho před dvaceti lety do bazaru ve prospěch Zdenky Havlíčkovy, a tenkrát byl zcela nový — na mou pravdu byl zcela nový! Kolik asi prodělal bazarů od těch dob! Co vydělal pro vlast, pro národ peněz! Teď stojí na mém psacím stolku a dívám se na něj. Vypadá nějak zešuntěle, za těch dvacet let. Snad on se dívá také na mne a myslí si: „Za těch dvacet let —“ i ty hrubiáne, že ti přerazím pracku!

Počkej, půjdeš zas do tmy! Právě skládá služka už zase některé „zajisté cennější“ věci do bedničky — vždyť člověk neví, který den, kterou hodinu a minutu „volající vlast“ se zase ozve. Má ty věci už tedy na podlaze. Malou plechovou spořitelničku, pěkně zeleně natřenou; stojí mezi bratry za šesták. Elegantní kožené desky na kalendář; nehtem vyškrábaný rok 1872 je na nich sice ještě dobře vidět, ale to neškodí. Koflíček na kávu; je arci ještě k potřebě — když už jsem ale jednou v dávání! Domácí aksamitová čepička; z třapce má sice zlaté nitě vytahány, také podšívka by měla být nova, ale vlasti bude slušet ještě dost dobře! — „Tak — a dejte toho Číňana k tomu! Abych pak snad nezapomněl, říkám vám hned: až vás s tímhle někam pošlu a budou tam na vás nalehat, abyste jim sdělila moje — dárcovo — jméno, mlčte! Ať vás prosí, nebo vám hrozí, nebo vás hledí podplatit — mlčte!“ — Já totiž nejsem toho milovník, když se mi dělá příliš velká sláva. Trošek snesu.

Vykonav takto myslí šlechetnou veškeré přípravy k novému vlasteneckému skutku, cítím, že mi to dělá dobře. Jsem tak nějak velkým. Nad jiné povznešeným. Schopným sloužiti za vzor a udíleti poučení. Například stran teplického almanahu Na pomezí. Docházíť mne odtamtud stesk, že se chudince té knížce nedaří, že jí lidé naši nekupují, a naděje, které do ní skládali nebozí teplotičtí Češi, že totiž z její výtěžku pomůže se trochu tamějším zbědovaným poměrům národním, ty že hrozí zklamáním. Inu — je to vlastně šlakovitá věc. Je arci pravda, že je to kniha vskutku dobrá, lepší než celá řada almanahů posléz u nás vyšlých. Rovněž je pravda, že ta zlatka za ni je až běda nízká cena. A nejrovněž není lze upřít, že jmenovitě spolkům by se měla zdát ta zlatková oběť naprosto nepatrnou. Ale — šlakovitá věc! Jsou teď dlouhé večery, člověk mnoho propije, item třeba denně několik zlatek prohrát v kartech. Pak jsou právě besedy, plesy, věnečky, merendy a jiné veselosti, které — to také nikdo neupře — vesměs stojí peníze. A pak jsou ještě jiné věci všeho uvážení hodné — vydavatelstvo almanahu mělo se například o to postarat, aby každý odběratel byl v novinách alespoň jmenován, aby při tom stálo: „Do zlaté knihy sluší zanést...“ nebo: „Následování hodno“ nebo tak něco. A pak — a pak — i vy milí Čechové z Teplic a vukolí, vaše vlastenectví je hezká, tuze hezká věc, ale peníze dát, to je — to je těžká, náramně těžká věc!

Mám teď také sám starosti s knihou. Jakže se mi povede. A bude-li se kupovat. Chci psát totiž knihu s titulem „O české politice, o českých politicích, o našich úspěších politických“ — titul, že nemůže být ani hezčí.

Ovšem, chci tu knihu psát zcela moderně. Dnešního dne nám zkoumavým lidem už nestačí, že je něco krásné; my se sice dnes z toho těšíme jako dřív, ale chceme mít požitek větší ještě nežli dřív — tím, že slyšíme, proč je to krásné, jak to vzrostlo, jak se to dělá atd. Abychom pak nejkratší cestou všeho toho zvěděli, ptáme se přímo těch, kteří tu krásu sami dělají, a předkládáme jim otázky zcela určité. Načež z došlých odpovědí děláme tedy knihy. Teď už budeme mít tři knihy takové, vyrostlé z otázek a odpovědí: první vydal jakýs Němec

o hercích, druhou chystá jistá Američanka o básnících a třetí vydám já o českých politicích.

Předložím těm pánům celkem tytéž otázky, které byly předloženy umělcům básníkům, neboť česká politika je za první zajisté *uměním*, vždyť jest „účelem sama sobě“, a za druhé se rovná zajisté nejspíš *básnictví*, vždyť je nepraktická.

Kladu zde ale už formulář dopisu svého a prosím veškeré slavné redakce, aby sobě neobtěžovaly otisknout jej v nejbližší příštím čísle ctěného svého listu. Bezplatně ovšem!

„Velice ctěný pane! — Snad jste už slyšel o knize mé nové, která co nejdříve vyjde nákladem Českého klubu v Praze. Ještě k ní ale sbírám takzvaný materiál. Prosím, zodpovězte mi otázky následující:

1. Pracujete na národa roli dědičné raděj ve dne nebo v noci?

2. Potřebujete při práci pro národ vždy nějakého občerstvení, například piva, černé kávy, čestných hodností, doutníků, nadávek těm, kteří s vámi nesouhlasí, atd.?

3. Pracujete svoje plány na spasení národa hned na čisto nebo prozatím jen na nečisto?

4. Máte nějaké zvláštní návyky, když spásáte národ?

5. Jde vám práce pro národ od ruky lehko nebo těžko? Potíte se při ní?

6. Pracujete pro vlast taky, když toho není ani zapotřebí?

7. Kolik hodin denně pracujete pro vlast?

Prosím za odpověď co možná brzkou.

V dokonalé úctě...

N. B. Vynaložená poštovní známka ochotně se nahradí.“

△ *V Praze 31. ledna*

Výborná to byla myšlénka, k stoleté oslavě Majdalény Dobromily Rettigové založit českou kuchařskou školu!

Rettigová je rozhodně nejúčinnějším „spisovatelem“ nové naší doby. S ní se nemohou co do působivosti rovnat ani Kollár, ani Čelakovský, ne Palacký a ne Tyl, a vezmeme-li celou tu svou slavenou literaturu „nejnovější“, tolik musíme se přiznat, že ze všeho, co jsme tedy my nejnovější napsali, do lidu nevnikla ani desítina toho, mnoho-li do něho vniklo z jediné Rettigové. Domácí kuchařka Rettigové a Česká kronika Hájkova — a jsme s opravdovou národní literaturou hotovi. Jako Němci mají pořekadlo „dle Adama Riese“, tak říkáme my Češi už po půl století „dle Majdalény Rettigové“, a kdykoliv někdo u nás někoho poučuje, zakončí pak to své poučení vždycky závěrkou z kuchyňských její receptů: „A dones to na stůl!“

Pravím: Rettigová je nejslavnějším spisovatelem naším. O lidské slávě pak pronesla se Francouzka George Sandová kdesi duchaplně: „Z bobku dělají se slavovence — ale také jedy,“ a já dodávám: „a ještě taky náramně dobré omáčky“ — v kterémžto dodatku mém je snad lacině nechutný vtip, zato ale najisto nevýslovně mnoho chutné pravdy. A proto tvrdím ještě jednou: výborná to byla myšlénka, k oslavě Majdalény Dobromily Rettigové založit kuchařskou školu!

Výborná škola — necht už se jí říká prostě pak škola, nebo akademie, nebo fakulta — bude předůležitým doplňkem vysokého českého učení! Schází nám sice na universitě naší ještě i leckterá fakulta jiná: matematická, lučební, hudební atd. — dobrá, my si na ně počkáme, jen když bude už obstarána důležitější fakulta kuchařská. Ano, my počkáme ještě i na fakultu onu, která nám má odchovávat české faráře a děkany, kanov-

níky a preláty, jen když budeme mít zatím fakultu „doplňující“, která pro ty pány odchová aspoň už dobré kuchařky. Ach vy vznešení učitelé nebo vznešené učitelky, kterým svěřeno bude vychování českých kuchařek, kladu vám zde ty tisíce příštích mladých bytostí na vřelé srdce vaše a prosím vás, sepjatýma rukama vás prosím: vychovejte nám je dobře! „Téměř vše v přírodě je jedlé“, vaší učební pomůckou je tedy téměř celý svět! K vám nesmí přistoupit žádný Mefisto jako k doktoru profesorovi Faustovi a říci:

*To nejlepší, co můžeš vědět,
nesmíš těm klukům nikdy říci! —*

k vám přistupuju já sám a připadám si v tomhle okamžiku jako bílý anděl a pravím: „I jen těm holkám řekněte všechno — všechno, co víte! Myšlenky svoje nejmlsnější! Tajnosti nejpikantnější!“ A prosím vás hned ještě o něco: vychovejte nám je k mravnosti *pravé*. Učte je totiž co možná málo vařit, zato ale co možná mnoho *pečí*. Může-liž být pohledu duši naší příjemnějšího, a tedy čistšího, než když nese kuchařka na stůl vepřovou kýtu zrovna z trouby, a ta kýta cestou si zpívá! Nebo husičku v oblaku kouře, a ta husička je samá, samá omastková perla, zrovna jako bohatá dáma, když jde na bál! Ano, tu člověk pochopuje, že v dávných dobách bohum konaly se oběti pečené! Pochopuje, že i naši dnešní páni kněží váží si dobré kuchařky-pečenářky více než třeba kostelníka i kantora. Ba člověku, domohl-li se dobrým jídlem pravého duševního míru, stane se pak i slovo „peklo“ snesitelné, jakmile sobě člověk dotyčný vzpomene, že „peklo“ znamená jen místo, kde všechno se dobře peče!

Výborná myšlenka! Kam se měla dříve česká holčička obrátit, když se chtěla naučit vařit? Zpočátku učila se ovšem od maminky, to se rozumí. Ale maminka vařila jenom pro tatínka a tatínkova chuť není přece všeho světa chuť, je-li pravda? Když tedy nadešla doba vdavek, musila holčička hledět se dostat jinam — na vsi do fary, ve městě do kuchyně klášterní, hotelní nebo panské. Ale tu všude byl nával takový, že si vy-

bírali, že přijímali už jen nevěsty nejskutečnější, takzvané „ohláškové“. Nu, dcerky, teď je po nesnázi! V „kuchařské škole“ to bude jedno, máte-li ženicha jednoho nebo dva nebo jich deset, a také jedno, učíte-li se jen „pro případ“!

Výborná myšlenka! Čistě moderní! Myšlenka ta mohla vyklíčit skutečně jen v době naší, v době humanismu — lidskosti čisté. Teď teprve, za nejnovějších dnů, cítíme se plně lidmi a známe *pravý* rozdíl mezi sebou a tvorstvem ostatním. Tápali jsme dost dlouho ve tmách. Hledali jsme rozdíl mezi sebou a zvířetem v tom, že „myslíme“, — ale pak jsme pozorovali, že zvíře myslí také. Napotom jsme jej hledali v „řeči“ — ale pozorovali jsme zas, že i zvířata dovedou se vyrozumět. Konečně se nám vyjasnilo!

Jenom člověk umí vařit,
jenom člověk umí péci! —

zapěl nám Neruda v jedné z nejkrásnějších písní svých. Sláva mu! A *nyní* teprve, když nastalo poznání pravé, mohly tedy povstat školy kuchařské, a také povstaly. Staří Řekové, staří Římané měli doby slavné, kdy prosluli i gurmánstvím, ale kuchařských škol neměli. Znali jen školy „tranšířské“. Pokyn to ostatně do budoucnosti pro nás. Když česká nevěsta může se učit tři měsíce vařit, může se český ženich zajisté učit tři měsíce tranšířovat — ne?

Výborná myšlenka! Nenastane-li ani teď ještě mezi námi „chutnější názor života“ než dosud, pak věru už nejsme k ničemu!

Výborná myšlenka! Přispěje najisto mnoho a mnoho ku vzdělanosti českých žen. Naučí je zoologii, botanice, trochu také mineralogii, naučí je praktické lučbě, silozpytu, mechanice — kdybych uměl všechny ty vědy alespoň jmenovat, kterým je naučí!

Výborná myšlenka! Prospěje také emancipaci žen — nejen co do stránky výdělkové, i co do stránky mravní! Co bylo dosud platno pochlebné přísloví „Kuchyně je královstvím ženy“, když v kuchyni té vždycky, kdykoli to stálo vskutku

za králování, žena byla prostě odstrčena a na kuchařský prestol zasedl zase jen muž. Kuchařka trpí se dodnes jen v kuchyních menších, ve větších panuje kuchař. A beře nejen osobní větší plat, nýbrž i všechnu světovou pověst. Historie všeobecná nám zaznamenala, že konzul Quintus Hortensius vynalezl kuchařskou úpravu pávů, světoznámý Maecen že naučil svět jisti maso z oslích hřibat, papež Lev že vynalezl zvláštní vírtle, Fulvius Herpinus že byl vřaděn mezi bohy za to, že vynalezl krmení hlemýždů, — ale o vynálezkyňích ženských nikdo ani muku! A historie česká? Čtete Tomka! Uvádí ve svém „rejstříku“ jmenovitě všechny služebníky dvorské, mezi nimi mistry kuchyně královské, písaře, kuchaře, pekaře, rybáře, špižíře — ale o mistryňích, písařkách, kuchařkách nikde ani slova! Není už pomoci, drahé ženy, musíte si kuchyni, to své království, vydobýt samy zase zpět! Již povzneste tedy vařečku svoji, udeřte jí mužně o kastrol měděný — kupředu!

Výborná myšlénka! Doufejme, že naši kuchyni pomůže ku slávě a tím i nám všem zase k nové slávě české. My čeští mužští jsme si svůj úkol v historii už odbyli před čtyřmi sty lety, my dnes už nestojíme za nic: má-li se ještě něco stát, musí to vykonat ženy. Také mohou něco vykonat, vždyť je to širé jejich pole kuchařské téměř ještě nedotknuté. V kuchbě toho naši, jinak dosti slušní předkové dokázali žalostně málo! Člověk by zplakal, když čte některé staré verše české, například Lomnického:

*Když bude svou hospodyni,
bude umět kuchařiti,
hrachu, zelí uvařiti.*

Není to smutné? A přece se podobá, že je dosti talentu v lidu našem. Jedno národní přísloví docela praví: „Uzený slanec a nadívaný rak — činí dobrý zrak,“ což zní zcela gurmánsky, velmi pěkně. Talent tedy snad je — nuže, již povzneste — — či tak, to už jsem řekl!

Výborná myšlénka! Celý náš národní život obdrží nový směr a nabude nové síly. České básnictví, když básník bude

jíst věci živné a dobré, pozbuďte svých řňuků a vřesků, vzdechů a stesků. České divadlo, když na jevišti místo jídel faširovaných z papíru bude užívat se jídel faširovaných z masa, rozkvěte do buclata. Česká politika přestane být „neslaná nemastná“, „nepečená nevařená“ a český národ přestane „hrách v naději vařit“. Ba i ta obtížná otázka sociální rozluští se hravě — vždyť se při ní nejedná než o jídlo, o pranic více!

Výborná myšlénka! Jen, holčičky milé, tedy už se dobře uče — pilně cvičte! Ať jste řádnými kuchařkami, ne kuchtami, koptičkami, čmalilkami, šmařičkami, klechtičkami a jak ještě se tomu říká! Kuchařkou být není věru žádnou hanbou, aniž je hanbou do učení na kuchařství se dát. Ludvík XIII. zavařoval si sám ovoce, Ludvík XV. vařil si denně kávu — zaměstnání královské!

Až pak se v té vaší kuchařské škole skončí tedy *první* semestr, bude veřejná zkouška. Amfiteatrální sedadla, uprostřed stůl, u toho stolu já. Vy budete sedět v těch sedadlech a dívat se, jak mně chutná, jak pojídám a ochutnávám v klidu božském, jak znenáhla na mé tváři rozzařuje se spokojenost a úsměv blažený.

Vidím, vás v duchu, jak družka družku drží za chvějící se ruku, jak kladete si hlavinky vzájemně na ramena — až pak konečně vyskočíte, vrhnete se na mne —

I jen si mne líbejte! Moje rty zasluhují toho — líbaly a jedly vždycky jen to, co bylo vskutku dobré!

△ V Praze 7. února

Vlahé jaro už dýše rovinami, sluníčko polední hodiny zlatívá už bleskem březnovým; ale my tu sedíme zadumáni u stolků svých a tiskneme čelo oběma rukama. Kočáry šíleně hrčí, hudba víří, masopust rozzvonil nejbáznivější rolničky své; ale my jsme hřbitovně smutni a žádná veselost nezahrává kolem našeho srdce. Z Vídně stihla nás zvěst, že pan hrabě Heinrich Clam-Martinitz hodlá se vzdát už nadobro politické činnosti své. Ach ano, tak — tak jako nám teď, muselo být asi Goethově Markétce, když zvolala:

Heinrich, mir graut vor dir!

Neboť — což by bylo konečně na tom, vzdává-li se politické činnosti *jeden* z vůdců našich, a třeba to byl „vůdce číslo I“! — ale zvěst jde za zvěstí, už se povídá totéž o čísle II a čísle III, o čísle VII a čísle XIII, ba jmenují se již i některá vůdcovská čísla tak zadní, že nelze na ně tam dohlédnout už ani okem „nejozbrojenějším“! A to je děsné! Propánaboha! Copak je náš národ už vskutku tak sešlý, že by pod vůdcovstvím těch pánů nemohl sejít alespoň trochu ještě víc? Copak jsme už v takové mizérii, že jim to už ani za to nestojí, učinit nás ještě mizernější? Copak nás zavedli do takového bahna, po krk, po uši, že musíme zapadnout v něm již nad temeno i bez jejich další tak osvědčené pomoci? Copak má už teď, sotva pět let po své smrti, mít Karel Sladkovský pravdu s výrokem prorockým: „Snad by to šlo, snad bychom něčeho dosáhli; ale naši vůdcové jsou — příliš obratní!“

Nevím, jak to Sladkovský vlastně myslel, ale tolik je jisto, že nesmíme české politice zcela zvláštní obratnost v nedosahování ničeho teď už upřít. Vícekrátě věru měli jsme za po-

sledních dvacet let příležitost dosáhnout úspěchů značných; ale pokaždé jsme se uměli obrátit tak, že ta příležitost jen se kmitla a už byla pryč. Až pak konečně nadešel přece jednou příznivý okamžik, kdy se nám nedávalo nic, ale pranic, a tu jsme ovšem ihned a radostně sáhli po tom oběma rukama. — Kam to nás Čechy zavedli, kde jsme my například už dnes od „historických práv“ země české! Posměváček Voltaire kdysi řekl, že obrovské „pyramidy byly vystaveny jen cibulí“, čímž mínil potravu egyptských dělníků. Co by byl Voltaire řekl teď asi o nás? Nám nedali se najíst ani cibule, a přece — pyramidální úspěch!

Nu — tedy jsme už zcela dole. Nedělejme si ale nic z toho — hlavu směle zase vzhůru! Jakže je to vypsáno, to o Markétce v Goethově Faustu?

Markéta:

*Tvá jsem, nebeský otče! Zachraň mne!
Vy andělé, vy svatí při mně stůjte!
Obklopte mne a mocně opatrujte!
Hynku! Z tebe hrázu mám!*

Mefistofeles:

Ona jest souzena!

Hlas (z výše):

Zachráněna!

Neboť to přec není ani možná, abychom my Markétka se zase nevzpamatovali, jakmile jen nás naši Fausti nechají doopravdy sedět! Aby ten ve všech směrech tak bohatě nadaný národ nevyvedl si konečně celou řadu skutečných talentů politických! Mám tu pevnou víru, skoro až pověru, že se nám talenty pojednou až vyrojí. „Který národ neumí si vážít svých velkých mužů, není jich také hoden,“ řekl ondy pan dr. Rieger při

banketu. Nu a my — my, kteří provoláváme „slávu“ i každému drobečku, my jsme přec vskutku toho hodni, aby nám přišel konečně už nějaký muž opravdově velký ?!

Hezky tedy zase hlavu vzhůru! Vlahé jaro už dýše rovina-
mi, sluníčko zlatí už polední hodiny bleskem březnovým —
honem od stolků ven, do slunce, do jara! Kočáry hrčí, hudba
víří, masopust rozzvonil nejbáznivější rolničky své — svrhně-
me roucho smutku, oblečme se v růžové domino veselosti,
buďme děti s ostatními dětmi! Dělejme třeba hloupost za
hloupostí, bláznovský plán za ještě bláznovštějším, jen když
budou všechny ty hlouposti a ty plány vesely! Hrajme si tedy
třeba s tím, jakže vyvolávat, vypěstovávat ty nové, ty velké
své lidi — velké ale ve směru každém, nejen v politice!

Šťastný národ německý! Obdivuhodná německá literatura!
Tam už je o všechno postaráno. Právě tam vydal jakýsi pan
A. K. (ani se plně nejmenoval) vědeckou brošuru, v níž nad
slunce jasně z historických dokladů dokázal, že duševní roz-
měry i směry každého člověka řídí se přísně dle toho, co ten
člověk z mládí nejvíce jedl, co ve věku pozdějším — nejraději
jí.

Kdo prý jí náruživě rád fízule, jeví talent řečnický — viz
Cicerona. Kdo zajíce, je dobyvatelem — viz Alexandra Vel-
kého, Napoleona I. Kdo tuřín, je státníkem — viz Fabricia,
Perikla, Richelieu, Bismarcka. Kdo zavařované ovoce, je ty-
ranem — viz Petra Arbueza, cara Petra Ukruťného, Nerona.
Kdo mořské ryby, je malířem — viz Rafaela, Pavla Veronese,
Delacroix. Atd. Z čehož ze všeho — a pan A. K. toho snesl
na tři tiskové archy — týž pan A. K. velmi bystře tedy soudí,
že tak jako venkovský hospodář umí jistými potravinami
krmit například některé husy na sádlo, jiné na maso, ještě jiné
na játra, dovedl by rozumný státní hospodář zcela dobře si
také vykrmit tolik dobyvatelů, státníků, řečníků atp., mnoho-li
jich právě pro sezónu potřebuje, nic víc a nic míň.

Dejme tedy tomu, že teď už to šestiletí nynější naší říšské
rady doklepá, že nastane šestiletí nové. Avšak dosavadní
čeští vůdcové vzdají se činnosti, dosavadní naši státníci složí
své umění do mošny, dosavadní naši řečníci nebudou už nadál

chtít pořád jen mlčet — co tedy učinit? Kdyby se jednalo o to, mít poslance zase *jen* tak dobré, jací byli dřív, — nu vzal by se ten a onen, konečně kterýkoli, a bylo by po starosti. Ale i když budeme chtít mít poslance *ještě* lepší, než jaké jsme měli dosud, nebude teď příliš velká tíže — díky panu A. K.! Český klub prostě vyzví, kdo u nás rád fizule a kdo tuřín, sebere ty lidi, dá je na prubu do „kuchyňské školy“, nechá je tam pozorovat, politickou jich statečnost všelijakými pamlskami zkoušet, a za nějaké čtyry neděle máme zas řečníků a státníků, že nebudeme vědět kam s nimi. Podotýkám ale ihned, já že fizulí a tuřínu nejím, jakož jsem už dříve často a zcela upřímně řekl, že talentu pro politiku ve mně vůbec není.

Ovšem naskytuje se otázka, zdali mají pravidla panem A. K. vyvozená přece jen jak říkáme platnost světovou. Zdali nemají někteří různíci se národové přece jen i žaludky poněkud jiné, z čehož by plynuly arci také pak podstatné rozdíly zas v rozvoji duševním. Vždyť je přece tak snadno možno, že by talent zcela rozhodný i při nejměkčích fizulích napořád mlčel jako pelichající špaček a vina že by byla jenom v tom, že na těch fizulích například nebylo sádlo! Každý národ by si tedy věru prospěl, kdyby pozoroval dobře sama sebe, a tu se musíme my Češi již zase vyznat, že i v tomhle směru je naše domácí pozorování a naše historické vědění dosud až žalostně chudé! Víme my, co nejráděj pojídal Žižka? Na čem si pochutnával Hus? V čem si liboval Poděbrad?

Ba ani o všech *novějších* mužích svých nemáme dosti určitá dáta. Karel Havlíček Borovský jedl, jak víme z jedné jeho polemiky s Vídeňským deníkem, tuze rád čočku. Ale jedl ji jen tak nebo s octem? Se sázenými vajíčky? S vítrli? A to vědět je přece důležité pro toho, kdo by chtěl Havlíčka následovat, ale ne například až do Brixenu!

Karel Sladkovský jedl náruživě štrudl z jablek. To by nikdo neřek, ale sám jsem ho vídal — přísahám! Mandle, rozinky, dušená jablílčka, máslové těstíčko, a povaha tak drsná! Ach jak divné bývají cesty matky přírody?

Bedřich Smetana jedl nejráděj škubánky. Ten mlsný! Je ale tu sádelnou lahodu, tu jemně míšenou vůni, tu klouzavou

jedlost nejlepšího našeho národního jídla vsutku na jeho ne-smrtebných melodiích cítit!

Nejlíp by arci bylo, kdyby každý náš velký muž udal tedy zavčas a veřejně sám, co rád a jak to rád. Alespoň bychom se pak dověděli zároveň zcela určitě, *kdo* je u nás velkým mužem, a koho máme my národ tedy honem už ctít.

Vidíte, už jsem sice naši vděčnost chválil, ale co do pocty velkých mužů mohli bychom se přece jen učit ještě zas od Němců. Teď tam sbírají pro Bismarcka národní dar. Bismarck ovšem se nemůže měřit například s našimi Jirečky, ale pro svůj národ učinil konečně také něco. Němci se teď chlubí, že v „jejich říši slunce nikdy nezachází“ (my bychom je mohli dobře přetrumfnout frází, že „nám Čechům slunce ani nikdy nevychází“), a to přičítají jemu, Bismarckovi, a za to mu tedy sbírají na národní dar. A jednotlivci dávají *sto tisíc, sto padesát tisíc, až dvě stě tisíc* mark!

Já být teď Bismarckem, měl bych pořád noticku a tužku v ruce, abych věděl, jak ode dne ke dni bohatnu a co zas mohu navečer v maxlu prohrát!

NÁRODNÍ LISTY 8. února 1885

Povídám, že se teď v Čechách píše příliš mnoho! Literatura naše rozkvétla, je pravda, ale to právě svádí k napodobování, každý a každý chce teď „něco napsat“ a obecenstvo je obtěžováno. Vím to podle sebe — já jsem už dopálen. Říká se, že prý „lidstvo vymyslelo si už mnoho velkých věcí, největší z nich že je však přece jen to umění písma, ono umění, které dovede upoutat slovo létavé, myšlenku mihavou“ atd. atd., — já ale říkám: písmo je mizernost, k ničemu na světě než ku zlobení!

Asi tak čtrnáct dní po Novém roce měl jsem pokoj. Když přestaly návštěvy oněch výročních gratulantů, kteří levou rukou si stírají slzy a pravou natahují po stříbrném zlatníku, zavládl klid v bytu i v duši mé. Klid před bouří. Najednou — aniž bych byl pozoroval nějakého mračna — padla kapka, velká, studená: dopis a v něm manuskript. Následujícího dne dva manuskripty. Pak tři, a od té doby s děsnou pravidelností tři nebo čtyři denně. A v těch manuskriptech pořád a pořád to samé, tatáž základní myšlenka, stejná spisovatelská tendence, zoufale totožná slohová forma, je to už k zbláznění! „Vaše Blahorodí! V minulém roce měli jsme čest dodati... Požadavek náš činí... Majíce taktéž platební povinnosti své, doufáme...“ — A když je přece někde nějaká variace, zní: „Poněvadž Vaše Blahorodí k onehdejší upomínce naší... vidíme se bohužel nuceny... notář pan dr. Strakatý...“

Čtenáři, miluješ dluhy? Někdo je miluje, jsou mu kaviárem. Jiný zase je všecek šťasten, když může dluhy platit. Já ale naproti dluhům zaujímám stanovisko naprosto *svoje*, neutrální: mně jsou lhostejny. Mne těší například bedna dobrého vína, nebo garnitura pěkných brilantů, nebo chutná jelení kýta, nebo elegantní piano, a poněvadž nemám na to peněz, vezmu to na dluh — to je vše! Věc takto získaná mne pak třeba ještě

po nějaký čas těší dál, ale dluhu za ni učiněného — copak jsem hloupý?

Ba ani pyšný nejsem! „V minulém roce měli jsme čest dodati ...“ Když jste měli tu čest, tedy buďte rádi a neblýskejte se s tím před světem! Docela už ale neobtěžujte tím zase mne — já dobrodiní prokázané nikomu nevyčítám a díky jsou mi obtížny. Notář! Chtít si dát notárně ztvrdit, že jsem jim prokázal tu „čest“, — to je samolibost přece už jen přílišná! — Takto mně na všech těch manuskriptech záleží ovšem pramálo. Skládám je rok co rok do balíků — tamhle ty balíky leží, až umru, odkážu je Umělecké besedě, ať si je ve svůj prospěch vydá. „Nezaplacená konta velkého našeho nebožtíka Δ . Předplacení na prvních třicet svazků se přijímá. Jednotlivé exempláře jen za hotové.“

Něco mne přece rozmrzelo. Mezi dopisy, které mi listonoš denně do kuchyně hodil, byly některé, které vypadaly, abych tak řekl, slibně. Růžová obálka, ženská ruka na adrese. Hladil jsem si bradu, bylo mi tak nějak teplo — vždyť ještě jakžtakž vypadám — trochu sice už pocuchán, ale vcelku ještě — myslím, že kdybych se podíval do zrcadla — ale já jsem zrcadlu už odvykl! Rozstříhl jsem tedy okraj obálky, vyňal obsah — „Vaše Blahorodí! V minulém roce měli jsme čest“ — konto — čert aby do toho, konto ze závodu paní F., kde je prodavačkou slečna Klárka — ano, ta kudrnatá, s modrýma očima, růžolíci — to byste neřekli! Nevděčnice! Týden co týden jsem u ní „bral“ ženské krejzle, někdy třeba dva tucty — vždycky jsme se tak spolu bavívali, vždycky jsem jí tak pěkně pomačkal tu její bílou ručičku — a teď — 157 zl 40 kr a že prý „majíce takéž platební povinnosti“ — Klárko, Klárko!

Tak, ano tak daleko může se ženská zapomenout, když kráčejič za tou prokletou emancipací moderní, spustí se ženskosti pravé, vybočí z mezí přírodou jasně jí vykázaných! Žena, ta „perla v mušli všehomíru“, ta „bytost krásnější než samo nebe“, a — upomíná za krejzlíky! Panna, a upomíná mládence! Ne, ne! Já si dovedu myslit děvku, ana si plete zdobné vlasy své, krásku, ana se dívá do zrcadla, mlíku, ana píše tím žensky klikatým písmem lístek milostný, ale myslet si mladý

ženský tvor, jak mužsky pevnou rukou píše konto upomínací, — ne, toho nedovedu! To není děva, to není kráska, to není milka — to je — ale nač bych se zdržoval hledáním slov, já s Klárkou už prostě ani nepromluví, a s Amálkou a s Hedvi-
gou už také ne! Copak jsem těch krejzlíků, nebo těch šestiknof-
líkových rukavic, nebo toho kašmíru a saténu potřeboval
kvůli sobě, nebo kvůli nim?

Ach, kde jsou ty staré časy, kdy se ještě tolik nepsalo! Kdy
všechno odbývalo se ještě sousedsky, oustně! Kdyby mne
takhle Klárka tedy navštívila — nebo Amálka řekla, že po
třetí hodině mne přijde upomínat —, nikdo by ji neviděl,
postaral bych se, aby nikdo ji nevytrhoval, ale tak — ach, ty
nehodnice!

Jsem nanejvýš pohněván, hluboce roztrpčen, uražen, ro-
zezlen, zbodán, nakvašen atd. (čti Jungmannův Slovník)!
Vždyť je věru možno, že Hedviga mi přijde ještě i s notářem,
— věru! Počkej — půjdu s tebou k notáři, když tedy chceš,
ale od notáře půjdeme přímo na radnici nebo na faru, ro-
zumíš!

Jsem nanejvýš pohněván, hluboce roztrpčen atd., jako na-
hoře. Proším vás pro všechno, vysoce ctěné dámy, nepište!
Odhoďte emancipaci, odhoďte péro. A chcete-li dělat už vůbec
něco mimo domácnost svou, mimo salón a kuchyň, věnujte se
politice! Myslím to zcela upřímně. V politice ženy tak často
proslavily sebe i národ svůj, ano i ve vřavě válečné uměly se již
zúčastnit činně a ku zdaru vlasti! Byl by v tom čert — račte
odpustit nesalónnímu výrazu —, aby naše politika nehnula se
kupředu, ujmete-li se jí vy! Vždyť bych vás věru urazil, kdy-
bych pochyboval, že nemá každá z vás alespoň tolik rozumu,
mnoho-li ho osvědčil posud každý náš politik mužský! Ženy,
buďte muži, když my jsme baby!

Vždyť je to také pro vás hanba, jsme-li my mužští takoví
budižkničemuži! Řekne se pak: „Tohle politické nic je její
manžel!“ — „Tenhle zbabělec je její ženich!“ — o jéje, o jéje!
Nám schází jen dobré vedení, věřte, a budeme jistě pak zase
něčím. Naši vojáci jsou hrdinové, jakmile stojí hrdina v jich
čele. Vždyť dovedete přece komandovat!? Chytněte nás již

oběma ručičkami za hlavu, napravte nám ji a budeme dobrými politiky. Dodejte nám srdce a budeme rozhodnými hrdiny.

Kroutíte hlavičkami! Tedy ne? Také dobře! Jste a budete tedy vinny vším politickým nezdarem jenom vy samy. Vy — nebo mladočeši — na někoho se ta naše ukrutná blamáž svést musí!

Je ale pravda. Máte ještě samy se sebou co dělat. Je tu ještě celá řada záležitostí ženských, *českých* ženských, a vy poznáváte, že si je musíte vyřídit pěkně samy, vidíte? My kubíci vám arci nepomůžeme. Křičíme sice pořád po českých ženách, ale když například Praha odejme Ženskému výrobnímu spolku podporu, takže spolek je ohrožen až ve své existenci, zajímá nás to miň než nějaký „taneční věneček“ v Libni.

Jsem přesvědčen, že si také vskutku *pomůžete* samy! Leží přede mnou list, zasláný vlastenkou — prozradím, že zasláný z Králové Hradce —, a cituju zde z listu toho tři místa:

První: „Kdyby každá z nás Češek konala svou povinnost, stala se členem Výrobního spolku, s nepatrným tím příspěvkem jednoho zlatého ročně, netrvalo by ani rok a škola nalezala by se v místnostech zdravých, světlých, prostorných, a ne v komůrkách, kde tísni se až 56 žákyň po tolik hodin denně.“

Druhé: „Doba postní byla by snad příhodna k uspořádání bazarů nejen v Praze, ale hlavně po venkovských městech našich. Snad by spanilé prodavačky mohly obléknouti opět kroje národní, zhotovené žákyněmi Výrobního spolku.“ — „Kolik mladistvých krajanek navštívilo letos plesy, věnečky apod. ve skvostných toaletách, samý hedváb a krajky, v toaletách, které se nyní co nepotřebné odloží! Snad by mohly obleky ty již použité darovati tedy ve prospěch Výrobního spolku; v bazaru k účeli tomu spořádaném zajisté by se velmi výhodně prodaly.“

Třetí: „V hostincích střílí se ve prospěch Školské matice; v cukrárnách mohly by býti zase skřínky k ukládání dárků Výrobnímu spolku.“

To třetí by se mně fejetonistovi líbilo nejlíp. Ale prosím pěkně — nejen skřínku, nýbrž také nějakou panenku, jako

máme panáky střelce. Například kuchařičku s pánvičkou v ruce: na pánvičku položí se peníz, stiskne se péro a kuchařička mrští dárek do trouby-spořitelničky. Zrovna tak jako hází krejčárky figurka s talířkem na flašinetu. Budu chodit sám pak do cukráren, slibuju. Nebo například —

Ale ať si za mne láme hlavu pan Brandejs! Jen ať si ji rozlomí hodně brzy — půst už je zde, Popelec, slanečky a jiné pokání už čeká, dobročinnost přijde na denní pořádek — honem tu figurku, honem!

NÁRODNÍ LISTY 15. února 1885

△ V Praze 9. května

Nastala volební doba a s ní zavládlo v Čechách kostelní ticho, hřbitovní klid. Velebné ticho! Člověk může slyšet až v sousedním okresu srdce voličů spáčů tlouci.

Jen zde onde, ve vzdálenosti dvaceti mil od sebe, přece to některým okresem trochu cuká a tamějším lidem se zdá, že by se mělo přec jen něco tento. Patrně jim excelenc-hrabě pan Heinrich Klam nedal ještě dost „svatojanského zoftičku“ nebo odvaru ze „slepých makovic“ nebo co se takto pro uspaní dětem dává. Však on dodá také jim!

*Počkej jen, baldo,
však usneš i ty —*

jak Uhland říká. A pak už zavládne po celých Čechách klam.

Jen se nenechme novinami splést! Vždycky teď, jakmile ráno vezmu noviny do ruky, veběhne moje kuchařka do pokoje a ptá se, co prý mně je, že prý „tak hlasitě naříkám“. A já se zatím směju. Tomu, že v novinách je rubrika s nadpisem „volební ruch“. *Musím se smát* — odkdypak je ten nadpis v sazárně už vysázen? Znáte přec tu starou anekdotu, historicky pověřenou, naprosto pravdivou! Roku 1816 natřeli na Prašném mostě na Hradčanech zahradní mříž a postavili tam stráž, aby si vojáci nepomazali bílé kabáty o ni. Následujícího dne byla mříž už suchá, ale stráž tam dali zas. A pak denně zas a zapomněli už proč a stráž tam stála, až konečně rok 1848 vedle jiných hloupostí smetl i ji. Nadpis „volební ruch“ je pomalu už také tak stár. Pochází z té doby, kdy jsme se ještě vskutku starali o volby zemské a říšské. — Co tu bylo tenkrátě křiku! A co potu!

Teď jsme ale zralí. Copak je nám do nás! Jsme povznešeni

nad onen nízký egoism, který vede Němce a Maďary, Poláky a Italy a jak se ještě ti ostatní nedorostlí národové jmenují, aby starali se jen a jen o sebe, o nic víc! Je sice pravda: nastává nám nové, důležité období říšské rady. A rovněž je pravda, že v období minulém pochodili jsme bídně. Snadže bychom si měli teď vyslat lidi tedy zcela jiné. Ale *nač!*? Když si ty poslance své prohlédneme — šest let snad ještě vydrží! Některý, ba mnohý ovšem — ovšem — ale udělá se to s ním jako se starým kloboukem cylindrem: trochu se přepigluje, vykartáčuje, dá se na něj místo staré, nadobro promaštěné už důvěry — chci říci stuhý stuha nová, a cylindr sedí zase, „jak by ulil“.

— Arci, některý poslanec, který danou mu důvěru *příliš* promastil, není snad už v posavadním okrese ani možný. Ale pak — aby se nemusil dát přece ještě židovi — vykáže se mu prostě místo jiné: poslanec A. půjde do okresu B. a poslanec B. do okresu A. — pouhé stěhování do jiné čtvrti, jako o termín. Náramně lehká věc! Rubeš vypravuje — všemohoucí bože, pročpak mne navštěvuješ dnes vtipy zrovna nejstaršími! — Rubeš vypravuje tedy o „malém ouřadníkovi“, který když se stěhoval, nesl si v papíru dva límečky od košile, zouvák pod ramenem, a už byl hotov. Poslanec zas vstrčí vymoženosti „posledního období“ do kapsy u vesty, a už je také hotov.

Vybývá tedy jen několik málo míst uprázdněných úmrtím atd. Na ty se vypíše v novinách konkurs: „*Oznámení*. Níže podepsaní mohou zadati zase několik českých nadací na říšské radě. Žadatel může být ženat, mít kolik chce dětí a třeba i nějaké jmění. — Učenost se nežádá žádná, ač není zrovna také závadou. Hlavní požadavek: disciplína, poslušnost; vysloužili vojenští šaržanti mají přednost. — V případě osvědčené spolehlivosti bezpečné zaopatření až do smrti. S každou dotýčnou českou nadací jsou spojeny diěty, náhrada cestovních útrat, hraběcí livrej a emolumenta ještě jiná. — Žádosti, opatřené posledním lístkem zpovědním, buďtež zaslány...“

Myslím, že nával nebude velký. Vždyť jsme to už tedy připravili na vznešené, že „co je nám do nás“! Ano, kdyby se takhle na říšské radě tančilo! Němci mají všechno, *víc* než všechno, a přece pro své „neúspěchy za minulého období“ zu-

řili tuto zimu po všech krajích a koncích. My nemáme *nic* — jak by si tedy počínal na „konci období“ národ jiný! — a my? My jsme k tomu „konci“ odpověděli tím, že jsme v jediném letošním masopustě uspořádali si v Praze 1293 plesů, pikniků, zástěrkových zábav, muzik atd.! — Obdivuhodný národ! Člověku vyhrknou až slzy radosti a pýchou.

Totíž — ono se na říšské radě arci také někdy tančí. Jenže ne po parketách, nýbrž po nose českého národa. Aby tak český národ jednou kejh! Ale on nekejchne — uvidíte, že ne!

Tak, a teď jsem při tom, co mne dnes už od počátku šimrá. Při rýmě, kterou důvtipný čtenář asi sám již všude mezi řádkami cítil. Ano, ale ať mi ji laskavý čtenář odpustí, já za ni nemohu, věru ne! Může za ni jen a jen ten „májový vánek“ — tentýž, kterému Adolf Heyduk pje:

Buď vítán, vánku májový!

— až já se jednou s Heydukem sejdu! A jenom on, ten „vánek májový“, je také vinen, že mám v uších píchání, v očích katar, v hrdle kašel — nene, neboj se, čtenáři stydlivý, já už nebudu vypočítávat dál!

Ostatně — je pravda — kdoví *je-li* to teď máj! Kdoví jak se příroda teď stočila! Snad bylo v parném letošním březnu a dubnu vlastně leto, sedláci si měli přispíšit se žněmi, a teď už máme tedy podzim. Snad také už se máj mravně zkazil jako všechno ostatní na tom světě bídném: snad se stal z něho satirik a jeho „lahodný úsměv“ je vlastně jizlivý úšklebek, že zase topíme v kamnech, zase chodíme v houních atd. Nu — celé lidstvo přece nepřekoná, to ať si nemyslí! Nás silné pohlaví třeba — mnoho-li pak vydržíme my mužští —, ale nad dámami nezvítězí, kdyby foukal sebeledověj! Mrazem se jim nosík modrá sice jako fiala, ale na hlavě mají přece napořád slaměný klobouk; zimou jim červenají sice tváře jako růže, ale tělíčko se halí přec jen v pavučinové šaty letní. Mají svou letošní módu a té se už nepustí.

Zato jsme se svou letošní módou pohořeli zase my mužští. Ani ta červená kravatle nezobecněla tak, jak jsem doufal!

Myslíl jsem, že po ní sáhne každý, nebo alespoň polovina našich mužských, a že se tedy bude pražské obecenstvo dělit dnes už na rudo- a na nerudokravatláře; ale ono zatím těch červeně otočených chodí po ulici mezi námi ostatními dosud jen tak asi jako červených mezi černými dny v kalendáři.

Máj! Kdybych byl zamilován a řek Jí, že je „krásná jako máj“, mohla by mne letos směle vyhodit. A kdybych Jí řekl: „Tys moje slunce,“ mohla by se dát alespoň do breku a já bych musil kleknout a prosit. Snad se uhnulo teď ale i to slunce, aby nemusilo hledět na letošní české volby — pardon!

„Máš-li rýmu, zůstaň hezky doma a zodpovídej nezodpovídané listy přátel i nepřátel,“ učí Thibaut. Mohl bych tedy zodpovídat aspoň snad došlé mne tento týden listy anonymní. Například ten, v němž neznámá zasilatelka vytýká, že v onechdejšíh článku o listech, dopisech, korespondenckách atd. nezmínil jsem se ani slůvkem o zásluhách dám. — „Což neměly ženy o rozkvět dopisovatelství zásluh žádných?“

Ach měly, velectěná! O copak ve světě neměly zásluhy dámy! Dle některých zkoumatelů novějších patří vynález psát psaní — dokonce celý jen dámám a učinila prý jej královna Atossa, dcera Kýrova a matka Xerxova. Dle Diodora zas byla sličná Semiramis alespoň podnětem, že indický král Stabrobates dopisování vynalezl. Zaručeno dále, že paní z Longuevillu za Ludvíka XIII. zavedla do Evropy na dopisy pečetní vosk. A naprosto jisto jest, že Brewer, brightonský kněhkupec, jen na ponuknutí dámské urobil první kuvert, důležitou tu částici naší dopisovatelské mapy nynější, atd.

Ach velké — velké máte zásluhy o veškeré lidské psaní! O psaní i psaníčka, listy i listečky, rukopisy i tiskopisy, telegramy i inzerty, o všechno! Ba, já sám, který pracuju na své nesmrtelnosti veršem i prózou již po celých třicet let, přiznávám se tuto veřejně a slavně, že kdyby nebylo dám, nebyl bych ze všech těch krásných věcí napsal —

Proklatá rýma! Pořád ji odháním kapesním šátkem — a ona nejde!

△ V Praze 15. května

Vidíte — *mohl* bych teď napsat: „Ještě nikdy jsme neuvítali svatojanské své hosty tak *chladně* v Praze jako letos!“ A pak, když by nad tím přeukrutně mizerným vtípem mým rozkvílely se ženy a dcery po širých vlastech českých, když by otcové se zimničným chvatem vystříhovali ten vtíp z Národních, jen aby jejich děti neutrpěly jím škody na duchu, a dědové si nad ním lámali ruce a rozbíjeli hlavy, mohl bych stát opodál, ušklíbat se a vítězoslavně šeptat: „Vždyť jsem to věděl!“ — *Mohl* bych — žádná moc tohoto světa by nebyla s to, aby zadržela silnou ruku moji; ale já to neučiním, já svoje panování nepoškrvním činem tak děsným!

Proto je to přece pravda, že je teď hanebná zima. Ještě nikdy jsme se tak ledově nepřipravovali na 16. května jako letos! Nechci napsat už zase něco hloupého — ale zdá se mi, že svět se přece mění, že například před čtyřiceti lety mně nebylo o svatém Janě věru nikdy, pranikdy zima, že je vůbec *velikánský* rozdíl mezi tenkrát a nyní.

Tenkrát jsem usedavě plakal na schodech v našem domě, že hezká „oberaufserovic Kačenka“ mně zapomněla gratulovat, — a dnes je mi neskonale lhostejno, když zapomene i 25 000 Kačenek na můj svátek. Tenkrát bylo mým ideálem koupit si v boudě před Hradem misku hlávkového salátu s tvrdým vejcem — a dnes mi nechutná k tomu salátu ani husa mladá. Tenkrát jsem přísahal na Pešinovu písničku, že ve světě je „svatý Jan *první* svatý“, — a teď je mi to jedno, že profesor Tomek pochybuje i o pouhé existenci svatého toho.

Alespoň co do *citu* je rozdíl zcela nepochybný! Tenkrát jsem se začal na 16. května těšit už od 1. ledna. Počítal jsem měsíce, týdny, dny a čekal jsem s horoucí touhou, kdy už šenkýři ozdobí své okenice zelenou májí. A když konečně

vcházela do Prahy procesí s vlajícími prapory, běžel jsem jim vstříc, považoval jsem příchod jejich za hold složený vlastní osobě mojí a byl bych věru zcela ochotně od *každé* poutnice vzal darem buchtu z rance a od *každého* poutníka stříbrný desetník, abych si koupil harmoniku za něj. Já míval náramně dobré srdce — já býval tuze hodný kluk! Ještě dnes je mně toho líto.

Ostatně — ať si profesor Tomek tak mnoho nedomyšlí! Beztoho kdo ví, jakže to je? Shakespeare je slavnější než Tomek a řekl, že „je náramně mnoho věcí mezi nebem a zemí, o nichž se učencům ani nezdá“! A ani z toho si nemusí nic dělat svatý Jan, vyloučí-li ho z historie pan profesor Tomek naposled snad zcela. Svatý Jan může proto přece spokojeně dále žít. Má na Hradčanech pěknou stříbrnou truhlu, 36 stříbrných lamp a několik set tisíc zlatých hotového jmění; na Kamenném mostě kapitál na 80 000 a k tomu ještě pro svůj oktáv pevný, zelený stan, zvučný pozitivek a celou sakristii z prken; asi po dvaceti domech a průjezdech pražských nadace na celoroční světlo; asi na desíti tisících místech po Čechách a pak až do Uher a dolů k Jaderskému moři kamenné sochy, kapličky, kostýlky atd. — on se může profesoru Tomkovi vysmát! Já, kdybych měl jen tolik, mnoho-li on má na hotovosti, dám se už vyloučit z historie, dovolím, aby ve mne nevěřil nikdo na světě, dám se naproti lidem zapřít nejen od učenců, nýbrž i od kuchařky svojí a budu žít a tloustnout neunavně a zcela šťastně dál!

Naší další láskou může být svatý Jan naprosto jist. On je přece jen náš nejkvětnatější, nejvonnější svatý! Kdykoliv nařednou jeho dny, bude v Praze přec jen šumot a rozruch v roce největší. Nejvíce slavností ve dvou dnech, největší dovoz hostů z venkova. Arci je teď už poutníků o něco méně, nežli bývalo, méně vzdor naší železniční době a tak snadnému příjezdu; ale je a bude jich napořád dost.

Pro dva pro tři dny. Některý přijíždí ovšem s pevným předsevzetím, že tu zůstane jen několik hodin; aby ale Pražanům „spaní nevyneš“, zasedne si na chvílku u Donáta a zůstane tam — do druhého rána. Jiný zase míní, že se tu u milých příbuzných svých pozdrží alespoň čtrnácte dní; ale pak vidí, co vidí, a pospíchá třetího dne už zase domů.

Přece jen se už náramně změnili, ti naši hosté z venkova! Dříve jsme se také na ně těšivali, ale to naše těšení se bylo jiné, mělo kousek příchuti divné. Těšili jsme se, jakže naši dobří venkované budou zde na všechno — odvírat ústa. Jak budou obdivovat všechno a nás k tomu. Jak se budeme před nimi chvástat a všet jim ty nejrozmanitější buličky na nos. A teď? Teď se chvějeme, zdali vůbec jen obstojíme před „prostými“ venkovany svými! Chystáme jim ukázky z nejlepšího, čeho vůbec dosáhlo české umění v Praze, nejpečlivější výstavy, nejproslulejší skladby hudební, nejvýpravnější hry. A pořád, pořád si přitom ještě myslíme, zdali i to nejlepší uznají naši hosté alespoň za „dost dobré“.

Náš lid už je jiný, než býval. Právě ty moderní pomůcky dopravní sblížily jej ode všech stran s Prahou a časté návštěvy zde odevřely mu hlavu a probudily soudnost. Říkali jsme dříve, že dny svatojanské jsou „olympickými hrami“ českého národu; „divadelními vlaky“ rozšířily se olympické ty hry tedy již přes celý rok. Celý národ přispívá co nejobětovněji k rozvoji českého ducha a celý národ přijíždí, aby stal se rozvoje toho soudcem. Ještě pořád ten soud jeho trochu podceňujeme, ještě pořád myslí se zde onde, že pro venkovany je vskutku vše dost dobré; ale ti pánové by měli slyšet, co naši venkované *pak* mluví. Arci, kdopak se dnes z těch, kteří u nás rozhodují nad postupem českých věcí, ptá po tom, co *národ* chce a myslí!

A přece bychom měli být tak ostražiti na každý úsudek hostí! „Více zpozoruje host v cizím domě za hodinu než hospodář za rok,“ říkali otcové naši. — Teď zas přijdou divadelním vlakem čeští bratři ze Slezska, divadelní lodí čeští bratři až z Ameriky — pozor!

Jsme hrdí na ty divadelní vlaky své, vyšlé z někdejších našich dnů svatojanských. Komu však musíme tedy být předně vděční za ně? Komu jinému: svatému Janu! Ať žije svatý Jan z Nepomuku!

Jakož také jemu *v nejpřednější řadě* musíme být povděční za veškeru nynější politiku naši!

Dosti dlouho nevěděli poslanci naši říšskoradní, třebaže

samé bystré hlavy, co vlastně dělat a jakže s politikou kupředu. Až tu vstoupil mezi ně jeden vpravdě zbožný a zvláště osvícený a pravil: „Nač medle máme knih, jež jsou od mudrcův psány? Nač medle učí nás mudrci ti, že mužové šlechtní a svatí žijí, i když byli umřeli? Jen se otažme v tichu a samotě: ‚Čeho radiš mi ty, svatý Pavle?‘ Nebo: ‚Čeho ty, evangelisto Jene?‘, a zajisté že ozvou se u vnitru našem hlasy staromoudré!“

I uzavřeli se tedy do samoty a ticha a tázali se šlechtných a svatých mrtvých našich.

„Čeho nám radiš ty, svatý Jene Husinecký?“ A v odpověď znělo to hlasem zvonu: „Jděte za svým přesvědčením, třeba až na hranici!“ — I dívali se poslanci naši říšskoradní tázavě na sebe a děli: „Jakže můžeme jíti za přesvědčením svým, když nevíme, cože nám excelenc-hrabě Heinrich kdy poroučeti ráčí!“

A vrtěli dotyčnými hlavami a tázali se znovu: „Čeho nám radiš tedy ty, svatý Jene z Trocnova?“ — „Mažte do toho!“ znělo to hlasem hromu a poslanci byli hrůzou pod lavicí. Ale vylezli zase, a pečlivě se oprašující, práli: „Což by bylo o mazání — my máme sílu ukrutnou — ale co by tomu ‚nahore‘ rekli!“

I tázali se tedy potřetí: „A co pravíš ty, svatý Jene z Nepomuku?“ — „Jazyk za zuby!“ znělo to v jejich nitru tencele ale každému kupodivu jasně. A od té doby poslanci vědí, co činí.

Národ je velebí. Národ přemýšlí, jak by se jim odměnil. Už to také našel — hned tyto dny vyjde svolání na sbírky a z těch sbírek postaví se na Volšanech krypta, dosti velká, aby se do ní vešli veškerí poslanci naši. Aby ti, kteří teď tak blaženě pospolu sedí, tam ještě blaženi, bohdejž brzy, pospolu leželi.

Až pak jednou, po některém věku, žádostiví potomci otevrou tu kryptu slavnou, najdou v ní třicet šest jazyků zcela neopotřebovaných, zachovalých, takzvaných „svatojanských“.

Ať žije svatý Jan z Nepomuku!

Ať žije — a kdyby měl profesor Tomek zlostí puknout!

△ V Praze 23. května

Tedy už honem jen volte — at už jsou naši poslanci zase pohromadě a pomáhají dotlouci ten kousek svobody, který ještě evropským národům zbývá! Neboť: že prý vskutku už volnost lidstva zase šťastně jednou doklepává? Že prý parlamentarism najisto hyne a hasne? Že prý absolutism blíží se krokem sedmimilovým? I spánembohem! Pro nás Čechy svoboda se beztoho nehodí — je-li pravda, excelenc-hrabě pane Heinrich? Jsme ještě děti: nejpěknější věci považujeme za pouhé hračky, polámáme je, zbytečně si jimi ubližujeme; nejlíp nám je vzít z ruky. Vidíte, pane hrabě, že tak učiníte? A vidíte, že nás uložíte pěkně sám do postýlky, že budete při nás až do našeho usnutí a budete se na nás usmívat a budete zpívat: „Hajej, dadej, dádej, malej,“ — pořád tišej — pořád tišej — —

Jenom ještě jedno přání bych měl, než tedy „parlamentarism zhasne“. Aby vyřídil otázku „normálního pracovního dne“. Jsem fanatikem myšlenky té, nemohu se dočkat, když se nám už rozbřeskuje tady ten kýžený, blažený „normální den pracovní“! Totiž rozumím-li mu já dobře. Myslím si věc takhle: Svět konečně nahlédl, že je to holým nesmyslem, pracovat šest dní a odpočívat jen jeden. Svět tu věc chce teď obrátit. Svět řekne: „Ode dneška bude po světě šest dní odpočinek, v den sedmý ale, jímž dle mezinárodní úmluvy jmenován čtvrtek, musí pracovat každý!“ Ne snad aby se v „normální“ den udřel, to ne. Ale kvůli zdraví, kvůli pohybu a pak aby nabyl každý nové chutě k novému odpočinku. Ať žije „normální pracovní den“!

Říkali jsme dříve pořád, že prý je to *vůle boží*, aby člověk šest dní za sebou pracoval, teprv sedmý si odpočinul. Pánbůh sám prý dal při tvoření světa příklad pro všechny časy. To byla

od nás ale jen sveřepest, opovážlivost, to byl do nebe volající hřích! Rovnat svou sílu k síle boží! Chtít napodobit boha, který může, když chce, tvořit třeba půl roku za sebou a pořád bez neděle! Také ale pánbůh za to jenom se na nás hněval. Těm, kteří pracovali až do úpadu, nedal pořád a pořád nic, a těm, kteří nedělali nic, dal do zemských desk zapsané statky a paláce na Malé Straně a milióny do národní banky. Copak to nepozoroval nikdo mimo mne?

Nechci se chlubit, ale mně ta věc bývala odjaktěživa podezřelá. Nikdy jsem se za práci nějak nehnal, ba — mohu to s pýchou říci — mně bývala práce nejobyčejnější až protivná! Vrtěl jsem *vždy* povážlivě hlavou, kdykoli jsem četl o „výhodách práce“, o „určení člověka k práci“ a podobných nesmyslech. A jen proto jsem nemohl Schillera nikdy cítit, že do své Písně o zvonu napsal: „Práce je občanův nejkrásnější šperk.“ Copak je občan proto na světě, aby se pucoval a fintil? A pak — „nejkrásnější šperk“! Mozoly posetá dlaň a dehtem pokrytá kazajka modrá — nu to je přece věc osobního gusta! O něco rozumněji napsal básník jiný: „Po práci odpočinek — toť rozkoš největší!“ Souhlasím; právě proto nemá se ale ta „rozkoš největší“ ničím přerývat! odpočinek zbytečně novou prací rušit! A *zcela* rozumně psal o práci jakýs Müller, ačkoli epigramatista pouhý. Řekl tak asi: „Ty člověče bláhový, když chceš, aby měl pánbůh pro tebe pořád obě ruce plny práce, — čímpak ti má tedy žehnat?“ Nu — to se přece rozumí! To je přec každému jasné! A na božím požehnání má člověku záležet předně a nejvíc! Žehnej mně, panebože, oběma rukama — oběma!

Takhle rozumím „normálnímu pracovnímu dni“. Já myslím, že dobře. A rozuměli-li mu zákonodárci posud *přece* jinak, prosím je vřele a snažně, aby se přidali jen k náhledu mému. Přenechám jim svou myšlenku lacino. Doktor Jäger má ze svých „normálních košil“ ročních tantiém 180 000 zlatých, ze svých „normálních kravatlí“ 5000 zlatých — ať mi dají zákonodárci dle toho, co chtějí, jen tak od oka!

A také bych zákonodárce ještě prosil, aby otázku tu vyřídili brzy, dřív, než tedy ten parlamentarism vezme zaslé. Už

prý vezme náramně brzy. Někteří lidé tvrdí, že přiložili ucho na zem a tu že slyšeli z dálky už dusot Bachových husarů. Bach straší na všech stranách. Jeho volební provolání je prý „hýkáním sejčka, věštícím svobodě smrt“. Nemohu ale takové nadnášení německých veličin à la Bach vystát. Jako by naše české vůdcovské sovy nehýkaly zrovna tak dobře!

Je to zvláštní, že ten strach před reakcí leží Evropě ve všech oudech, že šeptá a drkotá ze všech stran.

Snad i ten staříčkový bojovník za svobodu, Viktor Hugo, šel raději spat — —

*

Není to fráze, že ačkoli každý u starého toho muže rok co rok, měsíc co měsíc smrt již očekával, přece jen zpráva o smrti zachvěla světem veškerým. Byl to muž vpravdě titánský: jeho zrak obzíral veškerý kruh národů vzdělaných, jeho hlas byl slyšný v nejvzdálenějších končinách, jeho duch měl vliv na veškerý rozvoj lidstva. Viktor Hugo byl všestranným reprezentantem literárního našeho věku, reprezentantem celého lidstva, nejen národu svého.

Není literatury, aby nebyla pocítila blahodárný jeho vliv. Také literatura naše má mu co děkovat mnoho, velmi mnoho. Nikdo dnes už nedovede si ani pomyslit, čím nám byl Hugo v letech padesátých! V nás mladých ozývaly se ohlasy roku 1848, my trpěli pod tíhou absolutistické doby Bachovy a rovněž pod tíhou úzkoprsosti, jaká ovládala písemnictví domácí. A v to ticho zazněly pojednou hymny Legendy věků, budící přesvědčení v konečné, jisté vítězství svobody a humanismu, a v ten náš domácí dus vanula všechna, všechna slova ostrovana Huga, osvěžující jakoby dech širého moře, necht se již ta slova tknula čehokoli. Viktor Hugo byl zápasník politický i literární. V literatuře razil cesty naprosto nové, v politice byl nejurputnější protivník Napoleona, jenž nám byl vtělenou reprezentací veškeré podlosti politické. Zbožňovali jsme Viktora Huga, překládali, citovali, napodobili jsme ho.

Ba — řekl bych — i jeho literární vady, jeho někdy do bizarnosti zabíhající myšlenky, jeho často na svémravu se hou-

pající sloh, měly na nás vliv jenom dobrý. Jeť na skutečném velikánu každý nepoměr příliš znatelný, a na tom, koho milujeme, cítíme chybičku sebemenší již trpce.

Naše básnictví, naše čtenářstvo, ano i naše divadlo je mu zavázáno díky. Divadelní hry Hugovy vykonaly ve vlasti básnickové šťastnou revoluci proti zastaralému klasicismu — u nás pomáhaly vychovávat obecnost, odvykat je dříve oblíbeným rytiřským hrám, učily, zařaděny v stálý repertoár, výkonné síly naše broušenější souhře, pečlivější všeho úpravě atd.

Nesmíme toho nikdy zapomenout, třeba od té doby divadlo naše vyspělo na repertoár světový, naše čtenářstvo na samostatný český soud, naše básnictví na rozkvět netušený.

Když ostrov vyrostl z hloubi okeánu, když vyvýšil se nad hladinu vln, je povrch jeho prázdný — nahá skála, pustý, zubatý trs. Není na něm života. Jenom sluneční paprsky přicházejí, aby jej pražily, jenom větry, aby po něm zavířily v bouři.

Prvním živoucím navštěvovatelem jeho je ptactvo. Přichází nejprv jen, aby tu odpočinulo. Pak tu hnízdí, sedí po kameni v zpěvu, štěbotu či dumě a vzduch se plní znenáhla zvuky, zde již pak domácími.

A pak přináší to ptactvo hlínu ve svých spárech a kypré símě ve svém zobu, a trvá to věru jen „přes ten boží vzdech“, a pustý dříve ostrov pojednou nese zeleň a květ a všechnu jara zdobu.

Proč to vypravuju? Vždyť náš národ vyrostl z hlubin zapomenutí, z vln mohutných věků, z okeánu lidstva zrovna jak ten ostrov — pustý, kamenný, němý.

A prvním na něm živoucím zjevem byli *pěvci*, prv jen jakoby přeletaví, pak tu domácně rostoucí ve zpěvu i dumě. Celý oblak pěvců krouží dnes již nad českou vlastí.

Bratři pěvci! Pokročme v práci své: snášejme již kypré símě činů!

△ V Praze 30. května

Od minulé neděle je po chladu, po sychravosti, po nepohodě — nebe se modrá a usmívá na celé kolo. Pochopitelně, vždyť vyšlo téhož dne nejnovější provolání „Čechové!“

To si myslím, že pánubohu zalichotilo, když se pojednou octnul v tom nejnovějším „státnickém“ spise českém, když byl přes noc pojednou tak slavný, jako je Otakar Zeithammer, nebo snad docela sám doktor Rieger! To byl as na nebi jednou zase *pravý* „Hod boží“! Radost všeobecná, ruch po všech nebeských koutech a svatí a světice přicházeli v párcích a houfech ke trůnu božímu gratulovat a kúrové andělští zpívali překrásnými tenóry a basy: „Od zástupců lidu lze žádati *jen* poctivou, neunavnou práci, zdar je v rukou božích. Káráti sluší *jen* vinu, nikoliv nezdar nebo nedostatek síly.“ — Ano, ano, pánbůh může věru „mluvit o štěstí“. Kdyby takhle jakákoli nepředvídaná náhoda nám byla pomohla za dlouhých těch šest let přece k nějakému úspěchu, třeba jen k takovému, jaký by se za nehet vešel, — o pánubohu by v provolání „Čechové!“ nebyla najisto byla pak ani nejmenší zmínka. Bylo by tam stálo: „Sláva Riegrovi!“ — já se vsázím.

Kdopak asi to provolání sepsal! ? Byl jsem při čtení hluboce pohnut. Jaká to jednoduchost pravdy, když se tu mluví o „nedostatku síly“ duševní! Jaká přesvědčivá jasnost, když se tu praví, že naši zástupci na říšské radě byli „namnoze“ neobratní, a přece měli zápasit s odpůrci co do zkušenosti „silnějšími“! Stylisticky a myšlenkově neskví se to provolání ovšem žádnou krásou, ba ono by mohlo být přímo důkazem, že umění písařské zcela jistě nebylo vynalezeno tou „velkou liškou“, o níž eranská pověst vypráví, — ale ta dojemná upřímnost v něm, to naivně pohnutlivé přiznání, že jsou naši lidé tak, ale tak žalostně na duchu chudí! Člověk sahá mimovolně do své noticky pro nějaký myšlenkový krejcar.

Není pochybnosti, že účinek bude dobrý. Jeť v takovém příznání moment vychovatelský, jehož nesmíme podceňovat. Mám přítele. Ten přítel má hochu. Kterýžto hoch má jméno Pepíček. A ještě něco má ten hoch přítelův: náramnou nechuť k učení se. Pepíček by vám věru byl s to provést třeba dvacetiletou pasivní opozici proti všem učebním knihám a ani by se na ně nepodíval. Ale jeho otec nechce to trpět. Ondyno měl v mé přítomnosti k němu velkou řeč a končil slovy: „Povídám ti, ať se mi teď učíš! Podívej se na naše poslance, jaká je to hanba, když člověk vyroste a nic pak neumí!“ — Pepíček se zapálil jako pivoňka.

A ještě jeden účinek výborný bude mít to nejnovější provolání naše. Předně že přestane nadobro ta posavadní nechutná kritika politiky české, neboť když se *nesluší* „kárati nezdar nebo nedostatek síly“, — kdopak by mezi námi byl takovým neslušníkem a káral přece! A pak že se novočeský ten jemnocit přeneše znenáhla také na všechny obory ostatní. Napíše-li dramatický spisovatel špatné drama, pohladí ho „kritik“ po tváři a řekne: „Bravo! Poctivá, neunavná práce až do konce pátého aktu. Ale ruce boží nepopřály zdaru ani aktu prvnímu, ani druhému, aniž následujícím a výsledek byl fiasko úplné. Pomodleme se za neunavného našeho spisovatele třikráte...“ A zkazí-li mi kuchařka třeba den co den oběd, pomyslí si: „Vida, je neunavna!“ a budu pojídati s veselým úsměvem přesolené polívky, spálené pečeně a saláty nevyprané, a každý o mně řekne: „On ví, co se *sluší*!“ — A po celých Čechách opanuje klid, zavládne láska, ona láska, o kteréž básníci atd. — atd.

Achich — to jsme při té mizérii své veselí! To se nám zkrachovaným Čechům nasmějeme! I vždyť je to také dar boží!

Pamatuju se živě na jistou scénu z doby, kdy jsem byl tak asi desítiletým studentíkem malým. Trávil jsem prázdniny na nepatrné visce, u nebohatého rolníka. Nebohatého, ale spokojeného. Až tu pojednou sypala se rána na něho za ranou, jedna krutější než druhá. Jeden den mu padli oba koně. Druhý den mu stlouklo krupobití veškeré ovoce. Třetí den vyhořela mu stodola, v níž byl právě uložil celou svoji žeň.

Od toho okamžiku, co se vidělo, že proti plamenu není žádné více záchrany, stál tu rolník němý jako sloup, s očima upřenýma k zemi. Pojednou pak rukama zalomil a dal se do tak křečovitého, tak pronikavého smíchu, že to projímalo až kosti.

„Nu vidíš,“ řekl jeho bratr se slzami v očích, „vidíš, k čemu je to dobré — ani bys se byl sice snad nezasmál!“

No — no — nechme již těch věcí veselých. Obrátme se již jednou zase k něčemu opravdovému. Je toho věru všude dost, vím toho sám tak asi půl kopy.

Každý téměř den žádá mne někdo oustně nebo písemně, anonymně nebo podepsaně, abych prý věnoval té oné věci své „vzácné“ péro — kupodivu: když někdo něco ode mne chce, je moje pero *vždycky* „vzácné“! A ku konci pak každý dodá, že „už dál nechce se šířit“ a že prý „to už zajisté dovedu“. Náš časopis by musil být asi třikrát tak velký, aby stačil všem podobným přáním zbožným. Některé z těch věcí kladu si ale přece stranou, pro dobu příležitou, a čísluju si je. Beru tedy dnes věc jednu — číslo první.

Dopis dámský. Že prý si mne pisatelka náramně váží. A že prý je přesvědčena, že žádosti její vyhovím, a děkuje mi tedy hned napřed. Abych prý tedy vzal vzácné své pero a šel s ním na tramvaj. Totiž na negalantní pány, kteří v té tramvaji sedí a ihned nevstanou, když vstoupí dáma, a nepřenechají jí svoje místo. Že prý „to už zajisté dovedu“. A že se tedy již podepisuje: „Česká panna.“

Vysoce ctěná a velevážená panno a panno! Pročpak bych to nedovedl! Po čertech — račte odpustit, ale já to musím říci ještě jednou — po čertech tvrdou kůži by musil mít pán, který by ihned ze sedadla nevyskočil, kdybych ho polechtal ocelovým svým perem!

Ale já to neudělám. Já jezdím také po tramvaji a pozoruju pány i dámy — zvláště ale dámy. A tu jsem pozoroval, že páni v Praze nejsou celkem tak negalantní, jak je líčit ráčíte: obyčejně přenechávají dámám zcela ochotně místa svá uvnitř vozu a dámy sedí tu tak pohodlně a rozkládají oslňující půvab svůj tak široce, že zpravidla tři už zasednou celou stranu. A kozel by ty dámy vzal — račte odpustit, ale já to musím říci ještě jed-

nou — kozel by je vzal, aby trochu sesedly a pošinuly krásnou schránku něžné své duše jen o kousíček dál, vstoupí-li do vozu pán, který si chce skutečně odpočinout, a třeba to byl vetchý stařec nebo člověk chorý, který se sotva na nohou drží. Byl jsem toho svědkem, že některé dámě musí se říci dvakráte, a to dosti určitě, nežli se pohne.

Vstoupí-li ale služka nebo jiná prostě oděná „žena z lidu“, tu se už docela nepohne dáma žádná. A přece ta chudinka obětuje svůj šesták na jízdu zajisté jen tenkrát, když je už unavena nanejvýš nebo chce předejít únavě takové!

Kdybych tedy chtěl něco pánům říci, řekl bych: pracovním ženám udělejte, pánové, místa *všdycky*. K dámám ale chovejte se s toutéž galantností, s kterou dosud. Ta stačí.

Tak! Poroučím se do vaší panenské přízně.

Český mládenec

NÁRODNÍ LISTY 31. května 1885

△ V Praze 6. června

Před několika nedělemi zavděčil jsem se našim čtenářům zprávou, že budu mít mladé — rozumí se že kanáry. Veden toutéž snahou, aby čtenářstvo zvědělo o *všech* událostech, které jsou vskutku důležitý, dodávám dnes, že je nebudu mít. Moje kanářice snesla sice potříkráte, a to vždycky hned několik vajíček, a nepohodlila a pařila se v horkém hnízdě kvůli té své příští generaci s onou hrdinností, jaké je jenom česká matka schopna; ale generace se nelíhla.

Byl bych ovšem tedy rád věděl věci těch příčinu a vzal jsem dnes nejprv samce a pak samici a podíval jsem se jim dovnitř; přiznám se, že jsem nezapomínal tam pranic, co by bylo zvláštní. Ale od toho okamžiku kanáři nejedí a neskáčou, leží jen tak líně v písku dole v kleci, a moje kuchařka tvrdí, že jsem je zabil. To by mi bylo divno: vzal jsem přece nožejček jen malý, k tomu krásně perletí vykládaný, a tak málo ostrý, že jsem musil pořádně přitlačit, abych kanáry našel. Já tedy nevím.

Pak považuju také za svou povinnost čtenářstvu sdělit, že jsem s výsledkem nynějších voleb do říšské rady nespokojen co nejvíc. Miluju český národ. Jako každý milovník, také já těžce to nesu, když na mém ideálu objeví se vady. A na českém národě objevily se teď dvě vady žalostné, děsné: nechápavost a nevděk — ano! Jasně stálo přece ve volebním svolání „našem“, že dosavadní poslanci čeští nezasluhují do vysvědčení z politiky nic jiného než „trojku“. Stálo tam zřetelně: „Rodičové! Tihle vaši synkové se k tuhletomu nehodí. Nechte si je doma, věnujte je práci jiné; snadže podle skrovných, bohem jim daných talentů svých budou lidské společnosti přece k platnosti nějaké!“ Ale slepí rodičové vzdor poctivému tomu kantorskému vysvědčení rozhodli se, že titíž

synkové — půjdou do Vídně ještě jednou! Jaktěživo z „repetentů“ nevyvinulo se ale nic, co by stálo za řeč! A co s nimi tedy pak po *nových* šesti letech — propánaboha!

Ale *ještě* horší než nechápavost je nevděk. Já přece mám, když myslím jen trochu zpět, o Prahu a pražské obyvatelstvo zásluhu věru značné. A nevolil mne *nikdo!* Ani mezi těmi „roztřepenými“ šesti hlasy, které stály v novinách, nebyl pro mne žádný. Cožpak nemám snad dostatečných vědomostí politických? Já umím ve Vídni obědvat u Zeleného stromu, vím, že tam na Hrnčířských schodech je nejlepší plzenské, dovedu chodit na půlnoční bály u Svatého Petra — nu a více se na Čecháčkovi tam skoro ani nežádá. A co se týče vlastností mravních — arci, arci — já sice nevím, kolik let mne milostivý bůh nechá chodit ještě po tomto slzavém údolí, ale tolik *vím*, ať už je mně tedy vyměřeno, mnoho-li chce dnů vezdejšího života, že jsem ochoten brát desítku denně až do posledního svého dechu!

No — divadelní americká loď už se blíží Evropě, vzácní hosté ze zámoří budou u nás již za týden —

*Maje hosta v domu,
vystříhej se sporu!*

říkali naši praotcové moudří, a já tedy pro to své nezvolení nezpůsobím letos *žádný* národní rámus! Beztoho je dobře, že už je po všem. Že může každý pohodlně zase hovět dřívějším návykům svým. Že může například Vaterland pana hraběte Clam-Martínice zase psát o mistru Husovi, že ten člověk patřil vlastně do kriminálu a naši čeští předkové že byli beztoho jen samá banda. Vždyť už pan hrabě českého národu zase bohudík více nepotřebuje; má zvolené z něho poslance a těmi už si zatočí! —

Ta divadelní loď! Nazýváme ji „zjevem v dějinách nevidaným“. Jakož těmitěž slovy označujeme také veškeré divadelní vlaky své. Obé právem. Celá dosavadní historie našeho divadla vůbec je a bude zajisté také nadál „zjevem nevidaným“, neboť i nadál bude to divadlo mít potřebí naší vlastenecké

ruky a ta věru je osvědčena. Ale je tu ještě jiná záležitost národní, které bychom as všichni přáli, aby rovněž stala se svou velkolepostí „v dějinách zjevem nevidaným“. Naše Ústřední matice školská. Učinilo se pro ni již mnoho, *ale ne všechno*.

Tasím se tady s myšlenkou, která by Matici mohla prospět rozhodně, ba velice, a být jí vedle dosavadních různých i jiných ještě sbírek budoucích zdrojem nadmíru vydatným. Myšlenka ta je vskutku originální a schopna zároveň dodat národnímu našemu životu pestré barvitosti a čistě českého rázu. Mohu ji chválit plnými ústy — není moje (říkám: bohužel!) a dostavila se městskou poštou pražskou na psací stůl můj — beze jména, vržena neznámým otcem do světa na milost nemilost vrtkavých fejetonistů, pravý siroteček malý. Ale hezounká je, buclatá a má tak vesele hravá, tak upřímná očka — jen se do nich podívejte — ta holka se neztratí, jak ?!

Neznámý můj korespondent tedy doslovně píše:

„Aby příjmy Ústřední matice byly zvýšeny, dovolil bych si ukázati na jeden způsob, jenž ve vlasteneckých domech stal by se jistě brzy chvalným, oblíbeným zvykem. — Jest to myšlenka zcela originální, česká. Myslím totiž, aby byly zavedeny „*národní navštivenky*“ čili „navštivenky Ústřední matice školské“. — Matice sama mohla by se postarati, aby byly zhotoveny malé, vkusné navštivenky, nejlépe o dvou listech jako taneční pořádky. Na první stránce prvního listu mohly by býti odznaky země koruny české a pod nimi slova: „Na čest a slávu Ústřední matice školské!“ neb něco podobného. — Druhá stránka by byla čista, buď aby se tam mohl každý sám podepsati, aneb dáti tam vylitografovati své jméno. — Třetí stránka neboli první druhého listu by taktéž byla čista, pro korespondence; čtvrtá pak by mohla býti otištěna potvrzením (štemplem) Ústřední matice, že zaplácena jest suma, která na určité navštivenky přísluší.

Cena navštivenek by se určovati mohla barvou: bílé — desítikrejcarové; modré — dvacítikrejcarové; červené — padesátikrejcarové; červené a bílé — zlatové; červené, bílé a modré — pětizlatové. Atd.

Nepochybuji, že navštivenkami takovými značně by vzrostl kapitál Ústřední matice. Co by jich vandrovalo o Novém roce, o svatém Josefě, Janě, Anně, Marii, Václavu, o svatbách, křtinách atd.! Vždyť by to bylo Čechovi gratulací nejkrásnější a skutečným oslavením jeho dne, kdyby viděl, že u příležitosti té prokázána služba vlasti! A kolika lidem by zároveň bylo pomozeno z nesnází! Dárek malý dáti například ku jmeninám se stydí a do velikého se spouštět nemohou nebo nechtějí.

Při pohřebních slavnostech jak krásně by se projevovala soustrast a poctila památka nebožtíkova! — V Paříži kladou vizitky při návštěvách hřbitovů na hroby proslulých lidí — naše kladení vizitek na hrob bylo by o tolik krásnější a významnější! — A kdyby, řekněme, došlo na spalování mrtvol, jaký význam by pak mělo házení navštivenek do ohně! (Pan zasílatel zdá se být poeta.)

V hostincích, kavárnách by mohly býti skvostné misky neb jiné nádoby na navštivenky podobné. Bavilo by nás, kdybychom z navštivenek tam vyložených se dověděli, kdo tu před námi seděl. — Jak snadno seznamovali bychom se ve společnosti bez představování škrobeného, upřímně a bratrsky! — Jak hladce a pěkně vyrovnaly by se nahodilé, u nás bohužel v životě tak časté hádky výměnou navštivenek, obřadem to, který jinde znamená souboj!

V každé rodině by mohla rovněž býti schránka na navštivenky takové. Jako Rus, když vejde do světnice, v níž svatý obraz, tak Čech, octna se ve vlastenecké rodině, projevoval by svou úctu vložím navštivenky do schránky rodinné.“

Atd.! Inu: myšlenka hezká, praktická, z níž Matice může mít vskutku *velmi* mnoho! Zvláště když budou vydány i navštivenky například pětikrejcarové, aby k nim sáhnouti, ve veselém, důmyslném reji všeobecném se zúčastniti mohly i naše třídy zcela nemajetné. A myšlenka neúmorná, která bude zabírat kruhy vždy širší a širší a může a bude žít, dokud vůbec potvrávají mezi námi styky a zvyky společenské. Vždyť také ta navštivenka matiční může se časem měnit, zdokonalovat, modernizovat. A vždyť může si jednotlivec dát upravit i lístky

dle chuti své vlastní, zapravit pak Matici poplatek, dát si tam položit její signum atd. Domnívám se, že za krátko, ba velmi krátko myšlenka ta by se rozšířila i jinam, že jiní národové by nás napodobili, že by pro své humánní a národní podniky učili se od nás.

Pan anonym pokračuje ale ještě dále: „Velmi praktické byly by též *národní listovní papíry*, prostě snad *„národní listy“* zvané, na něž by měl každý Čech psáti své dopisy, zvláště milostné. Žádná vlastenka by nepřijala milostného psaní, leč by bylo psáno na „národním listě“.

Dejme tomu, že by z každého listu byly jen dva krejcarey a z obálky jen krejcar ve prospěch Matice — —“ atd.

Povídám ti zkrátka, myšlenečko, ještě jednou: Jsi hezka, tuze hezka! Vedu tě tedy již za ručičku, otvírám ti kliku — vždyť jsi ještě tak malá! — vidíš: tadyhle sedí kolem stolu páni, hodní, přívětiví páni — to jsou páni výborové Ústřední matice naší! Hupni jim na klín, vezmi je kolem krku a řekni: „Tady jsem! Podívejte se na mne, jak jsem hezka a jak upřímná! Dejte sem honem kasu svoji a uvidíte — budete-li si mne jak náleží všimát a hledět, abych byla pořád jako z cukru a elegantní a příjemná — uvidíte, jak vám tam budu oběma ručičkami peněz nasypávat!“

Tak — jen to řekni!

NÁRODNÍ LISTY 7. června 1885

△ V Praze 20. června

Že prý abych mu ty Amerikány hodně dobře popsal, píše mi bratranec. Vidiš, milý bratráčku, to půjde ztěžka. Spatřil jsem jich a z nich žalostně málo. Při slavnostních příležitostech bývá totiž náramně důležitě, aby byl ruch nejen v ulicích hlavních, nýbrž i vedlejších a aby i v těchto vlnilo se lidstvo. Obyčejně tuto důležitost obstarávám tedy sám a sám a také tentokráte, při vjezdu českých Amerikánů, vlnil jsem se po vedlejších uličkách sem a tam, od rohu k rohu. Ale přece mne to vábilo zase blíž, k těm stěnám ze živých lidí, k tomu jáсотu podobajícímu se bouři. A tu již Američané jeli. Právě se to vznášel nad odevřeným vozem jejich prapor, lesklý, krásný, na všechny strany v pozdrav se sklánějící — ale já nevím, co to bylo, pojednou jako by se byl prapor obestřel třpytným šlojířem, nebo snad že se jím obestřely moje oči — zkrátka: já pojednou neviděl jsem již ani jej a — odvrátil kroky tedy zase jinam.

Ale znovu mne to pudilo zpátky za tu živou, pro mne neproniknutelnou, nepřehlednou stěnu. Postavil jsem se tedy opodál a díval alespoň po oknech a domech. Okna všude přeplněna, hlava nad hlavou, až tam vzadu ku stropům — a všechny tváře radostí slunečně rozjasněny, všechny oči plny záře, všechny ruce mávající — zahleděl jsem se do těch diváků jako by do zrcadla, viděl v něm nadšení celého národu, viděl rozechvělost vítaných i vítajících, viděl celé moře blaha — Věř mi, bratráčku, nebo nevěř, ale já ti povídám: země se chvěla, chvěly se ty staré domy naší Prahy a my všichni chvěli se s sebou! Nebylo to ale nepříjemné, naopak tak divně potěšné — a věř mi, kdyby tu byl býval měkký drn a kdybych to ještě uměl a kdybych nebyl už tak neskonale moudrý a zrovna v kámen usedlý, kotrmelce byl bych metal po délce celé ulice!

— Nene, bratrátku, a také k smíchu ten náš cit nebyl! Vzpomněl jsem si na staré Židy. Říkali, že „*srdce* je sídlem *rozumu*“ — vidíš, bratrátku, nejsem starým Židem, ale od pondělka říkám to taky. Něco rozumnějšího nevyvedli jsme už po dvacet let!

Pojednou mne však nato ovládnul cit zase smutný. Pomyslel jsem si, jak *málo* že svádíme s *takovým* lidem, schopným *takého* nadšení. — —

A pak — a pak — nesměj se mi, bratrátku, ale pak mně bylo náhle zase tak zbožně! „Host do domu, bůh do domu.“ Svatá pravda: bůh do domu! Vždyť všichni jsme cítili jeho dech. Ovanul naše čela, lehl na naše skráně — sladce dýšící jako tekoucí balzám, léčivý — každá žilka nám v prsou hrála, a koho jsi potkal, chvěly se mu rty a zpíval si píseň. Já sám jsem po letech, po dlouhých, němých letech zase zpíval — písničku za písničkou, do večera, do půlnoci pozdní — — „Host do domu, bůh do domu.“ Vždyť jsme jej viděli všichni. Kráčel před hostem v sloupu oblakovém, objevil se v širokém na nebi blesku a snesl se jako dešť na vyprahlou zemi. —

Bratrátku, bylo to hezké — tuze hezké — ani jsem si nemyslel, že jsme ještě takové krásy schopni!

Nu, a pak byli tedy hosté mezi námi od radovánky k radovance a zachytil jsem leckde ještě zákmit jejich — zpovzdálí, když v kočárech spěchali do divadla, nebo když některý jednotlivec z nich šel za návštěvou k přátelům a známým. Ale „hodně dobře“ ti je přece nedovedu popsat. *Mně* se líbili, a dáš-li něco na můj úsudek, řekni svým sousedům: „Píše se mně spolehlivou rukou, že jsou to statní hoši!“ A můžeš samolibě dodat: „Inu — krev z naší krve, maso z našeho masa!“

Mužové silných ramen, osmahlých hladkých nebo rovněž osmahlých zarostlých tváří; ženy cestou trochu unavené, ale hezké, příjemné. A taková zvláštní upřímnost hledí z očí mužů i žen! To přece víš, že *leš* pokládá se v Americe za věc absolutně nemožnou. Říci někomu „Jsi lhářem“ je urážkou smrtelnou, a uražený bez rozpaků vytáhne revolver a zastřelí hance; víť, že žádný soud ho proto neodsoudí. Nu — říci našim hostům, že snad jejich láska k české vlasti, jejich lnutí

k českému národu je strojená lež, toho se neodvází ani blázen! Jejich pouf je činem tak křišťálovým, že jím hledíme až do nejtajnějších záhybů jich duše.

Mnoho-li naši krajané na sebe během let přibrali společenských zvyků amerických, nevím; nezdá se, že mnoho. Kdysi mně jistý přítel líčil domorodého Amerikána, pravého Yankee, listem, jak následuje: „Nepovšimneš-li si některých zvláštních manýr jeho, vyjdeš s Amerikánem dobře. Evropských zdvořilůstek ovšem nezná; ale je zdvořilým po způsobě svém. Co se mu líbí, to dělá; zato však také je mu lhostejno, co děláš Ty.“

„Nesmiš se divit,“ psal mi můj přítel, „když Ti soused Tvůj plivne náhle kolem nosu; neboť on žvýká tabák a to způsobuje sliny.“ — „Můžeš však být jist,“ konejšil mne hned nato můj přítel, „že výmětek ten se Tě ani netkne; Amerikán je stálým cvikem až pravým mistrem v tom.“

„Rovněž se nesmiš divit,“ pokračoval můj přítel, „dá-li si soused nohy na sesli nebo na stůl, toť náleží k navyklému pohodlí.“ — „Můžeš však být opět jist,“ konejšil mne znovu můj přítel, „že nohou o Tvé šaty nebo o Tvůj talíř nezavadí.“

Dále se nediv, jsi-li v hostinci za noční doby náhle vyrušen hvízdáním, zpěvem a jiným hřmotem. Tam se každý baví, kdy chce, jak chce a ze všech sil svých. Víš co: hvízdej taky!

Jedeš-li s Amerikánem po dráze, najisto on cestou buď žvýká, nebo čte, nebo ořezává dřevo, nebo spí.

Nevíš-li dobře, jak Amerikána titulovat, řekni mu ‚captain‘, ‚major‘ nebo ‚colonel‘ (setníku, majore, plukovníku), neboť titulů on si hledí. Můžeš mu ale třeba také jen jako francouzskému císaři říci ‚Sir‘, on ti za to také neublíží.“

Zdá se, že ze všech těch lahodných vlastností nepřisvojili si naši krajané dosud ještě ani jednu. V noci prý spějí jako dudci. Dřeva na postelích a stolech v hostinských svých pokojích nedotknuli prý se dosud ani nožem. Při hostinách dávají nohy prý zcela obyčejně pod stůl. A když některý z nich pronáší přípitek, nekončí po amerikánsku „hepp hepp hurrah!“, nýbrž zcela po česku „nazdar!“ nebo „sláva!“

Vůbec zdá se, že naši krajané osvědčují náramnou setrvač-

nost v starých zvycích a dávných citech. A to se zalíbilo zdejšímu našim lidem tak, že jim někteří v překypujícím okamžiku slíbili: „Když vy nás, my také navštívíme zase vás! A uspořádáme navzájem českou slavnou pouť z Evropy do Ameriky!“

Vidíš, bratráčku, to nebylo od našich lidí hezké! Moravanům jsme také slíbili, že jim splatíme vlak jejich divadelní, že přijdeme zas k odevření jich divadla v Brně, a zrovna ti, kteří nejslavněji byli slibovali, zůstali pak doma. Odpovědět ale bratřím Amerikánům podobně, odpovědět jim na jich krásnou pravdu směšnou nepravdou, — ne, to není hezké!

Prosím tě, bratráčku, sejdeš-li se s některým Amerikánem, až se teď rozjedou po Čechách, — neslibuj! Považ si, co bys potřeboval dolarů a že jich potřebujeme ještě spíš doma! Považ dále, že bys kvůli úspoře na drahém prádle musil tam nosit límce a manšety z papíru a že tomu nejsi zvyklý! A považ si, že bys se musil učit amerikánsky mluvit! To je ti divoký, nekřesťanský jazyk! Sirky se v něm jmenujou „mečeš“, brambory „pótetós“, sejr „čís“, šunka „ham“ — považ! Mráz po mně běží, když si pomyslím, že už na to kroutíš hubu!

△ *V Praze 27. června*

Jakož jsem to všechno o tom parnu a té žízni řekl už dne 14. června v čísle 162 výborných našich Národních listů, kdež si to může laskavý čtenář pohodlně ještě jednou přečíst. A má-li skutečně srdce v těle, zaklepe mi pak na rameno a řekne: „Dobře, miloušku, dobře! Tumul pětku a šel k Flekům. Stačí?“ — „Já? — nebo ta pětka?“ odpovím asi s onou líbeznou čtveráckostí, která mi tak sluší.

Zaplať ale pánbůh, že už je po té slavnosti americké! Že ji sprovázela pohoda ještě co možná příznivá — nynější dusné parno bylo by ji vysmažilo věru na popel! Podařila se, podařila, ta slavnost krásná a tklivá! Všechno šlo dohromady jako kolečka v hodinách, a ty národní hodiny naše byly zase jednou tak vesele a tak rychle, že se to všechno kolem nás jen kmitlo, jakoby jarní sen. Však by se nám to nepovedlo hned zase znovu! A kdyby hned zas přišlo sto amerických lodí a tak velkých jako celý pražský kraj a kdybychom se na ně připravili, jak bychom chtěli, najisto už by bylo vše jiné — hluché a vyšeptalé, mdlé a dělané. Ta zvláštní „bezprostřednost“ to byla, která činila vše tak svěží a porosené, úsměvné a jasné — inu: leskli jsme se jako nový dukát!

Ale bojím se, jací už jsme, že si ten dukát proměníme na samé drobné. Když jsme se už dostali do víru, že nebudeme chtít z něho ani na břeh. Beztoho jde člověku hlava už kolem, co je u nás pořád slavností a slávy! Nene — nemluvim proti těm zábavám pěkným, které pořádají se všude teď na prospěch naší Matice školské: člověk se chce za letní doby bavit, a je zajisté dobře, když se to děje společně a budí pocit národní pospolitosti a prospívá ještě k tomu účelům šlechetným. Ale míním — však čtenář cítí, co míním — když tak denně čte hned pět šest „denních zpráv“ za sebou a v nich samé ju-

bilování, samá sláva — čtenář má také hlavu, která umí chodit „kolem“.

Pro samá jubilování ani sobě nevšimáme věci týkajících se nás velmi blízce. Kdo sobě například všimá u nás událostí, jaké se sbíhají právě v Opavě, mezi slezskými bratry! ? Tam si staví budovu, která má být útlukem veškerých škol českých. Za heslem „Národ sobě!“ a s nadšením věru pohnutlivým svázejí si stavební látky, jeden dává cihly, druhý písek a vápno, třetí rákos, čtvrtý propůjčuje své povozy — zkrátka dějí se tytéž výjevy, jaké se děly u nás, když za heslem „Národ sobě!“ chtěli jsme přikročiti již ku kladení základů svého Národního. Ví někdo o tom krásném ději vůbec u nás? A ví někdo, s jak tklivou vděčností kvituje se v jediném slezském listu, v Opavském týdeníku, každý krejcar, jenž přichází pro chudé žactvo tamější obecné školy české? A jak *málo* přichází těch krejcarů vůbec? A jak *prazádné* od nás z Čech? Všimá sobě někdo důležitého tamějšího podniku, začínajícího nyní teprve Muzea Matice opavské, jež má se stát středem a učelištěm veškerého českého vukolí? Atd.!

Ba my sobě nevšimáme ani věci *nejbližších!* Co nám například na tom záleží, že dětmi jen německy mluvícími, českého slova neznajícími mihá se teď už Praha! Proč bychom se tomu nepousmáli, jako dříve služky češtily v Praze dorost ten drobný, že teď dítě němčí už svou chůvu, — vždyť „vzdělaný člověk musí umět německy“, učí naši političtí vůdci, a chůva má zajisté také právo chtít být „vzdělaný člověk“! Co nám na tom záleží, že teď u německých mistrů a rodin obdrží zde místo *jen* německý učedník, německý tovaryš, německá služka, že panička Němkyně řekne obchodníku do očí: „Vy jste Čech — u vás já nekoupím!“

Arci, mohli bychom se všemu tomu učit od Němců, řídit se podle jich vzoru; ale jací my jsme, budeme-li se vůbec něčemu učit od nich, bude to — němčina. Zato učí se Němci pilně od nás. Sotvaže máme na Žofíně zahradní slavnost ve prospěch své Matice, hned tam jdou Němci a pořádají tam slavnost ve prospěch Schulvereinu. Sotvaže se ukázalo, jak

výnosnou, jak dobrou pomůckou může být pro účely matičné nějaký zábavný bazar, už Němci se sestoupili a pořádají jej také. Mají prý náramně peněz potřebí. Na nové německé školy, jichž dle jejich názoru staví jim vláda ještě příliš málo, dle *našich* názorů příliš mnoho. Ale v dnešních Humórech pokouší se bývalý ministr pan Josef Jireček, aby nás o té věci poučil. Psává do časopisu toho arci často, verše vskutku veselé, jež sleduju a čtu vždycky s intereselem nejživějším; ale tentokráte stal se mi pan ministr nějak *příliš* opravdovým. Napadlo mu totiž, aby také v Humórech zastal se jednou dle zvyku svého vlády, a on napsal tam tedy dvouslokovou básničku:

Vysvětlení

*Já slýchám stesky, že se u nás
na školy Němcům více dává
než všem ostatním národnostem
na úkor rovného všem práva.*

*A dím: Jen žádných planých stesků!
Vít dozajista slavná vláda,
kdo vzdělání víc potřebuje,
kde tedy nutnost víc škol žádá. —*

„Nutnost víc škol žádá“ zní sice trochu tvrdě; ale takového něco se začátečníkovi v básnictví odpustí, má-li takto talent. Jindy bývají verše páně ministry ovšem mnohem hladší, a podobá se tedy, že i jemu samému zdálo se „Vysvětlení“ na Humóry přece jen příliš opravdové a to že ho pletlo. Ostatně kdoví je-li to konečně i pravda, že slavná vláda tohleto myslí! Ano, kdyby takhle pod básničkou stálo také ještě „Taaffe m. p.“ a nejen „J. Jk.“!

Má dobře pan ministr, že se ve verších tuží. Má si zahrát teď s devíti Múzami nebo s devíti kuželkami, to je přec jedno — obé je letní, obé dle sezóny. Zrovna mi to škube perem, abych teď zde vypravoval, jakže dle Langbeinovy legendy byla hra v kuželky vynalezena jistým vlasatým a velice nada-

ným jinochem, jenž na Múzách, s nimiž nemohl a nemohl ničeho kloudného svést, pomstil se tím, že podle nich pojmenoval devět dřevěných, starými obličejmi pomalovaných kuželek, a pak — ale já pokušení odolám, já tu napovězenou historiku nedopovím — ať si ji čtenář dopoví sám!

Ach ano, ano, už to zase sviští vzduchem! „Bum, vrrr...“ zaznívá to za kteroukoli zahradní zdí. Nato slyšíš klapání jako by dřevěnými zvony — „Všech devět!“ vřeští veselý hlas dětský — „Sláva! Vejtrubec spasil vlast — sláva!“ odpovídá z druhé strany sbor vypraných basů. „Hrrr — hrrr — hrrr,“ haraší mezi to dřevěná koule dřevěným žlabem a zase švihá vzduchem: „Prelát!“ — „Věneček!“ — „Hamburk!“ — „Pravá fanka!“ — „Macek!“ — „Hodějí sem krejcar!“ — „Tři od rohu!“ — „Stav lepší, kluku, nebo dostaneš pohlavek!“ — „Dobrá díra!“ — „Pudl — haha, pudl!“ — „Levá fanka!“ — „Honér!“ — „Šňůra!“ — „Špatná díra!“ — „Bum, vrrr...!“ — „Bum, vrrr...!“ — „Sláva!“

Není větší rozkoše nežli v zimě z místa, z něhož není slyšet hudbu, dívat se na tančící v sále páry, a není komičtější zábavy nežli v letě za nějakou vysokou zdí, z místa, z něhož není vidět hráče, poslouchat hru v kuželky!

Teď tedy doba téhle zábavy zase již nám nadešla. Devět habrových, železem okutých kuželek leží už pod žlabem. Pytel za „křížem“ je vycpán čerstvou řezankou. Kuželník je srovnán. Prkno ometeno. Hřebíky na kabáty zbaveny pavučin. Kluk stavěč tančí už o jedné noze. Jux může začít.

Jux stejně milý bytostem po- i nadpozemským. Vždyť pan farář by ani mezi kuželkáře snad nešel, kdyby koule nebyly ze „svatého dřeva“ — „lignum sanctum“! A když je tak to letní vedro, sám svatý Petr na nebi rád „si zahrave v kuželky“ a nedělá si ani nic z toho, když je třeba — už pozdní večer.

Pomalu — pomaloloučku zdvihám zase hlavu nad povrch. Je kolem už ticho? Bezpečno? — *xcela* bezpečno? No zaplat pánbůh!

Byl to bohapustý rámus, byla to bouře! Napsal jsem článek o „vdovcích po živých“ — poctivé slovo, ryzé, křišťálové — a teď ten rámus začal! „*Děkuju* pěkně, vy jste mi dal!“ křičel jeden na mne přes celou ulici. — „To^o byl tuze *pěkný* článek,“ zaskřípěl na mne druhý, jako by sklo kousal. — „A to jste nevěděl už nic rozumnějšího nežli *nás*?“ vyvzdychl na mne třetí, že mne to až u srdce bodlo. A za dva za tři dny pojednou zmizely z těch „vdovců“ dvě třetiny z pražských ulic, jako by je vítr odfouk, — byliť povoláni před soudnou stolicí svých žen a ponechání pak už venku ve vazbě manželské, kvůli dohledu a dobrému mravu. Zbyla tu jen třetina, ta, která beztoho v zimě v letě, na zemi i na moři nepřichází den co den z hospody před třetí hodinou zrána a jichž nápravy moudrá žena už ani nehledá. Ale ti jsou právě nejnebezpečnější, nejzuřivější, nejmstivější — a proto jsem zmizel na čtyry neděle raděj z povrchu veřejnosti. Učinil jsem dobře.

Teď mi už neudělají pranic. Ta zbylá třetina mezitím zlost svou propila a ti ostatní, ti vězňové venkovští, přicházejí vedeni svými ženami, pod dohledem nejpřísnějším. Zlost v nich ovšem ještě vře. Zasolil jsem jim! Ale to je mi jedno — žádné slitování s manžely, žádné! Jsem jako Herodes v té známé staročeské hře.

Hrabě palestinský: Tolik povraždils životů bezbranných! Herodesi, lituješ?

Herodes: Ano lituju, že jsem jich nepovraždil *ještě víc!*

Tak! A teď jsem se tedy zase vynořil, sedím na břehu a plácám radostí do ručiček a budu znovu zase plácát do vlnek

české veřejnosti a plácát vůbec. Dá-li pánbůh: vždycky na neděli.

Beztoho prý teď bude neděle až příliš ticha. Bude prý zase taková, jaká bývala za dnů naší mladosti, kdy ještě nenadešel ten takzvaný náš „hospodářský rozkvět“ a s ním ta zimničná honba za grošem a to vyčerpávání nejposlednější krůpěje z lidského těla, to ubírání spánku, to nestrpení žádného — prázdného klidu atd. atd.!

„Neděle má být dělníkovi vrácena,“ řeklo se nyní. To zní velmi přívětivě, příjemně, ba vesele. Ale mimo tu veselou líc má ta věc i svůj vrub, ne sice smutný, docela ne smutný, avšak *opravdový*. A ten opravdový vrub mne pro dnešek láká více než ta veselá na věci líc.

Cítím tu nějak, že bychom měli dělníkovi, malému obchodníkovi atd. nejprv pomáhat, aby dobře *věděl*, cože tedy si začít s tím novým, s tím sedmým dnem. Že bychom s tou pomocí měli přijít ihned, nežli utrpíme škody, než přijdeme pozdě. Ten sedmý den že je sedmou částí života, a tedy pro nás Čechy, jižto bychom neměli ze života utrácet ani jediné minuty, zvláště důležit. A že bychom měli otázkou tou pohnout předně my žurnalisté čeští; jsmef také dělníci, zrodili jsme se téměř všichni z třídy jen dělnické, máme nejživější porozumění toho, čímže je národu našemu dělnický stav, a máme pro ten stav také nejvřelejší cit — nebo *máme jej alespoň mít*. „Páni“ si té otázky nevšimnou jistě. Ti znají dělníka, teprv když ho potřebujou. A my jim budeme již povděční, když nebudou tu naši „českou dělnickou neděli“ alespoň kazit, překážky jí činit.

„Neděle má být dělníkovi vrácena.“ Ano, ale co s ní tedy bude dělat? Mnohý řekne: „Je *jeho*; ať s ní dělá, co chce,“ a bude se domnívat, že pronesl bůhvíjaké jasné, ba i svobodomyšlné slovo. Pánové: bude-li tovární dělník, tovaryš, řemeslník, mládenec, prodavač chtít, naloží nedělemi svými, a to všemi, dle *své* vůle a chutě, ať už mu radíme něco, nebo ne. Avšak — rodina dělníková je také *jeho* rodinou, a přece mu ostatní společnost pomáhá školou i jinak, aby ji řádně a k radosti své vychoval; výdělek dělníkův je také *jeho* výdělkem,

a přece se mu záložnami a vzájemně podpůrnými spolky pomáhá, aby peněz užil ve vlastním prospěchu co nejlíp, co nejrozumněji: a neděle dělníkova zůstane také *jeho* nedělí, ale máme mu být nápomocni, *aby jí užil zcela a krásně*.

Potřeba té starosti cítí se teď po Rakousku všude, nejen u nás. „*Dejte duši nedělnímu dni!*“ volá štyrský spisovatel Rosegger. „*Den všední má duši svoji*, sice hrubou, světskou, ale určitou. Neděle ji má mít také, a sice tedy duši nedělní. Den *poklidu* — toť příliš málo! Jíst, pít, všechny čtyry roztáhnout a ležet, to není neděle dle chuti mé!“ A my můžeme říci, že také ne dle chuti našeho českého dělníka. Český dělník rád se zahledí k cílům vznešenějším, on rád slyší o sobě, že je „člověkem vzdělaným“, — ale *příležitost* musí se mu poskytnout, aby jistě a snadně vyhověti mohl tedy té ušlechtilé touze svojí!

Velikou zásluhu mohou například mít v té příčině četné, ano snad až přčetné pražské spolky. Většina jich beztoho má sílu členů právě v těch kruzích, jichž „nedělní klid“ dotkne se teď bezprostředně a nejvíc. Všelikých „spolkových hraček“ natropili jsme se my Češi za posledních let věru už dost a dost, každý z nás jistě cítí, že nadešla nám doba již vážná, doba tuhé práce — teď ať spolky naše dokážou tedy, že jsou vskutku dobrodiním v národní organizaci naší. Necht pro své členy i pro své hosty obstarají dobré „*programy nedělní*“, necht ty programy *pečlivě* připraví i provedou. Občas nějaká dobrá přednáška. Kde to dle stanov jde, občas zase rozprava o důležitostech denních, politických nebo společenských, v níž může se sdílet každý, kdo má chuť a nápad. A jindy zas dobrý zpěv, dobrá deklamace. A poté, když už jsme si tak zvykli, třeba tedy zpěv společný, trochu pití a snad i trochu tance.

Ale ta přednáška ať je vskutku *dobrá*. Ať jí má, kdo předmět svůj vpravdě ovládá a jasně i sdělit umí: žádný smutný diletantism, žádná taká snaha zahrát si na učeného, ciframi, jichž si nikdo nepamatuje, prošpikovaného, na slova, jimž prostý člověk nerozumí, přebohatého. Raděj dobrého přednášeče slušně *platit* než mít špatného zdarma. Ubeře-li se na mnohých

dosavadních spolkových zbytečnostech, zajisté že prostředky spolků průměrně stačí. Ostatně možno, uvidí-li se dobrá, nadšená vůle, že vzdělané kruhy naše samy zorganizují nějaký spolek přednášecí, jenž lacino, neb i zdarma pomůže spolkům ostatním. Na všechn způsob třeba, opakuju ještě jednou, hledět jinými úsporami k tomu, „aby vybranější“ program nebyl spojen také se značnějším vybíráním peněz na členech spolkových, aby hosté nebyli odstrašováni stálými sbírkami atd.

A kde zavedeny budou ty občasné rozpravy politické, nechť každý přítomný zase za přední považuje povinnost svou, by celý průběh rozprav byl vždy důstojný, klidný.

Mimoto může program šířiti se i mimo pravidelnou místnost spolkovou nebo jinou místnost *krytou*, mimořádně najímanou. Také za zimy lze po Praze konat *procházky společné*, vysoce zajímavé; třeba ale opět k nim průvodců dobrých, naši Prahy, její dějin, jakož i dějin umění úplně znalých. Nemáme nadbytek, máme ale dostatek mužů těch.

Zajisté že by se mohlo dále vymoci i na velkoduchém zakladateli příštího našeho Muzea průmyslového, aby dovolil také za zimy občas přístup ku sbírkám nyní již bohatým, aby snad uspořádal sám někdy výstavu menší, odbornou, pro určitý kruh lidí atd. A rovněž by se dalo docílit, aby také sbírky Rudolfiny i sbírky Českého muzea byly v zimě přístupny, ovšemže tedy *v nedělní odpůldne*. Nepochybuju, že by páni kustodové například jednou za čtrnácte dní obětovali vlastní svůj „klid nedělní“ a byli ochotnými průvodci. Vždyť by jim správa muzejní jiným dnem dobře mohla dáti plnou náhradu.

Rozumí se dále samo sebou, že Národní divadlo musí také zde pomáhat a tím plnit svůj úkol: sloužiti českému lidu. *Dobrymi* odpoledními hrami, dobře volenými, dobře prováděnými. Střídavě hru vážnou nebo veselou historickou, hru vážnou nebo veselou společenskou, zpěvohru lehčí neb i nešenější. Opakuju: dobře *volit* hry, což jde snadno, vždyť repertoár český je již bohatý. A dobře provést! I to je snadné, vždyť beztoho slyšíme, že značná část výkonných sil v zimě nebývá vůbec skoro ani zaměstnána. K obému zajisté bude

hledět divadelní řiditel a musí hledět i veřejná kritika. Alespoň se pak neřekne: „Národní divadlo *se odcizuje*.“

To jsou jen tak myšlenky některé, ledabylé, bude-li se chtít, namanou se téměř každému myšlenky ještě jiné a nové. Jiné pro Prahu, jiné pro venkov český! A pak nebude věru nikdo v rozpacích, cože s tím svým dnem sedmým, co s klidem nedělním.

Dejme české neděli českou duší!

NÁRODNÍ LISTY 6. září 1885

△ V Praze 26. září

Nemohu teprve pronést zbytečnou otázku, zdali jste dleli někdy v letě za deště na venkově, v selské domácnosti? Když předtím hezky dlouho ani nezaprchlo a vláhy bylo polím jižjiž zapotřebí. Když pak po překvapujícím krátkém mrakovém preludiu na nebi spustil se déšť, tak rychle, že lidstvo sotva stačilo utéci se pod střechy. A když tedy pak voda drobným stříkem se sypala, kapky skákaly po skle a rámech odevřených oken, celá zahrada se rozšeptala, chvilkami to těžce zašumělo korunami mocných stromů a zvenčí vlnil se do jizby vzduch tak svěží, zdravý — milý!! — Tu pak obyvatelé chodí od okna k oknu, každý krok jakoby po špičkách, každé slovo slavnostně přitlumené — ale na každé tváři úsměv. A konečně splyne z některých úst jakoby polonesmělé — šťastné, spokojené: „To prší tisíce!“ — „Panebože, houšť!“ zašeptnou nato ještě odněkud ústa družná. A jenom hospodář drží se trochu v pozadí, jeho tvář je kamenná, nehybná, a jenom on bojí se promluvit, aby nezakřiknul to požehnání boží.

Prosím — není vám dnes zrovna tak blaze, tak milo? Už žíznila ta domácí role naše, ale kratičké preludium, a již se na ni spustil zase ten náš český déšť! Drobné kapky krejcarové mihají se a skáčou, zlatníky zvoní, zlatky šustí, chvílemi zašumí stovky korunou domácí hruše naší — do prsou nám vchází dech zase tak čerstvý, svěží — to prší tisíce — panebože, houšť!

Ať mi přijdou ještě veršovci se svými zděděnými frázemi, se svojí od praotců převzatou tradicí, že „v penězích není poezie“! *Jakpak není!*

Ba i sama pobožnost je v nich, nejen poezie! Či mohla by z nich vyrůstat, kdyby v nich neklíčila? A není nám teď všem, jako bychom seděli v chrámě, nařadění do lavic sousedských,

— obličejem k oltáři, na němž ze zlaté monstrance září, ba slunečně na všechny strany vyzařuje oběť vlastenecké lásky? Právě byl kněz sestoupil z kazatelny, z níž mluvil o Kristových slovech „Nechte maličkých ke mně!“, a nyní tedy obchází kostelník se svým sáčkem, aby nasbíral pro ty maličké darů, — jde od řady k řadě, podává sáček, usmívá se v jistotě, že ani jediný nepokrčí rameny, — a každý už věru má peníz svůj připravený, už čeká a ruka se mu radostí chvěje, když dává.

Znáte snad tu tklivou vesnickou povídku Cesarovu? Byla tam kdysi na úpatí Alp malá vesnička, s malým kostelíkem, malou obcí zbožných. Ale v té malé obci zuřilo velké, dlouhé nepřátelství mezi dvěma rodinami. Hlava té jedné, učitel a kostelník zároveň, byl kdysi při sbírání kostelní ofěry schválně pomínul souseda bohatého, byl ho tím zahanbil před obcí celou — nepřátelství vyšlehlo, plálo a žahalo po dlouhá leta a spálilo štěstí několika pokolení. — Nechtěl bych být věru pomínut teď při sbírání ofěry naší národní — to ponížení, že nejsem snad ochoten přispěchat k duševním potřebám svého lidu, to zahanbení, že ode mne peníz obětní se ani nepřijme, — ponížení, zahanbení před celým národem!

Chtěl by být pomínut snad někdo druhý — třetí — desátý — tisícátý? Ne, ne — *nikdo!* Jsme svobodomyšlní, jsme pro pokrok každý, ale od *placení tohoto „školného“* nechceme teď býti osvobozeni! Tuto „*daň z hlavy*“ — *z hlavy pro hlavy* — platíme dnes rádi.

Vlastně je to „*daň z hlavy a srdce*“. A kvůli tomu srdci, kteréž tak rádo do zátiší se uchyluje, lituju, že naše sbírky pro *Ústřední matici školskou* dle podstaty věci samé *musí* být do jisté, do značné míry veřejny. Škoda, že nemůže být veškeré to placení národní naší daně obestřeno hustou rouškou, že nemůže být *zcela tajné!*

Už se mi tu zase namanuje paralela, známá, ale mravním dojmem svým vždy zase nová. Tentokráte je to paralela z Němec, z města Brém. Ve svobodném městě tom neznají totiž pražádného předpisu berního. Tam se jen uveřejní rozpočet, mnoho-li že v nejbližším období na společné, obecní

nutnosti bude potřebí asi peněz. A když uplyne čas kratičký, ale dostačující, aby sobě každý občan rozpočet prozkoumal a promyslel, oznámí se den, kdyže se budou tedy přijímat peníze nutné. Občan po občanu, neváben a nevolán, přijde do úřední síně a tou vejde do „berní síňky“ vedlejší. Zde ale není živé duše, zde stojí jen pokladna — a tu je tedy občan sám a sám, bez dohledu, jen s hlavou a srdcem vlastním, s poctivostí svou a vlastenectvím svým, a hodí do otvoru pokladny peněz tolik, na mnoho-li odhaduje prostředky své a občanskou povinnost svoji. Ještě nikdy se nestalo, aby obec nebyla obdržela příspěvků nad potřeby své! — Jak by nám slušel krásně *ten* způsob německých Brém! Nyní německých, druhdy slovenských — snadže i ten způsob pochází ještě z minulosti dávné.

Celá řada jiných ještě paralel se hlásí a celá řada myšlének nejrůznějších, vlastních i cizích. Pochopitelně: každý ví a cítí, čím peníze ve světě byly, jsou a budou. Nepřátelé pobrali nám nejprv statky naše, když nás zničit chtěli, a ze mdloby hmotné vzrostla nám mdloba duševní. Když pak jsme se znovu z té zase probírali, zaznělo hned v jedné z nejprvnějších, nově veselých písní našich, bez tendenčně, ale zcela správně: „Že peníze světem vládnu, staré přísloví — že se jimi divy stanou, každý člověk ví!“ Nuže, všichni sem s penězi dle možnosti své, chceme-li pro sebe urvat si tedy ve světě té „vlády“, té platnosti kousek!

„Peníze jsou čas!“ říkáme po národě ve světě nejpraktičtějším — nuže každý sem s dárkem dle vlastního rozumu a citu, ať si za něj vyměníme kousek toho času, toho *budoucího* času, té budoucnosti české! Čeho sobě sami nedáme, od jiných věru nedostanem — „*Náš národ nosí svůj osud ve svém portmoné,*“ řekl ondy kdosi žertovně, ale dobře u vzhledu k těm zvláštním poměrům našim, a jsme šťastni, že smíme ještě k tomu zcela opravdově přidat: „*A ve své hlavě!*“

Mnoho ovšem nemáme, bohatci a bohatkyněmi nejsme. Ještě pořád platí skoro plně slovo starého Sychry: „Kdyby se každý náš měděný peníz v zlatý obrátil, toť teprve bychom k zniku přišli!“ Ještě dnes by nám pranic neškodilo, kdyby

každá naše domácnost měla po exempláři té „černé slepice“ z pohádky české, která by alespoň o velkých svátcích snesla své vejce zlaté, a každá obec alespoň na jedné střeše své měla sedět „plivníka“, který by třeba jen jednou za rok, dejme tomu tedy například o svatém Václavě, dle předpisu o polednách, při prvním bácnutí z věže se pozdvih, zatřepetal a jako by z pytle sypal zlato dolů až do bácnutí dvanáctého. Ale v prozaických časech našich půjde to i bez slepic a bez plivníků, protože to bez nich jít *musí*. Nemáme-li mnoho, dáme málo, ale dáme to na „národní lichvu“ — uložíme to na ty malé dětské hlavy a poroste to s nimi, a když ta drobná generace vyroste a doroste, bude kapitál víc než zdesateronásoben.

Ne se přehnat, přepnout, ale také ne se nepřehnat, nedopnout! Kdo nemůže dle chutě své dát právě k svatému Václavu, *před* posvícením a *před* prvním, nechť dá po posvícení a po prvním. My počkáme — čtyry neděle mu třeba počkáme — no aby viděl: my od něho vezmeme svatováclavský dar ještě třeba na týden před Štědrým večerem, ale pak už ne — nemůžem, musíme pak pro Matičku sbírat už zase dar k Štědrému večeru a k Novému roku. Ať se každý jakožto dobrý hospodář dle toho zařídí.

Ale především — neztratíme jen nadšení! Neboť toho sic více nekoupíme ani za peníz drahý, nejdražší!

△ V Praze 3. října

Nebyl jsem na Střeleckém ostrově, na posvícení, ani v neděli, ani v pondělí. Ale vyved jsem to tak chytře, že mou nepřítomnost ze všech dám, co jich tam bylo, — nepozorovala ani jediná.

Měl bych tedy být vlastně přecť jen hluboce uražen. Ovšem — kdybych byl samolibý, kdyby nebyla skromnost už jednou neodčinitelným příznakem mým, jako u růže barva, jako u míšenského jablíčka vůně libá. Nene — pryč i s poslední špetkou bezúčelné domyšlivosti, pryč i s nejostýchavější myšlenkou, že muž by mohl zajímat *ženu*! Mohu já žádat, aby dáma na mne hleděla například s tímtéž interese, s jakým hledí na svůj moderní šlojířek červené barvy, pod nímž obličej její vypadá krásně, jako by byl pokryt zrovna samými osypkami? Nebo aby myslela na mne třeba jen tolik, mnoho-li na moderní svůj podpatek, který se upravuje teď uprostřed chodidla a činí i „škopkovou“ nohu tak maličkou, tak půvabnou, tak — inu tak nevýslovně pěknou! A mohl bych být rozumné dámě docela snad tak zajímavým, jak je jí nyní vysoký, špičatý, „tyrolský“ klobouk? Jsou to kloboučky — to si myslím! A *každé* dámě sluší, — jen když má dáma *trochu* větší vole!

Krásná, bohatá literaturo česká, jsem pyšen na tebe — nic na světě se nestalo a nestane, aby k tomu v tobě nenalezl se již citát! Odvíráám nepovšímanou frazeologii starého Sychry a na stránce 54 nalezám slova: „Na každou ženskou jednou dojde — i na ty volaté!“ — Génus české řeči, sedě před sto lety tedy na faře v Jimramově, hleděl do budoucnosti, zrak jeho utkvěl na podzimku roku 1885, zalesknul se radostí — a tu zrodila se prorocká, překrásná fráze! — Ještě jsme na tako-

vou krásu ale nějak nenavykli. Kdykoli potkám dámu s tou tyrolskou huškou, leknu se a uhnu trochu stranou. Myslím si: *teď* začne ta holka jódlovat a pak půjde s talířem kolem, vybírat po šestáku.

Ovšem obdržel krásný ten klobouk ihned také svou zcela přirozenou, přiměřenou okrasu. K jeho strmému, nebetyčnému vrcholu může se povznést arci leda pták, na jeho příkrém boku a všemi větry omítaném temeni nemá květina žádného místa, a proto učinily dámy výborně, že podržely za ozdobu zase tedy ptáka. Kvůli změně a kvůli navršené formě klobouku vzaly teď ovšem ptáka již většího. Dříve se lesklo na dámské hlavě leda nějaké kolibri nebo nějaké to křidélko stehličí; teď mají ale už celou sojku, kvícalu, sluku, půl kuřete nebo koroptve, a jakmile se ta krása osvědčí u andělů co do vzrůstu menších, nasadí sobě andělé větší a vzrostlejší najisto na hlavu husu, kachnu, krůtu, volavku, čápa — snad ještě něco jiného „s čápem“. Promenády městské pojednou nabudou vzletného pohledu, „vycpanost“ dámská povznese se ze spodních částí těla až nad hlavu, a rozhovory mužské budou konečně mít okřídlenost svoji — „Viděl jsi dnes moji husu?“ — „„Ano, stála před Rumlem s tou strakatou kachnou z J...ské ulice.““ — A lyricky nadchnutý jinoch zapíše si do svého památ-níku:

„Dne 15. října, o 11. hodině dopolední, potkal na Příkopech

63 husy,
21 kachnu,
4 čápy,
12 volavek,
19 koroptviček —“

ale já už ten příklad dále nepovedu, někdo by naposled řekl, že chci jen získat mnoho krátkých řádek, kvůli krátkosti fejjetonu, — a měl by naposled pravdu.

Nebyl jsem na Střeleckém ostrově. Nepůjdu nikam, už nikdy nikam. Chodíval jsem na každý bazar, kupoval jako blázen, ale už jsem se zařek. Je tomu pěkná řada let, co jsem ve vlasteneckém tom svém počínání pojednou ustál, co jsem, vyšed z bazaru na Žofíně, postavil se pod velký kaštan, stáhnul

si klobouk na pravé oko, máchnul rukou a řekl: „A teď dost!“

Byl to tenkrát bazar k jakémus účeli dobročinnému. Ten účel byl mi, pamatuju se, dosti lhostejný; ale lhostejno mi nebylo, že jsou tam prodavačkami nejhezčí dámy z celé Prahy, a mezi nimi ovšem ona — Ona! Ta milá květinka, nejmilejší po celém sadě pražském! Ten proutek vonné myrhy, vznášející se z Příkopů vždycky vzhůru po Václavském náměstí až k — však já neřeknu, kam až se ten proutek myrhy vždycky vznášel! Beztoho je už dnes z něho celý sloup a za ním se táhne po ulici houfec lidu drobného, jako se táhl lid izraelský za sloupem do — ale nechme toho!

Vídal jsem Ji den co den. A Ona vídala také mne, to jsem pozoroval. Ale snivý zrak Její jako by byl šepotal: „Copak je to platno, když maminka jde vedle, když si nemůžeme ani promluvit!“

Dnes tedy si promluvíme!

Měl jsem v portmoné celou řadu zbrusu nových pěttek, krásně složených — stály tu jako řada dětí ve vypraných šatičkách, před zkouškou, a chvěly se strachy — já to viděl, že se chvěly. Nic platno — půjdete na ořeru! Oslním andílka svou noblesou, a pak jej oslním také ještě duchaplností svojí — o já, já to umím!

Vešel jsem. Rozhlídl jsem se. Tamhle Ona stojí! A už mne myslím také zpozorovala — to se rozumí, že mne zpozorovala — chudinka čeká asi už dlouho! Abych to nevyvedl tedy nápadně, obrátil jsem se nejprv k opačné straně sálu a blížil se pak teprve loudavým krokem, jehož nejistotu jsem cítil, k Jejímu stánku. Stála tu za stolem s prodavačkou družkou. Pohlédla na mne a usmála se. Ten úsměv mne proniknul, zmámil, až jsem oči sklopil. Kdyby tu alespoň nebyla stála ta „druhá“!

Co ale dělat — vybíral jsem — „Co stojí to?“ — a za všechno jsem dával po pětce. Už jsem měl čtyry misky na popel, dvě škatulky ocelových per, něco placatého dřevěného, o čem jsem nevěděl, co to vlastně je, ještě asi tři nebo čtyry pěkné věci jiné — „A teď vám to složím do balíčku, ne?“ šveholil

anděl, jehož úsměvy byly pořád jasnější a zlatější. — „Prosím!“ povídám a myslím si: „A teď se s Ní tedy trochu pobavíš!“ — Poodstoupla, obalila papírem, obvázala špagátem, s poklonkou mi to podala a — jako by byla nadhozenou mou otázkou přeslechla — obrátila se ke mně zády.

Možno, že ještě dnes leží ten její balíček ve Vltavě na dně, poblíž mústku na Žofin, směrem k mlýnům!

Taková protivná žába! A pak má člověk chodit na bazary a být vlastencem! Vlastencem být — no, to ještě ano; ale na posvícení chodit — ó ne! Ani z našich politiků tam nebyl nikdo. To zas proto, že stálo v novinách, aby prý se každý „taxíroval, jak sama sebe cení, a dle toho svůj příspěvek zřídil“, a naši politikové že se tedy styděli dát příspěvek tak příliš nepatrný.

Ale dámy vybraly i bez politiků a beze mne dost. Proto, že to umějí. Že kdyby byl obchod vesměs jen v rukou dámských, my mužští bychom neměli už dávno ani krejcaru. Také se to už ve světě poznává a v Německu například začínají továrníci místo mužských cestujících agentů mít už jen agentky ženské, vybrané, švitořivé a hezké. Že prý nikdo neodolá a každý od nich koupí.

Nemohli bychom damám přenechat například tedy radě také ten celý svůj obchod politický? Vždyť „diplomatické agentky“ prosluly už v dějinách všech národů! Kdoví zdali by dvě nebo tři vskutku hezké poslankyně na říšské radě nesvedly více než všech těch 64 mužských poslanců dohromady! Zdali by Taaffe se neměl honemhonem k nějakému narovnání s Čechy! A zdali by se nepodařilo i s Němci snad až nápadně rychlé smíření!

Copak dělají naši poslanci na říšské radě? Mluví! A to dovedou dámy také. A co se týče němčiny —

Ale já nechci zapadnout do chyby našich lidí, kteří Českám to jejich němčení vytýkají pořád a pořád! Je to nesmyslné, nespravedlivé, protože nepřírozené!

Žádám na růži, aby voněla česky?

Smím chtít od lilie, aby květla v zemských našich barvách?

Mohu očekávat od večernice, že na mne „prostonárodně“
zamrká:

*Jeníčku, bloudíš,
že za mnou chodíš —?*

Přemýšlejte o tom! — No? — Tak tedy!

NÁRODNÍ LISTY 4. října 1885

△ V Praze 10. října

Někdy už od března opakuje se v rubrice „Různé zprávy“ občas zvláštní ta zvěst, že prý astronomové pozorují letos „zcela neobyčejně intresantní soumraky“. — František Vyskočil výpůjčoval se sice od svého kvartýrského Národní listy den co den, čítal je s obzvláštním porozuměním — vždyť byl po celé gymnasium „primus“ —, ale těmhletěm „soumrakům“ nerozuměl. Až když přišel František Vyskočil teď na studie do Prahy.

Ach ano, vskutku intresantní! Když blíží se večer, ten svátek lidí zemdlených a svátek lidí dobrých. Když František Vyskočil po celodenní užitečné námaze na kulečnicku cítí potřebu, aby z kavárny vyšel ven, tamhle na Příkopy, vyhledatí sobě odměnu i zotavení. Když tisíce lidí vyhrne se tam na chodníky, aby užili „večerního ticha“, šlapali si na kuří oka bez rozdílu národnosti a vzájemných dopřáli sobě drců a štulců. Když nad hlavami šlehá světlo plynové a po nohou je rozestřeno přítmi hrobové. A když ze šera toho vykmitávají zjevy a postavičky, zazvoní odněkud stříbrný smích, zajiskří černé oči, zasvítí oblá tvářička dívčí. Tu, ano tu padne pojednou na člověka „pocit neznámý“, zmocní se ho touha po něčem rovněž „neznámém“, a člověk rád by vztáhl ruku do výše, chytil některou tu postavičku za cop, přitáhl ji — a — a — já ani nevím, co všechno by jí učinil člověk — člověk bývá ukrutný člověk! — „Intresantní soumrak“, *pravda!*

Inu tedy té zábavy uživejte, Františku Vyskočile a Václave Votočilku a Josefe Vomáčko, uživejte ji i vy, Liduško Vese-lých a Boženko Vamberovic a Johanko Vlachova, ale nezapomínejte, že na světě nejste *jen* pro zábavu, pro rozkoš! Pro-pánaboha, *nezapomínejte* mi na to! Neslyšíte, že volá vlast? Nečtete denně v německých časopisech, že nám schází kul-tura? Nevíte, že jste byli do Prahy dáni kvůli školám? Použij-

te tedy svědomitě příležitosti vám skytané, příležitosti hojně! Není výmluv — už veřejně v novinách oznámil vám výtečné přednášky své zemský* taneční profesor pan Karel Link, oznámili i jiní ještě páni profesori, docenti a mistři vysokého učení parketního, Čejka a Pirník, Kaska a Horák, Rech a — a snad ještě někdo. Neváhejte a dejte se již „inskribovat“, zcela dle chutě své, dle svého nadání, a také dle toho, máte-li blíž do Krocínovy ulice nebo do Besedy měšťanské, do mikulášského kláštera nebo na Střelecký ostrov. A sepni ruce své, ty mladíku Františku Vyskočile, a obrať modré oči své k nebesům, ty mladice Liduško Veselých, a děkujte Všemohoucímu vroucně, že vyučování tanci nepatří do „sféry politické“, že o ně se nestarají političtí vůdcové naši. Sic byste se vy holátka česká musili kadrile teď učit někde na mlatě, a než byste se chytli do kalupu, musili byste dokázat v přísné zkoušce, že umíte říkat: „O — ich bitte!“

Jen neodkládejte! Nemyslete si nikdo: „Což já — já jsem geniální, já to dohoním! Už teď, bez učitele, umím dost pěkně tento!“ Ach, jakž jsi na omylu, křesťanská duše! Snad, mladíku dobrý, chodíš už deset let po tomto světě; ale věř — „pořádného kroku“ nedovedeš *doznes!* Snad, mladice pěkná, točíš se už na osmnácte let před zrakem zkoumavých mužských; ale zatočit se při „tour-des-mains“ libě a pěkně — ach, holčičko, *to je jiná!* Trvá to věru hezky, než i duch vnímavý pronikne kadrilu zcela. Ještě dýl, než člověk naučí se řádně „besedě“. Ukrutně ale dlouho, než do nohou vejde „velký mazur“. Čas plyne jako voda, dva tři měsíce odletí jako píрко, přijde masopust, přijdou plesy, ty se postavíš do řady — vlast na tebe upře zraky své — vlast zavrtí hlavou — „I jeje, to je škandál!“

Když už tě neodchovávají k ničemu jinému než k tanci, mládeži česká, tanč alespoň dobře! Když už neděláme všichni

* Dojde-li přece na dělení české země, a budou-li tedy dělit i zemského tanečního mistra pana Linka, nevím věru, jak bude pak vypadat! Před dvaceti lety, když ještě já jsem nabýval moudrosti ve škole jeho, nebyl přítel Link co do tělesných rozměrů svých právě „z těch větších“; snad ale od té doby trochu vyrost.

dohromady nic, pranic, než že se bavíme a bavíme, tedy se bavme alespoň dle plánu!

Nu, já nechci fňukat. Vždyť co do jádra svého nejsem vlastně žádný pesimista. Nenařikám nikdy na náš národ více, než je právě pro nedělní číslo zapotřebí, a přiznávám zde tedy milerád, že bez plánu zrovna nejsme. Ba že potichu pracuje se v dotýčném zábavním směru dosti mnoho u nás, více než asi nepřátelé naši se domýšlejí. Zima přijde a my tu budeme přece jen stát jako obrněný muž, jako jediná tančící, výskající, vztekající se litina. To musím říci.

Tyto dny jsem obdržel list, pražskou poštou. Uvnitř asi osm elegantně tištěných řádek a na nich se dává „mému Blahorodí“ (to slovo člověku tak nějak lichotí) zvěst, že prý v Praze v jistém kroužku mužů povstala „myšlénka“ uspořádat tento masopust *velký kostýmní ples*. Že prý je dále toho a toho dne tam a tam zařizující schůze a k té prý ti pánové „moje Blahorodí“ tedy uctivě zvou. Podpis: *Zařizující komitét*. — Vzdávám neznámému mně „komitétu“ tímto svoje rovněž uctivé, co nejupřímnější díky.

„Zařizující komitét“! Nepřipomíná vám to podpis z roku 1863 „Národní vláda“? Nebo nihilistickou „Národní vůli“? Nebo starobenátské „Consiglio degli Dieci“? Nebo staroněmecké „D. h. V.“ (Die heilige Vehme)? Nebo tak něco?

Obrovská myšlénka! Beru čelo do obou dlaní, mačkám hlavu — vskutku, kostýmní bál našemu národu ještě scházell! Už jsme vyvedli mnoho na národu roli dědičné, ale kostýmního bálu jsme na ní ještě nevyvedli! Myšlénka překrásná a pod ní ten podpis jednoduchý, prostý: „Zařizující komitét“! Žádný předseda. Žádný první a druhý místopředseda, žádný jednatel nebo kasír, žádných dvanáct prvních a dvanáct druhých výborů, nic, pranic než „zařizující komitét“!

Každý si může pomysliť lítost mou, když jsem viděl, že zrovna dne toho a toho do té schůze nemohu, a kdybych i toho a toho mohl, že nemohu zase tam a tam. Musím sama sebe odšoupnout stranou, kdy kynou tak zcela nepochybné zásluhy, kde jedná se o přípravy ku věci tak velké. Ale na bál přijdu — to slibuju!

Kostýmní ples — jaká to podívaná! Tisíc, snad dva tisíce Čechů, a všichni přestrojeni „za něco“!

Asi sto převlečeno za hrdiny. Jeden zcela opravdovský Žižka, druhý veritábl Prokop, třetí celý Mikuláš z Husince, čtvrtý Prokůpek, pátý Jiskra Brandejs — sál zaduní, parkety prasknou!

Druhé sto převlečeno za opravdovské politiky a diplomaty státníky — Cavoura, Bismarcka, Deáka.

Třetí sto samá česká postava báječná: statečnost, láska k vlasti, bezmezná obětavost, nezlomná důslednost — a co jich ještě zná bohatá mytologie česká.

A o půlnoci dle dobrého zvyku impozantní, obrovský průvod, polonéza v tanečním sále ještě nevidaná. My umíme dělat tak krásné národní funusy — tedy o půlnoci „národní funus“!

Snad nebude právě zasedání říšské rady a převezme z navyklé ochoty uspořádání „národního funusu“ sám — ty můj bože, vždyť každý tu osvědčenou sílu zná, vždyť — —

Ach, Františku Vyskočile, kam jsi mne to zavedl!

△ *V Praze 21. listopadu*

Vím, že spanilé čtenáře moje nezajímá teď nic, pranic jiného než válka mezi Bulharskem a Srbskem. A nedivím se tomu ani dost málo. My Čechové jsme už jednou takoví, že jakmile zařinčí někde zbraně, už se nám jiskří zraky, chvějou ruce a napíná týl jako býku. A kdyby bojiště bylo od nás sebevíce vzdáleno, naše kuráž proto není pranic menší, naopak!

Rád bych tedy posloužil čtenářům odtamtud nějakými pěknými, hezky názornými zprávami, ale když sám nic nevím! Události se tam rodí a rojí jako jepice, míhá se to zrovna před očima, člověku jde hlava kolem. Pára a elektřina osedlaly si již i vojáky, bitvy se svádějí, prohrávají nebo vyhrávají po tuctech denně, nejdelší válka trvá osm dní. Kde jsou ty doby, kdy jediná válka trvala třeba třicet let, kdy před jedinou pevností „leželo“ vojsko někdy až pět roků, a jakmile uhodil například první mráz, obě válčící strany natáhly si palcové rukavice, nakoupily si dříví a erceptli a řekly: „Až zas 1. května — bude-li totiž sucho!“

Dnes to ale jde jako závrtný vír. Učiním tedy as nejlíp, když zde zcela prostě sestavím všechny telegramy, které nás došly včera, především a ve středu a které přijdou ještě dnes, zejtra a pozejtří, a přenechám čtenáři pak to ostatní. Tedy:

Z Bělehradu 18. listopadu. Král Milan, nemoha déle snést provokující koukání se Bulharů, vypověděl válku. Za ohromujícího „éljen!“ hnulo se srbské vojsko kupředu.

Ze Srédcce 19. listopadu. Velké vítězství Bulharů na celé čáře u Slivnice. Bulhaři vnikli do Srbska, na šest kilometrů.

Z Bělehradu 20. listopadu. Ukrutné vítězství srbských zbraní. Vidín dobyt. Celá bulharská armáda obklíčena.

Srbské přední strážě stojí tak blízko u Srědce, že sobě své remontoárky řídí dle hodin na srědeckých věžích.

Ze Srědce 21. listopadu. Vítězství jako hora. Srbská armáda rozprášena; levé křídlo hozeno do Dunaje, pravé do Timoku, střed částečně do Driny, částečně jinam. Bulharské přední strážě nalezájí se až v topčiderském parku u Bělehradu a pijou tam kozí mlíko.

Z Bělehradu 22. listopadu. Rozhodnuto. Vítězství Srbů úplné. Ruščuk napaden o 10. hod. ráno a dobyt v největším chvatu, protože o 2 hod. 17 minutách odpoledne odjíždí od-tamtud vlek už k Varně. Mezi zastávkou na šumenském nádraží (15 minut) dobyt Šumen. Kvečeru dobyt Varna, hned po příjezdu.

Z Cařihradu 23. listopadu. Takovýhle jux nebyl ještě ve světě! Výmysl co nejskvělejší! *Žádná válka nebyla mezi Bulharskem a Srbskem!* Za ochrany chytře vymyšlených, svět úplně omamujících telegramů byli se spojili zatím Srbové s Bulhary, porazili několik tureckých armád, dobyli Cařihradu, přerazili (vlevo od evropské konference) přes Bospor do Malé Asie, dobyli Malé Asie, pak Arménska, pak Perska a Sýrie a Palestiny, a pak tím vším učinili ruskému carovi prezent. Car se smál, až byl celý fialový. A pak zaklepal vlastnoruční pravou rukou Alexandrovi a Milanovi na rameno a ráčil říci: „I vy vokáčové malí!“ —

Zde tedy ty zprávy jsou. Ať si s nimi čtenář teď dělá, co chce; jsou jeho. Chtěli jsme ovšem k Milánovi poslat „zcela zvláštního“ dopisovatele svého a dát mu na něho „zcela zvláštní“ — instrukce svoje, ale když ty věci byly tak spleteny a vyvíje-ly se tak zázračně rychle! Je to vykutálený synáček matičky Slávy, tenhle Milán! Ostatně — vždyť ho už známe!

Battenberga však jsme ještě dobře neznali. Jediné, co se o něm tvrdilo „zcela zaručeně“, bylo, že je rád zamilován. Že prý ve Srědci jakás hezounká, pikantní Francouzka sluní se v záři jeho přízně. A v jeho paláci prý je pěkných německých panských a komorných, že připadá výběr mezi nimi citlivému člověku zrovna až těžko. To se mně na něho líbilo, to musím říci! Vzpomněl jsem si na Schillerovy děje Povstání v Nizo-

zemsku, kdež stojí výslovně, že „vojínové zamilované náтуры jsou vždycky také hrdinové“, a ihned jsem soudil: Battenberg je hrdina. A *jest* — všechna úcta!

Ovšem — kdyby to viselo vždycky jen na zamilovanosti! To bychom my Češové byli as tak nejhrdinnějším národem. A *nejme*. Bývaly arci časy — — ne, já nebudu zase vlastní maso řezat! Časy se mění, lidé se mění, národové se mění. Před dvěma tisíci lety byl Helén Diogenes slavným filosofem v Aténách a dnes je Helén Diogenes obchodníkem s módním ženským zbožím ve Smyrně, oznámil zrovna před týdnem konkurs — čti „konzulární zprávy“ — a diví se tomu snad někdo? Zrovna tak ale u nás: kdyby dnes nějaký český Žižka utíkal před Němcem nebo nějaký český Jiskra utíkal před Maďarem, ani ramenem nepokrčím!

Tomu právě se říká „pokrok“. A my budeme teď *ještě* pokročilejší! Nový pan ministr vyučování ujme se prý nyní rakouské mládeže a vypracuje zcela nový řád, týkající se „dohledu na posluchače universitní“. Aby totiž z nich stali se mužové *scela* dokonalí. Je to ministr „náš“, a „naši“ ho budou tedy podporovat, to se rozumí. Jenže „naši“, vedeni jako vždy neodolatelnou touhou po obzvláštním a zcela určitém vyznačení českého stanoviska, budou umět prosadit, aby řád *pražských* vysokých škol se týkající vyhovoval skutečně a zcela českému a národnímu našemu životu a zároveň i všem požadavkům moderní doby.

§... Svoboda vyučování na vysokých školách budiž *úplna*. Přednášky mohou se dít dle kterékoli knihy úředně schválené. Každé přednášce bude přítomen úředník dohlížitel.

§... Rozvoj spolkového života mezi studenty má *se podporovat* co nejupřímněji. Zvláštní ale podpory zasluhují spolky, které sobě učinily úkolem zakládání knihoven po venkově českém; proto také budou se jim občas zdarma sdělovati seznamy, které a jaké knihy do těch knihoven dáti se směji a které nesmějí.

§... Budiž *pilně* hleděno k tomu, aby mládež, učinivši zadosť školským povinnostem svým, osvěžovala se také vždy zas *sábavou* dobrou. V tom směru nebudtež jí kladeny překáž-

ky žádné a přítomný úředník dohlížitel činnou soudilností při hrách společných pobádej k živosti a veselosti. Zvláště se ale odporučují hry s lehkým tělocvikem spojené, jako: o fizule („do důlků“), „na kokše“, „na jelito“, „na umrlého žida“ atp.

Posluchači vysokých škol technických zahrajou si se vzhledem na své budoucí povolání zajisté as nejraději „na barvy“, „na řemesla“ nebo v míč („mistr“, „přebíhaná“, „veliký pasák“, „malý pasák“), kdežto posluchačům universitním bude zase nejmilejší něco poetického, jako například otloukání píšťalek, „na nebe a peklo“, „na zlatou bránu“ atp.

Hry jako „žalman“, „na koukol“ ap. vylučují se jakožto *nemravné*, protože při nich hrávají i děvčata s sebou. Rovněž se netrpí hra „na straku“; dějeť se o zelené lusky, a mohla by tedy snadno v nevinné mysli vzbudit touhu po hazardu.

§... Do hostinců a kaváren studující *smí*. Ale jen v průvodu muže staršího, řádného občana, který platí alespoň 20 zl přímé daně. Sklepník má právo dát si předložit kvitanci, že občan zaplatil daň za půl roku napřed.

§... Procházky jsou *volné*. Studující musí se ale procházeti vždycky „po třech“. Na Příkopy a do Ferdinandovy třídy smí se od 4—7 hodin ráno. Doma musí být student již o 8. hod. večerní a domovnice má mu ve zvláštní knížce den co den zapsat, kdy přišel, a připojit podpis a stampiglii.

§...

§...

NÁRODNÍ LISTY 22. listopadu 1885

1886

25 let od založení Národních listů. Dobře.

32 roky od vytištění prvních mých básní. Dobře.

1434 roky od příchodu Čechů do Čech. Dobře.

5646 let od onoho okamžiku, kdy pánbůh, stvořiv svět, podíval se na všechno ještě jednou a řekl, že je to „dobře“. — Hm! Tuze hm! Mohlo by se tak ledačos — no ale před 5646 roky! — dejme to mezi „zastaralé náhledy“.

Tedy 1886. Nakreslemež rok ten několika geniálními črty.

Dnův, povídám, bude letos 365, rozdělených na měsícův 12. Naši praotcové, dokud byli pohany, mívali ale do roka měsíců 13 — brali měsíční svou gáži tedy *třináctkrát* za rok — nový doklad, jak znamenitou pravdu pronesl Rubeš řka, že „pohané mívali nekřesťanské štěstí!“ — Pro diurnisty podotýkám, že jim na rok 1886 svatá církev předpisuje jen 35 dnův *újmy*, 39 dnů *zdrželivosti* a 22 *posty přísné*; celkem 96.

Úkazové na nebi budou ovšem také letos někteří, ale mizerní. *Slunce* například zatmí se všeho všudy dvakrát, ne však u nás. My jsme na takovou věc už příliš pokročili. My už se nebojíme. Zatmění bude vidět jenom v Tichém oceánu, v Austrálii a tamtudy někde — pro divochy je ta komedie arci ještě dost dobra! — Měsíc se ale nezatmí letos už vůbec. Nejspíš si myslí: „Čert tomu věř — plyn už mají, elektřinu už mají taky — čertví co budou mít ještě a já pak půjdu z chleba!“ Proto se už ani nezamračí a pořád jen se usmívá — prospěchář! Inu politika chlap, ten měsíc! Pravé zrcadlo ve-zdejší politiky lidské. A lidé věděli už dávno proč, když ho dávali do svých bájek politických. Jedna z nich je zvláště milá:

„*Měsíc a krejčí*. Měsíc dal si kdysi od svého krejčího naměřiti na plášť. Po osmi dnech krejčí přišel — plášť byl *příliš*

široký a musil se zmenšit. Jelikož po nových osmi dnech měsíc byl odcestoval, aniž se vědělo kam, čekal krejčí dvě neděle, a ejhle! plášť teď byl *příliš malý*. Nyní musili přikoupit tedy sukna na mnoho miliónů loket, aby plášť učinili zas dosti široký. Po dalších osmi dnech krejčí přišel zase — a šat byl už zas přespříliš volný! Teď se měsíc rozzlobil. „Co,“ zvolal, „vy neumíte ani ušít plášť, aby mi šel na tělo?“ — „Odpusťte, milostpane,“ řekl na to krejčí, „kdo sám není v jeden den jako v druhý, tomu se věru také ničím nevyhoví!“

Pěkná ta bájka mívá *ovšem* na každou politiku nedůslednou, která chce něco jiného dnes a něco jiného zejtra. Na naši českou politiku nehodí se *ovšem*.

Panující planetou pro rok 1886 je *Merkur* čili „Dobropán“ („dobrý“ tolik co prohnáný, povedený). Bůh to *obchodníků a peněžníků*. Rothschild přijde tedy konečně ku cti. Pětka bude letos mít pyšné vědomí, že není k zahození. Seligovy promises budou se přijímat místo zamilovaných psaníček. A Merkur bude mít bál a jeho členové budou skákat. Když nám ale bůh dá tedy letos peněz, a nejspíš hodně mnoho peněz, važme si jich, buďme hodni, spořivi! Zvláště my Čechové musíme být náramně bdělí, co se peněz týká; nás se ne-drží skoro nikdy. Otázka: přispívá vlastenectví k zámožnosti nebo nepřispívá? Komenský ovšem kdesi praví:

*Čechové se zvolášili,
peníze se jim splášily;*

ale výtečný náš Václav Stach dodal k tomu:

*Kdo však zůstal dobrým Čechem,
rovněž chodil s prázdným měchem —*

člověk tedy neví. — Merkur je dále bohem *diplomatů*; nu odpusť těm diplomatům, on bůh sám, čeho všeho ve světě už natropili, — my lidé nemůžeme. — A konečně je Merkur také bohem *zlodějů*; nejspíš pro svůj rychlý běh, kterážto vlastnost prospívá pak ovšem i chráněncům jeho. Ale — při-

sloví o „velkých a malých“ je známo — do velkých zlodějů štouchat bývá nebezpečno, nechme i ty malé běžet!

Merkur má peníze, má tedy štěstí i u ženských — penězům neodolá ani žádná nebešťanka! K tomu je Merkur bílé pleti („jasně bílý“), oslňujícího lesku, je ještě hezčí než sám Jupiter — můžeme se pak divit, že i ta stará Venuše — — ach ta

Venuše! Ta se letos zase navyvádí! Že se jí to trpí! Ale tak už na světě bývá: lidé jí nemohou někdy přijít ani na jméno, nazývají ji „Venuší“ a „Krasopani“ a „jitřenkou“ a „večernicí“ a bůhví jak ještě jinak, a přece si mohou krk vykroučiti po ní! Prosim vás, je Venuše vskutku tak krásna, jak se říká? S takovými „pověstnými kráskami“ bývá to divné — člověk se na ně dlouho dívá a dlouho někdy nevidí na nich nic, a pak pojednou přece jen to jim škubne a oň řekne: „Ta ženská je přece krásná!“ U „takových“ ženských je právě všechno vypočteno, a na letošek tedy je vypočteno, že 13. ledna a 28. února a 25. března bude Venuše „nejsličnější“. Ovšem krása a ctnost — ty se nesnášejí na zemi ani na nebi! Dne 19. února bude na nebi Venuše „u spojení s Merkurem“, 27. června s Uranem, 8. srpna se Saturnem, 22. října s Jupiterem, 3. prosince zase s Merkurem — škandál! A jak už to „takové dámy“ umějí — když není pán, jsou spokojeny i s trabantem, s lokajem, a Venuše bude například jen s naším měsícem u spojení letos třináctkrát — škandál — škandál!

Jaká bude toho roku jakost čili co nám přinese. — To se dozvíme, jak známo, nejspolehlivěji ze stoletého kalendáře. Jenže stoletý kalendář o nastávajícím roku ani nemuká. Totiž ten nejmladší stoletý, ty starší stoleté, například 300letý, 400letý, 700letý atd., jsou už hovornější. A dle těch starších smíme tedy pro letošek očekávat válku, velký mor, ukrutné mrazy, povodně (zvláště na Prácheňsku), krvavé deště (u Jičina), vodní smršť (u Volyně a Budějovic) atd.

To není příliš lákavé; ale myslím si, že mohou si lidé také sami trochu přispět k dobrým nebo alespoň lepším časům. Dle toho, *jak* se čeho chytanou a *kdy* se čeho chytanou. Velmi rád jsem lidem dobrou radou a rozestru zde před jejich zkoumavým zrakem tedy jakost všech dnů, co jich je do téhodne,

aby sobě pro počinek podniků svých vybrati mohli chvíli vždy co nejvýhodnější. Tedy: *Neděle* — je ovšem neděle. Když člověk nesmí žádnou práci vykonat, nesmí arci také žádnou začít. Hlavně ale nedopřádej žádné příze, nešij žádných šatů, nebo si v nich dlouho nepochodíš! Takto platí neděle všeobecně za den šťastný, a volí se proto zvláště ráda ku svatbám. Odporučuju. — *Pondělí*. Začátek téhodne, mohl by být tedy zajisté také dobře začátkem práce. Avšak — nedaří-li se něco v pondělí, nedaří se to pak už, jak známo, po celý týden; neradno tedy nazdařbůh se jen tak do něčeho spouštět. Náš prozřetelný český lid, jehož jemný cit je znám, říká pondělku „malá nedělka“ a říká také ještě, že „pondělek jest nedělin bratr“, a proto místo do práce jdou u nás ženské raději na hřbitovy a mužští do hospody a oddávají se tam „vnitřnímu“ životu. — *Úterý*, den *vterý* čili druhý. Den velice slušný a pěkný. Ovšem visí to také trochu na osobním gustu — já například o úterek pro počín něčeho nedbám. A mám-li být upřímný, neradil bych ani žádnému dítěti, aby se narodilo v úterý. Vždyť se zpívá:

*Každý „outerníček“
starosti má na pytle,
štěstí za trojníček.*

A konečně musíme podotknout i to, že popravy druhdy se odbývaly vždycky v úterý. Ale ať si dělá každý, co chce. — *Středa*, den střední, kdy týden je jaksi na váhách a jazýček neví, má-li se klonit k dobru nebo ke zlu. Za dávných dob byla středa „dies Mercurii“, den Merkurův; pro letošek tedy zase jako *neděle*. Ostatně den pověsti přímo mizerné. Středa „Popeleční“, „Škaredá“, „Mrskavá“ a bůhvíjaká ještě; lidem morousům také se říká „škaredá středa“. Ve středu byl svatý Jan Nepomucký utopen. Ve středu zradil Jidáš Krista pána. — *Čtvrtek*. V ten den už mnohému potlouklo nadobro. Den to hromů, bouří — „Peren-dan“, den Perunův, říkají mu nebozí Polabané podnes. V ten den mají rusalky a jiné čarodějnice svátek svůj a ukládají o nás chudinky mužské. — *Pátek*. O nešťastném tom dni netřeba ani mluvit. „Pátek ži-

vot útrpný.“ A kdo „má mnoho pátků na zádech“, je člověk životem už pořádně semletý. — *Sobota*. Myslím, že kdo nepracoval dřív, v sobotu nezačne. Také by toho ukrutně málo svedl. Vždyť i ten nádeník skončí v sobotu práci svou o něco dřív, aby si mohl rádně rozmyslit, co s vydělanými penězi začít s neděle. — Račiz si myslivý čtenář tedy dle řečeného den svůj vybrat!

Že je to dle všeho dosti těžké? Ale bože — ty naše české dny vypadají přec tak nevinně — den vterý, den střední, čtvrtý, pátý — copak nemáme knoflíky u vesty? Počítej, kamaráde, od kterého knoflíku chceš, jsi-li pořádným Čechem, vypadne ti věc vždycky tento! Snad bych tu měl schválně dodat ještě jednu „kalendářně“ zajímavou věc: že totiž my Čechové máme rok co rok o jedny „psí dny“ více než každý národ ve světě. My Čechové máme nejen *horké* psí dny, od 24. července až do 24. srpna, nýbrž i *studené* psí dny, hned na počátku ledna — my Čechové máme psí dny v zimě v letě. Dr. Hanuš vidí v tom „humor našeho lidu“. Ach ano — my jsme náramní humoristé — hehehe! my jsme se v Čechách už navejskali a nasmáli — —

Vinšuju šťastný a veselý nový rok!

Jan Neruda

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1886

František Uman † r. 1864	Boh. Havlasa † r. 1878
Karel Zelinka † r. 1865	Dr. Karel Sladkovský
Josef Svoboda † r. 1873	† r. 1880
Vítězslav Hálek † r. 1874	Karel Šubert † r. 1883
František Kořínek † r. 1874	Dr. Otakar Jedlička
Antonín Strauch † r. 1877	† r. 1883
Dr. Rob. Nápravník	Josef Barák † r. 1883
† r. 1877	Dr. Mir. Tyrš † r. 1884
Vincenc Vávra † r. 1877	Dr. Stan. Kodym † r. 1884
Frant. Šimeček † r. 1877	Frant. Šimáček † r. 1885
	Dr. Leop. Geitler † r. 1885

Náš hřbitůvek. Dlouhá řada hrobů, po nich cypřiše temné, zasypané sněhem minulosti, pokryté ledem smrti — myšlenka mezi ně vchází jako srna plachá.

A k tomu tíha těch posledních dnů prosincových! Každý člověk tu tíhu cítí, a skoro každý básník hleděl již vyjádřiti ji slovem trefným. Chce se nám již ven — ven z toho starého roku, jako by nám ani nezáleželo na tom, hodit kus drahého času do propasti! Náš krok zdá se nám pojednou tak pomalý, jako bychom „hlubokým popelem brodili se po kolena“. Vazivo a trámová našeho domu na nás padá — ven — ven! — Konečně nadchází den ten v roce poslední, nadchází i poslední již jeho hodina, zazní poslední, dvanáctý úhoz dunivý — a „jako by svěží větéřkové ranní *povednou* byli všechny mraky odvanuli z duše naší“! Sklenice řinčí, my jásáme nad životem novým. Ale, slyš — do jásotu a zpěvu a smíchu zalehl nám náhle odněkud z minulé dáli truchlivý tón, slabý, stále však

slyšný, neodpudivý — jako umíráčku znění, a v rozjasněném srdci je tu pojednou malý koutek temný a do něho choulí se duše naše — cítí, že dlí tam na svém *hřbitůvku* vlastním, že obchází hroby, do nichž jí zapadlo v životě již tak mnoho, ztratilo se provždy — —

Již se nám tedy zase nyní blíží ten konec roku! Nadejde den poslední — vidím již v duchu, jak budeme my druhové letos sedět v kruhu jakoby rodinném, abychom oslavili okamžik pro nás památný, — slyším, jak již bije hodina dvanáctá, jak finčí sklenice a vzájemné radostné pozdravy jak se nesou vzduchem. Ale hlava se níží — — ten tón — ten tón! — do duše nám náhle vlétla vzpomínka *na soudruhy mrtvé* — celý chór umíráčků chvěje se našim nitrem! — Chór umíráčků — ale tak nějak harmonický — tak unášející — jakoby věru sám hymnus života — — i vždyť to, zač naši druhové žili, žije *dál*, vždyť neumřelo, co cítili, co myslili, — *vše to žije v národě živém!*

Náš hřbitůvek. Den našich Dušiček. Dovoltež, abychom prodlili chvílenku tedy na tom hřbitůvku svým! Jen chvílenku, jen okamžik — pak zase půjdeme po cestě bohem nám vykázané dále, až sklesneme také my sami do té velké šachty české. Jiní nastoupí pak na místo naše — jednotlivci hynem, národ potrvá! —

Mír s vámi, bratři! Neneseme vám věnců, ty vám po náhrobkách rozvěsil národ sám. Neneseme květů, ty samy se tlačí z drnu vašich rovů, klíčí a rostou z úrodných činů vašich. Neneseme světél — co by vám byla ta kmitavá světla naše, vaše jména září světlem již vlastním! Neseme vám jen to stýskavé srdce svoje.

Myšlénka dříve plachá již se osvěžuje. Jasně vynořila se z trudných vzpomínek, jakoby duha stojící na kalných mračnech. Ani se nám více nepodobá, že jsou tu hroby kolem, — před mysl naši předstupují živé tváře, hybné postavy. Vidíme své druhy, jak by žili. Vidíme je, jak sedávali při práci až do únavy. Hledíme do jejich upřímných zraků. Slyšíme odhodlaný zvuk jejich hlasů, ba i zvonění smíchu jejich. Znali jsme je tak dobře, že kdyby dnes zas vstali z hrobů, my bychom

již napřed věděli určitě, cože pronesou o události které, jakže pohlédnou na český dnešek náš. Byli jsme s některými z nich tak srostlí, že když umřeli, bylo nám, jako by byl meč odťal půli vlastního našeho života.

S některými, s mnohými — ovšem ne všichni se všemi. Vůči některému z toho kruhu osvědčilo se jednotlivým nám to slovo zlé, že „než se dvě duše najdou, je jedna z nich pochována“. Stáli jsme pak nad jeho rakví jakoby nad knihou nezcela dočtenou; ale za ní letěl hluboký povzdech náš — vždyť jsme byli dobře pozorovali, jak ten, jenž nám tu oderván, do práce své kladl vždy celou duši svou!

Čtvrt věku je dlouhá doba, čtvrtstoletý boj je dlouhý boj, ale přece jen máme v něm svých padlých až teskně mnoho. Jen se podívejte na tu řadu jmen — bylo to celé širé pole zlatých klasů, do nichž se zabrala smrti kosa těžká! Podívejte se na tu řadu! Co tu inteligence naši! Co tu české síly! Co tu našeho vzletu, naší poctivosti, naší statečnosti, našich nadějí! Velké, jasné zrcadlo nedávné naší minulosti, ale také zrcadlo, ve kterém vidíme *nynější* obraz svůj. Počítejmeť, co tu již obětí, a jak málo přece pro národ dosaženo! A měřme dle toho, co vše ještě musíme konat, mnoho-li — mnoho-li vynaložit síly pro budoucnost svou!

Nebudu zde pronášet nekrologů — beztoho by mně při tom bylo, jako bych znovu ztrácel jednoho po druhém. Ale není to ostych, že péro vyhýbá se slovům šíře líčivým, takový ostych byl by věru hluchý! Vždyť kruh těch mužů je kusem českých dějin — dějin české politiky, české literatury, českého společenského života. A kdyby některý osobní či jiný nepřítel ta slova bral v pochybnost, odpověděly by mu — samy ty dějiny.

Různý byl ovšem význam našich zesnulých, různá jejich váha. Různý jejich běh života, různá duševní průprava, různá i povaha. Různý byl již vstup jejich do našich řad. Některý přistoupil co jinoch právě teprv rozkvětlý, jiný zas co muž, jemuž slunce života klonilo se téměř již za hory. Starý vlastenec a spisovatel předbřeznový, osmačtyřicátník dějinně proslulý, učenec vyžralý a uznáný, ti zasedli co „první mezi sobě

rovnými“ za redakční stůl k nám, kteří jsme teprv ucházeti se počali u české veřejnosti o čestný název „pracovníků národních“. A není prázdná pochybnost, že v té době, kdy český žurnalistický stav se tedy teprv zakládati počal, vedle všeobecného ovšem interese celého národu právě přistoupení mužů těch známých nemálo hned přispělo k významu i váze celého stavu.

A rovněž různý byl také zase odstup jejich, přerůzná jejich smrt. Za některým viděli jsme ji plížiti se po leta, pořád blíž a blíž; o jiném, jenž byl přestoupil do praktického života, došla nás po odmlčce dlouhé jen teskná smrti zvěst. Většina soudruhů usnula na domácí půdě, v kruhu rodinném; rek Havlasa šel si až na Kavkaz, Tyrš samotář došel si do Tyrolských Alp pro děsně dojemnou svoji smrt. Barák zemřel po útrapě nesmírně bolestné; Kořínek sklesl mžikem, jakoby podřát sekerou. Hálek nám odešel v nejkypřejší své síle, svěží, nepovadlý, jako ta slavičí píseň, která s prvním hned letem prchá; Sladkovský teprve pak, když už tělo jeho vyschlo na troud a nemělo více síly, aby jen na krok ještě dále stačilo letu orlího ducha —

Avšak tím byli si všichni stejni, že horoucně toužili po všem, co mohlo sloužit vlasti, co prospět národu, co povznést lid, co zabezpečit jeho svobodu. Že srdce jejich bylo rubín, duše křišťál a že jsi každému viděl až na té duše dno, kde hořel plamen nejčistšího nadšení.

Ovšem musil kruh mužů těch míti pak rozhodný mravní vliv na veškeré vukolí. Přiznám se rád, že dosud jsem ovládán kouzlem jejich. Pozoruju každý krok svůj v životě, jako snad každý člověk poctivý. Ale právě proto, že jsem člověk, domáhá se mi někdy náruživost vlády nad rozumem, krev kypí a jižjiž bych učinil pak krok nerozvážný. Ale tu stačí, abych sobě přivolal tvář a pohled Sladkovského, abych se zeptal: „Co učinil by on?“, a pojednou jsem klidný a cesta je přede mnou již jasna jako v bílé poledne.

Nemůže být též ani pochyby, že produševněná slova takových mužů, ať psaná, či mluvená, musila za jich živobytí mít vliv mravní na kruhy nejširší.

A nyní?

Naše srdce buší při každé vzpomínce na ty drahé zemřelé.

Ostatní pak srdce česká?

Kladu slouchaje hlavu na prsa národa.

Jan Neruda

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1886

△ V Praze 23. ledna

Prohlašuju tímto veřejně a slavně: mezi těmi 4701 výzvy na souboj,* jež obdrželi Knoll, Knotz, Pickert (a že prý ještě jeden) od Čechů průběhem právě skončeného sněmovního jednání, *není ode mne ani jediný!*

Já se do něčeho takového nemohu spustit *nikdy!* Neboť: *za prvé* jsem já právě teď výborem plesovým a moje jméno bude se v den po tom bále skvíť veřejně v novinách;

za druhé jsem já jednatelem spolku Maxl a co takový přímo nenahraditelný;

za třetí jsem přeložil dvě novely z polštiny a je velmi snadno možno, že výborné práce ty vyjdou i tiskem;

za čtvrté není národní sbírky, abych já k ní ve své hospůdce nepřispěl, není národního funusu, abych v průvodu nešel s sebou, není zjevu v národním našem životě, abych tak či onak nepůsobil na jeho „rozvoj netušený“;

a *za páté* je přece vždycky možno, že by takový potměšilý Němec vyzvání naposled *přijal* — a co *pak*, he? Snad mne *pak* zastřelí. Snad poraní. Snad mi nadělá alespoň s policií mrzutosti. Mám já ale vydat takému nebezpečí tedy vlastence, jaký jsem já? Muže tak vynikajícího v české společnosti? Syna, jakých má národ náš „ach tak málo!“ — ? Nikdy! K tomu jsem právě vlastencem příliš rozhodným, národovcem přes-příliš žhavým — buď klidna, vlasti, spí dále, národe, — nikdy!

A konečně — copak mně Němci udělali? Že byli hrubi, když mluvili o Čěších? Až sprostí? Když ryba mlčí, nedivíš se a podotkneš: „Příroda!“ Když ženská trajdá, nedivíš se —

* 4701 — zvláštní náhoda! Zrovna tolik, mnoho-li je dle hvězdářů na našem nebi hvězd prostým okem viditelných! Máme tedy ve svém národě statečných mužů „jako hvězd na nebi“ — sláva!

Poznámka sazele

„Příroda!“ Když je Němec hrubý a sprostý, nediv se taky — „Příroda!“ To přece víš, že Němec považuje se mezi námi ostatními národy za hotový kaviár a — kaviár, čím hrubší, tím lepší. Proto je také Němec pyšen na své hrubství, vidí v něm charakter a nenapadne ho ani, aby přes tu svou krásu přehodil nějaký šlojíf. Zdvořilost je jen pro slabochy — „was grob ist, ist stark“.

Ty vidíš, chápavý čtenáři, že při všem na světě přijde jen na výklad. Tak například dr. Knotz ve sněmovně se pronesl, že „v německé mládeži vše, co je české, budí jen hnus a ošklivost“. Ty moje nebe, — jen úkaz fyziologický! Jak ti bylo, důmyslný čtenáři, tenkrát — víš? — po té tvé opici? Odpusť, ale já skutečně předpokládám, že jsi „tenkrát“, totiž *jednou* ve svém životě, navečer trochu přebíral, hezkou sobě „opičku“ chyt a z té pak do rána nejkrásnější „bolení vlasů“ měl — no, neomlouvej se, bylo to, jak jsi se tehdy s nejlepšími kamarády svými loučil, nebo jak jsi se o svatbě tak tuze těšil z přítelova štěstí, nebo jak jsi při pití politizoval a tak náramně se zlobil, bylo to zkrátka jen jednou, a to „jen tak náhodou“, „ani jsi nevěděl, jak to přišlo“, zrovna „jako by to na tebe byl hodil“! No, jak to bylo tedy „tenkrát“ pak ráno? Všechno vypadalo tak nějak šedivě, vid? Slunce svítilo tak hloupě. Nejkrásnější dívčí tvář budila v tobě jen ošklivost. Nejdůmyslnější kniha budila hnus.

A dr. Knotz nechtěl ani nic jiného říci. — On chtěl jen říci: „Prosím pro všechno, vzácní pánové, nehoršte se proto! To je jen ta naše praza — — — nectnost národní, dědicí se z praotců na pravnuky: ten německý chlast! Můžeme se někdo divit, že takový mladík pitomý nerozezná pak vznešenost od nízkosti, že hnus, jenž vlastní jeho duši plní, přenáší — —“ ano, to a podobné chtěl pan dr. Knotz jenom říci! On prý je náramný nepřítel všeho obžerství, všeho nemírného pití; když začne o tom mluvit, necítí se a křičí.

Všechny noviny jsou jednomyslny v té jeho chvále. Všechny ho popisují nejlichotivějšími výrazy. Zvláště se ale vynáší rozhodná „subjektivnost“ jeho. Z kteréžto subjektivnosti soudím, že dr. Knotz je tedy *lyrik*. Ovšem lyrik hrubšího, to jest

většího zrna. Hlas prý jako hrom — lyra tedy jako sud a místo strun sladovnické provazy na ní.

A naši parlamentární pěvci proti němu? My zase máme „tu praza — — nectnost národní“, že slavíme pořád nějaký národní svátek. A teď byl právě zase jeden, den 20. ledna, den svatého Fabiána a Šebastiána, neboť — „na den ten počínají si u nás děti píšťalky dělat“. — „Nyní jenom hra dětská, dříve znak jarního hromu.“ Dříve hrom, dnes jenom píšťala — tak to jde u nás pořád dál, pořád hloub a hloub, pořád tišej a tišej — —

Jako lze *vskutku* „vidět trávu růst“, lze také vidět lidi — se scvrkat. Za třicet čtyřicet posledních let jsme se my Čechové zcela scvrkli bez odporu! Ta hloubka citu, ta opravdovost, ta vřelost v nadšení, jaké činívaly naše „předbřeznové vlastence“ osobami tak význačnými, ty všechny vlastnosti jako by byly naše řady již opustily. A ta železná tvrdost, ten ocel v srdci a mozku, jaký byl a jest příznakem našich „osmačtyřicátníků“ po celý život jejich, nerodí se nám vůbec více.

Bylo by na čase, aby byla charakteristika obou těch českých druhů lidských napsána, než nám vyhynou již zcela. Nejen napsána pro dějiny, pro poučení „budoucím“, ale již i nynějším. Generace nynější těch druhů více neznají. „Vlastenci předbřeznovému“ by dnešní mladý pán náš prostě se vysmál — byl by mu tak komický, ten muž s dlouhými vlasy, který tak živě gestikuluje, jen o českých knihách, o dávné slávě české mluví, a když o té mluví, pokaždé slzu z oka si stírá! A „osmačtyřicátník“ byl by mu zase tak nepochopitelně opravdový, ve svém přesvědčení tak neuprosný, ve své logice tak tvrdý — náš mladý pán šel by jen v oblouku kolem něho, s kloboukem do očí jakoby proti slunci stisknutým, se rty sevřenými, a teprv o tři hony dál by bylo pánu zase volno. Rok 1848 zoceloval všechny ty syny své pro život již celý, nechtěla byla politická činnost jejich omezena tedy jen na to „leto spásy“ nebo rozšířena i na doby pozdější a zcela pozdní.

„Osmačtyřicátníkem“ prvéjšího druhu byl také *Václav Hodek*, o jehož úmrtí dnešní ranní listy přinesly zprávu. Roku 1850 byl Hodek vojenským soudem odsouzen k smrti.

Náležel tenkrátě tedy k těm, kteří po dvě leta byli trávili svůj život již ve vězeních hradčanských a jež celá Praha znala, chodíc se za všedních dnů dívat, jak je vojenské patroly vodi procházkou po Jeleních příkopech, po Mariánských hradbách a podél Brusky, — ovšem s hrůzou se dívat a co možná nenápadně, kvůli vždy nebezpečnému podezření. A náležel k těm, o nichž pak stála v úředních novinách zpráva, že vyslechli ortel smrti „s chladností líčenou“.

Trest smrti změněn mu cestou milosti na dvacetiletý žalář. Roku 1854 byl Hodek amnestován a chopil se zaměstnání korektorského, šťasten, že v době, kdy každý se „osmačtyřicátníkům“ vyhýbal, vůbec zaměstnání našel. A tím jsou politické děje v životopise Hodkově již ukončeny, třebaže Hodek sledoval také nadál každý veřejný děj s účastí co nejživější. Bylo nám později potřebí obratných pro časopisy stylistů; Hodek *byl* obratným stylistou, ale zůstal za svým korektorským stolkem. Bylo potřebí jmen politicky pevných, určitých; Hodek jen jednou jedinkrátě dal se pohnout a propůjčil jmeno své — pokus skončil tragicky.

Snad jsou v jeho pozůstalosti některé dobré literární práce, ba soudil bych najisto, že *jsou*, alespoň lexikální; veřejnost literární nebo politická o Hodkovi více nezvěděla. Proto přece náležel Hodek k osobnostem v Praze velice známým: kdekoli se objevil v místnosti veřejné — a on si tu vyhlédal místečka vždy nejskromnější —, všude lidé chovali se k němu se zjevnou poctou. To učinilo zvláštní to, tak veskrz opravdové ovzduší, o němž jsem se již zmínil, že obestírá každou postavu z „roku spásy“.

Hodek pracoval a stár, až při práci zcela zestár, — v posledních měsících byl již velmi sešlý a šedivé kontury vyschlého jeho obličejě jako by se byly zrovna již rozplývaly ve vzduchu.

Teď přišla tedy zpráva o jeho smrti. Dovolte, abych našeho bývalého korektora umístil na „hřbitůvku Národních listů“, — on na něm zasloužil si *vlastního* rovu svého.

I

Skoro bych zde byl už zase položil omluvnou frázi: „Čtenář snad dovolí, abych byl na tomto místě jednou zas opravdovým...“ atd. Dostaliť jsme se do divné doby — člověk se za opravdovost u nás zrovna stydí, a když se mu přece někdy stane, že pronese něco jiného než holý žert, vskutku se lekne, jako by se tím byl pojednou stal směšným v očích veškeré ostatní veselé společnosti české. Náramně veselé! Asi tak veselé, jako by chtěla říci: „I vždyť je to už beztoho všechno jedno!“

Nelekejte se ale toho mého úvodu — já věru dnes nechci ani „spasit vlast“, ani snad z kořene vyvrátit nynější společnost naši a mravy její. Ba mohl bych třeba dosti lehce a hravě spustit o tom dnešním, vážném tedy předmětu svém. Blížít se právě konec masopustu, nastává ta masopustu část, kdy — všude *jinde* — bývá nejveseleji, kdy bujný rej před svým zhasnutím zavíří ještě jednou, hlučně, vysoko, divoko, kdy veselost se zmocní i ulic a náměstí a veškerého veřejného života. U nás v Praze ovšem je jinak. Zde „pouličního“ masopustu není vůbec; poslední zbytek jeho — slavení „bachusa“ v nákladnických domech a chvilkami i před nimi — vzal tuším vloni zasvé následkem policejního zákazu. Ale teď přinášejí časopisy zprávy, že nastal přísný dohled i uvnitř masopustníky navštěvovaných síní, „při muzikách“, že odvádějí se odtamtud služby, které nemají služeb, že část jich bývá poslána pak postrkem do jich domova, část jich dodána i do nemocnic atd. Konání to ovšem nepodlehá mé kritice ani dost málo. Chci věřit, že úřad má nejzávažnější důvody. Doufám také, že vše se děje s onou opatrností nutnou, která nepřipustí, aby kvůli osobám vagabundujícím stížena byla někdy i osoba nevinná. Na všechnen způsob myslím jedná se tu o služby takové, kterým je služba věcí vlastně zcela mimotní,

pouhou štací, vítanou škraboškou. Také je to konečně zjev velkoměstský, jaký nalezá se asi po světě celém. Avšak pozornost humanistova přece jen musí být zjevem takovým vzbuzena: jednat se tu patrně o zlý ferment, který by mohl porušit kruhy dosti široké, důležité. Připojí-li se pak k tomu, že za posledních let vzrůstají se žaloby na pražské ženské služebnictvo vůbec, vzrůstá nám tu již otázka společenská — třebaže tedy užšího kruhu, jen pražská —, které nutno sobě zajisté povšimnouti včas.

Žaloby na služebnictvo jsou arci tak starý jak služebnictví samo, a neutuchnou asi nikdy. Nyní však, jakž praveno, vzrůstají se měrou nápadnou. Poslouchá-li člověk některé kruhy paniček, není „už ani jediná služka, která by zasluhovala mít dobrou paní“. Ovšem, poslouchá-li zase mnohé služky, „není už ani jediná panička, která by zasluhovala mít dobrou služku“. Je poslednější pravda? *Najisto* ne! Chceš-li se ohlednout, najdeš najisto dosti paniček, o nichž i „přísná“ služka pronáší jen chválu; jenže už je lidská společnost jednou taková, že chvála bývá méně hlasna a že s ní člověk služebný, z příčin společensky velmi pochopitelných, bývá velice skoupý. Vždyť s ní skoupí také panička zas vůči služce hodná, a rovněž z příčin pochopitelných: chyba každá cítí se víc než vlastnost dobrá, dobré vlastnosti jsou konečně jenom služebnickova „povinnost“, a pak — služebník „nesmí se chválou zkazit“! — Jako ale hořeji uvedený všeobecný soud služek o paničkách, není zajisté také opáčný ten všeobecný soud paniček o služkách správný. Toť by byl vlastně děsný soud o mravních vlastnostech *českého* lidu vůbec, vlastně soud nade *všemi* námi Čechy! Z pražských dcerek nejde do služby snad ani pět ze sta, *venkovské* dcerky jsou to, které přicházejí k nám, aby sobě hledaly chleba, a to by ten náš lid venkovský byl vlastností tedy tak nesympatických, ba zlých? Vždyť se všude hledají právě služky *české*, pro svou pracovitost, věrnost, dobrosrdečnost; i Němci je mají radši než služky vlastní krve svojí! A vždyť *nebývalo* tolik žalob, mnoho-li dnes! Dnes jako by svět *ten* byl pojednou zvrácen! Podívejte se na to ukrutné stěhování služebných ženštin, jaké se děje každého 1. a 15.

po Praze; ulice se jimi podvečer přímo hemží. Zeptejte se v pekařských krámech, třeba jen také u mlíkařek po ulici, kam služky chodí pro potraviny ranní; zajisté uslyšíte: „Každých čtrnáct dní jsou všechny služky zde ve vukolí zase jiny; člověk ani neví, čím jim posloužit: paní jim ničeho pořádně neřekne a já ovšem na služce nevidím, od koho je!“ Může služka při tom věčném vandru, při té nepevné, věčně kolísavé půdě pod nohama někde přilnout? Může paní na služce své, které dala snad v témž okamžiku, kdy kufr její postaven do kuchyně, už zase výpověď, nalézt za tu krátkou dobu nějaké vlastnosti dobré?

Nechci paničky podráždit výčitkami, vždyť právě na paničkách visí veškerá možnost nápravy, a má-li se něco v tom směru stát, bez *jejich* dobré vůle by to nešlo. Vždyť je věru možná, že jsem již tím podráždil mnohé, že neodsuzuju zde ihned služky všechny co vinice a hříšnice naprosté, a že již teď, ze vzdoru k pronešeným slovům, mnohá paní na své dotud „ještě obstojné“ služce vidí pojednou hříchů nových celou řadu! Ale přece nemohu zamlčet, co vidím a slyším: v jistých kruzích paniček pražských je to dnes zrovna *móda*, pravý *sport*, vyhánět jednu služku po druhé. Panička by se přímo styděla před soudruhyněmi svými, kdyby měla po několik měsíců jednu a tutéž služebnou. Snad by ji považovaly za „slabou“. Že neumí být ani „paní v domě“. Že ničemu v hospodářství nerozumí, a ráda tedy „nechá služku vládnout“. Atd. Některá paní řídí svou domácnost už po čtvrt století, ale „ještě neměla ani jednu holku, která by byla jen trochu k čemu“! Je to *vůbec možno*? A nejpodivnější je, že těch sto nebo dvě stě služek, které vystřídala, měly všechny jednu a tutéž chybu. Všechny byly líný. Nebo všechny mlsný. Nebo všechny kradly. Nebo byly hubaty, toulavy atd. Jsou paničky, které už se stydí chodit si pro služky do jedné a tétéž „kanceláře“, poněvadž držitel této slouží jim již jenom nevrle. A také které se bojí jít s „knihou“ nové služky na policii, cítíce dobře, jak příjemnými jsou již tam hosty. Ovšem, takové paničky, naštěstí pro služebné, nejdou právě do tisíců; přece je jich ale dost a dost. A stále je těch více, které přijí-

mání a propouštění služek provádějí co zábavu, co sport a módu.

Zvláště *mladé* paničky propadávají té moderní choutce velmi snadně, často i proti nejlepší vůli své. Mladá paní chce dokázat, že umí hospodařit; že ale nechce újmy v ničem učinit ani manželi, ani toaletě, ani domácnosti, zkusí hospodařit na jediném, co zbývá, na služce: malý měsíční plat, málo jíst. Výsledek: služka jde sama, obtížena třeba i obžalobou, že „si *brala* sama chleba“! Mladá paní je dále právě paní a chce také užít svého panství vzdor tomu, že zkušeností při ní ještě není, že často ani neví, cože poručit a kdy. Výsledek: služka dovoli si radit a dostane výpověď, obtížena výčitkou, že je všetečkou, dotěrna, hubata! Mladá paní potřebuje dále náramně mnoho krejzlíků, manšet, malého i velkého prádla, a služka nestačí buď na ně, na to prádlo, nebo na to ostatní. Výsledek: dostane výpověď, je lina. Mladá paní případně tedy konečně na myšlénku, že služka teprv z venkova příšlá bude asi lepší než ty, které Prahu už znají, a vezme si nato služku novačku. Ta však neumí vařit, neumí prát, ždímat, žehlit, „nikam netrefí“, „nikoho nezná“ — výsledek: paní už je v proudu a vypoví také hned zas novačku, bez ohledu, že neměla právě sama všeho toho na venkovance ani přísně žádat.

Zde tedy stojí pak venkovanka ta, snad hned po prvních čtrnácti dnech. Ničeho nevydělala a musí už zase platit za dohození služby nové, musí do té doby, než zase službu nastoupí, někde platit noclehy, platit si stravu atd. A stane-li se jí tak hned na počátku několikrát po sobě? Hokyně nebo domovnice, která skytala noclehu, již jí vypovídá, již holce došel i poslední krejcar na suchý chleba, již jde do prodeje šátek a spodnice a co vůbec je „zbytečného“ — domů se vrátit děvče snad se stydí, snad nemůže, snad také nemá ani na cestu — ale nevypisujme všechny možné průběhy a příhody, je jich známo každému ze života skutečně už dost. A tomu nezdaru ve službách i těm pozdějším příhodám podlehnouti může služka ovšem *každá*, novačka jako služka už zkušená.

Nesmím však pokračovat tímhle způsobem, aby se nezdálo, že vinu do abnormity předcházejících poměrů dávám snad jen

velitelkám. Ach ne, byla by to početilost! Zajisté je chyb na straně služek mnohem víc. Náš lid je ovšem dobrosrdečný, skromný, poslušný i pracovitý; avšak z nižší vzdělanosti, při poměru služebném a zvláště při dočasném nezdaru vyvinuje se začasté přirozeně snadno vzdorovitost, nedbalost a celá řada chyb a vad třeba ještě mnohem horších. K tomu přicházejí pak svody velkého města, příklady povah lehkomyšlných atd.

Zkrátka: chyby *jsou*. Zcela oprávněně stěžují sobě paničky na mnohé služby svoje; rovněž pravdu mívají služky při stescích na některé velitelky své. Také ale je jisto, že děvče, které jde sloužit, přeje sobě přece mít službu snesitelnou, trvalou; a paní zase, když už služku pro svou domácnost, pro svou rodinu *musí* mít, že sobě přeje služku tedy co možná dobrou. „Tak, jak to je se služkami nyní, nemůže to zůstat!“ slyšel jsem z úst paničky, o níž jsem přesvědčen, že *dobrá* služka má u ní zajisté *dobré* bydlo. Nuže — dobře! *Tedy se musí hledat pomoc*. Jsou-li poměry poněkud abnormální, musí se hledět přivést zase na normu svoji.

Jak? — Tím, že pražské paničky musí sobě své služby tedy *vychovávat*.

Těžké slovo, vím to; žádá napohled mnoho a vypadá nejspíš proto trochu až komicky. Také nejsem ani zcela kompetentní, abych radil; avšak přece bych rád promluvil zde o myšlénce jisté, kterou považuju za praktickou, ba nutnou.

Učiním tak až příště, dnes již by mně nestačilo ani místo. Víam, že — nedomluviv — vrazil jsem zatím do vosího hnízda; jakáž pomoc — snad to „znění v uších“ snesu přec až do toho tedy příštího svého článku!

II

„Pražské paničky musí sobě tedy své služby *vychovávat*.“ Řekl jsem již sám, že to slovo je těžké — věc nikoli snadná; ale také ne nemožná. Anketa pražských paniček ovšem se k tomu cíli nesvolá, porady kvůli důkladnému, všeobecně při-

jatelnému „vychovatelskému“ plánu se nebudou díť, mladé paničky nějaký „kurs o vychovávání služek“ navštěvovati nebudou. Zajisté je bohudíky dosti dám, jimž příroda sama vložila do rozumu i do srdce zcela jasný plán, jakže zacházet s osobami služebnými; a které toho plánu, toho náhledu i citu snad nemají, těm bychom alespoň měli přát, *aby* jej měly. Skládáť se celý plán vlastně jen: z dobrotivosti a spravedlnosti. Předpokládáť o služebném dotud vše dobré, dokud *vsutku* neobjevil se opak. Máti *trpělivost* s malými chybami, aby kvůli nim neusnuly, nezadupaly se vlastnosti zcela pěkné. Milovati *člověka* v té osobě služebné, alespoň trochu ho milovati, už proto, že žádá se od něho oddanost naprostá, často i obětavost, sahající až na sám život.

O těch věcech lze zde mluvití však jen aforisticky a — čím kratěji, tím líp.

Tolik je jisto, že dobré paničky odchovávaly odjaktěživa dobré služky. Vlastní jich ušlechtilost musí přirozeně zušlechťujíc působiti na prostou mysl služebné osoby, která na svou velitelku hledí zajisté vždy co na svůj vzor, na bytost obdařenou vzděláním vyšším a pravým. Rovněž musí hospodářská obratnost panina přecházet znenáhla na služku a činit ji vždy způsobilejší ku zastání veškeré a nejrozmanitější práce. Ovšem je vždycky možno, ano i pravděpodobno, že na některou individualitu nemá ani nejlepší vzor jakéhos mravního vlivu; to ale zajisté nesmí se pak ihned pronášet co norma o služebných osobách *všech*, tak jako nesmím, potkav na ulici náhodou člověka nepoctivce, soudit, že všichni ostatní, jež potkávám, jsou nepoctivými stejně. A rovněž je ovšem vždycky možno, že ani po hospodářské stránce služka se dle vzoru svého nevydaří, že není dosti chápava vůbec, že i pracovitou „těší“ a zajímá jen některý druh práce, že je třeba nedbalá, pohodlná atd. K tomu pak může se snadno přidružiti, že některá služka není na potřebu *té které* domácnosti tělesně dosti silna, obratna, zdráva, — zkrátka, rezultat je asi ten, že ani nejšťastnější panička nemusí *ihned* připadnout na služku zcela hodnou a vhodnou, a připadne-li, že pro náhodou nastalé poměry přece jen musí občas zase střídáť a znovu hledáť nej-

vhodnější služku, služka hledá nejvhodnější místo; pohyb a střídání bude do jisté míry vždycky.

Jedná se tedy o to, aby vychování služčino nebylo při tom střídání zase *mařeno*. Aby v té době, když jde služka jaksi ze školy do školy, od paní k paní, neutrpěla na své mravní a služební hodnotě. Aby hlavně za dnů nucených prázdnin nepropadala následkům delší a absolutní zahálky, nebezpečného kamarádství, nevždy zdravého a čistého obývání, těžké třeba nouze atd. Aby služka místa zbavená měla zkrátka bezpečný útulek svůj.

Útulna pro služky — ta stává se v Praze již životní potřebou! Dřív či později *musíme* k zařízení takové útulny přikročit, jako musili už učinit ve všech městech větších a pokročilých; ve Vídni mají služky své „*dienstmädchenasyly*“, v Berlíně svůj „*mädchenhort*“, v Londýně své „*školy*“, v Praze musí obdržet také podobný ústav svůj, nechtěj pak nazýváme již jakkoli. Zpočátku se mysliło, že úkolu tomu bude napomáhat před několika lety založená *všeobecná Útulna pražská*; rozměry její jsou dotud ale tak skromné, že nestačí ani chudíně ostatní. Také už skutečně stal se na prospěch služek u nás pokus další: v jisté klášterské budově pražské (myslím že na Ječné ulici) přijímají služky bez místa se nalezající pod dohled svůj; avšak dle všeho jsou rozměry ústavu toho přec jen také velmi skromné, nedostatečné, a konfesionální ráz jeho činí asi obtíže ještě další. Tolik je jisto, že nový a poměrně pražským odpovídající „*děvín*“, ta útulna pro služky, brzy skutkem státi se musí, a rovněž je jisto, že myšlenky té ujmouti se musí *dámy pražské*, přidruživše k dosavadním svým účinným ženským spolkům humánní spolek nový. Ovšem za vydatného spolupůsobení Pražanů všech, neboť každý Pražan je interesentem.

Účel útulny je jasný. Má předně tedy poskytnouti bezpečný domov služkám řádným, které i za doby nucené bezslužebnosti řádnými zůstatí chtějí. Má jim poskytnouti čistého, teplého bydla nejen pro večery a noci, nýbrž i přes den, pokud toho třeba. A má jim poskytnouti i nejnütnější stravy, za ceny *velice* mírné, popřípadě i zdarma.

Poměr služby k útulně nesmí být ale poměr pouhého hosta, nýbrž musí do jisté míry být opět poměr *služebný*. Služky samy musí si vykonati ovšem veškeré ženské práce, jichž je útulně a životu v ní potřebí. Musí obstarat čistotu v celém domě, musí obstarat kuchyň i prádlo.

Tím zároveň nastoupí útulna úkol svůj co škola — předně tedy co škola poslušnosti, pracovitosti, čistoty, dobrého mravu. Ale ráz ten školský lze s prospěchem rozšířiti i dále. Proč by nemohlo v útulně té obstarávati se například i prádlo pro obecnostvo širší, proč by nemohly se vyučovati služby tedy druhům prádla nejrozmanitějšího a nejjemnějšího, vyučovati také „umění žehliřskému“ atd. ? Výnos z té vykonané práce jejich zčásti by přispěl k vydržení útulny, zčásti by se ho dostalo pracujícím služkám, takže by ani v době bezslužebnosti nebyly zcela bez výdělků, přinejmenším ale zaplatily sobě, čeho jim poskytne útulna, a měly tedy pro přítomnost i budoucnost dobré vědomí, že zde nebyly přechovávány zdarma. Když pak by se učily prádla, mohly by se zde učit i *správkám*, jak prádla, tak šatů — učební předmět to, který není tak komický, jak se snad zdá, ano pro služby i velitelky jich má důležitost nepochybnou.

Vyučování by ale mohlo se v útulně dít i jiné. Nepopíratelnou důležitost má pro služby například přec také znalost počtů — počítání z hlavy, trochu počítání i psanými číslicemi — a pravidelný návod byl by děvčatům v útulně se nalézajícím zajisté velevítán. Tím jsme se ale dostali až k umění literárnímu a třeba tu učinit *ještě* krok. V našem národě je dnes analfabetistů — těch totiž, kteří neumějí číst a psát — poměrně třeba už jen málo; ale nalzáme je přece ještě, a sice hlavně mezi ženskými prostých tříd. Děvče v pražské službě se nalézající skrývá tuto nevědomost svou, dokud to vůbec jde; kdyby ale podána mu byla možnost, aby doplnilo, čeho za mládí školou zanedbáno nebo co během let zase z paměti vytraceno, zajisté by děvče užilo podané té příležitosti s radostí, tím větší, když vyučování by dělo se tedy ještě k tomu ve společnosti družek. V útulně by mělo celkem snad jen jednu, snad dvě vyučovací hodiny v předmětech uvedených; ale není pochyby, že by

i nastoupivší pak zase službu novou, rádo se za nedělního odpůldne, snad jednou třeba jen za 14 dní, účastnilo se vyučování toho v útulně dále a dále.

Útulna by byla střediskem všem služkám pražským. V ní by se dostalo dobré rady a patřičného návodu děvčatům poprvé do pražských služeb příšlým. V ní by služka vůbec každá došla vždy rady upřímné, podpory v nouzi a nemoci, zastání se třeba i u věcech právních. V útulně by mohla časem svým povstat i pokladna na „vzájemnou pomoc peněžní“, jakási záložna malá, atd. atd. Učinilo by se zkrátka, co právě by dle daných, dle vyvinujících se poměrů dobře šlo.

Ale něco se již učiniti musí. Nebudeme ovšem hned tak daleko, jako jsou Angličané, kteří mají i po menších městech podobné útulky pro ženy služebné, a musíme říci: Kéž bychom byli alespoň tak daleko jako Němci! Sotvaže Němci začali teď do Prahy lákat služky z německých krajů, již pomýšlejí také na zvláštní útulnu pro ně. Podobnou útulnu pro služebné Němkyně mají po leta v Petrohradě, od minulého téhodne též v Paříži, snad už také jinde mimo vlast; ve vlasti pak mají útulen po dlouhou již dobu počet značný.

Tane mi teď na mysli pro služebnictvo české národnosti důležitá také Vídeň — ale vždyť jsme nezačali ještě ani v Praze!!

△ V Praze 3. dubna

Rozepisuju: *třetího*. Aby bázlivý čtenář nemyslil pořád ještě, že je prvního, „apríle“, a nechvél se, že si z něho my novináři snad *dnes* ještě uděláme blázna. Vždyť jsme tak neučini-
nili ani toho prvního, tedy kdy jsme měli plné právo, — my, kteří ostatní 364 dny jsme beztoho vůči čtenáři napořád jen samá upřímnost, poctivost, pravdomluvnost krásná.

Ano, ano, už počítáme duben, už kalupujeme do jara, už je tomu věru celých čtrnácte dní, co byla rovnodennost, stejnost mezi dnem a nocí, světlem a tmou, — a teď už nebude rovnodennost až zase někdy na podzim, zase pak jen na jeden, jediný den — vezmi si z toho naučení, politická duše, že nelze svést rovnost a rovnoprávnost zde dole mezi námi lidmi, když jí nemohou dosáhnout ani tam nahoře na nebi! Vlastní jaro ovšem ještě nezačalo — v Praze například ještě ani nezačali předlažďovat ulice, dost těžce to nesem! —, ale ono to jaro přijde, bude tu zázračně brzy, a už teď nás to volá a vábí ven, ven do přírody.

Ach kéž bys dovedl, mládenče pražský, vyhnout se, odolat divokému, zhoubnému tomu pokušení! Když jsi ale, mládenče, tak hloupý — tak hloupý! Víš, co tam venku, v té takzvané „přírodě“ na tebe čeká? Víš, co jsou *rusálky*? — „Ženské.“ — Nu ano, to se rozumí, a sice mladé, krásné, zpívané, smavé — neohlížej se, neukruť si krk — vždyť povídám, že jsi hloupý! — Ani ji snad nepoznáš, takovou rusálku pravou! Snad vychází s tebou zároveň z městské brány a vedle ní jde takzvaná „matka“, vypadající napohled dosti vážně, a za ní jde takzvaný „otec“, vypadající mrzutě jako otec jiný, obyčejný, opravdový. Nebo zasedne ona s tebou „náhodou“ do téhož kupé, bude jít po celou cestu šunku a housku a cenit zoubky. Nebo také ji potkáš až tam někde venku, s širokým slaměným kloboukem

na hlavě, s širokou pentlí na něm. Prosím tě, jinochu, nevyšímej si jí! Odvrát hlavu, když se na tebe koukne. Dej si palce do uší, když se začne smát. Zapal si cigáro, bude-li zpívat. Dělej křížek za křížkem a modlí se otčenáš, bude-li tě lákat. Víš, jak lákají?

Jedna zkusí upoutat tě nějakou otázkou časovou. „Pojď, mládenečku, pojď sem k Vltavě — budem zkoumat pravost Libušina soudu, budem hledat ‚zlatopiesku glinu‘ —!“ — Druhá tě bude hledět zalákat do pobřežního vrbového proutí pod záminkou, že tam budete řezat a otloukat píšťalky spolu; bude si přitom hrát na vlastenku a říkat: „Já nechci Němce — já chci mládence; — mládenec je hezký — stojí za tři česky. — Hupky, hupky do polívky — a z polívky ven!“ — A třetí si zahraje na poetickou, bude trhat květiny, vít věnce, bude ti šeptat: „Púbi! Kouk se tadyhle na tu jabloň — ta květe krásně, co? Šel, vylezeme si na ni, usedneme si tamhle na tu větvičku bílou a budeme se houpat!“ — Ale ať jdeš na břeh řeky, nebo do vrbového houští, nebo na větvičku bílou, konec je vždycky stejný: zmocní se tě a ulechtá tě — ano, *ulechtá*, to je rusálek největší rozkoš — čertví co na tom ty holky mají!

Mládenečku, — nechoď, nelez, nehoupej se, nedělej vůbec nic! Ale ty si slov mých asi nepovšimneš. Ano, kdybych ti takhle mohl dát osobně příklad! Když je to ale zatrolená věc: na nás starší a nejstarší mládence rusálky už nejdou — nás se nějak bojí — husy hloupé! —

Alespoň kdyby tam na tom nebezpečném venkově bylo všude dobré pivo! Konečně snad také nějaká dobrá zákuska k dobrému pivu tomu! Ale to bude letos zase nadávek a klení! Věděl bych pomoc. *Spolek* — u nás musí být na všechno spolek. „Nechvalno nám v Němcích iskat pravdu“ — ale je to beztoho dost divné, že Němci už cosi podobného dávno mají a u nás že není dosud nic, u nás, u nichž, květe-li vůbec něco, je to dozajista život hospodský. Ve větších německých městech mají tedy po spolku, jehož úkolem je bdít — nad dobrým pivem, v městě samém i celém vycházkovém jeho rajónu. Náleží k němu i sládkové a hospodští, kteří podro-

bují se vzájemné kontrole, a náležejí k němu jiní mužové šlechtní, kteří milují dobré pivo, dobré jídlo a dobré lidi a kvůli těmto zkoumají, kde se co zkoumat dá, a podávají veřejnosti svědectví svědomité a včasné. Již nyní nalezněš po německých časopisech výroční inzerty jarní, jež oznamují starostlivou činnost spolků „der Bierverleger“ (tak se tam nazývají sládcí a hospodšti), inzerty, opatřené četnými podpisy, kteréž naznačují zároveň, na koho a kde po okolí může se obecenstvo plně tedy spolehnout. Jaksi „společníkem tichým“, ale přemocným jsou pak ti výše naznačení členové ostatní, kteří *rozhodují*, smí-li se ten onen na inzerť vůbec podepsat, či má-li se pozděj jméno jeho snad zase škrtnout. Copak by u nás nebyla řada mužů podobně šlechtných, lidumilých, kteří by trochu toho piva snesli a pak ochrannou peruti svou ostínili letní vycházky naše z té milé, zlaté, někdy — tak protivné Prahy?

Ty naše vycházky z Prahy! Mnoho jich nemáme; ale přece můžeme se vždy vybrat ještě spíše do nějaké vzdálenosti od města než do jeho blízka. Pro všední, odpolední, podvečerní vycházku není výběru téměř. A teď udeřila do veřejnosti zpráva, že *ještě* o jedno místo, o smíchovské divadlo naše, máme se stát chudší. Lze vskutku říci *udeřila*; tak silně dotkla se českého vědomí. V době, kdy Němci uvnitř slovanské Prahy staví sobě divadlo druhé, máme my přijíti o jediné své stálé české divadlo předměstské, a to na předměstí tak velkém a pro nás důležitém, jakým je Smíchov! Vždyť jsme skutečně považovali divadlo to právem již za stálé. Trvalo již patnácte let; jeho podnikatel, pan Švanda ze Semčic, vystavěl odevřenou arénu pro pěkné počasí letní, připojil k ní ale u „Libuše“ také kryté ještě divadlo pro případ časové nepohody, ano i pro dobu zimní. Vskutku se na Smíchově již pak hrálo téměř nepřetržitě po celý rok. Divadlo páně Švandovo mělo své obecenstvo smíchovské i pražské, obecenstvo rovněž stálé. Ovšem to obecenstvo v posledních dvou letech řídlo, vnitřní i zevnitřní lesk Národního divadla vábil a vábil, a skromné předměstské divadlo nemohlo vést pak stejnou s ním soutěž, jak ji dříve ještě vedlo s divadlem Prozatímním. Přece však by totéž,

načas nevěrné obecenstvo as těžce neslo smíchovského svého divadla „konec a pohřeb“! *A ještě tíže* by to nesla veškerá česká veřejnost, ač věru smíchovskému divadlu za těchto patnácte let poskytnula *podpory co nejmiň*. Tak to bývá! Nevěřím však v ten „konec a pohřeb“. Divadlo na Smíchově je nutné, *tedy bude!* Ještě výdatnější garancí je mi ale sama osobnost ředitele pana Švandý: ten bez divadla *nemůže* být, *tedy je bude mít!* Arci ale zasluhuje všemožné podpory v té věci. A snad by bylo dobře, kdyby veřejnost hleděla na samu osobnost Švandovu již jinak než dosud. Nebojím se, že mně osobní mé přátelství k Švandovi zakaluje snad zrak, a pravím bez ostychu: o rozvoj českého divadla vůbec, o rozvoj smyslu pro divadlo v našem národě zvlášt, nemá z nás žijících nikdo ani přibližně takových zásluh jako Švanda!

Švandovou zásluhou bylo, že v divadle Prozatímném místo třikrát jen v týdnu, jakž zamýšleno, hrálo se ihned *denně*. Jeho zásluhou bylo, že vedle činohry zavedena také hned opera. Jeho péčí téměř vydupán pestrý repertoár a dán divadlu moderní, konkurence schopný směr. Když pak po pětileté činnosti Švanda odstoupil, dokázal hned nato arénou svou ve Pštrosce již tenkrát, že Praha má českého obecenstva pro více než pro divadlo jediné, a urovnal tím cestu pozdějšímu sezónnímu divadlu Pištkovu. Švandovou obratností zakotvilo se zimní divadlo v Plzni a pomohlo nám dobýti před důležitého města toho. Jeho řízením rozkvětla nám kočující společnost první třídy, odchovala pražskému divadlu dlouhou řadu výborných sil a roznesla téměř po celých Čechách lásku k divadlu i dobré pochopení úkolů jeho. Jeho péčí máme již po patnácte let sezónní divadlo na Smíchově, připravovalo se tam teď bez hluku, beze vší reklamy české divadlo celoroční a stálé — a jsem pro to vše plně přesvědčen, že Švanda neochabne, že on k tomu cíli také *dojde*. —

Druhá, do veřejnosti vniklá zpráva je potěšnější. Konečně zřízen, nebo alespoň již zařizuje se „český šermířský klub“!

Zajisté že se tak nestalo jen následkem našeho žurnalistického toužení, aby česká mládež místo jiným, prázdnějším věcem věnovala se užitečnému, ba potřebnému šermu, —

zajisté je mladý klub vůbec ovocem nynějšího mocně se budícího přesvědčení v národě, že je nám třeba již směru ve všem opravdovějšího, pevnějšího. Vždyť tomu směru sluší *předně* možnost obrany mužné!

Čeští šermíři chystají první svůj veřejný turnaj k blížícím se svátkům. Navštívíme jej, aby nám pookřálo srdce, abychom poslechli zase jednou, jak řinčí české meče!

NÁRODNÍ LISTY 4. dubna 1886

△ *V Praze 15. května*

Svatý Jene! Natruc všem svatým Václavům i jiným za vlastence prohlašovaným svatým jsi Ty přece jen náš nejnárodnější, nejčeštější svatý! A Tvoje dny, ty „svatojanské dny“, jsou přece jenom nejčistším a nejspravedlivějším zrcadlem českého života! Když se do toho zrcadla zahledíme, vidíme, že *veškerý* český život je věru jen jakoby ilustrací ku Tvoji písni, k písni *Kam jdeš, Jene?*, a to hned již k nejprvnější sloce její!

Vždyť poslouchám tu píseň již dosti dlouho, abych jí rozuměl, abych to věděl! Jak jarně a májově zněla vždycky, když jsem byl já dítě a národ také ještě dítě! Co všechno národ tenkrát dělal, nevím arci zrovna tak dobře; ale nejspíš měl z příprav k svatému Janu radost jako my pražské děti a voněl k mladým břízám před malostranskými domy s rozkoší jako my a věděl nachlup jako my, kolik v kterém dvoře bylo upraveno lampiček kolem světcovy sochy. Když pak se v předvečer sousedé k modlitbě scházeli a lampičky se už rozsvěcovaly a „zpěvák“ už *Kam jdeš, Jene?* spustil, spustili jsme také my, páni kluci, ale jen první tři slova, poněvadž jsme si dle melodie mohli pěkně při nich vejsknout, a pak jsme ihned utekli zase do domu vedle, abychom si tam vejskli znovu. A den nato proudilo se celé Staré a Nové Město přes most a celá Malá Štrana hemžila se už lidstvem venkovským, a my hoši jsme s desetníkem v kapse chodili kolem krámů, od Malostranského náměstí a nahoru k Svatovítskému kostelu, hodně — hodně pomalu, aby se dělaly kramářům laskominy, až konečně jsme si koupili — okurkového salátu za groš, zrovna před Hradem, na nejkrásnější výhlídce pražské. — Achich — to byly krásné máje!

Rok 1848 a 1849 a 1850 nám tu radost ovšem trochu pocu-
chal. Ale pak bylo brzy zase dobře. Národ putoval a zpíval

znovu a my výrostkové jsme zase zpívali s sebou, jenže trochu už jinak, bez pobožnosti, s úsměvem na rtech, — zpívalit jsme na melodii Kam jdeš, Jene? své Hej Slované! — jakožto satiru na tichá leta padesátá, na společenské i politické, lokální i rakouské poměry divné. S úsměvem jsme hleděli budoucnosti vstříc — to jsme věděli všichni, že led se zlomí a pak že vesele vypluje ten náš koráb národní zase na širé, živé moře — pyšně, na obdiv světa — jakpak by ne!

Také vyplul. Byla radost tenkráté žít, vždyť je vždycky radost z mladého, silného, sebevědomého národa! Byl zase po několik let máj a ve dny svatojanské byl *mnohonásobný* máj a Praha se tu skvěla jako kytička na klobouku. „Kam jdeš, Jene, *kam pospícháš?*“ znělo žertovně i vážně zároveň a ze všech stran děl se pospěch ku matičce Praze, která byla zlatá a česká a slovanská a děti své pocelovala i posilovala tak ráda! Měli jsme dobu svých „olympických her“, jak jsme pyšně říkali, a svět se nám vskutku obdivoval, neboť byl přesvědčen, že z té mladé síly *musí* vyrůst práce zdatná.

Už se svět neobdivuje. Z mladé síly nevyrostlo pranic a my už nejsme pyšní také pranic. A po cestičkách ku zlaté Praze není už pospěch pražádný a Kam jdeš, Jene? zní teď tak táhle, tak smutně, jako za suchého léta píseň o déšť, jako píseň pohřební, při níž duní chvějný pozoun. Není třeba výkladu. Do zdravého, kyprého našeho žitniště zaset hned v prvních dnech koukol reakce a umožil všechnu životní sílu. Kormidlo pyšného korábu dáno do rukou neobratných a koráb sedí na písku a svět se nám kolem směje. Děsný pocit, při tomhle smíchu!

Sama matička Praha již jím zkameněla. Nemá dětem co dát, nemá také radosti nad prospíváním jejich, a nevšímá si jich tedy. Co tu bylo příprav jindy! Přímo nesčetné spolky pražské považovaly svatojanské dny za nejpríhodnější příležitost k osvědčení činnosti své a upravovaly venkovským hostům potěchy české, že se až srdce rozesmálo. Zbyla ze všech spolků jen „Česká domácnost“ — kuchyňská škola českých děv — a podala hostům předběžnou zvěst, že žije. — „*Ku Praze tak smutně kráčíš...*“

Po ulicích je od roku k roku tišej a tišej. I tedy to Kam jdeš, Jene? již se po nich zamlkává. Procesí venkovanů jako by příchodem do pražských bran něměla, předříkávač zpívá skoro sám a jen ku konci sloky jako by se pak přece ještě vzpamatovaly ty věrné české dušičky za ním a v chóru, žalobně, tázavě zní to pak:

„*Ach neopust, svatý Jene, —
kdož se nás zastane!*“

I ty moje nebe, — *my samých sebe se musíme zastat* — kdožpak by se nás jiný zastal na tom širém světě!

A když musíme, také samých sebe se zastaneme! To by bylo pěkné, aby národ šestimilionový, mladý, silný, života schopný a také života chtivý, duševně tak nadaný, hmotně nikoli chudý — *takový* národ aby jen fňukal a na nepřízeň časů a lidí naříkal a čekal, až mu zázrakem odněkud sletí pomoc dobrá! *Na sebe — jen na sebe* musíme budoucnost svou stavět, na pomocníky, na spojence žádné! Už jsme se zase jednou přesvědčili — za cenu trochu drahou: za čtvrtstoletí národního života, za řadu let nejkrásnějšího, nejohavnivějšího nadšení jsme se přesvědčili, že puntování se živly našemu národu cizími vede nás jen v slabost a v zkázu, že jen rozvojem vlastního našeho jádra, jen rozvojem demokratické myšlenky, přírodou samou do našeho národu vložené, domůžeme se moci i štěstí!

Vezměme si pěknou náhodu, že jediný spolek Domácnost česká dal poutníkům ještě přívětivou známku života, za pokyn i předzvěst, začněme tedy v té „domácnosti české“ zase s prací svou. Především — začněme hezky každý u sebe! I nejráznější z nás je dosud příliš málo rázný, příliš málo důsledný, je dosud příliš měkký a poddajný příliš. Snad nemůže *každý* právě nejjezovatější stránku povahy své vždy zjevit, ale mužnou neústupnost a hrdost, která vždy a vždy nepřátelům vynucuje úctu, může věru každý dokázat formou některou svou vlastní, a těch nás neodvislých, kteří můžeme být *celými* a odpůrcům sdostatek protivnými ježky, *kdykoli* je toho zapotřebí, je věru dost, ba je nás síla! Vedle sebe pak hledme hned na nejbližší

své okolí, na rodinu, na všechny, na něž máme vliv, — nestrpe v národním ohledu nedbalost žádnou, pražádnou!

A dále: čímkoli se český národ v dějinách proslavil, nic téměř nepříčiněno k tomu z kruhů panských, z kruhů vyšších, všechna sláva, vojenská i kulturní, vzešla z práce lidu. Z téhož lidu stalo se i zázračné naše znovuzrození — rosteme zdola k výši, přirozeně jako strom a také stejně pevně. Všimějme sobě tedy té půdy, z které rosteme, nedejme jí vychudnout, dokažme jí, dokažme českému lidu svoji lásku. Starejme se, pokud naše síly jdou a pokud se dá vynutit z přízně doby, o hmotný prospěch svého lidu, pomáhejme českému dělníku, českému pracovníku vůbec v jeho těžkém boji se životem, hledme humánní cestou rozlušťovat tu obtížnou otázku společenskou, která jinde, kde rozsedlina mezi společenskými stavy je širší než u nás, klade také nepoměrně větší obtíž než u nás. Starejme se o výchování lidu, o chudé děti české — příležitost máme v stálé péči o svou Ústřední matici školskou. Starejme se o další, o snadnější výchování i té mládeže, jež jde již za vyššími duševními cíli, o své studentstvo, o tu „lepší budoucnost“ svého národu — příležitost máme nyní právě hojně, nyní, když studentstvo to samo nás žádá, abychom mu přispěli k trvalému stánku v Praze, k ochrannému Akademickému domu. Starejme se o zúrodnující, osvěžující duševní sprchu i pro ty, kteří neužívají vůbec více škol, nižších ani vyšších, — to je předně starost nás novinářů a spisovatelů: slevme něco z libůstek svých osobních, všimějme si více potřeb lidu! A pak je to ovšem i starostí všech jiných vědců a umělců českých — podporujme, kde můžeme, českou vědu, české umění, viděli jsme již, jaké krásné ovoce přinesla nám péče jen o Národní naše divadlo pražské, a nyní máme příležitost postavit si *druhou* takovou baštu: *české divadlo v Brně* — pomáhejme!

Starejme se o vzdělanost všestrannou, pracujme ve všech možných směrech, hledejme si práci vždy novou — každý ji najde, každý! Aby tedy bylo opět jako v té naší písni svatojanské, v tom známém, prostičkém našem Kam jdeš, Jene? — kdež sloka předposlední praví:

*A tak tedy zůstavuju,
křestane, zde Tebe,
přičiň se a pracuj věrně,
požehná Ti nebe;
buď na stráži ve dne v noci,
přijdu Ti pak ku pomoci,
nenecháš ve světa bídě
zahynouti sebe! —*

Cizina nás ráda identifikuje s národními našimi světci: celý národ náš je jim národ Honzíků a národ Vašků. Dobrá! Necht' tedy každého svatého Václava výskáme, že národ toho roku měl zase „žně dobré“, a necht' o každé dny svatojanské cítíme a jásáme, že *jsme plni májově jarní síly a že jdeme kupředu!*

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1886

△ V Praze 22. května

Že prý, když pánbůh na nás se jarně usmívá, máme také my usmívati se na svět, když nás dobrotivým svým sluncem hřeje, máme také my dobrodiní prokazovati lidem kolem, a když on nás obsypává kvítím, máme také my kvítím obsypávati jiné. — Dobře, tedy *budu* obsypávat kvítím, *budu* prokazovat dobrodiní, ale — to povídám ihned — nejprv *sobě*: já jsem první!

Také mám dobrodiní věru teď zapotřebí! Padesát lidí mne denně potká, zastaví nebo sprovodí. Kam prý letos půjdu na venek? — Nikam. — Ale, ale, to prý by bylo pěkné, venek prý mi udělá náramně dobře! — Pražské moje pohodlí mi nenahradí. — Ale ten vzduch, a například hlavně to mléko — *to venkovské mléko!* — Já už necucám. — „Hehehe,“ a že prý jsem čtverák. Ale že prý nějakou krajinu vidět *musím*. — Já „krajinu“ už viděl. — No zkrátka, někam prý musím ven — vůbec *někam!*

A já povídám: nikam — nikam, *nikam, nikam!* Jel by za mnou „můj“ řezník? „Můj“ uzenář? „Můj“ pekař? „Můj“ Makovský s plzenským pivem? Poběhne za mnou má postel, dva metry dlouhá, metr široká, s pěknými žiněnkami, různými pokrývkami, vždy čerstvým prádlem? Vzduch — prý vzduch! Dejte mi pokoj se vzduchem, v Praze máme také vzduch! To, že ho dávají pořád do novin, nedokazuje proti němu pranic! A když chci nějaký jiný, „venkovský“ vzduch, vyjedu si tramvají za půl hodinky do Stromovky nebo parníčkem do Chuchle a mám vzduchu, že mne až hlava bolí! A když zase tedy chci vidět nějakou krajinu, vezmu si svoje fotografie a svůj stereoskop a jsem jednou na Helgolandu a podruhé na Bosporu, potřetí na Špičáku u otce Prokopa a počtvrté na Etně u matky Bombinové, a ne den co den v Ouně-

ticích nebo ve Chvalech! — Doufám již, že si tohle každý čtenář mých fejetonů pěkně tedy přečte a dá mi ode dneška rovněž pěkně pokoj! A kdo není čtenář mých fejetonů, je beztoho nevzdělanec a s takovým já veřejně na ulici ani nemluvim, já hledím na čest!

— Tak, a teď bych tedy už měl trochu času prokazovat dobrodiní také jiným. Užiju způsobu nejlacinějšího: já svým bližním něco *poradím*. Aby to udělali jako já totiž a zůstali taky v Praze. Budeme se tu spolu bavit. Budeme po bývalém, dávném způsobu pražském „dělat výlety“ do Hvězdy a Šárky, do Kunratic a Krče, ve všední den i v neděli, s kytarou na zádech na modré pentli a s holčičkou pod páždím na růžové pentli — achich, to byly krásné časy! Zcela jiné nežli teď, kdy lidé se nudí po „letních bytech“, na hloupě vsi, při špatném jídle a pití, v nízké světnici a na krátké posteli, v smradlavých zahrádkách a u prášivých silnic. Tenkrát jsme neměli párníků a železnic, mohli jsme z Prahy si vylítnout jenom nedaleko a těžce, asi jako když si mladý vrabec poprvé vylítne — vypadne z hnízda, dnes — jaké by se daly pořádat výlety *dnes!* Na Karštýn a Kunětickou horu, do parků ve Veltrusích a ve Vlašimi máme dnes blíže a pohodlněji, než jsme měli tenkrát na Cibulku za Smíchovem nebo do Podhoře za Bruskou branou. Lidé by si vzájemně navykali, společnosti by se ustálily, výlety by se smluvily vždy delší a delší, na osm, na čtrnáct dní, na čtyry neděle — do Šumavy a Krkonoš, do Macechy a na Tatry, do Kostnice a Švédska — dál, ještě dál.

Výlety takové by docházely najisto brzy obliby velké, neboť moderní české touze naší po spolkových hodnostech dalo by se při nich vyhovět co nejdokonaleji. Dejme tomu, že by společnost skládala se například jen ze 14 osob — dobrá: 1 předseda, 1 místopředseda, 1 jednatel, 1 pokladník, 4 výborové, 2 náhradníci, 1 praporečník, 1 praporečníkův náhradník, 2 revizoři účtů = 14. A byla by ještě ta výhoda velká, že by společnost všude — *všude* pak se reprezentovala co česká. Jednotlivý Čech, jak známo, snadno se v cizině ztratí, jako jednotlivá kapička vody v slunci; když je jich víc, je už kontrola, „udržuje se míza“.

Ošklivá vlastnost u nás, že je tak často potřebí kontroly té, že —

Budu to stylizovat velmi pěkně, řeknu: máme to neštěstí, že máme to štěstí, že ten náš český svět je o celého půl světa větší, nežli jsou jinde světy! Jinde mají co přídavek ku svému světu jen ještě „polosvět“ jeden, my máme hned dva: „polosvět společenský“ a „*polosvět národní*“. Tamten se skládá také u nás z pohlaví jen jednoho, jehož členové mají určité jméno své, u nás dosti pěkné, až příliš pěkné; *tuten* náš prazvláštní skládá se ale z pohlaví obou, a měli bychom mít pro jeho členy tedy také snad jména různá. Snadže ženilkové a „.....“ — či myslíte, že by také pro *mužské* jeho členy stačilo známé to jméno *ženské*? Nu, at už myslíte, nebo ne, o to se mi nejedná — chtěl jsem říci jen, že jako je na polosvět společenský přísná kontrola policejní, měla by být na polosvět národní zase co nejpřísnější kontrola politická — a — a já už tu ošklivou věc raděj nechám — a budu dále „sympat kvítí“!

A dále „prokazovat dobrodiní“! Jenže — komu honem! ? Mám českým kuželkářům, jichž sezóna zrovna počíná, napsat vloni slíbenou, vzletnou báseň? Mám naši školní mládeži, smažící se teď v horkých světnicích školních, vypravovat, jak žáčkové v Americe najednou provedli strike, jak nešli více do školy, a tím do vnímavé, kypré duše její nasít símě lepších činů? Mám — — hrome, mně se zdá, že už to mám! Když člověk český žurnalista neví někdy, o čem zrovna psát, *tři* jsou pak věci, kteréž povždy ho drží nad vodou! Lzeť mu psáti a) o rovnoprávnosti, b) o nestatečnosti naší národní (o naší národní statečnosti nepsal ještě žurnalista žádný — pročpak asi?!), c) o literatuře. Dobrá, budu psát o literatuře. Já věru nenahlížím, proč bych o literatuře nepsal!

Včera jsem byl v krámě svého kněhkupce nakladatele. „O čempak budete na neděli psát?“ ptal se. — „To já ještě nevím.“ — „Pište o mně; něco hezkého!“ — „Když o vás ale nic hezkého nevím!“ — „Víte co, pište, že se kupuje málo, hanebně málo kněh, že národ je k literatuře netečný, — promluvte národu do duše. Dobrá myšlénka, he?“ — „Výborná!“

Mluvím tedy národu do duše. Národe, ty jsi k literatuře

netečný — rozumíš? A kupuješ málo, hanebně málo kněh — slyšíš? Copak ti nenapsali páni kněhkupci a nakladatelé čeští, k tobě tak laskaví, tak otcovští, sáhodlouhé kázání do novin a nedali je podepsat dvěma sty vysoce ctěnými muži (mezi nimiž také mnou), že jsi nedbalý — odpust! —, že jsi budiž-kničemu — odpust! —, že ale vzdor tomu v neskonale lásce své tě napomínají ještě jednou, a ještě jednou, ba že tě napomínati ani už nepřestanou, dokud nevejdeš do duše své a do krámu jejich a neobrátiš mysl i kapsu svou? Četls? Nu a?

Národe, snad se mylíš! Snad si mylíš, že české kněhkupectví je jako zlatokopství, že to, co kněhkupec například strží, zůstane mu už také v kapse? Ach ne, kotátko milé, i on musí ty knihy zase jiným platit — a zůstane-li mu *přece* něco z toho strženého, je to *nanejvýš* čtyřicet procent, ano! Ještě kdyby alespoň tržil tedy pořád, prodával pořád! Ale já už viděl kněhkupecká šuplata, v nichž bylo desítek a pěttek sotva do polovice, — přísahám! A zažil jsem v kněhkupeckých krámích okamžiky, že tam mohlo dvakrát *třikrát* tolik být kupců, co jich tam bylo, — jak tady stojím!

Ty si mylíš, že *každý* český kněhkupec, český nakladatel je zrovna už Rothschildem, ne? Vidíš, já sám znám některé, kteří ačkoli jsou už dvě, tři, ano i čtyry leta nakladateli, nemají pořád ještě v Praze dva domy! A znám kněhkupce, kteří nejen z krámu ku svému obědu posud chodí pěšky, nýbrž i pak najedení, napraní a těžcí zase *pěšky do krámu zpátky* — věříš mému slovu?

Snad jsi, národe, našel tedy někdy na některém nějakou chybičku malou. Snad ti napadlo, že je jich pojednou příliš mnoho, než aby mohli všichni zbohatnout tak rychle, jak by ovšem zasluhovali. A že dělá jeden druhému konkurenci až zbytečnou. Jakmile začne jeden vydávat „bibliotéku“ nějakou, že začne jich po něm „bibliotéky“ vydávat hned deset. Jakmile vydá jeden něco od proslulého X., že od téhož proslulého X. musí mít všichni ostatní také každý něco a berou mu manuskript pod perem a vynucují z něho nové i staré věci, třeba bezcenné, jen když opatřené jmenem. Snad ti napadlo, že vydává se mnoho zbytečného, slabého, a málo dobrého a vyho-

vujícího potřebě národu. Vidiš, máš pravdu. Ale copak myslíš, že oni to nevědí? Jen promluv s nimi, s jedním po druhém, — každý — ale každý ti řekne: „Ano — *ti ostatní!*“ Nepohne tě spravedlivost tak velká?

Národe, „zázračné tvé vzkříšení vzešlo jen z literatury“! Národe, „osvětou k svobodě...“, „národ, který nedbá písemnictví svého...“, „národe, tak jako ten poutník...“ — no neplač — neplač, povídám — nebo tě — —

Tak, teď jsem vám, páni nakladatelé, národ už naladil. Teď to už půjde. Ale musíte se také sami přičinit trochu. Také sami hledět národ udržet v dobré míře. Sdělím vám tu ještě pomůcky některé. Jakkak, kdybyste například dávali do novin seznam *všech*, kteří dne minulého kupovali ve vašem krámě? — Naše administrace vám to bude počítat dost lacino, já jí řeknu! Nebo kdybyste vedle krámu měli malý taneční sálek, kdež by váš personál s každou dámou, která si u vás koupí svazek básní, zatančil čtverylku a polku? Nebo kdybyste každému odběrateli — od 50 kr počínaje — dali los, ku konci měsíce by byl pak tah a odběratel by mohl vyhrát nůši celeru, fasaňkový vůz, šestiletou kobyly, nebo tak nějaké něco. Nebo —

Ale — pro dnešek dost! Mne od toho prokazování dobrodiní zrovna už pravá ruka bolí — dost!

Velevážená čtenářka a skoro stejně vážený čtenář mně dovo-
lí, abych nejdřív si tu odbyl záležitost praktickou, řekněme
obchodní; alespoň nebudu pak roztržit a kosobručiv. Tedy:
„Prohlašuju tímto veřejně a slavně všem letošním luftákům
pražským, budiž jmeno jich již jakékoli, jakož i všem cestova-
telům, vandrovníkům, výletníkům a lidem letně potulným
vůbec, že nepůjčuju *peněz žádných! Ani krejcaru!*“ —

Povídám: to bude zase rumrejh! „Kamaráde, půjč mi
stovku; víš, já byl venku a nezaplatil jsem tady ještě činží!“ —
„Nemáš při sobě třicet zlatých, bratře? — Upřímně řečeno:
pro naši dřívější kuchařku — zapomněli jsme jí před odjez-
dem vyplatit službu, rozumíš?“ — „A to je dobré! Teď musíš
tu večeri zaplatit také za mne; zrovna teprv vidím, že jsem
peníze zapomněl doma!“ — To tak! My budeme sedět doma,
vidte, a počítat s rozumem a škludit při každé zlatce, vidte,
a vy si budete lítat po světě, po cizích krčmách, po železnicích
a lodích, a pak přijedete a přisednete a řeknete: „Dej mi!“
Až budeme bláznit! — Je mi při myšlénce na všechny ty
nastávající luftácké rozpaky zrovna blaze. Sedím tu u svého
stolku, přede mnou leží mapa Evropy, Asie a Afriky a já se na
ni dívám. Kdybych byl šel na tři letní měsíce na Kavkaz, jakož
jsem měl chuť, byl bych utratil, řekněme, 3000 franků.
Kdybych byl šel do Pyrenejí, jakož jsem měl také chuť, zase
3000 franků. Kdybych byl šel na Nordkap, 4000 franků.
Zkrátka, já už to sesumoval včera večer: jenom za tyhle tři
měsíce ušetřil jsem letos 45 000 franků — ty mám v kapse,
na ty si mohu praštit — — ou! —

Achich, už se Praha zase plní. Jakkak to bude dlouho trvat
a už tu budou zase všichni staří známí a několik tisíc nových
známých k nim. „Vlaštovky“ jejich už lítají po ulicích a už je

oznamují. Ty „vlaštkovky“ mají čtyry kola, napřed buclatého koně, jsou natřeny černě a žlutě a nesou nápis „C. k. pošt. vůz zásilkový“ — totiž, nemýlí-li mne právě teď paměť. Bylo zajímavé, jak usínala ta pražská pošta, když před dvěma měsíci Praha se stěhovala „na ven“. Místo hřmotícího vozu, hřmotícího třikrát denně, přijížděl do ulice dvakrát denně poštovní trakař. Pak už ani ne trakař: poštovní poslík vzal si přes rameno mošnu a stačila mu na zásilky všechny. A pak nepotřeboval už ani mošny, vstrčil si „zásilky“ do kapsy u kalhot, zapálil si cigaretu a šel. Kdyby nebylo „malých gulášů“ a „velkých z Plzně“, věru by byl nevěděl, jak obědu vyčkat!

O čemž jsem nechtěl ale mluvit, nýbrž o těch několika tisících nových známých. To budou, rozumí se, samý student a samá studentice. Jen sem s nimi, vždyť my potřebujem! Ať nám pomohou čínži platit, ať se při nich přinajíme, ať dají něco utřít v krámech. Alespoň ať pomohou trochu zas na nohy literatuře školské — ostatní literatura se přizívá při tom. Ach kéž by se mohlo učinit i s tou ostatní jako s tou školskou! Kéž dostává každý občan rok co rok „Seznam knih, ministerstvem schválených, pro životní kurs 1886 atd. předepsaných“ a musí — *musí* si je všechny koupit! Nějaký, třeba zcela malý zákonek by na to stačil. A slavná vláda by měla také svůj profitek při tom: mohla by mít svou „normální kněhtiskárnu“ a svůj „sklad normálních kněh pro dorostlé“, mohla by si živit své „normální básníky“ a „normální povídkáře“ — ale snad stačí již tento můj pokyn skromný. Posud měl český občan jen „právo“ na kupování českých kněh — hm, právo! — práv svých nedbá dnešního dne žádný pořádný Čech: my chceme mít *jen* povinnosti — ano!

Jen sem tedy do Prahy s tou drůbeží lidskou, potřebujem jí mnoho! Jen ať si nemyslí žádný otec, že jeho synek pro studie nemá talentů slušných, že by neprosplával ve školách, že tedy v Praze nemá co dělat, — ach my tu máme v Praze tolik škol odborných, že se pro synka jistě *něco* najde! A konečně — kdyby synek vskutku neměl talent téměř žádný! Tak daleko to přivede přece, aby se dovedl blamovat nějakým „evangeliem sv. Jana“ nebo nějakým „estetickým rozborem Kralodvorské-

ho rukopisu“; může tedy být například universitním profesorem. A kdyby snad — hloupá myšlenka! — nedovedl ani toho, nu tak tedy může být českým politikem; ten nepotřebuje už pranic na světě umět.

Či snad je pantatinkův synek ničema? Nezbeda nenapravitelný, malý dareba, slibující, že se stane darebou velkým? I pro takové pánky máme zde svůj ústav — v Libni, zřízený z obecních peněz, nazvaný „penzionát“. Ústav zajisté blahodárný, o němž byla tuhle ve všech novinách řeč obšírná. Mají prý mu dotyční rodičové věnovat svou přízeň, aby kvetl. Hm — rodičové — na těch záležitích málo! Když nebude kloučků darebů, může penzionát brzy jít flautem! Na těch *klucích* to záleží, k *těm* se má mluvit, *těm* se má vyložit cíl a blahodárnost nové školy, v *těch* se má budit vlastenecký cit a občanský smysl, aby byli tedy ve prospěch dobré věci ničemni ze všech svých sil, z celé své duše, tak ničemni, aby je musili na rukou na nohou svázat a honemhonem do Libně dodat! Vždyť si snad nechají říci! Z penzionátu je pěkná výhlídka na půl pražského kraje, je tam dobrá strava, laskavá obsluha — —

Což o hochy — tam či tam, do některého odboru přijdou! S děvčaty je ale trochu hůře, pro ty vskutku není odborných škol ještě dosti. Vždyť ono by se skutečně snad mohlo stát, že by některá dívka česká nechtěla být telegrafistkou nebo úřednicí poštovní, učitelkou literární nebo industriální, guvernantkou nebo kněhvedoucí, nýbrž že by — no, *mohlo* by se to stát! — že by se chtěla *například* provdat. A máme pro to povolání nějaké cvičné, nějaké učební kursy? Ba ne! My máme pouze spolek Domácnost a ten cvičí dívky jen a jen ve vaření a s tím jsme už hotovi.

Jak jinak — ach! — v cizině, ve Švýcarsku, ve Virtembersku ajj. Tam mají celé „školy domácnostní“, v nichž z domácích uměň není vynechána ani jediná! Ano, mají takové školy i kočovní, které jdou z kraje do kraje, jsou vydržovány okresními spolky i státní podporou a přes zimu naučí za levný peníz (26 marek) děvčata *všemu*. Opisuju z programu: „Děvčata se cvičí ve *všeckch domácích* (čistění, šití, vaření, nakládání s vařivem, zacházení s šatstvem, v praní, žehlení, v čepčářství,

mlékařství, domácím zahradnictví, drůbežnictví), v *pracích industriálních* (v pletení, správkách, háčkování, šití od ruky i na stroji, krejčování), v *odborech vzdělávatelných* (v počtech, kraso- a pravopisu), v *zápisnictví, zdravotce a ošetřování chorých.*"

To je tam toho! A u nás skoro nic! Nu, ale nezoufejme. Když jinde, zavede se konečně i u nás. Ba snad dosti brzy — snad alespoň do desíti let. Duch můj letí té době směle vstříc — má fantazie vidí již rozkvět — vidí a slyší hotovou scénu:

Pan Josef Malvazínek odhodlal se, že se ožení. Rozumí se, že se to všude hned rozneslo a právě teď vidíme ve světlém a velkém prvním pokoji páně Malvazínkova bytu slečnu Márinku Količkovu, která přišla, aby mládenci řekla, že by si ho jako vzala. Pěkná holka, ta slečna Máry; štíplého vzrůstu a po ulici se nese jako vlaštovka. Ale teď je dojmem nějak zhroutěna dokřiva a v rozpacích zrovna až po krk. V bílé své, bílou rukavičkou pokryté ruce drží balík bílých archů, atesty to nejrůznějších škol odbornických.

Pan Malvazínek pohlíží na ni přísně a měří ji od hlavy k patě. „No — vy se mi líbíte — mám tu sice už nabídek několik, velmi pěkných — vždyť se ale uvidí! Kdepak máte atestáty svoje?“

Pan Malvazínek si nasadil cvikr a probírá se popsány mi archy, pohlížeje chvilkami přes ně na slečnu Máry.

„Zdá se, že jste nebyla líná! Z pečení štrudlu prvnicka — z nadívání vepřového hrudí prvnicka — z přebírání rozinek, z krájení mandlí, z loupání švestek prvnicka — nu, dobře! Ze štipování punčoch dvojka, ze záplatování košil dvojka, z přišívání knoflíků — trojka — hm, to mne zaráží, knoflíky mám rád v pořádku nejlepším — kdybychom se shodli, Máry, musila byste ještě na čtyry neděle do knoflíkové školy — rozumíme? — Drhnutí schodů — dvojka, mytí oken — trojka — no, co na tom, já nemiluju mytí oken — — ale — ale poslouchejte, Máry, kdepak máte atest, že umíte mýt a česat děti?“

„Prosím — v té škole jsem nebyla,“ koktá červenající se Máry.

„Já vám ale musím zcela upřímně říci, že hodlám být

hlavou rodiny, — slyšíte, Máry? Ještě jsem se sice nerozhod, jak velká ta rodina bude, — myslím tak asi mezi třemi a pěti — ale to se rozumí, že když přijdu domů a budu chtít své děti zhubičkovat, nesmějí být umouněny, ukoptěny —“

„Já jsem své mladší bratříčky a sestřičky poklízela všechny —“

„To je jen praxe, holka, — pouhá praxe — dnešního dne musí mít vzdělaná žena také teorii! Víte co, tedy čtyry neděle ještě kurs knoflíkový, čtyry neděle kurs dětinský, a pak tedy —“

Nedořekl — slečna Máry mu padla kolem krku. —

Scéna, o níž lze říci, že je vskutku pěkná. Ach — kdože by jim nepřál toho příštího manželského štěstí!

NÁRODNÍ LISTY 29. srpna 1886

„Poslouchej — chtěl bych být Apollo belvedéřský!“

To mne zarazilo, taková řeč zaráží vždycky. Zastavil jsem svůj krok a nechal bavící se pány předejít. Ten, který byl právě pronesl mytickou choutku svoji, byl muž statný, velký; v levé ruce jeho lámal se smeknutý slaměný klobouk a pravá ruka šátkem stírala pot s hlavy a krku. Apollinem ovšem nebyl; ale mohli z něho udělat směle dva Apolly, dvě Apollinky a ještě několik apollinských dětí, už povyroslých.

„Tobě by to tak slušelo, blázně,“ odsekl soudruh, o nějakou tříštku tenčí.

„No jen nebuď zlý — vždyť já bych tobě také přál, abys tedy byl Apollo belvedéřský! Považ si tu rozkoš — v tomhle parnu nemusit mít na sobě pražádných šatů — moci chodit po světě pěkně nazi — to parno, bože, to parno!“ —

Zrovna příjemný chládek ovanul mne z té řeči moudré a pěkné! Ach ano — ano — když tomu ale nedovoluje náš „národní kraj“, a také ne morálka, a také ne policie!

Je to parno! Ale neříkám: úmorné — ó ne, já takových řečí nemiluju! Pročpak „úmorné“, když záleží při naší kultuře jen na tom, jakže si to člověk zřídí? Když si teď zalezu v plavárně do kabiny, svlíknu se, jak ani belvedéřskému Apollu svlíknout se nedovolí, zasednu pak do řeky až po krk, obličejem po vodě, a nechám si hravými vlnkami zádička hladit a chladit, — hrome, není to rozkoš? Necítí jí čtenář při mém popisu zrovna s sebou? A není mi vděčen? — Ale prosím, mohl bych rozkoš tu mít v zimě? nebo jen, kdyby nebyla ta prý „úmorná“ parna?

Člověk stává se přitom tak mladým! Alespoň v myšlenkách: zalétají mu nazpět do těch mladých dob, kdy takto sedával — ne v kabině uvnitř, nýbrž venku pod hučícím jezem, a rozpěněné vlny mu bičovaly tělo a ječely silou a člověk roz-

koší ječel s sebou! Nebo ještě dále zpět, až do těch hravých let, kdy člověk dítě drobné sedával o letních prázdninách uprostřed návse nahý, jak ho pánbůh stvořil, na břehu černého špinou splavu, vedle hřejících se hus a kachen, kdy rukou bral z vody bláto a potíral jím to bílé tělíčko svoje, jen aby měl „příčinu“, pročže se vrhat do splavu vždy znovu a znovu a nejit domů ani! — Tuhletu radost může si našinec dnešního dne popřát ach! již jen figurálně, tuze figurálně! Když si vezme například do ruky některé německé noviny, které nás Čechy kvůli — Balkánu právě teď špiní nejnečistšími, nejstaršími anekdotami a nejhrubší nadávkou, a pak, když si kvůli očištění vezme zas kterékoli jiné noviny německé, které nám — nadávají sice také, ale kvůli něčemu jinému!

A ještě jednu rozkoš poskytují nám ta parna, rozkoš taktěž kapalnou, tekutou. Čtenář dívá se na mne vlhce radostným zrakem a šeptá: „Pivo! — ?“ Ano, můj milý, pivo! *Co bychom teď byli bez piva!* Měl jsem druhdy přítele, Němce z Bavor, — byl to člověk tak hodný, že jsem někdy nemoh ani věřit, že je Němec! Ale protože byl z Bavor, měl rád pivo, upřímně rád! A když ten výtečný muž navečer býval tedy už tak asi mezi desátou a dvanáctou (sklenicí) a já v němém obdivu jsem hleděl na něj, tu plácnul on vždycky dlaní na zeď a pronesl s pohnutím hlubokým: „Nechtěl bych být ani naživu, kdyby ve světě nebylo pivo!“ — My ale můžeme věru volně dle výtečného muže toho teď říci: *Nemohli* bychom býti ani živi, kdyby nebylo piva!“

Dobrého piva — zaznamenávám co spravedlivý kronikář, že je letos vzdor „švestkové době“ vsutku posud dobré. Doufám, že je tím neuhranu. Že zůstane v lahodné čistotě své, od pivovarské kádě až do pивní sklenice, přes všechny horké časy, přes všechna parna krutá. A dám pánům hostinským za krásnou letošní snahu jejich odměnou přátelskou radu. Aby učinili po příkladu kolegů svých berlínských, „temperovali“ místnosti svoje a každý si vyvěsil tabulku na dům: „U mne je jen 16° R.“ — „U mne jen 15°.“ Vždyť to ani nemusí být zrovna pravda! My si teploměrů s sebou nepřinesem — jen když si budeme alespoň *myslit*, že sedíme v příjemném chladu!

Domysl je věc tak krásná! Tak mnohý básník si myslí, že má talent, nu a domysl ten — mu vskutku „dělá dobře“. Tak mnohý manžel se domýšlí, že má věrnou ženu, a zatím — nu zatím je také dobře! A kdybych chtěl být zlý, mohl bych tu jen poukázat na praxi politických vůdců našich: říkají nám, že je všechno dobře, že můžeme být spokojeni, nu a my *jsme* tedy spokojeni. Ba my mezi sebou máme až „fanatiky spokojenosti“, smí-li se toho výrazu užít, a máme jich celé houfy, celé pluky.

Zrovna kankán „národních slavností“ rozzuřil se letos už po těch našich Čechách! Čte někdo ještě popisy v novinách? Není každému už ouzko, když beře jen časopis svůj ráno do ruky a rozvívá stránku, na které redakce umísťuje ty své popisy povinně věrné? Kdyby alespoň z nějaké, jen trochu dozírné dálky kynul nám konec té slavnostní — vlastně té „oslavovací“ vřavy: neboť kdyby bylo zůstalo jen při těch nutných a prospěšných, třebaže četných slavnostech ve prospěch Matice, nikdo na celém českém světě by si byl nezastesk ani šeptem! A kdyby dle jakékoli známky mohlo se soudit, že také tato chumelenice přejde a že přejde dřív, než zasype a pohrbí všechn cit i rozum! Ale směr, jakým se v tom svém oslavování beřem, neslibuje ani po desítiletích konec!

Jen od „Abdona Martina“, jenž „složil jednu píseň v Kancionálu bratrském“, až po „zlatníka a měšťana *Žvejkala*“, od něhož je Popsání trojích cest, máme dle Jungmanna as patnáct set českých spisovatelských jmen a z těch čeká alespoň ještě 1450 na oslavu svoji! A mezi ty se vřadí hudebníci a výtvarníci, vojáci a politici, průmyslníci a obchodníci, a zatím umře zase několik set spisovatelů nových a — a —

Ještě nikdy nebylo tak veselo v Čechách! A ještě nikdy nám nebylo přitom v duši tak teskno a ouzko. Jako by do srdce padaly jen výkřiky a vzdechy z té jásající vřavy. Však víme všichni proč! A mýlil by se, kdo by se domýšlel, že on jen cítí tak zvláště, tak hlubně.

Těžko odolat dojmů: napsal jsem si baladu malou. Nepravím, že je dobrá, ani že je příjemná; ale *časová* je, a proto ji sem kladu:

Kýs přišel cizinec v náš český kraj
a rozhlédnuv se stanul udiven.
„Co to tu veselý je za mumraj —
toť věru došel jsem ve šťastný den:
zde každé oko plno bujné chutě
a po všem kraji jako na redutě!

Stožárů pyšných kolem celý les
a sláva — sláva! hřmí to odevšud,
kam pohlédneš, vstříc víří hlasný ples,
zní klarinet a chlípný chechtot dud,
a housle sviští, kolovraty vrní,
že šumem klokotným až hlava brní.

Hej, příteli, jaký to máte hod?
Vždyť samý fábor jste a samý květ!
Snad olympickou hru váš slaví rod,
že orlem vznes se nade chrámem věd?
Či srazili jste nepřitele k zemi,
že radost bouřnými vře peřejemi?“ —

„Ach ne — toť pohřeb, co zde vidí pán!
Zvyk staročeský takto vede nás,
že sotva mrtvý do truhly je dán
a sotva dozní nad ním ‚Animas‘,
my hupky ze hřbitova do hospody
na taneček a rosolečné hody.“ —

„A na čí tryznu jsem to přišel sem?“ —
„Ach — český národ vznes se v říši duh!
Však trpěl dlouho — buď mu lehka zem —“ —
„Jak? Český národ? A co vy — probůh!“ —
„My synové — juchjuch! — vždyť zříš, že dbáme
a — jak jen můžem — národ pohřbíváme!“ —

Kdybych řekl, že mne „stříbrná šiška“, ples pražských řezníků, nezajímá pranic, ale prapranic, ba že časopiseckých zpráv o ní si ani nevšimnu, nebude mi to nikdo věřit. A kdybych řekl, že rovněž se nestarám o ples „pražských polirů“ nebo o taneční zábavu „ševcovských dekretářů“, o matiné „svorných cihlářů“ nebo zástěrkový večer „sjednocených předměstských kočů“, řekne také zajisté každý: „Ale jdi — vždyť tohleto není ani možno!“ A vidíte, já mluvím *přece* jen pravdu! Zato se přiznám, že mne oznámený ples českých spisovatelů zajímá co nejvíc! Ba že s napnutím přímo zimničným sleduju každou, třeba sebemenší časopiseckou zprávu o něm, z nichž první objevila se někdy před pěti měsíci a druhá prý už přijde hned někdy příští týden. Řeknu také hned příčinu: tamty svrchu jmenované plesy dovedu si myslet, dovedu si je v obrazotvornosti své představit — ples českých spisovatelů si myslet nedovedu. Ne a ne, ať mučím svou fantazii sebevíc!

My čeští spisovatelé jsme na takový ples *příliš* slavní! V Německu je jinak, tam je hej, tam arci si mohou dělat spisovatelské bály a spisovatelské sjezdy! Tam mají dost literátů i méně slavných, skoro neslavných, jen tak třetí až desáté třídy — kdežto pak tedy těch několik světově slavných, kteří přijdou na ples, stojí někde s příslušnou nafouklostí v koutě a domnívají se, že se jim mladá děvčata obdivují a k nim se modlí, zbude přece vždycky ještě dosti těch, kteří se opravdově baví, ano i tančí. A rovněž tam na spisovatelském sjezdu! Dva tři opravdoví, až příliš opravdoví výtečníci, a pak třeba sto jiných, kteří se těm dvěma třem do očí, do zad a do novin smějou! Ach, jak je to krásné, býti spisovatelem neslavným! Moci nadávat, jiným se smát, bez obavy, že to na člověka také přijde! My té rozkoše, ach! neznáme. My jsme *samý* výtečník,

světovák, ohromník, duch fenomenální — mezi námi není žádný Žižkov nebo Petřín, je jen samý Boubín a Sněžka, ba skoro už jen Sněžka! Můžete si ale myslit nesmrtelníka, jak metelí „kalup“? Fenomenálního ducha, jak drmolí „řezanku“? Výtečníka, jak šoupá „trakař“? Ohromníka, jak kolíbá „žida“? Sněžku, jak při „kadrile“ tančí sólo?

Nene — já si nedovedu myslit žádné plesání na našem spisovatelském plesu! Zato mně ale moje obrazotvornost vykouzluje ihned celou řadu obrazů jiných, různých, trochu spletených, ale nevýslovně krásných!

Jeden obraz: Pojednou se na plesu výtečníci ztratili. Ono je to tak milé, nechat se pohřešovat, hledat! „Kde jsou? — Kde jsou!“ volá smrtelnictvo a hledá. Konečně je také najde. Jeden se byl schoval za splývající oponu a stál tu pak, malebně loktem opřen o sloup. Druhý tisknul čelo k svrchu sloupečku, na němž, v houští květin, bělá se „laškovný“ Amor. Třetí leží u květinových hrnků natažen na zemi, dlouhý, jak ho pánbůh stvořil, — patrně se v poetické roztržitosti domnívá, že leží někde v lese. Seberou ho a je, přivedou ho a je k sobě a zapřádají s nimi v smrtelné své dychtivosti hovor. Nesmrtelníci odpovídají jenom šeptem, nepronášejí nic určitého, dávají najevo, že je ve světě všechno tak bídné, tak malé, — hekají a fňukají — krotí hlavou vůbec a hubou zvlášť — tuze, tuze pěkně!

Druhý obraz: Po sále jsou samá návrší malá, zvýši as tak pořádné kupky sena. Nahoře na každém stojí pozlacený trůn, na trůnu sedí obobkovaný básník, s tváří obrácenou ke stropu. Vedle něho stojí a sedí dvě vzrostlé ženštiny-andělé, v antických řízách, s křídly na zádech, jedna zapisujíc suchým perem něco do prázdné knihy, druhá drnkajíc nehybnými prsty na bezstrunné lýře. Po vršíčku dolů samý ženský anděl, pořád ale menší, až pak zdola čumí vzhůru už ty nejmenší, s podepřenou po rafaelovsku bradou. Průvod nadšených čtenářek putuje sálem od vršku k vršku, zastavuje se a líbá básníkovu ruku. Přitom hudba hraje a kapelník hází celým tělem, aby mlaskání dělo se v taktu. — Také pěkně!

Třetí obraz: Všichni přítomní smrtelníci pohromadě v mrač-

ném houfu. Uprostřed kroužek zády k sobě obrácených, trochu nahnutých mužů, držících v znaku kulatý svršek stolu — vypadá to jako Radeckého pomník. Na té tabuli stojí výtečník, jeden z ouhlníků. Právě se domlouvá — chci říci: právě už domlouvá a hlas jeho burácí hromem. „Pánové! Za posledních dob vzmáhá se mezi námi neplodná kritika. Často se zatracuje to či ono, co ten či onen napsal, a klade se mu za vinu, že to napsal špatně. Pánové! Nikdo z nás nemá privilegium na sepisování věcí dobrých; *každému jest ku spisovatelsví cesta otevřena*. (Výborně!) Píše-li kdo špatně, nechť vystoupí jiný a píše líp. (Výborně!) *Snadno je zajisté kritizovati a ještě snáze haniti, ale těžko je lépe učiniti*. (Výborně!) Mám za to, že jedna dobrá kniha váží více než deset kritik! (Výborně!) Tím loučím se s vámi a vyzývám vás, *byste nám všichni pomáhali vítěziti* a s pohrdáním odvraceli se od každého, kdož opovažuje se kritizovati spisovatelské naše skutky.“ (Nekonečné Výborně! a Sláva!)

Čtvrtý obraz: Každá „tanečnice“ obdržela právo přinést si svůj památník s sebou a poprosit přítomné veršovce i prozaiky do něho o myšlenku skvělou. Sál je proto rozdělen na samé malé kumbály, v nichž každém sedí u stolku spisovatel. „Tanečnice“ přicházejí odpočítány po padesáti, vstupují, kladou své památníky na stůl, vyjdou zase a zavrou za sebou dveře. Neboť génus básníkův nesmí být vytrhován a nikdo nesmí se dívat, jak spisovatel plodí, jak vytahuje připravené ceduličky z vesty, jak opisuje z nehtů, jak —

Já jsem přece jen chlapík geniální! To musím říci: já se sobě líbím! Vždyť já jen chtěl právě o *těch* památnících dnes mluvit, učinil jsem tedy úvod jen asi jednoho sta řádek (čtenář si je může spočíst) — a vida: už jsem u nich! Pouhá stylistická zručnost, pravím skromně.

Ano, *na památníky přijde obrození!* Už v nich nebudou žádné verše a žádné duchaplné připomínky a žádné kresby, už v nich budou — jakpak bych to řekl — no *šaty* v nich budou: sukně, kazajky, pláště, živůtky, šněrovačky a jiné takové věci. Konečně přišel do památníků rozum! Neboť: co je pro ženu, pro ženské srdce a rozum ženský, pro *pravou* ženu nejdůležitější?

Jsou to přítelkyně její, s nimiž vyrůstala z mládí? Ne! Jsou to známí mužští, s nimiž setkala se tu tam v životě? Ne! Jsou to různé šaty, jimiž za různých dob zdobila sebe i širou kolem zemi? Ano, *ano, ano!*

Žvatlavé památníky! Co všechno vyprávěly zvědavcům, kteříž nepovolaně brali je do svých rukou! Vždyť každý — každý se domníval, že má právo při návštěvě v salónu sáhnout po památníku, v něm se pohrabat dle vůle! Vždyť i ten hloupý manžel, nalezl-li choť svoji vícekrát v zamyšlení nad jistým některým listem, již se vyptával, dotíral: „Kdopak je to vlastně? Co jsi s ním měla? Je ještě v Praze?“ Hlupák!

Ne, taková žvatlavost *není* v povaze ženské — dosavadní památník k ženě se nehodil! Ale už jsem spatřil ten nový! Pěkně, ozdobně tištěný titul, pak krátký návod, a pak tedy listy. Nad každým listem verš nebo i celá báseň, pak několik oddílů vyznačených liniemi. A do těch oddílů zalepí se tedy do každého kousek *látky* ze šatů, jež majitelka památníku kdy nosila a měla. Začínaje ale teprv *čtrnáctým* rokem, neboť teprv od té doby může dle zákona patřit žena muži, být tedy pak *zcela svá* — předtím patří mamince a její šatičky patří ještě do památníku mamincina.

Památník nový bude mluvit *pak jenom* ku velitelce svojí:

„Tyhle šaty jsem měla v první své hodině taneční. — V těchto jsem chodila pak k Linkovi a v těchhle k slečně Feigertově. — V těchhle mně dal pan Nový první hubičku. — V těchhle jsem se scházela ve Stromovce vždycky s panem Novotným. — Ach — smutek, když nebohý můj tatínek umřel! To byly zlé časy, hrozné — za prvé tedy kvůli tatínkovi, a za druhé, že mně smutek ani neslušil! — V těchhle šatech mne viděl můj muž poprvé v plesu na Žofině. — Copak je tohle? — Ach vždyť je to z mých šatů svatebních — ale pan Nový a pan Novotný a pan Novák říkají přec podnes, že mne modrá barva šatí!“

A ta *ukrutná radost teď nás spisovatelů českých!* Že už nebudeme musít do památníků básnit! Že nepřijdou čtyry obdivovatelky denně!

Ale — myslil jsem si — nevpadni ihned do dveří s tou zprá-

vou! Nepostav nás spisovatele hned na sám rozkoše vrchol! Napřed nám snad jen tak trochu zalichoť, abychom se dostali do dobré míry. A pak nás ber tedy pomalu do výše — pořád výš a výš —

Ostatně ať si čtenář tenhle můj článek přečte teď ještě jednou a pak uvidí sám, jak jsem to dělal.

NÁRODNÍ LISTY 17. října 1886

△ *V Praze 13. listopadu*

Vidím, jak oko tvé dychtivostí plane, jak ústa tvá zvědavostí jsou poodevřena, — nuže, jinochu český, zavři tedy již ta ústa svá — vždyť jsem již zde — abych pomohl tobě! Jsi v rozpacích, vid? Máš plný stolek zvacích listů do nejrůznějších „rodin“ a večerních společností pražských, vid? — Nu ano, vždyť nám zimní sezóna již započala a mladý člověk aby se u nás pak zrovna přetrh! Ale netroufáš si, že v těch vybroušených společnostech obstojíš, že máš dost společenské obratnosti, dosti již brusu! A tu se obracíš tedy ke mně, k duševnímu svému otci, v důvěře pohnutlivé, že ti najisto pomohu, — i ty kotě! — no, nezklameš se — nenechám tě utonout, duše milá, — vždyť už jsem tady!

Však já tě svým poučováním neurazím! Nebudu ti vyprávět, co už beztoho víš, čemu tě učili již od dětinství, na co jsi přišel sám školskou i jinou vzdělaností svojí. Víš, jak se do společnosti obléknout, jak do ní vstoupit. Vždyť nejsi Grónčan, abys postavil se před domácího pána a začal mu olizovat obličej. Nejsi Maur z Afriky, abys čekal, že milostivá paní a slečna ti políbí ruku. Nejsi Kafr, abys svému známému na znamení dobrého přátelství plivnul do podané ruky. Jsi Evropan, necháš svrchník a klobouk venku, vejdeš tiše do salónu, ukloníš se svrchním tělem hluboko před domácí paní, ukloníš se o něco lehčeji před ostatní společností, řekneš: „Pánové! — Moje dámy!“ a jsi hotov. Nebo neřekneš nic a usměješ se jenom trochu — takhle! —, což je skoro ještě hezčí. Jak povídám, tomu tě nebudu teprv učit, to vše již umíš — vždyť jsi Evropan.

Ale co dál!? Nu, to se musíš rozhodnout sám, můj milý! Nemáš-li zvláštní ctižádosti, buď třeba jen tak „společníkem vůbec“, jedničkou ve společnosti ostatních — je konečně také

dobře. Najíš se, napiješ se, ohřeješ se, naděláš si známostí, které ti mohou prospět, nepřekážíš nikomu, jsi zván zde i jinde zase — a řekne se o tobě: „Slušný člověk!“ Snad ale *jsi* ctižádostiv. Snad chceš vyniknout, nebo být alespoň upozorován. Pak tedy se musíš rozhodnout zase — chceš být „člověkem zajímavým“? či snad „společníkem výborným“? — zvol si!

„Člověkem zajímavým“ můžeš být hned a beze vší průpravy dálší. Mluvit nemusíš přitom nic, vlastně: ty nesmíš ani mluvit nic, sic je ihned po zajímavosti. Vejdeš, téměř se neukloníš, pranic se neusměješ a hledíš se dostat do některého koutu. Přistoupíš-li tam k některému známému svému, položíš mu ruku na rameno, jaksi co pozdrav, ale nepromluvíš. Osloví-li tě někdo, ptá-li se po něčem, proneseš dvě tři slova, jakýsi počátek věty, ale větu nedomluvíš. Tvář kámen, ať je společnost „v cerklu“, nebo hodujíc při stole, kámen, ať se pronáší něco k smíchu, nebo k pláči; jenom někdy, na chvílku, pohlédneš němě na toho, kdo právě mluví, ústa se ti pootevrou, ale ihned je s lehýnkým povzdechem zase zavřeš. Těch lehýnkých povzdechů můžeš užítí častěj, ale ne *přilíš* často, jednoho as tak na 30 — 40 minut. Když sedíš za stolem a zrovna už nejíš, opři se nehybně nazad jako egyptská socha. Když společnost je rozptýlena, hled se dostat zase někam, kde bys mohl opřít loket o podstavec sochy, o sloup, o veřeje atp. a hlavu o dlaň; to se dělá dobře, „malebně“, a podobá se, že přitom myslíš. Uvidíš, povšimnou si tě a řeknou: „Zajímavý člověk!“

Jenže je to poněkud namáhavé, vím to ze zkušenosti vlastní. Někdy jsem vydržel být zajímavým třeba dvě i tři hodiny; ale pak mi to pojednou začalo škubat hubou a já musil utéct buď do své hospůdky denní, nebo spustit řeč na celé kolo. Bylo po všem.

Snad si tedy zvolíš být „výborným společníkem“? Tu ovšem musíš mluvit, ledacos pronášet, sebe i jiné, jak se říká, „bavit“. Jen se tedy toho mluvení neboj! Starej se jen, abys nemluvil *přilíš* hloupě, takto moudrosti ale mnoho nedbej — naše společnosti nepořádají se proto, aby se v nich mluvilo

moudře. A co se týče toho bavení — my se ani nechceme ve společnostech bavit, my víme, to že je věc těžká a že stačí, když se jen tváříme, jako by nás bavilo, co se zde mluví. Ty řekneš sousedovi to, co on už ví dávno, a on ti zas odpoví to, co ty už víš dávno. A pak si při rozchodu podáte ruce: „Má skutečná úcta — děkuju za vzácnou zábavu dnešní!“

Nejlíp je ve společnosti obmezit kruh zábavy na dva na tři lidi. Když je v tom kruhu nějaký ještě muž a pronese například „vtip“, směješ se, to se rozumí. Je dobře vycvičit si hned doma trochu ten smích, hezky ale nahlas. Když týž muž pronese něco vážného, nasloucháš, tváříš se, jako bys o tom přemýšlel, a řekneš: „Pravda! Zcela pravda — ale — —“ Když je v tom kruhu dáma, nesmíš beztoho o ničem jiném mluvit než o ní. Oblíká-li se jednoduše, prohodíš: „Milostpaní umí s elegancí tak opravdovou, s prostředky tak prajednoduchými upravit toaletu svou, že ji vždycky obdivuju!“ Oblíká-li se křiklavě, prohodíš zase: „Milostpaní umí volit barvy tak šťastně, přivést je do takové harmonie — —“ atd.! Všechno, co milostpaní, co slečna má na sobě, co ona mluví, kam pohledne, musí tě zajímat. Prvním zákonem je: přimět ji k tomu, aby mluvila *o sobě pořádně*. Druhým zákonem: nechválit před ní nějakou jinou dámu *nikdy!* Pak zaslechneš za svými zády: „Výborný společník, jak náleží příjemný muž — tenhle!“

Někdy to ale nejde, obmezit se jen na kroužek dvou tří lidí. Někdy musí se mluvit do celého sboru, začínat rozmluva, pomáhat přes nepříjemnou pomlčku atd. Na to musíš být připraven tedy arci také: trochu denních novinek ze širého světa, trochu místních škandálků, to stačí. Prvější jsou lacinější, abych tak řekl nabytnější; přečteš-li si ve svém časopise z dneška a včerejška „různé zprávy“, jsi opatřen již dobře. Některá dáma má květinu ve vlasech nebo na prsou, přirozenou nebo umělou, nebo třeba i jen kvítkované šaty, dobrá: ty jsi milovníkem květin, zastavuješ se pokaždé před výkladní skříní paní Dittrichové, vypravuješ, že tam přicházejí zásilky ohromné z Paříže a Nizzy, podotýkáš: „Vždyt jste jistě četli, jak konduktoři jsou celí nešťastní, mají-li ve vlaku velký náklad květin, — zpitomujít tou silnou vůní!“ A končíš pak:

„Jakž by ale teprv pitoměli nebozí, přenebozí, kdyby viděli před sebou všechny ty krásky, které se těmi květinami pak zkrášlí! Přiznám se — já bych ztratil hlavu!“ — Tomu se říká „vtip“, rozumíš? — Nebo se mluví o nějakém ženišství, o nějakém mladomanželství atp. a ty se zasmušíš a podotkneš hlasem vážným, monotónním: „Je to divné, jak tragika bývá lidskému blahu blízka! Co člověk čte téměř denně smutných dějů, které se přihodily zrovna mladomanželům!“ A vypravuješ něco, co jsi vyčetl včera z novin. — Nebo přichází řeč teď na Succiho, Tannera a jiné virtuosy v hladovění. „Inu — příroda tvoří potraviny, my lidé tvoříme půst,“ prohodíš duchaplně, ale jen tak, jako by tě byla napadla zrovna teprve teď ta myšlenka krásná. Zkrátka: *trochu* se připravit doma!

Často se stává bohužel v českých společnostech také, že přijde řeč na umění, divadlo, hudbu, literaturu a podobné vyšší prý věci. Jen prosím tě, nemlč! Mluv *vždycky* s sebou, ne mnoho třeba, ale mluv! Neboj se, rozumět těm věcem nemusíš, jen když máš duchapřítomnost, takt. Měj vždycky nějaký pěkný úsudek v kapse a v případném okamžiku jej vyndeš na odív. Nikdy se nepřiznej: „Tomuhle nerozumím,“ buď *vždycky* „znalcem“. Nejsnadněji lze býti znalcem hudby. Znalec hudby nemluvívá obyčejně pranic, „neumívá se vyjádřit“, a lidé se mu proto i smějou; řekneš-li tedy přece někdy něco, řekni nanejvyš: „Když já nevím, jak bych to prones!“ Děje-li se ale produkce jakás, usedni někam, kde tě může každý vidět, natáhni nohy, skloň hlavu stranou, usmívej se jako „tichý blázen“, najednou sebou škubni, rozhlídni se blaženě po ostatních, a když je konec, zaaplauduj, ale jen krátce, zcela krátce, jako bys pospíchal, abys mohl sousedovi o té skladbě něco říci. Neřekneš mu ovšem ani slova.

Hůř je s malířstvím. Ale poněvadž mu nerozumějí také jiní, skončí řeč zpravidla brzy, a není nebezpečí tedy tak velké. Dobře učiníš, když si připravíš tak nějaké prohůzky krátké. „Já povídám: co Vrchlický na papíře, to Brožík na plátně“ — nebo: „Ano, Chitussi a Heyduk, ti rozumějí přirozenému, českému tónu!“ — nebo tak něco. Takové přirovnání je sice náramná hloupost, ale — kdopak to pozoruje!

O literatuře — no, o té dovedeš mluvit beztoho asi dobře. Jenom se vyhýbej rozmlouvat o věcech nejnovějších, vždyť bys je musil sice věru také číst, a tím se netrap! Řekni: „Když je toho tolik, že člověk nestačí!“ O věcech alespoň dvě neděle starých mluv ale už směle. Upozorňuju tě však, že je dobře rozhodnout se hned doma, jsi-li „přítel“ nebo „nepřítel“ té literatury české. Jsi-li pro dnes nepřítelem její, buď důsledný, rozhorlený. „Není žádná českost v té naší literatuře české!“ — „Nic nevnika z ní do lidu!“ — „Naši spisovatelé nemají dost citu pro otázky, které hýbají dobou!“ — to jsou věty, o nichž se dá mluvit celou hodinu. Neboj se však té hodiny, žádný posluchač to nevydrží tak dlouho! Dvě minuty — nejdýl!

Jsi-li ale přítel, mluv tónem klidným, laskavým, však také spravedlivým. Pamatuj si říkadla: „A. se mi stává teď příliš subjektivní.“ — „Nezabíhá B. už do manýry? Co říkáte? Mne to u něho bolí.“ — „Když ale C. píše tak mnoho — tak mnoho!“ — „Což o to: ostrou charakteristiku D. má; uvidíme, stane-li se zcela svým!“ — „Roztomilý člověk, tenhle E.! Všude u něho je jiskra!“ Atd. Upozorňuju tě, že pranic na tom nezáleží, když si to trochu spleteš, o E. řekneš to, co by se hodilo na D., a o B., co by se mohlo přišít na A-ova záda; vždyť u nás o tom beztoho nepřemýšlí nikdo! —

Je-li ale více mladých *děvočat* při tom, pamatuj si: ať se mluví o literatuře nebo hudbě, o divadle nebo malbě, o škandálech nebo kytkách, o čem zkrátka chce, nezdrž se u žádné věci dlouho a vždycky po nějaké čtvrthodince prohoď polohlasně nebo nahlas: „Copak se dnes nebude tančit?“ A uvidíš: budeš člověk nejen slušný, nýbrž i zajímavý, a společník dobrý a muž vskutku příjemný, a budeš vůbec všechno, co jen na světě budeš chtít!

Vyber si tedy z pozvánek na zítřek (zítra je neděle), která se ti hodí nejlíp, vykartáčuj si kabát, vypucuj si boty, přičisni hlavu a jdi se bavit a dát se chválit — ty jinochu vpravdě český, naděje naše, chloubu národa!

△ V Praze 15. ledna

To je snad chyba, že jsme my žurnalisté tak příliš skromní! Co se teď například nadělá rámusových řečí s takzvanou „momentní“, okamžikovou fotografií, s tím vynálezem „zbrusu novým“, majícím „světovou budoucnost“! A ty můj bože, — copak děláme vlastně my novináři už po tolik a tolik desíletí! Nefotografujeme my *každý* moment světových, zemských, městských i rodinných dějin? Nepodáváme obrázky své obecnstvu denně obtaženy ze čtyř, šesti, osmi a více ploten? ráno ve formátu kabinetním, odpoledne ve vizitkovém? Moment nám stačí, a my vidíme a zachytíme všecko, moment, a my rozumíme všemu, moment, a my vyplácíme všechno. Já neupírám, že tedy výše zmíněná momentní fotografie má velikou, skvělou, netušenou budoucnost, zrovna tak jako my. Že poslouží nesmírně vědě, jako my. Že ještě nesmírněji poslouží společenskému řádu, jako my. Ba že dovede být i tak impertinentní jako my. Bude to například náramný jux, až teď nějaký Mulač vyjde si na ulici se svojí skříní, jen tak v domácí čepičce a s pantoflemi na nohou, jako by chtěl na skok někam k sousedovi, — a s jizlivým úsměvem již se zase obrátí nazpět domů, a následujícího dne již bude mít ve vývěsní své skříní obraz s nápisem: „Včera o půl jedenácté dopoledne v Ovocné ulici!“ Pomyslí si pan H., když si dlužil od pana S. včera na ulici zlatku, že bude zachycen? Paní K., když se přes rameno usmála na pana L., že bude prozrazena? Slečna F., když jí upadl špatně uvázaný honzík na zem, že bude zvěčněna? Ale copak děláme my — my novináři? Pomyslí si někdo z těch sto padesáti lidí, o nichž vypravujeme denně věci co nejimpertinentnější, že přijde do novin? No tak vidíte — a my ty své impertinence vyvádíme už půl století! A beze vší chlouby!

● Ale jeden je velký rozdíl mezi námi a momentními fotografy, který se nesmí zamlčet a který nás staví na nesmírnou výši: fotograf pracuje světlem od slunce vypůjčeným, my světlem svým vlastním. Když je ve světě tma, leží fotograf na břiše: naše světlo svítí vždycky. My vidíme vždycky jasně, my se nemýlíme nikdy!

● Lze například počátek masopostu (v noci ze 6. na 7. ledna, zrovna o 12. hodině a 1 minutě) vidět? A zmýlil jsem se ondy — já, když jsem ten počátek zachyt na tiskařské plotně? Nebo zmýlil jsem se, když jsem zaznamenal: je zima, je mráz — — ale já bych porušil známou tu skromnost svého stavu, kdybych sebe a nás chválil takhle ještě dále!

● Proto je to přece pravda, že je teď mráz a zima. Pořádná zima, jaká nebyla už leta, poctivá, „chlupatá“. Země ztvrdla jako dělová koule, vzduch je mlhou ztemněn jakoby kouřem ze střelného prachu. Bude to ostrý, tvrdý rok, tak na vylámání si zubů, lze-li podle počátku soudit. Cítíme to už všichni, že vjede zase jednou trochu železa do lidské krve, že se lidstvo zase trochu zbarví. Kdybychom nebyli takoví překrutní mizerové, my Čechové mohli bychom se z toho konečně jen těšit. Máme bledničku na veškerém svém životě, a tu pomůže železo, jenom železo! Kdo toho medikamentu dovede dobře užít, ihned dostane pěkně červené tváře. Ba i na květinu, bledničkou churavící, působí železo a dá jí zas pěkně zelené listí. Jen tomu škodí, kdo se ho bojí a štítí.

● Nu, snad když uvidíme všudy kolem příklady dobré, vjede také trochu zmužilosti zas do nás a trochu železa do našich svalů! Občas bouřný rok bývá prý lidstvu zrovna nutný. Beztoho jsme měli teď leta chcíploty a spaní. A dobře se hodila co symbol například loňská tedy ta slavnost gorgonzolská, slavnost „strachina“ — mazavého sýra! Ale neměli jsme tu slavnost přenechat Italům. My Slované máme na jubileum mazavého sýra daleko, daleko větší právo, my bychom ne 300leté, ba více než 1000leté mohli slavit jubileum jeho, my jej pěstovali za dávných časů už na Polabině a v Pomoří, my jej pěstujeme v Čechách — —

● Je zima — zima! Nikdo nezůstává cestou stát, kdo je zdr-

žen, netrpělivě přešlapává, každý rychle pro sebe spěje k předu, nevšímá si kolemjdoucích ani a hledí jen na kluzkou zemi. Jen někdy a mimovolně povznesou se zrak vzhůru a zachytne se na něčem neobvyklém. Jsou to ty železné dráty telegrafů a telefonů, které oplítají Prahu a nesou se od střechy k střeše; jindy jich nelze téměř ani vidět, teď jsou pokryty jíním, tlusty jako nejsilnější lana, samý led — jako samy ty mrazné zprávy, jež po nich k nám letí.

A někdy zrak rovněž mimovolně kmitne se stranou. Ale zase se lhostejně ihned odvrací — vždyť tu vedou kolem strážníci jen nějakého chudého člověka, polonahého, bosého v tom děsném mrazu, sotva se vlekoucího hladem. Strážníci jdou mlčky vedle něho — čím by mu také mohli prospět! Ti ale, kteří by prospět mohli jediným mělkým sáhnutím do plného sáčku, jdou pohodlně dál a u nejbližšího kandelábru zapomněli již na obraz hrozný.

Je prý až kruto, jak ubylo pojednou dobročinnosti v těch jindy tak srdečných našich kruzích! „Půl ulice zchodí žebrák, než dostane jediný krejcar, a klidně ho nechávají přede dveřmi stát, že by až přimrzl, nežli mu jen řeknou, že ničeho nedají,“ pronesl se muž s chudinou dle povolání svého stále se stýkající.

Tak se děje vůči chudině, která přichází sama až před naše dveře. Ještě hůře je ovšem s tou, která sama nepřichází, „nepátkuje“. A tím není vinen snad zcela abnormální nedostatek peněz. Výbor zvoucí do plesů a zábav nalezne všude odevřené dveře; výbor zvoucí k účelům humanitním dívá se jen do kyselých tváří. Téměř všechny dobročinné spolky vykazují prý od několika let naproti dřívějšímu stále se zvětšující schodek. Vždyť prý ani ty dobročinné spolky studentské — jmenuje se mně výslovně například známá nadace Jonákova — netěší se více té ochotě, té radostné součinnosti jako v dřívějších letech. A Praha bývala tak hrda, právem hrda na svoji pověst ve směru dobročinném, jmenovitě ale na to, co činila vždy pro chudší svou studující mládež! „Zvát na studenty“ náleželo vždy k nejděčnějším, nejsnadnějším společenským úkolům pražským. — Je v tom jakýs náhle se naskytnuvší egoism?

Či jen náhoda neuvědomělá, jež zase ustoupí, jakmile naše obecenstvo bude upozorněno? —

Je zima — zima! Člověka omrazí někdy, aniž by příroda tím vinna byla. Takž mne omrazilo otištěné včera provolání neznámé mně zasilatelky, aby uctěna byla památka Boženy Němcové, v nouzi a nedostatku sešlé. Ne snad obsahem svým, jenž svědčil jistě o vděčné pietě, ale vzpomínkami, jež budily se znovu. Snad jsem již vyprávěl písemně, snad jen také někde ústně — nepamatuju se na to —, jak jsme kdysi byli s Hálkem návštěvou u Němcové?

Šli jsme, abychom jí požádali o příspěvek do prvního ročníku Máje. Chtěli jsme si vyžádati od ní nejlíp takhle „nějakou pěkně vypravovanou pohádku slovenskou“, neboť jsme se ve své literární naivnosti domnívali, že se podobné věci jen tak sypou. A vědouce z doslechu, že se jí nedaří valně, byli jsme odhodláni jí jediné ze všech přispívatelů nabídnouti honorář — my, kteří jsme neměli sami v kapse halíře.

Byli jsme uvedeni do pokoje, abychom tu posečkali, až Němcová si v kuchyni upraví trochu toaletu svoji. A seděli jsme tu jako zařezáni. Zraky naše bloudily po chudičkém, oloupaném náradí a stále se vracely na vybledlý, namodralý ubrus, před námi po stole rozestřený; podnes vidím v něm ty propálené či prodřené odvory, zacelené velkými bílými stehy. Ne snad že bychom byli neviděli, sami třeba i na sobě nepoznali chudoby ještě větší; ale že jsme ji spatřovali zde, u osobnosti proslulé, jaksi co výsledek života plného práce, — to dojímalo mladou duši!

Němcová přišla. V kartounové sukničce, v hedvábném sice, ale již prastarém límci černém. Usedla na pohovku, rozumí se že rovněž sešlou a hrbolatou, a s přívětivým úsměvem počala s námi hovor. Byla tak suchá, a hluboké její oko plálo tak zimničně!

My vyhrkli se žádostí svojí a dosti neobratně pronesli jsme tedy také slovo „honorář“.

„Bohužel, že bych bez honoráře nemohla ani psát — potřebuju všeho času na ruční práce,“ podotkla smutně, ale klidně.

Byli jsme rádi, když jsme byli zase přede dveřmi. Šli jsme

po schodech mlčky; pojednou jsme se zastavili a zahleděli na sebe. Byli jsme mladí — a také odhodláni „věnovat se literatuře“. Mrazilo nás. — —

Památce Boženy Němcové, v nedostatku sešlé! Kdyby dnes nám žila zase Němcová, byl by nedostatek najisto věci nemožnou pro ni? Bojím se, že nikdo neřekne vesele: „Věc dnes nemožná!“ — Ta stovka jednou za půl roku v novinách oznamovaná, že byla dána jakémus anonymnímu nemocnému spisovateli, to může být darem vítaným, velice vhodným, ale dotýčného spisovatele asi nevytrhne!

Chraňme si však tedy jedině dva ty dobročinné spolky, které na podporu literatury máme! Hleďme si jejich vzrůstu, rozmnožujme jejich jmění! My víme všichni, čímž literatura českému národu, českému jazyku už byla: jediným útočištěm, jedinou studnou, z níž váženo naše znovuzrození. A při nynějších snahách vlastních našich lidí, při nynějším proudu politickém je tak snadno možno, že bude literatura češtině *zase útočištěm jediným!* —

Je zima — zimal!

NÁRODNÍ LISTY 16. ledna 1887

△ V Praze 29. ledna

Vlastně je teď líp nepsat než psát. Beztoho — poslechně člověka někdo?

Například — kdybych řekl: Copak jen máte na tom svém tanci, na těch svých plesích!? Vždyť když slyším ty divné, prapodivné řeči teď na ulici („Zatančila si za celou noc jen jednou — vlastně dvakrát.“ — „Ta ti mě změřila, když jsem pro ni ku kadrile přišel!“ — „Ona vždycky myslila, že jde pro ni, a on zatím šel pro mne!“), když vidím ty manšetové kytice za okny krámů květinářských a ty modelové panny za okny krámů módních, když mi drnčí po celou noc fiakři kolem oken, nedají usnout a stále ducha ku přemýšlení a hloubání nutí, tu ptám se, tisíckrát se ptám: Copak jen má ten mladý lid na těch svých plesích — *copak?!* — ale na odpověď nepřicházím do bílého rána! Vždyť tam ani ničeho neužijou! Ano, když my jsme byli mladi, — nu ano! Co to bývaly tenkrát za hezké holky! Ale ty už přece zestárly dávno, mají dnes už šedivé vlasy, mají na čele vrásky a žlutost v tváři — ty už nejsou dávno hezky, dávno! A jací bývali mužští! Osmkrát do půlnoci jsem učinil vyznání lásky, a po půlnoci ještě dvakrát třikrát! A měl mne někdo vidět, když jsem tak položil ruku na prsa, když jsem levou nohu posunul malebně před pravou, zkroutil oči, zhluboka si povzdech, — hrome, to to hrálo! Vidím-li teď nějaké mladé a vskutku ještě dosti pěkné děvče, věru že bych zrovna nad chudinkou zplakal — ta nebohá! Ach že se nenarodila tak asi před pětadvaceti lety! Ta mohla užít!

Je jenom věc jediná, kterou má dnešní mladý svět před naším tehdejším, a ta připadá až na samu už dobu ranní, až po plesu vlastně. Mním to, že kvůli bálovníkům zůstávají dnešního dne i elegantní restaurace odevřeny do bílého rána.

My tenkrát jsme musili kvůli dršťkové polívce prostě pak mezi řeznickou chasu, „na porážku“, nebo jsme šli docela jen někam do průjezdu k pekaři, na teplé housky. Ale nanic nám bylo konečně potom také.

Nebo kdybych řekl: „Hoši, nechte toho namlouvání si — holky, prosím vás, nevdávejte se!“ — poslechně mne někdo? A přece je důvodů — důvodů — no propánaboha, to je důvodů! Uvedu příklad a doklad jen jediný, ale obrovský! Snad sobě mnohý povším novinářské zprávy, že v Rusku chytli a zavřeli teď jakous ženskou, jížto tamější svět byl dal přezdívku „Zlatá ručka“? Vytýká se jí leccos, úhlavně ale to, že měla dvacet sedm manželů — rozuměj: najednou. Tedy prosím: kdyby byly vdavky vůbec věci poctivou a slušnou a hezkou, — nemusila by ta dáma být považována přímo za ideál dokonalosti ženské? A když tedy se považuje sedmmecítma manželů za zločin, není zločinem jich také čtrnáct — sedm — čtyři — dva — není mít i jen jednoho jediného — neříkám tedy zrovna zločin, ale alespoň ukrutná hanba? Já být ženskou, tím milounkým tvorem něžným, a někdo o mně říct „Tahleta je vdána“, — tak mu dám jednu pěstí za ucho — —

Myslím si, když už někdo musí a musí milovat, že není věru zapotřebí, aby byl u mužského člověka v lásce zrovna jen člověk ženský a u člověka ženského zrovna jen člověk mužský! Jsouť ve světě ještě jiní předmětové pěkní. Já například miluju teď Bismarcka — ovšem, kdopak by to kotě nemiloval! A pak miluju Němce — všechny — všechny — vždyť jsou všichni tak tento! Ano, a sice miluju ho a je věrně už od minulého pondělka, dne 24. ledna, když nastala „nová čtvrť“, — já se totiž řídím ve všech důležitějších výkonech životních přísně dle přírody. A bude to láska zajisté trvalá, neboť vyklíčila z rozumu! Pozorovalť jsem během let, že kohokoli jsem kdy ve světě miloval, každému se při té mé lásce dařilo pramizerně — viz český národ! Vypustím tedy teď český národ ze srdce a budu milovat nejúhlavnější nepřátely jeho — merčí čtenář mou chytrost?

Proto také nejspíš už od nejbližší další čtvrtě — 1. února — začnu milovat i doktora Riegra. Prosím vás, je ten pán dokto-

rem — medicíny, že mu český národ tak pod rukou tento?

Upřímně začnu ho milovat, a tedy také starat se o stále ještě rozmnožování jeho slávy a váhy. Zvláště ale budu podporovat jeho obratnou snahu po smíření Čechů s druhým předmětem mé lásky, s Němci. Arci — až od nové čtvrtě, teď ještě nemám k tomu práva. Teď smím prozatím na něho jen myslet, v myšlénkách se s ním poobírat, trochu si třeba přitom broukat — někdy tlumeně — někdy hlasitěji —

Tedy teď už jako broukám: Já být doktorem Riegre, však já bych věděl, co bych udál! Dal bych přímo zdrcující příklad, že to s tím smířením myslím do nejopravdivější pravdy! A vzal bych jeden z těch 60 — 80 spolků, jimž předsedám a z nichž každému věnuju celou sílu svoji, a na tom bych ten příklad proved. Vzal bych například tedy Ústřední matici školskou.

Zrovna vzteknout se teď může Němec, když vstoupí někam do hospody a v té hospodě spatří „národního střelce“ — věrně vyobrazeného sokola, v červené košili a sokolské čapce. Měli by se tedy snad ti střelci vyhodit? To ne — zas kvůli Čechům ne; on by sice asi žádný Čech teď proto nic neřek, ale naposled by si některý něco myslil, a ono je líp, když také nic nemyslí. Já bych zkrátka šel k panu V. J. Rottovi a řekl bych: „Pane V. J. Rotte! Víte co? Dělejte ode dneška ty střelce s piklhaubničkou místo té čapky. To bude Němce těšit!“

Dobře. On ale při tom střelci bývá prapor a ten je červeno-bílý a Němec se může zrovna vzteknout, když vidí červeno-bílý prapor. Šel bych tedy zase k panu V. J. Rottovi a řekl bych: „Pane V. J. Rotte! Víte co? Němci milujou barvu černou a bílou — přidejte tam na ten prapor tedy ještě barvu černou, a máme pak i zcela zvláštní svou smiřovací trikolóru, černočervenobílou, — sláva!“

Jenže na tom praporečku bývá také ještě nápis, český nápis: „Pro Ústřední matici školskou“ nebo „Pro naši Matičku“. Ty můj bože, kdyby nebylo politických starostí jiných! „Pane V. J. Rotte! Víte co? Připište na jedné straně pod, na druhé nad českým nápisem ještě ‚Fürs Zentralmütterle‘ — rozumíte?“

A žádný Němec na světě by pak už nemohl nic, pranic říci! Ledaže by každý Němec pak řekl: „Nu ano — ale kdepak jsou peníze, he? Ty chcete podržet?“

Věc arci sakyventská! No, co ale dělat — já si myslím, že by to „nahore“ přijali konečně zcela milostivě, kdyby do- slechli, že jsme Němcům z peněz českým lidem sebraných přenechali ochotně polovici na jejich „šulferajn“. Dobře, dej- me jim tedy polovici — ne? Dejme!

„A tak vy tak?“ říčeli by teď Němci, „nám jenom polovic? nám, lidem vyššího druhu? Sem se všim, co máte!“

Teď bych se ale přece jen už dopálil, a to doopravdy. Moje druhdy tak ohnivá krev by se vařila ještě jednou, já bych bouch pěstí do tabule a zařval bych zrovna jako lev: „No tak si to tedy vemte!“

A oni by si to vzali, celou tu paštiku, poslední náš hadr — nejen ve Školské matici, nýbrž i všude — všude jinde — a no- vodobá politika českého národu, o jejíž prospěšnosti pochy- boval přece ještě houfec „lidí krátkozrakých“, setkala by se tedy již „s prospěchem úplným“. —

Achich — jsou to smutné masopustní vtipy! Ale to má člověk z toho, když vlez do politiky! Nejhorší pak je, když člověk vlez do ní, že z ní se mu ani už pak nechce.

Tak pěkně, tak fejetonisticky dovedně jsem si tu nadhodil slova „paštika“ a „hadr“, abych měl co možná nejpřirozenější a nejlacinější přechod na plácot zas jiný, a teď se mi do toho plácotu nechce. Jak poučlivě a zajímavě dalo by se mluvit o tom, že paštika z husích jater, ta proslulá štrasburská, bude letos první své stoleté jubileum slavit a oba vynálezci její — jeden z nich Němec, druhý Francouz — že obdrží už najisto od vděčného potomstva pomník! Jak hravě mohlo by se přejít z „hadru“ na — toaletu dámskou, na módu, na nynější pa- novnici „šedou barvu“, na znovu vládnoucí pudr ve vlasech, na černou botku bálovou, na šperky, které se už nenosí kolem krku, nýbrž „jen“ kolem pasu, kolem ruky a ve vlasech, a být přitom vtipný, roztomilý, příjemný — ba nevím jaký!

Paštika libě voní, hadr vábně kyne — ale zabředlý duch můj pojednou touží jen po politice. A v té je dnes již zase suchopar

— samá „domobrana“, paragraf a cifra! Že prý, kdyby postavil se muž vedle muže, obklíčila by domobrana pražský obvod kruhem šestiřadovým a ještě by zůstala v Praze garnize čítající as 75 000 mužů. A že prý, po pražských domech počítaje, přišlo by tu 240 mužů na každý dům. *Co je člověku po tom!*

Jediná ze všech těch výpočtů pro našince zajímavá cifra je ta, která praví, že každému z nás starších, z nás dosedálků, by v případě, že by byla vojna, nastala pak starost o „2 ženy, 1 dívku a 2 hochy“.

To je přece jen ukrutná starost! Což o ty 2 hochy — ty bych vyhodil. Ale jakpak, jestli ty 2 ženy a 1 dívka, které zrovna na mne padnou, nebudou ani — hezky?! —

Myšlénka děsná!

Pamatuju se, jak staří lidé vyprávěli o velkých francouzských vojnách z počátku tohoto věku. Tenkrát bylo zle, zle až hrůza! Sedláci utíkali ze svých statků. Vesnice byly prázdné.

Já bych taky utek.

NÁRODNÍ LISTY 30. ledna 1887

△ V Praze 26. února

Kdo by náhodou nevěděl, že svatý Matěj je patronem našich poslanců na říšské radě, ani by té náhlé, velké změně v počasí neporozuměl. Jako kdyby šňurou trhnul, zmizely od předvčerejška šedivé oblaky a ztratily se pojednou všechny ledové větry; „azurově modrá obloha“ (já cituju poetické naše Národní listy) „byla beze mráčku, sluneční paprsky zlatily pražské promenády“ — a mně bylo poprvé za celou zimu v kožichu příjemně teplo. No, není divu, že se svatý Matěj rozesmál, že byl v rozmaru co nejzlatějším: jeho svěřenci, naši poslanci, mu při té bankovní záležitosti učinili velkou, skutečnou radost! Nám ale českým pozemšťanům také, jen se příznejme — vždyť je nám z toho až horko!

Neočekávali jsme sice od nich hned od prvopočátku ničeho, praničeho, musíme ale spravedlivě vyznat, že oni naše nejsmělejší naděje ještě překonali! Neočekávali jsme totiž, že něco doopravdy provedou — kdepak! —, ale báli jsme se, že svou úlohu budou alespoň chtít až příliš přirozeně *zahrát*, tak přirozeně, že by se naposledy divákům doopravdy zdálo, nám že Čechům *záleží* něco na tom, klade-li nás svět naroveň například Němcům a Maďarům. Zaplať pánbůh, je po strachu! Nejenže nedostaneme českého textu na bankovky — nikdo nesmí také arci tvrdit, že bychom byli doopravdy o něj stáli! Klademeť svou mateřštinu věru příliš vysoko, milujeme ji příliš vroucně! Když si tak pomyslím, že by bylo na bankovky mohlo se dostat přece jen těch několik slov českých a že by po těch slovech byly pak všelijaké špinavé, špinavější a nejšpinavější prsty jezdily sem tam — pořád sem tam —, nene, pro pošpinění je němčina nebo maďarština dosti dobrá!

A teď už můžeme také stran „staatssprache“ být zcela klidni: my ji *dostaneme!* „Rovnoprávnost“ půjde tiše tam, kam šlo

„historické právo“ a jiné ještě věci sice naoko pěkné a lesklé, prakticky ale nedůležité, „spojencům“ našim protivné, „na-
hoře“ nepříjemné. A kdyby Němcům se uzdalo navrhnout
například zákon, že čeština má přestat vůbec, jakožto překá-
žející, jakožto nepotřebná, řeknou naši Clam-Martiničové také
ještě: „Jojo — vždyť je to pravda — vždyť my jí nepotřebu-
jeme vlastně nikdy!“ — a ostatní „naši“ řeknou po nich také
„jojo“! Neboť proto jsou ti ostatní na světě, aby říkali „jojo“!

Ale oni Němci takového zákona — pro letošek aspoň —
ještě nenavrhnou, oni jsou k nám pořád ještě příliš shovívavi,
příliš dobří. Tadyhle doklad: v jistém krajinském listu ně-
meckém, vycházejícím na severu Čech, stálo tenhle týden
faktum a datum, že z jediného okresu za minulý rok bylo
do českých krajů dáno „na handl“ 349 dětí. „Tak nač to?“
táže se zmíněný list. „Stará slepota, stoletý nerozum! Jako by
mládež naše češtiny tedy potřebovala! Jako by se vyměňovalo
stejně za stejné! Jako by německé dítě nemělo daleko větší
a zcela jinou cenu nežli dítě české!“ Má úplně pravdu zmíněný
výborný list: české dítě skutečně nestojí tolik, kolik německé.
A proto je takový „handl“ čirá nespravedlnost, a hodnota dět-
ského zboží měla by se při něm tedy aspoň ustanovit zcela
jinak. Buď by se mohlo na každé české dítě nějaké stehýnko,
nějaké ramínko nebo plecko ještě přidat, nebo by německému
dítěti, nežli se handlem do českého kraje vydá, mohla lásky-
plná matka alespoň ukousnout nos, nebo by mu mohl pečlivý
otec utrhnout ucho, přerazit ruku atp. Já bych byl pro posled-
nější způsob.

Povídám, kdyby Němci *chtěli* zákona, abychom my Češi
„přestali“, zákon by *byl*. „Naši“ by neměli praničeho proti
němu. A český národ by „našim“ praničeho proto neřek.
Ono je mu teď už všechno jedno — klasický národ! Nechci
vzbudit podezření, že z jakési opičí lásky nebo z čeho národu
lichotím; ale on mně věru připadá jako v Bidpájově bajce
ten „bulíček pěkný“, kterému dali do nosu železný kruh a
vedou ho teď k vodě, „kde je nejhloub“. Jak povídám, já ne-
chci lichotit — vždyť patřím k tomu národu také já sám a
samochvála není pěkná. Také není konečně to porovnání s ja-

kýmkoli tvorem, který ještě se hýbe a jde, ani případně; my už se nehýbeme: my ležíme a spíme. Náramně tvrdě! Dnešní Paleček má čtyry obrázky a k nim podivnou báseň. Vašek se jako utrmácel, lehl si na lavici u kamen a spí: Michl ho vidí

...a tak si pravil:

„Proč bych se na chvilku nepobavil?“

Vzal tedy stéblo a začal Vaška šimrat. Najednou se mu ale dotek nosu, Vašek se ohnal, Michl sebou flek a

pak si pomysllil, co dávno všichni víme:

„Lehko druha týrat, dokud klidně dříme!“

Stéblo přitom Michlovi vypadlo z ruky, je tam na obrázku nakresleno a každý je může vidět. Hm! *Tímhle* stéblem by u nás Michl nepořídil! Viděl jsem kdys v šumavském pralesi smrky, vysoké jako věž a skoro také tak silné. A myslím, že by nám od nosu odlítly dnes jako pířko, jak chrápem!

Ostatně — my spíme jen politicky, ne sociálně; mimo politiku jsme přece dosti ještě činni. Teď například vyrábíme bály, taneční věnečky, taneční zábavy a „muziky“. Byla o tom stran letošního masopůstu statistická zpráva už v novinách, a my tedy víme, že jen v Praze bylo za těch šest neděl celkem *čtrnácte set a šedesáte šest* tanečních zábav. Vezmu-li za základ tedy počet pražského obyvatelstva, počítám-li český národ do šesti miliónů a předpokládám-li, že stejná snaha ovládala ten náš národ veškerý, vyrobili jsme my Češi letos už *jedenapadesáte tisíc* tanečních zábav! A podívejte se na nás, jak vypadáme! Pranic unaveni — pranic — kdyby bylo zapotřebí, začneme ihned zase znovu!

To se rozumí, že rezultáty té snahy je také všude na nás vidět. Předně ve společenském životě, který stává se pořád jemnější a uhlazenější. Zvláště na mladý náš lid působí častý ten styk s druhým pohlavím a s vybranou společností očišťující i pulerující až milo. Podívejte se jen, jak pěkně se teď naši hoši už po ulici klátí! Jak zdobně kladou nohy kolem kolen do „pekařských krouzlí“! Jak bez ostychu vrážejí do každé třetí osoby, kterou potkají na chodníku! A poslyšte chvilku, jak krásně mluví! Ten hlas! Ta vybraná slova! Zvláště jedno mají vzájemné oslovení, které slyšíš při každém desátém slově

a jež působí na sluch kolemjdoucího nadmíru luzně. „Člověče, kam jdeš?“ — „Člověče, tam je pivo!“ — „Poslouchej, člověče, to bude švanda!“ To zní vskutku pěkně. Když nechává bajkář v bajce své mluvit například koně, neříkají si tito mezi sebou nikdy: „Poslouchej, koni!“, nýbrž oslovují se po způsobu lidském, tedy jaksi vyšším: „Bratře!“ nebo i „Páne!“ Jaká nepřírozenost v takové bajce! A jaká prostota a krása v té naší moderní mluvě české!

Druhý rezultat té taneční éry je, že se teď už téměř nikdo u nás netrmácí čtením. Co se dříve na české knihy, na české časopisy promrhalo krásného času! Zaslíbenost šla tak daleko, že po nějakých deset, snad dvacet let u nás nepovažován ani za vzdělance, kdo nově vyšlou knihu dobrého spisovatele neznal hned za dvakrát čtyřia dvacet hodin. To už pominulo tedy bohudík skoro zcela. Jsou sice pořád ještě někteří nakladatelé, kteří vydávají dobré české knihy; ale zasloužený trest jich nemine — znám jednoho, který prodal takovéto knihy — osm exemplárů a ostatní má teď ležet ve zvláštním pokoji, z něhož platí činži. Také jsou ještě po starém způsobě někteří vydavatelé časopisů beletristických, dobrých, a měsíčníků zábavně poučných, taktéž dobrých; ale pro koho ty věci tisknou, to se neví.

Pak jsou arci té taneční éry ještě některé rezultáty jiné, rovněž pěkné; ale já je nechám klidně stranou prodnes, vyznívalat by z mé řeči naposledy přece jen zas národní chlouba, a ta nesluší, zvláště ne v postě.

Ještě pět neděl půst! A pak ten týden velký — těžký! Zase jednou bude satan Pána zkoušet slibem světského panství. Zase jednou prodá Jidáš spasitele za třicet stříbrných.

Že Jidáš prodal tenkrát spasitele za hrst peněz, bylo ovšem zcela dle povahy židovského lidu. Ale bylo by zajímavo jednou sestavit, zač asi by bylo lze dostat Jidáše například dnes u národů jiných. Francouze asi za řízný vtíp. Itala za veselou píseň. Španěla za pěkné děvče. Němce za dobré pivo. A Čecha? Čecha za ledacos myslím; za kašket s kokardou ale jistě.

△ *V Praze 30. dubna*

Nono — jenom si hned nezoufat! Jakkak to dlouho může konečně trvat, a vítr si už zase zafoukne ze strnišť, my si zatopíme v kamnech, oblíkneme kožichy a bude nám znovu volno! Prozatím tedy trpme, když už to jinak ani nemůže být! Budme trpělivi, budme stateční: snášejme trochu toho tepla, dívejme se na šmolkově modré nebe, na bezúčelnou zeleň, na hloupě pestré květy, myslíme si přitom svůj díl — vždyť on všemu bude konec!

Arci není bohužel už pražádná pochybnost — jaro je zde. Odněkud od Litoměřic přišel telegram, že tam už zakuřkala první žába. A mlíkařka v naší ulici vypravovala a zaklínala se věčným svým spasením, že prý u Ouholic už předevedčírem zpíval slavík. Ovšem se jí dala celá naše ulice do ukrutného smíchu; ale nebylo nám přece jenom nijak volno přitom — vždyť čert nikdy nespí! Když však je takzvané teplé počasí tedy už zde, hledme se alespoň rozumně při něm zachovávat!

Předně přičinit se k tomu, aby nám to netrvalo příliš dlouho. Kdyby jednal každý rozvážně jako já, bylo by brzo po všem, o tom jsem přesvědčen. Chodím po pražských sadech, usmívám se na trávníky i stromy, hladím keře po měkké srsti, chválím každý rozpukávající se kvítek: „Hodný — hezký, tuze hezký!“ — zkrátka budím samolibost, a příroda, to se rozumí, si pak myslí: „Sakra, když to říká takový pán!“ a roste a květe jako blázen a bude — s letní svou slávou hotova za čtrnáct dní!

A za druhé hledme upravovat si vše tak, aby nepříjemnosti letní byly alespoň tedy tlumeny a mírněny co nejmožněji. Tu pak dovoluju sobě upozorniti slavnou obecní správu naši, že například posilniční a pouliční prach je také nyní, *na samém počátku jara, už prachem*. Na mou věru! Nedivím se arci

pranic, že žádný z našich sto padesáti obecních starších a žádný z našich patnácti set obecních úředníků na to, jak se říká, nekáp — talent je věc náramně řídká —, ale právě proto sděluju jim to tedy já, za prvé že je mně líto mne, a za druhé že je mně líto jich. Neboť jim lid nadává, že až hanba. „Myslejí, že nesmějí stříkat, že ještě mrzne!“ smějou se lidé ve Ferdinandově třídě den co den. A — „Mají zde řeku u huby a silnice je v oblaku prachu!“ říkali minulou neděli na cestě do Stromovky. Mluvme s nimi, když jsou — lidé!

Já bych ale rád, aby naši obecní správě nenadával nikdo. Aby tu stála před celým světem boubelatá a šmakovná jako meloun. Neboť ji miluju ode dne 19. dubna léta Páně 1887, a sice po pražském orloji téhož dne od hodiny šesté, kdy jest se usnesla, že ku výstavě hostinského spolku Hostimil dá pěkné medailičky razit. Konečně budu mít tedy něco na prsou! Když už mne pánbůh nestvořil pro žádné řády, jak vidím, spokojím se tedy už jen třeba s medailí na červené stužce. *Dostanu ji*, což o to! Ale dostanu stříbrnou? — *zlatou*? Čtenář ví dobře, že se chválívám až nápadně málo; co se ale týče mých zásluh o hospody pražské — těch třicet let strávených „v předplacení i mimo ně“, pod plynem a za sklenicí — no já nevím, bude-li na výstavě lepší nade mne kousek! Snad přece nebudou dávat ty medaile — — hospodským?

Když si tak vzpomenu na všechny ty časy! Na všechna ta piva! Na ta divodivoucí jídla! Na ty černé servity a tmavé kouty, na zelené stoly a stolice žluté! A na ty sklepnice, hospodské dcerky, paní hospodské — a na ty Ignáce, Ferdinandy, Františky, Jakuby — co tu postav luzných, co obrazů sytých a milých! Potřebuju jen oči pozavřít a cítím i ty zcela zvláštní smrady — vždyť je znalcům známo, že má každá hospůdka, každá kavárna jiný zápach —, a je mi pojednou tak blaze, jako bych tam dosud seděl. Vidím tlustého Jakuba, jak klímá v koutě a dívá se pak na nás jako medvěd. Vidím malého, suchého Františka s tím špičatým nosem a chytrýma očičkama, jak nese od kredence plecháč s kouřícími se ještě koláči: „Čerstvé, zcela čerstvé!“ A vidím Josefa s tou jako měsíček tváří — ach toho Josefa! Josef byl sklepníkem u starého Kno-

blocha, a starý Knobloch byl naše první hospoda, totiž má a Hálkova. Mívali jsme oba žalostně málo peněz, ale u Josefa kredit na kredit. Seděli jsme vždycky zrovna vedle dveří do kuchyně a Josef nosil kolem nás jídla a pokaždé se s nimi zastavil. „To je bifštec — ta vůně!“ — „Klobásy — jako zlato!“ Měli jsme těch vůní plné nosy, až pokaždé — no my jsme Josefa nenáviděli za to upřímně! A milovali jsme ho z plného srdce.

Byli jsme ještě náramně neohrabaní, tuhotuze nezkušení hosté. Odkud také zkušeností nabrat — všemu na světě se musí člověk teprve učit! Proto jsem také s obdivem tyhle dny četl, že v jakéms Joachimsthalu (někde v Německu) moudří profesori zařídili při gymnasiu i jakés kasino, pro žáky obou nejvyšších tříd. S dvěma kulečnický, hracími stolky na šach a domino, časopisy, knihov- a šenkovničkou. To je moudré: mladík si častým voláním na sklepníka sílí prsa, rozumným „zarážením sekry“ cvičí si svaly a naučí se vůbec něčemu praktickému pro život. Vždyť je to dnešního dne zrovna škandál — mladík absolvuje, obdrží vysvědčení „zralosti“, a neumí ani v kavárně dlužen zůstat!

Jenom, to se rozumí, pořádného sklepníka profesora! O takového ale není snad zrovna nouze. Miluju sklepníky podnes, to víte: stará láska! A miluju je od té doby, co jsou u nás *českými* sklepníky a nezahazují už za dva krejcare lidskou svou důstojnost, ještě více než dříve. A proto bych učinil pro jejich postup a pokrok vše možné, ba dopřál bych jim doopravdy i té sklepnické akademie, které jim Ulk dopřává jen žertem. Předměty: 1) unést velký tác s jídlem na vztýčených pěti prstech; 2) unést v jedné ruce deset „malých“; 3) zavlát a zatočit malebně servietou; 4) rozvážet na velocipédu jídla a nápoje mezi stoly; 5) klonit se podle diškreční míry; 6) podávat ohně a novin; 7) vyhazovat hosta; atd.!

Zato ale nemiluju hostinských! Neumějí ničeho, ti páni „hostimilové“ pražští! Pořád „na tom fleku zde“, žádný pokrok, ani žádná touha po něm! Prosim vás, co čteme od nich napořád v novinách? „Bude vždy mojí snahou“, „chvalně známá kuchyň“, „o výbornou posluhu je postaráno“ — je

to něco? Láká to někoho? Hrome, já být hospodským, to by to šlo od podlahy!

„*Miluju Tě, národe český, národe slávy!*“* Těžká Tě po věky arci stíhala pohroma, Tvůj duch poklesl, svaly Tvoje zchably. Avšak nezoufej! Nová sláva, větší té předešlé, nová nesmrtelnost, delší než ta první, Tě očekává. Již nadešel zase Tvůj den, Tvůj nový velký den — Tvá hlava se vzpřímí, Tvé svaly se zocelí — já otvírám Ti již brány budoucnosti Tvé, *ke mně přijď* v úterý a sobotu, kdy vařím silivý knedlík špekový, *ke mně* v pátek, kdy polévku rybí i čerstvé vltavské kapry, *ke mně...* atd.“ zněl by například jeden můj inzert.

Nebo:

„*Na palec rezu ve vodě měkké, miliardy bakterií ve vodě pitné!* Ach vy nebohé, přenebohé děti matičky Prahy! Nemoce v každém domě, pohřby v každé ulici, a není pomoci — není! *Že není?* Ó vy bohové věční, díky — díky vám — vždyť přece je pomoc zde a je blízka! Nuž honem, komu záleží na nenahraditelném zdraví, kdo miluje rodinu svoji, kdo chce se zachovat národu a vlasti, komu drah životek milý, honem již do náruče mé... pravé plzenské od čepu... litr za...“

Nebo:

„*Bratře milý! Spadlo ti břicho za té dlouhé zimy?* Chceš zase znovu... atd.“

Nebo:

„*K neuvěření! Mnohý Pražan nezná Prahy!* Snad zná její ulice a náměstí. Snad její památky historické a umělecké. Ale nezná *mne*, nezná *moji hospodu...*“

Nebo bych dal do novin „*Předvolání*“ nebo „*Zatykač*“ nebo i jiné ještě věci! Také bych si vydržoval zvláštního svého básníka, jako činí už dávno krejčovské závody v Londýně, Berlíně a Lipsku, a můj básník by mi musel týden co týden v novinách opěvat moje švestkové knedle, moje jitrnice, moje vyleželé nuselské — když mohl švédský král Gustav III. mít básníka Bellmanna, aby mu kvůli zavedení monopolu

* Počáteční slova může si čtenář myslet co nadpis a jak chce tlustá, třeba jako palec.

opěval *kořalku*, pročpak by nemohl můj Vonásek, nebo jak by se jmenoval, opěvat dobré, zdravé pivo — ne?!

A můj jídelní lístek byl by *samé* případné, *samé* časově pikantní jídlo! Jako mají v Paříži „polívku Sarah Bernhardt“, „kotlety à la Talleyrand“, měl by host v hostinci mém tedy například telecí à la ... ať si ale čtenář sám přimyslí už to jméno telecí!

A moji obratní sklepníci měli by vesměs značné tenóry a basy, a kdykoli by někomu přinášeli něco, provolávali by po čínském způsobu slavně název i cenu. A když by host odcházel, stál by sklepnický kvartet už u dveří a odpěvoval, co a zač to host utratil, mnoho-li dal diškrece, a který host by měl jenom kousek cti ve svém těle, — no však mi už rozumíte!

A ještě i jinak bych dovedl působit na ctižádost svých hostů. Každý den by byla u mne „valná hromada“. Volil by se prezident, dva místopředsedové, jednatel, mluvčí, 24 výbořů, 48 náhradníků a jména všech takto vyznamenaných by přišla následujícího dne do novin. Jak nynější českou národu znám —

Ale já už přestanu raděj. Nechci pražské hostinské zahanbit příliš a ponížít příliš. Vzpomínám si právě, že oni se svou výstavou spojí také „výstavu kuchařského umění“. Já takové kuchařské výstavy ale už znám. Když je po nich, zbývají ještě plné mísy výtečných jídel a ty se pak rozdávají lidem zvláště milým a ctěným. A k tomu se připojují i celé košíky výtečného vína. Mísy a košíky jsou prý z těžkého, jemného stříbra a obdarovaný může si je nechat také! A taková mísa stojí prý třeba dvě stě, takový košík třeba tři sta zlatých. —

Kdopak by ale věřil všem takovým řečem lidským — vždyť to uvidíme!

NÁRODNÍ LISTY 1. května 1887

△ V Praze 7. května

Člověk trne! Zaplat pánbůh ale, že slavní úřadové jsou tak bdělí a ušlápli hořící již sirku ještě včas, nežli z ní v „májový svatvečer“ vzplanuly na návrších kolem Prahy tedy ty hranice všechny a daly své osudné znamení! Na návrších kolem Litoměřic a dále po českém severu májové hranice ovšem vsutku vzplály a vesele hořely, ku radosti starých i mladých; ale copak tam — tam jsou lidé, jak známo, hodní, kdežto tady u nás, v českém kraji — no to by byl býval zase poprask a rámus v té naší nebohé týrané zemi.

Vždyť měla tu v Praze věru vypuknout revoluce — ano: *revoluce!* Osnovatelem jejím byla prý jistá, v politických kruzích našich velice známá osobnost; jmeno její sice se ještě tají, avšak nalezena prý jakás vizitka s jmenem *plným*, ba i s podpisem: „c. k. husita, t. č. na říšské radě“ — ano! A účelem revoluce mělo být: vynutit rychlejší zavádění němčiny na české školy, vynutit zákon na zavedení němčiny do českých rodin a na jiné ještě německé věci. Což o to — účel konečně tedy dosti pěkný, žádoucí — ale jenom ne zase hrhr!, ne násilně, ne mocí! A pak hezky dříve předložit program! Avšak program předložen nebyl, a proto také nebyly ohničky kolem Prahy v noci filipojakubské letos povoleny, revoluce pak nepropukla a teď se to všechno už vyšetřuje pěkně — ale je to všechno ještě tuze tuze tajné, tedy — pšt!

Po čertech chytře byla věc zařizena, to musí říci každý, kdo je v děláni revoluce jen trošičku honěn! Příhodnějšího dne není ani v celém roce! Co tu různých, prý „národních zvyků“, co tu divných, prý už „z pohanských dob“ pocházejících obyčejů! Jen sobě račme povážiti, dobří lidé!

Revoluce bez nějakého rámusu nejde, je-li pravda? Byly sice už i revoluce dosti, ba i velmi tiché, ale *nějaký* rámus byl přece

při nich, jak nás historie učí. Také je ovšem celkem tichounká, spíše přece jen vždy k míru a klidu se klonící osobnost pana osnovatele, velectěného pána a pana — pardon — jenom neudávat, nepředbíhat vyšetřujícímu soudci! — chtěl jsem tedy jen teď říci, že také velectěná osobnost pana osnovatele je sama o sobě již zárukou zcela spolehlivou, že revoluční rámus byl by býval obmezen na zvuky co nejtišší a vskutku nejnnutnější; ale rámus je konečně přece jen rámus, a slavní úřadové jsou bdělí a nejspíš by byli přišli a hned by se byli ptali: „*Copak je tohle?*!“ Ale prohnání revolucionáři by se byli pak jenom pousmáli a hlasem asi co nejnevinnějším byli by řekli: „I ty moje nebe, — vždyť je zejtra *prvního máje!* Vždyť teď v noci vyháníme čarodějnice, úřade slavný! A přitom se přece lomozí a práská vždycky — čti I. J. Hanuše Bájeslovný kalendář slovanský, v Praze 1860, nakladatelé: Kober & Markgraf (prve I. L. Kober), str. 141—146“ — A slavní úřadové by tu byli, to se rozumí, stáli!

A revolucionářů by bylo bývalo pořád víc a více, byli by se kupili v houfy a stavěli k nárožím a místům, odkud možno opanovat vždy dvě nebo i více ulic najednou. Je arci podobno pravdě, že by byla některá bdělá patrola ty houfy pozorovala, že by byla přistoupla a řekla: „Pánové — prosím — nevíte, že srocování je zapovězeno?“ — „Ale, ale,“ byli by teď zase revolucionáři potouchle odpověděli, „velectěná patrolo, copak neráčíte vidět, že tu stojíme ‚na křižovatkách‘, odkud je dnes vidět letět čarodějnice na Lysou Horu?!“ A patrola by byla překvapena zakývla hlavou a postavila se nejspíš také někam k rohu, aby viděla letět ty čarodějnice nahé.

Nato by se byla část mladších mužů, hlavně svobodných, odloučila od těch houfců a šla ku městským branám. „Jdeme do Hvězdy (do Krče, do Roztok atd.) utnout si každý pěknou májovku pro svoje děvče,“ byli by řekli panu kaprálovi ve bráně. A pak by se byli zase přihnali nazpět s ukrutnými kládami a celými stromy, byli by před každým domem, kde bydlí nějaké hezké děvče, tedy zkrátka *všude*, vytrhali dláždění, aby prý mohli „postavit máje“, a — — nu a časně zrána by byla bývala Praha *plna barikád, plna!*

„*Německy na nás mluvit — německy!*“ bylo by z děsných těch ohrad hromovým hlasem znělo polekaným úřadům vstříc, a teď teprve by byli slavní úřadové zpozorovali, že se stali vlastně obětí známé drbanosti české, a — a —

A buďme rádi, že máme máj — ten miloučký, listnatý, květnatý, pestrý i vonný — ten *krásný máj!*

*Vítej, vítej, máji!
my jsme tobě rádi,
vítej, léto líbezná —*

ba líbezná! — a vítáme máj z duše plné a jsme mu z celého srdce rádi — tomu máji, tomu miláčku českého lidu, ba miláčku všeho lidstva!

Ach jak ten náš lid je do máje zamilován!

*Až přijde máj,
budem mít ráj! —*

I dej ti pánbůh jara a máje tedy zase jednou do sytosti, ty milý, nebohý, krásný, po věky mrazem ovívaný lide český! Jen ne fučivý podzim, ne strnulou zimu — dej pánbůh *jara*, dej počátků nového života, výhlídek do budoucnosti, nadějí — *nadějí* nových!

Dej máje, jaký je dosud ten letošní. Třeba tedy trochu studený — „Studený máj, v stodole ráj!“

A třeba i s notnými prškami, notnými dešti — „aby hůl pastýři ani neosýchala“, jak už otcové řekli. „Když máj vláhy nedá, červen se předá“ — ať tedy hned raději na samém počátku léta zkoušíme a rozmokáme trochu, budeme tím pevnější později! Ven do deště, bez kabátu, bosí a s obnaženou hlavou, aby jarním deštěm „dobře vlasy rostly“ a „s vlasy síla“!

A třeba tedy ať také, jak beztoho už začlo, v máji tom hodně na nás hřímá! „Když se ozve v máji hrom, chyt kámen nebo strom“ a třes jím, poroste ti také z toho zase síla! Náš lid se trochy těch hromů nebojí, jen když cítí jaro ve svém těle!

Vesele se dívá do otvírajících se nebes a zpěvně pronáší přitek:

*Svatý Petr hřímá,
nadělí nám vína,
abychom se napili,
pánaboha chválili —
dejž to milý bůh!*

A kdyby i bylo pravda, co ještě jiné pořekadlo praví, že totiž „májová voda vypije víno“, — nu ať vypije, ať pak není zrovna vína, jen když je teď *máj*, vždyť máj je vonnější a zářivější, silnější a opojnější ještě než víno! Sotva začal máj, už jej cítíme ve všech žilkách a oudech. Stáváme se veseli, smavi, zpěvavi, rozpustili —

Přiznávám se k rozpustilosti. Přiznávám se, že jsem prve rozpustile lhal. Že „májové ohně“ neměly být prazádným umluveným znamením. Že neměla být žádná revoluce. A že žádný, ani jediný z našich „c. k. husitů, t. č. na říšské radě“ není revolucionář. Ba že jim všem a každému schází na „revolucionáře“ zrovna tolik, mnoho-li mně na „reakcionáře“, — přiznávám to zde veřejně, ku své hanbě!

Máj budí rozpustilost, budí ale i zamilovanost. Zvláště když je nejen deštivý a hřímavý, nýbrž i větrný, jako ten letošní. Může-li pak být poetičtějšího národa, nežli je náš, jenž pozoruje i neživou přírodu, a „když stromy se ve květu líbají a objímají“, věští z toho rok lásky, rok hojné v lásce úrody. Letos to do květoucích stromů duje vesele, stromy se vskutku líbají a objímají, jen se to kmitá — bude tedy také mezi lidmi mnoho, velmi mnoho lásky!

Prosím ale snažně všechny panenky ve stáří od 16—25, všechny jinochy v stáří od 20—50, které a kteří hodlají se letos zamilovat, aby to učinili raděj tedy hned teď v máji. Májová láska je květnatá a bujná, trochu sice dovádívá a škádlivá, ale pěkná — tuze pěkná — vždyť jsem znalec!

Co se týče jinochů, myslím ovšem, že si na mou radu ani nepočkali. „Kdo zamilován, nezná míry“, a když naše jinochy pozoruju, jich kroj a stroj, jich krytbu a roucho, skutečně letos

nevidím žádné míry. Spodky příliš dlouhé, vesty příliš krátké, kabáty příliš přilehavé, klobouky příliš široké — v ničem míra pravá — zamilovanost tedy velká, veliká!

A co se týče panen — ano, kdo by rozuměl ženským!

„Kterému děvčeti láskou oči svítí,
nosí si ve vlasech, nosí i na kloboučku kvítí“ —

nu a naše panenky nosily hned vloni na svých kloboučcích kvítí — snad se tedy zamilovaly už hned *vloni!* Letos ale nosí už jenom pentle — snad proto, že jinoši vloni ještě nechtěli poznat lásky? snad na znamení, že je letos za to „opentleji“?

To by bylo náramného juxu! Inu, ať je „pentleji“ tedy — já se budu dívat!

NÁRODNÍ LISTY 8. května 1887

△ V Praze 4. června

Někdy rozkvétá v mém srdci milé, zrovna až přemilounek kvítko lásky k lidstvu. Myšlenka nová a hloubkou svou překvapující mu dodává jasu a krásy, cit můj bohatý a vřelý mu dodává vůně — a lidstvo ke kvítku voní a jemu se kloní, a lidstvo mne obdivuje, a lidstvo říká: „Sákra!“

Já lidstvu tu radost přeju. Já tedy dnes už zase jednou květu. Já zase voním. A sice následovně:

Stará se někdo ve světě vsutku cíle a vřele o ten lid, jemuž říkáme lid prostý a lid nižší, ba i „nejnižší“ třídy? Mluvme pravdu: nikdo! Ne zákonodárce, ne jiný důvěrník lidu, ne žurnalista — nikdo! A pak se divíme, když propuká někde — jako nyní právě v Belgii — sociální revoluce, a pojednou cítíme, že se vlastně nám všem chvěje půda pod nohama a důvodný se nás náhle zmocňuje strach, ba hrůza. Když ale nastane pokoj, nemyslíme už zase na nic. A lid se cítí pořád osamotněnější a pořád nespokojenější, až pak jednou — no na to nemysleme třeba ani, vždyť se člověku ježí vlasy!

Mluvím jako kniha. A ihned budu mluvit jako už otevřená kniha a řeknu: začněme se přece již starati o lid! Jedním slovem, jedním zákonem, jedním činem sociální otázku nerozluštíme, to víme; ale vyhledávejme si pojednotlivu ty třídy lidu a pomáhejme, kde právě můžem. Náš lid, zvláště náš český lid, je tak dobrý a spokojen i s málem a rád již, když jen vidí dobrotu srdce. Ale zanedbáme-li ho zcela, nevšimneme-li si ho naprosto, odcizí se nám třída po třídě a pojednou se postaví *naproti* nám.

To ale může se stát už dnes nebo zejtra. Vy neznáte lid, vy nepřicházíte mezi něj, vy nevíte ničeho. Ale já si zasedávám podvečer k přízemnímu svému oknu a lid se zastavuje na chodníku před oknem a rozmlouvá a já jej slyším. Rozmlouvá

upřímně; tajný nějaký hlas mu nejspíše praví: Zdehle za těma azalkama bydlí člověk dobrý.

„Bůh tě, Barčo, jakpak se máš?“

„Ani se neptej! Má člověk nějakou radost na tom světě?“

„I bal Půjdeš v neděli k muzice?“

„K muzice!“ a v hlasu té, jejíž jméno Barka, chví se něco jako už pohrdání a zoufalost, „— k muzice! *Kampak?* Vždyť člověk ani neví v Praze kam, vždyť člověk v Praze praničeho neužije!“

„Je to svatá pravda! Jsem v Praze už pět čtvrtí roku a skočila jsem si dvakrát!“

„Já tu nezůstanu!“

„Já taky ne!“ —

Rozešly se. Než došly v ulici konce, sešly se snad už s jinou Barčou. A sítě nespokojenosti se rozlétá šíř a šíř a vzchází výš a výš, a jednoho dne bude Praha pojednou pusta a my uvidíme, že nás opustily všechny ty, kterým jsme byli svěřili starost o zdraví a sílu a čistotu svého těla, a ve skleslém pojednou těle našem sklesne nám náhle i duch a zmocní se nás tesknota a hrůza. Budeme smít pak snad žalovat na odešlé? Chceme-li od nich práci a starost, postarejme my se zase o jejich *radost* — rozumíme?! A jakou má tedy Barča radost? Její touha, to se ví, je muzika, její blaho, to se zná, je tanec. Je pravda, Barča má snad také ráda šamstra, a miluje třeba vřele i šaty pěkné; ale to obé, šamstr i šaty, slouží jí jedině co pomůcka k *tanci!* Tanec je pro Barču to nejdůležitější ve světě — to ví každý, kdo zná Barču. Staráme my se ale o Barčin tanec?

Beru do rukou několik sobotních, několik nedělních čísel Národních listů. Nalezám tam, kdy a kam jedou v neděli dráhy. Kam míří zábavní vlaky. Kam možno na slavnosti národní. Kam na divadlo a koncert. Ale kam může jít Barča k muzice, toho tam *nenalezám!* Snad stojí někde v inzerátech pod velikým „U Lišků“, „U Podušků“ atd. zcela malinké „taneční zábava“; ale je-li tam dost tanečnicků a nebude-li tam na každého mužského deset holek a je-li tam pěkná podlaha a nejdou-li tříštky z ní až skrze střevis, a o kolika hodi-

nách začíná se tam už země kropit a začínají tanečníci holkám připíjet ze džbánek, zkrátka kdy je tam největší taneční mela, — to nestojí *nikde!* Nemá časopis ale sloužit všem oprávněným přáním a tužbám čtenářských kruhů? Nemá redakce se zcela rovnoprávnou láskou a péčí obemknout čtenáře všechny, a tedy také Barču? Ale neděle nadešla a Barča — tu stojí. Prala a škrobila si spodničky hned v pondělí a ve čtvrtek je měla už vyžehleny a jako z cukru. Nové šaty, pěkně vystřiženy, sedí jí, jak by ulil. Krejzlíček kolem krku a sametka na krku a mašličky na šatech — všechno jako samé květy. A už je po obědě teď umyto i nádobí, a už jsou dvě hodiny, a v sedm má být Barča už zase doma, a ona *pořád* ještě neví, kdeže tedy nebohou tu hlavu svou složí na rameno nějakého tanečníka a kde zašoupne si v troj- a čtyřčtvrtním taktu nebohou svojí nohou!

Ne, já tu nedělám žádných holých vtípů! A proto ať mi nepřichází nikdo s nějakým všeobecným: „I však ony si najdou svou radost a stlukou si samy své vědomosti o všem!“ No to se přec rozumí! Lev sobě najde potravu i v široké poušti, pročpak by Barča nenašla si tedy i v Praze muziku! Ostatně — myslíte, že je to *vždycky* tak snadné? Dobře tedy: Barča, oblečena, vyletí z domu. Dole už čeká kamarádka a teď letí obě. Kam letí? Do Vršovic ke Lvu; ondyno se tam byly pořádně vytančily a jeden z tanečníků, fešák, byl je i uctil a dal jim ryby — smažené parmičky malé, dobré jak náleží. Za půl hodiny z Prahy doletěly, vrazily dovnitř — u Lva o muzice ani slechu! Honem odtud tedy o něco výše, k Bervidovům. U Bervidů zase ticho. „Půjdem do Nuslí, do Zámecké!“ A ze Zámecké letí do Pivovaru. *Nikde nic!* Mezitím byly se k nim připojily ještě družky jiné, rovněž toužící a hledající. „Víte co, holky, u Lajblů hrajou jistě!“ Zpátky tedy do Prahy, k Lajblům! A u Lajblů — nehrajou! A nehrajou také u Šálků, a u Palmů, a u Podušků, a u Virlů, nikde po celém jindy tak hlučném Karlově náměstí! „My to ale *musíme* najít!“ A všechny letí pod Vyšehrad na Přemyslovku. A z Přemyslovky přes vodu na Smíchov, do Pivovaru — a pak do Numera — a — a tu spatří jedna svého známého, strážníka, a ptá se a ten

teprv upozorní, že dnes je přece mariánský den, a muzika tedy nikde. — Tak tedy prosím: cožpak nemohou být noviny tak slušny a přinést ráno někde na určitém již místě, například v čele listu hned po svém „Příští číslo vyjde...“, nebo alespoň na počátku denních svých zpráv poznámku krátkou: „*Dnes muziky nejsou!*“ —? Upadla by slavné redakci snad při tom psaní ruka?

„Stlukou si samy vědomosti svoje!“ Bodejt by zapoměly, co náhodou už jednou vědí, a bodejt by, co ví, neřekla jedna druhá! Však myslí-li si někdo, že je těch vědomostí třeba jenom málo, notně se mýlí! V zimě — nu ano, v zimě se dá věc ještě přehlédnout, vzdor masopustní době. Ale v letě je hůř, tu aby člověk zmohl celý hned pražský policejní rajón, a ten už dá práci! Po desíti, po dvanácti jedou pak Barky a Kačky pospolu třeba i dráhou, až například do Vysočan. Asi před desíti lety, pokud se pamatuju, neměly sice Vysočany zvláštní renomé; holky říkaly, že je to tam „tak nějak hloupé“, že tam chodí „jen tak starší mužští, sami takoví hloupí starší mládenci, kteří se kodrcají a po nohou šlapou“, ale chodily tam ty holky přece. Lepší pověsti už se tenkrát těšil Apollo, v Karlíně na prostřední cestě, kam chodívali „veteráni“; — „což o ty, ti dobře tančí!“ Na Kozlovce, vedle Tróje, býval zase „velký sál, ale málo tanečníků“. Zato u Papoušků za Bruskou „velký sál a hodně tanečníků“. Na Panenské za Strahovskou branou, na Mlynářce za Košířemi a na mnohých jiných místech byl samý voják, což se pozná podle dupání už z dálky. Atd. Nevím, jak kde je to dnes; ale to všechno zvědět, srovnat a přehledně sdělovat je právě úkolem novin myslím.

Nechci ostatně poroučet v té věci. Snad, jako se u nás vydávají „Výletní noviny“, mohl by za léta každou neděli, za zimy jednou za čtrnácte dní vyjít tedy zvláštní „Orgán pro muziky“. Snad by mohly tou rubrikou obohatit se také naše politické listy, a jako je u nich „Národní hospodář“, mohl by být také „Nedělní tanečník“. To by snad bylo nejrozumnější. A já bych u nás tuhle rubriku třeba tedy redigoval. Důkladně, poctivě, svědomitě. Za spolupracovnice bych si získal některé Barči, ty hezčí. Já je znám všechny a říkám

jim „krajanky“ — my hezčí jsme totiž všichni z jednoho kraje.

Tak, a teď už odkládám péro. Natahuju nohy spokojeně pod stůl, kladu se s pocitem sladkým zpět do svého křesla a zavírám oči k snění.

Poukázal jsem na důležitou mezeru v životě našem společenském. Vykonal jsem čin dobrý. Získal jsem si vděčnost celé třídy nebohého, hněteného lidstva.

Vidím, jak se na mne upírají teď sta a tisíce lesklých, vděčných očí. Jak slzy radosti perlí se po růžových tvářích. Jak celé dlouhé řady kulatých, buclatých rukou se zdvihají, — jak už se blíží —

Barky — Barušky — propánaboha — vždyť vy — vy mne udusí — —

Bar — r — r — —

NÁRODNÍ LISTY 5. června 1887

△ *V Praze 18. června*

„Čertví co to je,“ praví Marryatův Hopkins, kostelník, „pořád jsem se díval jinam, a jen jsem tam jednou pohlíd a už mám obě oči plny slzí! A přece jsem už viděl tisíc svateb a je mi každá už jen tak, jako bych si přišíval podšívku k límci nebo jako bych se díval přes plot, jak sousedu Websterovi tykve žloutnou!“

Zrovna tak ale bych mohl mluvit já teď, kostelník. Čertví co to je! Viděl jsem už tisíc slavností národních. A je mi už každá as tak vzácná jako dobrému Hopkinsovi ta tisícátá svatba, a díval jsem se tedy i při té nejnovější raděj jinam — a jen jsem tam pak přece jednou pohlíd — a už mám oči plny — —

Nono — copak to tak zvláštního bude, když přijedou sokolové z Ameriky! říkal jsem si. O jednu národní slavnost víc, to je všechno!

Ovšem — rozumoval jsem dále — vlastně je to přece jenom trochu jiná. Což o to, my můžeme být hrdí na ty své hochy za okeánem — chlapíci! Nepřicházejí nám nazmar, a cizina na ně působí zrovna jako ocelová lázeň. Mají-li Němci svoje staré národní pořekadlo o „husičkách, které letí přes Rýn a vracejí se co husy zpět“, — nu, pánbůh jim požehnej to jejich říkání pěkné, oni musí své ptactvo znát! My ale máme zase své pořekadlo ještě starší, velmi staré — zdalipak měli naši praotcové nějaké tušení o věcech budoucích, když říkali: „*Vrabec za moře, sokol přes moře!*“, a zdalipak si starý Komen-ský myslil přitom něco víc než pouhé poučení, když to pořekadlo zaznamenával!

A ty jejich hromadné návštěvy — soukal jsem nit rozumu ještě dále —, ty jejich letící lodě, ty jejich jízdy přes okeán — tuze, tuze krásné — což o to! Velkolepé, a je pravda, že cosi

podobného ještě v dějinách lidstva ani nebylo, a že — zdali vůbec na něco — můžeme být věru pyšní na takové zjevy. Ale už se podobně stalo jednou před dvěma lety! A my jsme už tak unaveni — na všechno v širém světě tak mrzuti —

Byl jsem tedy tichý, klidný. Přišla zpráva o sokolských zápasech v Novém Yorku; dobře. Přišla druhá, že vsedli už na loď; dobře. Přišla třetí, že koráb blíží se Brémám. Že v noci mu vyjeli v ústrety již zpravodajové českých novin. Já znám to noční ticho, vím, jak člověku se prsa dmou, když za tmy stojí na palubě korábu v moři. Mohl jsem se vmyslit v pocity těch, kteří kotvili tu poblíž pevniny evropské, cíle své touhy, a upírali zraky do tmy a mlhy, sem v tu stranu, kde skrývá se drahá, předrahá vlast! Mohl jsem se vmyslit, když najednou nočním tichem z lodice zaznělo české „Nazdar!“, — jakže to šklublo veškerým tělem, otřáslo radostně, až do bolesti radostně srdcem, zachvělo duší celou! A začínalo mi být pod vestou teplo.

Ale utišíl jsem se zase. Člověk se nesmí nechat kouskem romantiky unést. Jenže — zcela pokojným už jsem přece nebyl. Pořád jako bych byl slyšel něco ve vzduchu šumět. Nebyl to ani klam, já věděl, že to není klam, — to šuměla zdáli sokolí křídla — to blížil se se sokolem našim americký orel bílý! Šum rostl jako příboj — vzduch už byl rozechvěn —

Ne, však nepůjdeš s ostatními vítat, řekl jsem si ještě. Nepůjdeš k nádraží, vyjdeš schválně odněkud od něho a vykročíš proti proudu! A také jsem šel tedy proti proudu, rostoucímu, někdy až neproniknutelnému. Jenže krok můj nějak nebyl pevný — kolísal — a v kolenu to někdy šklublo, jakoby tlakem zpátečním.

Ale přemohl jsem se — neviděl nic, neslyšel nic a šel spokojeně domů. Spokojeně jsem obědval, spokojeně pak proválek se v pocitu své mravní síly a konečně šel zase na ulici.

A tu jsem potkal prvního Amerikána a — najednou mi to stáhlo krk a sevřelo prsa a chvíl jsem se na celém těle. A přece si mne byl náš Amerikán ani nepovšim a viděl jsem dobře, že jeho pevná, dohněda opálená ruka ani se mne nebyla dotkla.

Byl jsem hotov.

Tak se láme síla! Tak pýcha dochází pokoření! Já nenávidím, myslím, ty české Amerikány za to. Já bych je, domnívám se, dovedl napadrt tento. Jen kdybych věděl, co jim honem učinit ukrutného! Bohužel — já nevím! Já jenom své krajany prosím, aby se mne ujali, aby mne na Amerikánech pomstili, kde a kdy jen mohou. Bratři, zmocněte se jich, máme je teď ve svých rukou! Chyťte je pevně za ruce obě, obemkněte je kolem krku, přitiskněte je k prsoum — hodně — ještě víc — mučte a sužte je, že se jim rozetřese duše v těle, že jim nezůstane nevyceděna ani jediná slza v oku, — pomsta — pomsta!

Beztoho — copak je na těch Amerikánech vlastně? Podíval jsem se na ně dobře — nu copak? Je sice pravda, ty stařenky, které přijely na návštěvu s sebou, ty se mi líbí. Dívají se tak upřímně na svět — právě naše maminky české — člověk by je hladil po tvářích a líbal by jim vráskovité ruce a poklekl by před ně — k snědění jsou ty maminky staré, z nejsladšího českého medu! A ty mladší — ty se mi líbí také. Tichy, skromny, tak příjemny! A mužští? Dívají se nenuceně, mužně, jdou ulicemi tak podomácku — já, kdybych někam přišel a věděl a viděl a cítil bych, že všechno si mne nadchází, všechno se na mne dívá, já bych nedovedl učinit pořádného kroku, nohy by se mi třásly, rukama bych nešikovně klátil, myslel bych, že mi spadne všechno maso s kostí, — a takový Amerikán si tu vykračuje — já ho nenávidím!

Povídám ještě jednou: copak je na nich? My vše amerikánské přeceňujeme, pravím. Myslíme si, pánbůh ví, jak jsou tam „pokročilí“ a jak „ve všem daleko“, jak nad námi „vysoko“, my jak pod nimi „hluboko“! Podle našich myšlének, když se Amerikánu někde už nelíbí, sebere si celý třípatrový dům na parní trakař, sedne si na to, udělá si sirkou trochu páry, odjede o 700 mil dále a za půl hodiny má už zase dům postavený až k nebi. Když tam služka chce na půdu pro prádlo s košem, vstoupne si na elevátora a ten ji vynese vzhůru. Když chce někdo vařit oběd, tedy ani nevaří, sedne jen k jakési mašince, zaklepá na ni sem tam prsty a oběd je hotov. Ten oběd vlastně pak ale není ani žádný oběd, nýbrž

pořád samý stroj, samý vynález, samé umění. A člověk americký je vůbec od hlavy k patě jiný, vyměněný, zdokonalený. — A ono zatím!

Zavolał jsem si jednoho Amerikána do průjezdu a tu jsem si ho prohlíd. Oči — jako my. Uši — jako my. Nos — jako my. „Prosím vás, otevřte trochu ústa!“ Otevřel je zcela beze všech nástrojů, bez kľiky, bez kľíče, jenom tak jako my. „Propánaboha, kamaráde, vždyť vy máte zuby!“ — „To se přece rozumí, čímpak bych kousal?“ — „No já myslel, že máte nějakou mašinku na to, že — —“

Dal jsem se pak naschvál pozvat také na oběd ku příteli, který má dva Amerikány hostmi. Polívku jedli — lžící. Rybu — vidličkou a nožem. Pivo pili ze skleněných sklenic. Šampaňské z vysokých štamprlí. Nic neobyčejného, pranic, po celý oběd ani sebemenší „pokrok“! Konečně zdvih jeden ruku k ústům a dělal tam něco. „Aha!“ a jel jsem mu po ruce. Měl v ní — párátko — dřevěné, připloštěné — evropské!

I vzal jsem si toho přítele hostitele stranou. „Poslouchej, já na těch Amerikánech nevidím zvláštního ale věru pranic!“ — „Copak chceš vidět na nich, podivíne?“ — „Prosím tě, pozoruješ je trochu? Co tak dělají? Jakkpak například oblíkají košile ráno?“ — „Nu přes hlavu! Snad nepolezou do nich nohama napřed?“ — „A boty?“ — „Za štruple.“ — Košili přes hlavu! Boty za štruple! A tohle chce být Amerikán!

A zcela náhodou spatřil jsem pak ještě na ulici scénu, tak poučnou, tak významnou, že — ale já ji raděj vykreslím krátce! Na rohu Havířské ulice stála americká maminka s americkým dítětem. Dítě holčička, andělíček; asi za dvanáct let bude se jí říkat anděl. A řvala, že ji bylo slyšet až někam na radnici. Počkej, pomysllil jsem si, teď tu uvidíš, jak v Americe konejší se děti. Vskutku: maminka sáhla do kapsy, vydala šátek a utřela jím andělíčkoví nejprve pusou. Pak mu utřela americké pazourky jeho. A pak sáhla do kapsy ještě jednou a dala mu bonbón. Bonbón — Evropo, slyšíš?! Bonbón! — „pokročilému“ dítěti z Ameriky! Nerozřehtal by se člověk jako mezek?

No já ku své radosti již vidím, že jsem se nemýlil, když

jsem vyslovil naději, že naše Amerikány nenávidím. A očekávám od své osvědčené důslednosti, že nenávidět je budu pořád víc a víc, až zášť moje vzroste na mohutný, na žíravý zrovna plamen. Jen přikládat hezky ku hořící hranici po tříštku tříštku! Neunavit! Sledovat Amerikány na každém kroku! Pozorovat každé slovo, každý pohled, každý čin!

Ale opatrně! „Největší zášť je zamlklá a tichá, právě tak jako největší ctnost a nejkousavější buldok.“ Tedy — pš!

NÁRODNÍ LISTY 19. června 1887

△ *V Praze 25. června*

Nemám štěstí. Kdybych měl štěstí, jmenoval bych se Alois a byl bych měl tenhle ten týden svátek. Mých 39 přátel a známých bylo by mně „v radostném rozechvění“ poslalo 39 vizitek a moje v úctě oddané služebnictvo bylo by mně dalo do novin inzert, gratulaci ve verších:

„*Milostpánu Aloisu* △

Štěstí, blaho ať Jim vzkvítá,
věnec radostí se splítá,
ať je Jim ten celý svět
jenom jeden krásný květ!

V uctě oddané služebnictvo Manča“

— nebo „Anča“ nebo „Fanča“ nebo jak by se moje oddané služebnictvo právě jmenovalo. —

Nemám štěstí. Kdybych měl štěstí, byl bych se před dvaceti lety oženil a měl bych teď osmnáctiletou dceru. Hezkou, po tatínkovi. — „Tatínku, kup mi nový klobouk. Letní slaměný.“ „Vezmi si, drahoušku, tu rohožku ode dveří u kuchyně, ohni ji jako koňské sedlo, vzadu ji přehni zase trochu do výše, dej si to na hlavu, uvaž pod bradičkou pentli světle žluté barvy, a máš klobouk zcela moderní, co do slaměného pletiva i co do letošní formy.“ — „Ale poslouchej, tatínku, kolikeré kloboukové formy jsou letos vlastně moderní?“ — „Okamžitě ti to nemohu říci, dítě. Ale poroučíš-li, vezmu si čtyřnedělní dovolenou a snadže mi ten, ovšem bohužel jen krátký čas přece stačí, abych je spočítal, ty tisíce různé letošní formy. Kolik květin, tolik motýlů letos; kolik ženských, tolik kloboukových forem!“

Nemám štěstí. Kdybych měl štěstí, měl bych někde v Ouho-licích domek se zahrádkou, sebechatrnější, seabemizernější — pro některého hloupého Pražana byl by na letní byt přece ještě dost dobrý. A já bych se zatím přestěhoval za skrovnou peněžitou náhradu do zdejšího Pražanova bytu a užíval bych veškerých hojných výhod, jakých poskytuje Praha v dobu letní prázdně. Rozsáhlý byt, vším náradím i pohodlím opatřený, vyhlídka do elegantní ulice, široká postel — co nejochotnější posluha po hostincích — volná procházka po stinné straně prázdných ulic, ticho, poklid — všechno!

Nemám štěstí. Kdybych měl štěstí, byl bych teď nějakým obecním starostou nebo bych byl předsedou některého spolku, nebo alespoň výborem, nebo — propánaboha! — alespoň druhým nebo třetím náhradníkem. A byl bych si už také někde počkal na Amerikány, vystoup na ně a měl k nim „řeč následující“. Už to nevydržím — já se zfantím, nebude-li stát brzy někde v novinách, že jsem měl „řeč následující“! Vždyť už není v Čechách věru jediného slušného člověka, aby nebyl Amerikány „oslovil následovně“, a já pořád ještě ani nekláp ústy! Mne to uduší!

Je pravda, trochu jsem tím sám také vinen. Když jeli Amerikáni se podívat na Hradčany, mohl jsem zcela dobře číhat za mostem, zastavit jim koně a spustit: „Bratří! Vy jste přijeli přes oceán. Ono se nedá ani upřít, že jste přijeli přes oceán. A vidíte, já jsem se narodil tadyhle na Malé Straně —“ nebo tak nějak. Také jsem mohl si počíhat na ně, když šli například naší ulicí poprvé do Besedy, a oslovit je tu „jmenem sousedů“: „Bratří! Vy jste přijeli přes oceán. A jdete teď do Besedy na večeri —“ Ale zameškal jsem to všechno! Achich, jak já teď už toužím po té slávě řečnické!

Šperk nikdy muže neozdobí,
ni věnec, byt sebevonnější;
jej neokrášlí masti žádné,
ni krouzle, byt sebeclonnější;
šperk mužův silné slovo je,
jímž srdce, ledví okřeje —

— a já bych mluvil věru silně, tuze silně a byl bych tuze hezký! Kdybych se takhle postavil, pravou nohou napřed, přitisk levou ruku k srdci, pravici natáh kupředu, hlavu trochu naklonil, obočí trochu zamračil — ideál slovanské krásy mužné by byl zobrazen myslím! A moje slova by letěla jako staroindické oštěpy, z nichž každého mocně hozeného se vychrlil oblak šípů, a z hrotu každého toho šípu sršel oheň neuhasitelný, vrhající do všeho, čeho se dotknul, horoucí plamen, — ó, já bych byl řečník neuprosný, nemilosrdný — svíjejte se nadšením jako šindel v slunci, umřete třeba řečnickým mým žárem — mně je to jedno! Takový bych byl — škoda!

Ale diví se nám páni Američané čeští! Uši mohou na nás nechat! Takovou „svobodu mluvení“ prý nemají ani v Americe, ba nikde v širém světě! Vůbec je prý naše svoboda zde taková, že si ji nikdy ani podobně nemyslili. Vždyť prý smíme například na ulici i kouřit, ačkoli to bylo zvláštním dvorním dekretem roku 1804 přísně zapovězeno a záповěď potvrzena dalším dekretem roku 1821! Inu — to dělá jen ten vskutku liberální výklad. Záповěď *jest*, a kdyby nebylo toho liberálně přimhouřeného oka, — doutník z huby!

Ba ba, ti naši hosté vidí všechno a všímají si všeho. Mám toho dva důkazy převýmluvné. Ten *první*:

Seznámil jsem se s jedním z pánů Američanů trochu blíže, přiznám se, že z egoistických trochu příčin. Měl bych totiž tuze rád tenór. A tu jsem před nějakým časem četl, že v Americe vynalezl kdosi nástrojek malý, který se strčí do úst a tím už dělá i z nejchraplavějšího hlasu tenór zvučný a silný, — teď nevím, jmenuje se ten vynález „Bucking“ a jeho vynálezce Graff, nebo vynález „Graff“ a vynálezce Bucking. Přítel Američan to také nevěděl a nevěděl vůbec ničeho o té celé věci; ale slíbil, že se někde v Americe zeptá. Upozornil jsem ho, že by to byl dobrý exportní předmět do Čech, v Čechách že je více lidí, kteří chtějí mít tenór. Dobrý tedy obchod.

„A propos slova obchod,“ vpadl mi Američan zde do řeči. „Prosím vás, jakpak to tu teď mluvíte a píšete v Čechách? Já čtu po tabulích: ‚obchod v sukně‘, ‚ve víně‘, v ‚pianech‘,

vždyť je to nesmysl, vždyť se má přece říkat ‚obchod se suk-
nem‘, ‚s vínem‘ — obcházeti s něčím!“

„Nu ano; ale konečně — žádné neštěstí!“

„Vždyť by se však mohl udát nesmysl, že by svět o tom
mluvil!“

„Například?“

„Například — kdyby takhle někdo oznámil, že si zařídil
obchod — v střevech!“ —

Ten *druhý* důkaz:

Amerikán jde ulicí Vodičkovou. Najednou zarazí kroky
a čte: „Zde se česají dámy.“ — „Hm, už jsem sešel půl
Prahy a teprv čtvrtý dům, kde se česají dámy!“ —

Umějí píchnout, ti bratři, umějí! Ale také se umějí pousmát
a hladit. S trpělivostí, která je až poňmutliva, nechávají se tu
vodit od slavnosti ku slavnosti. S odhodlaností, která nám při-
pomíná nejskvělejší doby české hrdinnosti, vyslychají řeč
po řeči, oslovení po oslovení. A přitom se usmívají a tisknou
ruce a tváří se tak, jako by z toho všeho měli ještě radost.
Ostatně — ať mají nebo ne, co nám po tom! Jen když my na-
lezáme přitom dobrou zábavu svoji! Jen když my máme zase
své „koláčové svátky“!

Nu — s některou oslavou mohli být Američané ale vskutku
spokojeni. Čtenář už ví, kterouže tu oslavu asi předně myslím.
Čtenář už četl popis ve veškerých českých novinách a byl
zajisté unešen, snad i pohnut, rozrušen do hloubky duše. Ale
bylo to také překvapení!

Kdo by se byl téhlelet prohnanosti od české šlechty nadál!
Ani jediný náš šlechtic nezúčastnil se deputací do Brém nebo
třeba jen do Podmokel. Ani jediný šlechtický kočár nebyl
hostům v Praze k dispozici. Ani jediná šlechtična nebyla
mezi těmi děvčátky, která zasypávala přijíždějící Američany
kvítím. Podobalo se už věru, že také tentokráte česká šlechta
zaskví se hlavně jen svou tupostí a národní nevšímavostí, a
„svobodomyslníci“ čeští odhrnovali už vesele nosy a z jejich
rtů splývalo kousavé: „Vždyť to povídáme — ta naše šlechta!“
A ono zatím! Když včera ráno Američané se probouzeli, už tu
ležely pro ně na stolcích u postele pozvánky elegantní, samá

zlatá ořízka, samý erb a knížecí podpis! A sotva nastala odpoledne tak asi hodina svačin, už přijížděly elegantní ekypáže šlechtické a svázely milé hosty ze všech končin na Malou Stranu, k paláci Lobkoviců!

To byla znamenitá myšlenka, že se smluvili majitelé šlechtičtí s majiteli kněžskými, s erárem a obcí pražskou a spojili veškeré sady, celý Petřín v jedinou, obrovitou, dosud ještě ve světě neviděnou tu místnost zábavní! Zdi jsou povaleny, průchody učiněny, pohodlné cesty upraveny, a zelený svah Petřína byl od Strahovské zahrady až přes zahradu Kinskou jediná promenáda skvělá! — Kdo si chtěl pochutnat na pivě, přešel jenom z Lobkovicé do zahrady Strahovské — nápis: „Ku Strahovskému pivovaru!“ Komu byla milejší mělničina, zůstal u „Lobkoviců“ nebo hned vedle u „Schönbornů“. Kdo se chtěl proskočit nebo se vůbec mladá bavit, zašel si na „viniční teologů“, kde svižní bohoslovci s krásnými mladými šlechtičkami prováděli vesnické hry v národním kroji, kde zněly flašineti a byl hluk a jásot, že šla člověku až hlava kolem. A kdo konečně byl vším tím snad až přílišně dojat, kdo cítil potřebu samoty, kdo se chtěl snad i vyplakat, mohl své blaho a svou touhu tišinami Kinské zahrady zanést třeba až někam do Košíř.

Nemohu říci, cože se mi ze všeho toho líbilo vlastně nejlip; upřímně řečeno: já to nevím! Snad by se mnohý, který tam byl, se mnou hádal. Snad také čtenář, který věc zná dnes z obširných popisů, byl si už něco zvláštního dle své chutě vybral. Nechci ničeho opakovat po referentech našich — ale jednotlivé obrazy mně nevymizí z paměti nikdy! Nejvíce ale dojala snad každého ta obzvláštní a vskutku přátelská ochota šlechticů samých, kteří si nedali a nedali bránit a sami posluhovali, sami přinášeli jídla a nápoje, sami hosty prováděli od místa k místu.

O skvělou zábavu bylo ovšem postaráno co nejlip. Hlavním číslem produkcí ale byly zpěvy, prováděné „Zpěváckým spolkem šlechticů českých“, kterýž při té příležitosti vystoupil poprvé ve veřejnost. Přednes tak mistrný, tak ve všem dokonalý, že sbor po sboru budil nadšení až svrchované a potlesku

nebylo nikdy ani konce. Když pak spolek přednesl i oblíbenou „Touhu po vlasti“, — nu tu se otrásala zrovna až nebesa a nezůstalo ani jediné už oko suché!

Veliký jux očekával mládež drobnou a pak tu nejdrobnější. Každému Pražanu jsou známy ty terasovité, široké průseky, které zrovna za palácem jdou celou Lobkovickou zahradou až ku temeni vzhůru. V zimě, když na těch průsekách leží sníh, bavívá se tu naše šlechta sánkami, sjíždějícími shora bleskorychle až dolů; nebožtík kardinál Schwarzenberg užíval zábavy té často a téměř do let svých nejpozdnějších. Ty terasy byly tedy včera vysoko posypány — natlučenou solí, a sánek bylo upraveno alespoň do sta! Ten rámus — ten výskot — jástot — to převrhání, kutálení se — inu k nepopsání!

Největší ale potěšení mladým starým způsobil tedy ten podvečerní „průvod historický“. Totiž průvod veškerých našich šlechticů v uniformách „stavovských“: červené fraky, velké pudrované paruky, řetězy a řády, prýmy a vyšívání. Tu jsem už věru myslil, že se nám Amerikáni zfantí. Takového něco oni ovšem jaktěživi neviděli! Chytali jednotlivé šlechtice, svlíkali jim fraky, oblíkali se sami do nich — tančili — skákali — výskali — to byla vřava, ještě mne dosud z ní hlava bolí!

A pak — pak — — no jakpak končívají přece ty pohádky české! ? „Byla hostina — a já jsem byl taky na ní — a oni mne vzali, do kanónu dali, vystřelili a —

A já jsem tedy tady. Čtenáři, servus!“

△ V Praze 27. srpna

Musím tedy také už oznámit, že jsem zase v Praze! Spolehám se ale na solidnost čtenářovu, že mne neprozradí. Vždyť jsem se věru ještě ani nerozhodl, odpovím-li na dotýčné otázky: „I — ještě jsem neznal tam ten kout v Pyrenejích, víte mezi Svatým Sebastiánem a Bayonem, tedy jsem to tam letos trochu prolez!“ — nebo snad: „E — čert mně poradil, abych si také jednou zajel do Haparandy ve Švédsku, bych přece poznal, jak to vypadá, když slunce ani nezachází!“ — nebo konečně: „Ó nikde, kampak má člověk pořád jezdit! — válel jsem se jenom osm neděl po Bodamském jezeře, to je všecko!“ — Arciže se rozhodnu najisto, a rozhodnu už velmi brzy, a pak to čtenáři také sdělím; ale prozatím — pst!

Ostatně je tuze snadno možno, že podívám se *ještě* někam. Jako se chodí po lázeňské době ještě někam do menších lázní, „k dodatečné léčbě“, z Karlových Varů do Kysiblu, z Teplic do Dubí, — nebo jako člověk, když celý den nic nedělal, pak si lehne, aby „trochu si odpočinul“. Daleko bych arci tedy nešel, jen tak někam, kde není ani draho — kde bych si třeba sám ještě něco přivydělal — kde například jsou velké ovocné aleje — velké sady stromové — to mne láká, ach to mne láká! Zrovna teď dozrává české ovoce — švestky domodrávají a volají: „Trhejte nás!“ — jablka lákají: „Kousejte nás!“ — ořechy prosí: „Kamenujte nás!“ a kolemjdoucí lidé tomu vyzvání milerádi vyhovují, a kvůli nim je tam tedy někde pod stromy bouda, a v té boudě hlídač — a kolem boudy a kolem hlídače je tolik poezie — achich, za svých let nejmladších, nejkrásnějších, nejideálnějších nepřál jsem si pranic na světě nežli být v takové boudě a být hlídač! Ale dosud jsem svého ideálu nedosáhnul — jako také nedosáhnul svého ideálu Hálek, který chtěl být přívozníkem, nebo Heyduk, který chtěl být kočím, —

to je to, že jsme neměli talent! No — jednou jsem alespoň zafuk o svůj ideál! V Chržíně to bylo, o prázdninách, za tiché noci. Vytratil jsem se ze statku, když už všechno spalo, a pospíšil do sadu, kde byla právě dostavena slaměná bouda, do níž příštího dne měl se vestěhovat hlídač. Vlezl jsem do boudy a — usnul jako pařez. Aha, myslí si teď čtenář — vždyť já čtenáře znám, on se domnívá vždycky, že je duchaplný —, teď přijde ta obyčejná romantika. Bouřka, blesky, hromy, liják, smrtelná ouzkost. Nebo: zloději, strach, snad i výprask. Ach ne, ty můj čtenáři milý, něco tak pěkného se mně tu nepřišlo — já neměl jaktěživ žádného štěstí! Spal jsem, najednou jsem se probudil zimou, mráz mne začal lámat, začal mnou klepat, a já — bečel až do bílého rána. To je všechno — ale je to zajímavé, vid'?

Abych však jenom pořád sám o sobě nerozmlouval — jakpak se tedy za tu dobu čtenář měl? Copak dělal? Měl hodně strachu — he? Že bude velká světová vojna, z té hloupé historie tam v Bulharsku dole? To je vidět, když mne čtenář nemá, jakže hned ztrácí hlavu! Smát jsem se musil, srdečně smát, když jsem si pomyslel na ty strachy! Vždyť bylo a je přece tak jasno, že pro letošek nemůže být o nějaké vojně ani řeči, — vždyť hned od božího jara mohl ten, kdož má oči — —

Tedy: Každý historik a statistik, každý pamětník a čtenář, každý lékař a apatykář, každý farář a kostelník, každá porodní a svíčková bába, každá sběratelka heřmánku a hotovitelka povijanů, vůbec každý a každá, kdo má paměť a kdo má zkušenost, ví, že v letech, kdy je vojna, rodí se vždycky náramně mnoho dětí.

Dále: Každý venkovan a venkovanka, každá hokynářka a ovocnářka, každý sadař a zahradník, každý přírodozpytec a vůbec zkoumatel zase ví, že v letech, kdy je málo ořechů, také děti rodí se úžasně málo.

A konečně: Každý, kdo má oči, kdo šel někdy letos na procházku, kdo po cestě vyzdvihl hlavu, kdo se podíval na nějaký ořechový strom, viděl, že tak málo ořechů jako letos nebylo už dávno.

Ještě jednou tedy: Ořechů je letos málo. Když je ale ořechů

málo, je také dětí málo. A když je dětí málo, *není žádná vojna!* Propánaboha — na to čtenář nepřišel?!

Proto jsou arci ti Bulhaři přece jen praošklivý, praohyzdný národ! Celý svět se jich bojí a dívá se na ně s takovým jakýmsi podivným citem, že mu jako nejspíš přece jenom jednou vyvedou nějaký malér! Člověk to ani nechápe, jakže může být takový národ, který dělá jen to, co se mu líbí, pranic se neohlíží po tom, že lidé se ošklibají, a vůbec se chová téměř sebevědomě a mužně. A vidíte, Bulharům nedaří se přitom ani zrovna špatně! Ba oni postupují i v hodnostech, avanzují zrovna úžasně: nejdříve měli tam jenom pruského lajtnanta, teď už mají rakouského obrlajtnanta — uvidíte, zakrátko budou mít už hejtmana, ruského nebo docela tureckého — já na to sázím! Vždyť i ten protivný, paličatý Koburg má stejně protivné štěstí! Na trůnu se arci neudrží dlouho, to ale neškodí — máme teď momentánní fotografii, a tou podaří se tedy snad přece, že se potomstvu zachová *celá* řada nynějších bulharských knížat, a Koburg bude tedy mezi nimi. Avšak on má už i jinak zcela neobyčejnou slávu. V krámech jsou vyloženy klobouky „à la Koburg“. Ve skříních se lesknou kravaty „à la Koburg“. A perníkáři pečou třírohý marcipán, který se také jmenuje „Koburg“. A musí to být marcipán zcela dobrý — viděl jsem sám na ulici několik slečinek, jak „Koburga“ kousaly a přitom si mlaskaly a mlaskaly, až ho snědly. Mne ještě nesnědla žádná.

To my jsme zcela jiný národ, my Češi! Nás nebojí se ve světě nikdo, ani nejspínavější prtě — tak jsme my hodni! Ba my jsme tak hodni, že je nám až samotným někdy z toho nanic. Že se pojednou pak chytáme za vlasy, hmatáme sem tam po nich — „Propánaboha, vždyť tadyhle bývá přece to, čemu jiní lidé říkávají hlava!“ Jako teď zase například při tom nejnovějším úkazu školském. Tu stál skutečně veškerý národ jako zkoprnělý. Ba i sám náš nejpřednější politický vůdce byl prý jako hromem zmráčen, stál tu jakoby v sloupu, a teprve po dlouhé, dlouhé době splynulo mu ze rtů: „No to jsem Franta!“

Ale to už se nesmí nadál takhle dít, moji milí! My se mu-

síme, drahouškové, přece jenom trochu změnit! Já se sice do politiky nikdy nepletu, ba mně se docela zdá, že se mne národ ani o to neprosí, abych se pletl; ale když mám někdy myšlénku dobrou, nezamlčím ji, a kdyby na to byl trest smrti! A zrovna teď mám myšlénku *tuze* dobrou! Pánové a dámy: *my musíme být statečnější!* Ano! Já neříkám, že jsme dosud snad nečinili praničeho, — ach ne! My jsme slavili, jubilovali, tančili, vítali, v průvodech se ubírali, bazarovali atd. už zcela pěkně; ale to dosavadní ještě nestačí — nestačí! Vždyť je v Čechách ještě několik *tisíc* obcí, kteréž dosud ani jednou jedinkrát nebyly svědky nějaké „povznášející slavnosti národní“, je celá řada spolků, jichžto ruch národní jako by dosud se byl ani nedoteknul, — já sám znám jeden, který už *tři čtvrtě roku* stává a neměl posud *jubileum ani jediné* — no to přece nemůže být! Pánové a dámy, dokud my nebudeme tak slavit, že slavné vládě až oči přejdou, tak jubilovat, že jí až uši zalehnou, tak tančit, že se jí až hlava zatočí, dotud, pánové a dámy —

Ovšem, boj bude tuhý. Slavná vláda nám bude třeba slavnosti zapovídat. Jako zapověděla například slavnost spolku Oliva. Ale to nás nesmí zastrašit, my musíme — ano musíme —

Dovolte však, abych na chvílinku sestoupil z povznešeného řečniště politického, abych přitlumil hlas svůj hromově bouřný a několika alespoň slovy vyslovil zde hluboký stesk svůj nad tím, že tedy odbývána nebyla ta velká slavnost naší Olivy, s průvody a veškerou veřejnou slávou, stesk nade vším, oč tím přišel život náš národní!

Již dávno činí se národním slavnostem našim výtky, že jsou uniformní, jedna jako druhá. Uniformita ta je sice přirozena — vždyť slavíme samé stejně obrovité národní velikány a se stejnou nesmírností o vlast zasloužilé spolky —, ale změna by byla přece jenom vítána, a teď si tedy pomysleme, jakouže změnu nám mohla Oliva podat! Oliva je totiž spolek „vzájemně výpomocný pro případ choroby a smrti“. — Mžikem již rozvínuje se z toho před námi obraz netušené přímo novosti a krásy!

Předvečer. Slavnostní *uvítání* přibylých hostí a spolků

na nádraží. Rozvážení jich v obecních vozech pohřebních a kočárech smutečních po pražských nemocnicích, umrlících komorách, kryptách a jiných laskavě poskytnutých bytech. Nadšený lid zpívá před nádražím „Tmavá rakev jest tvé lůžko“ od Gregory a Horákovo „Musí símě, musí shnít“.

Vlastní den. Časně zrána *slavnostní umíráček*. — Dopolnedne *velký průvod* na hřbitovy na Volšanech; napřed *entreprise*, pak *rubášový průvod* jako v Mlynář a jeho dítě (děti, panny, ženy, vdovy, mládenci, muži, vdovci), pak střídavě kapely a spolky; kapely hrajou na tahací pozoun Svobodův marš pohřební, spolky zpívají Miserere. Po obou stranách celého průvodu kráčí mužové v černých pláštích, s hořícími smolnými pochodněmi. — Na hřbitově *veliké kopání hrobů o závod*. Nato udílení cen; první cena: skvostná kovová rakev; druhá: překrásné náčiní klystýrové, z ebenového dřeva a stříbra dle nákresu výtvarníka X.; třetí: mísa do postele, z těžkého stříbra. — Navečer *banket*. Hudba hraje Veitovo „Tebe k hrobu...“

Ech — nač popouštět ještě dále úzdu své fantazii, nač volávat luzných obrazů řadu dlouhatou, vždyť je už po všem — slavná vláda nám to všechno — slavná vláda nám — —

Ale — jakož jsem už řekl! My neunavíme! Jenom dvě tři leta, a nebude jedné jediné vesnice, aby v ní nebyla nějaká velkolepá národní slavnost, jediného člověka, aby nebyl se zúčastnil alespoň už na sta velkolepých slavností národních!

Musíme obořit se do toho všichni, musíme pomáhat si všichni, výdatně, věrně! Já budu v přední řadě. Založím agenturu. S vysokým, guberniálním dovolením zařídím si „Ústav pro pořádání velkých slavností národních“. Za pevnou, určitou cenu dodám všechno na světě, čeho tu třeba. Budu mít na skladě slavnostní řečníky, od nejráznějších až do nejmižernějších. Družičky od nejhezčích do nejošklivějších. Spisovatele proslavů a slavnostních listů. Řvoucí kluky do nádraží, děti s fángličkami k špalírům, přípitkáře k banketům...

Ale vždyť já jsem slíbil, že nebudu o sobě ani už mluvit, že budu mluvit jen o čtenáři! No — jakpak se čtenář tedy vlastně prodýchal tím letošním horkem? Děsná parna! —

Člověk leněl a leněl, až už byl věru „líný jako ruský konzul“ (orientální pořekadlo). A žízeň měl, že — — zдалipak čtenář na to připad, jakéže je to vlastně zařízení moudré, že zrovna v letě nebývá pivo ani dobré? A měl čtenář od těch všelijakých umělých ventilac mezi dveřmi a okny bolení zubů a ve kloubech revma? Nono — však to asi nebylo zrovna strašné! Páni lékaři, když v Praze už těch lidí není, kteří mohou dobře platit, jdou si také „na ven“, a když jsou lékaři pryč, tedy se člověku — ale já ten mizerný vtip ani nedopíšu!

Vůbec to leto dopadlo celkem ještě značně líp, nežli jak původně se zdálo! Prosím vás, copak mohl člověk zde na zemi vlastně očekávat, když i na nebi bylo jediné v měsíci srpnu: zatmění měsíce, padání hvězd, veliké zatmění slunce, stále rostoucí ohromná skvrna na slunci → a jiné ještě věci, jimž podivným způsobem říkáme „*nebeské*“ zjevy!

Však je již bohudíky po všem! Ve zdraví jsme to přestáli. Ve zdraví vrací se vandrovníci zase k nám zpátky. Děvčat například je už zase po Praze jako zjara na louce květů! A jako by byly přišly zrovna odněkud z horoucího tento — tmavé tváře, opálené šíje, jiskrné oči — pravé diblice! Nežli si je tu vybilíme zase trochu na anděly, — čtyry neděle to bude trvat!

Teď nás takhle pustit na nepřítele — teď, když jsme najedni! Jako ten anglický generál pouštěl vojáky do bitvy, „dokud mají rosbif a porter v těle“. Tříštky by z ministrů litaly, Němce mžikem bychom rozsekali na maděru — vždyť to člověk zrovna cítí, jakou má v pěsti ukrutnou sílu, jakou v prsou báječnou odvahu, — držte nás — propánaboha, držte — nebo —

Inu, Čech když je najeděn, je zrovna obr! Ach, posvícení je přece jen krásná věc — ať si mrzout kolega tvrdí co chce, ba i to pražské posvícení je pěkné! Lidé mu arci ubližují, to je už móda; sám Pražan odřikává své navyklé: „Hm, posvícení v Praze! My tu máme posvícení den co den — vždyť den je vůbec jako den, to je jedno!“ Ale potají žmoulá přece jen každý otec už nějakou pětku, a nežmoulá-li otec, vezme matka krátce a dobře nové cejchy a jiné věci, co jich tu v almaře, — zastaváren je po Praze už více než chrámů! A když pak nastane den svatého Václava, nastává také už hned od desáté zrána po domě všeobecné, pátravé kroucení nosů a po chvilce už letí ode dveří ku dveřím: „U Veselých pečou husu!“ — „U Jelínků dvě; starej sám sní na posezení jednu!“ — „U Votočků mají srnčí hřbet — nu ano, ti jsou vždycky nóbl!“ — „A co u Nerudů?“ — „U Nerudů mají vepřovou kýtu. Tam nepřijde po celý rok žádná husa na pekáč. On říká: Nemám je rád, ty husy, protože se jim také říká ‚Hanzi‘, — víte?“

A ta příjemná zábava pak při dobrém jídle! Víte, já jsem jako Ludvík XIV.; při obědě nesmí se mnou nikdo, pranikdo o něčem vážném, například o politice mluvit. Moje kuchařka má v tom ohledu co nejurčitější rozkazy a dosvědčuju ochotně, že se dle nich věrně také řídí. Ještě ani jednou si nedovolila píchnout při obědě do pana hraběte Taaffa, nebo rozebrat

pana baróna Gautsche, nebo vzít na nůž politiku české delegace — vskutku, ani jednou! Rozprava musí být zcela nevinná, lehká, příjemná, pak také chutná jídlo. A takž nás kuchařka naše tedy minulý úterý bavila jen vypravováním rozkošných našich národních posvícenských povídek „o povídlovém stromě“, „o makové buchtě, která šla na vandr“, „o husím stehýnku, kterému se nechtělo dolů“, „o skopovém, kterak se sešlo s mrkví“ atd., a my jsme tu seděli, poslouchali, vesele si hvízdali a poskakovali a byli vůbec všichni v míře co nejlepší: já, oba kanáři a špaček.*

Povídám: *teď* nás na to pustit! Teď by snad i páni delegáti naši dovedli se pět minut na slavnou vládu mračit — déle ovšem ne, upřímná láska to déle nevydrží. Achich, kdypak se přece jednou trochu pozměníme! Jistý filosof napsal duchaplnou větu: „Kolikrát musil člověk zmoknout, na kůži zmoknout, nežli vynalezl paraple!“ Půjde-li to také tak dlouho u nás —! Vypadáme těmi lijáky už celí zplácání, a my pořád nic! Pan barón Gautsch ulomil české naší politice špičku jako nepodařenému vtipu, jako perníkovému cigáru, a — my pořád a pořád nic! — Že prý se ale už národ sám přece trochu rozkývává, že prý se už duševně hýbe, — i ty můj bože, vždyť náš dobrý národ myslí, že je všechno už v nejlepším pořádku

Dávám tímto všem svým přátelům a známým trochu sice opozděnou, proto ale přece pořád ještě stejně truchlivou zprávu, že nelitostnému nebi zalíbilo se asi před desíti měsíci odejmouti mi mého jedináčka, mého milovaného, nenahraditelného *papouška*

M A R T I N A .

Skonal po nemoci jen krátké (mezitímco jsem byl na procházce) a byl pohřben na obecním pozemku v Libni.

△ jakoby otec

☛ Věnce a telegramy odmítají se s díky. ☛

na světě, že jde odedávna už všechno z „ff“, a on sám pomáhá tedy také v tom směru dál a dále, také z „ff“ — ferblem a fán-gličkou! —

„Teď do boje, teď hned po posvícení!“ myslí si také maminky české, a posílají nám houfně tedy sem už synáčky své, napapané, buclaté, červenolící — nu však ono těch deset „studijních“, v Praze strávených měsíců jim ubere té buclatosti, že maminka synáčka téměř ani pak nepozná! Alespoň mají synáčkové něco do zálohy, „teď po posvícení!“

Už je každý z těch nadějíplných mladíků dávno pevně rozhodnut, čemuže se věnuje. Ještě má letos na vybranou, ještě nám vládá všechny školy nezavřela; ale ona to učiní. „Pokrok“ musí být, a nejnovějším pokrokem ve školství je „Slöjd“, školský systém všemu světu teď doporučovaný ze Švédska, kdež školství jak známo květe, systém čelící tomu, aby *každý* člověk naučil se číst, psát, počítat, k tomu ve škole hned asi troje řemeslo, a dost. Pak nepůjde už synáček ani na medicínu, ani na profesuru, ne do práv a ne na techniku, nybrž od maminky hned s pinklem na zádech na vandr světem. Systém, jehož výtečnost bije do očí, a nejprv se tedy zkusí na nás Čechách, kdyby snad přece ještě byla v něm někde nějaká vada, — my jsme pro takovou zkoušku jakoby stvořeni. „Slöjd“ se to tedy jmenuje, a my máme tedy na těch nejnovějších našich školských „ordonancích“ jenom důkaz, že sobě pan ministr vyučování skutečně *pravého* pokroku všímá.

Zatím, pro letošek, může bujná mládež naše třeba tedy ještě studovat, připravovat se na stav vyšší, „panský“. A přistupuje k tomu z domova tedy rádně posilněna. Ovšem — „plenus venter non studet libenter“, jak latiník říká, čili podle našeho Komenského: „plný břich rád leží tich“; ale vždyť oni se páni studující hned na počátku roku zrovna nepřerazí! Stará móda: „Napřed trochu studovat život.“ Prohlédnout si lesk a bohatství velkého města. Navyknout tomu často báječnému šumu po ulicích. Mnohý navyká arci rychle a překvapuje až neočekávanou přítom chladností svojí. Včera teprv jsem zachytil kousek rozpravy mezi takovýma dvěma pozorujícíma pány. „No jak se ti Praha líbí?“ — „Ještě ujde.

Nejvíc se mi ale líbí čeština pražská: chodím, poslouchám a zapisuju si doma.“

Výtečný muž! Snad se stane specialistou. Snad nám podá pražského žargónu slovník, frazeologii, gramatiku a odpomůže potřebě už dávné. Tuze zajímavý jazyk, ten náš pražský! Jak obratně umí sobě přisvojovat bohatství jazyků cizích, jak půvabně kombinovat cizí slovo s ještě cizejší gramatikální formou, frančinu například s němčinou, a učinit z toho zcela původní slovo české: „šamstr“ (charmantestr), „šaramandl“ atd.! Jak půvabně zní ten náš genitiv: „uhlího“, „dřívího“! Jakž překvapí každého pravého znalce, slyší-li, že v genitivu množného počtu zachovaly se nám tu dodnes i formy staroslovanské: „domůch“, „koních“, ba docela i překrásné: „To jsem tu dnes viděl lidouch!“ A což teprve naše sloveso, nějaké naše: „Co budem teď dělat, pane souseď? Vědí co, jdoume na procházku!“ —

A po životě pouličném bude mladík studovat zas „školu života“, divadlo. Studium trochu drahé, trochu dlouhé; jsouť pilní studenti, kteří nemají ani na dvaceti semestrech pořád ještě dost. A pak ještě život vnitrodenní, po pražsku „rodinný“ — hospodský. Také studium dosti drahé, dosti dlouhé — člověku se nechce z něho ani domů. Jediná výhoda je ta, že kdo zná jednu tu učební síň, hostinec jeden, zná už všechny. Jeden je jako druhý, se stejným domácím řádem, stejným jídelním lístkem, stejným nápojem, stejnými rozhovory a hádkami, stejnou úpravou, stejným osvětlením — —

Obdržel jsem tyto dny dopis od přítele z venkova, odkudsi z „uzavřeného území“. A v tom listu stojí:

„Když už jsem se dal do psaní, musím Ti svěřiti, že mne to zde velice rmoutí, když každý den čtu v inzertech pražských německých listů: Dreher's altdeutsche Bierhalle, Nürnberger's... Čekám co den, kdy se v českých listech navzájem objeví a kde hned několik staročeských pivnic, vyzdobených emblémy, zbraněmi, nádobami a nářadím staročeským, a ono pořád nic. Mám za to, že by podnikavý člověk nepochodil zle a přitom i přispěl svou hřívnou ku českému a slovanskému rázu Prahy podnikem podobným. Za českou, staročeskou piv-

nici přišla by na řadu slovanská, nesmějíc přestati na pouhém jmenu. Těšilo by mne, kdybys mi dal za pravdu a v příhodné chvíli této myšlénce...“

Dávám mu tedy za pravdu. A považuju každou chvíli za „příhodnou chvíli“, tedy také tu dnešní. Jenže — —

Jakpak asi bude vypadat ta hospoda česká! ? Což o to, my máme svůj národní sloh, svoji domácnost, svou jizbu staročeskou, s kachlovými kamny, prkennými stěnami, hambalkovými, čtverečkovými stropy, starobylým nářadím, a obratně, důmyslně zvolenými emblémy daly by se věru vyvést okrasy k tomu vkusné a velice různé — ale *kdo* nám to udělá? a *kdy*?

My máme také například celou svou „českou chalupu“. Pravou zvláštnost, jak naši výtvarníci tvrdí, zcela světvarnou, ve všem samorostlou, prastarou. Byla by prý věčná škoda, kdyby neměl venkov znovu zase k ní sáhnout, nebo kdyby se nám docela měla snad ztratit. Proto také, po nejlepším uvážení, byla zvolena kdysi jakás komis, asi před desíti lety myslím, a bylo jí uloženo, aby tu „českou chalupu“ tedy prostudovala, aby také, tuším, vydala o ní zvláštní nějaké ilustrované dílo — —

Milý příteli — věc ta snad nespěchá, vidže? Nebo domníváš se, že by se myšlénka tvá měla uskutečnit doopravdy ještě například během devatenáctého století?

Považ přece, že máme do jeho konce už jenom mizerných třinácte let — —

NÁRODNÍ LISTY 2. října 1887

△ *V Praze 15. října*

Trochu, trošičku jsem se tedy přece jednou zase potěšil. Po čtrnácte dní nejkrásnější nadávka na nadávku, urážka na urážku, z poctivého jmena lítaly na všechny strany zrovna jenjen chlupy, bezúhonná povaha třikráte denně rozsápána až na hadry — to bylo gusto! Po tak dlouhé nečinnosti politické, po tak dlouhé ospalosti po veškerém českém táboře působilo to nadávání a láteření zrovna jako deštiček jarní, a my byli jako ta žíznivá, vypráhlá země a lokali jsme do sebe to požeňání boží a volali: „Panebože, houšť — jen houšť!“ Mysleli jsme to zcela upřímně — ty můj bože, vždyť je ten náš Tilšer muž dobrý, hodný, poctivý, pročpak bychom mu trochu těch nadávek nepopřáli! Je sice pravda, on měl zcela neobyčejné štěstí! V době nejkritičtější, kdy zlost byla na staročeské straně právě největší, nejsápavější, stál on tu sám a sám, jednalo se jenom a jenom o něho, veškeré nadávání učinilo jenom a jenom jeho osobu cílem své snahy krásné; ale my Tilšrovi přece nezáviděli — vždyť závist mužům snad ani nesluší!

Jsmeli-li však přejícími k Tilšrovi, musíme být alespoň spravedliví také k těm, kteří ho tedy tak vyznamenávali. Po čtrnácte dní neunavit, neobjevit ve chvalitebné snaze ani sebemenší omrzlost je věc zajisté pěkná! Prozrazuje talent, a smíme sobě tedy pro dobu příští, až nastanou například nějaké volby „na celé čáře“, činit naděje co nejbujnější. Jenom chutě k dílu, jen se už nespouštějme ani na okamžik osvěženého politického ruchu, však my zmužníme a dozrajeme zcela! Když si tak vzpomenu, s jakou pýchou mně ukazovali kdysi při volbách v Uhrách jistého vládního korteše, o němž vyprávěli, že „kdyby navštívil před volbou třeba šedesáte obcí, bude mít v každé z nich jinou řeč, a v každé té řeči bude opozičnímu

kandidátovi *nadávat zcela zas jinak*! Takového něco impo-
nuje — ale my to můžeme také skoro tak daleko přivést.

Právem obdivujeme politickou zralost Maďarů a mohli by-
chom je sobě vsutku v přemnohém vzítí za vzor. Studoval
jsem například ty uherské volby a mohu říci, že by se nám
způsoby jejich hodily znamenitě. My nemáme ovšem tolik
času nazbyt, mnoho-li páni Maďaři, kteří na čtrnácte dní pře-
de dnem volebním nedělají už pranic, nežli že pijou, volají
„éljen!“, mluví řeči a poslouchají řeči; ale sám ten den volební
byl by věru tak as do poloviny své jakoby stvořen pro nás. Rá-
no asi dvacet „budičků“ s nejhřmotnější hudbou. Nekonečné
vítání všech příchozích. Obrovité průvody voličů i nevoličů.
Péra za čapkou, pestré stuhy na ramenou, vlající prapory
na všech stranách. Střílení z hmoždířů od rána do večera.
Nošení kandidátů a kortešů po všech ulicích na rukou. Lítání
a přejíždění bandérií po celém městě, ano i bandérií ženských
— považme si jen svoje děvčátka hezká, u nichž bohudík
patří národní kroj už ku programu každé slavnosti, vysoko
na koni, s vlajícími vlasy, s rozpálenými doruda tváříčkami,
usmívající se na voliče, házející po nich kvítím — a každý
okamžik sletí některá z nich s bujného koně a zrovna někte-
rému takovému nerozhodnému voliči do rukou — —

Další průběh volebního dne bude u nás arci vždycky as
jiný než v Uhrách. Tam pak nastávají tedy také *skutečné*
pračky a rvačky. Vojsko musí oddělovat průvod od průvodu,
ba i v samé volební síni oddělovat hustou řadou voliče od vo-
ličů. A přece pronikne „politická zralost“ i ty řetězy bodáků
a pažeb a následujícího dne čteme: „...24 mrtvých, 30 raně-
ných ...!“ — Když jsem byl při volbě v Jágru, stalo se, že jen
několik kroků od nás zevlujících porazili ševce a rozpárali
mu břicho — za malou chvílenku bylo nadobro po něm. Jakž
jsem hned odtud letěl na telegraf, s jakým chvějným pospě-
chem depešoval jsem do Prahy našim Národním listům: „Za-
bit švec — rozpáráno břicho...“ a s jakou pýchou probíral
jsem se pak zase v Pešti ve všech pražských listech, vida, že
jenom my — my jediní máme toho ševce, žádný časopis jiný —
žádný! Ještě dnes, když mi bývá někdy tak teskno, když na

srdci leží tíže a v duši líhne se pochybnost, zdali jsem se vlastně přece jen neminul s životním svým cílem, zdali jsem byl jakožto novinář vlasti, národu a člověčenstvu vskutku něčím tedy platen, jdu si pro dotýčný ročník Národních listů, rozevru jej u toho známého mně čísla, ťuknu prstem na místo mezi telegramy a zašeptám v radostném hnutí: „To je *můj švec!*“

Tak daleko jako v Uhrách my to věru nepřivedem! Také není ani účelem těchto řádků, aby nabádaly k zabíjení nebo alespoň ku krvavým rvačkám, ba já neštvu jimi ani snad proti ševcům, jakkoli bych mohl co očitý svědek události jagerské podat tedy popis a výborný návod k osvědčování větší ještě zralosti politické, — já jenom skládám ruce a děkuju skromně nebi, když se nezabíjíme tělesně, že se tedy zabíjíme alespoň zase už po stránce mravní. Byly časy, přiznám se, kdy jsem ani tomuto zabíjení nemohl přijít nijak na chuť. Před nějakými dvaceti lety totiž, kdy u nás stranický boj začal zuřit s vášnivostí až krajní a kdy jsem, idealista od hlavy až k patě, s vytřeštěným zrakem na to se díval, jakže se tedy rozškubávala i nejpoctivější jmena a rozsápávala povaha čistší než každý démant. Tenkrát jsem míval náhledy tak dětinské, tak naivní! Myslil jsem, že se dá takový „zlořád“, jak jsem to ve své nezkušenosti nazýval, odstranit — upřímným a jasným slovem. Ba že i pouhý hravý humor již stačí, aby věc učinil směšnou a tím i nemožnou. Navrhoval jsem, aby naši lidé kandidovali — anonymně. Nebo aby každý dosáhl úředního dovolení a měl jmena dvě: to jedno aby nasadil tedy třeba v tom veřejném boji, a s tím druhým, ještě nepoškozeným, aby pak zasedl do sněmovny, co bojovník českého lidu, co ochrance národních práv. Inu — když je člověk ještě tak mladý a tak nezkušený — —! Tenkrát ještě, díval-li jsem se na balet, bolely mne nohy. Když jsem poslouchal zpěváka, odkašlával jsem za něj. Když jsem viděl, že se někomu ubližuje, bylo mně ho líto. Teď už mne ale nohy nebolí, když se na balet dívám. —

Tak se mně však zdá, že mluvím dnes samé jen preludie a k vlastnímu tématu že se ani nedostanu. Velice snadno možno, protože — vlastního nějakého tématu dnes ani nemám.

Přiznám se upřímně, že na něco jiného než na volbu v podbrdských městech od božího rána jsem ještě ani nepomyslel. Kamkoli naslechnu, ze všech stran zdá se mi, že slyším jen Tilšer — Tilšer — Tilšer! Kamkoli pohlédnu, všude plane jméno Tilšer!

Co toto píšu, je volba pořád ještě nerozhodnuta, žádných ještě nedošlo zcela jasných zpráv, odpoledníky nemají prázdných dát určitých — jsem už v rozechvění od hlavy k patě, do konečku každého prstu svého. Ani se proto neomlouvám. Jsem právě člověk přístupný všem dojmům lidským, Čech, vzrušitelný každým atómem národního prospěchu.

*Jak snadno vzbudit lze těch duchů říši:
jen pod lehounkou krytbou leží, čekají,
slyšíce tence náhle bouří van —*

jak prolog k Panně orleánské praví.

Však nejsem asi jediný, kterému se dnes tak daří. Co as lidí nyní netrpělivě přestupuje po pražském dláždění, čekajících a dychtících, kdeže by zachytili nějakou již věrohodnou zprávu! Co jich asi pospíchá do redakcí, lidí známých i neznámých! Co as depeši přeletuje z okresu volebního do Prahy, dotazů sem z veškerého českého kraje, odpovědí zase odtud do všech úhlů světa! Co as depeši mezi Příbramí, Prahou, Vídní!

Každý přec dobře cítí, o cože se dnes jedná. Že o otázku, má-li nás nadál vésti zájem vlastní či zájem cizí, má-li nám vévodit Praha či Vídeň.

Tedy:

Praha?

Vídeň?

S onou nepředložeností, která označuje novinářstvo vůbec a Národní listy zvláště, pronesl se tento časopis před několika dny, že prý „by se měl *svatý Mikuláš udělat slovanským svatým*“. — Bác — tady to leží! Nu tak tedy udělejte svatého Mikuláše slovanským svatým! —

Beru si hlavu do obou dlaní a přemýšlím. Včera stálo v témž časopise: „Slovanské jsou i *naše hříchy*.“ Je tedy snad také nějaké zcela zvláštní „slovanské svědomí“? Někaká zcela zvláštní „slovanská duše“, schopná „slovanského zla“ a „slovanského dobra“? Někaké zcela zvláštní „slovanské nebe“, „slovanské peklo“, jak už tomu mladočeský přemrštěnec Jan Kollár chtěl? Nadhánějí snad Národní listy do toho všeslovanského pekla, do toho panslávského nebe? — — ech, nechme toho, mně se až hlava točí! Tolik je jisto, kdyby se jim i povedlo tohle nebe, *mne* do něho nedostanou! Za prvé by se tam mluvilo asi rusky. Za druhé by tam Rusové měli nejspíše většinu a vyhrnovali by nad námi Čechy napořáde nosy, jakož už hned tady pilně činí. A za třetí by seznam rajských rozkoší byl vytištěn nejspíš kyrilštinou a já bych ho nečet.

A *kteréhopak* svatého Mikuláše myslil vlastně spisovatel onoho článku? Svatého Mikuláše z Bari? — Mikuláše z Tolentina? — Mikuláše Studita? — Mikuláše Albergatiho? — Nebo snad docela Ultraněmce Mikuláše von der Flue, den „Bruder Klaus“, jak se mu říká? To se rozumí, že pan spisovatel náramně panský vyhrne teď pysk a řekne: „Hm, otázka! Přece toho, o kterém byla právě řeč! Toho asi, který se slaví dne 6. prosince!“ — Ehe, velectěný pane, tu vás máme! Zrovna ten *není ten*, který se slaví u Rusů, tedy u těch Slovanů, jižto vůbec slaví svatého Mikuláše nejvíc! Rusové a Jihoslované znají *dva* Mikuláše v roce, „jarního“ a „zimního“. O tom

zimním — o tom svatém Mikuláši z Bari, 6. prosince — jenom se ví, že „mnoho jí“, že „honí koně z pastvy na dvůr“ a že do těch mostů — ledů —, jež svatá Barbora byla přes řeku postavila a pro něž byl svatý Sáva hřeby ukul, „hřeby ty zaráží“. Zcela jiný chlapík je ale „Mikuláš jarní“ — Albergati, 9. května —, který koně zase „na dvůr honí“, dobytku nové píce dává, a na co pro domácnost „jde svatý Jiří ještě s nůši, on chodí již s vozem!“ — Račte si sednout, velectěný pane spisovatelé, abyste tu tak před námi nestáli!

Ale dejme tomu, že Národní listy *nemyslily* si zcela zvláštního slovanského nebe, se zcela zvláštními slovanskými svatými atd., že sobě myslily jen, že by bylo dobře získat například svatého Mikuláše — tedy toho svatého Mikuláše z Bari — pro skupení českých a polských, srbských a ruských, zkrátka těch slovanských svatých, kteří ve *společném* křesťanském nebi zpívají a orodují v jazyku našem, — copak se dá taková věc jen tak někde v některé redakci odbýt? máchnutím péra, obratem ruky? Nepopírám, že by bylo dobře, kdybychom my Slované ku svým posavadním měli tedy třeba ještě celé sto orodovníků platných; avšak domnívám se, právě proto že je tu věru třeba rozvahy pilné! Nejlíp by snad bylo svolat všeobecný nějaký slovanský sjezd, ovšem že do Prahy, jako roku 1849. Nebo to přidělit nějaké komisi znalců. A především jít na to trochu chytře, hledět vyzkoumat svatého Mikuláše, vyptat se ho na jeho smýšlení, prozpytovat jeho politické ledví.

Nevím, nevím, jak bychom s ním pochodili! Je to politický charakter. Je Italián, uvědomělý Italián. A znám ho, že především mu jde o prospěch jeho vlasti. Nehledí si nikdy osobního prospěchu, a může-li pomoci svým krajanům, nedbá ani toho, utrpí-li na svém vlastním renomé co „patrón“. To je sice velmi pěkné, že je svatý Mikuláš už patrónem sympatické nám *Lublaně*. A také *Moskvy*. Ba i celé *říše ruské*. Ale on je též patrónem například Lotrinska, a přece nepohnul pro tu zemičku ani prstem, když si ji zabralo Prusko, spojenec Itálie z roku 1866! Lotrinčané se modlili, chodili k němu s procesími; ale svatý Mikuláš měl omluvu dobrou: „Ano, moji drazí, vždyť mne ctí co svého patróna také *Berlín* — to je pak věc

těžká!“ a pošoupnul si biskupskou svoji čepici trochu k týlu.

Ostatně je, upřímně řečeno, také otázka, *dovede-li* svatý Mikuláš, když i chce, opravdu pomoci vždycky! A jak daleko jeho moc vlastně sahá! Příliš pochlebného ponětí o tom náš lid zrovna nemá. Nalezám u Erbena vůbec jen dvě říkadlíčka malá:

„*Svatý Mikuláš
splachuje břehy*“

— že totiž v den svatého Mikuláše obyčejně přší. A pak:

„*Přší-li o svatém Mikuláši
anebo padá-li sníh,
bude příštího roku
hojně hrachu.*“

No to věru není mnoho.

Také se po slovanském světě tak ledacos šepce, že svatý Mikuláš není ani zrovna příliš oblíben ve kruhu světců, že se s nimi škádlí, že jim dělává ledacos navzdor. „Co svatý Michal (8. listop.) zakuje, to Mikuláš (6. pros.) rozkuje“ — dá-li svatý Michal totiž časné mrazy, že svatý Mikuláš dá zase rozjih. Rozumí se samo sebou, že svatý Michal nenechá si takové schválnosti asi líbit a učiní pak také svatému Mikuláši ledacos napříč! Těžko mi ale říci, od čehože tohle kormoutlivé škádlení vzalo svůj původ. Snadže z toho, že svatý archanděl Michal čerty z nebe shodil, a svatý Mikuláš že se s nimi dne 6. prosince po několik hodin — nechci říci zrovna kamarádí, ale aspoň že jich používá při své pozemské pouti, a tedy snad k nim má za to pak přece jen nějaký ohlídek zvláštní?

Zcela mimotně zde ještě podotýkám, že svatý Mikuláš je také patronem svého rodiště, města Bari, a že nedovedl dosud ani tomu svému rodišti valně pomoci! Město Bari dostalo se do dluhů a nemůže z nich ani vyběst. Vydalo si proto roku 1869 za osmnáct miliónů losů; ale ty nebohé losy — jako by kámen na nich ležel — burza nechce o nich ani slyšet —

No já raději už přestanu o těchhle věcech. Aby si snad na-

posledy někdo nepomyslel, že jsem se svatým Mikulášem trochu na štíru, jak se říká. Ach ne, my se máme spolu zcela rádi myslím; my si asi neublížíme nikdy! Ty můj bože, vždyť já jsem byl také jednou svatý Mikuláš a bylo mně tenkrátě teprv asi tak deset let nebo kolik! Pamatuju se ovšem, že bych byl mnohem raději tenkrátě dělal čerta — nemohlť jsem šenkýřovic Rézu ani cítit a byl bych jí náramně rád spráskal —, ale zalichotili mně, že mi budou pěkně slušet dlouhé vousy, a já jsem si tedy nechal říci. Nu a mezi bývalými kolegy je přece dovoleno nějaké upřímné slovo!

Každý myslivý člověk už tedy vidí, že to nepůjde jen tak zlehka s tím prohlášením svatého Mikuláše „slovanským svatým“! Bojím se, že Národní listy odpykají těžce nerozvážnosti své, a je mi jich, abych se přiznal, upřímně líto. Přemýšlím. Snad bych měl nějaký prostředkující návrh — —

Jakpak kdyby se tedy sešla schůze mužů povolaných a po zralé úvaze prohlásila svatého Mikuláše z Bari, když ne slovanským, tedy alespoň *českým* svatým? Abychom si ho přiřadili k svatému Vojtěchu, Kosmě a Damiánu, Janu Nepomuckému, Ivanu, Prokopu, Václavu, Vítu a ostatním svým zemským a národním svatým?

Arci má tedy svatý Mikuláš některé chybičky své; ale náš lid je dobrý a miluje ho vzdor těm vadám a miluje ho už dávno. Zvláště ale milují ho naše ženské, protože on — zrovna jako svatý Antonín Padovanský — může jim pomoci brzy k mužům.

Odedávna již náleží u nás jméno Mikuláš k oblíbenějším jmenům křesťanským a Mikuláš, Mikuš, Mikeš („Šklebí se na to jako Mikeš na jelito“), Mikšík, Mikulášek, Mikulinda, Mikulejský atd. čte a slyší se na všech stranách.

Odedávna bývalo svatému Mikuláši v Čechách a hlavně v Praze posvěcováno i hojně chrámů; jen tedy v Praze tři: hned za Přemysla ten na Starém Městě, za Otakara II. na Malé Straně, a bůhví kdy už předtím třetí na Podskalí. Chrám staroměstský byl mu docela postaven a posvěcen jaksi natruc pražským Němcům co kostel český přísežní, kdežto Němci konali přísahy své zase u Svatého Petra. Snad tedy stojí svatý Mikuláš už odenkrátě tajně při nás a proti Němcům!

Odedávna ozývalo se také jméno Mikuláš i v samé historii české, a ne vždy jen licho. Připomínám slavného Mikuláše z bojů husitských. Papeže Mikuláše V., který se rval s naším Rokycanou. Knížata Mikuláše Opavského, Opolského, Ratiorského, Mikuláše, pražského biskupa. Mikuláše Dačického. Mikuláše hvězdáře. Atd.

A pro nynější politickou situaci českou je svatý Mikuláš přece zrovna jakoby stvořen!

1. *Osvobozuje matkám děti ze všeho nebezpečí.* (Vhodný patron tedy pro naši Matici školskou.)

2. *Chrání plavce, kterým se rozkotal koráb.*

3. *Učí kácet modly.*

4. *Naděluje lidem i v nejpohodlnějším spaní.*

5. *A požehnává punčochám.*

△ V Praze 31. prosince

Já nejsem prorok. Ať hází čtenář, jak chce, rukou, ať volá sebeurputněji „Oho!“, — nejsem! Stojí hvězda na nebi zrovna nad mojim temenem? Krouží mi nad hlavou orel? Poletuje mi kolem uší bílá holubice? Šlehají mi dva plameny z čela? Vine se mi kolem krku sluneční paprsek? Opírám za pečetenou knihu levou rukou o levé stehno? Nosím na hlavě špičatou čepici a splývá mi široký talár po těle dolů až k patám? Jezdím po Příkopech na delfinu? Podepisuju svoje směnky na „-iáš“?, například Jeremiáš, Izaiáš, Zachariáš, Eliáš? Kdyby si neškodil čtenář!

Byli proroci, to vím, jako tedy ti zde už jmenovaní a pak ještě Saul a Jonáš a Přemysl a Slepý mládenec a Mojžíš a Ezechiel, a jsou proroci, podnes jsou, vždyť píšou přece v naší redakci úvodní články! Ale já to nejsem! Prorok je člověk, který „je od boha osvícen a předpovídá budoucí věci, který horlí pro Hospodina a zákon jeho, kárá, napomíná, trestá nepravosti, oznamuje metly boží“ atd., nu a na takové věci já jsem se neučil a redakce to ví, a nechává mne proto pod čarou sedět. Někdy mne to, abych upřímně řekl, mrzí. Zvláště když si vzpomenu, že byli a jsou nejen prorokové mužští, nýbrž i prorokové ženští, „prorokyně“, „věští děvečky“, „věští panny“, „věští baby“ a jak se jim říká. Například Libuše, Vanda, Médea, Maria, sestra Mojžíšova, Debora, Holda, Anna, dcery Filipovy, Lenormand, paní Doležalová na Malé Straně, a ještě jiné s tuze vybroušenými jazyky prorockými, s rozhledem do budoucnosti daleké, pozdní! Jen co je pravda! Roku 1858 prorokovala mi paní Doležalová, že prý budu „mít jednou náramné štěstí“, co se týče peněz, a vskutku — roku 1879 jsem u Knoblocha vyhrál dva zlaté v cviku!

Kdož by se pak divil, že jsem dával pozor, jakže se to pro-

rokování vlastně tedy dělal! Ano, dával jsem pozor! Na své kolegy, „osvicené od boha“. Na každého, kdo kde se prones: „A víte, co se stane? Já vám povídám, že... atd.“ Odkoukal jsem jim to vskutku tak trochu; není to myslím ani zrovna těžké, a dělá se rozličně. Počítají se knoflíky na zimní vestě. Hází se do výše starý sedmík. Volá se otázka do komína a čeká se, jakáže odpověď odtamtud zazní. Učiní se známost s černým kocourem a naslouchá se, když „přede rozum“. Vaří se na míse voda, hodí se do varu křížový tolar a prosí svatý Izidor, aby zodpovídal, na co se ho člověk zeptá. Vezmou se kravské dršťky, v řeznické putně ještě nevyprané a řeznickou škrablačkou ještě neoškrábané, a pozoruje se pilně jejich vůně. Vyloží se kartami: „Co má Bismarck na srdci? — Co nosí v hlavě? — Po čem šlape? — Po čem touží? — A co ho očekává?“ No a když jsem to všechno vypožoroval, tedy jsem také skoro všeho toho příležitostě sám zkusil. Roztáhl jsem pak nohy, jako bych ješil na celé zeměkouli, napřáhl do budoucnosti ruku, zavřel oči jako kohout, když věští ráno, a *s plnou chutí* jsem prorokoval — čili „navazoval“ čili „ptakopravil“, abych s Komenským mluvil. Šlo to také opravdu pěkně, výborně! Jenže se jaktěživo pranic nevyplnilo z toho, co jsem předpověděl. A to mne disgustovalo konečně přece zase.

Ech co — pomyslíl jsem si — beztoho! Ani to není zrovna tak velká čest, být prorokem, a to třeba i prorokem dobrým! Takzvaní „prorokové falešní“ — a těch bylo vždycky dost — pokazili renomé. Už za dob židovských byli tihleti falešní —: „I řekl Jeremiáš prorok k Hananiášovi proroku: Slyš, Hananiáši: neposlal tebe Hospodin; ale tys učinil, aby doufání skládal lid tento ve lži!“ A já z těchto slov soudím, že byl Hananiáš najisto staročech, nejspíše nějaký staročeský redaktor, a byl bych prapodivný přívrženec nestaročeské strany své, kdybych nepoužil vznešeného dne novoročního, „dne míru a lásky k bližním“, a nehleděl starožitnický nález svůj vlepít ihned tedy „té druhé straně“.

Vždycky se lid prorokům posmíval. *Vždycky* je pronásledoval. „Ale oni posmívali se poslům božím, a málo sobě vážili řeči jeho, a porouhali se prorokům“ — takového něco čte

člověk ve Svatém písmě skoro na každé straně. „S proroky do louže,“ říká pak i dobrosrdečný Čecháček náš. Posmívá se velice ochotně důležitosti jich zvěstí, řka: „Prorokovali proroci, že bude tma v noci a po dešti bláto“ — „Na dvojí baba hádala: anebo umře, anebo zůstane živa“ — a jiné ještě nepěkné věci. A zavádíval s nimi věru náramně krátký proces. „Čarodějníky, kouzelníky, *hadače, zaklínače, navazače, ptakopravce, věštce, básníře, snů vykladače, zeměpisce, vodopisce, i krasomluvníky, jinak řečníky* kázal Břetislav z království *ven vyhnati,*“ vypravuje nám Hájek.

Já nejsem prorok, říkám už potřetí! A teď doufám, že budu mít od čtenáře doopravdy pokoj. Vždyť přece vím, čeho by sice čtenář zejtra ode mne žádal, po čem by se mne hned časně zrána tázal! *Bude-li roku 1888 ta ukrutná vojna* — ech, copak já čtenáře neznám?! A bylo by po pokoji, totiž po mém, a já bych si mohl s Markétkou při kolovrátku zpívat:

*Tentam můj klid,
v mém srdci tíž,
klid nikdy více
nenajdu již! —*

a šel bych z mrzutosti do mrzutosti.

To je totiž takhle: Čím větší vojna, tím více čtenářů a abonentů. Čím hlubší mír, tím více inzerentů. Řeknu-li tedy: vojna nebude, mám s redakcí zle; řeknu-li: vojna bude, mám s administrací zle. Ach, kdyby se to takhle dalo rozdělit: na třech stranách zuřivá vojna, na třech stranách úsměvný mír! Nebo dopoledne vojna, odpoledne mír! Udělal bych to rád, zgruntu rád — když mi to nejde!

Arci, čtenář je neodbytný. Snad se mne zeptá tedy alespoň po mém „přesvědčení“ — ačkoli se dnes člověka nikdo už po nějakém přesvědčení ani neptá — a tu bych arci řekl: „Vojna nebude!“ A stydlivě, neboť řeklo to přede mnou už na milión jiných lidí, dodal bych pak: „Protože není na vojnu peněz!“ *Není!* Ani u slavných států, ani u p. t. nás jednotlivců. A na nás jednotlivcích záleží při vedení vojny také trochu, co se týče kapes.

Není „u nás“ peněz, není! A to nejen teď mezi Štědrým večerem a Novým rokem, nýbrž po celý rok, ba už po lét celou pustou řadu! Člověku jen trochu měkčího srdce se už zrovna po penězích stýská!

Tadyhle jsem už nemohl odolat a vešel jsem k bankéři Seligovi. „Prosím vás, ukažte mi přece jednou nějakou tisícovku!“ —

Pan Selig mně jednu podal. Hezký papírek! Asi tak velký jako ten, na kterém toto píšu, tisk pěkně modrý jako na desítce, a po stranách dvě hlavy ženských — jak náleží hezkých ženských — živý působily by na mládenecké srdce příjemně jako nikotin.

Chvilku si s tisícovkou hraju — je taková měkka — tak nějak přítulna — zrovna do kapsy by člověku vklouzla!

„Pěkné ženské,“ povídám, „z takových by byl pěkný harém!“

„Mhm!“

„No nic: ‚mhm‘ — *byl by!* Kolikpak se povídá, že má turecký sultán ve svém harému ženských?“

„Tři sta.“

„To by bylo jako 150 takovýchhle —“

„Ano!“ a vzal mi tisícovku zase z ruky. Jsou lidé, kteří pro měkčí pocit nemají ani smyslu! —

Já nejsem prorok — zaplať pánbůh! Tisíc otázek měl by zejtra na mne čtenář, nejen tu jednu! Čtenářská zvědavost — —

Ale já něco čtenáři poradím. Ať si čtenář zaprorokuje jednou sám!

To může snadno. Vždyť je známo, že zrovna *sny novoroční* mají do sebe velkou *silu proročnou*.

Čtenář potřebuje si tedy jenom z dneška na zejtřek nechat něco pěkného zdát — —

A ta moje rada je tím cennější, že čtenáře vlastně do ničeho nenutím, že když přečte moje řádky, bude už po celé té novoroční noci — —

Inu, buďme alespoň v snech svých šťastni, když už ne v skutečnosti!

△ *V Praze 3. března*

Jako když neodbytná melodie člověku sedí na mozku, na půnřebí, na rtech — zrovna tak hučí a bručí mi jmenovanými třemi patry dnes pořád: „Sbírat droby pod stolem! — sbírat droby pod stolem! — sbírat droby pod stolem!“... A vařit z nich pro čtenáře fejetonní „žebráckou“ polívku — ne? Nu dobrá! „Vezmi chléb, nakrájej na drobné kostky, dej na rendlík...“ — pardon, pardon — vždyť nepíšu úvodní článek pro nějaký staročeský časopis!

„Sbírat droby — sbírat droby...“, ano, kdyby jich alespoň hodně bylo! Ale je jich — těch zajímavých — po časopisech, že bych je nadobal na špičku prstu, a mám způsobit tedy snad obrácený biblický zázrak a učinit z těch několika drobečků celých pět fejetonních sloupečků-pepců? A jsou to pořád k tomu ještě jen samé odpadky z masopostního stolu! Čtu například, že po velkých městech, u velkých národů děly se letos i „bály benefiční“: byl-li někdo zrovna v peněžité tísní a byl-li to zároveň nějaký znamenitý člověk, uspořádal „Grand bal en toilette“ a čistý výnos zastrčil do své kapsy. Zaznamenám si pro případ, že by ze mne stal se někdy znamenitý člověk. — Čtu dále, že v Paříži povstal letos zcela nový masopostní podnik: poněvadž pravý elegant nenosí nikdy kravatu ušitou, mnohý ale nedovede si šátek dosti obratně a dosti pěkně uvázat sám, najal si tam kdosi tlupu vazačů vycvičených a ti před bálem jezdili městem a navštěvovali objednavatele a obvazovali krky, kus za pět franků. Zaznamenám si pro příští masopůst, poradím podnikatelům domácím, ale upozorním zároveň, že daleko vhodnější a příjemnější budou mladé vazačky ženské. — A čtu ještě, že je právě rok přestupný a rok takový že v Americe má ženské pohlaví zcela zvláštní masopostní práva: muž musí čekat, až ho dáma vy-

zve k tanci, a dáma, aniž by se kdo tomu dosti málo podivil, smí sama muže požádat „o ruku a srdce“. Upozorním na krásnou tu věc Evropany před rokem 1892 a vystěhuju se o Silvestru roku 1891 do Afriky.

A už nečtu pranic více. Snad proto, že vůbec teď čtu novin málo. Brrr... když já zápach z kořalky tak nerad! A jakmile ráno noviny rozestru — první telegram „lih“, druhý „zákon o lihu“, třetí „lihovarnictví v Haliči“ — každé číslo zkrátka vypadá jako ten nejnovější vynález americký: papírová láhev na lihoviny! A k tomu ještě to není ani čistý lih v těch novinách, plavet v něm pokaždé Liechtensteinova konfesijní škola. Ale ne jako chycený brouk — volno, zcela volno je prý té škole ve smradlavém lihu!

Kníže Liechtenstein prý napevno doufá, že pomocí lihu přijde na Poláky přece jen Sanctus Spiritus a pomůže té jeho škole k zdárnému životu. To je ale rámusu teď po Rakousku a zvláště v Čechách s „konfesijní“ školou! Schůze po schůzi a v nich řeč na řeč proti té škole! A je to patrně všechno strojeno, všechno jen vynuceno! Přišla snad dosud jediná petice „proti“ z kruhů právě nejinteresovanějších? Podaly například už petici školské děti? Měli páni kluci a slečny holky schůzi a přijali rezoluci, že je jim taková nebo onaká škola milejší nežli sklouzačka u Střeleckého ostrova nebo příkop za Strahovskou branou? Či podali snad osvědčení svoje už otcové, ti muži přece soudní a znalí, kteří vlastním svým dětem — „tercián Fricek“ to dosvědčí — denně kážou, že je beztoho „škoda na ně každého krejcaru“ a že beztoho „pranic z nich nebude“, z těch dětí? Či lze vskutku věřit v upřímnost některých učitelů, kteří se tváří, jako by byli z hloubi duše proti náboženské škole? Každý přece učitel ví, že:

*To nejlepší, co můžeš vědět,
nesmíš těm klukům přece říci!*

— copak mu tedy tak zvláštního na škole záleží! ? A nepřeje si každý z nich, aby byl ze školy sám raděj už pryč, aby byl například „ředitelem v penzi“ ? A je odpor učitele proti kně-

žím snad odpor přirozený? Není „apatykář vždycky sám tak trochu jakoby lékař, opisovač sám tak trochu jakoby advokát, hraběcí komorník sám tak trochu jakoby šlechtic, učitel sám tak trochu jakoby pan páter“?

Povídám: strojeno, vynuceno! Jako se za našich dob po mém náhledu se školou vůbec dělá příliš velký rámus!

Já nejsem proti škole vůbec.

„Škola“ — polsky szkoła, rusky škola, srbsky škola, lužicky škola, italsky scuola, portugalsky escola, španělsky escuela, francouzsky école, anglicky school, německy Schule, starořecky τὸ διδασκαλεῖον, turecky maktab, arabsky kuttab, volapücky jul — prosím vás, zadržte mi už ruku, vždyť je z dosavadního už snad zcela jasno, že „škola“ je u všech národů, i u těch nejdívnějších, pojem dosti známý, a že má dle toho tedy i jistou oprávněnost svoji. Nepravím, že je snad zrovna tak důležitá jako „hrnek“, „kalhoty“, „cigáro“ nebo jiní ještě vynálezové lidského ducha; ale ona zkrátka už jednou na světě je, a má jako všechno „jsoucí“ tedy také svou důležitost!

Ale přehání se to s ní, a to je vždycky chyba. Vždyť přece každý z nás ví dle životní zkušenosti své vlastní, že se to s ní přehání! Já například chodil jsem do škol přes dvacet let, a učil jsem se pilně, poctivě, takže umím i do novin psát, — mám já něco z toho? A tamhle pan T..... neumí se ani podepsat a má na Vinohradech nárožní dům a na Starém Městě také něco! Dvacet let! Proti návrhu Liechtensteinovu se uvádí, že prý čelí také k tomu, aby „povinná návštěva školská“ byla zkrácena, — i jen kdyby byla! Za dotčených dvacet let pamatuju vlastně dvě jenom leta, kdy mně byla škola milá, a to byla hned ta dvě leta nejprvnější, když jsem v stáří od 3—5 let ještě do „malé školky“ chodil!

Maminka mne tenkrát vždycky ráno umyla, zapjala napřed i vzadu a já pak kráčel z hořejší ulice Ostruhové Hlubokou cestou na Pohořelec. Kdykoli jsem se ohlídl, viděl jsem, jak stojí maminka i tatínek na prahu domu a dívají se za mnou. Když jsem jim pak konečně zmizel, měl jsem ku opatrovně už jen několik kroků. Vešel jsem, usedl na svoje místo, hrál si

s poučnými papírovými kostkami, díval se na malé lahvičky s různými plodinami a vždycky jsem ihned poznal, kdeže jsou fízule, a pak jsme šli do zahrady, každý s papírovou čáčkou na hlavě a s dřevěnou šavličkou na pasu přes mužná prsa, a v zahradě jsme si hráli na vojáky, a pak — pak jsem šel tedy nahoru k „učitelovům“ a tam jsem den co den dostal hrníček kafe. Malý sice, jako náprstek malý, ale on stačil tehdejšího mojí duševní snaze.

To byly vpravdě pěkné časy, a rád si podnes vzpomínám na ně! Pozdější školské upomínky nestojí ale už všechny za nic! A já mohu říci, že veškerí kolegové moji — a bylo jich do set — souhlasili a souhlasí podnes se mnou. Talent jsme měli — což o talent! —, a kdyby bylo šlo dle naší ochoty a dobré vůle, my bychom si byli školu skutečně zpřijemnil, učinili ji vpravdě „něčím“ — ale cožpak jsme směli? Už tu byl prefekt nebo školník nebo tak někdo, a mžikem měla naše snaha jednu za uchem!

Snadže — za těch vychvalovaných „dávných dobrých časů“ — byly tedy také školy *lepší*, nežli jsou, povídám: snad! Ale dnes za mnoho nestojí. Vždyť jsou dnes i školy, veřejné školy, jimž nikdo na světě se ani neostýchá říci, že jsou to „školy — *triviální*“, a přece se nezrušují, přece na ně platí stát, platí obec, platí i sami rodičové — —

Opakuju, že nejsem *scela* proti škole. Nebýt jí, nebyly by také žádné ty dobré anekdoty školské, jimž se týden co týden smějeme v Humórech a u Palečka a Švandy dudáka. Nebýt škol — kdopak by propánaboha dovedl pak čísti moje fejetony!?

Škola má tedy nepopíratelně jistou důležitost svoji — jen to ale zase nepřehnat s ní! A proto buďme rádi, ujímá-li se starosti o ni teď taková hlava, jakou má pan kníže Liechtenstein! Já pana knížete ctím. Pravý Mecenáš — pravý Mecenáš!

Vy přece víte, čím byl slavný Mecenáš, ozdoba starého věku? Byl podporovatelem umělců, spisovatelů, talentů vůbec. A ten připadl, nejspíš tedy na své honbě po talentech mladých, mezi jiným také na to, že — maso z hřibátek oslích je nejlepší pečeně na světě. A lidstvo okusilo a přisvědčilo a po-

chutnává si od oněch dob na mladém mase oslím, památku Mecenáše velebíc.

Také pan kníže Liechtenstein je Mecenáš. Vždyť také on chce, aby si lidstvo rakouské pochutnávalo na mladých oslech.

NÁRODNÍ LISTY 4. března 1888

△ V Praze dne 22. září

Domnívám se, že je mou povinností, abych čtenáři sdělil, že jsem včera poprvé dal topit. Ano. Mělo to dvojí účel: a) záhřevní — „Po svatém Matouši čepici na uši“; b) slavnostní — že je už podzim.

Je to radost! Po čtrnáctidenním jaře ihned podzim — výborný rok, jako by ho vymaloval! Bývaly prý sice, jak kroniky sdělují, již roky ještě lepší, ještě mokřejší a deštivější nežli ten letošní — někdy letos přece slunce zasvitlo tak alespoň na půl dne — nu ale vždyť jsme neměli snad ani *práva* žádat, aby přšlo pořád! Zkrátka, můžeme být spokojeni. Všichni. Zvláště arci „luftáci“. Ti se letos už nakleli: a) venku, že nemohou pro lijáky ani ze stavení; b) teď zase v Praze, že je venku hezky, když oni tam už nejsou, — ti se nahubovali; ti si navyprázdnili žaludek, ti letos užili za ten svůj peníz! Ale ticho, nikomu nezávidět!

Tedy už máme, zaplat pánbůh, podzim. A budeme už míti, dá-li pánbůh, brzy hodnou zimu. Míza sleze do syré země, syrá země se svraští a tvorové zalezou do svých jeskyň. Všechno se svraští tou stahující zimou: lidé se stočí do klubů a člověk do klubíčka. Už jsem k tomu kdysi poukázal, že člověk je dle fyzikálních zákonů v zimě srdci svému mnohem bližší nežli za jiné roční doby, a následkem toho že je také pak — jak se říká — „lepší“. Měkčí, dobročinnější, v zimě květe dobročinnost. Už se na ni zase těším.

Protože to už teď umíme, býti dobročinní! Taky jsme se tomu musili teprve učit, taky! Dobročinnost je výsledek inteligence, neboť dobrota člověku není ani vrozena, spíše opak. Proto také řekneme-li někomu „Pane *dobroději!*“, je to titulatura, lichocení. Kdybychom jeden druhému říkali „Pane *zloději!*“, znělo by to přirozeně.

Ale vypadala ta naše dobročinnost dřive! Někdo sáh do kapsy, vyndal půl miliónu — a vystavěl špitál. A vzal pak čtvrt miliónu — a vystavěl chudobinec. A vzal ještě čtvrt miliónu — a vystavěl sirotčinec. Šlo to zhruba, jak je vidět. Z té surové doby pocházejí tedy asi naše: „Přílišná štedrota, holá žebrota“; „Utrhla se mu ruka“; „Dal by i poslední košili s těla“ a podobná říkadla neslušná, hrubá. A ukázalo se naposledy, že ani ze stanoviska psychologického nebyla takováto dobročinnost dobra; „Sypala raky za ňadra“, vychovala nevděčníky, ošklivé lidi. Nemluvě ani o tom, že lidé ostatní, ti, kteří půl miliónu nedali, byli uraženi.

No, učinili jsme také v tom tedy určitý pokrok. Vynalezli jsme si „spolčování“ a obrátili je také ihned na dobročinnost. „Z mnoha ruk větší pomoc“, „Z obce po nitce a nahý má na košilku“, to jsou pořekadla z doby už přechodní. A konečně jsme si vynalezli „sport“. Jakmile se ale stala také tedy dobročinnost „sportem“, módou, nastal již obrat netušený, pokrok obrovský. Mladí staří; vznešení nízcí; bohatí chudí; mužští ženští — všichni se stali dobročinní, všichni holdují sportu, a zima je tedy vlastní sportu sezónou. Divadla, koncerty, bazary, plesy se tu honí a hemží, všechno se děje společně, všichni za jednoho, jeden za všechny! Což způsobuje výsledky pak co nejkrásnější. Stalo se už, že velký ples, jenž stál účastníky na plesové šaty a útraty, dekorace a fiakry dohromady všeho všudy nějakých padesát tisíc, vynesl dobročinnému účeli třeba celých čtyřicet zlatých.

Dobročinných účelů je ale mnoho. A sport zabírá kruhy vždy širší. Stal se sám také vynalezavým a vynalezl si „sbírky“. Už dnes sbírá se na všechno. A sbírá se všechno. A sbírají všichni. Zvláště ale horlivě, skoro náruživě sbírají dámy. Jeť dobročinnost pro ně i „prostředek kosmetický“; sluší jim, činí je hezcí — „Kostel krásí oltář a člověka milosrdenství“ — „Každá ruka pěkná, která dává“ — —

Nejdřívě sbíraly:

špičky seříznuté z cigár. Pán zastrčil každou uříznutou špičku do kapsy u vesty, pak je denně přendal do nějaké skřínky, skřínku odevzdal po nějakém čase „své“ dámě sběratelce,

a dáma odevzdala celou svou sbírku zase občas přicházející jeptišce, která to pak někam prodala a výtěžku užila na ošacení těch nebohých dětí, jichž matky pro to ono „seděly“ v Řepích. Účel vsutku dobročinný! Kdo prokouřil za rok 100 zl ve 2000 pětikrejcarových kuba, přispěl ke krásnému účeli osmi krejcarů, za kterýž obnos mohla se už pro některé opuštěné dítě červená pentlička koupit. Cena milosrdného skutku byla arci však ještě větší, kouřil-li sedmikrejcarové britanika nebo dvanáctikrejcarové londres, nehledě ani ku zásluze, že si zkažil za rok tabákem alespoň jednu pěknou vestu. — Nato tedy sbíraly dámy

viržinek slamky. To byla honba po tabáčnických krámech! Já sám jsem měl známost alespoň s desíti mladými prodavačkami, které mně schovávaly slamky, abych mohl vyhovět „své“ dámě. Když byla ta dáma ale tak hezka! Měla takové ohnivé černé oči! A takovou libavou ručičku malou! Nevím sice, k jakému účeli ty slamky byly — pořádný trakař jich měl cenu alespoň dvou nových —, ale po nějakém čase mne dáma odměnila: poslala mi košíček upletený právě z takových slamek a okrášlený všelijakými papírovými kudrnami. Prosim vás, je také takový okudrněný košíček košík? — Nato jaly se dámy sbíratí zase

ocelová péra stará. Přiznám se ku své hanbě, v téhle dobročinné věci že jsem se pramálo sdílel, téměř pranic! Víte, když já jsem takový divný! Učinil jsem nejprve zkoušku. A tu jsem viděl, že jsem po sepsání 35 fejetonů a celého svazku básní měl teprve tři takové staré střípky. A kdybych jich chtěl mít alespoň půl kila, že bych musil napsat fejetonů 4586 a svazků s básněmi 112. Účel střípků byl arci pěkný — vařily se z nich polívky pro chudé —, ale mám učinit statisíce čtenářů nešťastných, jen aby měl jeden jediný člověk hrnek polívky v břiše? — Snad bylo podobných poctivců ještě více, dámy nesetkávaly se s úspěchy, a změnily tedy záhy svůj sportek: začaly sbíratí

poštovní známky, už opotřebované, to se rozumí. Účel zcela neobyčejný, znamenitý! Vykupování malých mouřenínů z rukou darebáků otrokářů! Přečkrásné — člověku se až rozslzí oči! A věčná škoda, že se v tom ihned namanul háček! Dámy

nechtěly totiž tentokráte pracovat společně — každá z nich chtěla mít *svého* mouřenína — ano, *svého*. Poněvadž ale i nejpilnější sběratelka dovedla za dvě až tři leta starých známek sebrat sotva za pět šestáků, po padesáti krejcařích se ale mouřenínkové neprodávají, omrzovala se a ustupovala jedna sběratelka po druhé. Škoda!

Ale mělo to přece jen svou dobrou zase stránku. Proč myslet na Afriku? Proč ne na vlast? I umínily sobě dámy, že od nynějška věnují se jenom vlasti, že budou sbírat jen pro ni, a sice něco nového:

staré špunty. Myšlenka výtečná! Posud se staré špunty prostě jen zahazovaly — co se tím promrhalo národního jmění! Ale ukázalo se, že lze je dodávat do továren na vyrábění linolea, tam že se semelou —

Dovolte, abych o tom promluvil jinak!

Mám přítele; v kroužku našem mu říkáme Frantík. Výborný muž, spořádaný, hodný, a vlastenec — no, kdyby takých bylo! Je dobrý počtář a hospodář, zbytečně neutrácí, ale jednou za měsíc, hned tak po prvním, zajde si navečer přece jen k Petzoldovi. Dobře jí, dobře pije, a dostává se do nálady dobré. Srdce se mu šíří, duše otevírá, a vystupuje z ní — myšlenka na vlast. Frantík se zadumá, počítá, a přichází k výsledku, že tenhle měsíc může dát 5 zl (nebo 4 nebo 6) na účel vlastenecký. Není to mnoho, ale prosím vás — kdyby dal každý měsíčně pro vlast pětku!

„Ale kam ji tedy určím?“ začne znovu dumat. „Čtu teď pořád o *Sokolu*. To byl znamenitý nápad, že jeli sokoli tam do Lublaně! Chlapíci vůbec! My potřebujeme ráznosti v národě — ráznosti především — Sokol nám už posloužil tuze — dobrý, starý spolek — pošlu mu tu pětku! — Arci, *Hlahol* je taky starý spolek! A učinil za čtvrt století také mnoho — velmi mnoho! Nebohý náš lid — týraný — smutný — zpěv mu kane do duše jako balzám. Jakkpak abych tedy — — Jenže *Hlahol* pěstuje jenom zpěv. Kdežto *Umělecká beseda* umění všechno! Také nemá peněz nazbyt — ta *Beseda* — ale umění! — Napřed vědu — vědu! — já zašlu na budovu *Akademického spolku*! — Mládež, budoucnost národa! Naděje naše jediná! —

Ovšem — máme zde ještě mladší mládež — kterou nám chytají — odluzují — zvláště na Moravě — ještě více v Slezsku — jakpak kdybych tedy na *Školskou matici opavskou* — — ? Jenže připadá naší *Matici ústřední* ještě větší starost — a také o Slezsko hlavní starost! Ach, co ta Matice nám prokázala už dobrodiní! To byla myšlénka převýtečná! Mně je zrovna teplo, když na Matici myslím! — Duše se mi rozevívá. Ruka se mi chvěje. Musím — musím se napít na zdar té Matice naší — Vincenci! — slyšíte, Vincenci? — lahev šampaňského — dneska pětizlatovou! — A Frantík se široce ulebedí — a Vincenc přistavuje kbelíček s ledem — a když špunt bouchne do stropu, lesknou se Frantíkovi oči jako dvě jiskry, a prsa se nadýmají — dobrý — nadšený — zlatý to člověk, ten Frantík!

Následujícího dne se ovšem pak někdy trochu na sebe mrzí — když on je takový dobrák! Ale to mrzení už může teď přestat. Zdvihne-li si Frantík ten špunt pod lavici a vstrčí-li si jej do kapsy, má pak na Matici přece něco! Šampaňské špuntů se kupují ze všech špuntů nejdraž, 1000 kusů až po 12 zl. Za staré, rozvrtané nedostane se ovšem pak stejně tolik — u starých špuntů a u starého zlata se fazóna neplatí —, ale dejme tomu, že se dostane za tisíc starých tedy zlatka — není dobrá, ta zlatka?

Počítejme, že bychom měli takových Frantíků jenom 100 000. A ti že by vypili do roka tedy jenom 1 200 000 šampaňských, za hloupých 6 000 000 zlatých, bylo by tu přece jen už 1 200 000 špuntů — tisíc kusů po — —

Ale já už přestanu — čtenář zdvihá ruku — on by mi natlouk!

V Praze dne 22. prosince

Kdybyste vyšli z Prahy branou Strahovskou a dali se přes „Závěrku“ a přes „Kapličky“ dolů, jakoby na Motol, nebo kdybyste vyšli z Paříže za Place du Trône a brali se lesíkem Vincenneským jihovýchodně dolů přes Charenton, nebo kdybyste vylítli z Helgolandu, například od „bramborových alejí“ a letěli ku polední straně, pořád ku polední straně —

No — zkrátka, já chci mluvit o Knížectví lichtenštejnském. Každý o něm nyní zase četl, ba za celých sto let nenamluvalo se o něm tolik jako teď za čtrnácte dní! Kníže pán, potentát a ústavní vládce lichtenštejnský, nabídl svoje knížectví svatému otci sídlem, ba naprostým darem. A nelze upřít, že by byl takto způsobem naprosto geniálním rozluštil jednu z nejpálčivějších otázek evropských: otázku papežovy světské moci.

Je to roztomilý státek, tohleto Knížectví lichtenštejnské! Jeden z těch malých tretů, jimiž se šperkovala stará Evropa a jež přenechala teď ještě dorostlým svým dcerám ku hračce a zdobě. Itálie má své žužů San Marino, Franco-Gallia své žužů Monako, Austria své žužů Lichtenštejn atd.

Pravé jen žužů, pramalinký státiček, skutečná hračka. Leží to zrovna uprostřed Evropy, a přece by tisícátý Evropan nedovedl to ani na mapě najít. Leží to zrovna vedle Švýcarska, nejnavštěvovanější země ve světě, a ani tisícátý cestovatel nezavadí o to nohou. Leží to evropským diplomatům zrovna na dlani, a přece to drbaným těm pánům proklouzlo roku 1866 mezi prsty, skoulelo se někam pod stůl mezi prkna a zachovalo si tím úplnou „suverenitu“.

Má to jen 3 čtv. míle a 10 000 obyvatelů alemánského kmene.* Ale — „perla malé zrnko a před pány se klade“ —

* Před 25 lety pochválil jsem dle zásluhy ve fejetonu starý český spis, vyšlý z péra jezovitského a určený pro žáky gymnasisty. Znameníť kniha, plná překvapujícího učiva dějepisného, národopisného atd. (pokrač.)

a Lichtenštejn je perla. Státík vzorný. Má i svůj hezounký dloužek státní — 220 000 marek. Má od roku 1862 svoji ústavu. Má dobrého, rozumného potentáta, který sedí raděj ve Vídni nebo v Lednici na Moravě nežli ve svém knížectvíčku alpském, a sice jen proto, aby poddaní po něm toužili, a tím více ho tedy milovali. A je to země nepřemožitelná. Zrovna hravě podařilo se knížeti pánu dosíci ideálu všeho moderního válečnictví: on roku 1867 propustil jednoduše militér, a nyní nemůže ho porazit nikdo a nikde.

Zemička tuze milá. Kolem dokola pěkné Alpy, mezi nimiž zvláště proslulé (nikoli pověstné) „Tři sestry“. Krásná údolí. Rozkošné sady. A ty karbonátky tam — ty karbonátky, s kedlubnami! Když jsem ve Vaduzi — tak zove se totiž hlavní město — seděl v hostinci U lva a řekl dlouhému Frickovi: „Tak mi je tedy dejte!“, netušil jsem věru, že budu od toho okamžiku mít jednu z nejšťavnatějších, nejchutnějších vzpomínek svého života. A víte, co stály? Čtyřicet krejcarů rakouské měny — v Lichtenštejně se počítá na rakouskou měnu. Byl jsem u Lva přes noc: 24 kr karbonátky, 5 kr sýr a chléb, 32 kr víno, 80 kr pokoj (s dvěma zrcadly), ráno 20 kr za kávu, pšeničný chléb, máslo a med — všeho všudy 1 zl 92 kr už i s diskrecemi. Čtenář řekne: „Vždyť mne to nezajímá!“ No to já přece vím, že takového něco čtenáře nezajímá; ale stojí to v mé notiční knize — copak mám s tím dělat!

Zkrátka — svatý otec by se tu byl měl znamenitě. Taková láce. Taková výbornost ve všem. Taková krajina zdravá a krásná, tisícekrát krásnější než celá smradlavá kampaň římská! A kdyby si byl na každý vršek kolem posadil nějakého kardinála, v červeném havu, byla by krajina vypadala zrovna jako buket. Ale svatý otec otálel. A pojednou řekla Itálie,

Například: Numa Pompilius. Měl ukrutně velký nos. A ten nos visel mu jakoby na tenké štopce, a když Numa se hýbal, houpal se nos: „pom-pili-pompili!“ Z čehož Pompilius.

Nebo tedy: Alemáni. Národ německý, jenž se skládal nejen z mužů, nýbrž i žen. A ty ženy prosluly, že měly své muže náramně rády, všude za nimi běhaly, ba i do bitev za nimi přišly, a člověk že na všech stranách slyšel jenom lichotné: „Ale — manny!“ — Z čehož Alemáni.

že by mu beztoho nedovolila ani z Říma. A teď je po všem.

Škoda! Měl jsem tak všelijaké naděje své luzné. Doufal jsem, když papež bude zase suverén, že také bude zas hned razit nějaké peníze svoje. Jsem trochu numizmatik a byl bych si ihned do Vaduzi psal pro nějaký kousek. Ale moje naděje šly ještě — mnohem dále. Počítal jsem následovně: Itálie bude mít zlost, že papež sedí v Lichtenštejně, — *musí* mít zlost! Co udělá ale ve zlosti Itálie? Zvolí si najisto jiného, takzvaného „protipapeže“. A co udělá ihned Francie? Může trpět, aby zrovna v *německé* zemi seděl papež? Ach ne — to nemůže — to nevytrpí Francie nikdy, nikdy — Francie si vyvolí tedy *třetího* „protipapeže“. A já budu mít pak tři svaté otce.

Už byli několikráte v dějinách takoví protipapežové. Hned počátkem 11. věku. Pak počátkem 12. věku. Pak roku 1378, kdy proti Urbanovi VI. zvolili sobě kardinálové francouzští Klimenta VII. Jeden seděl v Římě a druhý v Avignoně a metali proti sobě kletby, že to byla až hrůza. Aby se tedy jednou v té věci pořádně zametlo, svolán církevní sněm do Pisy. A vskutku: místo dvou — byli pak protipapežové tři. Věc vyspěla konečně tak daleko, že přišla „reformace“ — Viklef — Hus — doba velké české slávy —

Doufal jsem věru teď tak trochu, že by nám z Lichtenštejna mohla vyzářit třeba tedy zase nová česká sláva — — No — už je po naději!

Co ale teď s tím knížectvím Lichtenštejnem!? My máme přece právo o to se starat: lichtenštejnský kníže pán sedí ponejvíc na Moravě na Lednici, je tedy náš krajan, kompatriot — povídám, my máme právo.

Pořád mi tu jde něco hlavou — pořád něco hlavou — — Poslouchejte, krajané, kupme my si to Knížectví lichtenštejnské!

Jděme na to zchytra! Chytněme to za ten státní dloužek! 220 000 marek — copak je to, 220 000 marek? To je asi 130 000 našich zlatých — ty my sebereme, to se rozumí! A skupíme hezky tajně celý ten státní dluh — a pak budeme naléhat na placení — a země přijde na buben — a vydraží se snad ještě pod obnosem dlužním — —

Víte, my můžeme té země znamenitě užít! K účelům peda-

gogicko-politickým. Jakožto zkušební stanice pro příští své politické „vůdce“ — jakoby „malé školky“, z níž je pustíme pak teprve do školy velké —

Když o někom se bude u nás myslet, že má na vůdcovství talent, — dobrá: jdi do Lichtenštejna! Veď si tam ten národ po několik roků. Zkaziš-li ho, — nevidáno, národ desítitisícový! — snad se zase sebere, rozmnoží, „malá sýkorka nejuvic vylihává“ — hůř by bylo, kdyby se národ šestimiliónový zkažil —

Znameníťa myšlénka! *Já ji dávám českému národu štědrovečerním darem.*

Vinšuju šťastné a veselé svátky!

NÁRODNÍ LISTY 23. prosince 1888

△ V Praze 12. ledna

Už jsem měl strachy. „Čech a kapr nestojí za nic, když nepromrznou.“ A ono už se věru podobalo, že my Čechové tedy také letos nebudeme stát za nic. Konečně ale udeřil mráz — tváře se nám červenají jakoby zdravou krví, svaly se nám pruží jakoby mužnou silou — zaplat pánbůh! Je to sice smutné, že česká statečnost visí jen na počasí, ale co dělat — zaplat pánbůh!

Snad je to ale i s těmihle pořekadly naposled zase jenom jako — s jinými pořekadly! Například: „Kdy zimní chlad, tu *každý* mlad.“ No to věru je dnes už to mládí *zcela* tedy jiné, nežli jaké bývalo například před padesáti lety! Jak mne tenkrát těšivala zima! A dnes? Sebehezčí sklouzačka — vidíte, a já se nerozběhnu! Sebesypčí sníh na zábradlí — a já ho neshrnu a nesbalím! Sebelákavější rampouch — a já si nezacucnu! Tenkrát, když vyšel jsem ráno z teplého bytu na ulici a mráz do mne zaleh, já jsem si poskočil; dnes si neposkočím. Tenkrát, když našel jsem na ulici pěkný kousek ledu, kopal jsem jej před sebou, dokud tu nestál policajt; dnes o něj ani nezavadím. Tenkrát, když se zatopilo v kamnech a dříví praskalo a jiskry lítaly, seděl jsem na bobku přede dvířky a díval se jako na pamlsku dovnitř na tu plamennou hračku; dnes bručím: „Den co den po centu uhlí — alespoň za tři nové dříví — člověk aby zrovna tento — kradl — —“

Musím se na to přece jen někoho zeptat, kdo je ještě jinak mlád nežli tím „chladem“. Myslím ale, že bude mít se mnou naprosto stejný náhled. A když ne hned nyní, že se mnou zasouhlasí, jakmile masopust skončí. Pak asi řekne: „Ach, pravda — mládí je dření!“

Zvláště, bude-li to například některý hodně chudý náš student. Teď ovšem nemá ještě ani ponětí o tom, cože na něho

v tom masopostě přijde. Teď snad chová v srdci svém ještě závist — vždyt nadejdou plesy, třízlatové, pětizlatové — kdepak by on — takový chudák —

„Půjdeš zejtra na ples...?“

„I co ti napadá! Vstupné tři zlatky —“

„Ach, což o to! Chceš-li, já ti dám lístek — ale musíš trochu zatančit sovic Blandou. Chceš ten lístek?“

A chudinka student věru už po lístku sáhá! Neví, co spáchal. Ani nepomyslí, kde sehnat ještě bílé rukavice, bílou kravatu, vypranou vestu. Nerozváží nebožáček, co to je, tančit bez večere, nemít ani snad na tu lahev křtěného, nekřesťansky drahého piva, ohmatávat ten šesták pro garderóbu stokrát za noc v kapse.

A únava se mu dostaví, než nadejde hodina duchů, a mladík stojí tu v koutě nebo podepřen o sloup, vůkolní lesk nemá pro něho více půvabu v sobě —

„Podívej se — Blanda sedí — ty se pěkně činíš —“

Jen do kola — do kola — za lístek zaprodal jsi tělo svoje — —

Ještě hůře je ale, dá-li se žáček nebožáček zavést někam do „domáčího“ plesu! Kde „dávají i jíst“. Ach víš-li, jinochu, že vojanský kůň za každé ovesné zrnko musí dát dvacet skoků? Víš-li, že musíš na domácím plesu za každou kobližku dát čtyry celé tance? To dělá všeho všudy tři kobližky za noc —

Leda, máš-li talent. A má-li domácí paní mimo dvacíletou Fandulu také ještě nějakou čtrnáctiletou Hanču. Té Fandule se vyhneš, to se rozumí, abys co mizerný student snad nezabránil přístupu ženišštějším lidem; Hanče se ale zavěnuješ —

„Ne — milostpaní, ta vaše slečinka mladší — to je anděl! To bude nějaká krásná dáma...“

A milostpaní se zahledí na caparta dcerušku svoji, a pak na tebe, a pak do budoucnosti — „I já jí říkám, že je zrovna čertík! — Nechcete nějakou kobližku, pane Klímo? — nebo snad kousek šunky?“ —

Inu — je to dřina, tenhle masopůst! A dámy si jej letos činí prý ještě těžší. Ondy teprve tu kolega můj vypravoval, že dámy letos se sestupují — v šermířské kluby! Že ručky je-

jich zvykají se na tíži špadónů, dlaně na tvrdost rapírových jilců, nožky na zadupnutí při polské kvartě.

No to je vskutku hezké. Vždyť na nás svobodné to nejde, to víme; na nás mají dámy doposud jiné zbraně: pohled — a klečíme v prachu! Ale páni manželé — ti ať se těší! Dovolují sobě tak ledačeho, co zasluhovává trestu: pichlavých slov, nevšímavosti hrubé —

Jenom bych sobě dovolil damám zde hned pro počátek dáti nějaký pokyn, aby se dosáhl vskutku praktický účel. Nač prosím rapír, nač špadón — oblékat ve škrabošku a v plastrón se přece manžel a manželka k duelu nebudou, to by byla komedie, směšná jen hračka — a jít manželé ihned na život, činit třeba obden z dětí svých sirotečky drobné —

Upozorňuju dámy proto hlavně na dva druhy šermu, jež se jim po mém náhledu nejlépe hodí:

a) na *batonování* čili na šermování *holí*. Ruka tím šermem tak nezahrubne. A výsledek dá se vždycky docílit pěkný. Byť i nebylo mezi mužem a ženou třeba formálního vyzvání ku souboji a nebylo třeba také svědků, jako například mezi dvěma rozvaděnými muži, přece jenom je zajisté dosti obtížno a hotovým mrháním času sháněti se teprve dlouho po kordu nebo šavli, vysvlékat se ze svrchního oděvu, odebrat se kvůli dětem do zadní jizby, stavět se do pozice atd. Hůl ale může stát přece *v každičkém koutě!* A poněvadž při tomhleto druhu šermu není ani zrovna zapotřebí, aby zbraní byly opatřeny *obě* strany, a poněvadž žena obyčejně napřed a na sekundu ví, když propukne hádka, může se nenápadně přitáčet už k holi, když hloupý muž — no vždyť se ten ostatek rozumí!

b) na *boxování* čili na šerm *pěstí*. Ovšem, ženská pěst mnoho nevydá. Ale proto jsou pomůcky tady. Například španělské „*zaplatpánbüh*“. Nevelký, hezounký to mosazný přístoj, osázený item mosaznými bodci a podobající se starodávnému ženskému hřebenu, jenže obrácenému, se zuby vzhůru. Čtyřmi kulatými otvorky prostrčí se prsty pravé ruky až po *kotníky* pěstní, pak se pěst sevře a křísne se manžel po hlavě, odhora dolů, že ho ani vlastní bratr na ulici nepozná!

Tuze hezounká zbraň. A může se udělat ještě hezčí. Na-

příklad ze zlata, stříbra, se všelikými ozdobami. Také je takové „zaplatpánbůh“ vždy snadno po ruce, může viset například u fěrtochu hned vedle klíčů. A jaký rozkošný příspěvek do výbavy! Nebo i velice případný dárek, jež paničce obětuje „domácí přítel“!

Arci, posud je ten přístrojek u nás zapovězen. Ono je však ledacos ve světě nemanželům zapovězeno, co manželům rádo se dovolí —

Ale já jsem svoji povinnost vykonal — to ostatní není ani už moje starost!

NÁRODNÍ LISTY 13. ledna 1889

Byl to zvláštní dojem, jaký v tuto středu odpůldne činila Praha. Historik jej musí zaznamenat — pamatuju se jen jedinkrát na cosi poněkud podobného — roku 1866, když přilétly první neurčité zvěsti o dni u Králové Hradce.

Tíseň, zamlklost, netroufalá, opatrná zvědavost v očích i na rtech. Leckde houfy lidu tlačícího se pro noviny, ale houfy beze hluku, jen s přítlumeným šumem. Všude pozastavování se náhlé, krátká otázka, krátká odpověď — nový tázavý pohled — a němý rozchod. Potkals někoho — již byl o půl kroku dále, ale škubnul sebou nazpět: „Slyšel jste už —?“ Potkals druhého — podíval se na tebe, ústa se mu poodevěřela, tělo váhavě zakývlo — nepromluvil, ale přece jsi cítil otázku: „Prosím vás, copak víte o —?“ Šels dále, rozmlouval cestou s někým, pojednou jsi měl pocit, že tě kdosi zcela blízce sleduje, — poohlédls se — vskutku tu člověk, který si ale z toho ani nic nedělá, že vidíš, že naslouchal, že zachycoval slova. — Každý už zaslech, každý ví, že kralevič Rudolf je mrtev; ale nikdo nezaslech něčeho hlasitého, nikdo neví ničeho určitého. První zprávy přilétly hned po polednách — je již podvečer, nároží jsou napořád ještě prázdná, ústa úřadův jsou napořád zapečetěna — máme pocit, jako když stojíme za zavřenými dveřmi, za kterými najisto odehrává se cosi truchlivého, — a noc se sklání níž a níž, rozestírá plášť svůj houšť a houšť, po městě a lidech — —

Není ani možno, aby byla děsná zpráva učinila jinde takový dojem, jaký u nás. Praha považovala kraleviče Rudolfa za Pražana. Každý ho tu znal. Každý vídal a potkával. Někde třeba na Mariánských hradbách, když šel pěšky s pobočníkem svým a tak vesele se smál, tak živě hovořil, tak mladě se pohyboval. Nebo ve Stromovce, když tam krásné koníky své

pevnou uzdou po stinné okružní cestě honil. Nebo na ulicích pražských, když vířila hudba, vojsko se vracelo z venkovských cviků a v čele některého bataillonu kralevič na pěkném hnědouši se objevil — tak mladý — tak jasně pohlízející, přívětivě děkující na všechny strany, ba i sám pozdravující — kravevič Rudolf nečekával, až pokloní-li se někdo, — když oči jeho potkaly se s očima některého občana, sám kývnul hlavou — vždyť věděl, že občan ten asi jenom s poklonou o moment se opozdil, že ho nejspíš hned nepoznal, — nač čekat, mladému srdci to nedá! A mladého, jasného, svěžího bude si nynější Pražan kraveviče myslet až do své smrti — mezi námi strávilt kravevič nejkrásnější, nejzlatější, nejšťastnější svá leta.

Byl mi rozhodně sympatický. Má to třeba přidech směšnosti, když kterýkoli prostý občánek přijde a řekne o vznešeném kraveviči: „Smýšlím o tobě příznivě — mám tě rád!“ Vždyť snad muž ten vznešený se ani po přízni neptá. A vždyť se považuje za prostou povinnost občana, ať už kteréhokoli, aby miloval veškeré členy tak vznešeného rodu. Ale snad má taková osobní, samorodá sympatie přec jen také svoji cenu. Našinec, řeknu to upřímně, je vždycky trochu nedůvěřivý ku „velikým pánům“. Jsou příliš mocni, než aby nebudili ostych, příliš zahaleni v ovzduší mytické, než aby se nás nedotýkali cize. Teprve když sami vidíme, že v jejich očích září lidskost, že v jejich hlase chví se nenucenost, přímost, pak teprve tajeme a důvěřujeme. Dvakráte dostal jsem se náhodou do blízkosti kraveviče Rudolfa — poobakráte mluvil kravevič česky — tónem tak nenuceným, tak srdečným — to našince poutá — co platno, my jsme už takoví!

Kravevič Rudolf byl vůbec muž vysoce zajímavý. Zvláště našinci, spisovatelé. Měl smysl pro přírodu, byl sám pilným jejím zkoumatelem — muž takový *musí* ale mít srdce dobré. Byl také — jaká to řídkost u osobností podobných! — sám spisovatelem pilným a šťastným — čti jeho Cestu po Dunaji, jeho Cestu na Východ, jeví se tu všude co výborný, ostrý pozorovatel — mysl pozorovatelská je ale povždy také zas mysl soudná, klidná, spravedlivá. A sloh jeho je všude tak případný, každá myšlénka tak zakulacená, jasná — kdo sám pak jasný

myslitel, chce také jiné přesvědčovat, chce s jasným poznáním spojovat i jasný čin.

Hned je tu pak teplejší pocit — hned jsou květnatější naděje —

Ach bože — co tam leží těch nadějí teď na marách ve vídeňském císařském hradě! Co nadějí otce, matky, choti, celého rodu! Co nadějí všech zde rakouských národů, pro něž byl s takovou neunavnou péčí, po tolik těžkých let vychováván a strážěn!

Kralevič Rudolf byl zlatými nadějemi zrovna opleten. S jakou touhou očekáván již jeho příchod na svět! Vždyť se pamatujeme — roku 1858, když očekávána zpráva z Vídně a zaduněla konečně první dělová rána z Mariánských hradeb, jak Praha rázem zatrnula — kde kdo šel, zůstal stát jako přikován a počítal — počítal — a když/rozlehla se rána už dvacátá druhá, jako by skála byla každému z prsou spadla — ba co se tu oči všude rozslzelo, duši do hlubin rozechvělo — ještět bylo tenkrát po pevnostech rakouských tolik politických vězňů, a teď as jim kynula svoboda, matka mohla konečně očekávat syna, sestra bratra, žena muže — „tečte, slzy!“ — A když přišel mladý kralevič roku 1871 poprvé do našeho kruhu, jak zkoumavě, jak dychtivě pohlížel každý na tu mladistvou, jemňoučkou jeho tvář, aby vyčetl si z ní již něco o budoucím našem osudu! — A když pak kralevič bydlil po léta mezi námi, jakž jsme v tom vídali svoje bezpečí, příští své štěstí — —

Teskněji než vždy jindy hledí právě za posledních let každý opravdový muž budoucnosti vstříc. Dějiny jsou v plném varu, houstnoucí páry vznášejí se nám už těžce nad hlavami, půda jako by se chtěla rozevřít — nadejde doba a bude zapotřebí rukou železných, myslí ledově chladné ku zdatnému řízení národů a států. Zlé době ušel mrtvý kralevič, ale také snad slávě nade všechno pomyslení velké. Kdož z nás ví něco o těch losech příštích, kdo pohlédl do božích dlaní!

My jenom víme, že také národu našemu nevyhne se ta doba zlá a on že bude musit být rovněž jakby ze železa. Hlavně a předně že bude se arci musit opřít jenom sama na sebe. Ale že bude přece jen potřebovati také silné ruky přátelské,

pomocné. A my dívali se na kraveviče Rudolfa co na přítele svého.

Kravelič Rudolf nevyhýbal se styku s lidem. Na četných honech po Čechách, oblíbené zábavě své, rád porozmluvil s českým venkovanem, zažertoval si s mládeží, zvláště s tou drobnou, skotačivě zábavnou. Díval se na její hry, naslouchal její písním, vyzýval ji k veselosti. Zdrželivost českého lidu rychle mizí, když zasvitne mu líc přívětivá, a kravelič, jak už řečeno, byl pozorovatelem. Snad mu tedy bylo popřáno pohlédnout českému lidu až na dno duše — pak tam jistě našel upřímnost, věrnost a klenoty jiné a jiné a musil sobě lid ten zamilovat.

Po léta žil s námi v Praze, na vyvýšených, panujících Hradčanech. Před jeho zrakem rozestíralo se město, zjev krásný, že mu není ve světě rovna.

Za vlažných letních nocí sedával u odevřených oken — dlouho — dlouho. V tichou tu dobu vznáší se k hradčanské výši šum řeky a opěněných jezů, a zní to tak vzdáleně, tak bájúplně, ale tak všemocně jak sám by proud světových dějin. A měsíc lije svaté světlo svoje na dolinu a výši a rozestírá po všem stříbrný svůj, kouzelně omžený, nevýslovně snivý závoj, a Praha je pod závojem tím jakoby princezna v báji, zakletá do věkového snu a čekající, až přijde princ bohatýr a probudí ji políbením.

Co dělo se as za chvíl takových ve přístupné, ve bohaté mysli kraveličově? Zrálo předsevzetí nakloniti se k té dřímající krásce, dotknouti se bílého jejího čela vřelým políbením —?

Snad!

Teď ta Praha i za bílého dne je jakoby město z pohádky vzaté. Tiché, smutné, vyložené černým sukem.

△ *V Praze 9. února*

Napsal jsem to dátum a ruka se mi přitom nezatřásla. Oko se nezatrhlo. Ret se nezachvěl. Mysl se nepohnula. A přece jsem tu zcela zřejmě a jasně napsal: „9. února.“ A zítra, kdy čtenář mě bude číst, bude docela už „10. února“, a já doufám, že také čtenářova ruka se nezatřese, oko nezatrhne, ret nezachvěje, ledaže si čtenář pomyslí: „Pročpak vlastně začíná dnes tuhle takhle?“

Vždyť on se čtenář dozví!

Neutuchnul dosud vzruch a mysle jsou stále ještě v plném varu. Vysoká hora sklesat náhle do proudu našeho života. Vlny se dmou a pěni a šplíchají a potrvá ještě dlouho, než poválí se zase dále v pravidelném zdvihu. Ale přece nastala v myslech již alespoň jedna změna: chorobná zvědavost trochu potuchla a místo ní jeví se zkumnost. Ne snad že by se všečetně zkoumaly tajné dosud příčiny tragického pádu, ale mysle se zachycují věci nejrozmanitějších, nejvzdálenějších, nejcizejších a hledají souvislost. Rána padla příliš náhle a dopadla příliš těžce, než aby nebudila u pověřčivějších — a těch je dost — například i otázku chvějnou, zdali přece jenom nebyla něčím předchozím „oznamována a předpovídána“, jenže jsme my slabí, lehčí lidé nedovedli snad čísti, slyšeti, sobě vykládati atd. Neobyčejná událost vede k nápadům co nejneobyčejnějším, postrašené oko hledá strašidla.

Pan A. — „Asi deset — ba snad už dvanáct bylo letos na nebi nalezeno komet!“

„Nu a co na tom?“

„Inu nic. Ale všechny byly nalezeny, když jich nikdo ani netušil. Astronom hledá něco v některém koutku na nebi — tumáš! teleskopem se tu plíží kometa! Víte — to mne znáte — já nejsem snad pověřčivý — hehe, za našich časů! —, ale zdali-

pak to náhodou vskutku nevypadá, jako by byly chtěly ty komety říci: stane se něco zcela nepředvídaného, na místě zcela neočekávaném...“

Pan B. — „Všimnul jste si? Ve středu! Lid má svoji pranostiku, co je to platno, tu mu nikdo nevymluví. Jenom si čtěte Zibrtovu knihu: odedávna byly za masopustní doby v Čechách neděle, pondělí a úterý považovány za šťastné dny, středa tedy už za nešťastnou! Když pak se tedy skutečně ve středu něco děsného přihodí...“ — —

Pan C. — „Prosím vás, to by se snad dalo vypočíst, která leta byl dlouhý nebo krátký masopůst?“

„Co s tím?“

„I nic — vysmál byste se — snad byste mne měl za dětinu. — Ona je pověra — nejspíš ji také znáte — že o dlouhém masopostě musí se vždycky udát věc velice smutná — ‚krátký masopůst, velká radost, dlouhý masopůst, velká žalost‘ — bylo by zajímavé, kdyby se našly v historii doklady...“ — —

Paní D. — „Kampak, moje drahá?“

„Na Malou Stranu.“

„Až na Malou Stranu! — Snad ne doulice?“

„No pročpak ne — vždyť vy tam chodíváte taky! Pořád mám teď takové těžké sny — je mi, jako by strop měl na mne spadnout, jako by se mně samotné mělo něco ukrutného stát, — musím si dát zase jednou vyložit.“

„Nechodte tam, ani se tam nedostanete! Já tam taky včera byla, taky je mně pořád teď tak nějak ouzko — ale čekala jsem půltřetí hodiny u domovnice dole, a nahoru jsem pak už ani nešla: celá procesí paniček se vám tam táhla, jako šňůrou — ta kartářka nadělá si teď peněz...“ — —

Pan E. — „Jápkak se pořád máte? Jste po redakcích asi rádi, že ustává už ten proud zpráv a pověstí!“

„I ba —“

„Ā propos — vy jste četl přece Kiesewettrův horoskop pro rok 1889 — nu ano, vždyť vy jste také z těch, kteří ‚musí číst všechno‘! Je to zvláštní — já se vám přiznám — že jsem neodolal a četl po události článek znovu — věděl jsem sice dobře, že tam k události se vztahujícího není nic, pranic, ale nedalo

mi a přesvědčoval jsem se znovu, že ani mezi řádkami nelze tu tedy naléztí nejdrobnější jiskry. On arci Kiesewetter počítal horoskop svůj jenom pro Německo, jak praví, ale počty jeho musily by se přece přitom snad dotknout celé Evropy, nebo alespoň střední, ne? Kdyby bylo vůbec třeba vyvracet pověřivou víru v proroctví, v horoskopy atd., zde by byl nyní doklad a příležitost!“

„Snad už není třeba. Zvlášť ne u našeho lidu. Ten už ani svému ‚Slepému mládenci‘ neuvěří — je mu na naši chvatnou dobu příliš zdoluhavý — jakpak teprv kterémukoli Kiesewetrovi! A nevěřival prorokům ani už dříve. ‚Sibyla — chybila,‘ říká si už od časů středověkých.“

„Mm — v dobách pravidelných! Když se ale stane něco naprosto nepravidelného, ztrácí mysl míru. Minulost mísí se pak pojednou s budoucností, jsme právem rozechvěni, beřeme ale své rozechvění neprávem za předtuchu, že teprve, vlastně že ještě se něco stane. Věřte, ten pocit je zrovna teď všeobecný. Proto by bylo dobře utlumit jej. Ukázat eklatantně, jak prázdný jsou v tom ohledu i nejdědčtější výpočty, jakž teprve na citu se zakládající předtuchy pouhé. Máme například tedy toho pana Kiesewetra. A zrovna zítra je už 9. února...“

No tak — tady má čtenář konečně tedy už ten slíbený „9. únor“!

Jak čtenář vyrozuměl, žije nyní kdesi ve světě Němec učený a jeho jméno je Kiesewetter. A učený ten muž vypočetl tedy z nebeských těles „horoskop na rok 1889“, uveřejnil jej v časopise Sphinx a odtud jej otisklo již na sta časopisů jiných.

Tedy astrolog. Stoupenec té vědy, která se narodila u Egypťanů, byla pěstována u Chaldejčků, pak u Arabů, kterou už starý Řím pronásledoval a osvícený nový věk, jak jsme myslili, nadobro utlouk. Pozdní potomek hvězdáře Keplera, jenž Rudolfu II. vykládal hvězdy nad našimi Hradčany. A Seniho, jenž tak „trefně“ vykládal Valdštyňovi, jak nám to popsal Schiller.

Na „nezvratných, neklamných“ vědeckých základech vypočítal p. Kiesewetter pro rok 1889 hezké věci. A sice: bouřné jaro, horké léto, suchý podzim, krutou zimu. Bouří že bude

síla veliká. A pak že přijdou epidemie. Asi tak od února že bude ale vedle toho v Evropě také ještě ukrutná válka, jenom však na Západě. Nejspíš to mezi Německem a Francií, a Němci že „vyhrajou všechno“.

Nejtěžší, nejděsnější, nejkrutější dny *celého roku 1889* ale že budou: 9., 10. a 13. únor.

Dnes tedy máme „9. února“. A čtenář je tak tichý, tak klidný a nemá o tíži toho nešťastného dne ani potuchy! Hotové dítě! A zítra bude „10. únor“ a čtenář se už jenom posměje. A za čtyry dny bude „13. únor“ a čtenář si na p. Kiesewettera už nevzpomene ani!

Leda tedy trochu posměchu p. Kiesewetter si utrží tu a tam, že tak skvěle blamoval věčné, svaté hvězdy, jiného dnes už se mu nestane pranic. Jindy by se mu arci nebylo snad stejně dobře vedlo.

Protože bývalo jindy přece jen více ještě víry.

Například roku 1533, kdy v Holzdorfe u Vitemberku žil luteránský kazatel, jména Stifelius — krásné jméno! Muž učený, osvícený, hotový prorok. A ten prorokoval: *Konec světa letos, dne 3. října, dopoledne o 10. hodině.*

Kdo co v obci měl, prodal, propil, promazal. A dne 3. října odpoledne, zrovna o hodině 7., namazal panu páterovi.

NÁRODNÍ LISTY 10. února 1889

△ *V Praze 23. února*

Což o to, bylo by to hezké, kdybychom takhle o příští neděli, jež se zove „Quinquagesima“ čili „Esto mihi“, a také po oba následující nato dny, jež se zovou „masopustními ostatky“ a kdy je veselá ta doba na náklonku, vyhrnuli se na pražské ulice v kuklích a rozmarných odznamech, sem tam se honili, jeden druhého škádlili, tu jednotlivě žert si prováděli, tu zas do houfů se stáčeli a do průvodů se sestavovali, a ta stará, mrzutá, k smrti smutná Praha zase by jednou zvonila smíchem a zářila radostí, — tuze hezké — ale já o to k slavnému úřadu nezdám!

Najisto by to bylo hezké. Vždyť se pamatujeme, jakže nás to těšovalo, když z toho všeho bývaly rok co rok po Praze alespoň ještě drobtý, — je tomu dvacet? je tomu snad už třicet let? Nevím, jenom se pamatuju, že také my v Praze jsme mívali radost. Kdo „podšitá kopa“, pomýšlel na taškařici. Maškary, obyčejně v páрку, mužský a ženská, přecházely navečer po hostincích, i po nejelegantnějších; zasedly třeba jenom někam v koutku, aby pojedly a popily, ale ihned tu byla zábava jiná — chvílenku ticho, pak vtipy jednotlivé, pak vzájemné přelety a vtipů už plné huby. Jiné maškary přicházely a odcházely zase jenom tam, kde byla hudba a tanec, a byl tu pak stálý vír, stálá změna, neusínající veselí. A ještě jiné vcházely do domu „na návštěvu“. Na stolech, zvláště ve večer úterní, beztoho všude koblihy, pivo atd.; maškary byly zdvořile zvány a zdvořile přisedly — co tu bylo pak pozorování, hádání, vtipných řečí a nakonec smíchu, ať už domácí svých hostů znali nebo nepoznali! Ale já proto nezdám přece!

Arci že bych to překrásně dovedl! Napsal bych —:

„Slavný úřade, c. k., tady!

Dnem... nastane konec masopustu. Co svět světem stojí,

slavila se doba ta po světě celém, a slavila se maškaroú a všelikým kukelním veselím. Také u nás se tím způsobem slavila a slaví podnes. Jenže dnes u nás jenom redutami, šibřinkami a jinými zábavami za zavřenými dveřmi a nikde už na ulici, nikdy pod širým nebem. Co řekl ale o podobných zábavách mudrc na slovo braný? Řekl zajisté: „Dokud masopúst vyhoštěn je z ulice, nejsou maškary než směšným přídavečkem k obyčejnému tanci, spojenému s obžerstvím v jídle a pití... Slavný úřade: Karel IV., „otec vlasti“, dovoloval co nejochotněji maškarní tance a průvody pod širým nebem, a podnes Norimberčané vřele za to žehnají památce jeho... Staroslavné Benátky vlašské prosluly svým karnevalem víc, ba mnohem ještě víc, než všemi hrdinnými svými boji proti pohanům a Turkům... Svatý Řím i za nejpapežštějších papežů proháněl se v maškarách po bohatém „korzu“... V Čechách pak po vesnicích, ano i městech, například zvláště okázale v Budějovicích, podnes dějí se průvody maškarní... Proč jenom Praha — proč jenom ta krásná, ale tak smutná naše Praha — propánaboha proč...“

A už by slavnému úřadu vyhrkly pohnutím slzy! Ale — nedovolil by proto přece pranic —

No — vždyť já vím! Dvorní dekret z roku 1721, je-li pravda? A item dvorní dekret z roku 1692. Pak také ten zvláštní proud časový, který nedovoluje teď například v Praze ani, aby „tříkrálové“ chodili od domu k domu. Že prý se tím „tříkrálovým“ chozením dostává do domů všelijaká nebezpečná banda. Ba který — ten proud totiž — nedovoluje dnes už od domu k domu ani maličkým koledníčkům — víte, těm s těmi tenkými hlásky, červenými tvářičkami, tak upřímným pohledem — člověk by je zdvihl a zlíbal — ale člověk prý se mýlí, jsou prý také banda, a ukrutně nebezpeční —

Zkrátka, já vím, že kdybych zadal, dělo by se zcela jistě, jak tuto stojí:

Žá — říkejme však už raději „my“, jeť to přece snad interes takzvaný „obecný“? — *my* bychom tedy napsali žádost: „Slavný úřade...“ atd., jakož uvedeno již supra.

Slavný úřad: Hm! — Ale při takových pouličních maškar-

ních příležitostech děla se odedávna všelijaká neřest! Kde jsou záruky, že se nepoděje zase?

My: Víme, víme, že se neřest děla! Přisáháme, že se nepoděje. Jmenovitě přísáháme: Že nebudeme chytat přerostlejší pražské holky a zapřahat je do vozejka trestem za to, že alespoň v tomhle masopostě se už neprovdaly. Že nebudeme žádného žida násilím nutit, aby na Příkopech přede vším lidem snědl jitřnici. Že nebudeme žádnému divákovi svými smolnicemi zapalovat vlasy nebo vousy. Že nebudeme nikoho tak po hlavě tlouct, aby padl a už více nepovstal. Že potkáme-li sedláka, nechytáme ho a nebudeme jím hoblovat chodník. Že neseženeme kdejakou starou ženu a nepoženeme je houfně za Žižkov, aby tam tančily v sněhu. Že nedobudeme se po půlnoci do vnitřku domů a nepřinutíme domácí pány, aby tak jak jsou, třeba v košili, běhali s sebou. My jenom se proženeme trochu ulicemi, za hudby a zpěvu a smíchu, a pak se sestavíme v hezounký průvod slavný, s pěšimi a s vozy — nic víc, slavný úřade, pranic!

Slavný úřad: Hm! — Ale co bude v tom průvodu, he?

My: I rovněž pranic na závadu, ani pířko! Ne snad aby například byla na jednom voze pekárna a pekli se tu z pouhých otrub čeští výtečníci a jiné politické placky — toto! Nebo aby na jiném voze byly jako jatky a veselí řezníci by tu stažené bulíky zavěšovali na české nosy — tototo! Nebo aby na třetím voze nalezaly se „vymoženosti české“, vycpány, opentleny — totototo! Žádná politika — přísaháme! Jen samé pranevinné věci, které se tak obecnému lidu líbí: kanón, z kterého se vystřelují hubaté ženy, — ošklivý starý čert, který polyká nemravné holky —

Slavný úřad: Hm! — Ale při takových věcech se dělávají přece vtipy? Předložte ty vtipy!

My: Ty můj bože —

Slavný úřad: Tedy nepovolím!

My: Že ne? No to my si zarekurujeme k slavnému místodržitelství! — Slavné místodržitelství —!

Slavné místodržitelství: Hm—hm! Když nepovolila instance první, — nepovolím!

My: A to my si půjdeme tedy až k slavnému ministerstvu!
— Slavné ministerstvo —!

Slavné ministerstvo: Hm—hm—hm! Když nepovolila instance první a nepovolila instance druhá, — nepovolím!

My: A safraportel! — No tak tedy vy, naši páni poslanci na říšské radě! Cožpak už nejste k praničemu? Cožpak váš vliv nestačí už ani na nějakou maškarádu —?

Ukrutné hm-hm-hm-kání v poslaneckých lavicích. Jedni radí: Mlčet — nevšímáť si toho ani! Druzí: Mělo by se přece snad jen „něco“ učinit! Třetí: No tak ať se ta petice přiloží třeba k některému protokolu! Čtvrtí: Když už jsme vládě podali 622 222 rezoluc, podejme jí ještě jednu!

V Čechách mezitím ale roste ruch až do rozměrů zrovna nebezpečných. „Mladí“ ujímají se lidu, „Staří“ jim za to nadávají lžiliberalů, vlastizrádců, lotrů. Politické kluby zasedají ve dne v noci. Tábory se odbývají pod střechou i pod širým nebem. Telegramy šlehají, petice bouchají do poslanců jako krupobití...

Poslanci (spínají ruce): Vládo — vládo — vládo —

Vláda (pro sebe) : Hehe — tohle je jak náleží pěkná příležitost ku „koncesi“! Ale ovšem ne zdarma — honem extra požadavek náký! (Nahlas) Pánové! Když jsem vám jednou povolila na tu vaši českou universitu jakéhos profesora libomudretví, dali jste mi za něho osm miliónů — když jste za takovou maličkost dali osm, můžete teď dát osmdesát — ne?

I ne —! Vždyť já nepomohu takhle trhat české kapsy!
Nezadám!

NÁRODNÍ LISTY 24. února 1889

△ *V Praze 2. března*

Něco dnes zbytečného, protože opravdového — na masopustní neděli! A přitom něco zrovna k smíchu laciného, protože zase jen nějaký návrh — „na zvelebení Prahy“. Ty můj milý bože, jak snadno se takové návrhy počínají a rodí! Já sám jsem jich už porodil několik! Z Petřína jsem, ponechav mu jeho smaragdovou, nenahraditelnou zeleň, učinil náš Slavín, naši Akropoli — překrásnou, velebnou. Městský park jsem předělal na samé stinné boskety a nastavěl do nich vlastenecké hermy. Můj přítel J. prodloužil zase Václavské náměstí zrovna až ku radnici. A přítel E. přeměnil vrch Žižkov na něco, co není ani nikde ve světě. Nemá snad také sám čtenář nebo neměl už několik návrhů podobně velkých? Člověk vypadá přitom tak duchaplný, čilý, vlastenecký, šlechetný!

Tentokráte ale nestavím přece do větru, mám pod sebou pevnou půdu. Upozorňujut jenom na něco, co beztoho provést se musí, a chci jen, aby se na to pomýšlelo zavčas. Míním úpravu Václavského náměstí, nu a ta přece se *musí* stát!

Již se dovršuje hrdá, krásná budova Českého muzea, jako sen šerí se jeho mohutné tvary, jeho galérie a báně zimním vzduchem a vypínají se k modrému nebi, oko chodcovo mimovolně a opětně se tam vznáší a rovněž mimovolně sklouže pak zase po vukolí, po přístupu, po celém prostranství širém, ba velkolepém, a mysl po něčem touží tu a touží. Z toho našeho náměstí Svatováclavského musí se ještě něco vyvinout! To musí být tak pro nás význačné a tak světově známé a chválené jako benátské náměstí sv. Marka, jako neapolská Piazza del plebiscito, jako pařížská Place de la Concorde, jako — nu krásnějšího náměstí není už ani ve světě nežli Place de la Concorde!

Nebojte se, nemyslím na nějaké napodobení, na nějakou kompozici, na něco strojeného, celých miliónů vyžadujícího a — přec jen nemožného! Těžko přenést někam porfýrovou dlažbu benátského náměstí, jeho chrám sv. Marka, kampa-nilu, orologio, arkády starých a nových Prokuracíí atd. Rovněž nesnadno na našem Václavském náměstí rozepnout proslulý arkádový oblouk neapolský, ledaže by se za velké milióny skoupil dole Můstek s vůkolím, Kotce, Tarmark a další milióny daly pak na stavbu sice pěknou, ale zde bezúčelnou. A nemožno také napodobit rozlohu pařížské Place de la Concorde, dát pražskému tomu našemu náměstí břehy oživené řeky, zeleň zahrad do nekonečné dáli, vyhlídku na paláce ministerstev, na Arc de triomphe de l' Étoile, na Madeleinu, na palác zákonodárného sboru atd. *A kdyby se dalo*, vždyť by se musil dát také ještě ten půvab jeden, který diváka tam na severním břehu Sekvany jímá: půvab, že tu člověk stojí na místě, na něž dějepisci lidíti nezapomenou do skonání světa!

A přece jenom je jistá paralela, že některá podoba mezi tím náměstím pražským a náměstím pařížským! I co do historického příděchu, byť tu malilinká. Třeba na náměstí Václavském nebyla stála gilotina a neskulilo se tu na tři tisíce hlav do koše katova, přece děly se popravy také tady a posud trčí z nároží u Císařských železná tyč a pletená míška, do níž státé hlavy kladly se na odív. Třeba se tu neodehrávaly scény a akty veliké nějaké revoluce, přece se tu sloužila roku 1848 známá naše svatováclavská mše, ve svých následcích důležitá pro celý národ. Třeba tu nebyly bývaly tábory velikých vojsk, Rusů, Němců a Angličanů, přece místo to ve válečných dějinách naší země jmenuje se na stránce mnohé a mnohé. A bylo by teď věru vhodné a včasno, aby nám Tomek nebo jiný dějepisec napsal buď do některého časopisu, nebo o sobě monografii Svatováclavského náměstí, jako občas i místní monografie jiné — zajímavost rostoucí Prahy toho žádá.

Co ale činí paralelu nejpřípadnější, je poloha obou míst. Znenáhlé postupování do výše, u pařížské Place de la Concorde po Champs-Élysées až k Arc de triomphe, u našeho náměstí vzhůru k Muzeu. Komu bude svěřena úprava, bude

moci postupu toho použití k efektům znamenitým. Již dnes je navečer, za plynového osvětlení, od Můstku vzhůru pohled krásný, bude pak najisto báječný, až obsadí se prostranství po obou stranách velkými kandelábry jako na Příkopě, nebo až alespoň v hořejší části náměstí přijde elektřina ku pomoci.

Úprava se již musí stát. A musila by se již stát, i kdyby se nebylo stavělo ani to České muzeum. Svatováclavské náměstí je opravdu zanedbáno. Kdežto vozová cesta od Státního nádraží až k Řetězovému mostu dávno těší se krásné, osvědčeně praktické kostkové dlažbě, je dlažba podobná na Václavském náměstí jenom na dvou pláčkách, všude jinde nohy chodcovy při přechodech zrovna úpí, a těžší i lehčí povozy tu drkotají a skáčou jako někde po horské cestě. Kdežto dále v „hlavních“ ulicích jsou chodníky široké, pěkně stejné, je na „hlavním“ našem náměstí chodník každých dvacet kroků jiný, užší nebo širší, vyšší nebo nižší, mozaikový, cihlový, mramorový a jakýkoli jiný! A ty cesty v alejích — ty cesty v alejích! Nerovné, hrbolaté — vystávající ostrý štěrk proniká nejlustší botou, noha zapadá do dolin a klopýtá hned nato zase o nezdolný vršek — aleje kolem venkovských našich malých měst jsou proti tomu věru hotový, parketovaný salón!

Ovšem, mimo dobrou dlažbu musí se tu stát ještě některé věci jiné. Jenže našťastí není potřebí ničeho, co by přesahovalo naše finanční síly. Sama skvostná budova muzejní, korunující to náměstí naše, impozantní rozsah jeho, ku pěkné perspektivě přispívající, nenáhlý jeho výstup jsou o sobě již hlavními, hotovými faktory působivého dojmu. Nikdo nebude žádat, aby město, zakoupivši řadou dvacet drahých domů, odstranilo například onu nestejnost šíře, kterou se liší dolejší část náměstí od části hořejší. Tomu dovede nějakým optickým klamem sdostatek odpomoci umělec, třeba umělec zahradník. Rovněž nikdo neočekává, že zde Praha místo některých domů méně úhledných vystaví pro parádu jiné budovy velké. Soukromníci v tomto směru učiní sami znenáhla dosti. A kdyby ne — naší chuti nynížšek stačí pro dobu asi ještě dlouhou. Vzrůst Českého muzea jeť jedním z výsledků nynějšího české-

ho života, a ty činžovní domy zde většinou rozsáhlé, velké jsou právě dobrou reprezentací života toho i reprezentují obchod, řemeslo, zkrátka náš „stav střední“, a v jiném stavu beztoho nekotví naše síla!

Čeho tedy pro náměstí žádáme, je: řádná výzdoba jeho nitra. Trochu zeleně — bez trochu zeleně a květů se přitom nechceme obejít, ať již nynější aleje zůstanou, nebo pozděj nezůstanou! Nevěříme tomu, že košatý strom je na Václavském náměstí věcí nemožnou, — jen hezky mnoho zdravé země, zdravou peň a „zdravý“ dohled: vzduchu a slunce je dostil! Hlavní ozdobu však musí tu přičinit české *umění tvárné*. Jak známo, je také již usneseno, že v dolejší konci náměstí postavena bude socha svatého Václava. Nu dobře, mytická postava ta je vskutku reprezentantem českého národu, nejdávnější totiž minulosti jeho, a to stejně katolíkům jak protestantům, nevěrcům jak věrcům, nepřátelům našim jak našim přátelům. Doufáme tedy, že socha ta neodkáže se až někam do 20. století a že nebude postavena na sám počátek náměstí, kde stojí teď mohutný plynový kandelábr, nýbrž o nějakých padesát kroků dále, kvůli dojmu. Avšak svatým Václavem není ještě vše odbyto — nemůže být! Našemu citu schází ještě něco tam na náměstí nahoře, hlavně asi tak v čáře mezi Smečkami a ulicí Mariánskou. Něco architektonicky pěkného, do architektoniky celého náměstí se hodícího, z dálky viditelného, nejen krásného, nýbrž i významného. Něco, co vypráví o české přírodě, o bohatství české země, o činnosti českého lidu.

Myslím, že nejlíp by se tu hodil *veliký fontán*. Malebně upravený, mohutnými šumnými vodopády opatřený, alegorickými figurami obklopený. Asi jako ten pomník na Františkově nábřeží, jenže mohutnější rozměrem a temnější materiálem, barvou. A když ne ten fontán vysoký, tedy v jisté vzdálenosti pod sebou dva pěkné, vejčité bazény vodní, jeden představující Labe, druhý Vltavu, a dle toho taktéž obklopené figurami výmluvnými, srozumitelnými, důkazy českého umění.

Snad by mnohému z nás byla jiná skupení, jiné figurální postavy, zejména historické, milejšími; ale to, co jsem právě

pronesl, vyhovuje najisto všem stranám a všem náhledům, my bychom své „milejší“ podrobili tomu praktičtějšímu.

Tak jako by ostatní Praha najisto neměla ani námitky nejmenší, že nákladně se zdobí zrovna náměstí Václavské, — v té věci by správa Prahy nalezala souhlas Prahy celé!

NÁRODNÍ LISTY 3. března 1889

△ *V Praze 16. března*

Už je ta zima věru nekonečna! Člověku je tak divně — něco ho nutí, aby vyšel před práh svého domu, ostínil si rukou oči a díval se k dáli, zdali už to jaro přec jen odněkud nejde, — nebo aby mu šel někam raděj už naproti — — Ale kam!? Nu arci někam, kde příroda je ještě v plné své síle. Kde ihned se obrazí sebemenší známka nastalého jara. Kde, sotvaže do země zmizela zešedlá pokrývka sněhová, ihned travička protahuje své okřehlé proutky a v té travičce užuž také se usmívá sedmikráska bílá — se slzičkou ledové vody na drobné líci — obrázek dojemný — —

Jenže je takových míst po Praze trošičku málo. Arci, jsou přece. Například třetí zámecké nádvoří na Hradčanech nahoře. Nebo Pětikostelní náměstí na Malé Straně dole. Tam nahoru je pro mne namáhavo — vždyť je to ale tady dole taky pěkné — snad ještě hezčí!

Dlouhá, hluboká, prostranná budova, podél budovy chodník, a hned vedle chodníku nejkrásnější příroda: drn, sedmikrásky, bublinky, měsíčky atd. Arci je mezi tím takzvaná dlažba, ale není jí vidět, má zde jenom úkol kamene v koruně palmy: aby svým odporem vyvolala větší sílu, bujnější rozvoj. Rozkošná tu podívaná — tráva jako břeh, zelená jako brčál — celé náměstí činí dojem tak nevýslovně milý, snivý, jako nějaký odlehlý lesní palouk, kam nikdy nezavítá rušivá lidská noha — — A v té dlouhé, hluboké, prostranné budově se dobývají práva českého národa.

Pětikostelí — Hradčany! Tam nahoře, tady dole — tam nahoře, tady dole — to se budí divné myšlenky — prapodivné —

Hm — ! Zrovna k smíchu je člověku ta samolibost lidská. To stále honosení se, věčná chlouba. Například prý — „par-

lamentarism“! Který nám přinesl „české zemské sněmy“. To prý je věc znamenitá, nevídaná, „pokrok“ — něco, co arci nebylo za absolutismu ani možno, o čem neměli prý před rokem 1848 skutečně ani zdání. A já zatím pamatuju sám zcela dobře „české sněmy zemské“ už před tím velebeným rokem 1848! A mohl bych o nich podat zde obrázek trefný, pravdivý — tedy pikantní —

Jenže, zdá se mi, musil bych kvůli plné životní a historické pravdě užít také tehdejší formy, psát trochu tehdejší českou řečí. A tenkrát byla pražská čeština naprosto jiná, nežli je dnešní, — taková široká, pohodlná — myšlenky se do ní zrovna zabořují, jak byla měkká! Byla to čeština rozhodně praktická — od fleku jí mohl rozumět i sebetvrdší Němec.

Stalo se tedy tenkrát někdy, do roka jednou, že odpoledního času přijely do Ostruhové ulice — tam jsem tenkrát vykvétal — úzké, ale těžké, prkny ohraničené, říčním pískem naložené vozy. Vůz zarazil, jedno z postranních prken se nadzdvihlo, lopata vjela dovnitř, na dláždění se vysypala hromada vlhkého písku a vůz popojel zase o nějaké půlsto kroků dále. Tatínek můj pak zapíchl jehlu do „komisního šiti“, jímž se dobráček zabýval, pohlédl oknem do ulice a řekl: „Copak — bude — tohle?“ „Nejspíš paráda — paráda,“ podotknul nato diurnista pan Hammer, který tu býval návštěvou. — „Ale jakápak? Zejtra přece nic není!“ — „No tak bude lontok.* — To bude mít starý Herrmann zase co dělat — což o to, ten je zná všechny!“ Tím slovem „všechny“ mínil pan Hammer ale pražské zloděje, neboť Herrmann byl „tajný“. A teď vypravoval pan Hammer, jakýže je Herrmann chlapík.

Herrmann byl žid a bydlil na Pohořelci, „za podloubíčkem“; jeden z těch nečetných židů, kterým povoleno bydlet mimo Židovské Město. Muž již přistárlý, přihrblý, ostrých rysů, svraštělého, hustého obočí — my děti jsme se ho bály — on se tak koukal! Ve všední den nosil na hlavě placatou čepici, ale ne do týlu, jako židé, nýbrž trochu stranou; v sobotu, když šel do modlitebny přes Prahu, měl vysoký plstěný klobouk.

* zemský sněm

Byl ve svém povolání proslulý a ku slávě té byl si pomohl službou, jižto kdysi proukázal hraběti Nosticovi. Tenkrát kouřil pán nepán z dýmky, pán ovšem z meršámky* drahé, stříbrem okované. A takovou tedy dýmku ukradl někdo z kočáru čekajícího u divadla na Nostice, a Herrmann ji „za dvakrát čtyřiaadvacet hodin“ našel a přines. Tu událost znal v Praze každý; Herrmann byl slavný.

No — písek ležel tedy v hromadách na ulici a oznamoval lontok. Starší brali tu věc klidně k vědomosti, mezi námi mladšími ale působila rozruch. Mládež je vždycky citlivější vůči zjevům veřejného života. A my kluci jsme po těch hromadách skákali, váleli se v nich, dělali kotrmelce, byli jsme vůbec rozehvěni a činni, dokud nás nechytil ten který otec za ucho a nedoved si domů. Což u mne se stávalo vždy o půl deváté večer.

A druhého dne byl Ostruhovou ulicí auffart.** Oči jsme mohli na tom nechat! Bylo to sice rok co rok stejné, ale — ta krása!

Sotvaže jsem po desáté dopolední ze školy doběhl domů, sotvaže jsem zahodil čepici, svlékl kabát a vestu, zul si boty a několikrát si o jedné noze před domem poskočil, už to začlo. „Tatínku, už jeden jede!“ volal jsem do okna. — „Tatínku, teď jedou dva!“ „A už zase jeden — táti!“ — „Ech drž hubu — nevztekej se, nebo dostaneš pohlavek!“ znělo zase z okna. To všechno je historicky věrné.

Běžel jsem vždy kousíček vrškem dolů, abych viděl až na začátek Ostruhové ulice — sprovázel jsem tanečným krokem každý povoz zas až ku zatáčce u Masovršných schodů —, však to byla také podívaná! Co nejnádhernější povozy, lesknoucí se novostí, pomalované erby. Elegantní spřeže, někdy i čtverošpráž, a když tato, tedy buď jezdec na prvním podsedním koni, nebo pěší vůdce vedle. Široký kozlík, jako malé kanapé, pokrytý novým tunklplau nebo kyřpraun*** sukнем s dlouhými třásněmi a třapci, a na kozlíku kočí nehybné tváře, jako

* dýmka z mořské pěny

** slavnostní přiljezd

*** tmavomodrý; višňový

vycpaný panák. Vzadu na trytbretu* lokaj, obyčejně vedle něho také ještě piksnšpanr** v travozeleném šatě, širokých zlatých nebo stříbrných portách, s inšvengrem*** po levém boku. Uvnitř kočáru pak pán nebo dva páni v červených fracích, se zlatými řády, s třírohým kloboučkem v klíně. A jezdec a kočí a lokaj v červeném šatě, v bílých hedvábných punčochách, přaskových škorních, s nalíčeným obličejem, napudrovanou copánkovou parukou, s malilinkým třírohým kloboučkem na paruce — samý šarlat, samé zlato, samé stříbro — nesmírná krása!

Vozy vyjely vzhůru k Hradu, projely na třetí nádvoří, páni zmizeli dovnitř zámecké budovy, za nimi lokajové nebo myslivci, nejdůležitější ale: koně, kočáry a kočí zůstali venku.

Tam uvnitř tedy, v takzvané soudní síni vedle Vladislava sálu, byl sněm. Trval obyčejně nějakou hodinku nebo dvě, pak bylo po všem. Ale za tu dobu děly se tam předúležité věci! Zástupce Plzně například pohádal se se zástupcem Kutné Hory, kdože z nich má sedět v přednější řadě. A hádali se tak dlouho, až direktor sněmu dal zástupcům městským prostě vynést židle přede dveře a nechal je všechny stát za nataženou šňůrou.

O čemž arci o všem dovídal jsem se teprve později, a to ze knih. Já dovnitř nepřišel. Pan otec netrpěl pak už ani, abych stál tam na nádvoří venku.

Mělo to příčinu. Kdysi jsem si také byl v čas sněmovní nahoru došel. Nebylo nás tu zrovna snad mnoho. Několik policajtů v světlemodrých fracích, na hlavách s dragounskou helmou. Tajný Herrmann. Asi ještě deset lidí dorostlých, jež jsem vesměs považoval za zloděje. Pak asi deset nás kluků sedících na zídce a klátících nohama do povětří. A ovšem všechny seřaďující se ty povozy prázdné.

Jeden z prvně přibylých byl povoz hraběte Dejma. Na kozlíku seděl pan Franc, nalíčený, napudrovaný — já bych ho byl poznal pod líčidlem desaterým, pana France! Chodil k nám

- * stupátko za vozem
- ** myslivec
- *** lovecký nůž

do domu, ke „Dvěma sluncům“, na koňalku. A usmíval se přívětivě na mne, kdykoli jsem se k němu tulil, miloval jsem ho, on voněl tak koni!

Seděl na kozlíku, díval se před sebe, ani se nepohnul —

„Pane Franc!“

Nic.

„Pane Franc!“

Pan Franc pomaten otočil hlavu a podíval se na mne.

„Hehehé!“ zubil jsem se na něj. Pousmál se.

„Pane Franc! Chtějí-li, tak já jim doskočím k nám pro perlovou!“

Pan Franc už se na mne nedíval. V obličeji mu cosi hrálo — on cítil, že to myslím upřímně, z gruntu srdce. Pak se obrátil přece zas ke mně a švihl mne přátelský bičem.

Byl jsem na to vyznamenání nemálo před ostatními kluky pyšen. Ale nejbližší policajt, takový nějaký cizí, jenom výpomocný, odněkud „ze zavodou“, tomu nerozuměl. Pomalu přistoup: „Buď tichý — chovej se slušně!“

Já trpěl nevinně, ale byl jsem tichý.

A teď přijížděly nové vozy. Krásný, čtyřspřežný kočár.

„Hrabě Bouquoy,“ praví ten policajt někomu vedle.

„To je Lobkovic!“ povídám co přítel pravdy.

Policajt už mne měl beztoho v mušce. „Hrabě Bouquoy!“

„Podívají se na vopn* — Lobkovic!“

„I ty kluku zatracená —,“ a držel mne za rameno.

„Wos ists — wos ists denn!*** volal nedaleko stojící policejní hejtman Willmitzer. Znalť mne.

Policajt něco zabručel.

„Losns ihn laufen!“***

Policajt mnou trochu strčil, abych se jako pohnul, a pak mne pustil. Šel jsem; ale ne daleko. Na patníku u průjezdu ke druhému dvoru jsem used a tam jsem trucoval.

Ale Herrmann byl to všechno pozoroval a sdělil pak mému

* znak

** Co je? — co je?

*** Nechte ho běžet!

otci. Nesměl jsem nikdy už za doby sněmu dopoledne nahoru na Hradčany. Teprve až po odpolední škole. Tu arci jsem ale už neviděl mnoho. Náměstí prázdné — vzezření jako o dny všední — jenom kde byli koníčkové ráno stáli, byly toho ještě nepopíratelné stopy.

A pak přišli metaři, s harašící karkou, s dlouhými košťaty, a odstranili i tyto výsledky zemského sněmování.

Jaká to nádhera, jaká paráda tenkrát — a jaká chudoba nyní! Dnes, když je sněm zemský dole na Pětikostelním náměstí, přihrne se daleká většina poslanců v domácí kajdě a pěšky! Asi deset jich přijede po tramveji. Asi pět jich užije drožky. A když přece někdy přihrčí nějaký kočár panský a chvíli tu před budovou stojí, je věru vidět na koníčcích, jak pohrdlivě házejí hlavou.

Výsledky arci — výsledky jsou tenkrát i dneska na stejnosti.

NÁRODNÍ LISTY 17. března 1889

△ V Pražě. 13. dubna
Boulanger utek. Když si měl rázně zastat své smýšlení,
Boulanger utek. Když měl ukázat, že za svoje přesvědčení
dovede i trpět, — Boulanger utek — —

Nebojte se, nebudu politizovat! Jenom tak přemýšlím,
jacíže jsme my nynější lidé prapodivní. Aby tak například
Jan Hus byl nyní živ! A aby také on byl „moderním člově-
kem“! A ještě k tomu „moderním českým člověkem“ —

(Na telefonním úřadě pražském to zvoní.)

Hlas z Kostnice: Prosim o spojení s Janem Husem, kaza-
telem betlémským.

Pražský ředitel jednomu z úředníků: Betlémské náměstí,
číslo 7 nové, 351 staré.

Jan Hus: Haló!

Hlas z Kostnice: Haló! Jste vy to, ten světoznámý arcikacíř
Jan z Husince u Prachatic?

Jan Hus: Jsem Jan Hus.

Hlas: Já Poggius, převor od Svatého Mikuláše v Badenu,
jsem povolán kardinálem Goolvim, abych vás vyzval pro vaše
lehkovážné řeči, učení a kázání na koncil, jenž v osmi dnech
v Kostnici se shromáždí, byste tu byl vyslýchán otcí církev-
ními. Obsílací list Jeho Svatosti papeže Jana XXIII. držím
v ruce. Slibuje vám plnou bezpečnost. Tutěž vám slibuje prů-
vodní list císaře Zikmunda. Upálen budete tedy jistě! Při-
jdete?

Hus: No to se přece rozumí. (Pro sebe:) Lampl!

Poggius: Děkuju pánuobohu, že už to mám tedy z krku! Spo-
lehám se! Jak to máme dnešního dne pohodlné, vidíte? Když si
tak vzpomenu, co jsem se roku 1414 natrmácel, nežli jsem
dojel Prahy! Vyjel jsem tenkrát dne 15. měsíce senoseče

z kláštera na svém oslu. Ráno bylo velmi mlhavé; ale za hodinku svítlo již jasně slunce —

Hus: K vaší a vašeho osla náramné potěše — vím to, četl jsem to ve vašem znamenitém popise, vydaném teprve roku 1875 zase u dr. Edvarda Grégra v Praze — to jsem se zasmál!

Pogius: No to mne těší! Jste ňák při humóru, zcela jiný nežli tenkrát! Vůbec — tenkrát a teď! Drahou jsme tu teď za třicet hodin. Tenkrát jsme se tloukli spolu po několik neděl. Arci, bylo to taky zábavné. Pamatujete se na Štuttgart? Ty holky — jedna hezčí než druhá!

Hus: Boubelaté — hehé!

Pogius: Copaté, světlovlasé — hehé!

Hus: A jak bylo na ulicích veselo, když za soumraku procházeli se bujni mladíci, „hudouce pěkné kousky na zelené lístky, k ústům přiložené“ — vždyt jste to popsal!

Pogius: A jak nás hostil tam hrabě Eberhard!

Hus: A jak nás pak přece jen zas vyhodili!

Pogius: Ach, to bylo krásné! Budeme se zase teď spolu bavit. Uděláme si několik výletů, nežli vás upálají. Do Basileje na víno, k rýnskému vodopádu, na ostrov Mainau — pro vás všude poloviční ceny — přijedete?

Hus: Já už skládám věci! (Pro sebe:) Povídám — lamp! (O 8 dní později. Vše jako dříve.)

Pogius: Propánaboha, koncil už je pohromadě, a vy jste ještě v Praze! Ten skandál pro mne — ten skandál!

Hus: I já už si dávám jenom ještě do kufru forotní boty!

Pogius: Ale nechte toho — beztoho vám je tu vyndají! Přijďte!

Hoteliér Stüssi: Přijďte! V mém Inselhotelu *pro vás* pokoj za dvě marky, počítaje v to už i posluhu a svíčky! Krásná výhlídka — čistá postel — teplé i studené lázně — veškerý komfort! Table d'hôte *pro vás* za 1½ marky, podle lístku dvacet procent srážky. To bude jiné živobytí nežli roku toho a toho, když jste na zcela témž ostrůvku seděl v smrduté díře, mající objem asi s délky muže, slabě osvětlené malým otvorem, kterým vnikaly pěny a kaly z řeky, — jedenáct zubů vám

tu za čtyry neděle vypadalo — přijďte — teď si tu jinak nabrousíte zuby —

Fotograf Mulač: Přijďte! Už tu čekáme všichni, já, Langhans, Tomáš, Klempfner — Langhans dělá ukrutné kšefty, protože vás jako universitního docenta má ve svém „Albu pražských českých vysokých škol“, — my ostatní bychom ale také rádi něco — fajn vás vyblýskneme, uvidíte —

Tesař Herzog: Přijďte! Já už mám povolení na stavbu tribunu v ulicích, kudy vás povedou ku hranici, — první místo dvacet marek, druhé deset — ukrutná poptávka, všechno už skoro rozebráno — přijďte!

Historik Crusius: Přijďte! 60 500 osob čeká! 346 arcibiskupů a biskupů; 564 opati a doktoři; 16 000 knížat, vévodů, hrabat, svobodných pánů a šlechticů; 37 akademií; 67 lékárníků a materialistů; 45 zlatníků; 330 obchodníků; 258 písařů; 70 ševců; 93 kováři; 48 kožešníků; 75 cukrářů; 250 pekařů; 83 vinárníci; 95 jiných markytánů; 58 peněžníků; 45 hlasatelů; 346 hudeců; 306 holičů; a — „aby pánové na koncilu měli po práci nějaké vyražení“, přes 700 špatných — špatných ž... — když já se stydím!

Kardinál Goolvi: Přijďte! Nemusíte se tu pranic namáhat, my vás ukřičíme!

Jedenáct staročeských svědků: Přijďte! Plnou hubou budeme proti vám svědčit — už je máme, ty plné huby!

Legát Michael de Causis: Přijďte! Já už tu mám svého historického šimla, na kterém budu projíždět se městem a nadávat vám! Kolega Zilliciri cvičí zas pátery nadávat do kvarteta, pak sborem — pak řvát —

Kardinál Dominik: Přijďte! Já zase cvičím účastníky v plivání do očí, v házení uslintaných, hliněných kuliček do obličeje, ve strhování šatů s těla, v řezání tonzury —

Mnich písař Caspricci: Přijďte! Já jakožto nejvypasenější jsem vybrán, abych vám přečetl rozsudek —

Ammon Weikhli z Bundenska: Přijďte! Já radostně věnoval zase už dříví na hranici, dal je pěkně upravit, pokropit smolou —

Tlupa žen: Přijďte! Dáme na výzdobu hranice zas jako

tenkrát kousky svého oděvu, třepení, praporečky, zástěrky —
Osmdesátiletý stařec: Přijďte! Moje historické poleno je už
připraveno.

Baletní mistr Berger: Přijďte! Byl jsem sem povolán, abych
aranžoval tu historickou pračku celého koncilu hned po pro-
hlášení rozsudku, — garantuju, bude pěkná!

Pogius: Přijďte! Je tu ukrutná mela: pěvci, tanečníci a ci-
teráci — lid hemží se a vříská, poháry chřestí na všech stra-
nách — navečer všude svítilny, tance Uhrů, pitky Benátčanů
— přijďte — přijdete? — — Mně se ale zdá, že on už ani ne-
poslouchá — —!

(O dva dny později. Vše jako dříve.)

Koncilní kronikář: Tak co bude? Ty 74 články obžaloby
znáte už přece skoro pět set let. Trváte pořád ještě na tom
svém učení? A hlavně na tom, že není papež neomylný? Že
kněz se může oženit? Že odpustky nesmějí se prodávat?

Hus: Trvám! Mužně. Nezlomně. Až do toho hrdla!

Pisář Caspricci: No tak přijďte — ať vás tu máme!

Hus: Víte — to já si tady ještě rozmyslím —

Arcibiskup mohučský: Tak ty tak? Na pány pátery si za-
lízat?

Eutropius, posel kurfiřta trevírského: Abys věděl, že jsi ta-
ková jedna „jedovatá, nakažená bestie, již nespomáhá ni masť,
ni zelina“!*

Köngel, posel kurfiřta mohučského: „Necítí litosti — budiž
udáven!“

Arcibiskup Cele: „Kdo na zemi hledá anděly, toho pošlete
jenom do nebel! Hus hledá anděly, prokažtež mu tedy tu služ-
bu a pošlete ho tam, kde je má hledat. Ať zemře ještě dnes!“

Biskup brixenský: „Huse neublíží se mnoho, oškube-li se
a upeče. Ještě dnes!“

Biskup basilejský: „Ať se peče!“

Hus: Já —

Celý koncil: „Ticho, kacíři! Kletba na tebe a celou zemi
českou!“

* Uvozovkami opatřená slova jsou ovšem historická.

Arcibiskup londýnský: „A kdyby ten *Čech* deset životů měl, vzal bych mu je všechny!“

Biskup tridentský: „Kdyby *Čech* tento byl vlastním svým dědem, dám jej upálit!“

Biskup stabský: „Domýšlivý mnich z neuvědomělé barbarské země — umřiž!“

Kníže opat kemptenský: „Smrt kacíři každému a především českému!“

Pisář Caspricci: „Jsi tedy odsouzen 45 hlasy k smrti co bohaprázdný rouhač a co šeredný vývrhel, pakli neodvoláš.“
Odvoláš?

Hus: Neodvolám!

Caspricci: Ale jakpak tě tedy propánaboha upálíme, když tu nejsi?

Hus: Pošlu vám svoji fotografii —

(Telefonní deska silně se zachvívá. Vyznívá z ní zmatený švehol — křik — rámus —)

Žižka (vešel právě k Husovi na návštěvu): No víš — škandál je to přece! To budeš mít v historii teď po čertech málo slávy!

Hus: Prosím tě, nemluv! Však vypadáš taky! Pomstil bys mne ty dnes, kdybych za svoje přesvědčení zhynul?

Žižka: Copak bych se směl dnes do Němců spustit? To by mně v Jirchářích pěkně vynadali!

Hus: I jdi! Utečeš, když na tebe čtrnáctileté židě plácne!

Žižka: Nechme hádek, rozumíš? — Nestojíme dnes oba za nic! — Pojd — půjdeme radš na Příkopy, prohlídnout si trochu holky!

Hus: No, pojďme tedy! Ale když je jich teď zde po čertech málo hezkých! Arci, je po masopustě. Ty hezké, které kvůli tanci sem z venkova napršely — — (odcházejí — další slova není slyšet —)

NÁRODNÍ LISTY 14. dubna 1889

△ *V Praze 20. dubna*

I nestojí to praprazanic už na tomhle světě! Rozuměj: na tom našem českém!

„To je tak teď nějak všude ticho a smutno!“ řekl mi tyto dny kdosi. „*Žádný život — žádná radost!*“ — A měl svatou pravdu! Vždyť žijeme věru už jen tak jako na robotu, každý, že zrovna musí! Den jako den, týden jako týden, zcela podle toho, jak nás kalendář strká!

Když jsou vánoce, no tak jsou vánoce: sedneme si kolem stolu, najíme se a pak si lehnem. Když je Silvestr, no tak je Silvestr: přezíváme se tiše přes půlnoc, tak tiše, že je až i policii naši z toho nanic. Když je masopůst, no tak je masopůst: nahoře hudba a veselý takt, dole v sále blazeovanost, ospalost, lenost. Vždyť už nás věru ani netěší po hospodách se scházet, a to už je pro nás Čechy povážlivá známka! Jdeme tam sice, ale jenom už, abychom si odseděli denní svoji úlohu, vypili denní svoji míru a hověli dennímu svému zvyku. Nás netěší žádné čtení, žádné umění, žádná rozprávka o politice, nebo o potřebách národních, nebo společenských — odnikud tu nezaznívá veselé vtípkování, odnikud smích, odnikud zpěv — jsme jako vymlácená sláma, jako vysušená mumie, jako — i vždyť mne už nenapadá žádný obraz ani dosti příhodný, abych jej ještě tady o nás prones!

Těšíme se na něco? Vezměme například tyhle ty velkonoce — těšil se na ně někdo? Leda nějaký tvůrek ženský, kterému vzdálený ženich slíbil k svátkům svůj příchod. Nebo nějaký ještě šťastnější tvůrek mužský, který užije těch dnů, aby si někam odtud do světa zalít. My ostatní jenom zas pozivujem: no, když jsou velkonoce, tedy jsou velkonoce — jakož už řečeno hořej!

Snadže přece někdo někde o velkonocích něco si myslí;

ale zajisté nic veselého! Po celý „pašijový týden“: „Nevíme ani proč a zač, ale máme v Čechách pašije už po několik věků!“ O Vymetavou středu: „Hrome, teď už také u nás v Čechách jednou pořádně vymést!“ O Zelený čtvrtek: „Pořád nás kladou znovu do hrobu — vždyť nás ale přece ještě nikdo neubil — a my sami jsme také neumřeli —!“ O Velký pátek: „Jidáše pálit? Ano — výborně — teď vidí přece už každý, že jsme zaprodáni!“ O Bílou sobotu: „Což nezáleží jenom na nás samých, abychom se zase vzkřísili k životu, k čistosti, k bujnému zdraví?“ O „pomlázku“: „A teď tedy do ruky hůl — at už je vrbová, nebo lísková, jen když je pevná, přilehavá —!“ — Ale v úterý pak už zase nato: „Bože, to jsem tak nějak líný! Zrovna jako kdyby mne přetlouk — ta slovanská lenost — ta slovanská lenost — my ještě zaživa shnijem —!“ — I baže shnijem! —

Praničím už nás tyhlety velkonoce nebaví, povídám! Bože, jakou radost mívali naši předkové pokaždé z těchhletých svátků! Vždy je to známo, nebudu popisovat! Jakéže měli veselé průvody, jak měli i svého zvláštního „velkonočního papeže“, a že i sám Jan Hus byl jakožto student kdysi takovým papežem! Jak hráli zvláštní pašijová divadla, při nichž čerti vtípem svým do různých stavů prali, a to beze vší divadelní cenzury! Jak na jevišti zbožná Maria latinsky modlila se k pánu Kristu „za věrné Čechy“ a svatý Petr hned nato rozhodoval, kdeže je tu po Praze nejlepší pivo! Jak každý den v tom témdni měl svoje obzvláštní obyčeje a jak se jich lidé věrně drželi a svědomitě je konali!

A ještě později, ještě také za našich dnů nás ty obyčeje trochu bavily. Ani už zrovna ne tak jich plněním, jako jich vykládáním. Pročže totiž naši praotcové tedy o velkonocích dělali to a dělali zase ono. Byli jsme přitom samá duchaplnost, viděli a vyrozuměli jsme samé „symboly“. Ve velkonočním vajíčku například jsme viděli „obraz hrobu“ a v žlutku jeho „obraz vzkříšení“. V pojídání „beránka“ jsme zase viděli památku na egyptské hody židů, než tito se vybrali na poušť. A ve vzájemném se mrskání pomlázkovými pruty jsme docela viděli „přenášení omladlé, občerstvující a plodivé síly

z vrby na živé bytosti“. Dnes už nejsme tak duchaplni, dnes už jsme vystřízlivili — nevidíme z toho všeho ale už pranic! Dnes pochopujeme, že *vánočním* jídlem beránek nemůže být, když se o *velkonocích* líhne. A že vajíčka se vaří a jedí zajisté nejvíce tenkrát, když právě jsou čerstvy a dobry. A že to konečně člověka přímo svádí, aby sobě přece uříz některý z těch prutů, které se právě teď všude kolem lesknou a zelenají, a když už tedy drží pak takový pořádný prut ve své ruce, že ho to rovněž neodolatelně svádí, aby jím někomu namlel. To vše ej tak přirozené, tak jasné, tak střízlivé —

Ale přece jen škoda, že už se ani za mák tak nebavíme, jak se bavívali předci! Co to musilo být například za veselí, když obec pojídala beránků a jeřábků společně pod širým nebem! Nebo když všeliké dobré věci jedlě přicházely odleckud zdarma do domu Zeleným čtvrtkem! Nebo když v neděli mládenci mrskali panny a v pondělí panny mrskaly mládence! Že prý to panny činily jen proto, aby mládenci byli ohnivější v lásce. A tloukly prý zrovna nemilosrdně — —

Hrome, já bych jich letos od pražských panenek dostal! Ne z lásky, ne pro lásku — jen tak „co proto“, jak se říká. Vždyť od minulé neděle jsou na mne nejinak než jako vosy! Dobře počítaných třicet anonymních listů mi napršelo poštou —: „Tak! ? — my Pražačky tedy že nejsme hezky ? — Když venkovanky po masopustě odtud vyletěly, že se tu málokde potká ještě nějaká holka hezká ? — I Vy.....! — Vy! — “

Pomalu — panenky! Teprve ondýno řekl tu můj kolega: Každý anonymní list že je hotová „zbabělost“ — chcete snad tedy být už *baby* — panenky, panny! ? A vždyť já ani vlastně neřekl, že člověk po Praze nepotká *žádnou* hezkou! Vy například, slečinko, s tím přívětivým úsměvem, s tou tvářičkou jako broskev, s těmi perličkovými zoubky mezi jahodovými rtíky — jenom se nečervenejte, *vás*, slečinko, myslím, *vás* — vy jste přece až neobyčejně hezká — ne! ? A vy, milostivá paní, s tím napohled tak chladným chrpovým svým okem, s tou oblou, tichou, a přece tak výmluvnou tváří —

Ale — já pozoruju, že se nák omlouvám, že se vytáčím, — to by teprv byla zbabělost — nene — vy *nejste* hezky! Snad

konečně *jste* — ba snad je vaše krása skutečně „očím pastva“ a obličej váš „ten pravý balzám pro choré mládenecké oči“ — ale přece jen *nejste* — *nejste!*

Víte, já jsem Čech. Skrz naskrz Čech!

Dejme tomu, že já Čech bydlím někde v přízemí, s okny na ulici, — já skutečně tak bydlím. A že mám dvě sklenice, naprosto stejné, ale jednu prázdnou a druhou naplněnou medem, — já skutečně mám takové dvě sklenice. A že sedím právě u otevřeného okna, s nožem v ruce, a lidé chodí kolem, — a já nožem klep! na sklenici prázdnou — a zase pak klep! na sklenici plnou — víte, která je mně teď milejší z těch sklenic? Ta *prázdná* — protože nápadně zvoní — že lidé se po ní ohlížejí — že dělá efekt —

Já jsem Čech. Snad se přec pamatujete, jak jsme po dvacet let řvali, že „svět na nás patří“! ? Dnes ovšem už neřvem a zalezli bychom raděj někam, aby nás svět ani neviděl, ale nátura naše je napořád ještě „česká“! Co nám nechválí cizina, nemá pro nás ani váhy. V literatuře je jen to dobré, co je přeloženo do němčiny. Mezi obrazy jsou jen ty pěkný, které byly vystaveny už v Paříži. A pro mne tedy jsou jenom tenkrátě Češky hezky, když dostaly už cenu na některé z těch mezinárodních výstav „ženských krasotinek“! — rozumíte? Už bylo těch výstav věru dost: v Novém Yorku, ve Spaa, v Pešti, v Turíně, v Nizze — dostala tam už některá Češka cenu?

I vždyť já vím, co mi zas na tohle odpovíte! Něco tak asi o „starém mládenci“! Například, že by se takovým lidem mělo skutečně vrbovým proutím nařezat, a nejen o pomlázce! Nebo tu prastarou, praotřepanou věc, že „staří mládenci“ by měli „platit pořádnou daň“, aby byli alespoň k něčemu ve světě —

Ale, prosím, nezlobte! Naposledy sobě toho jednou pan Dunajewski přece jenom všimne, začne uvažovat, že zůstat „starým mládcem“ je konečně také životní „los“, ba skoro už „hlavní trefa“, podá zákon, že chcem-li my staří mládenci zůstat „v oběhu“, musíme se dát tedy „odštemplovat“, a —

Vinšuju šťastné a veselé svátky!

△ V Praze 4. května

Je po pražských slavnostech jarních: zamilovaní měli pouf na Slované, krejčí měli Bubenč, ševci Nusle, básníci první *máj* — konec: ostatní řemesla přijdou až na podzim.

Slavnost básníků je ovšem nejvelkolepější. Za prvé, že není vázána na žádné určité místo — Stromovka je tu pouhou záminkou —, a za druhé, že básníků je zrovna toho času ve světě nejvíc, ať už píšou, nebo nepíšou. „Prvního *máje*“ je básníkem *každý* člověk, ať už své básně cítí a vzdychá u psacího stolku nahoře pod střechou, nebo dole v průjezdě u mandle s Kačenkou, nebo venku na ulici, v sadě atd. se slečnou Josefou, nebo — ale kdopak by si teprve hlavu a jazyk lámal všemi těmi možnostmi a jmeny — básní se tu rojí zkrátka milión a podnět, obsah, pointa všech jich je: *první máj — láska!* — „Byl první *máj*, to lásky čas, ku lásce zval hrdliččin hlas“ — „Ach, láska panuje teď světem, a mluví písní, mluví květem“ — „I potůček ten chladný v háji pomněnkám lásku bublá v *máji*“ — vždyť to zrovna člověk vidí, jak básníkům rostou v téhle době básně samy od sebe pod rukou a že to není pražádným uměním, být „prvního *máje*“ básníkem, výborným básníkem!

„*Máj*“ — tisícera kouzla vězí v tom jediném, kratičkém slově! Sám pánbůh ví, co to je! Vyslovte „květen“ — „tráven“ — „trnopuk“ — no vyslovte — ještě jednou — ještě — cítí přitom někdo něco ve své hrudi? Ale teď tedy řekněte „*máj*“, a honem se ohlídněte — vida: každá ústa se šíří, každé oko leskne, na každé tváři májový paprsek! A řekněte docela „*první máj*“, a už to v každičkém srdci svítí a hřeje a každá ústa ihned si tu šeptají hotový program. Běda tomu, kdo „*prvního máje*“ přišel by s bolestmi svými, se svou mrzutostí, s fňukotem ať už jakýmkoli! Kdo hned v předvečer slavného toho dne nezatančí si kolem „ohňů *májových*“ a nezazpívá si „pod *májem*“

před okny své milé — kdo ráno pak neumyje se čerstvou „májovou vodou“ dešťovou, nezatkne si za klobouk čerstvého „májoví“ a za knoflík vonného „májového květu“ čili konvalinek, nejde nato procházkou do lesa, kde tak divné věci mu šepotají ty májonosné stromy bujné a tak líbezně kolem uší mu bručí „chroustek májový“, — kdo v týž den nezaspívá si desetkrát Hálkovu Píseň májovou, krásně do hudby uloženou Františkem Maj-erem,* nepřechte si znovu a znovu zase *Májový sen* Hynka z Poděbrad, *Máj* Hynka Máchy, všech deset starších a novějších ročníků almanahu *Máje* a nepošle alespoň desítku *Máji*, spolku českých spisovatelů beletristů, — kdo se pak na posilněnou nenají „májového mléka“ a polévky z „májových hřibů“ a „májového másla“, nedopřeje si k dezertu třechní „májovek“ a nezapije je chutným „májovcem“ horkým, — ten — no ten ať si vyhledá někde pěknou borovici s pěkně vyčnívajícím sukem, uplete si z „májovky“ čili ze zasetého v *máji* konopí — pěkný — ale já to raděj ani nedomluví! A víme, proč *máj* je všude tak oblíben? Inu — že je tak *mladý!* A že mládí je vrcholem všeho štěstí! Ach bože — bože — žet nám v tom živobyті „*jen jednou květe máj!*“!

Pranic se lidem nedivím, že se po *máji* tak fantí! Vždyť je téměř všemohoucí! Co tu pojednou krásy! Veškerá světelná kouzla mžikem rozestřena po nebi i zemi — co tu krásy!

Ovocné stromy obaleny sněhovým květem. Kaštan ve skvostném brčálovém havu. Lípa poseta drobnými srdíčky kolem a kolem. Bez v celém oblaku té své posilné, zrovna studánkově svěží vůně. Trávník plný světél a jisker. Vzduch plný bzuku a zpěvu.

Kéž by dovedl člověk napodobit obrozující se tu přírodu. Být znovu tak svěží jako ten modravý, vonný bez. Být znovu tak krásný jako ta květem obalená jablň!

Tisíce nám dává příroda příkladů tak krásných, ale člověk z nich nedovede napodobit téměř žádný! Vždyť je nám příkladem třeba i ten maličký střízlík: deset až dvanáct dětí vy-

* Ubezpečuju, že jsem se upřímně a vroucně modlil, aby pánbůh mne tohoto přímo děsného vtípu uchovati ráčil, — ale patrně v tom nebyla svatá vůle jeho. Co dělat!

vádí si jaro co jaro ze svého hnízda — dovede něčeho podobného člověk? A příkladem je nám stejně pěkným i zajíc: máť on od února do května se svou zaječicí už potřetí mladé — mohu říci člověku: „Jdi, a čiň tedy totéž!“ —? A kde by si ten člověk skutečně *mohl* bráti z přírody příklad, nebeře, nedbá. Podívejme se na skřivana! Najednou je mu to hnízdo jeho těsné, jednotvárné, on by si trochu také zabouřil, zahulal, zajubiloval, i vylítne střelou vzhůru do závratné výše, do modrého nebe — ale ne dál, než aby ho ještě dohlédla domácí družka jeho, aby slyšela jeho píseň, měla z ní radost! Jak krásné by bylo, kdyby rovněž člověk manžel, když už to nemůže navečer doma vydržet, zasedl si tedy například do balounu nad střechou, přivázaného provazem — „ballon captif“ se říká takovému zařízení —, a tam připíjel na zdar své družce člověčí a zpíval jí tam jubilující, hězounké, milounké písničky! Pranic a v praničem by to nevadilo milostivé paní, povídám! Ani v tom ne, že je snad zvyklá, navečer, když muž odejde, přijmout si svého domácího přítele. Poslouchali by zpívajícího manžela oba a měli by oba radost. —

Sluší podotknout, že žena je pořád přece jen přírodě bližší nežli muž, ona že dovede mnohem spíše než tento z přírody míti dobrý příklad. Ovšem, vždyť je žena „tvorem vyšším“! Letos dán toho přímo skvělý doklad! Sotvaže jaro se rozzářilo a zeleň se začala lesknout kolem, už se zazelenala také naše děvčata! Zeleň na klobouku, zelená stuha, zelené šaty, zelený vějíř, zelené portmoné — mnohá ta žabka vypadá skutečně jako žabka, a člověk má tisíc chutí chytit si ji jako rosičku za krk a dát si ji doma do sklenice. Pozor! Tyhlety žabky bouřky neoznamují, ty je dělají samy — —

Krásný je ten máj — krásný! Ba skoro všemohoucí, jak jsem už řekl, — škoda, že jen skoro! Kdyby byl všemohoucí zcela, dovedl by tedy konečně jednou ojařit i ten náš národ! Ale ten tu leží chudák napořád jako dávno vyschlé dřevo — bez mízy, bez života, bez květu a ruchu — —

Takový klacek sedmimiliónový! Bohatý, silný, srdnatý, vzdělaný — a přece tak mrtvý, tak hnílý, tak směšný —

Krásný je ten máj — krásný! Ale člověku je přece jen v něm

tak nějak teskno! Alespoň mně je teskno — ba někdy až k smrti úzko!

Pořád mi zní teď v uších to Hartmannovo:

*Zem česká, cizí liste zelený
z cizího, divoucího stromu — —*

Hartmannovy České elegie ovšem se přeceňují co do své poetické ceny; ale mají obsah, říkal v nich o nás věci divné! Prapodivné!

*Trojnásob lide nešťastný! Tvůj žal
již nehne žádným srdcem, aby pozařtkalo,
jeť jako starý pomník hřbitovní,
nad nímž se oko lidské dávno vyplakalo.*

*Bez slávy žal Tvůj světem poletá,
vždyť nemáš pěvců! Máš, však nejsou tací muži,
jimž z plných prsou plná pravda zní —
stud porobů jim písňe drhá, hrdla úží.*

*Jen hudba — hudba Tobě zůstala
a provází Tě při žebrotě cizím světem —
ach, kde Tvá sláva, chaso žebravá,
Ty chaso s mdlou tou strunou, směšným klarinetem —*

Verše Hartmannovy vyšly roku 1844. Od té doby nám uplynulo skoro padesát let! A měli jsme dvoje veliké probuzení: rok 1848 — rok 1860.

Jiným národům stačí takové probuzení jedno. Ale nám — ?

*My napořád ta stará chasa žebravá,
ta chasa s mdlou tou strunou, směšným klarinetem!*

NÁRODNÍ LISTY 5. května 1889

△ V Praze 11. května

Vydám teď nejspíš mapu. Už jsem vydal ledacos, mapu ještě ne, tedy vydám. Českou, odbornou, to se rozumí. Moderní odbornictví dostalo se už do všeho, také do mapování; my máme mapy Čech politické, horo- a vodopisné, cukrovarnické, pivovarnické, sokolské, národnostní, diecezální — proč nemáme ještě *poutnické* — he! ?

Pěknou a beze všeho odporu praktickou myšlenku tu vnukla mi nynější doba jarní. Člověk si vyjde ven na ulici, do zlatého slunečního světla, do teplého vzduchu. Je mu tak volno, jako v příjemné koupeli. Zcela teď jiný pocit, než jaký byl ještě přednedávnem, než jaký bude zase v parné letní době za málo už neděl, — žádná teď velkoměstská tíha, člověku je i na tom dláždění jakoby na venkovské půdě! A fantazie se vlní jako ten rozteplený vzduch a houpá se jako to veselé sluneční světlo — vtom proniknul hřmotem a rachotem městským jasný, táhlý, nezvyklý zvuk — druhý, silnější — zpěv lidu a hlas pozoun se mísí, ohlédneš se: kolem rohu zahrnulo do ulice procesí. Korouhev vlaje, ve vzduchu se kývá vyzdobená socha panenky Marie, před ní jde v černých kabátcích dvanáct osmahlých hochů, každý v ruce po bílém lilii, pod ní a kolem ní dvanáct plavovlasých družiček, každá plná růžových stuh a prstýnkových kudrlinek, za ní několik mužských, houf starších i mladších ženských — jedni zpívají, druzí zevlují — už nás přešli — už zahýbají do jiné ulice — zmizeli — odkud a kam jde ta jejich cesta? Nu odkudkoli! A nejspíš že právě teď jde na Svatou Horu nebo do Staré Boleslavi, k zázračné panence Marii, a za čtyry dny budou už zase nazpět u nás v Praze, u zázračného svatého Jana, to je už tak pro počátek máje v Čechách vypočteno — jindy v roce ovšem bylo by tíže lze uhadnout cíl a cestu!

Nikdo by neřek, co máme poutnických míst po Čechách! Ta moje mapa by vypadala věru samý křížek a hvězdička, kdybych je všechna zaznamenal. Ovšem, se Svatou Horou, se Starou Boleslaví nebo s Prahou v den 16. května nemohou se rovnat všechna; jmenovaná tři místa jsou právě poutěmi „první třídy“, proslulá i daleko za hranicemi, a sám Bohosudov nebo Bílá Hora kmitají se vedle nich už jen jako hvězdičky vedle lunny. Ale poutnických míst alespoň — ať tak dím — třetí a čtvrté třídy je zrovna naseto. Připomínám jenom Vyšehrad, Karlov, Svatého Prokopa, Hájek, Svatého Ivana například pro Prahu; pro jižní Čechy například zase Loretu u Vlašimi, Kalvárii u Milčína, Svatého Vojtěcha u Votic, Chotoviny u Tábora — a co je pak ještě všude těch maličkových mariánských „kapliček“ po lesích, polích, horách, k nimž alespoň jednou za rok putují procesími z celých okresů!

Teď právě je pro všechna pobožná procesí hlavní doba. Teď jsou „dny mariánské“. A je trochu odpočinku v polních pracích. Té doby užívá se k procesím také již po staletí; všude, nejen u nás. Arci se procesí u nás právě nezrodila, ale jsou tu zvykem už starým, proti jehož místním či časovým přívlastkům ozývaly se i káravé hlasy mnohé, Štítného, Chelčického, Rokycany, Bílového a ještě jiných. Aby dosáhli tím spíše nápravy, pořádali ti karatelé sami zase procesí jiná „vzorná“, „protipocesí“ — „Slavnou procesí učinil Rokycan,“ vypravuje Velešlavín. Některá česká procesí zaznamenala si i historie, takž to známé, v povídkách a románech bezpočtukrát vypisované, na něž hozeno z oken Staroměstské radnice kamenem. A některé procesí vůbec se třeba ani nikdy neudálo, a přece si o něm lid náš vypravuje po staletí a podnes. Takž zase ono v plném slova smyslu „pověstné“, po kterém jakýs žid chtěl prý hodit kamenem ze střechy Svatovítského chrámu, — žid vtom zkameněl, podnes si ho ukazují lidé, jak půli těla vyčnívá ze zdi a drží kámen v pozdvižené ruce! Nemýlili se, je žid teď pěkně opraven; má zase slušné vousy a dobrou čepici — však ho byly dešť, slunce a větry pořídily už divně!

Jinde bývalo arci mnohem, ba daleko hůř s procesími než

u nás! V Německu, ve Francii, v Itálii dály se při nich věci zrovna až hrozné. Připomínám jen „černé procesí“ v Evreux, při němž (dne 1. května) házeli lidem potkávajícím do očí otruby, nutili je, aby tančili nebo skákali přes koště; také zvonili přitom, až zvony pukly, až se několik zvoníků potlouklo a ubilo; ba vyvěsili jednou i dva kanovníky oknem ven do ulice atd. Nebo procesí v Aixu, založené roku 1462 neapolským králem Renatem a odbývané vždy o slavnosti Božího těla. Přitom se cestou provozovaly různé komedie: žid vyhazoval kočku v pytli do výše, děti se válely po zemi, což znamenalo „vraždění betlémské“, čerti se prali s andělem o dušičku dětskou, kluci tančili kolem jiného kluka, pokrytého parukou, píchali ho nůžkami, škubali, prali. Nebo ještě „procesí bláznů“ v Tournay, odbývané vždy 14. září. Každý cech musil tam k němu poslat „svého“ blázna, oděného co harlekýna, a ten, jda před kněžími, tloukl diváky, nadával jim, cestou pil, až se opil. „Dnes už se toto procesí neděje,“ napsal ještě před 25 lety naivně historik Ebeling. Nebo konečně „procesí liščí“, jež založil a co možná často sám, ano i za přítomnosti papeže Bonifáce VIII. slavně odbýval Filip Krásný — zakladatel to vůbec věci co nejpodivnějších! Děvčata v bílých šatech při procesí tančila. Odsouzenci pekel naříkali. Člověk za lišku oděný zpíval, postupoval mezi zpěvem v hodnostech až na papeže — „příčemž pořád kradl kuřata“ atd.! —

Největší procesí dějí se tedy u nás, jak již řečeno, za nynější doby jarní. Poutníci se tu dotýkají hlavně tří památných míst, totiž obyčejně *všech* těch tří, a to Staré Boleslavi, Prahy, Svaté Hory; věnují té své pouti třeba i několik neděl. Předním poutnickým místem je ale a zůstává Praha, ani ne tak pro zázračnost svatojanského hrobu — stojít co do zázračnosti Svatá Hora poutníkům mnohem výše — jako pro množství rok co rok se dostavujícího lidstva. Praha osvědčuje i v tomto ohledu svoji „centralizující sílu“ a odstředování se německých politiků nebylo vůči svatojanské pouti doposud téměř platno.

Není mi známo, kdyže tedy tak asi začaly ty pražské, svatojanské poutě. Zíbrt o nich píše: „O svatojanské pouti našli

jsme svědectví roku 1721. Slavena bývala vždy hlučněji a hlučněji. Roku 1724 zaznamenávají o ní Poštovské noviny (č. 24) v tento rozum: „Minulou neděli odpoledne zdejší páni muzici virtuosi pod mostem pražským ke cti sv. Jana Nepomuckého na tom místě, kde ten svatý mučedník své mučednictví trpěl a kde jeho měděná postava na mostě pražském stojí, výbornou muziku na šífích drželi; nato také zdejší páni kupci, též na tom místě, navečer na šífích, které ozdobně iluminované byly, ke cti témuž svatému velmi pěknou muziku dělali, přičemž poobíkráte zdejší privilegovaní páni střelci na svým, tak nazvaným malým ostrově vprostřed řeky Moldavy nad mostem pražským, s svými kusy a pollery mnohokrát slyšeti se dali.“

Pražané se tedy tenkrát činili. Zčásti asi z úcty k zemskému patronu, zčásti zas na uctění vítaných poutníků, jichž tenkrát tolik bylo přišlo, že jim nestačilo ani 70 zpovědníků, ačkoli zpovídali hned od druhé hodiny ranní! Poutníci tu „nechávali peníze“. Ale jindy se Praha kvůli nim zrovna přespříliš nenamáhala. Před rokem 1848 například vídali poutníci při večerním požehnání na Kamenném mostě jenom to němé, smutné „hledání svatého Jana“, jež provádělo vždycky asi deset neosvětlených kocábek bez hudby, sem tam po hladině vodní jezdících, a po požehnání pak chudičský ohňostroj. Národ byl přece spokojen a přicházel přece znovu — ten ubohý, skromňoučký národ!

Přívalem lidstva ze všech krajů do metropole naší stala se pouť svatojanská dne 16. května přirozeně obrazem celé země a také věrným obrazem politické situace naší. Viděli jsme to zcela jasně zvláště po roce 1860. Najednou návštěva Prahy v den ten vzrůstala do tisíců nesčetných! Přicházeli k nám ze všech stran, aby viděli zde veselé české tváře, aby si vzájemně pohlíželi do rozjasněných, nadějeplných zraků, aby se potěšili, posilnili jeden druhým.

Politické neúspěchy nastaly — návštěva rychle zas klesla. Už zase netoužíme se tu scházet, se tu vidět, zrovna jako bychom styděli se jeden před druhým.

I vždyť se stydíme vskutku!

Pobožné venkovské procesí kráčí potichlou Prahou, před-
řikávač drsným hlasem vyvolává prosté své verše, a

*patrone náš roztomilý,
od zlého nás chrániš vždycky,
zvláště pak od hanby světský —*

zní to za ním daleko slyšným sborem.

NÁRODNÍ LISTY 12. května 1889

△ *V Praze 1. června*

Jsem mrzut. A tedy v rozmaru trochu ten mizerný svět poopravit. Jenom ten, kdo vesel a spokojen, nechá běžet svět, jak právě běží, ba nevšímá, neprohlíží si ho ani, nemá výtky pro něj. My mrzutí jej poopravujeme. No — pánbůh mně to asi odpustí! Odpustil to i všem těm tisícům našich svatých, kteří od prvního do posledního ve své vpravdě křesťanské pokoře uznali, že svět, na němž žijeme, je pramizerný, plný chyb a nedokonalostí, plný poklesků a hříchů, — komplement jeho stvořiteli!

Já ovšem na ten svět hledím ze stanoviska fejetonistického — jakpak jinak! A tu nemohu zamlčeti, že by mně dotýčný svět například do svých rozměrů *prostorných* sice stačil, co do rozměrů *časových* že se mi nelíbí ale zase pranic. Takzvaný „den“ — no ten by třeba ještě snad ušel; člověk se třikráte pořádně nají, jednou se pořádně vyspí = 24 hodin. Ale „měsíc“ — „měsíc“ je přece až nesmyslně dlouhý — ne? A „týden“ — „týden“ je přec zase nesmyslně, ba skoro až hloupě krátký! Copak já mohu týden co týden tady zajímavého psát — he? — no tak mluvíte? Vyvede p. t. obecnstvo každého téhodne „něco“? Změní se za týden příroda, aby to stálo za řeč? Arci fejetonista může také sama za sebe něco si soukat, může také třeba samém o sobě článku psát — ale jakpak, když já jsem někdy na takové soukání líný? nebo když si nestojím za žádné povídání? A konečně — snad by i to všechno ještě se zmohlo, kdybych já mohl psát, *kdy* chci, *co* chci, dnes *tak*, za týden *onak* — ale stačí ten kratičký týden, aby čtenář zapomněl, o čem a jak jsem mluvil minule? Je to vůbec možno, aby čtenář nejen za týden, nýbrž třeba za rok, ba za celé živobytí své zapomněl jakékoli slovo, které jsem zde napsal?!

Vidíte, například minule jsem tady chválil letošní přírodu.

„Luzná“ — „neobyčejná“ — „až podivně krásná“. A dnes už se mně ta příroda nelíbí pranic — vidíte! Totiž — no ano! Den po dni krásný, jak by jej namaloval — jasný, modrý, vlahý, vonný —, a den po dni nato v novinách zpráva: bouře, strže, porvané osady, splavená role, utracení lidé, zničené rodiny. — S povzdechem zdvihne člověk hlavu ze svých novin, vyhlídne oknem ven, vzhůru k nebi — ejhle, den zase jasný, modrý, vlahý, vonný — nebe se usmívá, člověk se usmívá s ním: „Je přece jenom překrásně v tom letošním jaře!“ Mžikem máš po hlubokém soucitu, po velké outrpnosti, po veškerém chvějnějším pocitu lidském. Povídám — počasí hanebné! Lichotné, podskočné! Zrovna jako krásná žena, které se každý obdivuje, obdivovat *musí!* Slyšíme, že působí děsné domácí bouře, ukrutné strže, že ubíjí mír celé rodiny, ničí život svého muže, — chvílenku toho nebohého tuze litujeme, pak se zahledíme zase na ni — „Je přece jen krásná žena!“

Ty můj bože, — copak chce vlastně také ten manžel?! Zažil a třeba zažije ještě s krásnou svou ženou přece jenom okamžiky, které mu každý závidí! A stal se osudem svým tak zajímavý, mluví se o něm — —

A copak chtějí ti lidé, čeho očekávají ty kraje, kteří a které utrpěli v Čechách těmi arci až děsnými letošními živelními pohromami?! Pročpak povzdychují ti, kdož se o osud těch nebohých živěji zajímají, že dobročinnost, jindy u nás tak upřímná, výdatná, rychlá, jako by měla pojednou teď podražené nohy, že ruka jindy ochotná je pojednou tak líná, že přicházející milodary podobají se té osamělé kapce, která padla na žhavé železo a vtom také již se vypařila, — pak teprve přijde zase druhá kapka — pak *snad* ještě jedna — —

Ó ano — *každý* nešťastných lituje! Každý s ochotou, ač zároveň s hrůzou četl ty novinářské zprávy, a byl by si je s ochotou, ač hrůzou snad přečet, kdyby byly bývaly i dvakrát tak dlouhy! Ale jen rozvahu, jen rozum! Jsou přitom věci tak všelijaké — —

Především nelze přehlédnout, že jednu výhodu mají ti nešťastní rozhodně nad námi ostatními: jsou teď tedy zajímaví. Stará pravda: neštěstí má kolem sebe záři poezie. Chudý,

nešťastný člověk je právě od nejšlechtetnějších, nejjemnocitnějších, nejlepších lidí na světě — a těmi jsou přece bez odporu všichni básníci — velice vážen, tuze hledán, veleben a slaven. Je to sice podpora jenom mravní, ale podceňovat se nesmí!

Dále sluší vyznat, že časopisy české věru se při téhle příležitosti nechovají tak, aby vzbudila a rozproudila se dobročinnost všeobecnější, čilejší. Nedodávají pravého anima. Kdyby šlechtetného dobrodince přispívatele neodkazovaly jenom nazad do „Seznamu příspěvků“, kdyby mu dle spravedlnosti věnovaly napřed také nějakou lokálečku krátkou, s malým životopiskem, s poznámkou „Kdykoli u nás zapotřebí muže šlechtetného...“, kdyby atd., — věru, přestíctí zatopenci by ani nestačili nastrkovat kapsy! Ale — jméno, obnos, a už pranic! Alespoň kdyby se přijímala tedy oblíbená u nás hesla: „Neštěstí je oltář: učí nás se modlit — 10 kr“ — „Pravým kamenem mudrců je láska k bližním — 15 kr“ — „Dvojnásob dá, kdo rychle dá — 40 kr (vlastně jenom 20)“ — ale nepřijímají se ani ta hesla!

Ovšem, také zatopenci sami, musíme to říci, nemají potřebného taktu. Nerozumějí době, nerozumějí vanoucímu českému dechu — snad je to velké neštěstí jejich spletlo. Co peníze, mamon! *Věnce* jsou teď pravým, radostně skytaným darem! Těch mohli mít ve 24 hodinách na celé fůry — pomoc okamžitá! Třeba i z navštívenek národních. Se širokými fábory. Se zlatě vytištěnými nápisy na nich. A což teprve, kdyby si byli zatopenci rozuměli a vezli svoje mrtvé při funuse Prahou! Toho lidstva a té slávy —!

Ale dále! Ono se nadobro zapomíná na nynější způsob, vládnoucí po celíčkém světě! Dnes už není dobrodiní samo o sobě přece ničím, dnes už se proto také dobrodiní „nepro-kazuje“, jakož bývalo jindy, — dnes se „inscenuje“, „aranžuje“ atd.! S padesáti pány výbory, s dvaceti fiakry, někde na louce, na ostrově — k tomu ke všemu ale nebylo teď přece času! A co také honemhonem aranžovat, aby to bylo přitažlivé, „nové“! ? Aby to bavilo nejen obecenstvo, nýbrž také během let již trochu unavené, fatigované aranžéry naše, jimž všechno ve světě je už tak „fádni“! Nikde se nic nevymýšlí, co bychom

mohli napodobit, — či měli bychom naposledy se namáhat, vymýšlet si sami? Všechno jsme ovšem ještě nenapodobili. Ve Vídni například mají rok co rok za doby masopustní, ve prospěch dobročinný, ty proslulé „lumpenbály“. To musí být zábava náramně krásná — vypadat jednou jako opravdovský lump, sehnáný někde policajtem, otrhaný, špinavý, smradlavý — to není pak divu, že „lumpenbál“ je obzvláště v „lepších kruzích“ vídeňských tak velice oblíben! Jakkpak kdybychom aranžovali jednou u nás tedy také podobný „ples darebáků“, ale snad darebáků politických — lidí ošumělého přesvědčení — špinavých šplháků — —

A ještě dále! Dobročinnost se tedy třeba nejeví teď zrovna tak zvláštní, není třeba tak vydatná, jak by býti měla, — dejme všemu tomu! Ale nezapomínejme: ti nešťastníci — vždyť jsou to jenom Češi! Ano — Němci kdyby to byli — nu to by začal u nás arci zcela jiný tanec! „Aby se neřeklo, že...“ — „Abychom nahoře měli dobré oko...“

Nejnešťastnější a — řekněme to upřímně — také nejnespravedlivější je ale výčitka, že česká šlechta vzdaluje se zahájených sbírek nadobro, od ní že nepřijde do těch prázdných, prosebných českých rukou ani jediné viny!

Ty můj bože, — ta nebohá česká šlechta! Nedává na Ústřední školskou matici nic. Na Severočeskou jednotu nic. Na Pošumavskou jednotu nic. Na moravskou Školskou matici nic. Na slezskou Školskou matici nic. Na českou literaturu nic. Na české divadlo nic. Na naše výtvarné umění nic. Na české muzeum nic. Na Uměleckou besedu nic. Na Sokola nic. Na Žurnalistický spolek nic. Na Akademický spolek nic. Na Svatobor nic.

Copak má kvůli někomu od Přestic najednou přestat být „českou šlechtou“?

NÁRODNÍ LISTY 2. června 1889

△ *V Praze 24. srpna*

Je to ode mne prohnálost — najednou zmizím, na několik neděl, a čtenář to ani nepozoruje! To já ale vždycky tak, rok co rok: jakmile přestane slavík tlouct, přestanu já plácát. Což se děje vždycky tak asi okolo svatého Jana a trvá netto do 24. srpna, od kteréhož dne pak až zrovna do 5. října mají pečená selátka za celý rok nejšťávnatější masíčko a nejchrupnější kůrku, — a tu se ovšem už dobrovolně zase hlásím: beztoho by mne mlaskání prozradilo, kde vězím!

Víte, já se tím vyhnu ledajaké nepříjemnosti. Za prvé tomu tropickému vedru, které bývá tak ukrutné, „že se u nás i hadi svlíkají“ a jen tak „ve spodním šatu“ po světě se plazí. A za druhé 21. červenci, „nejdelšímu dnu“. Nejdelší den — nejstarší člověk — nejkrásnější žena — mají své renomé, je pravda; ale proto přece nikdo na ně nic nedá! Já pak obzvláště ten „nejdelší den“ nemohu ani cítit. „Nulla dies sine linea — žádný den bez čárky!“ kážou mudrci po všechen rok ostatní. No tedy třeba, udělám každý den nějakou čárku! Ale když nastane ta doba letní a sluneční hodiny, namalované po věžích, školách a špejcharech, *dvacet* hodin denně ukazují nám tu svoji protivnou líci a stín rafije jejich leze od čáry k čáře zrovna jako hlemežď po žebříku někam až ku nebeské výši, tu to vjede do hlavy i mudrcům — „nulla hora sine linea (žádná *hodina* bez nějaké čárky)!“ začnou nám pak kázat, a tu já, pánové, — tu já jdu opatrně stranou.

Ne snad že bych byl nepřitelem práce, že bych ji nenáviděl, — ach ne! Já si jí vážím. Já ničeho proti ní nenamítám. Ba když tak někomu pěkně jde „od ruky“, já mám z ní téměř i radost. Ale vše jenom s patřičnou mírou! Našinec je měšťák, „vzdělanec“. Venkovan arci žene se jako nerozumný do každé práce, ať už na svojí nebo na národa roli dědičné; ale toť právě

dokazuje, že *není* „vzdělaný“. Já sám bych mu to neřek, jsem ale věru rád, že mu to po 2. červenci letošního roku tak upřímně a řízně řekly staročeské listy. A měly pravdu! Dokázalo se to „slunečně jasně“ hned o 14 dní pozděj, když nastaly „žně“, když naši venkované opět v největším parnu, s vykasanými rukávy, bez slunečníků — ne, já to nebudu popisovat — veverky arci také a zcela v tutéž dobu plní si svoje doupatá lískovými oříšky, bukvicemi a semenem smrkovým, syslové přivlečenými klasy, polní myši nasbíraným zrním, ale má se snad člověk, *vznešený člověk* podobat veverce, syslu a myši?

Proto jsem také letos zůstal raděj zde v městě — načpak se tam venku zlobit! Chodil jsem pilně po pražských sadech, studoval přírodu. Květena té doby byla při letošních parnech ovšem už odkvětlá, opadala, ale zato zvířena — ta zvířenal! Arci zvířena, jaká právě bývá zde uvnitř zdí městských, ale za letošním sluncem tak bujná, tak četná, že není pamětníků! Vrabců jako much. Much jako čmelíků. Čmelíků jako písku. A písek v stálém pohybu, v stálém veselém tanci — za každíčkým zrníčkem nějaká drobounká blecha — blechy všude a v celých procesích po zahradních sedadlech, všude po chodnicích, všude po zděch — jaktěživa snad nebyla takováhle úroda bleší! Ve dne v noci nás to kousalo, ve dne v noci štípalo, škrabalo v uších, píchalo v oči, šimralo v nose — inu rozkoš! Právě požeňání! Stromy housenkami jakby obaleny. Okna plna přilétlých včel. Na každé květině nějaká vos. Člověk — člověk —

Ach — na takové včele nebo vose můžeš podivem až oči nechat! Světležluté proužky na těle jako by volaly: „Tady jsem!“ Hučivý zvuk křídel jako by hlásal: „Ani mně nenapadá před tebou se skrývat!“ V celém počínání cosi tak suverénního, sebevědomého, řekněme třeba drzého, ale působivého co nejvyšší! Sám velký člověk se malé té vose vyhne, a třeba celá společnost lidí dá se před ní na útěk. To dělá vědomí, že vosa nestrpí urážku *žádnou*, že je tu hned se žíhadlem — ihned! Lidé se jí bojí a zvířátka jí ctějí, ba i ve mnohém napodobují —

Víte, co je to „*mimikry*“? Jak známo, je rozličných zvířá-

tek, druhů jich, do statisíc. Přečasto pak je mezi nimi boj o život: kdo tvrdší, kdo ozbrojenější, kdo hladovým hubám nezáživnější, obstojí, vítězí; kdo měkký, bezbranný, chutný, hyne. Tento si pomáhává někdy tedy lstí: klame pronásledovníka. Beře na sebe barvu, zvyk, ano i některý tělesní tvar druhu silného, ozbrojeného, nechutného. Přírodopycům je to dobře známo, že zvláště v krajích tropických úkazy podobné jsou četny, a někdy tak dokonaly, že i znalce klamou: motýl se přemění na zcela jiný motýlí druh, ano přijímá i tvar „šidel“, měkčí brouci hledí vypadat jako brouci tvrdokřídli, malé kobylky jako jizlivý mravenec, jistá velká housenka brazilská docela jako tamější malý, jedovatý hadík atd. A také u nás zde lze často pozorovati zjevy podobné: máme tu několikero druhů much, které žlutými proužky kolem těla, způsobem letu, celým svým „nervózním“ chováním napodobují vosu, — a skutečně také pavouk, do jehož síť padly, poděšen prchá! Zjevy ty tedy první studoval Angličan Walter Bates, kdesi na Amazonu, a nazval je pak „mimikry“ — napodobení, opičení se. Věc obdivuhodná!

A takové „mimikry“ je také, když Čech ve společnosti, v lázeňských místech, v cizině, v úřadech, v zaměstnání svém, kdekoli zalhává svůj původ, mluví jen německy, hraje si na Němce, bezohledného, hlučivého, urážlivého, hned k ránu ochotného — „Bojte se mne — neslyšíte mne německy hučet?“

Tadyhle měl na antropologickém sjezdu ve Vídni Virchow známou řeč: že prý „není rozdílu mezi českou a německou lebkou“. Pravých českých lebek viděl pan profesor asi tedy málo, a pro ty nepravé nevěděl patrně příčiny. „Mimikry“, pane profesore, „mimikry“!

Zvířátku klam se arci odpustí: je bezbranné. Ale ten Čech *není* bezbranný, *není* mouchou, má *také* žihadlo — jenže — —

Nono — já nechci hubovat! Vždyť je, zaplat pánbůh, těch much už ode dne ke dni vždy méně! Doba největších paren už nám pominula, na národní mouchy přišla plíseň, zešedivěly, visí bezmocně někde za nožičky, sotva se vlekou. A už tak

mnohý náš nepřítel, který myslil, že má mouchu před sebou, šeredně se zmylil.

V našem lidu je zdravé jádro. A to propukává konečně elementární silou. Letošního 2. července bylo to jasně vidět. Cit pro pravdu, cit sebeobranu náhle prorazil mrazivou korou, po Čechách bylo najednou všude jako na jaře, když

*svatej Jiří vstává,
zem odemykává —*

ale odpusťte, že s tím přicházím ještě dnes, — já už mám takový cit, že by věc ta nebyla pro mne ani hotová, celá, kdybych neřekl, jakouže měl jsem z ní radost. Vždyť měl ji najisto Čech každý!

Víte, nač mne děj ten červencový upomenul?

Kdysi dával Ptolomaeus Philadelphos lidu alexandrinskému veliké hry. A ku konci her těch měl lid být zaujat dvěma věcmi dosud neslýchanými nevídanými, „aby byl podivením omráčen“: předveden velbloud, kteréhožto zvířete tam dotud nebyli uviděli, a člověk, který byl zpoloviny bílý a zpoloviny černý. Když vyšel velbloud, lid se veškerý tak ulekl, že vyskočil, aby utek. Ale když vyšel ten běločerný člověk, začali se mu jedni smáti, druhým pak bylo z něho nanic — —

Dosud se ta událost vypravuje, kdykoli se chce chvalně vytknout, jakže lidu řeckému vrozen byl smysl pro krásu, úměr a pro přirozenost. Neobjevilo se ale dne 2. července u nás zcela totéž?

Chtěli ze samého českého lidu učiniti takového velblouda, jenž sedlo pro náklady obrovské nosí si již s sebou, němě kleká, aby tíže na něho mohla se tím snáze naložit, a spokojí se za to všechno řezankou a chrastí.

A chtěli z něho učiniti muže zpoloviny českého, zpoloviny německého.

Vytrhl se jim, vysmál — —

Pane A., pane B., pane C. — vy jste staročeši — známe se už mnoho let — pojdte sem, pojdte — každý pro sebe, abychom my dva byli spolu sami — tak, a teď položte ruku na

srdce, podívejte se mně do očí — a řekněte mi — já vás neprozradím — neměli jste dne 2. července také upřímnou radost?

No — tak trochu — tajně pod kůží — he?!

NÁRODNÍ LISTY 25. srpna 1889

△ *V Praze 2. listopadu*

Brrrr — listopad! Měsíc větrů, mlh, jíní, deštů a plácavého sněhu. Nebe šedivé jako popel. Z oblaků srší. A člověk bečí.

Hned ten počátek měsíce je pěkný! První listopad — počátek zimních almužen — ze všech stran se ozývají nesmělé hlasy, hledí postrašené oči, vztahují se vyhladovělé ruce. Ba i ti mrtví jako by prosili o milodary, jako by vztahovali mlhové, chvějící se ruce, jako by větrem kvíleli: „Nějaký povzdech!“ — „Nějaký otčenášek!“ — „Nějakou mešku svatou!“

Nesmějí si ale naříkat, že jsou oslyšeni, — ti mrtví totiž. Jsou zrovna teď v módě. Do duše by se styděla panička, která „tam někoho má“, aby si nekoupila drožku, nezavěsila na kozlík věnec, nezajela si do Volšan rozsvítit na hrobě svíčku, — copak by lidé řekli — naposledy by řekli: „Koukejte, ti jsou už na mizině!“ Je teď módou kupovat samé věnce a pokrýt jimi hřbitov, jak široký tak dlouhý. Předě dnem Všech svatých vlekou je ženské všude po ulicích, zrovna jako jindy před nedělí vlíkávají husy. Potkávají se, zastavují se. „Copak jste dala?“ — „2 zl 20.“ — „Já 2 zl 50.“ — Schází jenom, aby si dávaly hádat, mnoho-li bude z toho věnce pro dušičku sádlal

Živí nebožáci mají se mnohem hůř nežli ti mrtví. Sotva že strážník nějakého žebravého starce, nějakou u dveří se chvějící stařenku spatří, už je sebere a vede! Já, být takový strážník, sebral bych spíše ty jejich příbuzné, kteří je vysílají na žebrotu, nutí je pro krejcar projít i žalář! Nebo bych sebral celou tu lidskou společnost, bohatou, necitelnou, která cos takového trpí!

Ostatně — ono se těm mrtvým také zakrátko může dařit dost špatně! Vyjít ta věncová nádhera z módy, mají po radosti: ani svíčku jim tam už nikdo nerozsvítí, ani otčenášek nikdo nezavzdechne za ně! A přec mají něčeho takového ach tak za-

potřebí! Jsme lidé slabí, málokterý z nás přijde zrovna do nebe, a v očištění je prý krušno — čti, co o tom vypravuje svatý Benedikt —, měli bychom tedy myslet na asekuraci. V postile pátera Zámorského, na stránce 1245, je k ní znamenitý pokyn. Výborně prý ovšem „dušičkám“ slouží mši svaté, výborně almužny, posty, vigilie a ofěry jiné; ale nejlíp ze všeho: „roz-dávání zemlí!“ Víte, to těch dvouhlavých „dušiček“ — i vždyť je znáte! A vidíte, já bych tomu přiložil víru! Jsou z nejlepší mouky, zadělají se mlékem, dá se do nich žloutek, cukr a trochu citrónové kůry — žebrák si pochutná a modlí se pak, až to práší! A co stojí taková „dušička“? Dva novél Roční úrok z kapitálu 50 kr! Tolik ale může sobě ve svém živobytí uspořít věru i křesťan nejchudší — mohla by se tedy založit zvláštní „zemlová banka“ — —

No odpusťte — samé jen myšlénky na smrt! Když se jim ale člověk neubrání! Do všeho a do všeho se pletou, v tomhle dušičkovém čase! Zapadají náhle do plného života — vnikají očima, sluchem, čichem — já alespoň se přiznám, že se jim neubráním! A jsou někdy tak divné — obyčejně tak velice smutné —! Včera například jdu po ulici a přijdu ke kupeckému krámu. Před krámem se točí kuchařka, cení se a chechtá — holka jako lusk, oči jak dvě jiskry, tváře jak dvě mastné buchtičky, ruce jak dva růžové válce. A vedle ní se točí a chechtá pěkný kupecký mládenec — bere ji za bradu, štípe do ramene — „Inu, mládí je mládí,“ pravím tak pro sebe, „bujné, rozpustilé, — a kupecký mládenec musí si s holkami hrát! Když člověk pak zestárne —“ Vtom mne projela myšlenka — jak-těživa mně tahleta myšlénka ještě nenapadla! Stárne také kupecký mládenec? Viděl jsem já už některého zestárlého? A stárne-li, umře snad taky? Ještě nikdy dosud jsem nečetl v novinách: „Hluboce zarmoucen dávám svým odběratelům zprávu, že včera o 9. hodině večerní, oddán do vůle boží a opatřen svátostmi umírajících, po krátké nemoci v 75. roce svého věku klidně zesnul mládenec můj...“ Když ale nestárne a neumře, — *kampak* se děje?! Afričtí cestovatelé se diví, že nikdy po svých cestách nespátřili ležet mrtvého lva. Velkoměstští pozorovatelé se tážou, kamže přece propánaboha dě-

jou se veškerá „vysloužilá piana“? A já se tady ptám: „*Kam se děje kupecký mládenec...?*!“

Listopad — listopad! Už samo slovo je takové těžké, lezavé, mrazivé — mnohem mrazivější než slovo leden! Lidstvo nemiluje listopadu, a listopad nemiluje lidstva. V krajinách, kde mlha zvláště těžce dolehává na hlavy lidské, jako v Anglii, nebo na Pětikostelním náměstí v Praze, svádí listopad až k samovraždám. Na nás Čechy ale měl on už za dob dávných vždycky a obzvláště svrchu — mám k tomu uvést snad doklad?

V listopadu není snad nikdo na světě od srdce vesel, nikdo se řádně nezasměje! Leda hned teď na počátku, a i to jenom lidé někteří, vyjmutí jaksi z ostatního davu — domácí páni. Berou činži. Však ona ani *jejich* veselost není zcela beze mraku! Doprostřed brání, doprostřed počítání padne myšlenka: „Poslední činže v tomto roce — letos už nebude žádná...!“ — To musí být přeukrutná bolest!

A když nikdo není vesel, mohu já tady jediný — i vždyt by se to ani neslušelo! A já mám ještě daleko více příčin k mračivosti nežli z vás každý! Mne — mne tíží lidský nevděk. Ano! Tadyhle čtu, ve zprávách ze Španělska, že se tam z novináře stal — barón! Za třicetileté prý novinářské zásluhy svoje. Škublo to mnou, jako když nůž vjede do srdce, — vždyt já jsem přece také novinář, a značně dýl už nežli třicet let, a mám také zásluhy — co já jsem se lidí už nadopaloval! — no a? — *do dnes* nejsem ani o chlup víc nežli kterýkoli praobyčejný, naprosto „neurozený“ občan, bez erbu, bez „z“ — —! Není ani konečně o mne; ale je o potomky — jakpak kdybych měl potomky—?!

Dosud bez predikátu — nahý, jak mne pánbůh stvořil! Ledaže bych za predikát považoval ty nadávky, kterých jsem v životě stržil. Těch je arci hezky. A přibylo teď zase několik. Za to, že prý pořád hubuju na obezřetnou správu slavné pražské obce, že prý bych chtěl, aby se dala zrovna do zázraků, a to prý ona ne a ne, a kdybych se na hlavu stavěl! Hm — to je smutná výhlídka do budoucnosti! Zrovna — zrovna teď chtěl jsem zase — mám tak několik myšlének —

Ech co — já mám právo *žádat!* A já věru používal toho svého práva dosud měrou zrovna až směšně skromnou! Copak by si mohli konečně se mnou začít, kdybych najednou teď spustil: „Škandál — tahleta část Prahy od Kosů přes Tandlermark k Velkému náměstí! Ta se strhne! Udělá se tam velké, elegantní ‚promenádové náměstí‘, přístupné volnému vzduchu, chráněné před deštěm, takové, jaké teď bude mít Paříž, — strhnout povídám!“ — „Svatováclavské náměstí že se upraví? Dobrá! Ale já chci, aby se upravilo po způsobu hlavní promenády barcelonské: s dvěma řadami palem, se stinnými boskety, s krásnými, procházejícími se Španělkami...“ — „Vltavu já už takhle nevytrpím. Chci mít na ní ‚chinampy‘, plovoucí zahrady, plné květoucích růží — jako to bývalo u Mexika...!“ — „A teď se zařídí v Praze, abyste věděli, zahrady visuté, zrovna jako byly v Babylóně! Jedna se pověsí mezi Žižkovem a Letnou, druhá mezi Pankráčí a Malvazinkou...!“ — Copak by si tedy se mnou začli?! Co? — Musili by mne nechat mluvit!

Vemluvil jsem se ale teď trochu do zlosti. A to v listopadu škodí. V listopadu hezky hubu držet! Nevdychovat ten těžký vzduch, tu mlhu! Také se zbytečně po ulicích ani nebrouzdat a nezastuzovat si nohy! Nejlip: sedět hezky doma, nedaleko kamen a číst nějakou pěknou knihu!

A když je člověk hlavou v domě, dbát, aby také ostatním oudům bylo volně! Všímat si hezky každého, ať už je malý, nebo velký! Když kuchařka kašle, uvařit sirobo! Když špačiček chraptí, přidat mu denně červa! Když kanárci pelichají, rozsekát kousek tvrdého vejce a přimíchat máku! Jsou to arci starosti, ukrutné starosti — ale co dělat — vařím sirobo!

NÁRODNÍ LISTY 3. listopadu 1889

△ *V Praze 23. listopadu*

Lístek. Na přední straně:

Dovolujeme sobě uctivě
p. t. panu J... N... ovi
oznámiti, že od svatě Kateřiny mučednice
(25. list.) do svatého Tomáše apoštola (21. pros.)
každodenně — vyjma neděle — u nás
se dere peří; k čemuž zdvořile zveme.
V dokonalé úctě
rodina D ých
Račte obrátiti!

Na zadní straně:

Připomenutí: Začátek vždy o 7.
hod.; konec před půlnocí. — Toaleta
domácí.
Brambory pečené v troubě! —
Před rozchodem *oukrop!*

Lhal bych, kdybych řekl, že jsem nějaký takový lístek obdržel. Nebo že jsem jej třeba jen někde zahlíd. Ono se mi ale — —

No víte, ta věc je tahle: já chci už zase něco tady navrhnout! Pro zimní dobu, pro oživení společenské naší bídy.

Domnívámť se, že pánbůh nechce ani v zimě, aby člověk byl samotný. Snad by to přece ještě spíše někdy za léta šlo, odloučiti se od ostatní společnosti lidské, vyjít sobě někam do rozlehlých lesů a zapoustevničit si tam v některém vykotlalem dubě; ale v zimě — brrr! V zimě člověk rád se tulí k člověku, hledá si společnost a v ní teplo pro tělo i ducha. Ano, také pro ducha —

*Není dáno stejně vtípu
Tomášovi jak Filipu,
z kteréž nedokonalosti
rostou lidské společnosti.*

A věřte mně: i nejhorší společnost bývá někdy lepší nežli žádná!

Je tedy dobře se bavit. A ovšem ještě líp spojit se zábavou kousiček práce. Lid náš venkovský ale odedávna dobře se v takovémto spojování vyzná — ať lid městský se tedy od venkovského učí!

Venkované mají právě teď svoje „*přástky*“ a mají své „*draní peří*“. Ku „*přástkám*“ já však neradím. Za prvé pěstuje se len už jenom na některých místech po Čechách, a je tedy trochu drahý. Za druhé umí dnes už jenom málo ženských našich příst. A za třetí je předení skutečné umění, a pražské slečinky se nerády učí. *Peří drát* dovede ale snad každá. A kdyby byla naposled i k tomu snad lina, no vždyť může vedle ní zasednout placená „*figurantka*“, která vlastní práci obstará za ní!

Domácí paní učiní beztoho dobře, když těch „*figurantek*“ vždycky si trochu najme. Nemusí se při nich bát obzvláštních výloh, nejsou ani tak drahy! Já znám venkovské sazby: dají jim tam všeho všudy dva krejcarey za večer a „něco jíst“. U sedláka brambory a chleba, někde také trochu podmáslí nebo syrového zelí; u sládka brambory a pivo; u žida brambory a husí škvarky. V Praze se to může tedy udělat snad o stupínek nobilej. Holky ty se napřed najedí, umyjou si pak

ruce, aby se jim po bramborech nelepilo na prsty peří, a dají se za hlasitého zpěvu ihned do toho draní. Zpívat *musí*, aby neusnuly, — líné, placené duše!

Počkejte — za první — za druhé — za třetí — ano a ještě tedy za čtvrté jsem já proti „přástkám“, že jsou tak — tak nějak divny! Není před nimi dávno už prázdný rešpekt! Tropívalat mládež na nich prý rozličné „neřády“. Musila jich sobě proto povšimnouti i sama „spravedlnost světská“, slavní sněmové se kvůli nim usnášeli, vysocí úřadové jim zabraňovali — „ó bohaprázdné schůzky!“

Zato ale takové „draní peří“! Nevinné. Dosud nepošpiněné. A docela pak takové draní pražské!

Elegantní společnost. Maminky samé jen ozdoby divadelních abonentních křesel. Dcerušky samé jen takové, které „chválabohu nemají nějaké té práce ani zapotřebí“. A pánové zase samí, kteří mají už nějaký svůj titul a mohou se blazeovaně ohlížet po nevěstách.

Krátce před sedmou společnost se sejde. Odkládání šatů, vyměňování hubiček, na okamžik pobyt ve salónu a zde honemhonem ještě nějaký klípek, „jenom tak naspěch“.

A teď udeřila *sedmá*! Veliký „*husí pochod*“ do „čeledníku“, jak se dnes jednomu z pokojů říká. Napřed kráčí domácí paní, za ní vždy jedna „husa“, za tou zas „husák“ — kolíbají se při chůzi, natahují a obracejí krky, štěbetají — najednou pan doktor G., domácí humorista, zakejhá — a za hlasitého smíchu už došly.

Děvčata zasedla za dlouhé stoly, vždy jedna pracovnice figurantka, vedle ní jedna „zvaná“. Páni si přitáhli sedadla hodně blízko za děvčata. Maminky usedly opodál ku zdi. A už tu je zase domácí paní se služkou nesoucí na velké cejše nedrané peří a rozdává po hromádkách před každou dámou.

„*Každý* přítomný musí sedrat alespoň *jedno* pírko, aby na něho v noci nepřišla múra!“ — už sahají páni tedy děvčatům přes ramena pro to své pírko — nepořádek „číslo I“.

„Tak teď se číňte, holky! Co která dnes udere, je také její. Hleďte si udrat každá na štucel — celých čtyř lotů peří je potřebí do těch nynějších štuclů — tedy se číňte! A vy, hoši, —

vy mi dejte holkám trochu pokoj!“ — Dnes jsou tu jenom samí „hoši“ a samé „holky“, po venkovsku.

A holky se činí. Řeči, vtipy, smíchy. „Nepokoušejte mnel“ — „Derte přece líp, nedělejte takové fánge!“ — „To jste vy hospodyně?“ A vtom už bílá ruka jede po houfu pápěrek a už to má také pan profesor B. všechno na černém šatě. Z té „dračky“ bude „drak“ — pozor, pane profesore!

„Ticho! Slečna D...ova! — slečna D...ova! — bude nám něco zpívat!“ — „Výborně — výborně — ticho!“ A slečna D...ova, budoucí divadelní „hvězda“, nenechává se ani dlouho prosit — už doma se na to připravila — a začíná hezounkým sopránem: „Pásla *husičky*...”

Potlesk — „Výborně! — Opakovat!“ A slečna D...ova spustí: „Letěla *husička*...”

„Výborně! — Opakovat!“ A slečna D...ova dodává: „Kdybych věděl, čí ty *husy*...” — „Výborně — výborně!“

„A teď tedy zase my všichni do sboru!“ volá pan K., hudební estetik kterýchsi novin. „Bendovo *Našim pasačkám* — F dur! — honem!“ a pan K. udává *a*. — Kurážný sbor, s chutí přednešený — „Výborně — výborně!“ tleská pak celá společnost samé sobě.

Zase řeči, vtipy, smíchy.

„Ticho! — pan profesor B. bude mít přednášku!“ — A pan profesor B. přisedá k stolu, vyndává papír a má přednášku — „*Husa v historii a v mýtu*“.

Zítřka bude mít přednášku zase pan S., spisovatel, „*Husy kapitolské v literatuře*“, plnou duchaplných citátů z prarůzných spisů, veršovaných drobtů, směšných epigramů atd. Pozitří pak přijde humorista pan G. — „O duševních vlastnostech *české husy*“ — A pak vystoupí estetik pan K. a rozluští: „Proč *husy* kejhají v kvintách?“ — A pak se objeví paní M. s přednáškou kuchyňskou, vypočtenou pro příští hospodyně: „Čímže je nám *husa* platná?“ A den za dnem jde pak ještě přednáška jiná a jiná — my máme ve svých společnostech doktorů, profesorů, spisovatelů, estetiků zrovna jako smetí!

Devět hodin: Odpočinek. „*Husí pochod*“ z „čeledníku“ do jídelny. A zde už se kouří tedy ty „*Brambory pečené v trou-*

bě!“ Mlsné čuchání, mlaskné mluvení — honem do nich!
Tři čtyry na bílý, nepokrytý stůl — pěští bum! — „Ach to to
voní!“

Kdo chce, jde zase pak k práci; kdo nechce, jde do salónu.
Zde se provede některá národní zimní hra — „na zlatý prsten“
— „na pantoflíček“ (méně oblíbený, protože dámy musí used-
nout na holou zem, aby jedna druhé mohla „pantoflíček“
přistrkovat pod koleny) — „na kucubabu“ („Voda!“ —
— „Voda!“ — „Hoří piano!“ — „Hoří skleněná skříň!“) —
„na kotka“ („Pacholata — pacholata jdou!“). — Nebo se
v tom salóně tančí — *spíše* se v něm tančí!

A před dvanáctou: „*Oukrop!*“ Ten opojný, česnekový český
náš oukrop, se „spravedlivým husím sádlem“! A pak třeba už
rozchod — hlučný, veselý, zvonící do temné noci!

A tak mine den po dni, až nadejde prosinec jedenmécitný.
A ku dni tomu je pak ještě pro každého obzvláštní, důtklivé
zvaní — v ten den je slavná uzavírka, je velké „*doderné!*“

Tu už se ovšem nedere ani pírkó — ale jí se a pije se a tančí
— a *jak* se tančí! Zcela po venkovsku se pije a jí: káva, buchty,
pletenec; rosolka, pivo — a zcela po venkovsku se tančí:
flašinet a „*dokola!*“ — pořád jen „*dokola!*“

Inu — rozkoš nad rozkoš!

Jenže —

Už pozitří je svaté Kateřiny! Aby si tedy lidé přispíšili —
bych já tu zase nepropad se svým návrhem novým —

Už by to byl 268., který mi zde prolít!

Osud to smutný! Těžký!! Někdy až zdrcující! Ale já vím,
čím jsem si povinen, — já nepopustím! A kdyby mně jich
mělo propadnout ještě 268, já —

Já příští neděli přijdu zase s něčím!

△ *V Praze 30. listopadu*

Tedy — návrh 269: „Puckurs“. Slovo sice cizí, půl německé, půl latinské, ale zvukné, pěkně pronášitelné — jen si to vyslovte: „puckurs“! A věc důležitá, také naprosto jasná, řekl bych nové Kolumbovo vejce.

Co přichází výročně na zimu do Prahy venkovanek, aby zde nabyly oslnujícího brusu! A stráví zde chudinky několik měsíců, obětují na pobyt třeba celou tisíčovku, a odcházejí zase, téměř jak byly sem přišly, jenže unaveny, omrzely — *nezasnoubeny!* To činí: nedokonalost brusu! Jeho nepromyšlenost, nesoustavnost!

Proč nemáme akademii pro děvčata mladá? A na té akademii pro venkovské hospitantky čtyřnedělní „puckurs“? Čtyry neděle věru stačily by na celé vyučování a výsledek byl by naprosto nepochybný, kdyby děvče mělo jenom nějaký, ať už jakýkoli talent — krásnou líc, krásné oči, příjemný vzrůst, zvonivý hlas, líbezný smích, cokoli! Několik k tomu dobrých profesorek, které s láskou studují každou jim svěřenou osůbku dívčí, dle toho navádějí a radí, a je to!

Každé děvče žádá si nauky jiné. Jedněm očím dívčím sluší, když se klopí, pak pomalu zdvihají a na muže uprou pohled jediný, dlouhý; jiným zase, když do mužských zraků vysílají bez přetržení rachejtle smavých, veselých jisker. Jednomu dívčímu hlasu sluší, když se opatrně tlumí; jinému zas, když se nechá bezohledně, jasavě vířit. Jedněm ústům, když ukazují stále své zoubky; jiným zase, když pevně se sevrou. Jednomu tálku, když se drží důstojně a vážně; jinému, když se točí „jako ve větru proutek dýmu“.

To by byl čert v tom, aby se ve čtyřech nedělích nenašla ku dívčí líci frizúra už právě nejpřiměřenější! Aby za tu dobu dívka po ulicích, když jde sama, nepoletovala „jako vlaštovka“,

a když jde s družkou, nečinila dojem „nejroztomilejší štěbetalky na celém světě“! Aby v bále neuměla postát už „jako královna“ a „jako skromná fialka“ zároveň! Aby se jí nenašla nejpříslušnější barva šatů, nejpřípadnější střih — nejpůsobivější přibarva obočí, tváří, rtů — a na to všechno vůbec nebo na něco zvláště aby se tedy pak nechytl obdivovatel mladý, ženich horoucí — — *po čtyřech nedělích!* —

Návrh 270: „Zavedme prémie pro hodné paní!“ Pro hodnou služku, která u pořádné paní vydrží po delší dobu ve službě, máme už odměnné prémie, a budou se rozdávat zase hned teď, kolem Nového roku. Ale pro hodnou paní, která to vydrží s pořádnou služkou alespoň *trošičku* déle, není dosud vyznamenání žádné! Měly by se však podporovat, takovéhle paní! Náležit k té hodnosti v Praze skoro sebezapření. Čím více služek za měsíc, tím „ostřejší“, tím obdivovanější paní! A vydrží-li panička se služkou čtvrt roku — „Což ta — ta nechá na sobě dříví štípat!“ —

Návrh 271: „Rozluštme my si konečně hudební otázku *svatocecilskou!*“ Vždyť už je to přímo trapné! Prosím čtenáře, aby mi řekl upřímně — ale *upřímně* —, když nadejde den 22. listopadu, den svaté Cecílie, jakže sobě při ranní své modlitbě světici myslí? S hudebním nástrojem — to vím! A vroucně pohlížející k nebi, to se rozumí! Ale s *jakým* tedy tím nástrojem? Přiznám se — já jsem v té věci trochu už spleten! Mně vířivají dne 22. listopadu ty nejrozmanitější, nejpodivnější nástroje hlavou! Slavný Dominichino maloval svatou Cecílii s *cellem* — viz pařížský Louvre! Romanelli maloval ji s *houslemi* — viz kapitolskou galérii v Římě! Dolce, Parmegiano, Gandolfi, Zurbaran, Rubens, Gabriel Max s *varhanami*. Mignard s *harfou*. Rafael docela se *všemi nástroji* najednou! *Který je tedy pravý?*

Rok co rok činím přípravy, abych tu záhadu rozplet, rok co rok mi nestačí čas, něco mi přelítne cestou. Arci takové studium není vlastně ani mojí věcí: náleží hudebníkům; ale když ti jsou věru jako ta nehybná hlína! Nenašlo by se rozluštění docela hravě snad jinde? Malý dopisek například do St. Blois, kde svatá Cecílie je městskou patronkou? — Tam

mají přece snad nějaký určitý, pevný, zcela nepochybný názor! —

Návrh 272: „Zvolme sobě příhodnou národní hru pro nynější dobu!“ Já navrhuju pro nás Čechy co hru teď nejčasovější „Obrat!“. Vydal ji právě pan Brandejs.

Politický čtverák, tenhle pan Brandejs! On má vždycky takový nějaký nápad, mnohdy ježatý, vždycky časový! Nechci to vykládat ihned za politickou satiru, pakli nám právě teď ze zásoby svých her co nejdůtklivěji doporučuje „Hloupého Honzu“, „Koňskou dráhu“ a „Karikatury“, při kterých poslední hře zvláště to tak veškeré diváky baví, že na falešné tělo sází se pokaždé falešná hlava, — ale kozel mu přece jenom věř — když on je takový čtverák!

Nenechá si ujít ani jediné příležitosti a zrovna „hravě“ ilustruje všechnen ten náš český proud časový:

Když jsme se probudili a bylo nám do zpěvu a jasu, vydal „České zvuky“, v nichž národní naše píseň zrovna se perlí.

Když jsme cítili v každíčkém svalu svém sílu k činům a k závodění se světem, vydal „Dostihy“, vydal „Slavín“.

Když svět začal na nás pohlížet pojednou se zájmem a obdivem, vydal „Zlatou slovanskou Prahu“.

Když jsme hned pak zase zaráželi, se pletli, kolisali, nevěděli kudy kam, vydal „Hlemýždě“, „Bludné cesty Odysseovy“, „Velkou hru o pevnost“, „Hádání myšlének à la Cumberland“.

A teď, když trneme a vězíme, zdvihá ukazováček pravé ruky a volá: „Obrat!“

Čtverák! Má humór, věčně jasný a svěží. Není ale také divu, vždyť je u něho napořád jako v ráji! Samá jen hračka skvostná. Samé zlato a veselá barva. Samé bujně vrčící kolo a libě zvučící flašinet.

A což teď — teprve teď před vánocemi!

Včera jsem si tam výročně zašel, abych pookřál. Nedá mi to. Musím zase jednou tomu beránkovi stisknout hlavu, aby mečel, tím koněm si zahoupat, aby rolničkami zvonil, polechtat mouřenína, aby děti škrtil, a stisknout některé obzvláště půvabné panně měkoučkou ruku. Jedné za všechny — vždyť on je tam celý, tisícíhlavý „Děvín“ — a některé z nich nejsou

ani — no některé z nich jsou zrovna ještě, jak je fabrikant stvořil, — nerádno mládenci pouštět po nich oči! Však jsem si vybral pěknou — ó já mám gusto! Pohladil jsem ji po kudrnatých vláscích, vzal ji za bradičku, řekl jí několik komplimentů — což ona by to nebyla partie zrovna špatná — holka umí stát a sedět, zdvihá ruce a točí hlavou, má v šatníku troje hedvábné šaty, v prádelníku plno batistového prádla, náradí pro celý salón, záclony v oknech, papouška na bidle — mordiánská holka!

A ty věci po celém krámě — ty věci! „Kočičí společnost“, která pije kávu a ve sboru mňouká! „Venkovský dvůr“, na němž telátko bučí, kohoutek kokrhá, pejsek štěká! „Francouzský hokynář“, který na oslu sedí, kořalku pije a přitom po holé podlaze dokolečka jezdí. „Anglický lord“ v černých botách a černém cylindru, bílých kalhotách a červeném fraku, který nám do obličeje kouří, lorňonem si nás prohlíží — povídám: jen hubu otevřít a něco hloupě mluvit — hotový aristokrat!

Ach bože, být tu takhle pojednou — o padesátku mladší! Moci zakomandovat:

Návrh 273: „Půlstoletí at zmizí a já...“

Zrovna jsem se tam včera sešel s takovým šťastným, mladistvým pánem.

Roztáhl ruce a odevřel dlaně. Odevřel oči, jako by světy chtěl zhltnouti. Odevřel ústa na ty divoucí divy. Byl strnulý, obrácený narub.

Vzal jsem z bonboniérky „svoji“ panny drobounké cukrlátka a položil mu je zlehýnka do úst.

Ústa nezavřela se mu ani nad cukrletem!

△ V Praze 14. prosince

Jak známo, baví se lidstvo mimo plesy a divadlem, kuleč-
níkem a maxlem také ještě například všelijakými jubilei. Vy-
bere si nějakého člověka, který prý učinil něco „pro lidi“,
nebo nějakou událost, která je prý důležitá „pro lidstvo“,
a oslavuje ji. Vlastně a obyčejně chce mít špás — rozumíme ?

Tak například teď přednedávnmem slavili lidé osmdesáté
narozeniny Verdiovy. A při té příležitosti četl jsem v jistém
německém časopise: „Je až ku podivu, jak málo připadá na rok
1889 osobních i historických jubileí...“

Ta věta mě zarazila. Honem jsem vzal do ruky historický
kalendář. Výborná kniha, člověk v ní najde všecko, a vypadá
pak tak učeně... Ale — nenašel jsem, že by byli předkové
obmyslili rok 1889 zrovna tak bíděně... že by byl mezi roky
jakoby oukropečkem...

Jako se měří husí sádlo na žejdlíky a kanafasová příze podle
metrů, měří se památnost a sláva zase na století: $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$.
Také ale víc, nebo míň, nebo už v jakýchkoli zlomcích: zrovna
po hokynářsku. Verdiho slavnost například byla tedy $\frac{8}{10}$.
Jubileum „korespondenčních lístků“, slavené asi před dvěma
měsíci, bylo $\frac{2}{10}$. Jubileum „Horymíra“ v Ouhřeticích — za-
loženého před třemi roky — odbývané letos, dne 4. července,
a to „velice důstojně“, bylo $\frac{3}{100}$. A bude-li princ Schwarzen-
berg pozitří slavít čtrnáctidenní jubileum, že vynadal české
minulosti, bude to $\frac{2}{5200}$.

Nejmenší jubilantek. Ale dal snaživým lidem recept, jakže
sobě pomoci k jmenu: „Vezmi nějakou dobu slavnou nebo
nějakého slavného člověka, a vynadej tomu!“ — Přemýšlím,
komu vynadat ? Jakpak — Komenskému ? To byl také takový
člověk, před kterým celičský svět kloní se v hluboké úctě, kte-
rému i cizina nastavěla kovové pomníky za to, že prý byl „re-

formátorem“ veškerého moderního školství — hm, moderního školství — copak je do školství — a pak, vždyť byl ten Komenský potomek husitů, byl vypovězen z vlasti, toulal se všelikde světem — jakpak kdybych tedy řekl: „Komenský byl vagabund a fláma...“

Svrchovaný bože, — až je mně parno! Blasfémie — blasfémie! Nene, — ani satirizovat se nedá takový princovský způsob — chtěl jsem tu pronést přece pouhý jen vtip, a pojednou mi vypadlo péro z ruky, jak by mi je někdo vyrazil, horko mi skočilo na tvář — oči se rozpálily — ruce se chvějou — všemohoucí bože, s tím, co jsi vložil nejvznešenějšího do lidské duše naší, s tím nemají provádět se ani žádné zbytečné žerty, jakž teprv —

Ale dále — dále! Mimovolné intermezzo — já je zde nechám poctivě stát, a pokračujme si zase jen hravým tím dřívějším proudem!

Přeskočme hned na jubilanta až nejstaršího — jubileum 18 $\frac{1}{4}$! Je to římský císař Nero, rovněž pán vysoko postavený. Dal dne 19. července roku 64 zapálit Řím, kterýž pak hořel po osm dní, — té věci je tedy ta 18 $\frac{1}{4}$ stoletá paměť.

Také téměř všechna ještě jiná letošní jubilea starší vykazují nám ale samé jen staleté zlomky. Jubileum* 3 $\frac{1}{4}$ (r. 1564): úmrtí Michelangela, narozeniny Galilea Galilei. Jubileum 2 $\frac{1}{4}$ (r. 1664): zemřel Jiří Plachý, učený jezovita, hrdinný vůdce českého studentstva proti Švédům (19. dubna). Jubileum 1 $\frac{1}{4}$ (r. 1764): zemřeli Edvard Young, anglický básník, Pr. Crébillon, francouzský velký herec, Vilém Hogarth, malíř anglický, největší satirik tuhou a štetcem. Jediný Kvir. Kühlmann má číslici nezlomenou, jubileum 200leté; byl co protivník tehdejšího kněžstva upálen roku 1689 dne 4. října.

*Hrubý byl a nectil kněze,
už si ho kat v káfe veze.
Před vozíkem čerti čtyři —*

* „Jubileem“ jsou také *dny úmrtí*, jakkoli to divně zní. Ovšem — lidé nejásají tu snad nad smrtí, nýbrž nad celým životem slavným!

„Dostanem tě, duše štíří!“
za vozíkem čertů deset —
„Budem na rožeň tě všet!“

zpíval mu na cestu lidumilý jeho krajan.

Nejčteněji slavená jubilea jsou ovšem $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{1}$ stoletá. Čím dále k nám, tím více nahromaděno duševní i jiné dějinné práce, tím četnějších zaznamenáno životopisných i jiných dat.

Pamětní dny $\frac{1}{4}$ stoleté datují letos z roku 1864. Téhož roku zemřeli: socialista Pierre Jos. Proudhon, skladatel Jakub Meyerbeer, americký romanopisec Karel Sealsfield (rodilý Moravan jménem Postel, jemuž se zesnulý Alfred Meibner v rozmluvách s pisatelem těchto řádků obdivovával co „nejgeniálnějšímu romanopisci“ našeho věku), vynálezce tažených děl J. G. Bodner (co už vynález jeho od té doby vykonal dobrodiní!), romanopisec Michal Dostojevskij, proslulý pařížský kněhkupec Jiří Hachette, anglický národní hospodář John Mac Culloch a ruský hvězdář Bedřich Struve. — Z událostí pak téhož roku připomínám: Zřízení gubernských a krajských sněmů na Rusi. — Zrušení otroctví v Severní Americe. — Stěhování se Čerkesů z jich vlasti. — Stěhování se tajné polské revoluční vlády z Varšavy do ciziny. — Spojení Nilu s Červeným mořem průplavem sladkovodním. — Vydání encykliky Pia IX., že „moc církevní povznešena je nad mocí světskou“.

Paměti $\frac{1}{2}$ stoleté, datující z roku 1839. — Zemřeli: Josef Chmelenský, básník český; Jan Vitásek, hudební skladatel český; Ignác Fessler, „kapucín a — svobodný zednár“. — Narodil se: Václav Vlček, romanopisec český. — Událost důležitá: Dne 7. ledna dává Arago Francouzské akademii zprávu o světelných obrazech Daguerrových.

Paměti z roku 1789. — Narodili se: Frant. Gabelsberger, zakladatel německého těsnopisu; Mor. Kotzebue, ruský cestovatel kolem světa; Fr. List, národní hospodář; Mik. Chmelnicki, ruský spisovatel veseloher; James Cooper, romanopisec, miláček mládeže; Jos. Mayseder, skladatel hudební. — Zemřel

abbé de l'Épée, slavný učitel hluchoněmých. — Události roku 1789...

Ano, *události roku 1789!* Žádný jiný rok celého, ruchuplného, „velikého“ století není jimi ani zpovzdálí stejně bohatý! Můžeš ty obsažné děje sledovat téměř den za dnem!

28. dubna: První povstalecké hnutí ve Faubourg St. Antoine.

23. května: Šlechta francouzská vzdává se svých výsad.

17. června: „Třetí stav“ prohlašuje se za shromáždění národní.

13. srpna: Král francouzský přijímá přijímá „obnovitele francouzské svobody“.

22. srpna: „Lidská práva“ ve Francii proklamována.

23. srpna: Svoboda tisku ve Francii dekretována.

Atd. — atd.! Rok Veliké revoluce francouzské. Na jehož oslavu pořádána letošní výstava světová — „největší čin, jehož dokázalo lidstvo, co svět světem stojí!“ Tak veliký čin, že zapomínáno i na sám podnět, na velkou tu revoluci — nebýt výstavy, co bylo by vyšlo letos o roku 1789 rozsáhlých spisů, co by bylo o něm se napsalo a pojednalo vše do novin!

Teprv nyní sbírá se jaksi činnost spisovatelská, dosud oslňovaná slunečním leskem výstavním. Ale chytá se už jen cípečků, jen drobností roku 1789, jako by cítila, že jí už nestačí na více času.

Chcete snad jednu tu drobnost?

Bylo to za říjnového odpoledne téhož roku 1789, kdy královskou poštou přibyl mezi jinými cestovateli do Paříže mladý muž, uteklý z domova, a sice uteklý před kněžským stavem. Přišel „s prázdnou“, hledaje výživy a štěstí.

Našel té výživy — co básník a zpěvák pouličních písní. I vždyť ho znáte — vždyť je to Ange Pitou, hrdina Lecocqovy operety — Angotky, ano, Angotky! —, při níž se tak chválí, že je pravým, podrobným obrazem tehdejších dějin!

Rok 1789, rok krve a hrůzy, minul. Přišla vláda direktorů, kvasících na útraty lidu. Až lid podnikl boj také proti direktorům. Vřava zápasů vlnila se ulicemi den co den, a nad ten hlomoz vynikala den co den úšklebná, posměšná, ostrá píseň Pitouova:

*Chci vám zpívat o tom věku,
když kdy seděl na člověku —*

začínala první píseň Pitouova, a tím „koněm“ byli direktoři, do nichž Pitou sypal pak denně nové šípy z veršovnického toulu.

Současníci připisovali Pitouovi politické zásluhy značné. Zrovna jako se teď pařížskému zpěváku Paulusovi připisuje, že on vlastně svými písněmi způsobil pád boulangismu.

Žádná otázka: posměšná politická, třeba tedy že jen pouliční píseň je mocna! A objeví se, zahvizdne vzduchem ihned a při každém mocnějším politickém ruchu. Je jaksi měřítkem ruchu toho. Slyšeli jsme ji sami roku 1848, slyšeli v prvních letech šedesátých.

NÁRODNÍ LISTY 15. prosince 1889

Píšu již:

△ *V Praze 28. prosince*

Přešel 6. prosinec, den svatého Mikuláše, patrona vody (to povídá pan Zíbrt o něm — já ne, já bych se neodvážil tak urazit svatého Mikuláše), přešel 14. prosinec, den svatého Spiritiána, patrona piva, přešel 24. prosinec, den Adama a Evy, patronů punše („Adam citroun, Eva cukr“), a přejde také ještě 31. prosinec, den svatého Silvestra, patrona šampaňského, a už jsme se propili věru tím prosincem celým! Rok 1889 je v koncích.

Usednu si zase do koutečku, tamhle k almaře, sepnu ruce přes břich a začnu palce točit. O sobě přemýšlet nebudu, to ne, s takovými maličkostmi se zanášet — škoda drahého času! Také ne o milovaných bližních — poctivých je mezi nimi pořád stejně málo, darebáků je pořád stejný houf. Ale tak o světa běhu — o celém roku 1889. — No — nebyl zrovna z nejhorších! Jen ať se ještě těch několik hodin drží a řekneme — člověk nerad chválí — řekneme: pasábl! Leckdy jsme se na něj sice škaredili, leckdy se nám ledacos nelíbilo na něm; ale když se tak rozhlídneme — povídám: pasábl!

Především se mu musí přiznat: měl svůj ráz. Osobitý, jednolitý. Pařížská výstava vdechla mu jej hned na počátku a udržela do samých konců. Až do těch svatých, tradicionálně zapevněných, rok co rok stejných, tisíciletým jassem ozářených dnů vánočních! — Byly tak ještě dva tři dny do Štědrého večera, když jsem si zašel k divadlu na Ovocném trhu; tam vánoční trh je vždycky nejživější. Stolek vedle stolku, stan tam zase vedle stanu. Ale na jednom z těch stolků zboží neobvyklé: téměř metr vysoké papírové, zelené „Eiffelovy věže“ a dole pod nimi, mezi oblouky jejich, umístěny — jesle. Ježíšek se roku 1889 obrodil lidstvu tedy ve znamení světové výstavy! Může-liž být myšlenka poetičtější a dojemnější, naivnější, a

přece hlubší! A poeta stál tu vedle, zkřehlé ruce v kapsách u kalmuku, zimu a hlad na zmodralé tváři —

Ondyno na tomto místě kolega ve fejetonu naříkal, že prý poezie hyne. Ach, pane kolego, nehyne! A nevyhyne, dokud bude žít jediný člověk! Pak teprve — vždyť to znáte —

. *vykročí ze světa*
poslední člověk — poslední poeta! —

Rok 1889 tedy nebyl zrovna zlý. Jakýpak asi bude rok 1890! — Čtenářovo oko vpíjí se do mojí tváře, čtenářovo ucho visí na mojímu rtu. Ale ničeho neuvidí, ničeho neuslyší čtenář! Já zůstanu jako uzavřená kniha. Pokrčím nanejvýš rameny a řeknu: Nevím! Ať sebou čtenář pošukubává sebezlostněj — nevím a nevím!

To tak — já budu prorokovat! Už v bibli odměňovali se lidé prorokům napořád špatně. A pokračují v tom dodnes. Virtemberský farář Stieffelius prorokoval konec světa — konec světa nepřišel a farář byl bit. Haličský farář Hobza prorokoval zase, že letos bude veliká úroda, — veliká úroda nepřišla a farář byl bit. „Nebude dobře a nebude zle,“ by musil potouchle prorokovat člověk, aby nebyl bit. K tomu já se nesnížím.

To se rozumí, že ledacos vím. Ba já vím mnoho. Ale nepovím. Ať si čtenář předpovídá jednou sám.

Ať vezme například stoleté kalendáře a pročítá se jimi!

Stoletý počasový: Rok suchý, ne však příliš suchý! — Už má čtenář tedy něco.

Stoletý dějinný: „11. únor 1790. Sešli se o své újmě stavové čeští a složili list k císaři Josefu II., obsahující žádost za obnovení zemského zřízení.“ — Čtenář se může dle toho honem rozkročit a už prorokovat: „Dne 11. února 1890. V české šlechtě ruch a nadšení, jak když se staré víno kvasí. Aniž by byli ku sněmu svoláni, sejdou se zástupcové bývalých českých stavů, aby porokovali o neporušitelnosti českého státního práva, aby požádali za slavnou korunovaci...“ atd., — no vždyť ji čtenář přece zná, tu ohnivou českou šlechtu!

Nebo ať vezme si čtenář něco už hotového, některé z těch proroctví tištěných, rozdáváných navštěvovatelům pařížské výstavy! Jedno z nich mám tady ve své ruce, dobrý přítel mne jím odtamtud překvapil. Je zajímavé, velmi obsažné, určité: „Konec světa ve čtvrtek dne 11. dubna 1901.“ — „Velké vojny 1890 a 1891.“ — „Rok 1894, ve čtvrtek dne 5. března, nanebevzetí 144 000 křesťanů, živých.“ — „Světová vojna od ledna do srpna 1897.“ Atd. Roku 1890 tedy vojna.

Nebo ať čtenář pozoruje nebeská těla a počítá trochu dle toho sám!

Vládoucí planeta je letos *Mars*. *Bůh* vojny. — Jak čtenář vidí, pořád se nám ta vojna plete mezi prsty! Neříkám, že tedy *musí* být, — ale pozor! Z počátku 1890 nalezá se Mars ovšem klidně ve souhvězdí Panny — v tom souhvězdí on je nejradš — ale pak! Pak hned nastanou všelici „dnové kritičti“, a bude těch dnů mnoho! Dne 1. března Mars bude na Štíru. Dne 23. dubna bude v Hadonoši. Dne 5. července bude na Váhách. Dne 1. září postaví se znovu do souhvězdí Hadonoše. Dne 1. listopadu stojí docela už v souhvězdí Střelce. Zlé dny — tuze zlé — ovšem snad odejdou přece bez té předpovídáné vojny, ale — —

Konečně — arci — copak by bylo vlastně tak zlého na nějaké vojně! Jsou lidé — filosofové a lajtnanti —, kteří říkají: vojna není neštěstí, ta je požehnání. Moltke vyjádřil se docela kdysi, že „vojna je jedním ze základních řádů nebeských“. A profesor dr. Lueder v Erlangách praví ve svém díle o mezinárodním právu: Vojny jsou pro lidstvo pravým dobrodiním. — Vojna vychovává lidstvo. — Rozšiřuje vzdělanost. — Bez ní by nebylo pokroku. — Vědy a uměny, obchod a průmysl květou na základě jejím. — Poezie, malířství, sochařství a stavitelství přišly by bez ní o své nejkrásnější výtvoř. — Národní blahobyt vojnou se množí a vzrůstá — —

Vidím, jak čtenář mezi čtením mimovolně klade palec pod ostatní sbalené prsty, jak pojednou zdvihá pěst —

Copak jsem to nahoře neřek? — Nic nebudu prorokovat!

Budu o nastávajícím roku mluvit asi tak jako vimberecký kalendář.

Povídám: Rok 1890 začíná 1. lednem. To dělá stejně jako veškerá leta předešlá, z čehož vidno, že je přímým, pravým jejich potomkem. Je to obzvláštní zvyk, začínati stejně a pokračé zase tím 1. lednem, dnem tak nepříjemným, dnem bolení hlavy, dnem hrozných novoročních diškrec, dnem přicházejících účtů atd., ale je v tom nepopíratelně ukryta moudrost: Nový rok nás nehýčká, nekazí, on nás zvyká na věci trpké, dá-li nám později pak přece něco sladkého, jsme za to alespoň vděčni...

Po hltavém lednu přijde hltavější únor. Činže, masopust... proto má únor jenom 28 dní... kdyby ale měl ještě míň, asi tak 8, byla by míra teprve trochu pravá...

Po únoru přijde březen, jaro. Po jaru leto. Po letu podzim. Po podzimi zima. A dne třetího této zimy — uvidíte — bude Štědrý večer. Den svatý. Den velký. Plný divů a zázraků. O Štědrý večer, v noci od 11—12, rozumíme my Čechové i zvířatům. Kdybychom my Čechové rozuměli jednou také sami sobě — Ježíš-Maria-Josefe, to by byl *Hod boží!*

Bože všemohoucí, — vždyť jsem to povídal! Řekl jsem to paní S., kteráž už před patnácti lety chtěla mi dát svoji jedinou dceru, a snad by mi ji dala ještě dnes, s níž jsem tedy v poměru naprosto srdečném. Řekl jsem to dobrému D., s nímž jsme se pohlavkovávali, už když jsme chodili do normálky, a udrželi si přátelství stejně vřelé po dnešní den. A řekl ctihodnému panu P., c. k. radovi na odpočinku, vznešenému hodnostovi, jehož bych snad ani nedovedl klamat.

„Chřipka“ — povídám — „co chřipka!“ — První pád: chřipka, druhý pád: chřipky — „zlý chřipka“ se neříká, říká se „zlá chřipka“ — tedy ženské pohlaví — *ženská!* „A když je to ženská,“ dodal jsem samolibě, „uvidíte — já ji dostanu — já jsem mívával štěstí u ženských...“

A šel jsem domů a jen jsem si ulehl, už tu byla! Ach, jak jsme se objímali! Jak spolu chvěli! Celý týden mi byla věrna — to je na ženskou dost! A nebyt doktora Michla — — No, já na něho nehubuju. „Cti lékaře pro potřebu; nebo i jej stvořil ten Nejvyšší“ — dí Sirach 38, 1. A kdo čte vůbec Písmo svaté, ví, že pánbůh stvořil pány lékaře, „aby sám ctěn byl v divných věcech svých“, že on dal jim „umění hořké vody oslazovati dřevem“ a „díla jejich že jsou člověku někdy potřebná“. Děj se tedy vůle boží!

Arci, tou myšlénkou jsem se těšiti nesměl, že s chřipkou prodělávám veškeré rozkoše snad sám a sám. Měli ji prý také přemnozí jiní. Dle novin mělo ji v Praze a na předměstích docela 322 675 lidí, o 14 862 víc, než v Praze a na předměstích vůbec lidí žije. Ale v tom bude asi také kus té naší chlubitosti české! U nás chce být už jednou každý hned něco vyššího, něco vzácnějšího, a tak mnohý, který asi sotvaže měl kousek pořádné rýmy, denně třikrát kýchnul a navečer nerozeznal, je-li pivo mla-

dé nebo staré, dal se už ouřadně hlásit co skutečný nefalšovaný „morový“ chřipkář! Dejme ostatně tomu, že ji skutečně měl, ba že ji všichni měli, — já nežárlím ani tenkrát: vždyť jsem měl já zcela nepochybně svou, a každý jiný také zcela nepochybně svou! A kdyby byl třeba milión chřipek, *každá je jiná!* Všemohoucí přirodo! Ach, co by to bylo za rozkoš, kdyby takhle každý chřipkář popsal nám tu svoji! Kdyby se ještě pozdnímu potomstvu zachovaly veškeré ty pocity — —

Ať sebou čtenář neškube! Ať nevolá: „Copak tě všichni čerti — — já už mám na tvójím žvástu dost — přijde mi tu, když už je po chřipce, jako s křížkem po funuse — —“

Aby čtenář věděl: já si píšu, *co chci!* To se rozumí: já budu mít chřipku, a já si jí nepíšu — he? Mezitímco já se ve chřipce svíjím, píšou si moji kolegové hezounké fejetony o ní, a když se uzdravím, budu já držet hubu — ne? I jen ať se čtenář cvičí, bývá to člověku dobré, čísti o věcech minulých — já například čítám vánoční inzeráty schválně vždycky teprv až někdy ku konci března, a škodí mně to? — neškodí! — ještě se ten člověk nenarodil, který by směl říci, že k Štědrému večeru dostal ode mne nějaký dárek — —

Nono — vždyť já to zrovna zle nemyslím! Vždyť my se s čtenářem nerozhněváme! Jsem trochu popudlivý, trochu hrr — —

Ale — měl čtenář taky chřipku? Nu tak co? — jak? *Krásné*, není-liž pravda!? Rozkošná upomínka! Když tak zrovna o půlnoci člověkem začala zimnice lámat. Když po celou řadu dnů svalům bylo, jako by odpadávaly od kostí. Kříži, jako by ležel v kyselém láku. Mozku, jako by právě byl dostal řeznicovou palicí. Když jazyk vypadal jako chlupatý štucl. Oči jako dva brambory. Tváře jako dva hadry na utírání prachu — —

Člověk ani věru nevěděl, ke kterému svatému honem se modlit, jen aby se to nestalo zase až *příliš krásné!* Zdali k svaté Bibiáně, kvůli hlavě. Neb k svatému Kvintýnu, kvůli kašli. Nebo k svaté Lucii, kvůli očím. Nebo k svatému Vojtěchu, kvůli zimnici. Nebo k svatému Vavřinci, kvůli kříži. Nebo k svatému Brikcímu, kvůli břichu. Nebo k svatému Janu Ev., kvůli nohám. Lidé si pomáhali tedy zcela všeobecně

tím, že buď se modlili k svatému Cyriáku, který vodí „démona“ na řetěze, nebo docela ke čtrnácti svatým pomocníkům — ať už pak pomůže, kterému se právě líbí! Ale mně se zdá, že na pravé uhodil jenom ten švec od Svatého Petra! Ten říká na chřipku zrovna jako na stříle:

*Chodili chřipky, chřipáci
po horách, po krajinách;
potkala je svatá Apolena,
ta se jich tázala:
Chřipky, chřipáci, kam jdete?
„My jdeme k Novákovům
mozek jísti, krev pítí,
maso dráti, kosti lámati...“ atd.*

Moje tetička se jmenuje totiž Nováková, a ta měla chřipku a zavolala si toho ševce a pak mně to všechno řekla. Libovala si: dala ševci jenom dva šestáky a hrnek kafe — tuze si libovala!

Ať se ale člověk už tedy modlil, ke komu chtěl, tolik je jisto: dnešního dne jsme my Pražané všichni daleko lepší, daleko dokonalejší, nežli jsme byli dříve! Nestáli jsme věru už za nic, abych tak řekl! Byli jsme hříchy obšpikováni, že jsme vypadali jako do trouby připravený zajíc! A dnes — dnes jsme zrovna jako holubice bílá! Vždyť jsou nemoci lidem očistou, hlásají nám pomíjivost a marnost pozemských věcí, cvičí nás v trpělivosti, v odevzdanosti a v lítosti, nutí nás, bychom se přichystali na věčnost, — atd. — atd.! Nestojí psáno: „V čas nemoci ukaž obrácení své“ —? Řiď se tedy, Pražane, hezky podle toho — až se uzdravíš, budeš beztoho asi zase ten starý!

Teď už se nám jenom jedná, odkudže se chřipka vlastně tedy vzala? Jeden praví, že posla právě z těch hříchů našich vlastních — „Kdo hřeší, upadne v ruce lékařův.“ Druhý ale zase tvrdí, že chřipka, jako vůbec nemoci všechny, je následek hříchu hned prvotního, a nadává Adamu a Evě. A já povídám: Vy jste oba hloupi!

Chřipkou je vinna — politika. *Něco se pánubohu na naši politice nelíbí* — s dovolením pana státního návladního! A kdykoli pánubohu nelíbí se politika některého národa, pošle mor. Král David dal například proti vůli Hospodinově sečísti lid, a ihned „dopustil Hospodin mor na Izraele od jitra toho až do času uloženého, a zemřelo lidu sedmdesáte tisíc mužů“!

Nelíbí, povídám! Není mu — o tom dnes už nemůže být pochyby — není mu *dosti česká!* Dáváme se po Jeho jasném náhledu příliš odjinud „influencovat“ — poslal tedy na nás *influenzu* — “

A pošle, uvidíte, letos ještě mory jiné! Začalo to Novým rokem, začalo *influcí*, a teď —

Na *staro-* lehne *imprudenza* čili nepředloženost, *improvidenza* č. neopatrnost, *inkonsekvence* č. nedůslednost, *impotenza* č. bezmocnost;

na *mlado-* — *insenescenza* čili k stárnutí naprostá neschopnost a *impoenitence* č. všelikého pokání velká nedostatečnost;

na *Němce* — *inflorescenza* čili tonutí v květu a blahu;

na *vídeňskou žurnalistiku* vůči nám *inclemenza* čili tvrdost, *insolence* č. hrubost, *intolerance* č. nesnášlivost, *impertinence* č. nestydatost;

na...

a cože *na mne*? I ty můj bože, — já už toho mám beztoho dost! Už od několika let mne moří takové všelijaké mory! Alespoň jednoho z nich kdybych se mohl zbavit — jenom na rok — na dvě leta —

Tamhle na druhém stole leží houf nejrozmanitějších listů. Novoroční účty, upomínací listy, hrozící dopisy...

Rád bych jim vyhověl — rád — třeba všem! Duše je volna — ale kdykoli chci ruku zdvihnout —

Všemohoucí bože, — takováhle *insolvenze* — to je ve světě *nejukrutnější nemoc!*

NÁRODNÍ LISTY 26. ledna 1896

△ V Praze 8. února

Byl to leden! Jako couravý psotník. Den za dnem tak líně, tak nemocně odvíral víčka, a každý okamžik se zdálo, že už zase mu zapadají znova. Déšť bez přestání stříkal, vítr skučel a bědoval, vzduch byl věčně vlhký a nezdravě zimavý — nikde kousek slunce, nikdy trošek zdravého, praskavého mrazu, a člověk — člověk se v tom ve všem potácel jako pitomá ovce.

Zrodila-li se vůbec nějaká myšlenka, vzbudila-li se nějaká touha, bylo to jen: „Pryč — pryč odtud! Honem někam za sluncem! Ach tam dolů ku zlatému jihu!“ Tam, kde je nebe tak modré! Kde je slunce tak skvoucí! Kde je vzduch tak čistý, kde zrak volně se nese do vzdálenosti dvaceti mil, kde čich je opojen citrýnovou vůní a kde vlasaté, dlouhé jehličí jižních sosen zvoní do ucha tak bájujně, jakoby z minulých věků, jakoby odněkud z netušené, ze světové dáli — —

Dvacet let se mně nechtělo odtud — teď, být jenom zdráv, ani okamžik by bych neodolal! Poprvé v životě bylo mi ve vlasti teskno a ouzko! — Snad ani ne ve vlasti — snad jenom v Praze — někde na maličké, chudé vesničce české byla by ta tesknota třeba pojednou ze mne spadla. Ale ta Praha — „to srdce země“! Člověk přikládá ucho k tomu srdci — a uvnitř ticho, až mrtvo — žádné proudění živoucí krve, žádný tlukot silný, jasavý — —

I vždyť já nemyslím tu ani na poměry vůbec politické! Na ty, při nichž bych musel slova dbát a o nichž podivným způsobem nesmí prý se „při nynějších poměrech ani mluvit“! Ó ne, načpak bych o ty zavazoval — já mám věru už dost na té naší sbírce pro Husův pomník —!

Krásná sbírka zase, což je o to! S účelem tak vznešeným, že mu není tak hned rovno. Poklona to před jedním z největ-

ších mužů lidských dějin! Pravá modlitba k bohu, jenž vložil tolik vznešenosti do lidské duše! Řev mužných prsou, odpovídající za urážku spáchanou na svaté pravdě!

A také celistvý průběh sbírky může nás plnit pýchou. Můžeme znovu bez fráze říci: necht' se číms podobným vykážou jinde — třeba u národů velkých! Sbírká na Husův pomník je národu ku cti —

Jenomže — pouze *části* národa ta sbírka je ku cti! Prohlížejte si její seznamy denní. Hleďte Prahu. Prahu — „to srdce země“. Hleďte tam naši inteligenci. Ty tisíce lékařů, profesorů, advokátů, spisovatelů, umělců, nakladatelů, úředníků, inženýrů, stavitelů — ty tisíce, které „sobě“ teď národ zase už odchoval, jimž svým strádáním, svojí prací, svojí silou opatřil výhodné poměry životní, čestné postavení, naděje se do nich, že jsou semenem, z něhož vzroste mu zase bezpečná, veliká budoucnost, — ó prosím, hleďte je — a najdete-li ze sta jich alespoň pět, kteří se přihlásili do řad našich, tedy — —

A tím je vlastně už řečeno všechno a mohl bych přestat. „Se strnulým okem, se zkamenělým rtem.“ Co také ještě říci? Že všichni ti páni významu „Husovy sbírky“ rozumějí, o tom není pochyby! Že mají tedy „svoje“ příčiny, je jasno. A že jsou ty příčiny jenom hmotné, je nejen domyslné, nýbrž známo.

Ó ano, oni pánové X., Y., Z. a Ž. velký časový význam té sbírky cítí! A kdyby doposud nebyli pocítili, dějiny posledních dnů, nejnovější situace naše *musila* by cit ten konečně vzbudit! Ale ty můj bože, — když jsou to takové věci! Máme u nás dvě strany: jedna je pro úctu k Husovi, druhá je proti, ať už nepřímě, nebo přímě. Tahle má vliv větší, ve mnohém teď rozhodný. A může člověku škodit. Je také bezohledna. Záleží jí houby na tom, poškodí-li zároveň věc českou, — ono jí vlastně na celé české věci pranic nezáleží —

A tu je tedy snad dobře, když nezáleží těm mocnějším, aby nezáleželo také menším. Vždyť je omluva: „Ejhle tamti!“ A druhá omluva vzájemná, prostá a jasná jako abeceda: „Když se neblýskají svým přesvědčením ti od A do O, pročpak bychom se měli blýskat my od P do Ž? Škodilo by nám to! Pro lékaře by si ten onen bohatý pacient neposlal. Profesor by do

vyšších diet nepostoupil. Advokátovi by „straničtí“ odpudilo „strany“. Spisovatel musí hledět, kterýže časopis za práce mu platí honorář. Umělec — „umění je světové“, povznešené nad otázky národní. Nakladatel potřebuje reklam a „nesmí si to se žádnou stranou zkazit“. Úředník je prý pod komandem, po kterém by se úředník Němec ovšem starého čerta tázal. Inženýr, stavitel — viz: lékař, advokát — atd.!

Arci že všechno to našeptává jenom zvětšující strach, že je to domysl, nebo i jen výmluva pouhá! Zcela osamotnělému jednotlivci třeba by se mohlo něco nepříjemného tu onde přihodit — ač i tomu dnes už jenom v praskrovné míře — hromadné ale inteligenci, přesvědčení svého netající, nemůže se na tom světě stát už pranic! Alespoň nic, co vskutku by stálo za řeč. Jenže naši páni jsou většinou takoví, že za svoje přesvědčení neobětují vůbec *praničeho!* Ani jediného mastného oka na polívce! Ani jediného pohledu nebo úsměvu! Aby je takhle někdo považoval za národní „ultra“! Aby se snad ušklib, pousmál — to by bylo ukrutné pro ně!

Svrchovaný bože, copak se to vlastně děje s tím naším českým lidem!? Dokud Čech žije v chudé své chaloupce vesnické, v skromném domku maloměstském, je citlivý, vlastenecký, statečný, obětovný; jakmile ale vyjde si za vzděláním vyšším a stane se „pánem“, obratem ruky už v národním ohledu nestojí za nic!

Toť není už ani „kultura lidí“, toť „kultura melounů“ — padesát jich nařízneš, než přijdeš na některý, který za něco stojí!

A jsou i takoví, jichž nelze srovnat ani už s tím vodnatým ovocem, — jsou to už jen pouhé narostlé houžve — metly, provazy vlastního lidu —

Nu ano — ano — my všichni víme: život českého vlastence není příjemný. Málokdy mu zazáří paprsek jasný. U nás je boj sice jenom drobný, ale nekonečný — snad i muž nejlepší chvílkami pak chabne. Jenže — zase se vzpruží! Jeť pravda, co básník dí: „Velkou obět vykonáš snáze za hodinu než tisíc malých obětí za dlouhou dobu,“ — ale co je to všechno platno, když už jednou boj náš je právě takový a když žádá si

napořád ještě těch obětí malých, neomrzělých! Není to s nimi přece jen tak zlé, při pomoci vzájemné a vůbec při lásce k vlasti.

Ba i k tomu přitakuju: jsou u nás chyby. A právě člověk inteligentní chyby ty spíše vidí, ostřeji cítí. Ale ty chyby jsou — *naše* chyby. Je-li na českém národě nějaká vada — *my sami* jsme ten národ! Polepšme se tedy!

Vadou je například hnedky ta inteligence naše — avšak — já už se nebudu opakovat — tolik vím, že mně ta inteligence vynadá už za ta moje posavadní slova! Prosím, prosím — třeba do foroty!

A že na Husův pomník přece jen ničeho nedál

„Vždyť by se zdálo, že potřebuju jeho kázání —!“

Nu — toho mně je a bude upřímně líto! Nejednat se při *Husově* pomníku o to, mnoho-li kdo dá, nýbrž aby dal *každý!*

Každý aby se přihlásil se svým srdcem českým!

NÁRODNÍ LISTY 9. února 1890

— Ach — kdyby čtenář dovolil, abych dnes praničeho nemyslel! Abych se postil doopravdy a také duševně „hubu sušil“! Abych nevzal jediného „pikantního“ nápadu na jazyk! Abych sice mluvil, ale jenom slova „neslaná nemastná“, a přitom myslel pořád míň — pořád míň — ještě míň — už jenom tolik — — ech, když mne to namáhá, myslet až tak daleko — — — achich!

Já se postím náramně rád. Půst je pro mou českou náuru — inu jak by jej ulil! Říká se, že ze všech lidí na světě nejlíp se postit umí Hindu. A pak prý Rus. Hotové onuce, slepá štěňata, zelené šišky proti nám! *My Čechové* se postíme na tom světě nejlíp! Nejen v těch předepsaných časech, nýbrž po celý rok — po celá desetiletí — po celá století — po celou řadu věků — a když už hlady zrovna scípáváme a stojí tu někde mísa opravdu plná, my trkneme tak pitomě do ní, až všechno z ní kecne, — inu — „Také telátko skáče po nivě pro radost Hospodinu!“

My Čechové máme ale vskutku také nejvíce práva se postit! Veškeré podmínky pro sušení huby jsou u nás v pořádku přímo vzorném. Kladu zde ty podmínky postu prostě a svědomitě dle dr. Innocenta Antonína Frencla, každý čtoucí Čech sám nechť si pohlidne na ně a promyslí s pýchou.

Postiti se máme:

1. na znamení zármutku nad spáchanými hříchy;
2. pro utrpená neštěstí;
3. v čas nouze;
4. když nás nepřátelé pronásledují;
5. aby pánbůh konečně hněvu svého od nás odvrátiti ráčil;
6. kdykoliv jsme před důležitým podnikáním — nu a nejsme my napořád *před* důležitým podnikáním? Nemáme my napořád býti zarmoucení nad smrtelnými hříchy, jaké páchá-

me na národu a vlasti? Nemusíme — ale, jak povídám, ať každý Čech čte si to sám, ať i sám si to všechno — totiž ovšem — není-li přespříliš líný!

A my tedy vskutku také s pýchou můžeme říci: „Umí-li kdo ve světě *pravým způsobem* se postit, umíme my!“ Zcela podle vůle Páně! Nepraví pánbůh u proroka Izaiáše: „Zdali to jest takový půst, kterýž jsem vyvolil, aby přes den trápil člověk duši svou? Zdali aby zkroutil hlavu svou a prostřel si pytel a popel?“ A u blahověsta Matouše: „Ty pak, když se postíš, pomaz hlavy své a tvář svou umej!“ — ? Ó ne — my Čechové netrápíme duši svou! Ó ano — my Čechové mažeme hlavy své, a to pomádou rezedkovou, a mejeme tváře svoje, a to vodičkou kolínskou, a vážeme si před zrcadlem hedvábnou kravatu bálovou — před tímtéž zrcadlem, před kterým roku 1890 měli bychom sami sobě vlastně nafackovat — —

Ovšem nemůže ani u nás po celý rok půst býti stejný. Také my sobě přejeme trochýtku změny, chceme mít odstíny, odrůdy, sezóny, masoposty, čtyřicítidenní posty atd. Vědomí nutnosti té přešlo u nás i v národní píseň a nabylo básnického tvaru ve slovích: „Napřed přijde masopůst, potom přijde, přijde půst — —“

Masopůst letos tedy už odlít? Nesplnil bohužel zcela těch nadějí, jaké se do něho kladly. Staré zase jenom tituly, staré zas třídy — bál řezníků, bál studentů, bál inženýrů, bál ševců — nové nějaké roztřídování, o jakém se mluvilo: bál modrookých, věneček kulhavých, zástěrkový večer dlouhých či krátkých, ples poctivých, réunie darebáků — nestaly se skutkem. Také se letos nezavedly ještě ty nové dámské toalety bálové: salónní černé fraky, hedvábné černé spodky do bílých punčoch — lidé si slibovali velmi mnoho už od té toalety, ale Strauss se opozdil, nepřivedl dotýčnou svoji operetu ještě na jeviště, a krejčovská novinka nepřešla tedy, jak se doufalo, ještě z jeviště do života a z Vídně do Prahy.

A odlítly už i „ostatky“, a to bez nápadů zvláštních! Lidé už snad ani nemají vtípu! V Praze byl letos jediný člověk vtípný, ten pan kněhkupec, který v době „ostatků“ vyložil ve své skříni velikou, patrně extra objednanou ilustraci písně:

„Pozdrav pánbůh!“

Jenom lehýnce kývněte hlavou, pousmějte se třeba i trošku, řekněte krátce: „Dejž to pánbůh!“ a dost!

Vaše právo je o třetí neděli postní, jež zove se „Kýchavná“, „kýchat“ čili „kajchat“ a mojí povinností jest říci: „Pozdrav pánbůh!“ Oba máme odpradáвна přitom už pravidla předepsána: Vy „kajchajíce“ musíte „nahnouti se stranou“, také toho nečiní s přílišným zvukem a nečekati nápadně na moje pozdravení — já pak mám lehýnce nadzvihnouti klobouk a vyřici svoje pozdravení beze křiku, ano i s ponížeností, „obzvláště jestli ta druhá osoba je vážnosti veliké“. A čtenář je pro spisovatele vždycky vážnosti veliké.

A teď, kdybych byl špatný člověk, mohl bych vypravovati o papeži Řehoři, o moru roku 590 v Římě, a ještě o jiných „kajchání“ se týkajících věcech, které čtenář čítával už co pramalinký čtenář. Ale já nejsem špatný člověk a nebudu vypravovati o papeži Řehoři a o moru roku 590 v Římě! Proto zůstane přece arci pravdou, že „kajchání“ je už věc prastará a že pozdravování i děkování při něm nalezáme za všech věků, u všech národů. Učenci nevědí si s tím rady, mají tisíc výkladů pro to a každý je hloupý. Dám jim pokyn, aby se dostali na výklad rozumný.

Divocí domorodci američtí — to je známo — při kýchnutí vzývali slunce. A já povídám: *všechno* naše pozdravování a děkování při kýchnutí, ať už u národa kteréhokoli, je zbytek *klanění se slunci*.

Důkazem jsou *za prvé* veškeré, skoro vesměs *věstecké* pověry: kdo kýchne při východu z domu, dobře na obchůzce pochodí — kdo kýchne zrovna před cestou velkou, dobře se mu cesta zdaří — kdo hodně kýchá jmenovitě o neděli „Kýchav-

nou“, potěší se z dlouhého života — a když někdo kýchne, což neříká se: „Že je to pravda!“ — ? — nedovolává se tu člověk jasného nějakého svědka, ba samého *zdroje* všeho světla, vší pravdy ?

Za *druhé* je důkazem to přesvědčení obecné, že kýchavka vůbec je zdravá, že čistí mozek atd. Všechno zdraví váží ale člověk ze slunce — „slunce studna všeho zdraví“ —, a řekne-li se: „Pozdrav pánbůh!“, míní se tedy: „Pozdrav tě bůh slunce — slunce božské!“

A *třetím*, nejpádnějším důkazem je, že neděle „Kýchavná“ připadá *zjara*. Zjara se „budí“ slunce. Zjara všude po světě, také u nás, oslavovali slunce. Sešli se pod širým nebem, procházeli se v jasné sluneční záři — v tu dobu bývá ale slunce nejsilnější, vlastně člověk po zimě pro ně nejcitlivější, a je známo, když slunce člověku nenavyklému chvíli na čelo nebo na záda svítí, že člověk kejchá, — i začal při slavnosti té kýchat i už člověk tedy kterýkoli — a kýchal po něm ihned člověk druhý — a dvacátý, padesátý — a dělalo to pohanům nekřesťanský špás — a nazvali jsou proto tu slavnost svoji slavností „kýchavnou“ — a — —

Račte odpustit — musím si odpočinout! Mluvím-li moudře, mne to hned dusí! To já spíš vydržím od rána do večera drmolit hloupost za hloupostí než —

Ale omluvou mojí je, že jsem chtěl čtenáři sloužit, jak právě se na „*třetí postní*“ patří. Beztoho jsem mu v dluhu: trochu jsem zanedbal tu „*druhou postní*“. Neděli „*Pražnou*“. Čtenář měl v neděli tu delektovati se „*pražmem*“ a „*pučálkou*“, a čtenář nevěděl ani, jak se to strojí. S „*pražmem*“ pomohl sobě ovšem: popsalť jsem výtečné to jídlo před pěti — nebo to bylo před sedmi lety ? — čtenář vzal zkrátka dotýčný ročník Národních a tam si to našel. Ale pro „*pučálku*“ neměl ode mne ach! poučení ještě žádné! Opomenutí moje je tím trestuhodnější, že co o „*pučálce*“ napsáno dosud ve vědecké literatuře naší — no, ale já se nechci dopustiti příliš ostrého soudu, já kladu prostě, co povídám já, co povídá jiný!

A povídá ten jiný — a jeho jméno je Kulda —: „*Pučálka* jest pokrm z hrachu, který se po *tří* dni ve vodě močí, až

napučí, nabubří; pak se na *pánvici* pepřem a solí posypá a *praží*.“

A povídám já: „Pučálka jest pokrm z hrachu, který se po *dva* dni ve vodě močí, až *napučí*, nabubří; pak se pepřem a solí posypá, přidá se k němu kousíček vepřového sádla a vše se na *kastrolu* v páře pod pokličkou ‚do zlata‘ *duší*.“

Každý laik vidí tu rozdíl! *Tři* dny a *dva* dny! A že kdyby se hrášek dal tedy na *pánev*, při míchání by přece vylít! A kdyby se *pražil*, že zůstal by přece zase jako kamínky tvrdý!

Je to hrozné — a to má být věda — to napsal Kulda — to cituje po něm Zíbrt — to jde z pokolení na pokolení! —

Čtenář je poučen. Čtenář, to vím, bude vařit podle receptu mého. Neděle „Pražná“ sice již minula, ale půst trvá dále — at si čtenář přeje, at se pučálky nají!

Půst trvá dál a běží dál. Vyvíňuje se zcela dle předpisu a vyhovuje letos skutečně veškeré do něho kladené naději. „Půst plní svou povinnost,“ napsal včera německý časopis vycházející v Lipsku. „Z manželských sňatků za letošního masopostu v našem městě uzavřených rozvedeno v postě už zase 8 procent. Dle docházejících nás spolehlivých zpráv chystají se pak téměř v každé ulici rozvody ještě další, a také z jiných měst německé říše přicházejí stejně potěšitelné zvěsti.“

U nás ovšem není ještě tak vybroušená mravnost jako v německé říši, my v kultuře jsme vůbec ještě na stupni značně nižším; ale pokrok, třeba nenáhlý, lze stopovat také mezi námi Čechy, a zářivý příklad, jaký dává Lipsko, byl mnou zde položen co pobídka a osten.

Půst běží dál a přeběhl už i čtvrtinu března. Jak náleží zdárně počíná si také ten letošní březen!

Arci — všem lidem se snad přece nelíbí — například mladočechům — ti hubují napořád na ty „plácanice shůry“, na to věčné „brouzdání se blátem“, na ten nevysychající náš „močál“ — ale o mladočechy se nejedná, jedná se o lidi, kterým nedaří se tak dobře, ba kterým je zle, o chudinky —

A staročechům letošní březen je zcela příznivý. Zvláště ale budou-li všech pravidel Sobotkovy Staročeské praktiky dbalí!

Mohou se umýt „sněhem březnovým“, aby zabránili, jak-

mile přijdou někde do božího slunce, že budou v obličejích přespříliš strakatí;

mohou se napít „březové vody“ — „šest lotů každého rána“ —, aby „zbavili se vodnatelnosti“;

mohou „při prvním spatření čápa váletí se naznak po zemi, aby jim přestaly už konečně ty bolesti v kříži“;

mohou, „když zjara prvně zahřmí, tlouci se kamenem do hlavy...“

Skutečně *mohou* kamenem se tlouci do hlavy — nikdo na světě se jim nebude divit, překážet ...

Jednoho dne v březnu mohli — měli bychom přece ale si vykročit pospolu, ruka v ruce, „staro“ a „mlado“! Dne svatého Řehoře, 12. března. V den ten odpradávná chodí po českých dědinách, koledou dům od domu, chudí žáčkové čeští, i s chudými svými učiteli, a nebozí žebrají — „na papír“. Dnes pak je jich o tisíce více, těch „vojáků řehořských“, než bývalo kdykoli, — neslyšíte až z dalekých krajů jejich žalobné písně? jejich dojemné:

Kdo své dítky miluje...?

Arci, my musíme se po celý rok o ty své vojáčky starat. A že pořádáme pro válečnou svou pokladnu, pro naši Ústřední matici školskou, výroční „dar svatováclavský“ a „dar štědrovečerní“, to je jen tak připomenutí pro všechny, kdož jsou členy českého národa, aby nezapomněli: v *této* věci že je u nás „všeobecná branná povinnost“! Právě proto ale mělo by těch pokynů a upomínek do roka býti o něco víc! Proč ne také ku dni 12. března, tedy „řehořským vojákům“, platit svou válečnou dávku?!

Ovšem — návrhy činit, toť věc hravá a lehká! Ale stejně lehké je *podobným* návrhům hovět. Vždyť se nemusí pokaždé sumy dávat, které by bolely! A vždyť se může pro každou dávku zvolit zase už forma jiná, jinak poutavá, jinak zábavná.

Jakpak kdybychom pro starou tu naši koledu na den 12. března zvolili si francouzskou hračku, známou, ano mnohdy už proslulou „*la boule de neige*“? Název ten znamená prostě

„sněhovou kouli“. Udělej takovou kouličku a nech ji běžet sněhem pokrytou strání: sníh chytá se na sníh — z kouličky je koule — z koule lavina...

Dejme tomu: já sobě vzpomenu čtyři neděle před 12. březnem, že nastává mi výroční má „svatořehořská“ povinnost. Dobře — vezmu dva šestáčky a zašlu tak či onak Ústřední matici školské. Ale přitom si vyberu dvě osoby z kruhu svých přátel a známých, ať muže ať ženy, a ti musí slíbit, že ihned zašlou tam také každý dva šestáčky, a že mimoto vyberou si z kruhu svých přátel a známých také zase dvě osoby a zavážou je slibem, že také dají po dvou a že rovněž získají po dvou... atd.

Na čtyry neděle vždy před 12. březnem mohla by Matice vydat připomenutí. A například v Praze, kde má svou kancelář, v přízemí venku zavěsit skříní: „Pro řehořské vojsko“...

Zašel by tam jistě každý Pražan, který byl slíbil, — vždyť to v té „Řehořské písni“ stojí:

*na papír nám dejte,
jedním grošem nebo dvěma
málo ochudnete...*

NÁRODNÍ LISTY 9. března 1890

△ V Praze 22. března

Předevčirem odpoledne, o 4 hod. 30 minut, počalo jaro. Stál jsem zrovna uprostřed Ferdinandovy třídy. Honem pohlednu do výše k nebi: — nic! Dolů tedy k zemi: — nic! Naslouchám do vzduchu: — nic! Rozevru chřípě: — nic! Vtom ale mne klepne něco do boty, vyskočí mi na koleno, uhodí mne do boku a pak spadne a kutálí se dlažbou — „káča“ — jaro!

A už ji chytil kluk a otáčí kolem ní znovu svůj špagát! A hned vedle mrská druhý kluk druhou „káču“, a o čtyry kroky dále vrčí a točí se „káča“ třetí, a tamhle s elegantním příklonem krouží čtvrtá — a pátá a šestá — celá vozová dlažba, chodník jak široký tak dlouhý samičká „káča“! I jenom se točte a kroužte — vždyť my se vám vyhnem, vždyť my vás nezašlápnem, vy tak sladce frčíví, tak lahodně dočervena obarvení, vy milouncí „poslové jara“! Nebýt té jediné jisté myšlenky, člověk by z našeho zjevu měl vskutku jen radost. Arci — ta myšlenka je nutná! Vyvolaná úrodnou činností říšské naší rady.

Ptám se: pročpak na té „káči“ není přilepen kolek — *pořádný* kolek?! Když je kolek na „kladívku-zvonečku“, na „dětském dominu“, na „dostihách“, na „cestě po zlaté Praze“ a jiných dětských hrách, proč ne na „káči“, na špačku, na gumovém míči, na fizulích? To byla přece tak výborná myšlenka, dětské ty hračky obtížit kolkem! Ono sivé dítě chudých rodičů ani si teď doma nezahraje, ono vybíhá ze světnice, ono uličníkuje — když se mu kolkem obtíží „káča“, špaček atd., bude uličníkovat ještě víc, po městě zevlovat, z dlouhé chvíle snad žebrat, snad i — — ale načpak máme teď tak veliké a hezounké kriminály — nač!?

Neračte se divit, že první moje jarní myšlenka byla: zvy-

šení síly poplatné — blaho státu. Já jsem mladočech. Člen strany, která prý teprve má dokázat, že je schopna „činnosti úrodné“. A copak je tedy „činností úrodnou“, když ne vymýšlení daní, potvrzování daní!?

Druhá moje myšlénka jarní byla ovšem už zcela jiná. Zaplat pánbůh, že už je zde jaro! Všechno vypadá dnes už tak ošuměle! Lidé jako by všichni potřebovali nové podšívky a nového svršku. Domy jako by prosily o kartáč a mejdlo — všude po nich špína v širokých pruzích, všude na prst smrdutých sazí!

A třetí myšlénka: I jeje — i jeje — to teď musí být všude po venkově krása! Ze země tam vyrážejí fialky a sněženky a podlášky a sedmikrásy a žlutý petrklíč. Po polích chvěje se mladoučké obilí a mezi ním hemží se zajíčků březňáčků jakoby droboučných myší. Z lesa vystřelují bleskurychlé sluky a po močálech důstojně si vyšlapují bílí a černí čápi. Ptactvo se rozdělilo z houfů už do párků a miluje se a hnízdí, zpívá si a tančí. Tetřev se točí kdekoli na konci vysoké větve, krocán otáčí se dole na zemi dvorně kolem své krůty. Nahoře pod oblohou jubuluje skřivánek, dole na silnici zpívá si strnad, na nějakém bodláčí šveholí stehlík, u lesa se ozývá černohlávek hláskem jakoby stříbrné zvonky — —

Achich — a my Pražané o všem tom nemáme nejmenšího zdání! Ledaže jarně milující kočky veškeré obyvatele o půlnoci vystraší z postelí. Že milující vrabci nás vyštěkají z nejsladšího ranního spánku. Že milující holubi shodí z Ungeltu jak pěst velký kus vápna a prorazí nám klobouk.

Slavná obec! Nedalo by se učinit něco pro nás Pražany, abychom tedy také my sirotkové měšťáci užili trošičku jarní té krásy? Upravit nám takhle nějaké náměstí, například Svatováclavské, z kterého beztoho nevíme co dělat: pěkně je rozorat, zasít a přeměnit na venkovské pole? Natlouci do něho kolíčků a ku každému z nich, na dlouhých špagátech, přivázat párek těch veselých zajíčků mladých? A vysoko nad polem, zrovna až pod oblohou, taktéž na dlouhanské šňůře uvázat skřivana, aby tam zpíval a jubiloval, — „alouette captive“, jako se zavěšuje „ballon captif“! Vždyť my toho nežádáme

ani zdarma! Kdo chce slyšet píseň, dá si šesták a zatáhne si šňůrou. A obec sebere peníze a koupí si za ně do červených voznic „od obce“ vody a dá trochu ulice kroit.

Teď, když chceme užít také nějaké jarní písně, musíme si ji věru jen — přečíst! Arci: básník tiskařskou černí k papíru přivázaný je konečně také taková „alouette captive“!

Jenže máme toliko jednoho jediného básníka, který dovedl nám zapět skutečné jarní písně — Háлка! A kupodivu: co zapěl, líbí se nám rok co rok, každého jara, třeba se na tom neměnilo tedy ani slůvko, — jako se nám věčně líbí ta píseň skrívánčí, také rok co rok, den co den, vzlet za vzletem stejná! A Hálkova píseň líbí se stejně veškerému českému lidu, prostému i broušenému! K závidění, to postavení, ten význam Háлка! Každý ho zná, každý čte, cituje, umí po kusech zpaměti! Jakkoli v základech od sebe tak rozdílní, mají v národě svém Heine a Hálek přece stejný význam. Oba se citují skoro v každém čísle beletristických časopisů, v každé stati hledící promluvit k citu, a je téměř zázračno, jak taková jejich náhle se objevující jednotlivá píseň, nebo třeba jen dvou- nebo čtveroverší z ní působí! Člověk jako by byl pojednou přenešen do jiného světa.

Říkávalo se druhdy u nás, když bylo literatury ještě namále: „Nám pěje lid!“ Povstal tedy snad dluh, který měl se lidu splatit? Po čertech bídě jsme ale my literáti spláceli: do lidu z toho, co jsme pěli a povídali, přešlo až žalostně málo! Jedině písně Hálkovy přešly do lidu cele. Pro svou bezprostřednost, jasnost, přirozenost, nehledanost, českost. K závidění! Pomodlili bychom se: „Panebože, dej nám ještě jednoho ‚písníčkáře‘, jakým byl Hálek!“ — ale Němci mají také jen jednoho toho Heine, Maďaři jediného Petöfiho atd.! „Na každé pole po skrívánu!“

„Habent sua fata libelli!“ Pamatuju se, jak Hálek nám přinesl první své Večerní písně. Byly určeny pro Máj. Líbily se nám, ano, ba hodně líbily; ale přece jen jsme nepochopili cele významu jejich. Neviděli jsme ještě, že je to jedna z nejzvláštnějších, nejkrásnějších manifestací českého ducha.

Bylo to na počátku „českého jara“. Ještě také dnes jsme zrovna daleko od toho počátku nepokročili a mnohým už trvá

to dlouho a vši hlavy a zdá se jim zimněji, než dříve bylo. Inu — to už tak bývá privilej jara, že má své nápady vzporné, že rodí se jakoby nerado, v boji a bolu, — jiným národům trvalo ještě déle, než jaro se jim úplně rozvinulo! Ne nadarmo pojmenován ten měsíc, v němž jaro počíná, podle Marsa, boha války. Síly se tu srážejí, živly zápasí, krutý boj zavládá na všech stranách. Vždy znovu a znovu přichází ledová bouře, divoká metelice, jako by počínající život chtěly pojednou zas zhubit. Ale nezhubí.

Už vidíme, že nezhubí! Ta česká řeka je příliš silného proudu, než aby byla nedovedla prolomit ledový pancíř, — polovina řeky dnes už je volna, také druhá polovina zbaví se pouta! A bude majestátní pohled, až kry se poženou někam tam k ztracené dáli, a přelahodný pohled, až povrch řeky bude všude pak volný a jasný! — Trochu jsme si arci také sami zavinili, že první jaro nešlo tak svižným krokem, jak jsme si přáli! Zapomněli jsme, že za prvních paprsků nového života budí se ihned také už netopýři, začnou pracovat krtci, rodí se housenky a jiný hmyz bídný, že hospodář musí ten neřád hned v počátcích pronásledovat a hubit, — měli jsme takovou nějakou dětinskou důvěru, že kdokoli to udělá za nás — —

Nu — bylo tedy dosti těch březnových větrů a metelic, pravda. Ale ta Hálkova zlatá, neocenitelná píseň neopustila nás, zvonila nám po celou tu dobu, zvěstovala: Vždyť je už skutečně *jaro!*

Stala se z Večerních písní celičká kniha. A máme ji dnes už u vydání *desátém*, skvostném, krásně ilustrovaném. Při- znám se: probírám se v knize té denně. A ona mi plaší veškeré chmury a já hledím jasně a pochopuju, že lid si vypravuje: pánbůh stvořil si skřivánka, a ten mu pomohl pak oblohu klenout! —

„Habent sua fata libelli!“ Předě mnou leží kniha ještě jedna, naplněná německými verši. A určená, aby byla podána dne 1. dubna Bismarckovi, kdy tento má 75. jubileum svých narozenin a 20. jubileum vítězství nad Francií a dovršené tím německé jednoty a slávy.

Na konci dramatickým postupem se beroucí básně sedí

Bismarck na pavlánu a kolem něho ubírají se veškeré německé kmeny průvodem, s dary a s voláním „slávy!“ Bismarck na ně pohlíží a praví: „Mám radost, když je vidím tak vesely! Však se mi zdá, že jsou mnozí mezi nimi, kteří by si srdečněji výskli, *kdyby místo mne zde panovali!*“ — A ejhle — on ještě není ani ten tak blízký 1. duben a kniha není ještě ani podána, a Bismarck už jest na tom „výminku“, jehož mu v té knize přeje „muž pokroku“, a už ho udolali ti duchové, jež on „vyvolal a jichž prý se zprostit nedovede“!

Verše podivné, tak nahodile prorocké knihy jsou arci beze vší poezie, naprosto bez ceny. Ale leckteré slovo v ní je pro nás poučné.

Kniha se nazývá Der Reichsfaßbinder (říšský bednář) a líčí, cože všechno „německý Michl“ snášel prý ve svém „sudě“ (říši), než přišel bednář Otto a dal sudu „nové dno“ a „novou formu“. A čím trpěl tolik německý Michl? Tím, že prý pořád „spoléhá jen na jiné“, ne na „sílu vlastní“! A přitom prý „střídal jen pány“ a nevycházal z podruží.

Zrovna jako český náš Vašek! Chtěl se zbavit odpůrců svých národních a hledal „spojence dobré“. Ale odpůrců se ještě nezbavil, a už měl na sobě sedlo zase nové, už jeho „spojenci“ šlechtic a klerikál mu seděli v týle!

„Nové dno“ — „nové dno“ pro sud náš český! A to dno se jmenuje: spolehání se *jen sama na sebe, na sílu vlastní!* A mžikem bude zase, jak bývalo, kdy „*Čech se nebál nikoho ve světě a Čecha kdy bál se svět celý!*“!

NÁRODNÍ LISTY 23. března 1890

△ V Praze 29. března

Holčičky, a zvláště vy, kteréž jste právě teprve v plném rozvoji svém, jenom teď zjara nic příliš kyselého! Řekl by vám to zajisté každý lékař; poněvadž vy ale s každým lékařem nemluvíte, říkám vám to já. Teď zjara poslouží vám věci *jen* sladké. Například hubičky jsou zrovna teď nejlepší.

Jenom mne poslechněte! Snadže vám budou učitelky, vychovatelky a jiné „rádkyně“ horlivě proti té náuce mluvit. Snadže vám matky, otcové a jiní tyranové budou i násilně bránit. Inu, milé děti, pro dobrou věc podstoupiti třeba už i nějakého utrpení! Nepopírám, že pro hubičkování jsou teď časy vskutku poněkud těžké. „Svoboda tisku“ je velice omezena. „Svoboda spolčování se“ nenalezá přízně v rozhodujících kruzích. Ale, děti, — copak je do hubičky, která *není* zapovězena! Zajisté chodíte do divadla? Zajisté jste tam viděli Ludvíka Dóczyho „korunovanou“ veselohru Hubička? A nepovídá se v ní zcela totéž, co říkám já? A nestojí tam také ještě o hubičkách: „každá je první a každá je poslední“ —? Tedy nepočítat — neskrblit — když je příležitost, tedy neunavně, plnou silou — —!

No, naučení jsem dal, ostatek zůstavuju poctivé snaze každé jednotlivkyně, jejímu nadšení, osobní horlivosti! A teď bych moh vlastně už zavřít moudrá svoje ústa a jít spokojeně domů. To nejdůležitější jsem prones. Ono není teď skutečně prapranic zajímavého, o čemž bych moh ještě tady mluvit. Tohleto první jaro je vůbec vždycky takové neurčité, nedovařené: všechno v něm sice klíčí a kyne, ale nic, pranic se nedovíjí! Prosím vás, není vám například taky vždycky ouzko a teskno, když den se dále a večer se krátí? Já nevím, ale mně je ubývajícího večera vždycky tak nějak líto! Ještě jsem nepřemýšlel, vlastně proč. Snadže je člověku vůbec všeho líto, na co si navyk. Snadže

jsou v tom neuvědomělé vzpomínky z prvního mládí, na ty pěkné večery v teplé světnici. Když jsem s maminkou zpíval dlouhánské nábožné písně. Když mne tatínek učival tahací harmonice. Když se to tak hezounce rýpalo drátem do knotu v lampičce nebo dřívkem do lojové svíčky. Je pravda, nastávalo-li jaro, mohlo se na ulici; ale v tom byla zrovna ta bída: kvečeru musilo se ještě po způsobu zimním záhy zas do světnice, a ta ulice byla venku přece ještě tak jasná — světla na ní pro uličníkování skoro až nazbyt — — nene, to nebylo pěkné!

A zdá se mi skutečně, že ostatní lidstvo také čehosi podobného, neuvědomělého cítí! Zrovna v době jarní rovnodennosti je všude největší touha po večerních táčkách. Návštěvy podvečerní odbývají se jako do zásoby. „Denní stoly“ v hospodách jsou obsazeny, že nezbyvá místa.

Ale já tam teď nejdu. Mně se ty nynější řeči při nich nelíbí. Mluví se dnes jenom o Bismarckovi — o Bismarckovi — a já se svým úsudkem o Bismarckovi nejsem ani ještě hotov — já bych musil mlčet.

Snad někdo řekne: „Jsi nejspíš Bismarckův nepřítel.“ Nejsem. Já také nejsem nepřítelem Němců vůbec, jak mnohý asi o mně si myslí. Já nenávidím arci některé Němce, ale *jenom* některé: ty „šlechtné“.

*Jakže? Šlechtní?
I ti jsou nejhorší!*

jak volá Kleistův Hermann. Ale i při těch pořád ještě doufá dobré to srdce moje a myslí si: „Ještě na toho šlechtníka nepřišla ‚příležitost‘; až přijde, bude také u něho asi mžikem po ‚lidskosti‘, po ‚spravedlnosti‘, po ‚lásce k svobodě‘, jako u všech Němců ostatních — tedy ho ještě neodsuzuj, ještě počkej, a budeš sobě ho zrovna tak vážit jako těch ostatních!“

Ano, to já si myslím! Možno, že nad tím mnohý pokrčí rameny a řekne: „Prapodivná politická morálka! Mít radost z odpůrcovy nemravnosti!“ Inu, kamaráde: morálka — německá! A sice až poetickou září okrášlená! Vyslovit ji a pře-

svědčujícími slovy jí svůj národ učí Jindřich z Kleistů — „vedle Františka Grillparzera vůbec nejznamenitější dramatický génius německé literatury po Schilleru a Goethovi“. Jeho drama, ve kterém morálka ta vtělena, nazývá se Bitva Hermannova („die Hermannsschlacht“), a již jsem dnes dva verše tedy zde z něho citoval. Kleistův Hermann, kníže Cherusků, nenávidí Římany, potlačitele Němců, „nenávisť zrovna bohorovnou“, a když mu choť jeho *Thusnelda* praví:

*Ty nemilosrdný! Ty ukrutný!
Což ani centurio onen mladý,
jenž ondy v Thuisce tak se vyznamenal,
ti nevytloukl tedy jiskry citu?
Ten mladý rek, jenž s nasazením sebe
na matčin pokřik z plamů vynes dítě, —
též on že lásky v tobě nevzbudil?*

tu volá *Hermann* horoucně:

*Buď proklet, pakli mně tak učinil!
On zpronevěřil na můžik moje srdce,
on zrádcem učinil mne na německé věci...*

a divadlem otrásá frenetický potlesk — neboť stoleté to drama dává se zrovna teď po Německu všude a často — a druhého dne stojí v posudcích novinářských estetiků: „Není nic platno — drama obrovské síly! Jsme naproti Kleistovi co do národního citu věru jen trpaslíky...!“

A vidíte, podle té morálky by se mně Němec Bismarck tedy skoro až líbil! Jaktěživ neučinil nic takového, co by bylo mohlo vzbudit ve mně lásku k němu! Jaktěživ se nedopustil ničeho tak šlechetného, tak vznešeného, aby byl mohl moje srdce zmást ve vlasteneckém odporu...

Ale vždyť já chci mluvit o dramatu, o díle uměleckém! Víte, Kleist, když psal drama o Němcích a o Římanech, myslil vlastně na Němce a na — Francouze; a když dnes Němci vidí nebo čtou ty jeho Římany, myslí si také na Francouze! „Je

to spíše obraz přítomnosti nežli minulosti," jak pravil Tieck. Proto se dnes „Hermann“ Němcům tak ukrutně líbí. A věřte mi: nám by se čtoucím nebo vidoucím *taky dnes líbil!* My bychom jednoduše si mysleli přitom ještě na něco jiného...

Řím byl, jak známo, *tenkráté* hotový obr. Vítězný na všechny strany „vzdoroval Východu i Západu — pravý rhodický kolos“! Římané byli přesvědčeni, že „svět jen pro Řím je stvořen“ (dí Hermann). Proto také například Němci jim byli —

*Čím? — Jen bestii,
jež po čtyrech se toulá ve svých lesích!
Jen zvíře, kteréž, když je honec zhlídne,
as za střelu mu stojí, za nic víc,
a pak se vyvrhne a kůže-se mu stáhne!*

Ach — ten tehdejší Říman! Tak zpupný, svěřepý —

*On ctí jen sebe, a pražádné jiné
bytosti národní on nerozumí
a nectí jí! —*

snad si už můžete pomyslit, jakže taková paralela tedy na poslouchající Němce působí! O jé — o jé — paralely jsou působivý!

Vůbec výborné drama, ta Bitva Hermannova! Jak mistrně, na další toho příklad, jsou nakresleny hlavní osoby kusu: *Hermann, Thusnelda* — ideály Němců! Ani ve snách bych si je nedovedl myslit líp!

Kus má pět aktů, a po celé první čtyry akty Hermann se pořád přetváří, pořád lže, pořád podvádí —

*Hermanne, Hermanne!
Takž může tedy muž mít světlé vlasy
a modré oči, a přec falešný
být jako Pun?*

A jak je ten Hermann mužně, hrdě, vskutku „po německu“

sebevědomý! V aktu pátém, když už historie začíná prskat, přichází v Teutoburském lese Říman Septimius k němu. Kolem je tma.

Septimius: „*S kým mluvím zde?*“
Hermann: „*S Cheruskem Hermannem,
jenž vykupitel, osvoboditel
je Germánie od jha Římanů!*“

Zrovna jako kdyby si byl dal už napřed vizitky tisknout! Ale Říman Septimius je dobře vychován a ani se nezasměje.

A což tedy jeho jemná, dobrá, věrná Thusnelda — „Thuska“, „Thusička“, jak jí Hermann říká! Koří se jí Říman Ventidius. On myslí to sice jenom tak pro žert, ona ale věří v upřímnou lásku. Ještě zápasí, ještě vše prozrazuje Hermannovi; ale Ventidius je obratný, ona na něho myslí vždy víc a víc — a zkrátka, kdyby se cosi nestalo, skončila by věc mezi nimi asi „zcela dle předpisu“. Tu se Thusnelda doví, že Ventidius kadeř, kterou jí byl z hlavy ustříh, zaslal do Říma jiné ženě a že této zároveň listem slíbil, až Cheruskové padnou, že jí pošle všechny Thusneldiny vlasy.

Thusnelda (*vtiskne horké políbení na Hermannovy rty*):
„*Přenech ho mně!*“

Hermann: „*Tobě?*“

Thusnelda: „*Mně! Však budeš se mnou spokojen!*“

A přiláká za noci Ventidia do zahrady, nechá ho vstoupit do ohrady, v níž nalezá se hladová medvědice, a honem za ním pak zavře mříž. Medvěd sápe se na Ventidia — Ventidius volá za pomoc — Ventidius už klesá —

*Jen mluv s ní o lásce, Ventidie,
hned bude tichá, dá ti kadeř svou!*

směje se Thusnelda, celé té scéně přítomná.....

Ano, tak činí Thusnelda. Hermann je s ní spokojen.

A já taky.

△ *V Praze 5. dubna*

Konečně! Čtyřicet dní se postit — to je ukrutné! Vydrželi jsme to — vydrželi ovšem; ale ať to někdo zkusí teda po nás!

Že není toho postu ani tak zrovna na nás vidět? No ano, na obličej, na zevnějšíku těla; ale jak vypadáme uvnitř! *Náš* půst je skutečný půst! Jinde sobě polevuji, rozdělují si to čtyřicetidení na dvě polovice a zrovna jenom tři neděle po velkém masopostě slaví si už zase „malý masopůst“ — „après le carnaval la micarême“. A dovolí-li tomu jenom trochu, trošičku ponebí a časy, odbývají sobě tu svou „malomasopostní rozpustilinu“ (nové slovo, velmi pěkné, utvořené v duchu nynější universitní češtiny) pod širým nebem.

Z Nizzy například docházely letos popisy až úchvatné: květinová korza, projíždky ve vyzdobených vozech, na promenádách celé květinové bitvy, po celém městě samá bílá domina — skvostné ceny pro nejhezčí masky, hřimavý potlesk nejpěknějším vozům — po celý den přecházející hudební sbory, zpívající houfy — navečer ohňostroj na moři, za pomoci velikých, elektricky ozářených válečných lodí — inu, nesmírná krása! V Nizze je mnoho cizinců, přemnoho bohatých lidí, kteří nejen mohou, nýbrž i chtějí za veselý okamžik, za mihavou hračku utratiti pořádný peníz — — těch u nás není.

Teď jsou ti lidé v Nizze, zakrátko budou jinde. Rozjedou se po svých „vlastech“ a budou doma ukazovat, čemu se naučili. Také Vídeň má už po nizzánsku výročně zjara svoje květinové korzo, díky bohatcům a hlavně sídlící tam šlechtě. Šlechta ta vůbec činí „pro Vídeň“ mnoho. Teď například bude — nevím už ani k jakémužto dobročinnému účeli — veřejně i tančit, provozovat balet! Bude tu několik tanečnic sólových, pak pospolitě veliké „ballabile“: 1 kněžna, 4 princezky, 16 komtes — dohromady 21 vybraných krás! Za se-

dadlo 20 zlatých. Za lepší sedadlo, z něhož ještě líp vidět na 42 v trikotu vězících šlechtických nožek, 40 zlatých.

No — tančit balet, k tomu je šlechta myslím dost ještě dobrá! A peněz přitom vybere pro dobrý účel konečně také dosti mnoho! Vždyť se bude produkce opakovat a zase opakovat a pro třetí večer prý je uchystán docela ještě přídavek, „velká atrakce“: „Hurónské tance“! Provedou je pohostinsku někteří mužští členové „naší“ šlechty — firma „Brioschi et Koucký“ maluje k tomu číslu už zvláštní dekoraci skvostnou: „České hroby“ — —

Nezávidím věru Vídni aniž kterémukoli jinému městu podobných zábav a podobných lidí! Beztoho: jen ty veřejné zábavy jsou vskutku pěkný, které vyrostly nebo právě vyrůstají z národních zvyků, z lokálních potřeb; vše pak, co nanešeno odjinud, má už ráz choroby, vysiluje lid, dává národnímu životu pochybený směr. Náš národ má naprosto jiné životní podmínky než skoro každý národ jiný. Nemá šlechty, zaplat pánbůh, a nemá také dosud větších bohatců, bohužel. Kdo dnes u nás přece zámožnější, má ještě zcela jiné úkoly než na hračky rozhodit peněz. My musíme základně jinak žít a jinak růst. Mým ideálem byl v tom směru vždycky národ Holanďanů: také ten byl bez šlechty, také ten vyrůstal jen z pracovitého, lopotně namáhajícího se lidu. Vzrostl, zbohatnul — na školy, na umění, na zábavu ušlechtilou, na účely humánní dá milióny a milióny, o hračkách u něho neslyšíš. Je jako jediná litina, jako křemelová skála — křísnout do ní můžeš, ale neodskočí jediného zrnka — jen jiskry vyšlehnou, až mimovolně hlavou škubneš!

Nám Čechům doposud jde k duhu rozvoj tišší, domácnější. Někdy ovšem třeba také trochu vybočit zas z něho; ale jenom ne na příliš dlouho! Přiznám se — já nevím — ale já se například té „jubilejní výstavy“ zemské skoro tak trošičku až bojím! Lehýnký mráz mi při myšlence běží po těle — asi snad jako hospodyni, když ví, že jí do domu padne četná, hlučná společnost, že po měsíce nebude ani svou paní, bude musit posluhovat, s úsměvnou tváří — že se jí bude stýskat po navyklém tichouнкém koutku — a pak že bude všechno zpře-

vraceno, mnohé pokaženo — a najednou že tu bude zase kolem tak ticho — tak hlucho — —

Cit trochu ženský, arci, ale přirozený. Mám zajisté upřímné přání, aby na čest naši vypadla výstava skvěle. Víím, že musíme jí proto ledacos přinést i v oběť. Ale jenom ne *přes* příliš mnoho! Jenom nezapomenout, že jako žijeme do výstavy, chceme žít i po ní! Neobětovat výstavě něčeho, co bychom jaktěživi nedovedli si pak více nahradit! „Nerozdávat“ ze samé pohostinnosti samy sebe! Talent k tomu máme — což je o to!

Abych ale nechodil jako kočka kolem té kaše! Mezi jiným a mnohým mluví se tedy také o několika vlečných dráhách. O jedné na Letnou. Je nutna. O druhé na Hradčany. Je velice žádoucí. O třetí na Petřín. Bude vítána. Při této třetí spojují se nové podniky vlastně tři. Za prvé: elevátor, jenž má obecenstvo z malostranské nížiny vyzdvihovat vzhůru na vrch. Za druhé: rozhledna na vrchu, věžítá, veliká. Za třetí: tramvej, která by z Petřína hradčanským hřebenem jezdila kamsi na Letnou, popřípadě také obecenstvo od vrchního konce elevátoru dopravovala k rozhledně.

Co se týče té *tramvaje*, lze předpokládat, že za časů výstavy může býti dosti používána. Koho bude vozit po výstavě, alespoň pak ve dny všední, nejsem s to se domyslit. Že by jí bylo potřeba, aby dopravovala obecenstvo těch několik kroků k rozhledně, ať už elevátor ústí kdekoli, nenahlídne as nikdo. Ale — to *mně* nevadí, nejsem podnikatelem.

Co se týče *rozhledny*, nuže: nemáme ničeho podobného — ať se vznesl! Může se stát proslulou, hledanou, světoznámou, může si dobýt místa ve všech příručních knihách cestovních, ve všech cestopisech, v paměti všech cestovatelů atd. V Evropě ani není pohledu, jenž by malebností svou rovnal se pohledu z našeho Petřína: pohled z Burghurlu na Cařihrad je ovšem ještě skvostnější, ještě úchvatnější; ale Burghurlu leží už za Bosporem, na *asijské* straně! Proslulý pak pohled z tvrze svatého Elma na Neapol se zálivem — nemýlí-li mne české moje srdce — pohledu z Petřína na Prahu *se nevyrovná*, vzdor Vesuvu, moři a ostrovům! Arci, nedíval jsem se

z Elma za doby bouřné, pak snad je obraz stupňovaně krásný.

Tedy *rozhledna* — dobrá! Zvláště je-li rozhled z ní esteticky dobře vypočten. Nestlačí-li Hradčany příliš dolů, nemá-li být — jak jsem kdesi četl — divákům horizont rozšířen někam *přes* Hradčany ku podbabským vrškům — krásně profilované Hradčany musí *zůstat zakončením obrazu*, jinak je zkažen! Z nynějšího rozhledového pahrbečku na Petříně, nalezajícího se poblíž kostelíku a těsně nad zdí Seminářské zahrady, je pohled dnes nejpěknější, a kdyby estetickému rozpočtu při oné zamýšlené věžité stavbě nebylo vyhověno, byl by a zůstal by prostý pahrbeček také nadál nejlepší „rozhlednou“.

A co se týče konečně *elevátoru* na Petřín, — věc taktéž praktická, dobrá. Zvláště, ponese-li se jediným směrem, zde *skutečně* praktickým, a tedy žádoucím: hned od Újezdské brány vzhůru mezi kasárny a „Hlaďovou zdí“, zrovna ku rozhledně. Ale zdá se, že s tímto místem je nějaká obtíž, která sice nemůže být neodstranitelná, trochu alespoň však věc zadržuje, neboť navrhovatelé hledají místo jiné, našli prý „nejpříhodnější“ vzhůru Seminářskou zahradou a vyslovují v novinách také již naději, že správcové zahrady té nebudou „podniku klást překážek bohdá žádných“.

A já zase doufám, kdyby tou vlečnou dráhou, tím elevátorem, zkazil se na hlavním štítu Petřína jediný zelený keř, zničilo se jen na sáh zeleného drnu, že správcové toho štítu *bohdá o podniku nebudou chtít ani slyšet!*

Byl by to *počátek konce našeho Petřína*. Počátek konce „krásné Prahy“, v jejímž panorámatu je *zelený* Petřín nejpůvabnějším místem. Zastavit Petřín budovami či cestami, nebo třeba jen jej ukryt vysokými budovami dole u Vltavy, jakž k tomu učiněn vskutku již počátek, znamená: *zabit Prahu!* Zničit nadobro ten čarokrásný obraz, jaký se jeví divákovu zraku z pravého břehu Vltavy!

To by nám bylo pak pramálo platno, kdyby nějaký „karírovaný“ odevřhuba nebo „frakonosný“ zmačkninos tam z té rozhledny zabručel dolů to své „beautiful!“ — „charmant!“ — —

At jen nikdo neřekne: „Maličkost! Elevátor spotřebuje zdo-

la nahoru jen asi na 5—6 sáhů šíře. A dole jeden domek a na-
hoře jeden domek — a už dost!”

Ano! Ale už tam stojí několik těch domků! A když teď dva,
dají se tam kvůli čemukoli příště zase dva. A když už bude jich
tolik, bude Petřín už „beztoho“ zkažen, a o vhodná stavební
místa, zvláště na tak pěkné vyhlídce, je v Praze „beztoho“
nouze — a zkrátka — ono to bude s naším Petřínem jako s tím
oslem: přiložilo se na něho jen ještě jediné jablko — a zase jen
ještě jedno — a opět jen ještě jedno — tak dlouho po jednom,
až se osel natáh a bylo po něm!

NÁRODNÍ LISTY 6. dubna 1890

△ *V Praze 12. dubna*

Už to praská! Všude se to vaří, na všech stranách bouří, až se srdce chvěje. Okovy, o nichž se zdálo, že jsou ještě pro věk spjaty, náhle se lámou. Ba již houkly i střelné rány — —

Hehe — hehehehe! To to vjelo slavné redakci až do malíku u nohy! To se velectěnému panu státnímu návladnímu zadjiskřily oči! „Pozor! Nedělní číslo — velké, důležité — a kdyby na ně snad tento konfiskace — —!“ I to je mi jedno! Pravda nade všecko! Ať už se stane cokoli!

A kdybyste postavili nabitý kanón proti mně, já na své řeči nezměním slova! Už to praská! Zámky pukly, země se rozevřela, vzduch se zatřás — svatý Jiří přijíždí na svém, pestrém kvítím bohatě ozdobeném koni — a po zemi všude před ním brčálový koberec, kolem něho po stromích barevné věnce, ve vzduchu nad ním jásavé, vítavé zpěvy — jaro! Obrovitě silný měsíc duben nám nadešel — staří Římané mu dobře říkali „odvírač“ — „april“ („avril“ — „odvril“ — „odevril“), a on odevírá nejen kraje a hory a doly, nýbrž i lidské oči a lidská srdce — nový život proudí kolem člověka i v člověku — a všem je nám tak volno, tak teplo, tak slastno — —

Oko se znovu silí „barvou naděje“. Do ucha zvoní veselá ptačí píseň. Do nosu vkrádá se líbezná vůně fialek. A jazyk — ach, bože, jazyk! — ty dobré, ty znamenité věci, které teď člověk zase už bude dostávat k jídlu! U mne se například dnes poprvé zase upravuje zajíc, letošáček, „mladík“. Arci — je ještě maličký, skoro jen zajecí kotě; ale se zajíčky je jako s děvčátky —

.... přijde jiný muž,
a bude hřích mít z toho,
a sjímat hřichy z bližních svých —
to v nebi platí mnoho!

Už jsem teď dvakrát vstal od psacího stolku, šel pomalu ku dveřím u kuchyně a sehnul se tiše ku klíčnické dírci. Achich — ta vůně! Člověk by neřek, jak jednoduchými, jak zcela nepatrnými prostředky lze docílití téhle zvláštní, až opojné vůně, — vezmeš jen ždibánek másla, několik kmínů a kousíček cibule — a už se všem lidem po domě laskominou nosy točí! Pomyslám si tedy trošičku na té vůni a tichounce krađu se pak zase ku svému stolku. Aby mne kuchařka neslyšela. Ony se kuchařky smějou!

Povídám: zajičky já náramně rád! Pasou se na mladém obilí a hebounké travičce, pochutnávají si na kapustičkách a drobné zelenině, papají bílé hříbky a jiné jarní houbičky, a mají pak masíčko — inu — dort! Ale vidíte — já jsem při tom jidle přece jen vždycky tak nějak smuteň! Je mně těch zajičků, příznám se, líto. Že jsou tak pronásledováni. Bože, zajíci mají nepřátele! Nejenže je pronásleduje člověk, ale také liška, tchoř, kúna, lasička, ostríž, havran, straka — zkrátka: kdo jen se na ně koukne, už by je sežral! Zrovna ale jako nás Čechy! Arci, pročpak jsou — zajíci! Kdyby kousali jako liška, nebo měli třeba jen tak malé, ale špičaté zoubky jako lasička, na dvacet kroků se jim všechno vyhne!

Dnes mám zajička — za čtrnáct dní doufám budu už taky mít špargl. Odpusťte, že neříkám „chřest“; ale já už jsem to jídal náruživě rád, když jsem byl ještě maličký hošík, a tenkrát v Praze se říkalo „špargl“. Posvátná vzpomínka z mládí, na níž se nesmí nic měnit! Prosím vás, jsou ve světě snad také lidé, kteří *nejedí* špargl? Vidíte, že nejsou! To bude za 14 dní po Praze „vařeního“! To budou vonět centy rozpuštěného másla, skví se vrchy nastrouhaných housek, lákat haldy — —

Poslouchejte: já mám znamenitý nápad!

O samotě se to tak nedobře jí. Pro jednoho, pro dva, pro tři jistě věci vařit někdy také ani za to nestojí. Vidíte, nynější Římané sobě v podobné příčině šikovně odpomohli! Když jim zjara začínají artyčoky — kterážto delikátní zelenina smaží se na oleji —, sestupují se Římané v společné kruhy, ano i ve velmi četné společnosti — pořádají si společné „carciofolate“ —

Poslouchejte — vydejme my teď provolání: „Pražané! Kra-

jané!“ Založme spolek „Špargl“ — nebo tedy ne, počkejte — spolek „Chřestýš!“! Zvolme si mne za presidenta! Udělejme si první společné šparglování na Žofině — slavný průvod městem, s hudbou a prapory — dvanáct bíle oděných panen nese na ramenou obrovský, krásně vyzdobený špargl —

Na všechn způsob bude tím v českém životě vyplněna mezeza až nápadná: spolek pro *vaření* my dávno už máme, spolek pro *jedění* dosud není *žádný*! A spolek „Chřestýš“ nezůstane asi pak jediný: v letě se objeví třeba „Smažená mřínka“ (výletní místo Podol), na podzim „Švestkový knedlík“ (výletní místo Mělník) —

V hořejším sále na Žofině bude tedy veliká, ukrutná tabule. Zařízená po anglicku: s malou železnicí. My si zasedneme. Vagónky, v podobě podlouhlých („rybích“) mís, přijedou před nás. My si z nich naložíme. A teď každý líbezně nakloníme hlavu kředu. Poodevřeme poněkud ústa, která jsme měli posud stažena, aby se nepodobalo, že jsme jakoby mlsné kozy —

Ale ne — já tu nepodám dnes žádný obšírný návod! Zvyky a obyčeje nejlíp když se vyvinují přirozeně, z vlastního jadra a teprve během času. To bylo návykem starých a copatých časů, když vydávána pro všechno hned společná pravidla, návody, jakže se při jídle, jak při pití chovat — atd. atd.!

Až jsem ustrnul, když jsem se tyto dny probíral v novém Zíbrtově spise a tam četl, co všechno druhdy dle tištěných návodů člověk u nás při stolování měl a co *neměl* dělat!

Člověk *neměl* umaštěných prstů jazykem oblizovat. — *Neměl* hltat, jako by „i po čertu drobtý chtěl sežrat“. — *Neměl* z chleba „dělat si hadr“ a talíř jím stírat. — *Neměl* nepřítomných pomloutvat. — *Neměl* nic nechutného mluvit. — *Neměl* kosti pod stůl pro psí rvačku metat. — *Neměl* mlaskat jako u koryta. — *Neměl* pít jako kůň, soptit jako jehně, držet maso tlárou jako medvěd, sáhat na všechno jako „nestydatá moucha“. — *Neměl* za stolem usnout. — *Neměl* psíka na klíně držet. — *Neměl* domácí kočku za ocas tahat. — *Neměl* si blechy chytat — — Zkrátka, člověk *neměl* při jídle mít ale *prázdňou radost!*

A těm věcem učili se lidé i z paměti! Povídám: jen žádný zákoník! Kdo dobře vychován, kdo pravý má cit, nosí pravidla sám již v sobě a ta pravidla jsou mu zákon!

Podívejte se například na milou naši mužskou mládež v Praze! Na „mladé pány“! Učí je někdo, jak ve veřejnosti se chovat? Jak po ulici stát a chodit? Jak mezi lidmi se pohybovat? *Nikdo* je neučí, a oni přece všechno vědí! Jeden se chová jako druhý! Zrovna jako kdyby měli svůj tištěný zákoník!

Dobře vychovaný náš mladík všude tam, kde je největší tlačeniště, žene se kupředu co nejrychleji, jen aby mohl dostatečně vpravo a vlevo štouchat.

Dobře vychovaný náš mladík, když přece se musí někdy někomu vyhnout, například vpravo, učiní to tak, aby alespoň zase někomu vlevo přitom na nohu šlápnul.

Dobře vychovaný náš mladík, když vidí, že někdo přistupuje k výkladní skříni, honem se přitočí a postaví se před sklo.

Dobře vychovaný náš mladík, když nese hůlku, nese ji pěkně pod ramenem, aby lidem příjemně šimrala brady.

Dobře vychovaný náš mladík, když lehounce přší, tlačí se pod svým deštníkem těsně až k domu a nutí všechny, kteří jsou bez deštníku, aby šli středem. Když je ale liják, jde mladík sám pak tím středem a řídí konce své plachty, aby lidem s nich stékalo za krk.

Dobře vychovaný náš mladík, když někoho zná, řekne svému soudruhovi: „To je ten a ten!“ — ale tak nahlas, aby to ten někdo sám slyšel. A je-li to děvče, řekne mladík nahlas: „Ta bydlí v ulici; namlouvá si ji lajtnant!“

Dobře vychovaný náš mladík, líbí-li se mu děvče, předejde mu za minutu pětkrát, takže děvče nemůže učinit poctivého kroku.

Dobře vychovaný náš mladík, má-li cigáro v ústech, pouští kouř děvčatům zrovna do obličeje. Aby viděly: „Ten smí už veřejně kouřit — za deset let bude se moci taky snad už ženit!“

Dobře vychovaný náš mladík, baví-li se cestou se svými kamarády, činí to výrazy co možná neženěnými. Například: „To jsou krásný fialky! Velký jako prasata!“

Dobře vychovaný náš mladík, přijde-li mu, aby si odpliv,

neznečistí nikdy přitom chodník! Alébrž on odplivne do vzduchu, aby to vítr vzal a „někam“ zanes.

Jeden jako druhý! Vskutku jako kdyby měli svůj tištěný zákoník!... A jsou pak proto také tak příjemní, jsou milí... člověk se s pýchou ohlídnou po nich... „Naše budoucnost...!“

NÁRODNÍ LISTY 13. dubna 1890

△ V Praze 19. dubna

Dne 16. dubna t. r., ve skupině měst Mladá Boleslav, Turnov atd., „vynášeli smrt“. To už je takovým starým českým zvykem: kdykoli svět sobě myslí, *teď* že konečně Čechy už nadobro spálil mráz, oni najednou obživnou a mají se ve se se a jakoby nic zase ku jarní setbě. Což bývá pak spojeno s jakousi národní slavností, se všeobecným veselím, hudbou, písněmi a hostinami.

A po dobré hostině je člověku vždycky tak nějak volně! Natáhne si pod stůl nohy. Hledí veselým zrakem na ostatní. Kouří si a pouští ze rtů samé jen hezounké, modravé kroužky. Takto ale jsou ta napapaná ústa pohodlná a němá — někdy sice zdá se jim, že by přece snad měla něco moudrého pronést, zašeptnou také skutečně nějaké počáteční slůvko — snad ještě jedno —, avšak zase už sklapnou a zůstávají němá. A pocit opravdové rozkoše klade se na všechny údy —

Když já ale *musím* dnes mluvit! Když je sobota a dvanáct miliónů Čechů — ode dne 16. dubna, kdy jsme řekli: „*Vlastní silou!*“, vážíme totiž dvojnásob — hledí mi na špičku péra! A pochutnává-li si jiný a oddává se medové lenosti, musím já tu dnes vrčet a myšlenky soukat a — — I což by bylo o myšlenky, třeba veliké, ohromující — čtenář mne zná — čtyřicet za krejcar — —

Bum — tady je jedna! — 1. května budou dělníci mít všeobecný, veliký svátek, a ten chtějí si rok co rok příště opakovat. To bude svátek tedy *společenský*: víte co? Udělejme si my demokraté také nějaký svátek, *politický!* Oslavme, „založme si“ 19. květen! V den ten bude tomu totiž zrovna sto let, kdy francouzskými zákonodárci *zrušena šlechta*.

Já se domnívám, že návrh můj bude jak od velectěného obecnstva, tak ode všech slavných a vysokých úřadů uvítán

zrovna až s nadšením. Soudím podle toho, jak radostně všude se už očekává ten den 1. května —

Arci, tenkrát šlechta byla zrušena jen pro Francii. Ve mnohých pak jiných zemích a u jiných národů prý květe dosud, a je prý to tam skutečná, národně uvědomělá, pro umění a vědu nadšená, překrásná šlechta. Zato u nás dávno už je po ní! Přestala sice bez konventů a jakýchkoli zákonodárných sborů, vyhynula sama od sebe v té naší nepřiznivé, tvrdé národní půdě, v níž dovede klíčit a zakořenit se jen mysl opravdu silná, obětavá, nesobecká, — ale to je jedno: slavme my „to“ 19. května!

U nás vyrůstá teď už druh lidí naprosto jiný, nový. Když k němu přihlídněš, řekneš ovšem: „Vždyť je to *skutečná šlechta!*“ a máš také konečně svatou pravdu; ale, příteli: základ těch lidí je *jiný*, život je v nich *jiný*, lesk na nich je *jiný* — povídám ti, druh to *naprosto nový!* I jméno se těm lidem dalo už jiné: neříká se jim šlechtici, říká se „mecenáši“. Ještě je jich arci ukrutně málo, ještě jsou téměř jen pro obdiv, pro radost oka a pro posilu českého srdce; ale už *jsou* — a dá pánbůh, že *budou!*

Slovo „mecenáš“ mělo u nás ještě donedávna příděch komičnosti. Z té doby, kdy už jsme nebyli v poměrech zrovna nejprimitivnějších a nejbídnějších, kdy sobě ale přece ještě každý, kdož šel jednou v témdni za zlatku do divadla, nechával se samolibou tváří lichotit: „obětovný vlastenec“. A kdy ten, kdo věnoval literatuře nebo umění stovku, sám se pak staral, aby alespoň stokrát v novinách byl nazván „mecenáš“. Ba ještě před dobou zcela kratičkou byl název „mecenáš“ metán do úrovně malých a nízkých duchů. Když totiž mecenáš skutečný, názvu toho plně hodný, byl věnoval knížecí dar, aby posloužil rozkvětu českého ducha, a divní někteří lidé hleděli činu toho ihned vykořistit jen ve prospěch politické strany.

Litoval bych srdečně onoho muže, kdyby byl při *tom* svém činu měl opravdu podobný účel! Buďme rádi, že smíme o něm mít úsudek jiný! Má-li nebo nemá-li někdo se stát mecenášem svého národu, otázka ta nenáleží našťestí věru k stra-

nickým otázkám denním: k té odpovídá šlechetná mysl a cit pro lidskost — a obě ty vlastnosti jsou „půdou neutrální“.

Mám o pravém mecenáši zcela určitý svůj pojem. Myslím si ho co klidného člověka, jasného, tichého zraku. Je spokojen s výsledky svého života a zkumným okem rozhlíží se po životě jiných. Tu najednou oko zavadí o některou vadu — vidí zápas až zoufalý, vidí potřebu a nikde pro ni ukojení — muž přemýšlí, v duši jeho se jasní — náhle ho proniklo přesvědčení, on sám že může, že musí tu pomoci, a muž přikročí ku svému pokladu a klidnou, jen blahým pocitem rozechvěnou rukou vezme z něho, čeho potřebí národu, společenstvu, lidstvu. Chtěl bych jednou v takovém okamžiku pohlédnout do oka toho muže, ucítit ten záchvěv jeho ruky —!

Mecenáš myslí na věc vznešenou, nikoli na sebe, a přece sobě v dějinách zajistil jméno nesmrtelné.

Arci — k tomu nemá každý ducha, nemá každý velké dost srdce, ba nemá ani vzdělanost, totiž průpravu ze života. Jenom muž skutečně dobrý, přitom ale životních bojů zkušený a zkumným pro ně duchem nadaný je schopen pravého mecenášství. Proto také pravých mecenášů, dobrodinců, nalezneme nejvíce mezi muži, kteří povznesli se „vlastní silou“. A protož například „samoploďná“ Amerika má takových mužů již celý tem. Svět je zná a činnost jejich byla a jest taková, že svět je zapomenout ani nemůže.

Jednalo se o Agassizovu proslulou pak vědeckou výpravu do Jižní Ameriky. Nebylo na ni peněz. „Vyberte si svoje soudruhy, uspořádejte svoji výpravu, proveďte svůj úkol a zašlete mně svoje účty,“ napsal Nathaniel Thayer z Bostonu Agassizovi.

Jednalo se o Collinsův telegraf do Asie a Evropy, vypočtený na deset miliónů dolarů. „Daruju první milión a dám ještě jiné milióny,“ určil se a oznámil Hiram Sibley.

A což Peabody, jenž dal na chudinu novoyorskou 2 1/2 miliónů a na chudinu londýnskou také tolik, založil a vystavěl universitu, tři gymnasia, velkolepou knihovnu pro lid! A Girard, jenž postavil obrovitý sirotčinec! A Petr Cooper — F. Astor — atd. — atd.! A příklady ty vyvolaly následky a ne-

uplývá jediného roku, aby z Ameriky nedošly nové a nové čarovné zprávy.

„Mecenášové vědy a umění, stejně jako dobrodincové chudých a nemocných, jsou *šlechtici mravního světa*,“ praví Eschenbach. *Nová šlechtictví*: osobní, nikoli rodné, zasloužené, nikoli darované! Svobodná Amerika má té šlechty již celý Olymp. Mnoho jí mají také již Němci. Též ale my nemusíme více hlavy své klopat, když na světě mluví se o „šlechticích mravních“.

Již nám někteří zazářili jako hvězdy nepopíratelné velikosti. A není pochybnosti, že obloha česká bude jich mít nenáhle až do nejzazších končin. Svoji „Mléčnou dráhu“, skládající se z miliónů na pohled drobných hvězdic, ta obloha naše alespoň již má. Je jí celý *naš národ*. Ten vzrůstá vpravdě jen „vlastní silou“, ten vskutku „dělá se sám“, a proto také mžikem u nás pochopil i nejprostší člověk, čehože národu zapotřebí, a i nejchudší Čech stal se mecenášem Čechů ostatních. Dvakráté již sobě národ věnoval na divadlo po miliónu, do sta sobě z vlastní kapsy vydržuje škol, bohatými fondy obmyslil téměř již veškeré svoje spolky, památce mužů svých skutečně velkých klade pomníky skvělé — a je již vidět, že neustane nikdy ani na den být tím vlastním svým dobrodincem —: český národ — samý šlechtic! Věru, prsa mohou se každému pýchou dmout, kdo k tomu národu patří!

Takový národ ovšem pak má ještě nad jiné pravý cit pro každého, kdož v jeho řadách objeví se tedy co „mecenáš velkého slohu“. Otvírá mu vřelé svoje srdce. Kloní se mu ochotně, ale bez podlízavosti. Jeť a bude u nás týž zase poměr, jaký byl už za dávných českých časů: muž s mužem stejné ceny, a kdož toho zasloužil, byl ctěným „vládkou“, byl „primus inter pares“ — „první mezi rovnými sobě“! —

Tedy — abychom už ke konci zatočili — tedy by mohl ten „19. květen“ býti snad oslavným dnem té naší *nové* a vskutku „*národní*“ šlechty?

A co už tedy s tou šlechtou, která je „šlechtou *pouze* dle rodu“? S těmi, jichž největší zásluhou, že se narodili? *Nestarat se ani o ni!* Setlí sama někde v koutku!

Či dát ji snad do muzea? Ach ne — tam ona by se nesnesla s těmi popelnicemi, v nichž tlejí zbytky našich *pohanských* předků, tam chvěla by se věčnými strachy vedle skříní, v nichž dřímají cepy našich *husitských* otců —

A když ji přece pro památku snad uschovat, tedy — myslím — poblíž Muzea postavit pavilónek zvláštní! Ve slohu sara-cénské krypty, zdi samá ozdúbka, samičké heslo. A kolem pavilónu upravit pěkný, rozkošný květinový sádek.

Nejlíp z tulipánů. Tulipán je také takovým „šlechticem dle rodu“. A jeho rod je prý starší než veškerých „našich“ šlechticů: sahát daleko až před křížácké války! Pakli jsem se dobře kdesi dočet, pochází „z říše copů“...

NÁRODNÍ LISTY 20. dubna 1890

△ V Praze 26. dubna

„Proslulý“ svými proroctvími dr. Falb předpověděl pro letošní jaro a leto sílu „kritických dnů“, jak on je nazývá, kdy přijítí mají zcela neobyčejné bouře, zhoubné větry, ledové časy, ukrutná krupobití atd.; bude tedy letošní jaro a leto najisto velice krásné. Všechno překrásně poroste, pokvěte a uzraje. Arci — marně! Letos by si mohla příroda odpočinout. Mohla by sedět a přemýšlet. Třeba i tajně se cvičit a ledačeho oprůbovat. A napřesrok nebo řekněme za dvě leta překvapit nás něčím zas zcela novým.

Pro kohopak letos příroda vlastně například květe? Pro nás mužské ne: my si květů nevšímáme. A pro ženské také ne: ty daly pro letošek přírodním květům nadobro výpověď a drží se dělaných. Nosí je okázale na ňadrech, na rameni, na boku, vůbec všude, kam jindy si připínaly drobnou kytičku přirozených květů. To není ale móda, to je *pokrok!* Svědčící o vzácném smyslu pro harmonii: „na falešné srdce falešná ňadra, na falešná ňadra falešný květ“ — tak se to patří! Dotyčná pražská firma lifruje letos ňadra a květy už také pohromadě.

Hlavní spotřeba dělaných květů děje se letos ale pro klobouky. Tu se jich spotřebuje skoro až k neuvěření: na některé dámské hlavě to vypadá spíše už jako ošatka ze Zeleného trhu než jako klobouk. A na všech kloboucích jsou ty květy teď uvity do *věnce*. Letos chodí *všechny* dámy „pod věncem“, i ty — i ty — no řekněme: i ty, které toho „nemají vlastně ani zapotřebí“.

Mladým dámám věneček ovšem sluší — „usměvavé ráno se věncí korunou“; starší dámy ale nosí jej tedy snad co vyznamenání za dokázané už „občanské ctnosti“? U mnohých dam je to asi zase „věnec vítězný“? U jiných znamená snad teprve

„vyzvání k boji“, po zvyku starých Čechů, kteří místo rukavice posílali věnce ?

Snadže to všechno lze arci vyčísti již z barvy a druhu květů; přiznám se ale: já na to ještě nepřišel! Pověstný „věnec hrachový“ — české znamení „koše“ — jsem dosud nezahled ani na jediné hlavě. Rovněž ne ještě pověstnější „věnec slamený“. Zato se mně asi u dvou nebo u tří ženských zdálo, že ten jejich věnec vypadá jako věník nad restaurací — —

Copak je mně ale po tom! Když jsem začal dnes o vědě, měl jsem zůstat při vědě a neplést se do věcí ženských! Věda je tak zajímavá! Tak bohata! Skoro denně vyváží na povrch nové a nové věci, a povinností nás novinářů je, abychom své obecenstvo s nimi seznamovali, spravedlivě a nepředpojatě. Ať nějakou novou, velkou pravdu objeví třeba Němec, pravda — abych to řekl s obvyklou duchaplností — pravda zůstane pravdou!

Tadyhle tedy objevil dr. Vilém Schultze, žijící a přemýšlející v Liesingách u Vídně, kde je ten velký pivovar, z jakýchž nádob má se vlastně pít pivo, aby neškodilo zdraví a podrželo svoji čerstvou, jemnou a lehkou chuť až po dopití. To je ovšem věc ukrutné důležitosti a teď při nastávajících letních výletech zrovna až nalahavě časová!

Tedy: do jakých nádobek má se v hospodě pijákovi pivo nalít — co byste řekli? Pan doktor prozkoumal nádobu po nádobě, nezapomněl ani na jedinou, vyjma na náš český dřevěný, dobře vysmolený korbel, a praví: Do skleněných ne, v těch se pivo vlivem světla úžasně rychle kazí. Do hliněných také ne, v těch je obsaženo olovo, jež se nalezá ostatně i ve sklu. Do „kamenných“ rovněž ne, v těch zase jsou rozpustné „silikáty“ a ty škodí. Do cínových snad ještě nejspíš; ale ani ty nejsou nám naprosto zdravý. „Nejlepší nádobou,“ praví konečně pan doktor, „je *dobře vyzlacená nádoba stříbrná*.“

Tedy stříbrné konve! zní poučení pro hospody. Ale — a na to ukazuju raděj hned ještě jednou — *dobře vyzlacené!* Také ve stříbře je ještě olovo.

Jenže — já bych arci neměl do toho mluvit — moh bych podržet svoje myšlénky pro sebe, copak já rozumím vědět! —

jenže — když mně to tak zrovna už napadá — pane doktore: nebyly by ještě lepší nádoby hned *zcela zlaté*? Naším šenkýřům bylo by to už jedno!

Na všečen způsob je pokyn páně doktorův přímo neoceřitelný! Ale jen dále na širém poli vědy — dále! Dr. Schimmelbusch — opět Němec, naši čeští učenci nenajdou jaktěživi ničeho! — dr. Schimmelbusch našel *nového bakcila*. Ano! A sice ve štířících (po pražsku „vimrlatech“) na lidské kůži.

To je teď vskutku radost! Sebevědomí lidské roste až úžasně! Já například teď vím, že na vlasech se mi po hlavě honí mikroskopičtí „cringaréni“, že v štíříku na čele veselí se mi bakcil, dodnes ani ještě nepokřtěný, že v jarně zarudlém oku působí mi jiný zas bakcil, jehož jméno jsem bohužel zapomněl, že v zubech —

Ano, to vy snad ještě ani nevíte, že dr. Gouffen našel bakcila také teď v lidských zubech? A *ten* bakcil prý to je, který v ústech způsobuje stahující, laskominový pocit, když člověk už po delší dobu ničeho nejed, a který dostává se až do žaludku a tam působí nevrlý, netrpělivý pocit, jež navykli jsme nazývati hladem —

Výborná myšlénka! Jakže rozluštit společenskou otázku, jak odpovědít, když ozve se volání po chlebě, jak odpomoci hladu! Vypucovat chudině pořádně žaludek —

Arci, ona chudina bývá trošičku umíněná! Co už tu bylo na světě dobrodinců, kteří jí ten žaludek pucovali, není téměř jediného, jen trochu mocnějšího pána, aby se byl někdy někde do ní pořádně nespustil; ale „Jíst! Jíst!“ hučí to „pustě“ v odpověď —

Ach bože, co se nás moudrých lidí už s touhletou „společenskou otázkou“ namuckalo! Před čtyřmi dny i sám svatý otec pronesl o ní veřejně už svoje mínění. „Nebude rozluštěna otázka ta,“ pravil, „dokud všude po světě budou se vydržovat tak ukrutné armády —!“

„Výborně — *zcela* můj náhled!“ chtěl jsem vykřiknout, že by to bylo bývalo z Prahy až do Říma slyšet. Ale rozechvěním se mi pojednou hrdlo stáhlo — ta radost, ta radost na stará

kolena — té radosti jsme se my dva, já a papež, věru nenadáli, že budeme přece někdy v něčem spolu souhlasit —

Ale — bojím se — jiní lidé, takzvaní politikové, ti nám to zase as zkazí! „*Kdyby to šlo,*“ řeknou, „*když to ale nejde!* Všude je napjatá situace! Všude všechno ve plném varu —“

Arci — prožluklá situace! Ono se to skutečně všude teď vaří! Bouřné, děsivé zprávy přicházejí z nejdlehlších, nejtišších koutů. Když už dnes i ten zapadlý, dobrý, pobožný Oberammergau —!

Ovšem se tam nejedná „o jídlo“, jedná se o ctižádost, k tomu ještě také jen o uměleckou; ale v tom je právě zlé to „znamení doby“, že ať se děje co děje, všechno nynějšího času rozedme se do vln až bouřných!

V Oberammergau, horském to městečku bavorském, budou letos zase provozovat světoznámé teď už své Pašije. To je stará — prastará divadelní hra, na níž už od nepaměti nemění se ani slůvka. A neprovozují ji divadelní umělci, provozuje ji lid.

„Toť jako u nás!“ vskočí mi někdo do řeči. Ticho, Čecháčku, nebuď všetečný! Tam „pašije“ *hrajou*, my je *žijem* — v tom je základní rozdíl!

Ale nenechme se vytrhovat!

Letos tedy je v Oberammergau hotová revoluce. Komická, přece však poučná. Jednalo se o nové obsazení úloh. Všechno šlo hladce. Kristus, miláček Jan, Petr, ostatní apoštolé, Kai-fáš — všichni tiši a spokojení. Vtom rámus ukrutný a spouští jej — *Jidáš!* Že prý ne a ne vzdáti se ať už jakkoli své úlohy posavadní! Že prý není ani tak stár, jakže se říká! Že prý má ještě zcela dobrou paměť a dovede něco ještě zahrát! Že prý „*když už přes čtyřicet let prodává Krista Pána*“ — atd.!

Boj. Ohnivě dvě strany. Celé vùkolí taktěž už rozštípeno nadví. Zvláštní zpravodajové vysílání z Mnichova do Oberammergau. Dlouhé novinářské zprávy o zápasech řečnických, o intrikách zákulisních — telegramy, zaslána, ba úvodní články —

A jedná se — o Jidáše —!

△ V Praze 3. května

„Byl první máj...“

Račte odpustit, že začínám také já ještě tou naší poeticky sice líbeznou, přece však jen až přespříliš otřepávanou frází! Když to ale tentokráte věru jinak nejde! Rok co rok se těch Máchových slov užívá kolem 1. máje sice tisíců- a tisícůkráte po Čechách; ale letos — a teď dovolte, abych už zase užil hodně běžné, hodně otřepané fráze: já chtěl bych mít jenom tolik zlatek, kolikrát zrovna *letos* byla u nás slova ta přenešena, a to často jen jakoby mimovolně — jako ve snu — tichounkým šeptem —

Ano: Byl první máj 1890! A kdo jej co muž dozrálý, myslivý prožil, do dnů svého života na něj nezapomene!

Bylo by zajímavě číst nějaké česky psané, pravou poezií ozářené, hlubokými, vsutku „lidskými“ myšlenkami prosycené „mystérium“, v němž by vystupovali jednotliví hlavní dnové celého roku a mezi sebou řečnický zápasili, kterýž z nich je tedy nad jiné, který je *přední*.

Aby předstoupil například den Nového roku. Ale ne ten pustý, z ciziny k nám přenešený, s hlavou těžkou a vířivou, s obřadností hluchou a protivnou, plný lži a plný dotěrné sobeckosti! Nýbrž český den novoroční, jaký dýše dosud u nás na vesnici. Kdy je v domácnosti tak ticho, tak svato. Kdy všude tak čisto, všechno včera hned uklizeno a obstaráno, a koná se jen nejnnutnější, neodkladná práce. Kdy druh s druhem mluví tak mírně, skoro jen pološeptem, a chrání se, aby ničím nepohněval, nepodráždil. Kdy oblekou do kostela oděv svůj nejpěknější a tam se tak vroucně modlí, a pak až do nového pracovního rána je doma všem zas tak blaze, tak krásně!

Aby předstoupil den Štědrovečerní, jinde den plný trhového hluku, den neobyčejných, nákladných hodů, den vzá-

jemných, překvapujících darů — u nás na vesnici obraz jen chudého našeho života, ale zlatého, rodinného štěstí. Kdy po dni věnovaném obyčejnému šumu nastává večer tichý, lidé po špičkách, aby nebylo hluku, scházejí se ve světnici a zasedají za stůl, spokojeně požívají své houbové polívky, maštěných krulek, výražkových vdolků, pařeného sušeného ovoce — ale pak se ihned a ještě blíže k sobě sesedají a vypravují si všeliké ty podivné zkázky, o časech bývalých, o zemích vzdálených, o tom, jak narozen spasitel, a jak byla svatá noc náhle plna denního jasu, a andělé zpívali, a jak lid chudý pospíchal k Betlému a byl první, který poklonil se vykupiteli, první, který poznal, že v rovnosti lidské leží lidstva spasení, — a kdy je pak všem poslouchajícím i povídajícím, jako by už skutečně rozjasňovalo se jim nad hlavami a svítalo to spasení, a oni povstávají a pokřikují se a jdou pospolu na „jitní“ — vstříc novému ránu — —!

Aby předstoupil úterý masopostní, sprovázený hudbou a zpěvem, způsobující, že každé oko veselostí se leskne, noha si dupne, srdce si poskočí a ústa vejsknou. Aby předstoupil a s ním závodil den 1. apríle, žertovný, podskočný, plný žertů a kudrlinek, samá rolnička a posměšná píšťala.

Aby předstoupil den 1. května. Ověnčený mladou, brčálovou zelení. S vonnou konvalinkou v lesknoucích se vlasech. Se slavičí písní na chvělém rtu. Se žhoucí jiskrou lásky v roz-touženém oku.

Tisíce básníků už ho opěvalo. Miliardám lidských srdcí pomohl k rychlému, blaženému tluku. Přece by as nevěděl, cože určitého dovedl by na prospěch svůj pronést. Jeho obo-rem je sice širá říše krásy a lásky, ale jeho působení děje se jen ve skrytosti, v tichých houštinách lesních, v nitru probouze-jícího se poupěte, v rozvírajících se srdcích. On nemiluje hluku a šumu. On není pro vířivou společnost, pro zábavu houfnou: je pro něžný pohled dvojích jen očí, pro sladký šepot dvojích jen rtů.

Vskutku také — ovšemže náhodou — opravdová, těžko-pádná historie lidstva doposud se u něho téměř ani nezastavila, u 1. května. Totiž — až donedávna! Až přišel 1. květen

1851 a odevřel první výstavu světovou a v ní spojil veškeré národy náhle v jediný kruh.

A neuplynulo ani čtyřicet let a přišel už 1. květen 1890. Věru, kdož jsme se ho dočkali, že jsme dožili se nejpamátnějšího 1. května lidských dějin. Ba snadže nejpamátnějšího dne těch lidských dějin vůbec!

Klidným, železným krokem přirazily 1. května 1890 batailony dělnické, přečetné, nepřehledné, a vřadily se do lidského šiku, aby již provždy stejným postupem šly s námi ostatními za vznešenými lidskými cíli, stejně oprávnění, stejně obtížení, stejně blažení.

Byl to postup mohutný, neodolatelný, jako když se hrou vlny okeánu. Kdo přihlížel, porozuměl, co „síla elementární“ znamená! I když přenešena na věc duševní, mravní!

Zvláštní den! Podivná nálada! Nikoli strach — ach ne, toho mně nepřípadla ani možnost —, ale takové divné očekávání čehosi neurčitého, naprosto neznámého zachvělo také mými všemi nervy. Pocit nikoli příjemný. Pamatuju se jen na dva momenty ve svém životě, kdy — ač podoba s nynějším momentem třetím není takto pražádná — jsem měl pocit přece stejný: totiž před tím „něčím neurčitým, neznámým“. Poprvé roku 1848, v oněch hodinách, kdy Praha byla bombardována; tu se týž pocit probouzel a udržoval mezi jednotlivými výstřely pumových hmoždířů. A podruhé roku 1866, onoho dopoledne, kdy Prusové se blížili Praze.

Zvláštní den! Takový tichý, těžký, „zařezaný“. Ulice se zcela jinou tvář. Žádné vyzývavé čepice buršácké. Žádné ekypáže, ba ani drožky. Žádní páni. Žádné dámy. Jenom tak, kdo musil, a mezi těmi také my, které chudý dělník klamně počítá mezi „pány“, ale pravý pán dobře mezi „dělníky“.

Tu se pojednou začalo hrnout lidstvo směrem od Prašné brány: dělníci se ubírali z karlínské schůze na pražský tábor.

Šel jsem schválně proti všemu proudu.

Červené odznaky, červené kravaty — klikatým bleskem projela mozkiem vzpomínka na Komunu, na rudé prápory anarchistů! Poprvé jsem ji viděl na lidech, tu temně rudou barvu světového sociálního hnutí: zachvěl jsem se. Kupo-

divu — kupodivu! — tytéž barvy: černá na temně rudé půdě, které vlály nad hlavami husitů, bojovníků za svobodu náboženskou, tytéž barvy vlajou dnes nad hlavami bojovníků za úplnou rovnost občanskou!

Davy se hrnou. Ne husté, schválně pořídle, tím nekonečnější. Všechno v oděvu svátečním, čisté, lesklé. V rukou lehýnké sváteční hůlky, „špacírky“. Některé ruce, asi zrovna ty nejmozolnější, ale nechťící dnes, ve „svátek“, tu svou drsnostu ukazovat, i v kožených rukavičkách.

Davy se hrnou nepřetržitě, ale šum je jen nepatrný. Dělníci jdou skoro mlčky, jako když je vidáme chodit houfně navečer z práce: zamklé, na slovo skoupé, s tváří opravdovou — a dnes docela tak železně opravdovou! Nu, jenom se podívej — vidíš: tady ji máš už označenu na tváři, tu „elementární sílu“! Ale ani přitom nezatrneš! Cítíš, že síla je ovládána měrnou myšlénkou. A pojednou — jakoby zázrakem — pojednou jsi porozuměl tomu letošnímu „prvnímu máji“, pojednou vidíš, že veškerá posavadní situace společenská i politická jediným trhnutím se dnes pozměnila, ale nejen už pro dnes!

A nekonečným proudem davy hrnou se dále a spěchají na Střelecký ostrov, na ten svůj tábor. Porokují si tam nějakou hodinku pospolu. Nejprv o umenšení denní své práce. Domnívají se, že pánbůh, když má pro ně napořád obě své ruce plničky práce, nemá pak arci, čím by jim žehnal. Nu, požehej vám pánbůh!

Ale na ulicích vzdor táboru proudění už nebylo. Ne za dne a ne za večera. Ba lidstva všude od hodiny k hodině více a více. Statečné, nepopíratelné vzezření sváteční! Dělníci pak už pyšně se svými ženuškami po pravém boku: na tvářích úsměv spokojený, v oku radostnou jiskru. A s nimi a mezi nimi Praha ostatní, taktéž spokojená, taktéž radostná.

Zvláštní — ba prazvláštní den! Věřu, i ta příroda všude vůkol jakoby pod zákonem stejným! Ráno dusivá mlha, vzduch šedý, tak těžký — pak najednou se vyhouplo slunce a bylo tak jasné, tak zlaté, tak blažené —

Byl první květen roku 1890!

△ V Praze 10. května

Nevím věru, jakže dnes začít! Do téhodne máme už svatého Jana, svátek všech Jeníků... „A ty jim chceš tady dnes gratulovat!“ skáče mi čtenář do řeči... No — pročpak ne! Pane čtenáři, ty jsi přece také Jan? — „Ale ne Nepomucký: já jsem Křtitel!“ — Křtitel, dobře — vždyť se to nemusí pronášet ani s tak ukrutnou pýchou! A což ty, pane hned druhý? — „Arci — já jsem Nepomuk — ale...“ *No tak to tady zde máte!* Oni se novodobí Češi za svoje nepomuctví téměř až stydí! A tu je pak věru těžko psát, těžko veřejně gratulovat! A já, když takovou věc vidím, to vám mně začne hned ruka se trást — já se chvěju pro nespravedlivost lidskou na celém těle, já bych nejraděj jako rytíř ihned vrhnul se do boje za pronásledovanou — nevinnost — — ne, ne, svatý Jene, nezdržuj mne — já vím, čím jsem ti povinen — já už se mírním — já — —

Pražádná pochybnost: Čechové berou dnes v nevážnost svého velkého svatého Jana! Staví ho jaksi do protivy se svým Janem Husem. Poněvadž tento byl do pytle zašit a upálen, mají podivným způsobem onomu za zlé, že byl do pytle zašit a utopen. Poněvadž Husinecký pravdu hrdinně pronášel, nelíbí se jim, že Nepomucký pravdu hrdinně smlčel. Jako by oheň a voda nebyly stejně vyšly z rukou božích! Jako by nepoučovalo nás už samo Písmo svaté, že sice dobře v pravý čas mluvit, ale stejně dobře v pravý čas mlčet! Jako by nestálo psáno, že mlčelivost je „*ctnost*“, a to „*spasitedlná*“, jako by nebyl řekl jeden z proroků největších: „*Jest mlčelivý, kterýž nalezen bývá moudrý!*“

Ovšem, nesmím sám zase být nespravedliv. Řekl jsem na-
hoře: „Čechové berou...“ Ale musím ihned tady polovinu výroku zas škrtnout a říci: „Čechové, *ale ne Češky!*“ Žena je „přírodě bližší“, žena má pravější cit — česká žena *miluje* svatého Jana z Nepomuku. Předně proto, že jeho život je oha-

len tak trochu romantikou, že pověst říká: král Václav měl hezkou svou královnu v podezření a s ní i Jana kanovníka. Ale hlavně ho milují ženy pro jeho mlčelivost. Vždyť ženy milují mlčelivé muže, i když tito — ani nejsou svatí!

A která se z nich jmenuje Johanka, věru že za to své jméno se nestydí! Řekni jí „Žanny!“ — směje se na celé kolo! Ať už je Nepomucena, nebo Baptistka, ať je Johana Chusova, nebo Johana ze Sině, nebo z Valois, nebo ze Šantalu, ona se vždycky směje, ta „šantalka“ malá!

Zato tedy Čechové! Ba ti věc celou přepínají zrovna až do krajnosti, ti poukazují i k tomu, že prý pan vládní rada Tomek dokázal, že svatý Jan z Nepomuku ani nikdy nebyl! *Kdepak?! A jako by na tom něco záleželo!* Jako by pan vládní rada, kdyby sobě toho například vláda přála, nedovedl dokázat hned zase opak! Vždyť ho to nic nekoštuje!

Já povídám: *svatý Jan byl!* Jakkak by byl mohl sice roku 1383 umřít? Jakkak by ho byli mohli prohlásit za svatého? Jakkak by tu byl mohl po něm zůstat zázračný jazyk? Jakkak byla by se dostala celá a tak podrobná svatojanská legenda do lidu — do *všeho* lidu? A hlavním důkazem je mně *zrovna* počínání si pana Tomka! Pan Tomek je nepřitelem české slávy, je nepřitelem velké doby husitské, sám se tím prohlásil — a svatý Jan z Nepomuku —?

Pronesu teď zcela nový náhled. A vyhrazuju sobě prvenství obsažené v něm pravdy.

Svatý Jan Nepomucký byl předchůdcem Jana Husa. Ano! Jan Nepomuk byl totiž svého času řekněme jakoby první „mlado“. To bylo něco arci nového, „prazvláštního“; všichni „staro“ se na to vrhli, a při jejich straně byl i sám král Václav. Dal Jana věznit, ba i do vody hodit. Ale po Janu zpovědníku, „tichém géniu“, vystoupil Jan kazatel, „génius hřímavý“. Král Václav viděl, že po „mladých“ přicházejí tedy „ještě-mladší“, to se mu líbilo, smířil se s nimi — Jan Nepomuk byl v nemilosti, Jan Hus už v milosti krále! Co dále se dělo, je známo: že to až na husitské cepy došlo, stalo se okolnostmi. A převýborně shrnulo známé naše přísloví mnou zde označený počátek i průběh celého husitského hnutí v několik jen kra-

tičkých slůvek, řkouc: „*Jazykem nemlat; chceš-li, ujmi se cepů!*“ Kteréžto přísloví v jasném svém znění, patrně pocházející ze samého počátku 15. století, je hlavním dokladem mého tvrzení.

O já, o já — svatý Jan Nepomucký byl nějaký vlastenec! Jeho činnost pro národ byla sice tichá, ale výdatná, korunovaná trvalým výsledkem, a sáhala až za hrob. Veliký byl náš Přemysl Otakar, dobyl krajů rozkládajících se až k Baltu, ale říše jeho brzy zase se rozpadla; velicí byli husité, podmanili vše, co kolem české země, ale vše to záhy vypadlo nám zas z ruky; svatý Jan Nepomucký však tiše a nenápadně obsadil například celé jižní Německo, veškeré Rakousko, kraje saské, pruské a polské, kdekoliv nějaká silniční křižovatka, nějaký vojensky důležitý můstek, všude zapevnil svatou nohu svoji, a — „kde stanul, posud stojí Čech“! V dobách těžkých a mráкотných, kdy o nás nevěděl už téměř nikdo ve světě, on *sám* dobýval cti a slávy českému jmenu. Ba on je jediný z hrdin českých, který k oblasti české připojil i *moře!* Na svatých obrázcích jeho vídáte někdy kotvu. To znamená, že on je vedle svatých Kryštofa, Goara, Gonzala, Maurelia, Mikuláše a Fokáše Sinopského také patronem plavců a vůbec všech, kteří jeho pomoci potřebují na moři. Na galeotách, trahettech a barkách Jaderského moře mají velice často jeho dřevěné, pestře malované poprsí, upevněné na špičce lodní.

Roku 1868 navštívil jsem z Terstu přímořské městečko istriánské Muju, a sice ve společnosti Alfreda Waldaua, tenkrát terstského auditora. Najali jsme si u arzenálu barku a ta nás převezla přes mujanský záliv. Znamenité smažené ryby v Muji, převýtečné „vino nero“; ale nám se chtělo také ještě mujanských ústřic a řekli jsme si, že se dáme zavést tedy k tamějším ústřicovým kolům. Seděl jsem již zase v barce a čekal na Waldaua, který chtěl honem ještě přinést dvě lahve toho vína, s nímž ústřice chutnají líp než s čímkoli jiným! Moře bylo nepokojné, barka se vyhupovala, najednou jsem narazil o cosi tvrdého hlavou. Honem se ohlédnou — na trahettu vedle se houpajícím ční dřevěné poprsí —

„Svatý Jene z Nepomuku, — kampak jsi se sem poděl!“ zvolám mimovolně nahlas.

„Si, si, signor!“ kývá radostně barkář. „San Giovanni Nepomuceno, il nostro santo (náš svatý)!“

I ty iredentistická bando! Tak ty myslíš, když u nás v Čechách usadilo se z Netálie dvacet kupců, pět kominíků a čtyři biřtláci, že můžeš umouněnou svoji ruku vztahovat už taky po nás! ? Ty —

Ale — já se nechci dneska pohoršit znovu!

Pražádná pochybnost: jsme nevděčníci! Český národ se množí, děti se mu rodí jako čmelíků, a co je z nich, ze všech těch dětí? Jaroslávek, Bohuslávek, Stanislávek — Lidunka, Boženka — a člověk by přece myslil, že by u nás měl být samý jen Jeníček, Hanzi a Žanka. Jmeno „Jan“ je přec takové aristokratické, je nejstarší ze všech křesťanských! Svatý Jan Křtitel předcházel samého Krista. Svatý Jan Ěvangelista byl Kristův miláček. Svatá Johana Chusová kráčela, s vonnou masťou v ruce, se třemi Mariemi ku Kristovu hrobu. A komu by se nelíbil snad zrovna Nepomuk, vždyť má výběr: napočítal jsem svatých Janů 31 a k tomu jsou ještě extra 4 svaté Johany! Má výběr, jsouť mezi těmi svatými Jany téměř veškeré stavy: od vznešené královny a stejně vznešeného básníka Apokalypsy až po nízkého žebráka (J. Calybita), od silného rytíře až po nebohého trpaslíka (J. Coloba), od biskupa až po prostého frátera (J. z Leonu, který uměl ze starých střevíců upravovat nejvýtečnější jídla). A ovšem jsou tu také pro výběr veškeré řehole, několik jezovitů, dominikán, minorita, augustián, milosrdný bratr, valambrosán, karmelitán, trinitář, františkán, mnich řecký, poustevník atd. Ale — co platno — náš svatý Jan Nepomucký je přec jenom nad ně nade všecky! V něm obražejí se veškerí ostatní vskutku jakoby ve zrcadle. On vyobrazuje se zrovna jako Jan Křtitel, letící nad oblaky. On jako Jan z Gentu byl hosen do vody. On jako Jan Eleemosynarius je almužník chudých. O něm jako o Janu Zlatoustém (ku kterému na poušti přišla královská princezna) vypravuje se celý zajímavý román. On jako Jan z Boha je záštitou nemocných. On jako Jan Silentarius vynikal mlčelivostí. On jako Jan Thaumaturgos konal zázraky. Atd.!

Ach — my jsme *velice* nevděční! A už je tomu hezky dlouho,

co nectnost ta na nás sedí! O svaté Ludmile, o svatém Václavu napsána dávno už veliká epa, ba i druhý náš svatý Jan, Moravan Sarkandr, našel u nás hned již roku 1703 ve faráři Bílovském nadšeného veršovce („Do Moravy přicházím, k Tobě, Jene boží, v Holomouci nacházím Tě u matky boží: Sarkandr Tvé jmeno, dávno zvelebeno...“), ale po nějaké jen trochu větší básni na velebu svatého Jana Nepomuckého podnes u nás ani stopy! Asi dvě kantáty, několik drobných písniček: „Kam jdeš, Jene“ — „Ó srdce mé, svatý Jene“, atd.; ale ty jsou dnes zlotřilým lidem skoro už jenom k smíchu, na jejich melodie zpívají se slova jen světská, ba i *politická* —

Hanebné!

Ale já tohleto děle už nestrpím! Já jsem věru přihlížel dosti dlouho — v mé duši přitom zrálo předsevzetí — konečně dozrálo — ano, ano: *já to změním!*

Přemýšlel jsem. Upjatě. Hluboce. A usnesl jsem se na sedmi punktech.

I vystupuju zde tedy dnes a žádám zjevně a nepokrytě, mužně a určitě:

1. Redakce Poetických besed vypiš cenu 5000 zlatých na velkou výpravnou báseň o svatém Janu Nepomuku.

2. Družstvo Národního divadla vypiš cenu 5000 zlatých na velké oratorium o svatém Janu.

3. Městské zastupitelstvo pražské dejž vymalovat obraz „Svatý Jan před králem Václavem“, zrovna tak velký a zrovna tak drahý, jako je „Jan Hus před koncilem“.

4. Zemský výbore český, hodlající dát na hořejší konec Václavského náměstí sochu svatého Václava, hodlej dát na dolejší konec téhož náměstí zrovna takovou sochu svatého Jana.

5. Konzistoř urči některý z největších a nejkrásnějších chrámů pražských, aby byl věnován výhradně jmenu a počtě svatého Jana.

6. Veškerá obec pražská sejdi se na Letné táborem a tam pod širým nebem svatého Jana — vedle posavadních svatých Norberta, Václava a Víta — slavně provolej patronem královské Prahy.

7. Česká spořitelna dej nám na pohoštění svatojanských
poutníků ročně 250 000 zlatých.
A to hned!

NÁRODNÍ LISTY 11. května 1890

△ *V Praze 17. května*

Svatojanský jazyk hyne. Má prý trhlinu, nahoře od kořene, a ta trhlinka prý se rozšiřuje; patrně působí světlo a vzduch, vnikající sklem sebehermetičtěji uzavřeným. Tak alespoň vypravuje P. Vodka. —

Pověřivé mysle mohly by strnout. Svatojanský jazyk brán za symbol „jazyka svatováclavského“. Jako onen zachován přes věky v hrobě, zachoval se také tento vzdor dlouhé, mrtvé době a nalezen pak svěží, neporušený, živý. Nynější „česká“ politika pak hrozí jazyku svatováclavskému hroznou, vražednou trhlinou — a tu že snad jazyk svatojanský neštěstí to nám ukazuje a dosvědčuje? Ach ne — my na to arci hledíme jinak! Je-li symbolem, ukazuje — a dosvědčuje-li vůbec něco, chce jenom říci: „Není mne proroka více zde zapotřebí! Zakořenilo se a vzrostlo již národní sebevědomí — já, jazyk mrtvého jednotlivce, dle přirozených zákonů obracím se v prach a popel: jazyk český žije, protože český národ žije!“

Ano, žije — a nezahyne! Do poslední cévky českého svého těla cítíme, že v té drahé naší mateřštině sídlí veškeren náš život, celá naše duše! I nejposlednější náš nerv bolestně sebou škubne, když českému jazyku hrozí kdekoli a sebemenší újma, a mžikem jsou všechny svaly jakoby ze železa a hotují se k boji. A my v tom boji zvítězíme! Jazyk mateřský slívá nás Čechy v jedinou, v žulovou skálu, o niž rozbít se musí konečně každé surové násilí a každé přetvarné umění i nejzchytralejších vládců.

Krásná, čistá, svatá řeč mateřská! Záhřevná jak samo slunce, a jako jaro i léto plodná a živná! Mělo by se jí vlastně říkati „druhá matka“. Když nás ta první opustí sklácena, nebo my když opustíme ji a vyjdeme do světa, ta druhá jde s námi a sprovází nás až k hrobu. Zahřívá naše srdce, řídí náš cit, vede

náš rozum. Stále nám připomíná, co sprosté a nehodné, a poukazuje nás k tomu, co milého, jemného, šlechtného.

Nejsme sobě ani toho její počínání vědomi, dokud sedíme za domácím stolem a hodujeme jen „se svou rovni“. Ale vyjdi do ciziny, a mžikem je ti to jasno. Jakmile neslyšíš kolem sebe více domácích zvuků, je ti pojednou tak hluch, tak prázdno, svět kolem jako by byl vyšeptalý, cit v srdci jako by byl vymřel, a podivný stesk, jakoby po něčem živém, lehne na sklíčenou mysl. Vtom odněkud zahlaholí české slovo, sejdeš se s Čechem. Celým tělem to trhne, oko se jiskří a ústa se chvějí. Všechno kolem je pojednou jiné, zajímavější, pochopitelnější — myšlénka nalezla ozvěnu — cit našel si druha.

Kdo nemiluje svojí mateřštiny, je člověk špatný. Snadže nespáchal po okamžik ještě žádné špatnosti zjevné, ale on je jí schopen. Je-li to ženská, je najisto bez mravnosti vnitřní, a za změněných poměrů sklesla by třeba na nevěstku. Ba snad jí už je. Je-li to mužský, za méně příznivých poměrů seděl by v kriminále. Ba snad tam už byl. Není ani jinak možno! Takový člověk ztratil už upomínku na nevinnost svého mládí! Zapomněl polibků, slov a pohledů své matky. Pozbyl studu před těmi, kteří jsou mu nejbližšími: před svojí rodinou, před členy svého kmene. Nemá více lásky k ničemu, nemá ideálu — nemá mravní záštity žádné.

A jako se srdcem, má se i s hlavou. Bez mateřštiny není myšlének, není rozvoje duševního. Jen v té řeči, ve které člověk myslet začal, může duch jeho zdárně se vyvinovat také dál. Cizí řeč je duchu závorou, je hrází nepřestupnou. Člověk v ní se může stát třeba obratným špačkem, přestane ale být člověkem. Nemyslí v ní samostatně, myšlénková práce jeho není proniknuta živnou mízou, cizí floskule, hotová fráze osedlává mu každé myšlénky ihned počátek, vše je opět tak hluché, vyšeptalé, prázdné. „Zdokonalený fonograf“, který ví, kdy kde má mluvit, co se mu vtisklo. „Učení se jazyku cizímu může být potřebou praktickou, třeba i vědeckou, totiž zkumnou, nikdy ale ne „přirozenou“,“ pravil ondy výborně L. Fulda. Příroda sama v té věci vyslovila svůj ortel. Jenom o jediném člověku se tvrdí, že dovedl dva jazyky ovládat slovem i písmem

zcela stejně: o Alexandru Humboldtovi. Ale i tady je veliké „prý“ — nikdoť mu neseděl v duši a srdci, nikdo necítil, bylo-li mu stejně volno, a snadno tedy při frančtině jako při němčině. Vidíme dobrý důkaz na těch českých učencích, kteří bůhvíproč psávají své spisy po německu. Řeč gramatikálně a syntakticky někdy dosti ještě správná, ale takto: dřevo a dřevo! A kdyby si dotýčný pán sebedomýšlivěji pohladil bradu, — dřevo!

Jen aby každý vlastní svůj cit zkoumal a k němu se přiznal! Znáám ten podivný cit ze zkušenosti tedy také vlastní. České dítě byl jsem z obecné školy dán na školu německou. Seděl jsem tu rok, dva roky, slova učitelův hučela mi do uší jako bezvýznamný šumot vln, navykl jsem si nepozornosti a roztržitosti, byl jsem špatným žákem. Přemohl jsem ovšem přece konečně jazykovou obtíž, ale byl jsem pak vskutku pouhým jen plácavým špačkem — více se ostatně od nás ani nežádalo! Vzrostl jsem, četl jsem pilně, až jsem během času neodolal a stal sám se literárně činným. Napodoboval jsem — vzory cizí a měl radost, že jsem „opicí poměrně dobrou“. Ale čím dál a dále jsem pracoval tedy českým pak slovem, čím více jsem byl veden, abych do naší řeči přemýšlivě vnikal, tím více vzor cizí pozbyval pro mě už absolutní ceny; já ale teprve nyní poznával a cítil, cože je *tvůrčí* radost. —

Pozorujte kteréhokoli „vzdělance“, když mluví jazykem cizím, například u nás tedy němčinou. Říkadla známá, poklony naučené, vtipy „osvědčené“ — všechno jste dávno a často slyšeli už od lidí jiných — duch jeho pohybuje se v šatu obnošeném, „na tělo“ mu nestřiženém, a také „nesedícím“. A pozorujte zase třeba člověka „nejprostšího“, když mluví mateřštinou. Ihned cítíte, že myslí. A myšlenky jeho kráčejí v rouše volně přilehavém, jakoby řeckém.

Každý člověk by dle toho asi soudil, že jednou z nejprvnějších povinností státu tedy jest, aby se staral, by *každý* občan vzdělal se ve své mateřštině co možná nejlíp! Tu by se ale ten každý člověk mylil! Také jinde po světě jsou stesky na nedostatečné vyučování jazyku mateřskému — u nás pak se ty stesky až vrší. Rodina, národ chtějí si odchovávat

lidi — stát ale chce mít pouhé jen stroje. U nás pak ještě k tomu stroje zcela cizí, „fonografy“ německé.

Musíme sobě tedy mateřštiny svojí hledět již účinně sami.

Stojí věru za tu práci, za veškerou, i nejvyšší naši péči ten náš mateřský jazyk český! Chválí-li sobě Němci na jazyku svém, že je neporušený, původní, od pravěku zachovalý, my můžeme nejplnějším právem totéž o češtině říci. A k tomu můžeme my dodati, že bohatství tvarné, vystihování veškerých nuancí myšlenkových je při češtině ještě daleko — daleko větší! Vskutku knížecí roucho, které dáno českému duchu! Věčně stejné, věčně měnivé ve své kráse — jako v přírodě to kypící jaro!

Odevrte si Jungmannův Slovník, kdekoli chcete. Na každíčkém sloupci naleznete něco, což je vám nové, co vás vede k přemýšlení! Moře, nevyvážené, nepřehledné! A každá minutka v jeho vlnách strávená působí jako osvěžující lázeň. Odevrte si zase Čelakovského Mudrosloví. Činím tak týden co týden, a rád pravím: pokaždé cítím se obrozený. Je to prapodivné čtení! Zadíváš se do některého toho pořekadla nebo přísloví. Zpočátku je ti trochu třeba cizí. Ale nenáhle poznáváš, že jen opravdový, veliký myslitel mohl tu pravdu tak nevyrovnaně jasně, tak ostře, tak původně říci! A pojednou je ti, jako bys tím velikým myslitelem byl věru ty sám, a byl to již před tisíciletím zrovna takto myslel, a musil bys také ještě zas po tisíciletí takto myslet! Cítíš dech odvěký: dech svého národu.

Hledme my sobě své mateřštiny! V ní je vzdělanost naše. Ne podle množství různých vědomostí, nýbrž podle toho, jak s větší či menší jasností umíme mysliti a myšlenky sdělovati, měří se nyní vzdělanost. Tu pak ovšem nestačí snad ona znalost mateřštiny, které jsme nabyli v rodině nebo i v škole: mateřštině třeba se doučovati po život celý. Čtením, posloucháním, jakkoli. Živoucí jazyk je živoucí les: má dle kraje, ponebí atd. sice svůj odvěký, určitý ráz, ale změna je v něm taktéž věčna. Člověk se nikdy mateřštině *zcela* nedoučí. Je to jako s každou lidskou dokonalostí, a úkolem člověka jest, aby se dokonalosti alespoň co možná přibližoval. V našem století

byli snad jenom dva mužové, které lze označit jakožto „co možná dokonalé“ znalce českého jazyka: Erben, Čelakovský. První to dokázal svými pohádkami a spojenými s nimi mytologickými výklady, druhý tím svým Mudroslovím. A sice v tomto zase svými překlady jinoslovanských přísloví do češtiny. To jsou údery kovového a zrovna obrovského zvonu!

Jazyk mění se, roste, množí, bohatne. Vzrůst a proměnu jeho máme my bedlivě střežit a chránit, k rozmnožování jeho máme dle všech sil svých přispívat. My Čechové máme velikou výhodu: jazyk lidový a jazyk písmový je u nás týž. Literatura může vážit přímo z národního ducha, z literatury může bohatství myšlenkové a tvarové přecházet přímo do lidu. Bohužel neděje se teď ani jedno, ani druhé v míře aspoň poněkud uspokojivé. Literatura naše teď ráda kráčí cestami národu cizími, nevšímá sobě valně ducha národního, zahazuje domácí studánku opadlým smetím cizím, a málo je těch plodů její, které v našem lidu jsou chutny a živny. Čítám články našich vědátorů a stává se, že jim ani nerozumím. Ačkoli jsou psány pro časopisy „zábavně poučné“! Je na nich vidět, že pan autor nevznášel se nad svým předmětem, že ani jemu samému nebylo zcela jasno. Ta patrná radost, že může skrývat se za neobyčejná slova cizí, při kterých se alespoň zdá, že za nimi také nějaká myšlenka vězí! A čítám básničky našich veršovců, a když jsem dočetl, stává se mi, že nevím zase, co básník vlastně chtěl říci. On nevěděl patrně sám, co chce, jemu stačila „nálada“ — a to je žalostně málo! Přitom má on zvonivá slova, hladoučkový verš, uměle spletitou sloku, a dojíká to — jako nakadeřená paruka na dřevěné palici ve frizérské skříni — — protivný dojem!

Avšak věc ta by mne zde zavedla přílišně daleko! Tolik je jisto: *touto* cestou by národního bohatství nepřibývalo, tou by ho ubývalo! Nám ale nesmí ubýt věru již ani píď půdy, ani lok vzduchu pro rozvoj naší mateřštiny! Dost jsme se již všelikým a často ohromným neštěstím naztráceli půdy politické i jiné — starostí nás všech nyní jest, abychom ochránili se už před každou ještě další ztrátou. Nikdo ve světě nám ji nemůže způsobit, když máme ku obraně poctivou vůli.

„Národ, který svůj jazyk ztrácí, ztrácí svůj hlas v lidstvě
a je odsouzen, aby hrál na jevišti světovém jen „úlohy němé“ —
lokajské!“

Kdo chce být lokajem, toho z národa vykopneme!

NÁRODNÍ LISTY 18. května 1890

△ V Praze 31. května

Teď skutečně snad už ani není možno vymyslet si a sepsat nějakou novou „Trantárie“. Totiž takovou, aby lidi zajímala, aby se ještě divili. Američan Bellamy napsal například svoji *Looking backward*, knihu dosti chválenou, i zde v Národních citované; ale ty můj bože, copak vlastně tak báječného v té knize stojí? Že například za sto let, když začne pršet, rozestrou nad celým městem deštník! No cožpak je to věc tak obrovská? pravděpodobná? ano nemožná? A Francouz Vacquerie zase teď napsal knihu *Futura*. V té knize, do budoucnosti hledící, mluví pak už i býci. Čtenář snad zavrtí hlavou; ale že by nemohl konečně také promluvit býk, hned od přírody hrdlem, jazykem a hlasem nadaný, když dnes již mluví i z papíru a dřeva sestrojené loutky, soudný čtenář zajisté jen tak zhola nepopře! A také já sám jsem zde za různých časů už vyprávěl četné a rozmanité věci ze své Trantárie, o nichž jsem se domníval, že jsou vrcholem lidské fantazie, naprosto nemožné, nedostižné...

„Co to jen má“ — slyším čtenáře — „tenhle △! Od nějakého času užívá tak všedních, tak nepěkných slov! Měl by myslet přec na svoji budoucnost! Až za 200 let vezme to zde někdo do ruky a najde ‚Trantárie‘...“

Měl jsem tedy snad říci po starořecku „Utopie“, čtenáři pane? Nebo po německu „země Šlarafů“, jakož jsem skutečně — až mráz mne přeběh — našel už v českém čtení? Vidiš, čtenáři, já už jsem kdysi zde užil namísto „Trantárie“ jiného slova! Porodil jsem si je sám. Říkal jsem „Nikdesy“, „Nikdes“, „v Nikdesích“, a chválili na tom slově, že je utvořeno dobře, že je jasné, českému uchu vhodné, českému jazyku sklonné, — ale nikdo o ně více ani nezavadil! Zbyla mi tedy zase jenom „Trantárie“. Že to nezní ale ani pěkně? Proč?

Kvůli těm „t“ a těm „r“? Věřu ani hned nevím, je-li to slovo původem svým vlastně české? Snadže se vyvinulo z latinského „trans“, naznačujícího vzdálenost, třeba i přemrštěnost, — kořen vyšel tedy asi už ze starého Říma, zněl a posud zní na břehu věčné Tibery — — no, už je to slovo teď *hezčí*? Už nezní tak *všedně*? Už...

Čert aby do té náтуры lidské! Co je cizí, je jí zajímavé; co je vzdálené, je jí hezké! Pražádná otázka: cit ten je nám vrozen; ale je jednou z nejnebezpečnějších vlastností našich, a musí tuze být stráženo!

Hned pro dítě má vše, co cizí, lahodu obzvláštní. — „Cizí chléb dětem houska!“ A také ten člověk dorostlý je pořád pak ještě dítě. — „Lepší cizí hrnec chřaplavý nežli vlastní celý!“ Dítě, člověk dorostlý — naši praotcové a my pravnucci — Češi, Rusové, Němci — všichni jsme v té věci po světě stejní!

I ten pouhý cizí zvuk, to cizí slovo je nám obsažnější, je důmyslnější, je krásší. Zní nám sice jen všeobecně, jako hudba, ale dojemně jako hudba. A nevystihujeme sice jeho podrobného smyslu, ale něco je po něm rozestřeno tak tajuplného, zrovna jako ta modrá mlha po dalekých horách, zahalující netušenou krásu!

„Sierra Nevada“ — „Sierra Nevada“! Jak — pro příklad — krásně to zní! Tak plně, tak nesoucí se do dálky, tak budící veškeru touhu naši! „Sierra Nevada“ — po česku „*Zasněžená pila*“ — a už skleslo 90 procent z té krásy a touhy! —

„Rafaele Urbino zbožňoval svoji Fornarinu.“ Nu ano, vznešený, andělský Rafael, malíř všech malířů, koho mohl milovat nežli Fornarinu, tak poetického tvora! Český jinoch se zamyslí — šeptá toužně „Fornarina! — Fornarina!“ — a duše jeho je plna lyrických písní. Řekni mu teď náhle, že „Fornarina“ neznamená pranic jiného než naše „pekařka“ — ! —

„Alexandr, syn Filipův, vyšvihl se na svého Bucefala.“ — Po česku: „*Zbrojnoš, syn Koněmilův, vyšvihl se na svoji Volskou hlavu...*“

Zaplať pánbůh, že neumíme řecky, latinsky, francouzsky, anglicky, německy, nebo že alespoň nevnikly nám cizí jazyky tak do duše, abychom jimi cítili, abychom sobě byli vždycky

hned pravého smyslu slov všech vědomi — polovina poezie, ba vůbec zajímavosti by zmizela z vědy a ze všeho čtení!

„Espana“ — „Špaňhely“ — země přírodní krásy, země romantiky, co je pojednou do ní, zvíme-li, že je to jen „*Země králiků*“! — „Portsmouth“ — město přebohaté, světové, ve mnohém tak vzorné, jak klesá nám hned v ceně, když slyšíme, že znamená prostě jen „*Zaječí hubu*“! — Rajská „Neapol“, přepůvabné „Villanova“, překrásné „Villeneuve“ a sto jiných názvů stejně vábných — nic, pranic jiného než tolik co naše střízlivé, promrzelé, ovšednělé „*Nové Město*“ — skoro už jako by řekl „Lhota“!

Veta po velikosti v dějinách, když víme, že „Anaxagoras“ byl po česku jen „*Hokynář*“ — ovšem jaksi „přední mezi hokynáři“, ale zkrátka hokynář; že velký „Xenofon“ byl jenom „*Cizomluvka*“, vznešený „Caesar“ pouhý „*Vlasák*“, „Claudius“ pan „*Kulhavý*“, „Gelba“ pan „*Břichatý*“, „Caligula“ — „*Botka*“, „Vitellius“ — „*Telátko*“, „Catilina“ — „*Pejsek*“...

Veta po přitažlivosti básníků a spisovatelů, když pikantní „Boccaccio“ je pan „*Držkatý*“, vznešený „Torquato Tasso“ — „*Dakslík na řetěze*“, zajímavý „Pellico“ pan „*Kožený*“, klasický „Ovidius“ pan „*Beránek*“, učený „Cuvier“ pouhý „*Škopek*“, znamenitý dramatický básník „Augier“ jenom tak „*Žlabák*“...

A tu touhu po cizomluvech jeví stejně dítě jako člověk dorostlý, nevzdělanec jako vzdělanec! Drobný náš gymnasista cítí se nesmírně povznešen nad drobného realistu — vždyť on dovede říkat „Cicero“ — „Alkibiades“! Starý náš voják cítí se velice vyvýšena nad celičkou svoji vesnici — vždyť on dovede občas prohazovat slovíčka německá! Ba i vzdělanec rád užívá slova cizího a zdá se mu pak věru, že jím přece jen řekl alespoň o špetičku více než dotyčným slovem českým! Je to s tou chutí na cizí slova jako s chutí na cizí jídla; za cizím stolem zdá se nám všechno chutnější a lepší. A za cizím stolem se arci také pak nejčastěji — stáváme směšni! Přijdou tu jídla, s kterými nevíme jak zatočit. A přijdou tu slova, s kterými nevíme dobře čeho si počít. Povstává z toho komika mimovolná; ale

tak obyčejná, že se jí v literatuře nedává ani rádo místo: jet příliš lacina!

„Česká kuchyň“ má zaslouženě pověst dobrou — my Čechové náležíme ale přece k těm, kteří jsou po cizí potravě nejmilsnější. Proto jsme jiným lidem tak často směšni! Na cizí slova, na cizí výrazy jsme zrovna jak posedlí. A kdo by chtěl učinit špatný vtip, mohl by říci, že věčné to německé drmolení po našich společnostech, zvláště drmolení ženských, není pranic jiného než „trochu přehnaná“ touha po vmíchávání jednotlivých slovíček cizích!

Ovšem — i v téhle věci lze pozorovati období různá, jako při všech věcech lidského života! Ale u nás bývala období až zlá! Připomeňme sobě jenom „dobu veveslavínskou“, kdy psalo se sice českými slovy, ale naprosto latinským duchem, latinskou syntaxí a latinským slohem. A my tu dobu nazývali ještě k tomu svou „dobou zlatou“. Za našeho věku arci nastala reakce k dobru. Nyní ale nastává nová zas reakce, ke zlu. Zrovna jako mraky much snesly se cizomluvy teď na češtinu — až smrduto — až černo! V českých básních cizích slov se jen hemží. V učených statích našich nahromaděno jich, že působí jako v tropickém lese ty provazové svlačce — duch čtoucího aby si zrovna sekyrourazil dráhu, když chce třeba jenom o krůček kupředu! Cizomluvy postavily vskutku už zeď až neproniknutelnou mezi literaturu a národ! Ba znešvařují znovu zase i jazyk náš v domácnosti, ve společnosti, na ulici...

Kdysi jsem zde v různých žertech jednajících o „Trantárii“ budoucnosti — abych se tedy tam zase vrátil, odkud jsem dnes vyšel — prorokoval, že přijdou doby, kdy bude zrovna nebezpečno jít po ulicích. Že lidé budou mít podivné aparáty v rukou, kterými zachytí si, kdykoli jim libo, váš obraz. A rovněž aparáty v kapsách, kterými zachytí si vaše řeči. Prvější věru už se děje. A druhé se bude dít asi co nejdřív. Ale kdyby se dělo už teď, běda našemu pokolení, až by takhle za 200 let dali si potomci ten staniol s dnešní naší rozprávkou pro zábavu na váleček —!

Ovšem — byloť už také hůře na ulicích pražských! Takhle

před třiceti lety, kdy češtiny vůbec ve veřejnosti všude tak málo! Bude snad tedy takhle za třicet let zcela zase už dobře. Čeština nejen hojná, nýbrž i zcela správná, k pomilování krásná...

Vidíte, mojí nadějí je ta generace nejmladší! Ta, která dnes neumí ještě ani hlavu pevně držet, která tak pitomě čumí kams do neurčita, kolem tělíčka má otočený povijan a pod bradičkou uvázaný slinták!

Všimli jste si už? — Na tom slintáčku bývají teď vyšívána slova! Zcela to nový, a sice roztomilý zjevok českého života.

Pojďte do sadu. A čtěte! Podívejte se: tenhle ten tvůrek, který tu po pěšině jede a tak sladce na svém vozíku dřímá, to je „babiččina radost“. To mrně tamhle na lavici, které chůva si přendává na druhou ruku, aby mu vedle sedící voják nekouřil do očíček, to je „tetiččin mažánek“ (zejtra bude „sypánek“, pozejtří „sládek“ atd. — tetička mu věnovala slintáků tucet). Ten kluk zde, který tak opile hlavičkou točí, to je „náš Vilouš“. Ten darebák vedle, který chůvě prstíky do nosu zarýp a rve ji, až jí slzy z očí kanou, to je „maminčino zlato“. A tamten dále, který bečí, že lidem až uši zaléhají, — „tatínkova pýcha“.

Až se to „maminčino zlato“ vypere a ta „tatínkova pýcha“ vybečí, pak — myslím — ať pracuje kapesní fonograf už podle své chutě a nachytá rozmluv i pro potomky nejpozdější!

NÁRODNÍ LISTY 1. června 1890

△ V Praze 21. června

Když 1. května l. r. „dělnické bataillony“ vřadovaly se do šiku bojujícího lidstva, na jehož práporu psáno „Rovné právo všem!“, měli jsme pocit, že stojíme před silou neodolatelnou, jež smete každou hráz: lehýnký mráz zachvíval nám tělem. A téhož dne jsem si povzdechnul: Jakpak teprve, až přijdou ženy!

A již jdou! Voj hlavní je sice ještě y dále, jež se mnohému zdá nedohlednou, ale nejpřednější strážce jejich jsou již mezi námi. Žádné hlavy osmahlé a vzpurně vzpřímené, spíš hlavičky bledé a bojácně skloněné stranou; žádné oči vzdorné a hrozivé, spíše jenom plaché a prosebné; žádné ruce mozolné a jako kámen tvrdé, spíš ručičky jen slabé, malounké, měkké a třesoucí se; žádný hukot bouřného, rozhněvaného moře — a přece tentýž pocit, že nalzáme se před silou neodolatelnou, ba pocit ten ještě zvýšený! Chtějí plný svůj podíl na lidských právech, a ony ho vydobudou!

Mezi nejpřednějšími strážemi nalézají se dnes ženy české. Mají dobrou vojvodu: *Elišku Krásnohorskou*. Slečně Elišce Krásnohorské daří se vše, čemu chce. Chtěla se stát výbornou básnířkou, a stala se jí. Chtěla v Rakousku do živého proudu přivést otázku ženskou, a přivedla ji. Chce teď spolkem *Minervou* provést již přípravy ku praktickému luštění otázky té, a uvidíte: provede je. „Minerva“ — „Minerva“ — Minerva byla bohyně přemýšlení, duševní práce — římská dcerka řecké Pallas Athéné, kteráž když se rodila, světu to oznámeno přírodní bouří, otřasy země a hukotem moře — naše Minerva rodí se ale bez hluku a třasu, předstupuje před nás myslivé muže v plné sice válečné zbroji, s odevřeným však hledím a praví jasným, zvučným hlasem: „My ženy chceme dosahovat téhož duševního vzdělání, kterého vy; chceme z něho

mít tyže společenské výhody, jaké máte vy; chceme vám uzmout pro sebe značnou část vašich privilegií a práv — prosím: pomáhejte nám!“ — Podivné vyzvání, podivný souboj! Ale co platno: vyzvání už je tady! A zákon duelantům ještě k tomu káže: „Před bojem podat si ruce!“

Žádná otázka: ženy jsou dnes v postavení divném. Řekněme krátce: smutném. Ne všechny, ovšem, bylo by po lidství, kdyby všechny, ale velmi mnohé! Podívejte se na fyziognomii nynějšího ženského pokolení: bledá únava, nebo šedá už rezignace. Je to jenom reflex všeobecné naší společenské bídy, vždyť právě na obličejích žen poznáš, je-li v rodině štěstí a zdraví či nahota a bída. „Až budou jednou všechny líce ženské zářivé, i tamta poslední za prahem chaloupky nejdrobnější, pak bude ta zlatá doba ve světě!“

Jsme teď všichni zamotáni do sítě těžkých společenských záhad a hledíme se vyplést. Také žena má tíži a touhu stejnou. Její hmotná práce odměňuje se přímo hanebně, její duševní práce — ano, kdepak honem odměňuje se ženská duševní práce? Několik set ženských živí se za obchodním pulpitem, několik set jich za úředním poštovním stolkem, několik set ve školské světnici — a jsme hotovi. Naše doba činí na rodiče, zvláště v „lepších kruzích“, zcela určité požadavky, oprávněné. Dávají vychovávat, učit, cvičit svoje dcerky do 16., do 18. roku — a co *pak*? Řekne se: „Inu, pak dle ženského povolání!“ — Nebo: „Tak, aby se neprotivilo přírodě!“ — Nebo: „Povoláním ženy je láska. Tou má jiné obšťastnit a jim prospět. V té nalezne také vlastní svoje štěstí!“ Atd.! Dobrá, což o to, ona by asi každá žena chtěla tedy ve snách růst jako ta kytička, až by se pak k životu probudila na prsou mužových, — ale ona teď roste a pak se probouzí, ale kolem ní — je hluch a pusto! To je to, že doba „volné lásky“ ve světě ještě nastala, a té lásky vázané, manželské, že je pořád a pořád míň, dnes již až povážlivě míň! Svobodných ženských je dnes počet převeliký; ale nadbytek ten nevede k „mnohoženství“, on vedl by — věru že zde nechci frivolně mluvit — on vedl by spíše k „mnohomužství“, vždyť je tu dnes tolik mužů, kteří tvrdí, že „nedovedou si svou ženu uživit“!

Řeknu upřímně: nechtěl bych dnes být ženskou! Když přijde k rozumu, věru neví mnohá, cože dnes ve světě chce! A stejně nevíme my mužští, čehože *od ní* chceme. Voláme na ni: „Nastala nová doba — vyjdi ze své jizby dusné, postav se k nám, do našich řad!“... ale ta chudinka pochodí, když vyjde a k nám se postaví! Je-li vysoce vzdělaná, — „je to protivná ženská“. Je-li o stupínek níž, — „má vzdělání jako krámská“. Je-li vtipna, je to „had“. Je-li skromna, je to „husa“. Nevší-má-li si věcí vlasteneckých, je „budižkničemu“. Všimá-li si a je v nich činna, — „No to se rozumí: ta musí být při všem!“ —

Dobře tedy: když žena břechtan nemá dnes valné naděje, že ovine se kolem pně muže, hledí se zachytit za kámen vědu. Kolik asi se jich zachytí šťastně?! Kolik percent nás mužů nařiká dnes na „zchybené povolání“, kolik teprve bude nařikat žen! A pak na *dvojitě zchybené*: pohlavně a společensky!

Jsou také, jak známo, lidé, kteří ženám vůbec upírají průměrného talentu ku „vyšší práci“. Kteří praví: „Mozek mužského váží průměrně 3 libry, mozek ženské průměrně o 8 lotů méně.“ — „Neškodí,“ odpovídají jiní, „na co dosáhne, to se jí zaplatí: jen když má širší možnost existence.“ A jiní dodávají zlomyslně: „Co jí bude scházet, ona — si naličí!“ Nu on si také mnohý mužský naličuje vlastnosti, kteréž mu k svěřenému úřadu scházejí! Ale spíše než těch rozumových bál já bych se odchylek citových. Každá žena je instinktivní nepřítelkyní všech žen ostatních. Dovede být k nim bezohledna, tvrdá, je vůbec umíněna, vzdorna — přirozený to pocit vůči „sokyním“. A lze to nejspíš pozorovat na ženách právě ve veřejnosti činných, když jim dána do rukou jakási moc nad ostatními. Snadže se ty vlastnosti k jakés také alespoň snesitelnosti obrousí, když nastane zápas a sokovství *jiného* druhu, snad časem se obmezí na míru zcela skromnou! A rovněž je známo, že také naproti mužům má žena některé vlastnosti společensky nebezpečné: je-li nebo domnívá-li se mužem být uražena „co žena“, hledí mstit se na něm do smrti; avšak — snadže i tato „ženskost“ by se tedy obrousila. Ovšem, původní povaha propukává, a mohlo by se snadno stát ženám v „povolání vědeckém“, co se jim nyní v náruživosti stává už v „povolání

kuchařském“, že lékařka by medicínu „připálila“, sudička rozsudek „přesolila“ atd.!

· Je to potíže! Ženská otázka nemá ještě žádnou minulost, nemáme pro jakékoli zodpovídání její téměř žádných zkušeností, před námi všemi, muži i ženami, víří chaos, rozestírá se zcela nová, neznámá země — jenom to víme dnes s jistotou apodiktickou, že vkročit do té země *musíme*, že ji *musíme opanovat*.

Dosti mnoho namluveno arci již o emancipaci ženské; ale ponejvíce jenom žertem, vtipem. — „Žena se hodí k úřadu každému: s 20 a 30 lety dovede nás muže učit pravé *filosofii* života; s 50 je ‚rozenou‘ *lékaškou*; s 60 a 70 je moudrým *soudcem*.“ — „Každá ženská je s rozsudkem nad mužským ihned hotova.“ — „Ženská je rozený *soudce*: soudí o lidech jenom ústně, ale denně a neúprosně. ‚Vážky spravedlnosti‘ drží v rukou od rána do večera, a dost malý prášček stačí, aby se ‚jazýček‘ hýbal.“ — „Ženská dlouho nepřemýšlí, ihned jedná; snad je to přednost, snad jedná ženská při svém pudu stejně často dobře jako muž při svých soustavách.“ — „Ženská je taky výborný *polícajt*: umí lichotit, v pravý okamžik se přetvářít, oko, ústa i mozek nám opít, umí se v ‚nepřítomnosti rozumu‘ do našeho srdce vkrást a naši důvěru, naše tajemství vyloudit — výborný *polícajt*!“ — „Jako na těžkou fyzickou nestačí žena také na těžší práci duševní a mravní. Zpovídat by například co *farář* dovedla, ale zachovat zpovědní tajemství — toho už nedovede!“ — „Lehčí duševní práci, v oboru ať už jakémkoli, bude konat žena, těžší muž. Ovšem by bylo tedy líp, kdyby pracovali ‚v páru‘. A snadže skutečně, jako teď společenské poměry párky rozvádějí, přišti je zase budou svádět!“

Snad! Jak praveno: žerty, řekněme třeba „duchaplné“ aforismy, ale v tom žertu v každém po zrnku pravdy, mnohdy po velkém zrnku. Uvidíme v budoucnosti, jakáže zrna vyklíčí a vyženou do zdravého klasu! Tisíce myšlének bije do naší hlavy. Dnes je před námi ovšem z nich ze všech chaos; ale my víme, že každý chaos má svoje těžiště, že jej ovládá přírodní zákon. Tedy pátrejme, přemýšlejme, moudře sudme! Snadže v ženské povaze, při vzhledu k mnohému odvětví, k mnohému

momentu života veřejného, je také tedy mnohá nebezpečí: všimněme sobě jí zavčas, střežme ji! Tolik je jisto, že zato má duše ženská mnohou zase vlastnost krásnou, jež může být lidstvu na prospěch. „Jeť každá žena dobra, vždyť je žena!“ Ano, žena zůstane nám mužům povždy „ženou“: průvodkyní naší po cestách těžkých, stráží naší, když umdleni zdřimnem.

Ani tělesní půvab žen nemůže být závadou při těch vzhledech nových! Jako není ani muži na kazatelně závadou pěkná postava, pravidelná tvář, lahodný hlas a jiskrné oko.

Ovšem — mužům hrozí soutěž tedy nová. Ale bylo by nám věru hanbou trást se před ní! Věda, lidský pokrok, novodobé idey odvírají nám napořád a dostatečných nových oborů působnosti! Jenom nebát se sociálních otázek, nejsou tak zlé, když se k nim přistupuje poctivě, a nebude také zlou ta otázka ženská!

Jsme vyzváni na souboj, plňme zákon duelantů, podejme si ruce! Ale opatrně s těma ženskýma ručičkama: netisknout! — nelíbat! — nebo je zle, než boj vlastně začal!

NÁRODNÍ LISTY 22. června 1890

Když teď podzimní vítr hraje už na Prahu jako na dudy, mají veškeré hospodyňky pražské pojednou tentýž nápad: honem „před zimou“ ještě jednou smečtit, drhnout, větrat. Ať manžel nadává, ať dítě dostane k obědu jenom vystydlou kávu, ať panička pak leží dvě neděle na posteli a služka po čtyry neděle chodí s oteklou hlavou, předsevzetí se provede. A manžel musí na 12 hodin někam na ulici.

Chudák manžel. Ale ať si nezoufá: jinde děje se manželům ještě hůře! Nejhůře však manželům v tom ohledu proslulých paniček kréfeldských. „Teď se u nás bude mýt,“ zní v Kréfeldu čtyřikrát do roka, „najmi si někde v hostinci pokoj! Dnes máme pondělí — ve čtvrtek večer přijď zase domů.“

Nu dobře — manžel Pražan vyjde tedy na 12 hodin z domácího ráje. A jde do hospody. Z hospody do kavárny. Z kavárny zase do hospody. A pak na ulici. Kdežto se prochází a kouká. Kdyby ho koukání nebavilo, ulice ho také brzy omrzí a on už nebude ani vědět, kamže ještě si zajít. Dobře je tedy také zde, jako při všem na světě, jednat dle rozmyslu, mít nějaký systém. Pozorovat, srovnávat, myslet.

Potkáváme člověka za člověkem. Tamhle jde pan Novák; známe ho trošičku od Donáta. A tamhle pan Vonásek, také jen tak povrchní náš známý, z kavárny Slavie. Pročpak asi nejmenuje se ten Novák Vonásek? a Vonásek Novák? Moh by se snad tenhleten Novák jmenovat Sýkora? nebo Hofmann? Ne — nemohl — nedovedu si to ani myslet: Novák je Novák — ono přece jenom něco v těch příjmeních musí vžet! Vy řeknete: zvyk. — Hm!

A *jakpak* se ten pan Novák *jmenuje* tedy *křestním svým jménem*? Neslyšel jsem ještě nikdy, že by ho byl někdo volal „Václave!“ — „Frickul“, musím jenom hádat. Ó, já jsem

právě v tomhleto hádání mistr! Jednou jsem jistému pánovi, o jehož jmenu neměl jsem zdání a jenž je nyní žurnalistou na Moravě, uhodl, že se jmenuje *Hubert*! Uvádím zářivý ten případ, aby každý viděl, že uhodnutí je možné, — jenom myslit si tedy pevně a určitě osobu, celý její habitus, veškeru její zvláštnost, mít kamennou vůli, soustředěné myšlénky — počkejme — — *Josef* se jmenuje ten pan Novák — ano *Josef* — *Josífek* — s příděchem veselého hvizdu! — A v jakémpak asi je dnes humóru, ten pan Josef Novák? Hu! — kouká, jako by byl vypálil statek! Mysleme si tedy zase teď nějakou příčinu k tomu! Kteroukoli, jen abychom si tak hráli, — například že neví co dělat — dnes že se u něho „smejčí“ —

No, nechme už pana Josefa Nováka, beztoho zmizel tamhle někde v domě! *Kdopak* je asi zase tohle — ten veliký, silný, plný života, elegantní — bývalý voják? — vojenský krejčí? Och, hádání na stav není věru tak lehké! Jednou jsem také řekl: Tohle je místodržitelství rada! — A tohle je „pražský Pepík“! — a oni byli oba ševci! Uvádím upřímně také tento příklad, aby každý měl zase útěchu, že i člověk nejchytřejší někdy se mylí.

Mnohem snadnější a mnohem také zábavnější je například hádat, co asi tamhle ten čiperný človíček, s tou kulatou, usměvavou tvářičkou, co ten *nejraděj papá*? — Jen zase tedy pěkně soustředit myšlénky — myslet si človíčka toho už za stolem — jak tělo žádostivě blíž přisedá, jak rty se špičatí, oči stahují do koutků, ruka se zdvihá už od talíře — holá ruka a v ní — už je to teď v ústech, ale ruka pořád ještě drží koneček, rty sajou — sajou — — nu, bylo to stehýnko zadělávaného kuřete? — nebylo? — *Bylo!* — A rovněž je zábavnější každému dále nás potkávajícímu podle tváře přisoudit nějakou *oblibu*, *sport*. Tenhle že sbírá špendlíky po ulici; tamten že má doma už velikou sbírku starých psích známek; onen že musí být při všech, ale při všech sezeních obecních našich starších — atd. — Nebo přisoudit mu, cože by asi tak nejspíš dovedl *vynalézt*. Něco arci vtipného — například: dělat cukr ze starých onucí — nebo — nebo — ono ale není ani tak snadno, hned něco „vtipného“ si najít!

A mezi těmi lidmi potkáváme nejvíce ženských. Nu dobře — „*Tahleta je kráska I.třídy!* — *Tahleta II.!* — *Tahleta IV. — —*“ ne, IV. třídy není žádná! — nanejmiň III.! Člověku se někdy arci některá ženská ani nelíbí a také skutečně není zrovna hezka; ale poznáš ji blíž, slyšíš její hlas, vidíš úsměv, pozoruješ oko — „I. třída — třída!“ — A dále: „*Tahleta je hodná!* — A *tahleta není hodná!*“ Také taková obtížná věc, s tou hodností ženskou! Která mne měla ráda, bývala v mých očích vždycky „hodná!“ — A ještě dále: „*Tuhletu bych dal tamhletomu!* — A *tuhletu — —*“ To už je ale teprve těžké třídění! Ty hezké, příjemné člověk by vůbec nedal, nechal si je pro sebe — —

Pravda, to jsou všechno jen tak jednotlivé nápady, pouhá myšlenková chumelenice, některé hloupé, jiné vtipné, třetí snad i chytré — ale já užil na počátku slova „systém“, a on existuje skutečně pro takovou procházku po ulici *systém!* Věda nám k němu již dopomohla — ba dala nám již i systémů několik — —

Dr. M. Dyrenfurth nás učí, jakže na ulici *rozeznávat nemocné od zdravých*. Lékařům je prý ulice beztoho hotovou klinikou; také ale pozorlivý a bystrozraký laik prý může téměř stejně bystře bližní své posuzovat. Kohože by poslal do Karlových Varů, koho do slovenské Teplice a koho do Radhoště. Kterou pobledlou „vyšší dívku“ k moři, a přitom „vyšší dívčí školu“, odchovatelku těch „ženských lilí“, — do moře. Komu by poradil: „Pijte pilsenské, jezte bifštek!“ — komu: „Dejte si pustit žilou!“ — a ke komu by přistoupil: „Cože? Vy se těšíte na jaro, že vám pomůže? Do té doby budete — —“

A doktor Lombroso zase nás učí, jakže na ulici *rozeznávat poctivce od darebáků*. Aby člověk totiž mohl mezi chůzí ukazovat prstem: „Tohleto je zloděj, to palič, to nemrava, to vrah, to padělatel směnek,“ jako — dí posměšně zas dr. W. Foerster — člověk ve zvěřinci ukazuje: „To je medvěd, to had, to pardál — atd.“ Že je náhodou ten, kterého jsem dle Lombrosova návodu právě teď naznačil co „zloděje“, starým už, naprosto zachovalým, ano vzorným až mužem, ba docela sám radou některého soudu? — Ach, to neškodí pranic! On

má známku zlodějství v tváři, má „typus darebáka“ — basta! Snad vskutku ještě nekrad, snad neseděl u Svatého Václava; ale proto ať si nezoufá: ještě je tu Pankrác, a dožije-li se toho — atd. Někdo se ovšem tedy ani nedožije. Umře co „dřímající talent“.

Ale stává se, že talent ten dojde uznání ještě alespoň po smrti. Slavného filologa Littré například považují Francouzi za pravzor všech lidských ctností a kladou ho vedle Sokrata a Spinozy — a tu přišel Lombroso a rozhodl: „Nejdarebáčtější obličej, jaký jsem kdy viděl!“

Není zrovna ani tak těžké, to rozeznávání dle Lombrosovy teorie! Sestavil jsem dle Foerstera (a ten zas dle Lombrosa a stoupenců jeho, jako: Garofalo, Larchi, Thomson, Ottolenghi, Ferri, Lacassagne, Laurent) některé ty známky naprosto neomylné a podávám je tady čtenáři k libovolnému použití.

Zásada: Darebák narodil se už co darebák! On má *jiné* tělo než ostatní lidé, „normální“, a cvičený fyziognomik ihned to darebáctví na něm vidí. Co do těla je darebák dle Lombrosa silný a vzrostlý; dle Thomsona ovšem není ani silný, ani vzrostlý. Oči má šilhavé a malé, zapadlé nebo vypoulené, sladké nebo divoké, upřímné nebo falešné. Nos tenký a špičatý; nebo krátký a hrubý! Rty tenké; nebo nabobtné. Obličej dlouhý a suchý; nebo krátký a široký. Lebku kulatou; nebo šišatou; nebo hranatou. Ruce dlouhé; nebo krátké; nebo ani dlouhé, ani krátké!

To jsou arci známky darebáka „vůbec“. Věda ví ale známky také speciální, podrobně rozlišující. Jak rozeznám například zloděje od vraha? Odpověď: podle nosu. Ottolenghi učí: zloděj má nos nevelký, propadlý, s nápadně velkýma nozdrama; vrah rovný, dlouhý, s nozdrama smyslně rozpjatýma. Když chce zloděj stát se vrahem, musí tedy —

Než — to by mne vedlo příliš už daleko! Vyjmenoval jsem zde spisující učence, nechť sobě žádostivý čtenář vyhledá sám už jejich spisy! Musím věc nadobro přenechat soukromé pílí a osobnímu talentu, třeba i nahodilému dalšímu popudu —

Čtenář Pražan asi často již na ulici potkal se s malým průvodem: několik lidí v oděvě trestnickém, nesoucím něco nebo

strkajících vozík, a při nich uniformovaný strážník s puškou neb alespoň šavlí. Snad se čtenář zadíval do tváří nebohých těch lidí a snad ho přitom napadlo, že vypadají — jako leckteří jeho dobří známí — vážní, důstojní —

A snad si pak při procházkách někdy tak pro sebe hrál, a když toho onoho z milých svých známých potkával, si myslil: „Hrome — ale hotová tvář pro kriminál! Dobře by mu seděla ta šedivá kazajka na pleci, ta šedivá čapka na hlavě — jako by ulil! A jak by se klátil za vozíkem —“

Znamenitá zábava! A teď je k ní pomůcka tedy i z vědy!

Ach věda — božská věda, jak nám oslazuje život! My dnes už víme, že každým lokem vzduchu vdychneme na tisíc bacilů. Každým soustem jídla že pozřeme tisíc škodlivých mikrobů. Při každé procházce že potkáme jistě asi sto lidí, kteří pro nás zcela zřejmě „mají už na motyku“. A zase pak dále nejméně sto darebáků, zlodějů, podvodníků —

A život náš stává se příjemným — krásným!

△ *V Praze 1. listopadu*

Chmury nad námi a chmury kolem nás, před námi a za námi, na lebce i v srdci — český život není příjemný! Pořád jako by se hrdlo stahovalo a prsa nenalezala dosti vzduchu, noha jako by stoupala na kluzkou půdu, pěst jako by bez odpočinku měla trčet ve výši, na odražení letícího zla. Divný, prapodivný život!

Dejme tomu, že dnes chceme si založit třeba jenom nějaký spolek, svolat si nějaký tábor, pořádat národní slavnost, založit školu, jaká je první myšlenka? — Co asi učiní vláda *proti* tomu! A vláda skutečně, dokud nejnuteněji nemusí, nečiní ve prospěch jakéhokoli zjevu českého duševního života ani nejmenšího, a když konečně učiní, je v tom pokaždé tolik nechutě, tolik neochoty a takové nedomasťování a nedosolování, že nás i každá ta „koncese“ uráží do hloubky duše. Český národ a vládní kruhy jsou si zcela cizí. Ano téměř napořád jsou proti sobě v poměru zrovna nepřátelském. Může být ale *zásadou* ať už jakékoli vlády v Rakousku udržovat v inteligentním, bohatém, šestimiliónovém, poctivě se snažícím, přímě jednajícím, loajálním národě stálou a stálou nespokojenost? Nemůže. V čem *tedy celá věc vězí*?

Sáhněme si pro paralelu. Podívejme se na otázku sociální, s kterou má otázka naše národní to společné, že obě se rozlušťují „zvnitřka“, vlastní elementární silou, jako strom vyklíčí, vzroste, rozloží se z vlastního svého jádra. Ihned nás napadne taktéž cizota, ano často i přímé nepřátelství, jakéž například mezi dělnictvem a úřednictvem panuje dnes ještě téměř po celém světě. „*Dnes*“ — za „*lidský týden*“ bude už najisto jinak! Poctiví myslitelé všech národů se snaží, aby věc netrvala ani ten „*týden*“.

Často tedy slyší se hlasy, které ukazují k výše uvedené prav-

dě. Takž přinesla onchdy německá Nation článek, jenž prošel již asi veškerými svobodomyšlnými listy. Budu jej trochu teď hned citovati: myslíme-li si místo Německa Rakousko, místo otázky sociální otázku národní, místo dělníka a dělnické rodiny Čecha a českou rodinu, máme hotovou odpověď na otázku svoji.

„Členové našich (rozuměj tedy německých) státních ministerstev jsou synové ministrů, vyšších správních úředníků, důstojníků, velkostatkářů atd. *Mezi našimi ministry není ale ani jediný synek dělnický.* Tím se stává, že při úředních poradách jasně se sice pojednává o potřebách rodiny důstojnické a úřednické, o poměrech velkostatkářů, bankéřů a velkopřumyslníků, poněvadž poradcům záležitosti ty jsou už z otcovského domu známy, že ale ani jediný z pánů radů nemá stejně vrozenou znalost o rodině dělnické.“

„Je-li tu a tam přece snad nějaká výminka, nemá naprosto žádné váhy. Kdyby skutečně se dokázalo, že kdesi na křesle ministerském nebo třeba jen v některém vrchním presidiu sedí dnes muž, jehož otec strkal kolečko, byla by věc ta, dosud nám tedy neznámá, právě proto už důležitosti zcela nepatrné. — ... Co ale může stát tedy v tom ohledu učinit?“

„Stát musí hledět, aby úřadnictvo své, až do míst nejvyšších, tak uzpůsobil, by v něm sídlila znalost *všech* živoucích vrstev národa. Aby na rozhodující místa ta dostávali se také synové nižších stavů, nikoli jen výminkou, jen snad z jakés koncese, nýbrž postupem zcela pravidelným, obyčejným. Jen tak lze poměry dnešní, při nichž dělník vidí v ministerstvech a vyšších státních úřadech toliko organizaci klíčící v jakés ‚panující kastě‘, znenáhla pozměnit.“

„Stát musí úsilovně se starati, aby úřadnictvo jeho *co možná stejně* se rekrutovalo ze všech vrstev národa, tak aby i na nejvyšších místech správních bylo *rozuměno veškerému životu národnímu*... Toť, zcela prostě řečeno, *je vlastní jeho interes.*“

„Pak se více nepřihodí, aby ministerské výklady dělníka přímo do hlavy tloukly, aniž by toho zamýšlely. Pak bude ministerstvo samo cítit, jak při tom onom jeho výnosu lidu musí být těžko kolem srdce...“

Dost už na citátech! Čeho žádá pro sebe a svoji rodinu na státu dnes už dělník, může najisto pro duševní a hmotný svůj vývoj žádat národ celý. Je vlastní interes Rakouska, aby také úřadnictvo jeho vyšší rekrutovalo se ze všech jeho národů, aby také v samém ministerstvě seděli tedy například vždy mužové čeští, a sice takoví, kteří jsou skutečnými reprezentanty svého lidu, pracujícího, mozolícího se za skývu chleba, tuze zápasícího o každyčkou jiskru duševního života, a přece již vlastní silou stojícího na tak vysokém stupni vzdělanosti, že nepotřebuje čela svého skláněti ani před veškerým světem ostatním! Čeští mužové, kteří sami prodělali útrapy chudě obmyšlených nynějších českých škol, kteří sami byli do krve mučeni „státními“ a jinými zkouškami v cizím jim jazyku atd. Naši mužové, kterým chvěje se srdce při čtení českých dějin, kteří za povznešení svého ducha děkují českým pěstitelům vědy, českým básníkům a umělcům, české minulosti i přítomnosti. Kterí vědí dopodrobna, čehože nám třeba, znají, co nás těší, cítí, co nás bolí. Kterí mají plné vědomí české, a kdyby kdokoli a jakkoli chtěl nás a snahy naše brát jen tak do lehkosti, dovedou vzkřiknout: „Klobouk dolů před národem!“

Teoreticky ovšem není dnes takový rozhodný synek český v Rakousku vyloučen ze *žádného* úředního místa. Ale prakticky je známo, dostávali-li se dříve již Čechové na místa, která poskytují většího vlivu, jenom výminkou, dnes *že se nedostávají vůbec*. Ve Vídni například, po ministerských úřadovnách, usazují se dnes už *jenom* Němci, Maďaři, uherští židé, nejvýš zde onde některý Polák.

Proto není také ve Vídni dnes pro český národ žádného porozumění. A jen z toho neporozumění lze si pak vysvětlit, že tam domníváno, potřeby českého národa že výborně zná a na všelikých místech dobře i zastane například některý — „český“ šlechtic...

„Český“ šlechtic! Který pro velebnost českých dějin nemá nejmenšího smyslu, protože předkové jeho k ní ničeho nepřičinili. Kteréhož rod zpravidla byl zbohatnul z úpadku českého národa a jenž by proto národ ten chtěl udržovat v úpadku věč-

ném. Který zná krásy české literatury leda z nějaké čítanky. Který užívá mistrnosti českých malířů a sochařů jen proto, že jsou lacinější. Který, když staví, dá sobě návrhy učinit od architektů cizích. Který zůstal chladný, když chudý lid podvkráté si na chrám divadelního umění věnoval milióny, a o to české divadlo dnes ani nezavadí. Který nikdy se nestýkal s českou mladistvou inteligencí, nepoznával se s jejími ideály, nezachvěl se při její nadšení. Kterému vše, co náš národ bolí, je lhostejno, vše, co národ těší, zrovna protivno. Který k národu nemá třeba ani toho praobyčejného ohledu, jaký má už od přírody člověk k člověku, aby šetřil, co druhému je svato, aby neprovinil se hrubě proti rodinnému citu...

Že jsou také výminky mezi šlechtou? To je to právě: „výminky“! Které ostatně spočteš na kloubech jediného prstu. Ale k těm sama od sebe nesáhne zajisté nynější naše vláda, aby získala duševního a citového kontaktu s českým národem! Jakož kvůli tomu nesáhne ovšem také k jiným českým synkům. Byli bychom z takového věhlasu musili už něco pozorovat.

Ale kontaktu toho musí se dosáhnout, má-li naprosto přestat nebo alespoň se polepšit nynější nezdravý poměr! A myslím si — starost, aby národ byl ve všech instancích zastoupen muži jeho potřeb znalými, že by měla být z *nejpřednějších* starostí národních našich poslů. Do toho že by měli poslancové čeští bít a neunavně bít, ať rokují zde, nebo rokují onde.

Vždyť *povolují* zde v Praze i ve Vídni budžety? A v nich miliónové a miliónové sumy na všeliké úřednické platy? Žádat tedy neústupně úředníků, kteří mají skutečné povolání, opravdovou schopnost, nepochybnou vůli, sice ten budžet —

Já ale už domluvil. A čtenář bručí: „To dnes přece není žádný *fejeton*?!“

Že není? Zlá věc, víte. Jsem člověk, český člověk, a tomu se stává, že bijou až přechoť do něho věci opravdové. A ty budí myšlenky. Někdy se mi pak přitom zdává, nevím ani proč, že bych si měl ty myšlenky zaznamenat, a napíšu si je vskutku na lístek, jež položím si do šuplete k jiným.

Pak ale přijdou dnové, opravdoví, přísní, a člověk povy-

táhne šuple a probírá se těmi „lístky“ — „feuilleter“ tomu říká Francouz.

A náhle zaujme všechnu pozornost člověka jeden z nich — „lístek“ jediný — po francouzsku „feuilleton“ — —

NÁRODNÍ LISTY 2. listopadu 1890

△ V Praze 10. ledna

Pozoruju, že čtenářovi beroucimu dnes číslo se stolku ruce se třesou. Rozumím: únava. To novoroční stříhání kupónů, to je hrozné! Kdyby si to člověk rozdělil a zpracoval každého dne částku, ano, ušlo by to; ale člověk je po Novém roce tak nějak líný, odkládá — najednou jsou tu pak Svatí tři králové — „Hrome, vždyť já už ztrácím na úrocích...!“ — a teď teprve začnou lítat renty a obligace a losy, sviští a cvakají nůžky, kupóny ať už padají na stůl, nebo na podlahu — prsty jsou hned plny zarudlých proužků, ruce se třesou — i je to bída!

A nový rok se kolotá dále a dále. Ale takto zůstává všechno pěkně při starém. Slunce prý se sice „obrátilo“, ale po ulicích valí se napořád černá mlha zimní, že si v ní hrajeme o polednách na schovávanou. Dny prý jsou sice už delší, ale v 10 hodin dopoledne si rozsvěcujeme lampy. A naše kachlová kamna doma jsou pořád ještě „hlavou rodiny“ a nejlíp: „když jak stará žena hučí a jak mladá pěkně zahřívají“. Nic se v tom novém roce nemění, pranic se nelepší, a nejspíš, že se nepolepším ani já! Také — nač?

„Na třicet nás Janů je už svatých,
já myslím: je to dost!“

četl jsem někde — u mne.

Zakouleli jsme se už do plného proudu zimních zábav. Pražská děvčátka květou. Tuží se na ledě, a chválí se tam jejich elegance. Tuží se v bálové síni, a chválí se tam jejich tanec, že je „upřímně oddaný“. I vždyť je to beztoho jejich jediná radost: trochu tančit, trochu těm mužským hlavy plést! Kdo-pak by jim také nepřál! — Děvčátka, klekněte si: já vám požehnám! — Tak! A teď můžete — ale počkejte ještě, počkejte! Prosím vás: vybírejte si přece trochu mezi voňavkami, a nekoupejte se v nich — užívejte jich mírně! Na kapesní šátek

se voňavky nekapou vůbec — rozumíte? Dáma si do plesu parfemuje krček tam, kde vlásky v znaku končí; to při polce, valčíku a jiných kolech tanečnicka tak příjemně omamuje! A nanejvýš, vlastně „nanejníž“, že si voňavkou postříká také ještě obrubu šatů, zcela dole, takže když se dáma pohne a kráčí, jako by víla kráčela záhonem květů a vlečkou svojí zachvívala vonnými kališky jejich. Náramně poetické! Tak — a tomu mně, děvčátka, také nevěřte, že z Paříže můžete za 12 franků dostat škatulku s mastí — „Crème-Royale“ —, kterou se mění černé oči na modré — to je švindl! —

On nás myslím ten masopůst ostatně příliš nevzruší. Za prvé — stará šablóna: bál studentů, bál inženýrů, bál cukrářů, bál... a popis před desíti lety učiněný hodí se do slůvka zas na pražský bál — dnešní. „Corps-de-ballet“ u nás pikantních plesů nepořádá. „Maškarní reduty“ nechtějí se zde povznést k pražádne původnosti. A o nějakém „plesu žurnalistů“ nebo chcete-li vůbec spisovatelů či umělců, o kterém se dříve rok co rok alespoň mluvilo, letos už vůbec ani muk! Jinde je takový ples vrcholem celého masopostu, vídeňský „Concordia-Ball“, berlínský „Preß-Ball“ například vzrušují celé město, zavíří veškerou lepší společnost — u nás mají lidé nějaký takový pocit, že „by to nešlo“. Snad se bojí, že by „lepší“ společnost na ples těch nenáviděných českých novinářů ani nešla? Nebo že by se ti rvaví novináři mezi sebou tam poprali? Dušičky, nebojte se: když se nepoperou semitičtí a antisemitičtí novináři při „Konkordii“ ve Vídni...!

A za druhé nás ten masopůst přílišně nevzruší, poněvadž vůbec nejsme „podle toho“. O Silvestra jen jediná, úředně zjištěná rozbitá hlava. Za celou první masopostní noc na ulici ani jediné zavejsknutí — já dával pozor. Zrovna jako by ležely na nás všech centy! Ale nejenom teď ležely — po celý rok, po deset už let...

Politické příčiny, rozumí se samo sebou, že jen politické, — kde není politického zdaru, není také vírné společenské radosti. A ten náš zdar, ty úspěchy! „Mezitím povstal farao nový nad Egyptem, který neznal Josefa,“ stojí v II. knize Mojžíšově, kap. 1. To jest: nechtěl vědět ničeho o jeho záslu-

hách. Náš farao Taaffe je ale pořád týž a pořád jeden, a přece také nezná prokazaných služeb. Řekl bych: poučení pro národ „o panských službách“, kdyby toho národ bolestně necítil sám.

Zvláštní takový nějaký pocit, v tom novém roce! Přiznám se: není mi volno. Je mi tak nepřekonatelně teskno, jako když v divadle nastává to veliké finále Mozartova Don Juana: když po orchestru jako by běžel mráz, v pomlčkách tympán zazní, jako když na dveře klepá smrt, a z dálky „buch — buch!“ blíží se těžké kroky kamenného guvernéra.

Je tesknota a tíže po celém evropském světě. Stísněnost před bouří — užuž čeká každý, že se to černé mračno nad námi prosype, do uší že nám zalehnou první zprávy o bojích, jakých v Evropě nebylo, válečný osud že spustí na telegrafní struně tu paganinovsky „Dábelskou“, a bylo-li na konci minulého století krvavé jezero, že na konci nynějšího bude krvavé moře!

Divoký — divoký pocit! Vzdor němu ale přece jenom je zajímavý, s jakouže tváří který národ hledí do té budoucnosti! Obrovský rozdíl: nová doba, pokrok lidstva prý národy „sblížil“; jsme si dnes ale přece jen vzdálenější než kdykoli dříve.

Němec hledí s vyjasněnou tváří, s plnou důvěrou. Každý časopis německý přinesl k Novému roku báseň a ta — samý jásoť! „Es ist eine Lust zu leben (vždyť ten život je samá jen rozkoš)!“ zavýsknul Ludvík Fulda, přední z těch pěvců časových. „Máme-li nějakou vadu,“ pravil zase jiný, „je to důvěra až přespřílišná.“ Ale důvěra dává sílu. A tu sílu lze u Němců i tam pozorovati, kde život jejich prokypuje zase až do nezbednosti a surovosti. „O letošního Silvestra,“ psali, „bylo v Berlíně po ulicích méně výtržností než kdykoli jindy: ne snad že by byla policie *dovedla* je zamezit; ale že slušní lidé nešli ani na ulici!“

V Paříži zato byla „noc Noëlova“ klidná „jako nikdy“. Francouz dnes dumá, hledí do budoucnosti s pochybou, nedůvěrou, třeba i s řezavým úsměvem — „fin de siècle“ nazývá on si tu mizernou náladu svoji.

„Fin de siècle“, chcete-li, znamená mnoho, nechcete-li, znamená nic. Doslova neříká vlastně nic jiného než „konec

století“. Chce tedy naznačit, že to ono, či všechno dohromady vskutku své době, konci 19. století, odpovídá, že je to století toho „trestí“, jeho „duši“, jeho „krátkým smyslem“, jeho „znakem“. Ale trestí bezcennou, duši ochablou, smyslu mělkého, znaku nepřekného. Století nestálo zkrátka za nic, jeho konec rovněž za nic, lidé za nic — ale ať už je to konečně jaké chce, „my toho nepředěláme!“ Jako by to české „Ech co!“ vyznívalo z „fin de siècle“!

Obsažné slovo, když mu Francouzové tedy tolik obsahu sami dávají. A pak tedy považováno i za vtipné. Výrazy podobné nazývají se „dítky bulvárů“ a rodí se u těch známých kulatých, pro tři, nejvýše pro čtyry lidi stačících stolků před bulvárními kavárnami. Společnost 3—4členná je jediným možným otcem takových „dítek“.

Vždyť to znáte ze zkušenosti:

Když je člověk sám, rodí se myšlénky.

Když jsou lidé po dvou, rodí se cit. Nejpověstnější vtipkálek mezi čtyřma očima stává se cituplným!

Když jsou lidé po třech, rodí se vtip. Tentýž vtipkálek, přistoupí-li osoba třetí, ihned se vrací ku svému řemeslu. A vůbec každý se snaží, promluví-li, aby „něco řek“.

Když konečně jsou lidé v masách, rodí se čin. Lidstvo strhuje s sebou jednotlivce, jednatelce třeba celé lidstvo.

Náš případ je „číslo třetí“.

Titěž tři lidé a v tutěž hodinu sedí zase u svého stolků, před kavárnou. Po bulváru kolem proudí se lidé. Dámy, které šatem i chováním reprezentují finesu nynější společnosti. Některý známý politik, který připomíná rozháranost politických poměrů. Nějaký voják, při jehož zjevu mimovolně vystupují na mysl události posledních dvaceti let. Různé časopisy leží po stolcích a sedadlech. Jiné ještě časopisy přináší prodavač a provolává do obecenstva hlavní novinky z nich. Myšlénky kolotají, jeden z trojice si pozívne: „Mizerný svět!“ Druhý po okamžiku přidá: „Inu — fin de siècle!“ Oči šlehnou, smává jiskra v nich praví: „Rozumíme!“ Zrodilo se říkadlo.

„Fin de siècle“ znamená Francouzům hlavně něco mizerného. Ale zcela v téže mizerné náladě byli před 30 lety Němci:

kdo tenkrát mezi nimi cestoval, vycítil to. A do konce století máme dnes ještě čeličkových deset let, a možno, že bude Francouzům „fin de siècle“ ještě pěkně růžový!

A nám? Za doby poslední pařížské výstavy srovnal kdosi — nevím věru už kdo? — francouzský národ s národem českým. Odpusť mu „francouzský pánbůh“, který dal tamtěm tolik skvělé lásky k vlasti, tolik obětavosti pro národ, tolik nadšení pro vše vznešené a krásné, že jsme my proti nim pořád ještě hotová bezcharakternost! A odpusť mu také „český pánbůh“, který nás přece jen neztrestal žádným teď Sedanem a v pravý čas probudil, abychom prohlédli, i osvětil, abychom se sebrali a ze všech „panských“ konečně vstoupili do *služeb vlastních*! Setrváme-li, zůstaneme-li *zcela* svoji — deset let je dlouhá doba: také my můžeme mít růžový „fin de siècle“!

NÁRODNÍ LISTY 11. ledna 1891

△ V Praze 17. ledna

Biskup v Chestru je znamenitý řečník a pronáší někdy na kazatelně výroky tak moudré, že přicházejí až do novin. Před několika nedělemi mluvil o tanci. „Tanec,“ pravil...

Ale odpusťte laskavě, já přece jenom nesmím dnes takhle do toho; maličkou vysvětlivku! Když před týdnem náš pan sazeč přišel se svým: „Dobrý večer! Rukopis!“, udělal jsem tedy honem puntík, šlehnul okem přeš popsany papír, a věru — já se leknul! Kde jsem se to octnul! Zcela jinak jsem začal a zcela jinak jsem končil! Začal jsem o děvčátkách, o věcech masopustních, o plesích atp., a končil jsem — politikou. Sám pánbůh ví, jak jsem do toho zalezl! Vždyť když si začneš s děvčátkou, máš toho přece tolik co mluvit a povídat! — Ne, to se musí napravit — odstřihuju tedy dnes z minulého fejletonu krátce a dobře 127 řádek a vykládám následovně:

„Tanec,“ pravil chesterský biskup, „jest u chudých lidí hříchem, poněvadž je odvádí od věcí lepších; u bohatých lidí není hříchem, poněvadž je odvádí od věcí horších.“ — Duchaplné! Jen o tom trošičku přemýšlejte!

Chudá děvčátka tedy — a k těm náleží dle panujícího názoru všechna, která si své moderní, až nad loket sáhající rukavice nemohou dát od tatínka alespoň třikrát naplnit mincovaným zlatem — *chudá děvčátka dopouštějí se hříchu, když tančí*. Kdybych jim to byl sdělil zavčas před masopostem, byl bych se nejspíše stal jejich spasitelem! Kdybych to byl zde vyslovil ještě před týdnem, byl bych zachránil aspoň snad některé! Budou-li tedy mít proto „kdysi“ nějakou mrzutost, já jsem tím vinen! Jedu si prstem za krk — něco mě tam škrtí.

Když je to ale zadržaná věc, s těmihle hříchy! Je tamten hřích těžký? Je tuten hřích lehký? Nerozumíme ani samým hříchů základům: je hřích přírodnina? je průmyslový výro-

bek? My víme o hříchu určitě jenom tolik, že bývá dosti příjemný. Někdy tuzě příjemný. Ba až neobyčejně příjemný. Takže jistý český „básník“ napsal o něm dlouhánský chvalozpěv (20 řádek) a tam praví:

„... ptejme se pánů nebo sluh,
z měst slečinky, dívky veské,
a každý nám chvějně přišeptne,
že hřešit je ach tak hezké!“

a nemohl se ubránit povzdechu:

„ach bez hříchu by ten květný svět
již zpola tak nebyl sličný!“

Ano — ano! Tanec například je, děvčátka, příjemný tedy hřích. Ještě mnohem příjemnější hřích je pak — — ale já raději přestanu, nebo chytne maminka dcerku svou za ruku a utrhne se: „Ani mi s ním nemluv!“

Zatrápená věc! Když si tak člověk pomyslí, co všechno skutečně by ve světě nebylo, kdyby nebylo v něm hříchu! Jaké věci krásné, jaké osoby znamenité! Je to štěstí pro lidstvo, že byl například Shakespeare? Je to pro lidstvo docela i ctí? A vidíte — z čeho čerpal Shakespeare svoje díla?

Běhat za mužskými je „zajisté“ hřích. Zvláště až za bránu, někam ven do lesa, jako Hermie za Lysandrem, Helena za Demetrem. Ale když se tam pak do věci vplete ten podšitý Puk, když si splete párky, pojednou divoká mela zavíří všude po křoví a houští, všechno se honí, dráždí, miluje — májový měsíc do toho tak stříbrně svítí, na každé větvičce houpá se tak veselý bůžek, a čarovná hudba ochvívá to vše tak vlažnými, tak sladkými vlnami — když jsou z toho samé jen takové prahezouneké, pramilounké, prazlatounké věci, — holka, vem honem klobouk, utíkej, co ti nohy stačí — —

Milovat cizí ženy je prý také „zajisté“ hřích. Zvláště když chce dotyčný hříšník užít nejen ženy, nýbrž i manželova stolu. Ale když to činí taková všemi mastmi mazaná kůže, jakou je

tlustý sir John Falstaff, když toho Falstaffa slyšíme vychloubat se v hospodě, vidíme batolit se k paní Brodské nebo k paní Pacholíkové, a pak ho schovají do košíku se špinavým prádlem — hehehé! — a vysypou ho do vody — hehehehé! —, tu přece se člověk může zrovna ukuckat, rozsypat smíchy! A není prážádná pochybnost: působí to i mravně! Zvláště když je paní Brodská například hezká. Tu by si člověk přál, aby Falstaffa jen hodně brzy potrestala, užuž vysypala — a nechala pak navečer dvířka poodevřena, aby člověk mohl nepozorovaně přijít, té hodné paní ruku stisknout, jí pořádně poděkovat — —

Obelhávat tatínka je rovněž „zajisté“ hřích. Zvláště když holka také mu ještě peníze krade a pak s milencem svým někde ve světě promrhává, jako Jessika s Lorencem učinila. Ale když pak — akt III, výjev 2 — Tubaľ Shylockovi jedním dechem vypravuje, jakže Jessika za noc utrací po osmdesáti dukátech — a Antoniovi že koráby se rozkotaly, jakže Jessika si kupuje opice za drahokamy — a Antonio že zcela jistě už je na mizině, neobdivujeme se tu přemistrnému vylíčení žízňe po penězích i po krvi nepřítelově, zápasu mezi lakotností až žíravou a záští až plamennou? Nemá to úchvatnou sílu?

Hrubá nevděčnost k rodičům, lup a vražda jsou už docela a najisto hříchy, a to sprosté, těžké, smrtelné. Ale jaká z toho bídného materiálu Shakespeare vytvořil si nesmrtelná díla! Jak se choulíme, když starý Lear v bouři bloudí po břehu mořském, šedý jeho vous větrem letí, lysá hlava k mračnům se vzpíná, suché ruce v prsou se drápou, a třesoucí se Šašek jeho sedí na zemi a pokviluje: „Prosím tě, jen buď vesel ... hodně vesel...!“ Jak trneme, když Richard III., jenž právě tak vraždí, jako jiný snídá, obědvá a večeří, poplacává najaté vrahy po plecích:

Vám z očí kapej tvrdé kamení!

Aj, hoši, mám vás rád! ...

Jak se chvějeme, když lady Macbethová v šíleném strachu vzduchem si ruce myje: „Zde posud zápach krve! ...zde ještě skvrna...!“

No — já tím jen poukazuju, cože všechno hřích pro „krásu“

již učinil! A vidíte, oni jsou lidé, kteří docela a určitě tvrdí, že by bez hříchu nebylo *vůbec* na světě žádné umění, žádný pokrok, žádná věda, ba — člověku to ani nechce z pera — také žádná teologie, a *když* teologie, tedy jen tak nějaká malá, chudá, smutná —

Tak vám mezi Němci žil „učení“ muž (hanba mu!) a ten se jmenoval Ludvík Feuerbach (fuj!). A muž ten vypravoval, jak prý to bylo v ráji. On prý Adam nechtěl, skutečně nechtěl kousnout do jablka. Ale pak prý se zamyslel a pravil: „Poslouchej, Adame, nezapomeň, že jsi praotec! Že budeš mít potomstvo, musíš tedy také něco pro ně činit! A že v tom potomstvu budou i teologové — Adame, kousni...!“

Víte, děvčátka, já vám poradím; dělejte si, co chcete! Tančte nebo netančte! Ovšem nemožu zamlčet, že už se stalo, děvčata, která netančila, že se také neprovdala, a to — to je teprve hřích! — Tedy snadže zvolit raděj hřích menší, a pak se z něho vyzpovídat? Třeba! Ale já se vám přitom věru nezaručuju, že pan páter najednou se nevyhne ze své zpovědnické kapličky a nepodívá se „kolem rohu“, jakáže to podivná osobička tady...

Neboť náhledy jsou v té věci i mezi pány pátery různé. Jsou někteří, kteří tanec nepovažují *vůbec* za hřích, ne u bohatých a ne u chudých. Tak například sám nebožtík svatý otec, Pius IX., a ten byl přece „neomylný“!

Starý pán ten míval už špatné spaní. K ránu se procházel z pokoje do pokoje, od okna k oknu. A když pak masopustního času zdola z ulic trasteverských k němu to zahlučelo, když tam dole lid z „veglionů“ čili maškarních zábav houfně se vracel, chechtot mužů a žen, knikot píšťal a rachot bubínků vzduchem se vznášel, tu svatý otec na okamžik se pozastavil, úsměv se mu rozhostil v tváři a ruka se žehnajíc povznesla k oknu.

Vypravoval mně to jeden kardinál, nebo kdo to byl. Jak náleží hodný pán: provázel mne Vatikánem, říkal mi pořád „cavaliere“ a „eccellenza“; ale když jsem mu pak vtláčil do ruky stříbrňák, na kterém stálo „20 bajocchi“, chtěl ještě jeden.

△ V Praze 31. ledna

Jedna, druhá, třetí — — — dvanáctá — půlnoc spadla z malostranské mikulášské věže.

Kamenný most se zachvěl. Nebe bylo sice trochu povlečeno, ale dobrý zrak přece mohl pozorovat, že do soch mosteckých svatých pojednou vjel jakýsi život. A kdo měl patřičnou místní vědomost, rozeznal i dobře, co kde se děje. Některá socha obrátila nebo narovnála si hlavu a nechala tělu k lepšímu postoji vůli; některá ruka se vznesla a prsty její vztáhly se až za krk, aby uvolnily šatu; úd po údu se narovnával, protahoval, třel; jedna postava usedla, druhá se o něco opřela, třetí sestoupila a položila lokty na zábradlí, čtvrtá s pátou pomalým krokem se dala do procházky. Prapodivný šumot nesl se přitom vzduchem; byly to sice určité, různé hlasy, ale tak nezvykle zvláštní, jako když tře se kámen o kámen. Po chvílce stávaly se hlasy ty již zřetelnějšími, ucho jim navykalo, zachycovalo jednotlivé věty — —

Prokop: No zaplať pánbůh, že už bouchla! Poslouchal jsem pořád, jak se to na věži připravovalo, hrkalo, — trvá to vždycky věčnost!

Antonín Padov.: Ale teploučko máme, buď bohu díky! Ten větříček vlažný — zrovna jako by člověk seděl v nějaké příjemné lázni! Naproti těm ukrutným mrazům —

Prokop: I ba! Zkamenět moh člověk zimou! Taková zima snad na světě ještě ani nebyla?

Vojtěch: Oho, mladíčku! To nech starší lidi mluvit! Zima z roku 1709 na 1710 byla zrovna taková! Bratři Brokovové byli mne sem právě postavili, byl jsem tedy zcela ještě mlád, a při našem českém ponebí ovšem také náтуры tužší, předržel jsem proto dobře ty mrazy —

Zikmund: Ach, milý hrabě, to se mylíš! Horká jižní krev vydrží mnohem více mrazu! Právě té zimy, o níž mluvíš, byla

přece ta slavná bitva u Malplaquet, kde zmrzlo na bojišti ku 3000 raněných, a to byli nejvíce Holanďané, tedy seveřané, a ne Francouzi nebo Španěli! A my vojáci víme, že také za Napoleona piemontská infantérie a neapolská kavalérie v Rusku osvědčily se nejlíp!

Christoforus: Mně alespoň nebylo letos zle, a jsem z Palestiny! Víte, mně se to nelíbilo! Zvláště když dole byl už tak tlustý led a zrovna pode mnou rozsvítili chodcům přes něj červenou lucernu! Ke mně patří dle legendy přece ještě poustevník, který mně nesoucím Ježíška lucernou přes řeku svítí, — kdepak mám ale tady toho svého poustevníka, kdepak je —

Mikuláš: Hehehehehé! Poslouchejte, jak si Serafinský hvízdá! Jakmile zazní od Žofína nebo od Střeleckého polka nebo tak něco, už to do něho vjede! On je pořád u vytržení, pořád slyší „serafinskou“!

František Borgia: I má dobře! Člověk by se ukousal, když tu teď nechodí kolem žádní lidé, neplácají, nekřápour! My se na téhle straně pranic teď nebavíme, tam na tom druhém mosteckém zlomku, u Starého Města, mají přece jen lépe: živější břeh — seštemovanější společnost —

Mikuláš: Skoro pravda! Tři ženské v jediné skupině: Barbora, Alžběta, Markéta — to už vydá, těm nedojde! Barbora, patronka vojáků, — teď, při všeobecné branné povinnosti; Alžběta, patronka chudých, — teď, když sociální otázka květe; Markéta, která překonala i draka! A vpravo od nich advokát Ivo, k tomu Francouz — tomu as taky jazyk nezamrzne — a naproti tři spisovatelé, ihned tři!

Borgia: A jací duchaplní! „Medoústý“ Bernard, „kazatel“ Dominik a Tomáš ab Aquino, kterému sám Kristus řekl: „Dobře jsi to napsal!“

Mikuláš: Trochu nás tu nastavěli mnoho spisovatelů, a samých cizích: ještě také mne, a Tadyáše, a Víta, který nosí toho rvavého kohouta na své knize a je k tomu ještě patronem české země, — snadže se proto mezi Čechy rodí tolik spisovatelů, místo činitelů, píšících tak cize, že lid jim ani nerozumí, věčně se rvoucích —

Ivan: Na mou pravdu — most zase stojí! Ani jsem tomu nechtěl věřit, že lidé už zase budou přecházet mostem! Poustevníčím tam u Malé Strany, docházím sem jednou za týden, a zatím zde dostavili tu dřevěnou sponu! Konec našich procházek nočních — konec!

Jan z Mathy: Líbí se ti ta tesařská záplata?

Filip: No, hezké to zrovna není! Vyjímá se to jako kopa nových šindelů na staré střeše! To se budeme vyjímat o výstavě — záplatovaný pobuda — sflastrkovaný fláma — žebrák sedící zrovna pod královským hradem!

Jan z Mathy: Snad to nějak obarví — ozdobí!

Filip: Čímpak by to dřevěné zábradlí ozdobili? Dřevěnými sochami? Kterými?

Borgia: Když je tu tolik spisovatelů, mohl by se k nim vzít snad také některý nakladatel.

Mikuláš: Hehehe — dobrý vtip: nakladatel a svatý! To nejde ani při největší milosti boží!

Vít: Inu, musilo by se arci vůbec dobře volit! Jsme tu teď tak vybraná společnost — „velejemná smíšenina“, řekl by Vondráček z Perlové ulice, jako když doporučuje „kuba a jáva“.

Zikmund: No — není to zrovna tak příliš zvláštní!

Vít: Ó prosím — ty sám jsi vévoda, a máme tu ještě také královské synky a dcery, slavnou vévodkyni, hrabata —

Zikmund: A dva tesaře, soustružníka, přivozníka —

Vít: Máme jezovitského jenerála, arcibiskupa, biskupa, kanovníka —

Zikmund: A žebravého františkána, frátera trinitára, dva prosté poustevníky —

Vít: Máme Francouze, Taliána, Španěla, Němce —

Zikmund: A Čecha, Chorváta, Žida, Maloasiata —

Filip: I co by záleželo na těchhle věcech! Ale kdybychom byli alespoň všichni skutečně „mostečtí“ svatí! Já sám sem ani nepatřím. Patří sem například Nepomuk, to se rozumí. A patří Christofor, přivozník, a Tomáš, který konejší mořskou bouři, a Antonín, který káže rybám. Ale pročpak je tu zase

Mikuláš Tolentinský? Proto, že „jed chleba a pil vodu“?
A proč —

Jan z Mathy: Odpusť, bratře! Tamhle jdou naši lékaři, dvojčátka Kosmas a Damián; činí svou denní vizitu. Musím se něco —

Kosma: Smím se Tvé Výsosti, paní vévodkyně, zeptat po Tvém zdraví?

Ludmila: Ach, to měnivé počasí, to moří! Krk se ozývá už zase — bolí!

Kosmas: Ach ten krček — bude bolet vždycky: taková věc je hotový barometr v těle! Nejlíp trochu božího slunce —

Jan z Mathy: Pšt, Damiánku, — pšt! Nemáš s sebou trochu lymfy?

Damián: Kochovy? Švindl!

Jan z Mathy: Toto! Sice na bacila, ale na „kamenožravého“ — „Bacillus lithofagus“! Mému Turkovi se viklá nák levé rameno, a povrch těla jako by chtěl pukat!

Damián: Recipe „bělobu kremžskou“, trochu „slonové černě“ a obyčejnou fermež lakýrnickou; namíchej z toho docela řídkou barvu, asi tak na putýnku zednickou, a natři třikráte od hlavy k patě. Vždycky po *dobrém uschnutí!*

Prokop: Ten to umí!

Zikmund: Prosím tě, Víte, není ten Prokop mlado?

Vít: To přece vidíš: nebojí se ani čerta!

Zikmund: Aha, proto ho Ferda Brokov postavil do skupiny s Vincencem de Paula, s tím socialistou, s tím vynálezcem dětských nalezinců atd.! Nu ano, ti patří dohromady, socialista a mlado!

Václav: Je mu málo platna, ta jeho kuráž! Orá přece také jen kamenitou půdu!

Prokop: Hola — já něco zaslech! Vy jste mi tam povedeně sestaveni na tom desátém pilíři, pěkná skupina! Norbert — Němec; Zikmund — cizorodý šlechtic; Václav — staročech: celá punktační trojice! Jste tam tři patróni čeští pohromadě — prosím vás: copak jste už vymohli pro nás Čechy?

Norbert: Já se modlím jenom za Němce!

Prokop: A Václav ti přitom pomáhá, vidí?

Norbert: Vždyť to slíbil! Ostatně — stačil bych já o sobě: německý hlas slyší se „nahore“ vždycky.

Prokop: Václave, — pojď mezi nás! Podívej se, je nás tu přece pět patronů ryzích Čechů; kdybychom drželi dohromady —

Norbert: A kdyby vás bylo 50 — a 5000 — a 50 000 — a třeba 5 biliónů, Němec má vždycky první místo, třeba byl jen jediný —

Nepomuk (zároveň): No kdybych *teď* ještě mlčel,
Prokop (zároveň): to bych už byl —
I tak at tedy do toho bije
deset tisíc —

Bum! udeřila jedna z mikulášské věže.

NÁRODNÍ LISTY 1. února 1891

△ *V Praze dne 7. února*

Kéž jsem s dnešním psaním už hotov! Neříkám to věru z pohodlnosti či lenosti — ach já jsem do psaní zrovna jako vítr, a nebýt vydavatele, odpovědného redaktora, fejetonního redaktora, metteur en page a jiných a jiných, kteří mne chlácholí a zdržují, den co den by musil tadyhle stát ode mne článek; alébrž proto, že když jsem hotov, a je to vytištěno, vím teprv, jak vlastně jsem všechno měl napsat. Dopodrobna to pak vím, ani jediná chybička mi neujde! A někdy je jich tolik, že bych si zoufal, kdyby vedle mých spisovatelských nebylo tu ještě dvakrát tolik chybiček tiskových. Ale ty stojí obyčejně v takové husté, stínivé řadě a dívají se na mne tak dojemně hloupě, a tak zas chytře a potutelně — „I jen si prapranic nedělej z té včerejší pitomosti svojí, my skřítkové dobrodějové už jsme se o to postarali, aby tvému článku beztoho ani nikdo nerozuměl —!“

Dnes ale je obzvláště zle. Jak psát? Vesele či vážně? Rozpustile? Smutně? Zejtra je masopustní neděle — mám pověsit na péro rolničku? Ve středu je Popelec — mám na péro dát černý flór? Naše ženstvo víří teď ve vítězstvích a radostech — mám mu pomáhat se vířit? České mužstvo stojí tu zadumáno, část jeho i v opravdovém smutku — mám dumat, mám smutnět s ním? Jsem český muž, tedy v té věci straník, kloním se k dumě —

Beztoho — copak nám ty „masopostní ostatky“ přinesou! Totiž nám Čechům, a speciálně Pražanům! Jinde — inu ano: jinde! Kde je skutečný život, řekněme například v Berlíně. Tam mají v úterý, o „masopust“, *výstavu tlustých*, ve středu, o „Popelec“, *schůzi hadrářů*, ve čtvrtek také něco atd.!

Výstava tlustých — zdalipak se i nejhubenějšímu tváře hned „nešíří“, když ta dvě slova slyší! Zdalipak tam i nejvy-

chudlejšímu při pouhém hned pohledu oči „nepoplavou v tu-ku“? Výstava tlustých — jaký to „vážený“ dojem! A podařit se musí: podnikatelé *musí* „sedět v špeku“! Také ale je arrangement zrovna velkolepý. Zvláštní hudební skladby, aby se při nich mohly ty tukové kolosy přiměřeně pohybovat. A ty bohaté ceny! První: hektár mnichovského. Druhý: krmené roční prase. Třetí: velká stříbrná medaile. Čtvrtá — desátá: malé stříbrné medaile. A se všemi medailemi spojeno právo: přispědlit si je na prsa a dát se fotografovat.

To je vlastně vždycky to nejdůležitější, ta fotografie! Je tomu několik let, co měl můj bratranec, hospodář, krásného kozla na bubenečské hospodářské výstavě. Kozel byl tak velký a kosmatý, tak pěkně se lesknul, tak důrazně smrděl a tak důsledně do všeho trkal, že medaili dostat *musel* a také dostal. Bratranec mu ji pověsil tedy na krk, na široké červené stuze, a dal ho fotografovat. A nám svým příbuzným a vůbec každému, koho miloval, dal po fotografii. To bylo od něho zajisté šlechetné, neboť čest, která se stala jemu, přešla tím také na nás: kozel stal se pýchou celé rodiny, a není jediného člena, který by jeho obraz neměl v upřímné úctě. Tamhle stojí na almaře, vlevo u svícnu. A když přijede bratranec do Prahy a navštíví mne, postaví se před almaru a vypravuje droby z kozlova života. A já naslouchám a zaznamenávám.

Výstava tlustých v Berlíně je mezinárodní. Nikdo není vyloučen, každá země, každý díl světa tam má přístup. Co je nám to ale platno — my Čechové tam nepůjdeme! My jsme národ „luntů“. Pohybující se „suché louče“. Jsme pouhé jen kosti potažené víceméně elegantní kůží. Snad se ani nepamatujete, když jste potkali člověka, o kterém možno poctivě říci, že je tlustý? Má-li někdo u nás tváře, že by dohromady stačily na bavorský vdolek, už každý: „Ale bože — ten člověk pukne!“

A ta druhá věc berlínská, ta popeleční: schůze hadrářů — ta je zas obmezena jenom na Němce! Není to malér? Kdyby byla tahle schůze také mezinárodní, mohla by nás hodnost například prvního předsedy minout? Jestli kde, u nás kvete

„hadr“! *My* jsme samý „hadruňk“, *my* se „hadrujeme“ pořád —

Zůstaneme tedy doma a budeme se nudit. Náš masopůst podle šablóny žil, podle šablóny skončí. Nikde ani jiskérky původního nového života! Ach, jak to bývalo v Praze druhdy za zimy krásné! Když ještě šlechta zrovna kypěla bůjností a silou, ba až překypovala a opanovávala všechnu veřejnost! Když pořádala městem veliké sanice, s hudbou na šestispřežných saních, s tatrmanými oděvy na urozených tělech, s medvědími kožemi na nohách a bůvolími tlamami na hlavách! Když najednou se rozletěla zpráva: „Kníže Aueršperk dává dnes bál!“ a náměstí před palácem hned zvečera bylo plno a plno lidu, a kočové přijíždějících kočárů šlehali do toho, až jitřnice naskakovaly v tvářích, a portýr se vyřítil ze vrat a tloukl do přítomných pěstí a holí, — ano, ano, tenkrát jsme ještě věděli, že máme šlechtu! Dnes o ní věru že ani nezvíš! Navykla si působiti v zátíši! Dělá všechno jen tajně. Vezmi kteroukoli národní sbírku — najdeš tam jediné šlechtické jméno? Přihlédni ku kterékoli národní práci — namáhá se tu jediný šlechtic? Jenom někdy, za kolik a kolik let, vystoupí ještě některý a vynadá otcům našim „lupičů a žhářů“ — ach bože, ten drobet! *My* potřebujeme ještě mnohem mnohem víc, abychom poznali, jakouže máme šlechtu!

Trochu kuráže, erbovní páni! Trochu podnikavosti! Jakkak: jednou zase veliký pěkný veřejný průvod? Se zajímavými scénami ze života vašich proslulých předků? Původní myšlénka hlavní například: výprava lichtenštejnských dragounů do českých krajů. Jednotlivé skupiny: vybíjení celých osad, popravy celých rodin, vyhánění tisícových houfů přes hranici, spalování veškerých děl literárních a uměleckých, „ujímání se“ cizích hradů, statků, peněz ... No tak?...

Sice se o nastávajících „masopostních ostatcích“ zrovna okoušeme nudou! V tyhle dny mají po venkově přece jen líp nežli *my* v Praze, a nejlíp už na vesnicích! Když hudba se ne-se po osadě, před každou chalupou flašinet vrní, na každém nádvoří holky se točí, po návsi za výskotu veškeré obce „medvěda“ vodí...

Škoda, že přestaly ty letošní veliké mrazy! Měl jsem na dnešek připravený nápad tak znamenitý! Fejton: Mráz, že až kameny láme. Zvěř opouští lesy a blíží se lidským obydlím. V kraji se objevují divocí dravci, o nichž tu v Čechách nebylo po desíletí již ani tuchy. V Žehušicích, zrovna o masopostní pondělek, objevil se uprostřed návsi — *medvěd!* V Nové Vsi druhý. V Oujezdci třetí. Vtipný čtenář už merčí —!

Letos přijdou čeledínové ale o výdělek. Členové „velké národní strany“ už se rozjeli po venkově a dají se sami vodit „za medvědy“. Vlastně se na „medvědy“, ono to bude trochu jinak...

Ve Francii panovával zvyk — a panuje tam v Bretagni dodnes —, že bankrotářům ovázali povříslo a vodili je po okresu, od obce k obci. Lid se jim posmíval, poťahoval je, poštuchoval; ale pak se ustrnul, dal, co měl, a zase jim pomoh. A toho si „naši“ všimli. Špekulace není konečně zlá: lid je dobrý, bude se sice posmívat, pokřikovat: „To jste to doriegrovali!“, ale pak se ustrne a dá přece několik hlasů k nastávajícím volbám. Vskutku, výborný agitační nápad!

„Doriegrovali“. Ještě jsem o to slovo ani nezavadil. A je přece tak důležité! V moderním životě, kde denně se slyší a čte o „bankrotu“, v českém životě, kde jde „krach“ na „krach“, — a my neměli pro ten pojem doposud ani vlastního slova! Konečně máme tedy „doriegrovali“. Příliš hezké to slovo arciť není. A také nám přišlo trochu draho. Ale —

Čert však ví, že i v téhleté věci ukazuje se znovu náš národní malér: úspěchů polovičatých! Když bankrotář vidí, že jím už skutečně jest, hledí přec „fouknout“ — pravda? Mívát ještě kousíček toho jistého citu v těle. Nebo má z následků strachy. A pro tuto — ostatně zcela rozumnou — proceduru mají vzdělaní národové zvláštní už svá geografická pořekadla, jež tam každý zná, jichž každý užívá:

Francouzové říkají: „aller en Belgique“ — jíti do Belgie.

Angličané říkají: „Odebral se na sever.“

Portugalci: „Plave k Maltě.“

Špaňhelé: „Dal se cestou k Villadiegu.“

Holandané: „Zajel si do Indie pro pepř.“

Brémané: „Dal se přes Harc.“

Židé: „Je plajte (= na útěku).“

A Čechové? Užij jsme se chystali, že budeme říkat: „Odpoví v Nizze!“ Krásná krajina, zdravá krajina, ale — když „on tam nechce!“

△ V Praze dne 21. února

„Zdalipak byste věřil, že Žofin, Konvikt a Grandhotel jsou na taneční zábavy zadány pro celý půst? ano: pro celý únor a březen!“ — „Ó ano, věřím! Ať se mluví, co chce: Čechové jsou opravdově zbožní!“ A podali jsme si ruce; cítili jsme obapolné radostné chvění a v oku leskla se nám slza upřímného pohnutí.

O já, my se umíme fešácky postit! Na základě vpravdě křesťanském! Nepřikázal Kristus pán: „Ty pak, když se postíš, pomaž hlavy své a tvář svou umej“ —? Nuže, my se myjeme, my hlavy své mažeme a hezounce učísáme, my místo pytle beřeme na sebe černý kabát a bílou kravatu, my sázíme se do fiakrů, my jezdíme zvat na bál. K nevýslovné radosti všech spolukřesťanů, kterým svůj subskripční arch předkládáme. Cože — čtyřiceti dní a nocí se postit, jenom čtyřiceti? K smíchu: my to dovedeme osmdesáti — třeba sto dvacetí!

Ani ta „postní jídla“ nám zrovna nevadí! Trochu je beztoho ten pojem dnešního dne, ba dávno už popleten! Maďar je prý „tuze dobrý křesťan“, a přece říká: „Šunka je postní jídlo!“ Francouz zase je prý na celém světě „nejlepší katolík“, a přece tvrdí, že postním jídlem jsou také *kachny*, *husy*, vůbec všechno, „co ve vodě žije“.* A pythagorejci, nejlepší přátelé prvních, a tedy najisto nejpravějších křesťanů, ti pravili: „Když se postíš, jez, co chceš, jenom *fizolí nejex*; *fizole* jíst je věc horší než vraždit a zabíjet!“ Vidíte, já s nimi souhlasím! Aniž bych se chtěl chválit: já *fizolí* po celý rok nejím! A totéž, rádím, aby činili spoluvlastenci všichni. Neboť když se máme nejupřímněji postit? „Když nás nepřátelé pronásledují“; nás Čechy pronásledují nepřátelé ale přece pořád —

* „A co vodu pije,“ dodal k tomu pan Feuillet.

pryč, bratři, s fizolemi! Ano, půst má najisto i velkou svou důležitost politickou! Kdykoliv Židům bylo politicky zle, postili se, a bylo zase dobře; v Písmě je dokladů toho celá řada. A já si věru myslím: ne nadarmo dopustil pánbůh, bychom zrovna teď napřed prodělali půst a pak teprve volby do říšské rady! Uvidíte: volby nám dopadnou dobře!

Tedy se postme! Jak? O podrobnostech já nemluvím, radit já se bojím. Dělej, co chceš jak chceš, svým bližním se beztoho nezavděčíš, jeda nejeda, pije nepije, vždycky jsi „chybující“! Neřekl to sám pán Ježíš? „Přišel zajisté Jan nejeda, ani pije, a řkou: Má zlého ducha. Přišel syn člověka, jeda a pije, a řkou...“, ani se netroufám zde uvést, cože „řkou“ a co stojí tak nezdrovořile v evangelium sv. Matouše, II. kapitole, 19. verši! Já raděj dnes už té řeči o postu, totiž o tom 40denním, nechám — nejdůležitější jsem přece už řekl.

Když je tolik lidí, kteří při vši své nepopíratelné zbožnosti o tom postu ani rádi neslyší! Téměř polovina lidstva — ba *víc* než polovina lidstva: veškeré ženské pohlaví! Z důležité příčiny: času postního nesmějí být *svatby*! Je prý jich beztoho málo. Ba je jich pořád míň a míň. Mělo by se jim spíše tedy nadlehčovat, přidávat jim času, brát například k oddávkám třeba i hodiny noční, nejenom denní. A zatím se jim ubere 40 dnův v roce — 40 ze 365!

Mají pravdu, kdo tak mluví! Svateb ubývá přímo krutě! Totiž ve městských kruzích, těch „středních“! A jsou tím vinny *jen* poměry společenské! Boháči mohou si arci požitku sňatkového dovolovat napořád, chudákům pak zase je to jedno: nemít jeden o sobě nic nebo dva dohromady nic; ale v těch středních kruzích se počítá a přemítá. Připočteme-li pak ještě k tomu, že ženské pohlaví počtem svým vždycky značně vyniká nad mužské — poslední sčítání jenom v té malé Praze dokázalo o 12 000 ženských více než mužských —, stává se číslo neprovdaných ženštin přímo až hrozné!

Cítíme všichni, že se musí u věci té hledat již pomoci. Ale cokoli se nalezá a říká, vše jsou doposud pouhé jen pomůcky drobné.

Takovou pomůckou tedy je například „občanský sňatek“.

Vyžaduje mnohem méně formalit, odstraňuje veškeré překážky náboženské. A přece spojujeme jej s veškerou nám navyklou slávou svatební — „kvůli lidem“, „kvůli památce pro život“.

O krok postoupit dál chtějí dnešní anarchisté. Vylučují i ten slavný úřad obecní a praví: otec nevěstin, nebo ten, kdo ho zastupuje, k právoplatnému sňatku stačí. Takž provdal tyto dny dcerku svoji výtečný zeměpisec francouzský Reclus; ale veškeru slávu svatební, průvod, hostinu, přípitky atd. podržel přitom přece. A po hostině jí tedy napsal listinu, dosvědčující, že jest vdána.

Lze konečně arci po té cestě postoupiti *ještě* dál! Jeden lístek: „Velectěné slečně Anně Novákové, zde. Nechtěla byste se ode dneška jmenovat Annou Vyskočilovou? Váš oddaný služebník Josef Vyskočil.“ Druhý lístek: „Velectěnému panu Josefu Vyskočilovi, zde. Dobře, jsem tedy ode dneška Vaše oddaná služebnice: Anna Vyskočilová.“ A lístky jsou už „oddacími listinami“.

Tím pořád ještě mnoho se nepomůže. Ženštin bude počtem přece jen vždycky více. Neprovdaných pak za krátký snad čas již až žalostné číslo! Může stát nebo obec svobodného mužského tedy k sňatku nutit? Nemůže. Nebo může mu místo jediné ženy právně připustit dvě nebo tři? To by sice mohl, ale vydalo by to tuze as málo! On už beztoho každý, kdož dnes se žení, říká, že si bere ženy vlastně tři: „mladou — stárnoucí — starou“, a kdyby byl tedy třeba i ochoten vzít si tři mladé — zato ty tři stárnoucí, nebo docela pak staré —

Ano, je zle! A bude hůře pořád — pořáde hůře. Až to nebude ani již k vydržení. A pak — pak bude zase dobře. Zajisté! Víte, cože se stane? Ženské si pomohou samy! Nemíním to zrovna a zcela tak jako onen otec: „Ech co! Nač bych já si dělal starostí o vdavky své dcery; o ty ona postará se sama!“ — ale přece jen tak trochu podobně. Ženské, až jim bude nejhůře, něco si najdou — ony něco vynajdou —

Paní Anně Manningové v Plainfieldu odešlo tolik dělníků kamsi za větším výdělkem, že nemohla rozsáhlými svými pozemky, jak se říká, „ani hnout“; vynalezla si tedy sekací stroj

na obilí a na trávu, jiný čisticí stroj na jetel, a ty stroje rozšířily se světem.

Paní Marie Waltonová bydlela v New Yorku zrovna u nadměstské dráhy a nemohla ani spát pro věčný hluk a šramot; vynalezla tedy přístroj, kterým hluk ten se ničí, a zbohatla z něho.

Jiná Novoyorčanka šla kdysi ulicí, a tu právě čistili strojem, který byl ale tak nedokonalý, že skvostné její šaty pošpinil a zničil. Zakabonila se, přemýšlela a vynalezla stroj jiný a velice dokonalý.

Jistá kalifornská žena, matka dvou drobných dětí, přišla o ruku; vynalezla tedy pro děti velice praktický vozík a vydělala si tím 50 000 dolarů v roce.

Atd.! Ano, ženy jsou vynalezavý, když toho *potřebují*! Něco ony tedy si vynajdou! Kdosi tvrdil, nejspíše že prý: *svatby na čas*. Možno; na všechen způsob ale něco, co musí vyjít cestou zákonodárnou.

K tomu ovšem je dříve třeba, aby se dostaly do sněmoven. Ony se dostanou! A když bude všeobecné právo hlasovací — jakože bude —, budou tam mít i většinu jistou. A kdyby třeba někde neměly — cožpak nejsou ženy? Vždyť je věru jenom zapotřebí, aby volily si poslankyně vábné, hezké, — aby předně volily samé jen „mlado“ —

Na to, velectěné dámy, měly byste ale věru pomýšleti zavčas! Už třeba dnes! Ba — ihned *dnes* už byste měly, a to co nejúsilovněji, přičiňovati se všude k tomu, aby vesměs voleni byli vždy jen samí „mlado“ —

Vstupuju na tribunu.

„Velectěné dámy! Ve prospěchu miliónů těch nebohých, přenešťastných družek vašich, které úpí a bědují...“

NÁRODNÍ LISTY 22. února 1891

△ *V Praze dne 28. února*

„Něco bych za to dal, kdybych něco věděl,“ jak říká Klicperův „pan správčí“. Totiž: když pan Kalina ze Žehušic, nebo pan Konczyński z Rzeszowa, nebo pan Didier z Montpellieru přijede letos z té jubilejní naší výstavy domů a paní Kalinová etc. se zeptá: „Copak jsi mi přivezl z Prahy?“, co on na to tedy z té své elegantní poboční brašničky vyndá! A když ona — dejme tomu — s chladnou tváří pak řekne: „Mmm — pročpak jsi mi nepřivezl taky takovou..., jakou přivez Karásek své ženě?“, co tedy dostala ta paní Karásková — zkrátka: co bude tím moderním, světovým, nejoblíbenějším dárkem z návštěvy výstavní, čili co bude vlastní v miliónu exemplárů rozšířená „Památka na Prahu 1891“, „Souvenir de Prague 1891“, „Na pamjat na Pragu 1891“ atd.

Že nějaká bude, je snad jisto? Mimo hlad na jídla a žízeň po nápojích není lidem nic tak bez výminky vrozeno jako hlad a žízeň po darech! A cesty nevšední, ať už konané jenom „přes pole“ nebo hned „přes tři řeky“, jsou právě jednou z těch dostereých příčin, pro které se na dárky „právem“ čeká. Vrátit se a těm kterým „něco“ nepřivést je zrovna urážka těch kterých! Tyto cestovní dárky pak bývají mnohdy arci určitého již druhu. Z jarmarku srdce nebo dýmka. Z Vídně kožená portmonka. Z lázní mozaikový „Andenken an Karlsbad“ nebo skleněné těžítka s fotografií pod ním. Z Orientu čibuk. Když jsem já se byl z Orientu vrátil, rozdával jsem ještě po půl roku čibuky, v Praze dokupované, jen abych „neurážel“. — Jindy zase, za příležitostí výminečných, vyroste přirozeně z věci samé nebo třeba i pouhou nějakou náhodou dárek charakteristický, všeobecně oblíbený, ano třeba i dočasnou mánií způsobující. Vždyť se pamatujeme, čehože jsme roku 1889 zkusili věží Eiffelovou!

Něco takového, obrovitou svou silou se přímo vnucujícího nebo na světě dosud nebývalého, jako byla ta věž Eiffelova, ovšem výstava naše nezrodí; ale zato může v ní být přece jen nějaký předmět výstavní, nějaký výrobek průmyslníkův nebo umělcův, který se bude líbit všeobecně, který může se snadno rozmnožovat, v různých velikostech, z různého materiálu, lacině, vkusně atd. Bude? — nebude? Něco bych za to dal, kdybych to dnes věděl! Abych mohl k dotyčnému průmyslníku ihned si dojíti a říci: „Kamaráde, napolovic!“

Celá chumelenice nápadů hemží se člověku hlavou. Ale nevíš, ku kterým spíš sáhnout: k opravdovým? kudrnatým?

Máme ledacos, co je nám Čechům zvláštní, a když už dnes nezcela zvláštní, tedy alespoň odedávna s českým jmenem spojované. Například české sklo, české kameny, českou kuchyň. Sklem nás cizina arci už překonala dávno, ale není přece jen vyloučena možnost, že by se na výstavě objevily předměty vynikající původním tvarem, lahodící svou čistotou, cizinci se zamlouvající svými českými nápisy. Jen žádnou „rovnoprávnost“ přitom, o němčinu nám cizinec nestojí!

Dále: „česká kuchyň“. Ta ještě je, ale s plody jejími je těžko! Růžově a azurově odchnuté švestkové knedlíky, zlaté škubánky, jak fialka vonná krouhanka — chutné věci, znamenité věci, ale kdepak do kufru a brašny! Leda tedy použít jenom zevnějšího jejich tvaru, jejich barvy? Navařit například švestkových knedlíků z cukru, jako se skvějí cukrové brambory na talířcích v cukrářských krámích. Ale — co by to bylo? Nebo užít jich na „atrapy“: švestkový knedlík, výtečně nápodoběný, může se však odevřít a uvnitř nalezájí se bonbóny, ovocná nádivka, nějaký jiný předmět. Ale co by bylo také to? Pořád jen smrtelný hřích proti švestkovému knedlíku!

„České kameny“. Ano, s těmi lze už něco začít! Něco nepředraženého, kapse přístupného, přitom solidního, trvale pěkného — ne ale zase nějaký švindl, jaký tak dlouho byl tropen s „pravým“ českým granátem a „zlatým“ granátovým zbožím! Když „klenotník“ nevzal na to zboží alespoň každý třetí den kartáč jako na boty, vypadala „zlatá“ brůže jako zelená rosnička. Z drobných českých granátů lze věru mnoho pěk-

ného svést a přitom dosíci i českého rázu. Brože v podobě české koruny. Špendlíky s husitským kalichem. Prstýnky s bílým opálkem a jasně červeným (bílinským) granátkem. Stejně mnoho ze světlých moldavitů, které právě přicházejí teprve do módy. A stejně z četných kamenů našich ostatních. Jak pěkný lze například sestavit náramek, ať stříbrný, ať zlatý, vezme-li se z těch kamének jenom po jednom: ametyst, moldavit, granát, beryl, chalcedon, jaspis, heliotrop, chryzopras, chryzolit, česká perla atd.!

Snad ale nevyjde charakteristická „Památka na Prahu 1891“ ani z říše nerostné, ani z říše kuchyňské, ani z říše sklářské? Nu — říše možností je i takto velika!

Jenom co tu bude „reklamních lístků“, krásných! Než projdeš výstavou, budeš mít obě ruce a všechny kapsy plny, a každý vystavovatel něčím se vynasnažil, abys jeho firmy a adresy nezapomněl a „reklamní lístek“ jeho aby byl „památkou“. Typografie, litografie, polychromie budou závodit, papírník, tiskař, výtvarný umělec budou se činit ze všech sil, aby podali skutečné „vzory“. Takto ovšem česká litera odstoupí tam do druhé až řady, české písemnictví, druhdy základ veškerého našeho života, přispěje pramálo ku „památkám“! A kdyby tu byly spisy ještě elegantnější, než jsou Vilímkovy *Písňe Závišovy*, cizinec pro ně sem nejede! Pro cizince ledaže na památku nějaký *Popis Prahy*, ale prosím: *tendenční!** A pro domácího? — Pro toho hodí se teď zase leda nějaká knížka v šedivých deskách:

„1790—1890

čili

znovuzrození a znovupohřbení
českého národa“ —

Fotografie — ano, ta zvítězí nad literou! Ta bude mít pole široširé, jak dnes také všude, jinde. Ale právě proto nepře-

* Bylo by hloupým ostychem nesáhnout o výstavě k tendenci, když k ní i bez výstav a již od třicátých let při „popisech Prahy“ sáhají zdejší Němci!

kvapí svět as praničím novým, zvláštním: stereoskopy z Prahy i z výstavy, větší obrazy nalepené na kartónech, dámské vějíře s pohledy na Hradčany, drobná „alba“, která se rozvírají nekonečným pruhem, as jako když Leporello rozhodí seznam Don Juanových krásk nebo krejčí rozestře knížku s módními vzorky atd.!

Avšak —

„Teď mám té suchopárné řeči dost,
musím zas trochu čertem hnouti!“

Podívejme se do oddílu zboží galanterního a porculánového! Dnešního dne beztoho nejoblíbenější zboží: hračky, a *když* věci praktické, tedy alespoň na *způsob* hraček. A oddíl to v každé výstavě nejnávštěvovanější.

Nakoukněme tam vnitřním svým zrakem. Ten je beztoho bystřejší a vidí i do budoucnosti.

Modravá, třpytivá mlha. Ale už mizí. Zde paprsek zlatý, zde modrý, zde růžový — jednotlivá hlavička, hrot nějakého předmětu vyniká nad mlhu — a už je závoj stržen — ach, to je lesku, to je barev, to je smíchu! Dlouhé stoly s tisícerymi maličkostmi; vitríny rozsáhlé a uvnitř samá — samá figurka a hračka! Lid se tlačí a usmívá se pod skla. A pod sklem také se to tlačí a tísni a usmívá se zase ven na diváka.

Je věru obtíž, kam dříve pohlédnout, z čeho se těšit!

Česká hlava. Ideál české krásy. Hlavička ženská, pravého českého typu, jak jej vidáme v plném půvabu často zde v Praze, častěji po venkově našem. Barevně provedená v porculánu nebo v terakotě. Povedla se svému původci (Myslbek? Seeling? nebo který?) znamenitě, rozmnožuje se v nejrůznějších velikostech, jde na dračku; otec její bude po výstavě boháčem.

České reliéfy. Porculánové obrazy talířové formy, se silně vypouklými, barevnými figurkami. Představují: scény z českých oper, výjevy z venkovského života, reprodukce žánrových obrazů Q. Mánesových, Věšínových atd.

Čeští sokolí. Figurky porculánové, malé, roztomilé, pravé ozdoby vitrín a salónních stolků. Zároveň památka na letošní „slet“ všesokolský.

České kroje. Opět takové figurky malounké, znázorňující

národní kroje: typy od Domažlic až za Nitru, z Hané až do jihočeských končin.

Totéž, ale z čokolády. Pro ty, kterým se chce nás „sežrat“. Celý národ v elegantní škatulce, 1½ kilo = 2 zl 60 kr.

Hole a deštníky. Ve formě palcátů, sudlic a husitských cepů, ovšem ale elegantních palcátů, sudlic a cepů, lehkých, hravých, jen tak pro šermování — vzduchem.

České šachovnice. Práce řezbářská. Na jedné straně figurky v kroji českém, na druhé v německém. Vyvinula se na nich za posledních let zcela zvláštní hra: české věže dávají se německé straně „napřed“.

„*Vašek a Michl*“. Komické skupení z terakoty. Kanapíčko, na něm v koncích po figurce. Sedí k sobě zády, dělají, jak se říká, „dvouhlavého orla“.

„*Dva klaunové*“. Figurky z papíru a drátu, po způsobu těch, které se teď perou ve výlohách hračkářských krámů. Opět to Vašek a Michl. Vašek je skoro pořád vespod; když se ale někdy přece zdá, že by zvítězil, vyřítí se honem ještě třetí figurka, ve zbroji rytířské, a čtvrtá, v černé klerice, a pomohou Michlovi zase navrch.

„*Ta naše fajfka!*“ Dýmka z mořské pěny. Hlavička má podobu Riegrovu. Víčko zase se podobá „svatováclavské korunce“. Ale je plno drobných dírek, jako husté sejtka, a když zapálíš, je vidět, jak se Riegrovi kouří státní právo z hlavy.

„*A to je švanda!*“ Komické skupení. Rieger, s vykasanými rukávy a s nohou na lopatě, vyhazuje hrob. Už je s prací skoro hotov, vtom náš Vašek, který tu nečinně seděl vedle a jenom se díval, vstává a zdvořile se poroučí: že prý se mu dolů ještě nechce!

„*Leden 1890—leden 1891*“. Dvě skupinky, pandány. První: Rieger, Mattuš, Zeithammer co Nestroyův „trojlistek“; vesele si vykračují, cestou se objímají, každý se štamprlí koňaku v ruce. Druhá: Rieger, Mattuš, Zeithammer co polští židé v „idyle karlovarské“; smutně stěsnaní na kanapíčko, tiší, se svislými pejzami, pošpiněnými kaftany... „Velice komickél“...

△ V Praze dne 7. března

Mně se ty volby nelíbily. Bylo to až děsné! Celý venkov pokrytý mrtvolami. Po všech městech ubití a dokonávající. Ba i v Praze samé zápas smrtelný. Bylo jako roku 1866, kdy jsme zpívali:

„Krvě po kolena
a na voxy masa...“

Ne, to *nebylo* křesťanské! „Ját pak pravím vám, abyste neodpírali zlému: ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé; a tomu, kdož chce sukni tvou vzít, ponech i pláště.“ — „Milujte nepřátely své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí.“ To je přece jasné! A co svět světem stojí, neměl Čech nikdy ještě tak příhodnou chvíli dokázat, že je skutečným křesťanem! Nepřátel zaplat pánbůh jako much, cizích i domácích; my ale místo ku modlitbě sáhli ku plácačce. Facek zrovna tolik, mnoho-li článků v punktacích; my ale místo druhého líce nastrčili pěstě. Roucho naše české nám už natrhli vejpůl; my ale, místo abychom jim přidali ještě tu druhou půli, držíme zuby nehty pořád i tu první. Ne, to *nebylo* hezké! Snad řekne někdo: „Vždyť nikdo na světě není tak hloupý, aby se nechal utlouct a ani se nebránil! Podívejme se jen, co činí sám stát; obhlédněme jeho kasárny, všimněme si všeobecné branné povinnosti, uvažme věčně rostoucí výdaje na vojsko...“ a jak už se takové řeči mluví a slyší. Já však opakuju ještě jednou: „Poslouchejte...“ ale — — nač bych se zlobil!

Bylo to děsné! Sám dr. Rieger uznal, že je hotov. Jsem spravedliv, přiznám se: mne tím velice překvapil; *nikdy* byl bych nehledal v něm tolik ostrovtipu! — Odjel do ciziny. To prý byla na nádraží scéna zcela neobyčejně zajímavá!

„Synu,“ pravil, „mohu ti jenom říci, co svému synovi řekl slavný státník Oxenstjerna: ‚Ani bys si nepomyslel, s jak malým drobečkem ducha lze panovati národům!‘ Já například jsem panoval českému národu po čtyřicet let — tak vidíš!“ — A za potlesku všech čtyř přítomných osob vsedl do vagónu.

Kam odjel? Jedni praví, že do Říma: činit pokání. Druzí, že do Florence: tam založil M. Mantegazza „psychologické muzeum“ (něco nového!) a sbírá rarity. Třetí, že na Riviéru: ovinout si čelo čerstvým vavřínem. Čtvrtí, že nikam: z Běchovic vrátil prý se tajně do Prahy, sedí zavřen v komoře a píše pojednání: „Vděčnost vídeňské vlády.“ Tak já teda teď nevím!

On odjel, my ale tu zůstaneme se svými třiceti nebo kolika zvolenými „mlado“. Hm! Hm — hm! To je nějaké slávy! A já jim ani nezávidím! Dnes máme sobotu dne 7. března — počítám, že nejdál v úterý dne 10. března bude poprvé stát někde černé na bílém: „No tak vedou osudy českého národa tedy teď ‚mlado‘. A čeho nám vydobyli? Teď vidí věru snad už každý...“

Je-li někdo, komu ze zvolených závidím, je to staročeský jedináček, poslanec od Tábora po Přibyslav, dr. Karel Dostal.

Bože, jak je tomu muži asi teď v duši! Vznešeně — to se rozumí! Orel letí modrým nebem sám, vrány letí v houfech.

Po celých šest let bude doktor Dostal najisto teď nejzajímavějším člověkem rakouského světa! „Jedináček!“ Ano víc než jedináček: „pohrobeček!“ Ba — ještě víc než obyčejný pohrobek: ten posud každý se narodil po smrti svého otce, on ale, dr. Dostal, narodil se celý rok po smrti své matky! Chudinka maminka, „velká strana národní“, celý rok už byla mrtva, a — nevěděla ani o tom! Člověk by neuvěřil, ale ono je skutečně všechno pravda, co stojí ve starých bájích! A jedna z nich, nordická, vypráví nám následující: Byl kdysi kovář, jménem „Reger“ (podivnou náhodou nalezá to jméno rým svůj v „Grégr“), který proslul britkostí ukovaných jím mečů. Jednou zápasil s rytířem oděným v mocné brnění. Ťal, a rytíře přefal. Ale to se dělo tak britce, že toho rytíř ani nezpoz-

roval. „No tak sebou přece zatřepej, vždyť už jsi dávno mrtvý!“ zvolal konečně Reger; rytíř učinil, rozpad se na dvě půle, a teprve nyní viděl, co se s ním bylo stalo. — „No tak sebou přece zatřepejte, vždyť už jste od *loňského června* mrtvi!“ zvolal teď u nás Grégr; a oni tak učinili a rozpadli se na dvě půle, 2. března jednu a 4. března jednu.

Už to také veřejně řekli, že jsou rozsypaní. Vůdcové se rozešli a zůstaly tu ovečky osiřelé, třesoucí se, ustrašené, tlačící se k sobě. To bude práce, nežli je převedeme všechny na mladočeskou víru! Čím je například jenom křtít, aby jim chutnalo, aby se oblizovaly? Ukrutná to bude práce — já sám už jsem slíbil šesti staročechům, že jim budu kmotrem!

Jediný se nerozsypal tedy doktor Dostal. Chtěli už zrušit i sám „staročeský klub“ a přeměnit jej na závod praktický, na „poptavárnu pro služebné osoby“; ale když dostali toho pohrobečka, musí klub ovšem zůstat. Doktor Dostal bude se mít tam dobře. Může hrát sám se sebou domino. Může bubnovat na okno a hvízdát si k tomu dojemnou „Samotinká sedím u okýnka“. Může si učinit pohodlí, svléknout kabát a zout si boty. Může psát zamilovaná psaníčka. Může mít rozmluvy sám se sebou a vydat je pak co „Hovory jednoho s jedním“. Může se tam naučit nějakému užitečnému řemeslu, například soustružnickému, a převzít pak dodávání čamrd pro vojenské podvlíkačky. Může tam vymyslet zcela nový „volapük“. Může se vyvinout na nového „poustevníka svatého Antonína“, a když ho ďáblové zkoušeti budou v podobách všelikých, například co püllitrovky šery, může se přesvědčovat, je-li také *potom* ještě „dosti pevný“. Ba nemusí tam vůbec ani chodit a může klub pronajmout anatomickému muzeu, pak panorámmě, pak voskovému kabinetu atd.

Také by tam mohl „básnit“, psát jednoaktovky a dávat je *Máji*, spolku českých spisovatelů, aby si je tento někde ve svůj prospěch „vlastními silami“ provozoval. Jakož učiní Máj tento týden skutečně s třemi jednoaktovkami na jevišti smíchovském.

Byl jsem dožádán, abych tomuto dobročinnému představení učinil dnes taky reklamu. To je mi ale věc těžká! Je sice

pravda: já jsem sám také členem toho spolku, a měl bych tedy nějakou povinnost. Rovněž se nedá upřít, že literatura, a tedy i spisovatelé mají o národní život náš „nějakou“ tu zásluhu. A konečně lze třeba i připustit, že spisovatel, i když zestárne, má pořád ještě hlad, že chce noc co noc někde spát, za dne v nějakém kabátě chodit —

Ale jen zase opatrnost! Jen zas přemrštěnost žádnou! Říká se: „Jídlem roste apetit!“ Dnes chce už český spisovatel jíst tedy „tříkrát denně“, zrovna jako kterýkoli spořádaný řemeslník — víme my, čeho bude chtít zítra? V Buenos Aires našli při revizi parlamentních účtů mezi „*psacím náčiním*“ pro poslance také — kočár i s koňma. Kozel našemu spisovateli věř, že nepřijde jednoho dne a neřekne: „Mám-li s patričním nadšením zasednout k práci, musím se dříve trochu ve Stromovce projet...“ —

Ach bože, jak to bývalo u nás dojemně krásné! Jaká apoštolská jednoduchost! Když Chocholoušek chodil s placatou čepicí na hlavě a s poblácenou trnovkou v ruce od faráře k faráři, jen aby se najedl! Když Tyl musil za noci vstát a vypůjčit si někde u sousedky pytel na přikrytí, aby nelomcovala jím zima! A proto přece vycházely napořád Chocholouškovy rozkošné povídky a provozovala se Tylova působivá dramata, a je pravda svatá, že Chocholoušek přece jen neumřel hladu a Tyl že nezmrz — —

Pozor, přátelé, — pozor!

NÁRODNÍ LISTY 8. března 1891

△ *V Praze dne 21. března*

Sděluju čtenářům následující politickou událost:

Dnes dopoledne, před 11. hodinou, odebrala se deputace, sestávající z pánů doktorů Edvarda a Julia Grégra, prof. Tilšra, dr. Herolda, dr. Engla, dr. Kučery a Gustava Eima, ku princí K. Schwarzenbergovi do paláce na Spálené ulici, aby mu z nařízení české strany svobodomyšlné vyslovila vřelé a uctivé díky za výdatnou účast jeho při volbách do říšské rady. Mluvčím deputace byl prof. Tilšer. „Nebýti Vaší Osvícenosti,“ končil tento svoje oslovení, „nebýti Vaší velkolepé urážky vmetené ve tvář českého národa, byl by tento podnes asi jako slepý, neviděl by propast před ním zející, nebyl by smetl staročechy do jámy připravované jemu samému. Prosimé, zachovejtež nám také nadále převzácnou součinnost svoji a přijměte toto na památku!“ — i podal princí skvostné album s podobiznami všech našich poslanců. Princ byl hluboce pohnut. Pravil skromně, že učinil prý jen, „nač právě jeho síly stačí“. — „Přijmětež ubezpečení, že se nezjinačím. Jsem věrným synem matky vlasti a vynadám jí zase co nejdřív.“ — Deputace odcházela radostně rozechvěna.

Tak! Tady to stojí! Zpráva rozhodně zajímavá, naprosto pravdivá a *scela* nová: zrovna teď jsem si ji vycucal z prstu. — Vždyť to nebylo věru už k vydržení! Den co den o činnosti svobodomyšlné strany ty nejkrásnější lži ve světě, dopoledne v listech staročeských, odpoledne v německých nebo zase naopak — radost číst, radost si poslechnout! „Dr. Ed. Grégr s dr. Kučerou jednali včera s maršálkem zemským. Hleděli si ho získat pro svoji stranu a nabízeli mu za to v Národních listech reklamy pro jeho mělnické víno (se zelenou vinětou)!“ — „Dozvídáme se z nejspolehlivějšího pramene, že Gustav Eim

zve si hr. Taaffa obden k sobě „na lžičku polívky!“ — „Pánové,“ pravil dr. Julius Grégr v poslední mladočeské schůzi, „vás, kteří jdete do Vídně, nejpřednějším úkolem jest: získat nám spojenců. Nekoukejte, prosím, na holbu piva, nešetřte cigár — dávejte třeba po dvou — jenom spojence, pánové, spojence!“ Atd. — atd.! Už to začalo věru být povážlivé! Už i nejoddanější přívrženci naši vrtěli hlavou: „Copak vyšla těm v Národních skutečně všechna fantazie? Což nedovedou také oni něco nám nalhat?“ Pražádný už ohled na to, že jsme dosud přece jen začátečníci! Že teprve děláme toaletu! Že nás například Zeithammer teprve učí, jak nosit ve výšce nos! No tedy dobře: odhodlali jsme se! Měli jsme schůzi a na mne vznešen lichotivý úkol, abych lhal první. Usedl jsem tedy, vstrčil malík do huby —

Tak! A teď si mou zprávu třeba dementujte! Beztoho se zdá, že teď nemáte ani jiného co dělat než dementovat!

Já ale bych moh spustit snad už tedy o něčem jiném. Navázat třeba tam, kde jsem minule přetrh. Však já se ale „nepřetřhnu!“ Všemohoucí bože, to jsem tentokráte dostal! To bylo psaníček od „uražených“ Pepiček a Kačenek, Toniček a Márinek, Rézinek a Bětušek! Co je mně platno, že jsem dostal také trochu psaníček jiných, od Lidušek a Růženek, Boženek a Týnek: „Dobře máte, Toničky jsou trucovity... Rézinky vsuktku se fintí... to jste jim řek jednou svatosvatou pravdu!“ Příjemná chvála, milouneké lístky — ale rozškrábanou duši moji mi nezahojí!

Nenavazujme! Beztoho ten den svatého Josefa nebyl letos ani hezký! Sníh, bláto, chlad — čistý počátek jara! Svět se věru obrátil naruby: kolem Rejkjaviku na Islandu trhaly si děti v lednu rozkvětlé sedmikrásky — v Cařihradě na Bosporu cucaly rampouchy.

Také měl den 19. března pro nás Pražany tentokráte cosi rozhodně elegického: loučili jsme se pro letošek s Josefským náměstím. Letos bude náměstí patřit už jenom cizincům, hostům výstavním. Také je už pro ně zcela pěkně upraveno: svah vyrovnán, chodníky krásně předlážďeny, zdi všude čisty a bíly. Jenom tam ještě postavit několik takových architekto-

nických ozdůbek, jako je čekárna tramvejová nebo ta budka na městskou váhu, a dojem bude unášející!

Jen aby cizinci se pak také osvědčili! Pracuje se pro ně na všech stranách. Restaurace vnitř i zevnitř se obnovují. Tabule se malují a krámy natírají. U Rechnera spatřil jsem docela už i první „souvenir de Prague“: mužský špendlík s korunovačními insigniemi. Do každého Pražana vjelo trochu ženské povahy: chce se líbit, chce upoutat pozornost. Upjatě se myslí na reklamy —

Tadyhle jsem četl o reklamce vskutku pěkné! Živá ulice velkého města. Po kraji širokého chodníku kráčí zvolna chlapeček. Hezounký, vybralit už takového. Je pečlivě nakadeřen, má na hlavě biretek, na těle aksamitový kabát s prolámanými rukávy, jimiž prohlídá zdobná bílá košile, má aksamitové kalhotky po kolena, bílé punčochy, šťevíce se stříbrnými přaskami. Nese v ruce dlouhou květoucí haluz a rozdává — adresy nějakého závodu.

To je *pěkné!* Jakž teprv by se vyjímal chlapeček v některém z malebných našich krojů národních! Nebo v témž kroji chlapeček a holčička, páreček „jako z cukru“!

Holčiček se ještě nepoužívalo nikde k rozšiřování doporučenek, pokud vím. A slušel by jim zajisté přitom třeba tedy i kostým fantazijní, vzdušný, rusálkový. Prostá, kadeřavá hlava, obnažená ramínka i ruce, krátké sukýnky z bílého tylu. A když krátké sukýnky, nemusily by ty holčičky být pak ani zrovna už tak malé, mohly by být už vyvinutější, 18leté atd. V baletní škole mohly by se naučit měrnému pohybu, půvabnému kroku. Nebo by se mohly tedy vzít k tomu ihned baletky skutečné. Jak krásně by se vyjíkala taková garnitura chodníků vpravo vlevo například po Příkopech!

Mravnost? Ty můj bože, — když nás něco podobného nepokazí v divadle! A my citlivější mohli bychom si konečně dát ruku před oči a dívat se jenom skrz prsty! Nebo oči si ještě zakrýt dobrým divadelním sklem!

Slavná policie? Ano — ta je u nás v tom ohledu arci poněkud divna! Nebude-li se cizincům líbit ani výstava, ani poloha a malebnost Prahy, ani my dohromady, její obecenstvo,

— jeden dojem odnesou si přece: že Praha je ctnostna! Totiž — na ulici! Těch — jakpak bych to řekl — těch — v Římě jim říkali „flautistky“, ve Spartě „kytharoidky“, v Praze říkávají „koroptvičky“ — no ale nechme je třeba zde beze jména, zkratka: „těch“ potká cizinec po hlavních ulicích velice málo! Každých 300—400 kroků kráčí tu zvolna strážník, chodníkem nebo vedle něho, a dbá o mravní čistotu „pražské promenády“. Prohlíží si ženskou část pražského obecnstva, hledí zkumně, hledí přísně — někdy až ukrutně přísně — vždyť je známo, že v policejním srdci „víra v nevinnost není ach žádná“!

Přísnost ta nastala teprve před málo lety, a sice prý na přání jistého vznešeného církevního hodnosty. Nevím, čím ho „ty“ pohněvaly. Ale ať si nikdo nemyslí, že snad nepřeju strážníkům tedy té polední příjemné procházky po Příkopech, toho pohodlného kroku, toho cigárka v ústech, toho dívání se na hezké dámy! Služba je služba, líp ji věru konat o poledni nežli o půlnoci! Arci se stává, že lidé v Praze volávají zrovna v noci po strážní a že, jak v novinách pak čítáme —

Ale kam jsem to zaběh! Chtěl jsem dnes zde mluvit o samých jen věcech časových! K nimž zajisté také náleží tedy například poslední týden v postu! Pro fejetonistu rozkošný týden! Co tu národních zvyků a obyčejů, pestrých, pravěkých, zábavných — třeba jen sáhnout a zalovit, a už má člověk celý fejeton! Propásl jsem — už je příležitost fuč!

Je těch obyčejů síla u nás, ale z mnohých jsme se už přece jen vyžili, jinde po světě mají některé zase jiné, nám dosud neznámé, taktéž zábavné, ano i veselé — chtěl jsem v té naší mizérii, v té fadese pražského života k tomu k onomu cizímu obyčeji poukázat, a měl jsem jich vybráno několik skutečně tento —

No, já tady přece jeden řeknu! Tak asi ten nejpůvabnější. Je z Kefalonie v Řecku, z klasické půdy! Kdyby se v Praze ujal — a on *mohl* by se ujmout, není zapotřebí ani tak zvláštních příprav k němu —, to by bylo příští sobotu radosti!

V Kefalonii tedy, jakmile zazní zvony po vzkříšení, otevrou lidé okna a začnou dolů do ulice metat hlíněné nádoby,

džbánky, hrnky, pekáče, nejprve staré, za starými nové —
Pomyslete si teď ten mohutný dojem u nás, ve městě tak
velkém, jako je Praha!

Je Bílá sobota. První pražské vzkříšení děje se na Hradčanech u Věšch svatých. Zvon právě zazněl odtamtud z věže —
A vtom — —

NÁRODNÍ LISTY 22. března 1891

△ *V Praze dne 4. dubna*

Minulou středu stál na tomto místě článek Z kočujících zvěřinců. Nehlásím se dnes snad co to „obratnější péro“, kterému tam spisovatel „ponechává vyličiti humór kočujících těchto bud“. Také nereaguju ku článku snad kvůli tomu, že učiněna tam zase jednou zmínka o zoologické zahradě v Praze, — myslím já si: nedočkám-li se jí sám, nedočkají-li se moji synové, nedočkají-li moji vnukové, moji pravnukové se jí dočkají *jistě* — nač tedy hartusit! Ale po přečtení jsem tak nad Národními hezkou chvíli seděl, a kouřil, a se kýval, a myslil, a tu mi napadlo, že jsou ve světě vlastně ještě zvěřince jiné, velice rozmanité, prapodivné, o kterých by se konečně mohlo také jednou mluvit! Napadl mi zvěřinec nadávkový, zvěřinec olympický, zvěřinec legendární, zvěřinec erbovní — napadá někomu ještě nějaký jiný? Snad biblický (had Evin, velryba Jonášova, osel Bileámův, havrani Eliášovi)? nebo staroindický (opice Hanuman, kráva krále Vismámitry)? nebo národně český (kanec Bivojův, Šemík Horymírův, brůna svatého Václava, rybičky Palečkovy)? nebo staroegyptský? nebo historický? No já už pro dnešek zůstanu jenom při těch svých prve uvedených čtyřech a položím zde také jenom tak několik nejvšeobecnějších črtů o nich, „ponechávámť obratnějšímu péru...“!

Nadávkový. Ten zná každý. Některý jej zná výborně proto, že chodil do škol málo, jiný zas proto, že chodil mnoho. Je bohatý, obrovský, nepřehledný. Náležíť do něho veškerá zvěř od nejmenší do největší, od „hnidy“ do „slona“, ano vůbec vše,

„co lítá a běhá,
co plove a lehá“.

A není národa, aby neměl svůj nadávkový zvěřinec zcela zvláštní, pestrý a zajímavý, my pak se svým českým můžeme být už docela spokojeni! Sluší ale přece jen spravedlivě a nezávistně přiznat, že jsou ve světě zvěřince *ještě* bohatší. Například německý. „Du Rhinoceros!“ — „Du Nilpferd!“ — „Mammut!“ — „Mammutsknochen!“, hotová krása, a to nám ještě schází! Ale — vždyť my pokračujeme ve všem! —

Olympický. Pěkný, ale nevelký, v poměru k jiným. Je ze všech asi nejproslulejší: kvůli té pěknosti vyobrazována jeho zvěř už od tisíciletí a na tisícůkráte barvou i kamenem a popisována veršem. Znají a milují jej obzvláště takzvaní „vzdělanci“, jmenovitě ti, kteří mladý svůj čas protrávili v latinských školách, a znají jej dobře, protože, jak řečeno, není ani zrovna četný. Kdopak by z nich neznal Zevsova orla, Junonin pár pávů, Kyprijiny holuby a na dlouhé niti přivázaného vrabce, jejího synka, Minervinu sovu, Apollinovy čtyry pyšné brůny, téhož zpívající labuť, Bakchovy krotké tygry, Plutonova buldoga a Silénova osla ?!

Ale ani proslulost a vznešenost nechránívá před zlobou lidskou! Takž vyvstal jistý člověk, jakýsi Gottfried August Bürger, a napsal o olympickém zvěřinci také báseň, *Menažerie bohů*. A v té praví, že jako zde na zemi líné dámy a ještě línější panákové dvorští hrají si s opicemi a papoušky, havrany a kakadušky, také tam nahoře na nebi hrají si bohové s prarůznými ničemnými zvířaty. Je prý to tak trochu skandál. Zevsův orel prý smrdí, Junonini pávi prý mají hlasy jako staré hokynářky — jediné ještě k něčemu je prý Minervina sova, která může v nebi alespoň německé myši chytat. A kdyby on, G. A. Bürger, měl z celého zvěřince něco si vybrat, že prý by si vybral nanejvýš Silénova osla, jenž trefí sám do hospody i z hospody a ještě nikdy cestou neztratil svého pána, byť tento byl sebeožralejší! — Zcela neuctivý člověk, tenhle G. A. Bürger! A také bez ceny! Čti jeho životopis: žil nemravně, pil, dělal dluhy, miloval dvě sestry najednou a byl třikrát ženat! —

Legendární, vztahující se k našim křesťanským svatým. Daleko, daleko bohatší nežli olympický! Máme jistě do sta svatých, kteří se vždy nebo alespoň často vyobrazují ve společ-

nosti němé tváře. Zvířata ta jsou buď symboly a označují nějakou světcovu vlastnost, nebo vypravují nám něco ze světcova života, nebo dokazují zázračnou jeho moc, nebo označují způsob jeho mučednictví atd.

Symboly jsou věc opravdová, vážná. Obyčejně také důmyslná, budící přemýšlení. Orel značí mohutný vzlet ducha (apoštol svatý Jan), včela výmluvnost (svatý Ambrož, Bernard z Clairvaux), jelen osamělost (celá řada poustevníků), labuť taktéž osamělost (svatý Kutbert, Hugo z Grenoblu, od kteréhož posledního je také poetický výrok, že „labuť je dvojnásob krásna: krásna sama, krásna v obraze svém“), pes ostrážitost (svatý Bernard, Bruno), beránek nevinnost (svatá Anežka), páv nesmrtelnost (svatá Barbora) atd. Ovšem jsou pak také zase symboly zlé, například symboly zlého ducha, který buď světce marně pokoušel, nebo světcem pokořen byl, a tu bývá pak ten ďábel obrazy co drak (u svatého Jiří, Ignáce, Alžběty), nebo co krokodýl (u svatého Bena, Bohdana), co vůl, had, havran ajj. Sedmihlavá hydra neznamená ďábla, nýbrž plod jeho: sedm hříchů smrtelných (Jerman z Amiensu).

To jsou ale samé věci tedy velice opravdové, a ještě opravdověji znělo by, kdybychom uváděli zvířata, kteráž světcům působila mučednictví: lvy, býky, voly, zlé krávy, koně, dromedáry, ano — i mouchy (ušťípaly svatého Marka biskupa). Mnohem jasněji a veseleji zato zní, co vypravují legendy o soubytu světců se zvířaty hned za jich všedního života. Všelijaká zvíř poddávala se totiž téměř bezvýminečně světcův moci. Divoký kanec, liška, zajíc, jiná ještě známě nezkrotitelná a plachá zvířata ochočovala se zrovna až na náuru holubí! Vlci *vesměs* stávali se dobrými, lvi bývali věrnými soudruhy i ochránci svatých.

Některé zvláštní případy! Svatý Agrikola byl v poušti a tesknil a tížila ho samota; i slétli se čápi kolem něho a bavili ho svými posuňky a klapajícími zoby — čápi, jak známo, doveudou vypravovat! Svatý Brandán četl na lodi, na níž „plul k ráji“, mši svatou; ale neměl tu žádné pobožné obce, i shlukly se tedy ryby kolem lodi a obcovaly s sebou co nejpobožněji. Svatý Antonín zase kázal kdysi na břehu jezera, ale lidé byli

nedbali a nenaslouchali; i vystrčily tedy opět ryby hlavy nad povrch a tiše naslouchaly.

Ještě jiné případy! Svatý Kolumbán kdysi šel a šel a přišel až před jeskyni, v níž sídlil medvěd; jeskyně se svatému líbila — „Vystěhuj se!“ poručil, a medvěd — se vystěhoval. — Svatý Kalista ubíhal před pronásledovnický až na břeh mořský a tu nemohl ovšem dále; objevil se delfin, vzal svatého na svůj hřbet a přenesl mořem. — Svatý Felix z Noly pronásledován schoval se do jeskyně; honem tu byl dobrák pavouk a opředl vchod hustou sítí, aby nepřátelé mysleli, že uvnitř nenalezá se nikdo. — Svatý Servác usnul pod širým nebem; ale slunce páliło a bylo by ho probudilo: tu přilítl orel a vznášeje se nad spícím tak dlouho ho ostiňoval, až se svatý vyspal. — Svatý Bertulf šel polem a četl v knize: vtom se spustil liják; ale již tu byl taktéž orel, roztáhl křídla a svatý klidně kráčel a četl si dále.

A ještě jiné případy! V kraji anglickém vzmohly se jednoho času žáby tak, že byly až ranou pro celou zemi, a křehotaly a kuňkaly, že svatý Hervej nemoh ani pracovat; no dobře — „A teď ticho!“ velel pojednou svatý, a rázem stalo se ticho. — Svatý Agilolf zemřel a měl být prohlášen za svatého. „Ten je tak málo svatý, jak málo tento sokol dovede zpívat!“ posmíval se jakýsi rytíř. No opět dobře: sokol tedy spustil a zpíval! —

Erbovní. Jak známo, má šlechta, ta „dědičná internacionála“, také prazvláštní odznaky svoje: štíty, erby. A na těch nalézá se zvířena, co do druhú ještě o něco bohatší než sama příroda!

Řeknu upřímně: v *téhle* zvířeně já se neznám! Hned co dítě lnul jsem sice k přírodním zjevům, ale hned co dítě vždycky jsem se s nechutí odvracel, kdykoli se mi na očích zjevil šlechtický erb! A do erbovního zvířence jsem si pranic nezašel extra!

Člověk se s tím arci přece tak někdy potká. Čte Palackého a dozví se, že Markvartici a Žerotini měli v erbu po lvu, páni ze Švamberka labuť, Vrtbové parohy, Buzici sviní hlavu, Lomničtí křídlo, Bechyňové tři ryby, Dobřenští čápa, — a když to dočet, zase to zapomene, a chce-li to dát jednou do fejjetonu, musí si Palackého znovu ze skříně vyndat!

Nebo najednou to vidí namalováno někde na kočáře, nebo nakresleno v Paprockém, nebo jinde, a zvláštnost obrazce ho zarazí a tím na chvílku zajme. Takž mne například zajal jednou erb Widersperků, snadže nahodile nejasnou kresbou: stojící liška, nebo co to je, nese ve tlamě králíka, nebo co to je, — možno že je to jehně. Jindy zase zajal mne erb Skronských: byl by to na něm kohout, kdyby to nemělo husího krku; byla by to husa, kdyby neměla kohoutího ocasu; nejspíš ale je to nějaký kapoun, bez hřebínku. A ještě jindy erb Clamův: je to na něm pardál? — Nějaké zlé zvíře je to!

Schwarzenbergové mají v jednom poli erbu na zemi ležící lidskou hlavu, na níž sedí — havran? vrána? — Vrána svatého Vincence mučedníka to není: ta chránila mrtvého přede vši škodou, pták Schwarzenbergů ale chce si patrně i na mrtvých ještě pochutnávat!

NÁRODNÍ LISTY 5. dubna 1891

△ *V Praze dne 11. dubna*

Nové orientační tabulky na domy pražské již prý se připevňují. Mají číslo domu a název ulice neb náměstí v jazyku českém a německém.

Člověk se chytá za hlavu — pro kohopak je vlastně ta němčina?! Zdejší Němec rozumí českému „Uhelnému trhu“ a „Václavskému náměstí“ zrovna tak dobře jako kterýkoli Čech. Cizinec se po orientačních tabulkách nekouká vůbec, a chce-li zůstat déle v Praze, nu tak ať se pŕiučí přece, čeho je třeba. A po širém světě není mimo Prahu už žádné, pražádné město jiné, které by dávalo na ulice a domy nápisy ve více řečech nežli v jediné!

Co je to tedy?! Je to snad vzdorovitá odpověď na nalehání českého časopisectva, aby obecní správa kvůli nastávající výstavě starala se také trochu o zevnější a češtější ráz naší Prahy?; aby po nedávném příkladu obce peštské pracovala, kde právě jí možno, k odstraňování nečeských firem, zavěsila po všech všudy nárožích tabulky výlučně české atd.? Či je to urážlivá odpověď na hlasy z širého obecenstva, ano na hlasy, které se ozvaly v samé městské radě a žádaly české jen označování české té Prahy?

Ať je to konečně už, co chce, ať je to třeba jen ta pověstná „stará šablóna“, zkrátka: tyhlety způsoby musí v Praze přestat! *Musí — a také přestanou!* Živý dech české vůle profoukne Prahu právě tak, jak profouknul už širý český kraj! A ti, kdož zavěsují nyní česko-německé orientační tabulky, vypočtené pro nová desetiletí, zvěstující, že „stará šablóna“ má být programem také ještě pro nedohledné časy příští, odlétnou jako chmýří!

Žádajíce výlučně českých obecních nápisů pro celou Prahu, nežádáme *ničeho nepřirozeného*: Praha je česká svým vznikem,

svým rozvojem, svými dějinami i veškerou svou budoucností, neboť v ní je a bude povždy hlavní var českého ruchu, hlavní sad českého ducha. Nežádáme také *ničeho nespravedlivého*: v Praze je teprve každý třicátý obyvatel Němec, a ten pro ni ničeho necítí a nečiní, i sám se jí okázale a před celým světem odříká. A nežádáme také *ničeho nepraktického* — viz jenom hned zde ty naše Vinohrady!

Vinohrady vzrostly v posledních dvaceti letech. Jejich vzrůst neděl se zrovna po ameríkansku, ale děl se přece jen s rychlostí v Evropě dosud zcela řídkou. Pojednou tu stálo rozlehlé moderní město, s četnými širokými ulicemi, s velikými obydelnými budovami, a bylo již potřebí pomůcek, aby se v něm orientoval cizí i domácí, Vinohrady mohly tedy sáhnout prostě k pomůcce taktéž moderní: mohly číslovat ulice, jako se číslovají domy. Činí se tak obyčejně v Americe, učinilo se přednedávnm v evropském Mannheimu a snadže ještě jinde. Vinohrady zvolily si ale způsob jiný: pokřtily své ulice jmeny mužů, kteří sobě dobyli zásluh o novodobý život český; daly si nápisy ty upravit jazykem jen českým. Nikomu ve světě výlučně české nápisy nevadí, procházka městem vypravuje nám co nejjasněji dějiny našeho věku, a Vinohrady stojí tu co kamenná, a přece duchaplná alegorie rychle rozkvětlého českého života.

Jsou lidé blazeovaní, řekněme po česku: citově líní, kterým se cos podobného nelíbí. Že prý teprve asi desátý chodec je si vědom, co značí jméno Kramerius, nebo Vocel, nebo Čelakovský! Jako by v Paříži byl si vědom každý, co značí Fénelon, nebo Cuvier, nebo Beaumarchais a jiná jména, která čte na bulvárech a ulicích! Proto ale přece i sebenevzdělanější cítí tu i tam, že se jedná o muže, kteří svým spoluobčanům, svému národu duchem posloužili, činností prospěli, on cítí nad sebou vanout křídla národního pokroku, cítí se v ovzduší ideálnějším, cítí se co dědic, co spolumajetník cenné minulosti! On nemá pro cit takový třeba slov, ale on cit ten má a nabývá jím národního vědomí.

Jména vynikajících mužů jsou jakoby záře vznášející se nad národem, slavné události jeho dějin jsou jakoby obrannou

zdí, za kterou národ tím bezpečněji odolá všem nájezdům nepřátelským. Proto i národové největší a nejmocnější zdobí si hlavní sídla svá takovými jmeny a označují takými událostmi. Němci neváhají sáhnout i k dějinám nejnovějším na výzdobu Berlína, třeba by to někoho „bolelo“! A Francouzové, na válečné slavné děje ještě bohatší, nerozmýšlejí se některý z nich připomenout si třeba hned třikráte. Hrdá Paříž má svoji „rue d'Austerlitz“ a má také „quai d'Austerlitz“ a ještě k tomu „pont d'Austerlitz“ — pražský šosák by se nad tím zbláznil!

Když tedy i národové největší starají se, aby hlavní sídla jejich vynikala také rázem národním, jakž můžeme my od sebe odmítati stejnou starost!? Nežádáme náhlého, ba ani systematického překřtívání Prahy; ale žádáme, kdykoli je dobrá příležitost a naskytne se pak návrh vhodný, aby ve správě městské rozhodoval vždycky duch volný, vskutku český. Zato však ovšem žádáme co nejrozhodněji, aby jazykové označování Prahy bylo konečně správné, aby z nároží a domů zmizel naprosto už ten nátěr cizí, aby z líce naší Prahy spadlo už všechno nepoctivé líčidlo, odstranila se nepřirozenost, strhla lež.

Chceme se ve své Praze cítit konečně doma!

Toho nezpůsobí ovšem jedině snad městská správa, to visí na nás všech, na celém obyvatelství pražském! Má-li česká individualita prorážet ve všem a všude, visí to stejně na národní uvědomělosti jednotlivců jako na síle národního života vůbec.

Ty — abychom tak řekli — „*nápisové pomníky*“, o nichž jsme se rozmluvili, nejsou věcí jedinou, která hlavnímu sídlu dodává národního rázu. Mnohem výmluvnější jsou ovšem například hned *pomníky skutečné*, kamenné, kovové atd. Vskutku národních pomníků má ale Praha málo. A přírostek může se dle okolností díť vskutku jen zvolna. Jsou předně drahy. Také potřebují vždy pravého okamžiku, aby základ k nim položití se mohl do mysle širých vrstev. Ale pracovat k nim, starat se o ně musí se stále! Také se to děje. Jungmannovi, Hádkovi jsou pomníky už postaveny, Palackému, Barrandovi (také tento pomník považujeme z dobrých příčin za „národní“) jsou zabezpečeny, Husovi najisto vzroste a na Žižkův se sbírá,

pomník Komenskému je pouhou „otázkou času“ a bude vítán najisto stranami všemi atd.

Národního rázu dodávají pak dále veškeré *budovy veřejné*, sloužící různým, hlavně duševním zjevům národního života. Těch, vyjmemeli budovy školské, přibývá arci taktěž jen zvolna, a to opět z příčin přirozených. Vše na světě musí dozrát! Dozrálo Národní divadlo a dozraje teď české divadlo druhé. Vzrostla budova výtvarného umění a vzroste také budova Besedy umělecké. Stojí sokolna, postaví se hlaholna, dům českého studentstva atd. Nemluvě ani o spořitelnách, bankách a jiném ovoci praktického našeho života. Všechny ty budovy mají a budou míti zvláštní svůj umělecký ráz, a dodají tím tedy také zvláštního rázu Praze.

K témuž cíli ale musí hledět i *budovy soukromé*! Staví se jich u nás dosti. Avšak bohužel málo tu dosud samostatné snahy, dalekou většinou šablóna. Zbytečná!

Vím, co se namítne. Moderní stavba prý u nás jako jinde: stavba činžáků.

Je pravda: „otcovský dům“ je dnes pro dalekou většinu velkoměstských obyvatelů „pouhým už jen mýtem“; řekněme pro 99 ½ % z nich. A teprve tak asi mezi 10 000 obyvateli člověk jeden má docela prostředky i smysl pro „dům rodinný“ a je šťasten, může-li žít sám a sám v tom domě svém, odloučen od spolubydlitelů cizích, ve výlučném kruhu své rodiny a „domácích“ svých lidí. Blahé pravidlo „Malé, ale moje!“ platí již jen pro chýže venkovské. Ve městě je drahá půda, staví se tedy do výše místo do šíře; je drahá práce, přibírá se proto pak spolubydlitel, aby přispěl k náhradě výloh. A staví-li tedy „pro svoji radost“ dnes už jen málokdo, mají také soukromé stavby už mnohem méně bývalého „individuálního rázu“.

„Otcovský dům“ je mýtem; ale místo jeho zaujalo: „*rodné, mateřské město*“. Jsme třeba uvnitř městského rajónu stěhovaví ptáci, ale ať zde si usedneme, kde chceme, všude chceme se cítit *doma*! A to „doma“ znamená *jinak* než ve Vídni, než v Pešti atd.

Ono to *není pravda*, že moderní stavba činžáků je po celém

světě dnes stejná! Kdo viděl například jen Hannover, a to právě v jeho nejnovějších částech, s tím zvláštním, malebným rázem „novogotickým“, kdo navštívil Hamburk atd., přisvědčí. A kdo sobě všimnul Wiehlových činžáků v Praze, vyvedených slohem „české renesance“, má příklad u huby.

Snad nemůže každý stavět jako Wiehl, snad by kvůli různosti a malebnosti ani nebylo dobře, aby každý tak stavěl. Mnohý podnikatel je právě „podnikatelem moderním“: staví na dluh, hledí k rychlému, prostému, lacinému provedení, kvůli brzkému, snadnému pak prodeji. Ale pěkný, svéráznější dům je přece vždy jen prodejnější! A dost je také podnikatelů, kteří vládnou vlastními prostředky peněžitými a mohou stavět pečlivěji a promyšleněji. Jakž ale těší pak svéráznější dům majitele i diváka! Jak rádi pohlížíme na ty stavby Wiehlovy, s jakým potěšením na propracovanou fasádu například domu Hlávkova, na četné již domy opatřené pěknými sgrafity, podobiznami českých mužů, poprsími našich veličin atd.! Jen zálibu tu pěstovat, a nová Praha najisto *bude* „svá“.

Řekl jsem: český ráz Prahy závisí na nás všech, na veškerém obyvatelství pražském. Proč například nekřtíme si nové domy dnes více již individuálními názvy? Citová lenost — citová lenost! Věřu že se nesmí říci: zvyk dávno přežilý! Jsem zajiště také moderním člověkem, a modernějšího citu než mnohý jiný; ale ta má radost při každé procházce naším Žižkovem, když tam čtu „U Mikuláše z Husince“, „U Jiřího z Poděbrad“, „U Heřmana z Bubna“ atd. — atd.!

Jen svůj cit nezalhávejme! Jen se mu volně poddávejme! Je krásný a před světem bude nám vždy jenom ku cti!

Předně se musí ten náš český cit ovšem jevit hned v domácnosti, ve veškerém soukromí. Skromňoučkou otázkou: jsou ty pražské domácnosti, které se odhodlaly přijímati výstavního času hosti, přespólní a snad daleké, jsou tak zařízeny, aby host ihned cítil, že je v domácnosti české? Nalezá se v té hostům k dispozici dané jizbě nějaký český obraz, drobná třeba česká soška atd.? Maličkosti — ale netušeně důležité!

△ *V Praze dne 18. dubna*

Teď, když už nebe usmívá se nejmodřejšími úsměvy svými, když zlaté mladé paprsky hrají si po našich lících a kadeřích, když vlahé větříčky se k nám lichotí a lákají nás ven, ven...

Že se neusmívá, že si nehrají, že nelákají...? No — třeba tedy nelákají, ale *budou!* Trochu trpělivosti musí mít člověk. Zima trvá letos teprve sedm měsíců, snad si potrvá ještě tedy půl, snad i celý; ale pak nám z roku zbývají věru ještě *čtyry* měsíce, a *ty* si rozdělíme na podletí, léto a podzim, a máme to! Dnes je třeba ještě — já se nehádám — počasí mizerné; ale on *přijde* den a ono *bude* hezky! A já si vejročně vypnu pak prsa, zastrčím ruku za vestu a prohodím s lehýnkým, ducha-plným úsměvem: „Copak jsem to neřek?“

Konečně sám už tak trochu na to čekám. Je mi nějak divno. Snad je tak čápu, který se už přestal stěhovat, někde tam dole na břehu žlutavého Nilu stojí a vzpomíná a vzpomíná, jakže to bývalo za dávných jar. Vzpomínám si, vzpomínám, cože se dělo tuhleto dobu, když jsem byl dorůstajícím studentem, — odpusťte, to víte: starý člověk má oči vzadu!

V polovici dubna už jsme vždycky měli „kumiboly“ pečlivě upleteny a vyvařeny. „Palestry“ už byly oškrabány a ruka na jejich tíži už trochu zvyklá. „Pikety“, skládající se z 2 až 3 kamarádů, obcházely Prahu a slídily po vhodných, poměrně vyschlých místech. A neodkládalo se pranic dlouho, a třeba ještě sníh poletoval a vítr jako břitva řezal, už květy „chytaná“ a „probíraná“, zkoušely se „malý pasák“, „velký pasák“. Když jsme první „pasáky“ hrávali v hradebních příkopech za Bruskou, chroupaly nám pod nohama ještě ledové škváry. A když jsme je přenesli pak do Kamenných lomů a v meziaktích se rozběhli hledat po opukových skalách sádrové hlatě, kynuly nám ty hlatě téměř ze všech skulin, ale — rozplývaly se v prstech: ledový rampouch!

Kdepak asi gymnasté a realisté hrají si nyní v míč? Myslím, že nikde. Ani by toho nedovedli! Když je člověk vidí, vycházející ze škol, když je pozoruje, — kampak by při „pasáku“ doběhli, ty dvounohé škrkavky! Žádný dech, zapadlá prsa, bledé tváře, vyhaslé oči! Musí denně 5—7 hodin sedět ve škole, pak při práci zase doma 3—4 hodiny; „náhradou“ je jim prý za to pak tělocvik, dvakrát po hodině v témni, pěkně za sebou v dlouhé řadě, takže přijdou za cvičení na každého tři skoky a jeden kotrmelec.

Pustte je ven pod širé nebe, do těch příkopů, kde jsou ještě jaké, na ta lada, kde nemůže se „nic pošlapat“, dejte jim palestru do ruky, nadhodte gumový míč, komandujte našeho starého, národního, válečného „pasáka“, a uvidíte: za jediný výlet budou mořivé následky zimy přemoženy! A brzy, zázračně brzy rozloží se mladá červenost po líci a zaplane jiskra v oku!

Ale vy jich tam nepustíte! Ani v Praze, ani venku, kde jsou přece nejkrásnější místa pro míčové arény zrovna u huby! A kdybyste i pustili, studenti by — nešli. Odvykli už být mladíky, jsou „doktory“. Každý druhý je také nějakým „výbořem“ — kampak s tím, běhat a hrát si a dovádět a zasmát se, od srdce se zasmát, to by nebylo důstojné! Před čtyřiceti lety ovšem hráli veřejně v míč realisté i gymnasté, humanisté i filosofové, právníci, medikové, ano i bohoslovci, a tito právě vždycky v nejčtetnějších a nejveselejších houfech. Jak se ty „velebné“ boty tenkrát házely a blyštěly, když cílily k dolejší „metě“, jak se bílé „kolárky“ zdály pořád bělejší a bělejší, když tvář nad nimi během a smíchem rudla, až se modrala, — a byla-li hra už pak hodně živá a hodně čilá, tu se ani sprovázející pan profesor více nezdržel a postavil se k některé „partě“, a jeho široká záda byla pro „mety“ a jich mlaskně dopadající gumové míče objektem „nad jiné hledaným“!

Jinde, u lidí rozumných, dodnes míč je hledanou, až naruživě hledanou zábavou malých i velkých. V Anglii vidíš při „cricketu“ vedle čtrnáctileté slečinky třeba sedmdesátiletého muže, jenž snad o dvě hodiny dříve stál a mluvil na tribuně parlamentní. A her se tam vyvinulo, s přísnými pravidly, s obřadnými formulemi, ano i s kostýmem zvláště předepsaným,

že jich není lze ani vyjmenovat: lawn-tennis, cricket, croquet, hurling, pall-mall, hockey, golf, rounders atd.!

Hra v míč (ale pod širým nebem!) je jaksi nejpřirozenější hrou pro člověka. Nalezáme ji u všech téměř národů, za všech časů, a podivili byste se historickému materiálu, kdybych chtěl být nelitostným a vykládal zde, co mám zapsáno na sterých papírcích! Tak jako naše děti, zejména holčičky, hrají si dnes na házení a chytání míče („na mistra“), jak na „podbíhanou“ a „trefenou“, hrály si už „staré Řekyně“, a to vzrostlé, před dobou Homérovou. A jako dnes holčičky smějí se, když trefí, a smějí se, když netrefí, a smějí se pořád, smály se při hře s míčem už také ty mladé „staré Řekyně“ pořád a pořád. Nausikáá šla s družkami k řece. Vypraly prádlo, vykouply se, namazaly mastmi, najedly se a pak hrály v míč.

„Náhle potom míčem za služkou mrštila kněžna;
ten však služby chybiv hlubokého do víru upadnul;
povstal křik hlasitý...“

totiž vřesk, smích, tu jej tedy máte!

To bylo za Odyssea, jehož v keři spícího smích ten až probudil, a v zemi Fajáků, kteří vůbec vynikali ve hře s míčem. Ne všude ale směly se za starodávna dívky účastnit ve hře. Ve Spartě ano, jakož se tam vůbec sdílely při všech cvicích gymnastických. V Římě Ovid míč jim zapovídá; popisuje ale přece jistou jejich hru, při níž užíváno míče. Dnes by byly v „ženské té otázce“ náhledy asi rozdílné. Naše holčičky například hrají-li si dnes s míčem, činí to co možná neobratně, a neobratnost není nikdy esteticky krásná. Indiánky americké mají ze všech současnic nejsamostatnější míčové hry, při nichž užívají míčů dvou, spojených šnůrkou, a mají k tomu také zvláštní svůj kostým; ale Friedrich von Hellwald udává, že dojem je taktéž „nepěkný“, ano až „neslušný“. Zato však v Anglii účastní se dámy při míčových hrách *všemožných*, a hry ty „přispívají k jejich *grácii a kráse*“.

Také mužští Indiáni američtí milují míčové hry. Třeba tisíc zápasníků sdílí se pak najednou, rozdělených na dva tábory,

a někdy prý míč po celé hodiny nedopadne ani k zemi. A jedná se přitom také prý o značné sázky, o velkou čest; mají přísná pravidla, rovněž určitý kostým, bez něhož nesmí se ani ke hře. A je zcela nepochybně, že hra ta indiánská je zcela původní a že pochází asi z dob už pradávných.

Rovněž domorodí Australci mají svoji hru najisto původní, „Mare Gruk“, a k ní svůj obzvláštní míč, upletený z kožených řemínků oposumních. A v Tibetu a v Persii hraje si lid s míčem i koňmo, v tlupách až 20 jezdců, a pohled na hru je prý překrásný.

Není zkrátka národa, aby u něho nebylo míče, a byli národové, u nichž lidé mohli si míčem pomoci i k slávě. Virtuosa Aristonika jmenovali Atéňané svým občanem a postavili mu pomník. Jeho soupeřem ale byl sám Alexandr Veliký!

A vždycky považována hra s míčem za prospěšnou *zdraví i pěknému držení se těla*. Proslulý lékař Galén například napsal i zvláštní pojednání o prospěchu hry „s malými míči“. Na řeckých gymnasiích byli ustanovováni docela zvláštní učitelé pro hru. A zvyk ten obnoven zase později a následován jinde; i na novodobých universitách velkých a malých bývala všude zvláštní taková učitelská místa. Města si stavěla zvláštní své „míčové domy“ a platila si tam „míčové mistry“; versailleský „Jeu de paume“ je z těch budov historicky as nejznamenitější (roku 1789 zasedalo tam národní shromáždění). Ve Vídni podnes označuje se „Míčové náměstí“, také Praha měla svůj „Míčový dům“, „Míčovou ulici“ atd.

V Německu *podnes* vykazují hráčům rozlehlá místa mimo město i *uvnitř* něho. V Itálii mají místa co nejrozlehlejší pro hru míčovou (giuoco alla palla), s vysokou zdí pro údery míčem, s velkým hledištěm pro diváky. Podobně ve Španělsku, na Baleárech, ba prý i v Jižní Americe, v Limě atd.

A *dnes* v Praze, u nás? Ach ano — u nás! Když si hraje dítě v odlehlé ulici na chodníku s „káčou“, zažene je strážník, protože „by *mohlo* překážet chodcům“. Když si dítě se souduhy někde ve vozové cestě zahraje v špačka, zažene je strážník, protože „by *mohly* přece někde rozbít snad okno“. A „pedagogové“? Těm je ještě těch posavadních školských

hodin málo! Nač prý mařit času: 2—3 hodiny po škole učit se a provozovat nějaké řemeslo, to prý je užitečné, to je zdravé — a také se prý teď bude tedy...

Každý živější pohyb u nás dnes už je „neslušností“. Každá hra pod širým nebem je „uličnictvím“. A přitom stávají se lidé očividně nudlovitějšími a nudlovitějšími — vojenská míra musí se skoro rok po roku snižovat —

Jenom ještě krátko, a pražské střechy budou se jen hemžit hvízdavými kosa a brebentivými špačky! A ti budou tak veseli a tak tlusti, a budou si sbírat dole na zemi lidi místo červů... A česká otázka bude rozluštěna.

NÁRODNÍ LISTY 19. dubna 1891

△ *V Praze dne 25. dubna*

Kloním se svému ostrovtipu. Je věru až zázračno, jak my někteří lidé vynikáme bystrostí ducha vysoko, daleko nad jiné, jak — ale já dám raději honem přesvědčující příklad. Hned jak přicházely nejprvnější zprávy o vynalezení bezdýmného prachu, jak se s ním děly první praktické zkoušky a ukázalo se, že tedy obličej nepřítelův nebude více zahalován žádným bitevním mrakem, že ruce vojínovy zůstanou bíly a čisty, pleť neporušena, zabořil jsem zrak svůj do časů budoucích a řekl jsem pak sám k sobě: „Poslouchej, víš, co se teď stane? Teď budou ženské se hlásit o své ‚rovné právo‘ na vojnu, budou chtít být vojačkami!“ No a dnes? Dnes — dnes — když já ale nevím o té věci dosud vlastně nic podrobného, ještě nic určitého...

Asi před měsícem byl v beletristické příloze berlínského Tagblattu článek „Amazonky. Od Annie Bockovy“. A z toho jsem zvěděl, že haličské dámy podaly prý ku vládě petici, aby v době nynější, kdy mužové jsou beztoho vysílení a nestojí vůbec tak asi za nic, kdy při bezdýmném prachu nastane střelná zbraň i výzbroj jenom lehká, neunavující, byl na zkoušku z nich, z haličských dam, sestaven první pluk amazonek, dán mu nějaký „starý voják“ za cvičitele a komandanta atd. Faktum mně bylo nové. Snadže zpráva o petici prošla předtím dávno již všemi novinami; já jsem ji ale přehlíd. Avšak pochybovat o faktu jsem nemoh: článek byl psán naprosto opravdově, hleděl úkaz vysvětlit „neodolatelným proudem dějin“ — nač by takové psaní bylo! Nechme tedy článek být článkem a držme se fakta.

Ženské budou vojačkami. *Budou*, když chtějí! Víme, jak to dělají. Napřed petice; ale jen tak jakoby mimochodem. Pak opakování dotyčného přání; nejdříve denně, pak ráno, v po-

ledne a večer. A nato všelijaké větší a menší truce. Ale pak už pláč a pláč — a najednou bum, bum, bumbumbum! a Ferdinandovou třídou potáhne turecká muzika; a za ní statné Pepičky ve „dvoji sukni“ a před ní Pepice s afinami do očí, a Pepičky i Pepice „vpravo hled, vlevo hled!“, kde který na chodníku stojí hezký mužský. A ti mužští zase — ti budou moci na těch holkách zrovna oči nechat! Zvlášť takhle o parádě, když celý pluk potáhne patričně vyfintěný, hluboce dekoletovaný —

Ne, mne ani ve snách nenapadne, abych podrobil tak neodvratnou událost nějaké kritice! Kritika je, četl jsem kdesi, dnes už nemoderní; nerozumný novinář hledí sdělovat již jenom události, četné, zajímavé, a za to ho čtenář miluje. Chceme vědět, *co jest a jak to jest*; co by „mohlo“, „mělo“ být, po tom nikdo se neptá. Já pak se přiznám, že jsem v otázce ženského vojákování poněkud i předpojatý: snad jsem si toho nebyval ani určitě vědom, ale přál jsem mu odevždy. Kdykoliv se dávala výtečná dramatická hra *Žádný muž a tolik děvcat*, v níž, jak známo, dvanácte mladých umělkyně (vybírají se vždycky takové, které mají rovné nohy) provádí v mužských šatech exercírky, nescházel jsem v divadle nikdy! A z Offenbachových operet líbily se mi nejvíce ty, ve kterých holky byly převlečeny za husary! Tu jsem kukátko nikdy nezapomněl doma!

Dobrý pozorovatel arci viděl „otázku“ už dávno se blížit. Ženské se k vojenskému stavu připravují na všech už stranách. Cvičí se způsobem co nejrůznějším. V Americe například rozkvetl cvik „high kicking“, kopání do terče: cvičí se tím síla a mrštnost nohou, takže ženská, napadená snad někým, doveče ho kopnutím třeba i skolit. Při novodobém válečnictví cvik ten ovšem bohužel zrovna mnoho nevydá; ale naproti „civilu“ může ho vojačka přece často a dobře užít. V Německu zas produkují se po divadlech celé už ženské šermířské sbory a překvapují každého svou zručností i elegancí. Rovněž se po Evropě ukazují už virtuosky ve střelbě karabinou, bambitkou atd.

Ale také dle četných jiných věcí poznával pozorovatel, že

otázka zraje. Cože propánaboha s těmi nesčitelnými pannami, které dnes jsou tu mezi námi jenom už pro „ocet“? Co například s těmi 79 000 vdovami v Indii, které dnes jsou mladší než 9 let, a když dorostou, nebudou ani *smítí* se provdat? Co s učitelkami bez místa, písarkami bez zaměstnání, služkami bez služby atd.? „Do dvojích sukni“, do kasáren a na cvičiště s nimi! A naléhavé už věru potřebě, aby těch, kteří praničeho nevydělávají a jen z práce ostatních občanů žijí, bylo alespoň dvakrát a třikrát tolik, bude vyhověno.

Stran rekrutýrky — prazádná budoucně starost! Snadže armády ženské ponechají vedle sebe přece také ještě nadál nějaké armády mužské? Nu dobře: tedy se provdá armáda ženská za armádu mužskou, a za nějakých deset let, dá-li pánbůh požehnání, budeme mít už třeba devět armádiček nových! Ovšem že maloundrlinkatých, drobečkových; vždyť ale vzrostou! A kdyby nebylo ani toho! „Pod míru“ se nemusí ženská ani dávat: ať je sebemenší, ona vždycky „stačí“! A rekrutovat může se už od čtrnáctého, řekněme tedy třeba od šestnáctého roku! Ne — *pak* věru nebude o nějakou rekrutu nouze!

Nejen ale počtem, ženské přispějí také vojenskou svojí zdatností, zvláštním svým rázem. Vytrácející se nyní z evropských armád rozdíl například mezi „lehkou kavalérií“ a „těžkou kavalérií“ nabude znovu zase významu a podstatného smyslu. „Husí pochod“ příjemně zpestří monotonii pochodů dosavadních; na promenádách budeme se obdivovat ležernímu „kachnímu kroku“ oficírek a po nich snad i oficírů mužských.

Ženská bytost dodá téměř všemu nové jemnosti a elegance. Kasárny se budou stavět mnohem pak pěknější než dosud, aby oficírky mohly se vyložit přec také z oken, když ctitelé jejich půjdou „okenní parádou“ kolem. Na vratech dole bude elegantní tabulka s nápisem: „Bukety se přijímají *jenom* od 8. hod. ráno do 8. hod. večer.“ Každá ženská naučí se na vojně důkladně líčení tváří, čistění nehtů, hotovení moderních účesů, řádnému nošení i užívání „dodatečné“ gumy a vaty atd., vůbec všemu, co je v životě nejdůležitější. Šaržím

od kaprálek a feldbabiček vzhůru budeme říkat „Ruku líbám!“ Ano i exercírky jejich půjdou vždy jenom hladce, zdvořile, skoro jako někde v salóně. „Šla sem, malá!“ řekne klidně a mírně mužský instruktor, výše už dotčený „starý voják“, vzdor mrzoutství „starým vojákům“ takto tak přirozenému, „šla sem, černoooká, — ano, ano, *ji* myslím, zrovna *ji*, která pořád jen štěbetá, moje komando přeslychá...!“ A vezme si pýřící se delikventku na klín a otcovsky jí domluví, a ona si pak utře slzičky z tváří a dá pac a pusu a půjde tichá a polepšená nazpět do své řady.

A dále! Jakou pestrost, jakou roztomilost, jakou krásu uvedou do života například velkoměstského vojenské uniformy ženské! Ovšem, uniformy po způsobu nynějších uniforem mužských nesmíme sobě myslit; bude se musit přece jen mít ohled na světové módy, na měnivost ženské krasochuti, a nebude to úloha ani zrovna lehká. Myslím si to tak, jako je u mužských armád „jenerální štáb“, který vypracovává plány na manévry a bitvy, že bude u ženských „modistský štáb“, který určí, jak se kdy kde jejich armáda má nosit.

Vrchní armádní modistka, v hodnosti něco snad výš než jenerálmajorské, vydá ve Vojenském věstníku dotýčný armádní rozkaz, a to se všemi podrobnostmi. Jakouže formu a výšku bude mít letos čáko na hlavu a bude-li se zdobit umělými květinami, či stuhami neboli čím jiným. Bude-li tornistra, v níž ovšem nebude se nalezati nic jiného než toaletní necesér (plechovka s mýdlem, kartáčky na zuby a nehty, příruční zrcátko atd.), z kůže či z hedvábu či z plyše a jakéže barvy. Budou-li se čerstvé kytičky připínat na rameno, na řadra, k bokům, na rukáv či ještě jinam. Budou-li punčochy černé, červené, pruhované nebo bílé; budou-li se střevíčky nosit prolámané nebo hladké. Na kolik knoflíků bude se od nynějška zapínat palcová rukavice. Bude-li se nosit spodnička s krajkami nebo bez nich. Budou-li „hulánky“, „atilký“ a jiné kabátečky vzadu na šůskách zdobené širokými stuhami, budou-li podchyceny žíněným „honzíkem“ atd.

Arci — tyranství musí být vyloučeno; nebude-li některé něco slušet, nu dobře, ať se ustrojí jinak! Zvláště doma,

v kasárnách, bude ponechána asi co možno příjemná volnost. Jenom, radil bych, ne volnost zas přílišná! Myslím: třikrát denně změnit toaletu stačí! Ráno ku snídani objeví se dáma vojačka například tedy v lehkém „matinée à la Sarah Bernhardt“, s vlečkou prostředně dlouhou. Při návštěvách po kasárnách užije pak světlého šatu, střiženého jakoby na procházku. A k obědu (káva, nákyp s ovocnou šťávou, cukrované kaštiny a mandle; nebo: čokoláda, štrudl, krupičné vandličky; nebo: punč, buchtičky se šodó, čokoládové hubinky; atd.), k obědu přijde dáma v toaletě bílé, vroubené kožešinami, s květinami ve vlasech.

V časech válečných — ano, v časech pak válečných! Tu půjdou ženské sbory zajisté napřed, a za nimi teprve mužské. Ó ano, ony si to nenechají ani vzít, aby nešly napřed! Když jednou začne, má ženská pak ukrutnou kuráž. Někdy zase snad až přespřílišnou! Uvidíte, my se dožijeme divů!

Chraň nás všemohoucí nebe! Až takhle nějaký nepřátelský ženský sbor přitrhne ku Praze! Až nás tu oblehne! Až konečně s ohromujícím, tříčárkovým „hurá!“ dobude hradeb! Až purkmistr s radními půjdou jim vstříc a podají na znamení poddanosti zlatý kávový mlejnek! Až nepřátelská jenerálka zahřmí: „30 000 párů zlatých náušnic, 10 000 dámských hodinek, denně 50 centů pomády růžové a 50 centů fialkové, 10 pytlů rejžové moučky a pak...“

Aby takhle chtěly také...! Aby se rozpomenuly na zvyky válek minulých! Člověk čte ukrutné věci z těch válek dávných! Arnold ze Cervole, mnich a vojenský dobrodruh, vtrhnul roku 1357 do Provence, aby potřel tam voje papežovy. A když Provensálové chtěli, aby zase s divokými tlupami svými odešel, museli mu vyplatit nejen 100 000 dukátů, nýbrž dát i 3000 hezkých panen...

Ach — my nebozí mládenečkové!

△ V Praze dne 2. května

Otázka: *Které jest desatero přikázání výstavních?*

Odpověď: *Desatero přikázání výstavních jest:*

I. — *Na výstavu budeš mysliti ze vši síly svojí.*

Totíž do 16. května, a to je už za 14 dní. Podle přírody by to člověk ovšem letos neřek. Posud, když jdeme na procházku, beřeme si pořád ještě místo dvou kapesních šátků dvě prostěradla z postele s sebou. Posud, když vyběhne někde ostříhaný pudl, skupí se pořád ještě kolem něho zástup dobrých lidí a pláčou a nadávají: „To nebohé zvíře! Ach ten necita — ten tyran!“ Posud, když dáma doopravdy už pomýšlí na nový slaměný klobouk, pořád ještě se radí, nemá-li jej okrášlit kožesinou a opatřit vatovanými ušima. Ale kalendář, dílo lidské, je pravidelnější než sama příroda a včera nám řekl: „Je 1. května — basta!“ Za 14 dní je tedy výstava. A Praha je hotové teď mraveniště. Není zde člověka, aby nepomýšlel na ozdobu. A často věru že až dojímá snaha ta svojí naivností, svou poezií. Já například jsem dal vybíliti kuchyň a koupil jsem novou klec pro špačka.

Jenom dámy — ty jsou chudinky nešťastny! Ty nevědí věru ani ještě dnes, čímže se mají líbit. Hotová motanice v těch hezounkých, letos po řecku přičísnutých hlavičkách, a je přirozeno, že se ta motanice jeví předně tedy na těch hlavičkách samých. *Taková* konfúze v kloboucích nebyla, co svět světem stojí! Všechny formy, všechny barvy, všechny látky, všechny přízdoby, všechna velikost — od kanárčího hnízda do staré, zohýbané, rozlámané, za plot zahozené chlebové ošatky. A ty stříhy šatů! Ty rukávy, které připomínají Košínovu pohádku o království, „ve kterém bydleli sami hrbatí!“ Ty vyhrnuté, odstávající límce, které připomínají pražského „Pepíka“, když jde ráno z hospody! Ale na jednu

věc přece naše dámy už přišly, kterou najisto připoutají cizinovu pozornost, vzbudí jeho přemítavost a přispějí i k jeho zdraví: ony nosí zase vlečky. Smejčí jimi už po všech ulicích, zametají po všech sadech. Ale ještě jsem neviděl, aby byl policajt některou sebral.

II. — *Chovati se budeš k cizincům všude co člověk vzdělaný.*
Nezapomeneš, že jsi hostitelem. A ten že mísu podá vždy napřed hosti a upozorní jej ještě sám na nejlepší kousky. Bude-li cizinec stát někde před skříní ve výstavě, zarazí-li krok svůj někde před krámem na ulici, ty nevsuneš, nepostavíš před něho svoje záda, byt mělš sebekrásnější. On vážil k nám cestu, on vydává se z peněz, ať má něco za to!

Stejně zachováš se k němu uvnitř skladů a krámů, stejně v divadle, v restauraci, v tramvejovém vagóně, na promenádách i všude jinde. Jeviti se budeš vůbec vždy jen co člověk vzdělaný, a to spíš ještě kvůli samu sobě než kvůli němu. Obzvlášť ale pozor tedy na ten tramvejový vagón, v tom se umí chovat věru málokterý! Netrhej s bližního svého šaty, když vystupuješ po schůdcích vzhůru. Nevyraž mu loktem zuby, když hledáš po kapsách šesták. Nezkaz mu sukni nebo kalhoty, když máš od deště mokrý deštník. Nesedni si tak, abys mu zabral polovinu jeho místa. A jsi-li, ó človče, člověkem ženským a setkáš-li se ve vagóně se svou přítelkyní, nevykládej nahlas o „svých“ známostech, nevypravuj o „svých“ koupích, nemluv o „svém“ letním bytu, netrajdej — propána-boha, netrajdej, neboť ty domníváš se, že děláš nóbl, a jsi zatím jako sádlo hloupá...

III. — *S hostů svých kůže svlékati nebudeš.*

Nýbrž necháš jim jí ještě nějaký flíček, aby mohla zase dorůst, kdyby snad k příštímú stoletému jubileu chtěli ti hosté znovu k nám do Prahy přijít.

Budemeť z toho mítí pro letošek prospěch i my ubozí domácí. Neboť ne každý z nás měl před osmi měsíci vnuknutí boží, aby si byl zařídil obchod s uhlím či s deštníky, a nic aby mu tedy teď na tom nezáleželo, je-li kilo vepřového za 72, „talián“ za 9, půllitr pilsenského za 13 a kilo řepkového za 46.

IV. — *Před nikým se neponížíš.*

A kdyby přišel třeba někdo až odněkud z nebe! Budeš uctivý, nikdy však ponížený. Pražane, tvé heslo budiž: *Vejdí, kdo bratr, ne pán!* Čechu, tvoji starostí budiž, aby cizinec kdekoli po české zemi slyšel hrdé: „*Vlast malá, ale moje!*“

V. — *Nadbytečně německy nepromluvíš!*

Promluvíš jen, když musíš. A když tedy musíš, řiď se dle mé rady, která sice je napohled téměř hloupá, ale v jádru svém dobrá: mluv jen tak, jak umíš. Nenuť se do žádné elegance, do žádného „lehkého“ žargonu, do žádného „ü“, „eu“ = „oj“ atd. Špatně mluvit německy může způsobit často dojem i pikantní, strojeně mluvit způsobí pokaždé dojem hloupý.

Předně bych tu měl promluvit arci k našim ženským. Ty jsou v tom ohledu známy. A velké neštěstí jest, že každá z nich je přesvědčena, po německu že hovoří výborně, „k nepoznání“, ačkoli sotva odevře ústa, už se každé derou z nich zvučky široké, slovanské. Je přitom ale pro ně věc jedna safraportská! Co asi pomyslí si host, že ta ona ženská kvůli němu, jí přece takto lhostejnému, cizímu, se tak nápadně činí? Odpověď je „lehká“.

VI. — *Učítí se budeš na výstavě jako na vysoké škole.*

Není na světě tak hloupého hostitele, aby nasýtil hostí, sám ale povstal od tabule hladov. Ber — ber — a ber z bohaté mísy! Takové příležitosti, vidět mnoho, naučit se mnoho, porovnávat a posuzovat mnoho, neměl lid náš domácí už od celých sto let a nebude mít třeba zas ani za leckteré desetiletí!

VII. — *Pro výstavu nezapomeneš na ostatní národní důležitosti svoje.*

Máš jich mnoho. Celý věnec hladových krčků vypíná se k tobě, jakoby ze střízličího hnízda, a zapomeneš-li jenom den z nich na některý, chudinka ti zhyne.

VIII. — *Nezalžeš praníkomu.*

Budeš mnoho tázán, interpelován, vyzvídán ve věcech národních; odpovíš vždycky dle pravdy. Lhaní můžeš důvěrně přenechat krajanům druhé národnosti, oni jsou v něm řemeslní a dodají výrobků, že zůstanou až na skladě ležeti.

Ty vskutku můžeš směle ve všem pravdu pronést, jeť sva-

tou pravdou, že dokázali jsme vlastní silou pracujícího, zápasícího našeho lidu až k podivení mnoho! A kdyby i cizí pozorovatel našel na nás nějaký ještě nedostatek — jakože najde —, nějakou vadu — kterou najisto máme —, mužně přiznání se již napolo to odčiní. A konečně — ty moje nebe!

*Kdybych měl moudrost Šalomouna,
kdybych měl krásu Absolóna,
kdybych měl sílu za Samsona,
kdybych byl dobrý za všechny lidi —
přec na mně lidé chybičky vidí!*

IX. — *Naprázdno nezahlučíš.*

Hubu si nezašijeme ovšem. Chytne-li nás nadšení, vyrazíme si „Sláva!“ a „Hurá!“ z plničkých prsou. A napadne-li nás konečně zase jednou chuť na zpívání, my si píseň zanotujeme a třeba i zahřímáme. Ale prázdného hluku, který by světu lhal nadšení, se nedopustíme. Lidé, navštěvující dnes výstavy, jsou zpravidla přece lidé vysoce inteligentní, takoví mají jemná tykadla a mžikem poznají prázdnotu a vyšetpalost.

Jedná se pak tady už zase o paralelu s věčně hlučícími krajan-y. Víte, čemu učí náš Krylov, slovanský Ezop? Přeložím to, ačkoli — řeknu upřímně — převádění z hranaté kyrilice do okrouhlé latinky je pro mne pravá dřina.

Bájka Ivana Krylova zní:

Dva sudy

*Dva sudy kdesi po silnici jely.
Ten jeden plný byl, v něm samé víno,
a ten se pohyboval téměř líno
a volným jenom pokrokem;
však druhý, prázdný, jako oblaky by hřměly,
šel kředu bouřným poskokem
a před ním letěl prach už z dálné dáli.
Kam prázdný sud ten zatočil,
hned každý v strachu uskočil;*

*k plnému zato každý již
se hledí dotlačiti blíž
a každý cenu jeho chválí.*

X. — *Nebudeš se chvástatí slávou předků našich.*

Není člověka vzdělaného, aby slávy české neznal, vždyť ona se skví na nejzlatějších deskách světových dějin. A přijde-li přece někdo, kdo jí nezná, je to osel a marné s ním řeči!

Chlubení se zásluhami předků, třeba tedy vlastních, je konečně také jen „zdobení se cizím peřím“. A řekl jsem již, že nemáme příčiny stydět se za výsledky nynější své práce.

Je-li pak chlubení se předky věčné, stává se nesnesitelným. Kdysi šly — vypravuje opět Krylov — husy po silnici. Byly ostře popoháněny, a pranic se jim nelíbil namáhavý pochod po prášivé cestě...

*A když tu právě vandrovník kys šel,
hned hlas se jim k žalobě rozechvěl:*

*„Jak vážít si nás má a ctít,
svět nezdá se ni tuchy mít.*

*Vždyť husy, které spasily kdys Řím,
předkyně naše byly! Slávu jim
pak provolával římský národ celý!“ —*

*„A tutěž slávu vy byste dnes chtěly?“ —
děl vandrovní. — „Aj, naši předci byli —“*

*„Vím, vím! Já čet; však teď bych slyšet chtěl,
jakých jste samy vykonaly děl?“ —*

*„Nu — k tomu dříve již jsme odvětily:
Řím zachovali jenom naši předci.“ —*

*„Však vy, co vy?“ — „Co my? My nic!“ —
„A přeci?“*

*Nač jen ta věčná řeč o předcích jest!
Ti byli velcí; všechna buď jim čest;
však vás dát na pekáč a donést k peci.“ —*

*Tak rád bych ještě leckam slovem knít;
než — mlčím; šetřím husí jemnocit.*

△ *V Praze dne 9. května*

Už jsme v ní, v té chvilé náladě, uprostřed mezi „Kdyby už to bylo raději odbyto!“ a „Kdyby bylo na přípravy alespoň trochu ještě více času!“

Zrovna jako bývá o svatbách. „Pokročilejší“ čtenář zajisté už se účastnil několika svateb, a tu se dostal alespoň při některé do téže situace, v jaké jsme my Pražané teď vůči své výstavě. Někteří svatebníci už jsou tu pohotovi, oblečeni a vyfintěni; nevědí ale, co zatím s časem začít, přešlapují, šeptají si, pozívají. „Pan otec“ oděn sice také už v černé spodky, bílou vestu a kravatu; ale má na sobě ještě domácí kabát a přebíhá z pokoje do pokoje: je na něm vidět, že neví, co chce. „Mami“ je rovněž dosud jenom tak napůl, zrovna jako by nebyla hotova vlastně ještě s ničím jiným nežli s účesem; lítá do kuchyně a z kuchyně a je slyšet její komando: „Na to času dost, třeba až za hodinu!“ — „To zatím jenom opečeš a pak to odstav!“ A nevěstu někde vedle napořád upravují a dodělávají. Občas pak před domem zastaví kočár a přilítne bezdechý mládenec se zprávou, že družička doposud není hotova, že snad dnes vůbec ani nebude...

Nejhůř je těm vzorně opatrným, těm pohotovým. Už jsem je nahoře fotografoval. Co mluvit — co jen mluvit! Člověk ví, že poslouchající, vzdor zdvořilému úsměvu ve tváři, poslouchá jen půluchem. Že není rezonance a začni, o čem chceš, že rozprávka je vždycky hned v koncích. A cítí, že sám je — také trochu takové dřevo. Ti pohotovi, vlastně věčně a vždycky hotoví, jsme zde — my žurnalisté. Klepněme kam klepněme, už po 14 dní jsme vždy zase hned v koncích. Byl teď například 1. máj, „svátek dělníků“. Nebýt ale toho „dělníka vůdce“, který na otázku „A pracoval byste těch 8 hodin denně pořádně?“ odpověděl: „Já? Já už pět let nepracoval!“, ani

bychom si z toho letošního 1. máje nebyli ničeho zapamatovali. A umřel Moltke. Chtěl jsem si při té příležitosti jednou zase zapolitizovat. Měly on dvě hesla: rodinné „Candide et caute!“ (Poctivě a opatrně!) a osobní „Erst wägen, dann wagen!“ (Dřív si rozvážit, pak se odvážit!), překrásná hesla, za nimiž neodvratně jdouc i každá politická strana, musí konečně být vítězným Moltkem; ale politika? — Kdopak by se dnes zdržoval u politiky! — schouliil jsem se a zabočil jsem stranou.

Jako na té svatbě! Můj obraz je případný ve všem, i co se té kuchyně týče! Pražané jste si zajisté všimli těch překrásných růží, které se teď pyšní co den za sklem skladu firmy Dittrichovy? Nu, ty už nejsou z Nizzy nebo odjinud z Riviéry, ne ze skleníků francouzských nebo belgických, ty jsou už naše domácí — všimněte si jejich šípkové barvy, přikloňte čich k svěží jejich vůni! Při zahájení výstavy bude tam venku na tisíce takových trsů květučích, a mohly by tam být třeba už dnes, v bující, plné své kráse; ale musí se přistiňovat, poodstavit, aby vydržely do 16. května, — musí se sluncem jenom tak „opíkat“, jako ta pečeně k svatbě! —

Pozivujeme si rozechvěle. Přeshlapujeme sem tam, potahujeme vestu, opravujeme toaletu, chvilkami mrkneme i po zrcadle...

Což je o to, Praha se bude líbit! Jako odevždy, a všem, a obzvlášť v té brčálové jarní zdobě! My ovšem na tom máme pramálo zásluh; kdyby jenom na nás bylo, Praha by vypadala jako rozbitá fánge. Postavte se prosím na nábřeží a podívejte se na ten náš drahokam: Petřín. Je dnes ještě někdo, kdo by neviděl na něm tu ošklivou, protivnou jizvu, tu pustou ránu, jakou jej obmyslila ta *zde* prazbytečná vléčná dráha? Národní listy ovšem na nebezpečí zavčas poukázaly, a mohlo se ho konečně domyslit i každé dítě; ale když Národní listy radí, tu musí — to se přec rozumí — obecní správa a veledůstojná konzistoř a slavní úřadové a vůbec všechny faktory a instance, které zde rozhodovaly, učinit ihned opak...

Poodstupme raději o kousek dále. K Národnímu divadlu. Nové kandelábry už se tu vypínají. Škoda, přeškoda, že nebyly

postaveny již před osmi roky! Po zdivu krásné naší divadelní budovy už je rozestřeno trochu té příjemné „patiny“ — kandelábry zato svou novostí dnes píchají zrovna do očí. Ne aby někdo se pronesl, že ať se děje co chce, musím nalézt nějakou chybu, — já uznávám: kandelábry jsou skvostné, nádherné, o sobě skutečný šperk; ale jak mně nejde něco *zcela a zcela* dohromady, *musím* to říci!

Ale dále — dále! Všude skoro ještě zedníci, sklenáři, lakýrníci — štětka, věch a škopek. Ale kde už ozdoba skončena — nejrychlejší byli naši hostinští —, vyvěšeny také už tabulky a upraveny nápisy, aby hned od nejprvnějšího okamžiku cizinec nebyl na rozpacích. Četl jsem už ty různé „On parle français“ a „English spoken“ — „Se habla español“ jsem dosud ještě nečetl, a také ne „Volapükon“ — že jsem ale nespatriil také ještě žádné „Zdės gayarjat pa ruski“, vykládám si věru jenom tím, že jsem ve „slovanské Praze“ a tu že se arci samo sebou rozumí, že každý sklepník umí rusky...

Dále! Václavské náměstí. Máme — nemáme se dát k Muzeu vzhůru? Nebo máme se pustit raději po Příkopech? Člověk jde tím náměstím, přijde as do polovice, a najednou je v oblaku dusného kouře, že až dech se zalkne! Nebohé Muzeum, nebohé sbírky jeho! Dnes však je tu — podívejme se — nějak čisto! Aha — už se pamatuji: četl jsem, že od Primasů už se nekouří, že tam mají dobrý teď přístroj, — směle tedy vzhůru! — K čertu — najednou kolem kouř a kouř! Ale vskutku ne od Primasů — nýbrž od Štajgrů — nebo z pekárny vedle Štajgrů, nebo odkud. V Praze má už každičká ulice nějaký ten „svůj komín“. My ve Vladislavově máme komín od Kornelů a ještě jeden od Helmů, ti na Spálené zase mají — ... Tadyhle stálo na nárožích prohlášení: „Kdyby kdekoli cítilo se obyvatelstvo tíženo kouřem ze sousedstva, oznam to jen dole podepsanému úřadu; o pomoc bude ihned postaráno. *Policejní ředitelství*.“ Opravdu to stálo, a vskutku na všech nárožích — v Berlíně!...

Kdyby nám alespoň dr. Gröhling nebyl vyvedl teď ten svůj kousek! Tak v hotový nečas! To víte, jakže to je, když člověk je někam hostem zván a zrovna před vstupem slyší něco o do-

máci paní, co není pro ni zrovna příliš lichotné, kdyby panička byla pak samý cukr a vskutku milá až ku podivu, předsudek působí! Dr. Gröhling napsal tedy článek „Evropské dělnice“. Mluví v něm ovšem pak také o služkách, a na základě úředních dat (přijímání a propouštění služek musí se, jak známo, ohlašovati na úřadě) přišel nešťastný muž ten k výsledku, že není v Evropě druhého města, kde by paničky byly — *tak zlé jako v Praze!* Zde je střídání služeb nejčastější, vypovídání nejhravější, zacházení s existencí ženské služební osoby nej — i jen to řekněme, nejlehkomyslnější, vyhlídka pro služku, že při poctivé práci se v domě udrží, nejchudší.

Jednou, asi před čtyřmi roky, jsem sám už zde o nepěkné té věci promluvil, v několika člancích za sebou; nač dnes opakovat — a několika slovy se tak málo řekne! Příčina může být jen v prchlivosti povah, v chorobné jakési citlivosti „chlebo-dárkyň“, v bezohlednosti na mořenou, ano konečně třeba i zmařenou existenci lidskou. Je nabilehdi, že chyby služek mohou se tu uvažovat teprve na druhém místě. Včera jsem se bavil chvíli v kupeckém krámmě. Přilítlo služebné děvče pro koření. „Ale holka,“ pronesl se kupec, „vy jste tohle dopoledne zde alespoň už poosmé! Z druhého patra — vždyť si uhoníte souchotě! Copak neví paní, co chce, a musí vás posílat pro všechno zvlášť?“ — „Když na to nemyslí —!“ a odletěla. Mluvíme chvíli — a holka je tu zas. — „Už zase?“ — „Ano, paní zapomněla, že potřebuje taky kyselou okurku! Já jí pravila, aby mne tak nehonila přes ty schody, a ona se rozzlobila a dala mi výpověď.“ A se smíchem, jehož nucenost zrovna řezala, vyběhla z krámu. — Dvě tři takové výpovědi, a nejpořádnější služka je nadobro zkažena...

Honem něco příjemnějšího! Máme po veliké starosti. Obava, že co do počtu divadel bude český živel pražský proti německému stát tu až příliš chudě, není sice zcela zažehnána, je ale zmírněna: ode dneška za týden odevře se *nové letní divadlo české* na Smíchově. Odkaz to Pavla Švandy. Neúmorného Švandy! Jeho byla hlavně zásluha, že malé divadlo Prozatímné mohlo moderním repertoárem konkurovati s velkým divadlem německým. Jeho zásluha, že v Plzni usadilo a zapevnilo se

divadlo české. Jeho, že dnes soudí český venkov naprosto už jinak o svém kočujícím herectvě, než soudíval druhdy. Jeho, že Brno bude nyní už míti své české divadlo stálé. Jeho tedy, že máme pro nastávající důležité leto zase reprezentaci dosti výdatnou. Paní Eliška Pešková, stejně pružná a neúmorná jako její choť, splnila poslední jeho vůli a odevzdává nám odkaz. České obecenstvo osvědčí se vděčným.

Tedy, ode dneška za týden: dopoledne na výstavišti, odpoledne v divadle! Ale, na výstavě nejinak než s kyticí v knoflíkové dírce — prosím! Vždyť jsme si tu svoji výstavu dali předně a hlavně do ochrany bohyně Flóry.

Hlavní přízdoba výstavy je přízdoba zahradnická, a byli bychom bývali věru hloupí, kdybychom nebyli právě na zahradnictví položili váhu hlavní, když máme „takového Thomayera“ ku své ruce!

Ornamenty květinové na výstavišti dnes již každého svou původností překvapují. A zanedlouho bude tam v Praze ještě nevídaná slavnost: „květinové korzo“. A pak zase bude „slavnost jiřinková“...

Nuže, rozpuč již, výstavo ty naše, a kvěť nám ku radosti a ku cti!

△ *V Praze dne 16. května*

Tatíčku svatý Jene, pro letošek odpustiš! Po 35 za sebou jdoucích roků věrně jsem k májové tvoji slávě zapaloval fejetonní oběť, letos to nejde. Ne snad kvůli té výstavě — ach ne! Copak je taková pozemská sláva naproti tvé věčné nebeské; a konečně — vždyť já jsem člověk galantní a stylista obratný a dovedl bych to už nějak zde zatočit, že se to děje vlastně jen všechno na oslavu tvoji, přičemž by na mne drobečka, jehož jsi přemocným patronem, také ještě odpadl kousek té slávy! Ale — ona je letos shoda docela jiná: svatodušní svátky. Nahlížíš. Svatý Duch má přece jen přednost. A mrtvý jazyk, byť byl sebeslavnější, světější, ano „svatojanštější“, přece jen ustupuje živým, ohnivým, hybným jazykům svatodušním. Mám být upřímný? Mně se ten obraz, jak se ohnivé jazyky vznášejí nad hlavami poslů svatých, nevýslovně líbí. „Jděte a zvěstujte národům lásku boží. Zvěstujte jim ji ve vlastních, mateřských jejich jazycích, jež jsou nejvznešenějším skvostem, jaký vložil bůh do duší lidských.“ — Ano, ano, pane baróne Welsersheimbe, ony jsou ve světě skutečně „hříchové proti svatému Duchu“!

Už to jinak není, nežli že je vůlí boží, aby byli ve světě jazykové různí! Aby nebyl na stromě list jen jeden jediný, který by tupě čouhal do nebe a němě visel k zemi. Nýbrž aby na něm bylo listův do tisíců, každý vyvinutý do vlastního svého tvaru a proniknutý teplým sluncem živým, a ty aby šuměly a šelestily a vypravovaly, a do duše lidské aby z nich vanula zvěst, že stvoření z černé těžké hlíny přece jen myslí svojí jsme určeni k životu světlému, vznešenému. Také nic platno: i kdyby se lidstvo zapřísáhlo a listí sklátilo, vyrazí jiné a snad dvakrát tak četné!

Vždyť se to věru děje! Lidé si teď umínili, že budeme, že

musíme už mít jednu jedinou „světovou řeč“, které na světě rozuměti bude každý, kterou mluvití bude každý, a vskutku: už dnes máme těch „světových řečí“ — dvacet — či je jich třicet? Zrovna se to hemží.

Světové řeči jsou dnes už lacinější, než byly borůvky za časů Shakespearových, nežli jsou bukvice za časů našich: dopoledne se hlásí vynálezce jeden, po obědě druhý. A každý je přesvědčen, že jeho duch podal rozluštění „konečné“, a ochotně porovnává svoje mistrovské dílo s tím ostatním šundem a sebe co otce s ostatními otci, o nichž o každém řekne na počátku: „Geniální — geniální!“, a nakonec: „Ale přece jen osel!“

Moderní sport, jako deset jiných sportů. Svůdný, nebo řekněme raděj nakažlivý. Vždyť jsem chtěl skutečně sám už vynalézt také takovou nějakou řeč! Překvapit národ. Aby jednou, když přijde navečer do hospody, si sesed, na sebe se pousmál a najednou spustil světovou „nerudovkou“. Talent mám — cožpak je o ten! Když jsme co gymnasisté měli v 2. nižší spolek na zdokonalování češtiny, účastnil jsem se měrou vynikající. Výrazy „vekous“ místo inkoustu, „hadrovník“ (papír), „rozštipec“ (péro) byly ode *mne*; ale bohužel se neujaly, zrovna tak jako se neujala moje „myslivna“ = psací stůl. Moje, *zcela moje* byla také slova „pokrývač“ místo kloboučník, „nohavice“ místo boty atd. Ano, já jsem i v syntaxi a v konstrukcích vůbec navrhoval věci zrovna obdivuhodné: například místo „on vypadá jako buk“ říkal jsem důsledně „on bučí“, místo „ona je krev a mlíko“ říkal jsem „ona mlíční“ — není to krásné?

Snad bych byl tedy skutečně světovou řeč vynalezl — člověk jde někdy procházkou a nemá nač myslet, nebo zas sedí doma a třeba celé půldne si jen tak hraje. Když ono ale se podobá, že k porodu světové řeči je potřebí ještě podivných, naprosto zvláštních okolností! Pan Schleyer, farář z Lizzelstettenu u Kostnice, cestoval dole v Uhrách až u tureckých hranic, nemohl kdysi kvůli blechám a štěnicím spát, a vynalezl „volapük“. Španělský páter don Bonifacio Sotos Ochando nespal a přišlo to na něho za bílého dne, zrovna jako zjevení

nebes, zdvihl oči a viděl dva sloupy, na jednom byly ohnivým písmem a soustavně napsány pojmy, na druhém prazvláštní k nim názvy — druhý už „volapük“.* A doktor Alberto Liptay, lékař chilský, táhl po měsíce pustým peruánským pohorím, měl dlouhou chvíli a vynalezl, recte objevil „la lengua católica“ čili „všeobecný jazyk“! — Já, kdykoliv jsem cestoval po tureckých hranicích, spal jsem vždycky jako dudek, o nějakém zjevení nebes nemám nebožáček dodnes ani nejmenšího zdání, a do peruánských hor už se asi nedostanu. Také — kdoví zdali bych měl se svým vynálezem štěstí. Je tomu již asi dvacet let, co jsem zde slovanskému světu navrhl, aby přijal češtinu za svůj písemný i diplomatický jazyk, že se tím za prvé uhneme vši polsko-ruské a chorvatsko-srbsko-bulharské řevnivosti a za druhé že se tím posilní pozice nás Čechů, přední slovanské strážce, — nu a dnes... ?

Již je „světových jazyků“ tedy tolik, že by se mohly systemizovat. A mít místa, snad bych „dychtivého“ čtenáře vsutku tím neušetřil. O Schleyerovi, Ochandovi, Liptayovi byla kratičká zmínka, uveďme co nejběžněji vynálezců alespoň ještě několik, z nichž nejstarší je asi oxfordský profesor Dalgarn („lingua philosophica“), živší někdy před 300 lety, a po něm anglikánský biskup Wilkinson („philosophical language“). Dále je tu don Sinibaldo Mas, španělský vyslanec v Číně, jenž vynalezl „idiografii“. To je řada asi 2600 kreslených potvůrek, podobajících se nápadně hudebním notám a každá o sobě označujících nějaký pojem; dle linie nebo linkové mezery, na které značka stojí, poznává se jméno statné, přídavné, sloveso atd. — Item je tu pak „pasilingua“ profesora Steinerja, světová řeč dopisová. Umíš mluvit? například česky? Dobrá, nanejvýš za 12 hodin přiučíš se Steinrově gramatice a umíš také už „řeč světovou“. Ty píšeš například nějakému Angličanu; a on vezme český slovník a pomocí téže gramatiky dobře už porozumí. Je to náramně pěkné! „Te kůň“, „te kozae“, „ta prasea“, abych podal příklady různého pohlaví.

* Slovem tím rozumím každý „světový jazyk“ vymyšlený jednotlivcem na základech „filosofických“, vlastně *libovolných*, jakýmž jazykem Schleyerův „volapük“ skutečně jest.

„Pan otec“ by znělo „to pano oteco“, gen. „tode panode otecode“ atd., nom. mn. počtu „tos panos otecos“, gen. „tosde panosde otecosde“ atd. — Dále ještě je „kosmos“ Evžena Laudy. Jedině latina může býti prý řečí světovou, ale latina velice zjednodušená, tedy ji p. L. „velice zjednodušil“. — Rovněž na latině stojí „la linguo internacia“ dr. Esperanta, recte Samenhofa, varšavského žida, ruského lékaře. — Pak je „Nov-Latins“ a „Bopal“, nový systém profesora Bauera, dále „bamberská metoda“ pana Eichhorna a ještě jiné, o nichž dodnes nic bližšího nevím, ba jichž sama jmena správně dosud k nám ani nepronikla. Nejvíce proslul arci posud „volapük“ a dočasný úspěch jeho přivolal právě četné ty následovatele. Statisíce lidí si s ním již hrálo. Ve Vídni byl vloni kongres, na kterém dva tisíce mužů a žen dorozumívalo se — prý — „volapükem“. Na některých obchodních školách ve Vídni a v Paříži, v Itálii a Americe pravidelně mu vyučují. Má již kus své literatury, má dvacet časopisů (také český Volanunel) — jenom budoucnosti najisto nemá, jako ji nemůže míti nic na světě, co zbudováno na základech zcela libovolných. Významný případ pro národ volapükový: když se objevila Esperantova „linguo internacia“, všichni členové norimberského spolku volapükovců, od prvního do posledního, v týž den a v tuže hodinu opustili křesťanského faráře lizzelstettenského a přidali se k židovskému lékaři varšavskému.

Může vůbec někdo vynalézt nějakou řeč? Nenáležejí k tvoření řeči vždy alespoň lidé dva? Nežije, netvoří se řeč po sta-tisíciletí a *pak* teprve objeví se na trhu její mluvnice, její slovník? Může jednotlivec „vést válku“? „Zbudovat stát“? Vymyslit „kulturu“? Odpovědi jsou snadny.

Odedávna arci byli mužové velcí (Descartes, Leibniz, Voltaire atd.), kteří vyslovovali upřímnou tužbu, aby lidstvo mělo společnou řeč, kterou by se dorozumívalo, výsledky vědy vzájemně sobě sdělovalo, ano snad i básnická díla navzájem si přístupnými činilo. Aby *slovo* mělo všude po světě stejně cenu, jako ji má odedávna leckterý tovar, jako má ražený peníz; aby mu bylo všude alespoň tak dobře rozuměno, jako se odnedávna rozumí Morseově telegrafní značce. Bezpočtu-

kráte navrhována k tomu cíli latina, která za minulých věků byla již tedy společnou řečí vědeckou, alespoň pro evropské národy, a za dávných dob byla i řečí celého tehdejšího „světa“ a mluvila se od Anglie až do Afriky a od Eufratu až k Atlantickému moři. Také navrhována k témuž účelu již několikrát, nejnověji dr. Augustem Boltzem, řečtina. Ano i čínština už doporučována, nejvřejeji dr. Tomáškem: „1. nemá ani jediného gramatikálního pravidla; 2. mluví čínštinou beztoho čtvrtina všeho lidstva.“ Výsledek není žádný. A bude *někdy* nějaký? Nesmíme zde říci určitě: nebude! S lidskými řečmi děje se nyníšších styků zajímavá věc: slov společných, *každému člověku srozumitelných*, všem těm řečem přibývá. Lze sobě zcela dobře myslit tedy okamžik, kdy lidé, nechť mluví kteroukoli řečí, *téměř* si porozumějí. Ovšem to bude až v oněch ledových, zoufalých dobách, kdy lidstvo „půjde už spat“. Aby se tak dlouho nečekalo, sestavil jmenovaný již dr. Liptay slova ta (počítá jich asi 10 000), sestrojil k nim jednoduchá mluvnická pravidla a nazval to „la lingua católica“. On „světovou řeč nevynalezl, nýbrž (jako Ameriku Kolumbus) objevil“ — konečně věc dosti rozumná.

Ale i kdybychom cestou tou došli nějakého výsledku, větší ceny takové „světové slovo“ přece jen nebude mít, nežli má ten dávno ražený peníz nebo tovar mrtvý. *Živým* slovem nebude, myslit v něm nebudeme, básnit už docela ne. Materiál třeba snad užitečný, ale mrtvý, skládající se z drobtů, jež do něho spadnou ze živého, myslivého lidského ducha. Nebude to „řeč“, nebude „nářečí“ (dialekt), z něhož teprve povstává „řeč“ a také nadál čerpá jakoby ze pramene, bude to „žargon“: nechutné, nevábne pomyje z kuchyně velkého hotelu. Pro literaturu, tedy pro myšlenkovou produkci žargon se nehodí nikdy, ledaže pro nějakou črtu hrubě realistickou, pro parodii.

Používající „světového žargonu“ mohly by se myšlenky pohybovat jen ve frázích co nejvybledlejších. Poslouchajícímu by bylo, jako by slyšel kroky harašící uschlou slamou. Ten krásný, nevýslovně dojemný obraz, jaký máme při mateřštině, když třeba zcela prostý člověk chce něco mu nevšedního vyjádřiti a nenalezá pravého, trefného slova, když nalahavě

přemýšlí, když oko pod čelem zrovna jen kmitá, když pojednou pak tváří mu přelítne blesk a z úst vyskočí slovo právě teprv stvořené a na svět přišlé, ten přerozkošný obraz je při světovém žargonu nemožný! Mateřština zůstane na svém trůně, dokud lidský duch vůbec bude *žít*.

„Mateřština, řeč naší matky, řeč naší mateřské země a našeho národa, posvátný výraz veškerého našeho duševního života, od prvního žvatlání dětské vůle až do posledního hlasu mužně vyvrálených myšlének, zpěv naší lásky a hrom zlostného našeho vzplanutí, lýra našich básníků a zvon našich mudrců, zvukové, s nimiž praotcové naši do života vstupovali a zase se životem se loučili, jež jsme my po nich zdědili a jež zase svým pravnukům dáváme odkazem...“

„Prastarý, drahocenný majetek, jemuž každé pokolení přidává klenotů nových, pramen věčné rozkoše pro člověka šťastného, útěcha, která zůstává i člověku nejbídnějšímu...“

NÁRODNÍ LISTY 17. května 1891

△ V Praze dne 6. června

Navštívil jsem tedy také už dohotovenou, instalovanou výstavu.

Je velkolepa? Je krásna?

Velkolepa? Nevím: s výstavami světovými jí neporovnáváme a z výstav zemských jsem žádné neviděl — schází mi měřítko. Krásna? Ano, krásna *jest, ba překvapující krásna!* A můžeme si slova ta směle stokrát a tisíckrát opakovat, aniž bychom se obávati musili, že někdo zacituje: „Graeci omnia sua in immensum tollunt“ čili: „Čech, jak hubu odevře, už se nadchvaluje.“

Zvláštní dojem! Viděl jsem na světě mnoho, velmi mnoho, podobně příjemných dojmů nemám ale přece mnoho v paměti! Hned jak vejde tím široko vysoko rozpnutým hlavním vchodem, jenž jako by svět venkovský vyzýval ku vhladu a soudu, je člověk zrovna opleten půvabným zjevem. Pranic, ale pranicoucí nic není v těch dvou místech přece společného, a vzdor tomu se mi jako blesk myšlenkami kmitnul obraz vzdálený: proslulé benátské náměstí sv. Marka. Vpravo vlevo táhlé, krásné budovy, tam dole co uzavírka krásná ta budova hlavní s tím svým obloukovitým portálem, jakoby vedoucím do nějaké baziliky, a mezi tím prostranství upravené sice jen z měnivého květu, ale se stejnou umělostí architektonickou — ve všem svéráznost doby, na všem nevýslovná harmonie — v *tom* je ta podoba a výklad příbuzného dojmu. Všude elegance, nikde nic dotěrného, každý a každíčký bod výmluvný důkaz, že jsme my Čechové na výši své doby, — jako by na všem se chvěla třpytná plomba „fin de 19. siècle“.

Dojem tichý, okouzlující. Zastavíš se, zadíváš — lebkou šlehají myšlenky a krev proudí rychleji.

To zde chtějí umlčet? Chudáci! Ne, my nepostavili zde

žádnou výstavu světovou. My postavili výstavu „jenom“ českou. A přece má význam světový!

Kdyby se z nynějšího výstaviště vznesl holub do výše, ani půl minuty by vzduchovou dráhou nepotřeboval a usedl by už na střechu pražského domu, kde před sto lety byla „výstava průmyslová“ — první na evropské pevnině. Od té doby výstavní ruch již po světě neustál, třebaže někdy, jak už s novými věcmi bývá, jevíly se v něm delší mezery. První výstavy byly tedy „industriji“, a sice *zemské, národní*. Ale lidstvo brzo vycítilo, že nejen ten onen národ má se uvědomovat o svém pokroku průmyslovém a jeden jeho člen učit se od druhého, nýbrž že má se učit také národ od národa, a začalo si proto pak pořizovat výstavy *světové*. Ty dnes ovšem úlohu svoji ještě nedohrály. Ještě jsou končiny, kde ji teprve plniti počnou, jakož se stane tedy zanedlouho teď v Severní Americe, později as také ještě v Rusku, a rovněž se ukázalo neočekávané a netroufané faktum, že v místech jednotlivých lze světovou výstavu s prospěchem pořádati i *vícekráté* — arci, jsou-li to místa *skutečně světová*.

Výstavy světové, v nynější své skladbě, tedy ještě budou, a možno, že budou se opakovati v dlouhých časových mezích, třeba ještě po staletích. Ale přece již upadají. Příčina leží v přílišné rozpjatosti myšlenky základní, v nedostížitelné ideálnosti „světových“ výstav vůbec. Nejsou už jen „průmyslové“, přibrali jsme do nich také výtvary umělecké, přibrali i veškeré zjevy přírodní — musili bychom zkrátka skleněnou střechem překlenout celou zeměkouli, abychom měli pravou výstavu „světovou“.

Výstavní ruch nastupuje tedy opět nové dráhy. Pořádají se světové výstavy *odborné*, například umělecké. A vracíme se zároveň k výstavám *zemským* neboli *národním*. Bylo nám chvílemi přece jen poněkud úzko na tom okeánu šírém. Báli jsme se sami o sebe, že v něm utoneme. Uznáváme sice společný, kulturní všeho lidstva cíl, ale chceme na pouti k němu zachovat si i svoji individualitu. Cit ten hlásil se již na samých těch výstavách světových: hleděnoť uspořádáním co možná k tomu, aby sice stejnodružené tovary a plodiny dostaly se do

přehledného skupení, aby ale přitom zároveň vynikla také veškerá individualita každého národa.

Dnes tedy má znovu důležitost výstava zemská či národní. Ovšem ale není už pouze „industrijní“. Nalezá se na ní pokud možno *vše*, co země a národ produkují, ať už v oboru jakémkoli, jako na výstavách světových chtělo či mělo se nalezat vše, co v jakémkoliv oboru produkovala celá zeměkoule, veškeré lidstvo. A k výstavám těm nejmodernějším náleží tedy ta naše pražská. „Jubilejní“. Po stu letech!

Němci pak způsobili, že máme výstavu docela *svoji, českou, národní*. Opustili nás, nechtěli spolupůsobiti s námi. Tak se opakuje všechno na světě! Když měla být roku 1873 ve Vídni světová výstava, vydáno u nás blbé heslo: nezúčastniti se — na nezměrnou škodu českého národa! A Němci nám to teď „oplácejí“, dělají to po nás. Jako se také po našem vzoru — ovšem na nedlouho — již byli pustili do „odporu pasívního“. Snadže chtějí vůbec napodobit nás ve všem, co jsme vyváděli za posledních třicet let hodně hloupě, — nu, navyváděli jsme se všeliké koniny do foroty — najdete ji zaznamenanou v českých dějinách pod rubrikou „vzorky bez ceny“ — račte si posloužit, pánové, — neostýchejte se, jako doma...

A nadávají a spílají a utrhají nám teď po svých časopisech na cti, jako když cyklón zatočí prachem a smetím! Kdybychom žili v Persku, kde utrhačství trestá se uříznutím ucha, vypadali by dnes spolupracovníci po vídenských a berlínských redakcích jako maštalní mopslíci!

Žádná ale otázka, zvířecí zběsilost ta výstavě přece jen škodí. Přece leckterého cizince od návštěvy odstraší, a tomu, koho zcela neodstraší, alespoň pro první hodiny požitek zkalí. Inu, musíme nahražovat a opravovat tedy sami. Když Němci co vystavovatelé se vylučovali, nastupovali jsme my na jejich místa; budou-li se co navštěvovatelé vylučovat, nastoupíme my také na jejich místa. Vytrhneme si najisto výstavu *svoji*! Venkovan si prostě přidá o výstavní den, Pražan si prostě rozmnoží počet návštěv alespoň na plný tucet. Není to ani obět, je to hotový zisk —

Vždyť je výstava tak krásna!

Škoda, že terén nebyl alespoň trochu, trošičku příznivější! Hledíme-li od hlavního vchodu — a odtud se *musí* počítat na první, rozhodující dojem —, níží se před námi terén a hlavní budova, palác průmyslový, jaksi zapadá. Mít zde půdu lehce se vršící, nebo alespoň pláň, as by i nejotrlejšímu, nejledovatejšímu pozorovateli splynulo se rtů: „Velkolepé!“ —

Při každé větší výstavě zkoumá, chválí se nebo pomlouvá „plán“. Jakýpak „plán“ má ta naše? V první, přední polovině byl patrně: docílit harmonického, architektonicky dokonalého dojmu. A plán proveden znamenitě, ano úchvatně. V druhé, zadní polovině ale plán patrně utek. A poloha půdy svislé a porostlé mu byla při útěku ošemetně nápomocna. Jako jinde hleděno také u nás k několika skupinám hlavním: myšleno na průmysl, na umění, na poľní hospodářství, na strojnictví. A jako jinde také u nás objevily se pak věci, které nehodily se nikam do toho hlavního rámu, nebo v aristokratickém pocitu ani se nechtěly hodit, a už začaly vyrůstat přívěsky čili anexy, boudy a pavilóny, a roztroušeno jich po výstavišti alespoň kopa. Bez plánu, bez pravidel, někde na hromadě a někde zas poustevnický; ale nevadí to — naopak, je to malebné, zajímavé. Jako také ani dost málo nevadí tucty a tucty ochutnávání, pivnic, vináren, jídelen atd., to vše se tu vyrojilo zrovna přírodní, elementární silou: výstava by nebyla ani *česká*, kdyby neměla hospodský ráz našeho života, — „hospoda naproti faře“, „hospoda na hospodě“.

A ona je výstava *vskutku* česká! Mohla být ale ještě čestější. Kdybychom byli totiž hned od počátku věděli a počítali, že budeme samotní. Byla by pak *musila* stát se obrazem veškerého nynějšího života našeho národa, ano i obrazem celého století našich dějin.

O rozvoji nové české literatury, tak významném, dějinně tak důležitém, výstava dnes například ještě nevypravuje praničeho. O rozvoji české hudby, která žalovala a mluvila, když balvan ležel na českých ústech, rovněž praničeho. A na lidové umění vzpomenuto v okamžiku nejposlednějším! Ba i ta „požehnaná chaloupka česká“ je tam také tak osamělá, neoduševnělá — a jak by přece slušelo výstavě alespoň jednou vedle

těch chystaných zábav a slavností, kdyby se z té chaloupky rozjela veselá svatba, rozproudilo vesnické posvícení...!

Nu — hlavní budovy zůstanou zachovány příštím výstavám, zůstane jim asi celé výstaviště, lze učiniti mnohé tedy příště, co neučiněno dnes. Nezapomeňte mně pak ale na anex pro nás nejvýznamnější: postavte tam chrámek „českému pluhu“. Pěkný — třeba zlatý!

Pluh je nejvýznamnějším symbolem naším. V bájesloví našem je on obrazem blesku prorývajícího mračno. A český pluh skutečně byl tím bleskem, který proryl mračno stažené jako příkrov nad národem. Stotisíckráté už řečeno a znovu s pohnutím řečeno, že ves, že chalupa, že rolník zachoval český národ.

Pluh je dokladem životní síly naší. Jsou vědcové, politikové, národní hospodáři, kteří životní sílu národů měří podle tíže jich radlice, podle hlubokosti polní jejich rýhy. A — „V Čechách se oře odedávna dobře!“ Když roku 1873 byla Světová výstava vídeňská a v pavilónu ministerstva orby uspořádána výstava pluhů, naše ruchadlo vévodilo pluhům všem! Bylo si už podmanilo Evropu.

Udělejte mně tam, prosím-prosím, ve Stromovce také takovou výstavu pluhů!

Víte, ono by to tak lechtalo, kdyby mezi nimi na povýšeném místě, jakoby na trůně, panoval pluh český! Nemohli bychom si na „průmyslové výstavě“ pro budoucnost české práce ani přátí slibnějšího symbolu!

NÁRODNÍ LISTY 7. června 1891

Svazek Česká společnost V obsahuje Nerudovy fejetony z let 1884 až 1891, týkající se českého i evropského dění společenského a politického. Všechny tyto fejetony vyšly v Národních listech a byly vesměs označeny Nerudovým obvyklým trojúhelníkem; fejeton z 1. ledna 1886 (Hřbitůvek Národních listů) je podepsán celým jménem. Bez šifry je pouze fejeton z 23. prosince 1888 (Kdybyste vyšli z Prahy branou Strahovskou...), avšak Nerudovo autorství je v tomto případě nepochybné na základě věcných souvislostí s předchozími pracemi (například s fejetony ze svazku Menší cesty).

Zahraničních otázek se Neruda ve fejetonech z let 1884 až 1891 dotýká jen příležitostně. Soustavnou pozornost věnuje událostem vnitropolitickým; kritizuje kompromisní politiku českých poslanců na Říšské radě, zvláště pak útočí proti staročechům. Ti se nakonec v očích národa úplně zdiskreditovali; z voleb v roce 1891 vychází vítězně strana svobodomyslná. Stále více si Neruda všimá sociální otázky, ličí postavení pracujících, služek, dělnictva; o pochopení historické změny svědčí především fejeton z 3. května 1890 (Byl první máj...). Svazek je časově zarámován dvěma událostmi pozitivními: akcí divadelních vlaků a příjezdem českých Američanů v letech 1884 a 1885 a Jubilejní výstavou v roce 1891.

Základem vydání je znění časopisecké. Příprava textu se řídila stejnými zásadami jako u předchozích svazků Spisů.

Textové úpravy byly provedeny na těchto stranách:

- 71: *nekryté* voskové svíce m. *nekryté*...;
 74: časové *zakončení* Erbenovy Věštkyně m. ...*zakročení*...;
 173: Zkrátka: chyby *jsou*. m. ...*žen*. (oprava podle NL z 2. 3. 1886);
 201: a *po všem* kraji m. ... *v celém*... (podle Básni II, 398);
 217: *vyznání* lásky m. ... *vyzvání*...;
 281: Míza sleze do *syré* země, *syrá* země se svaští m. ...*siré* ...
 ...*siré*...;
 291: kolega můj *vypravoval* m. ...*vypracoval*;
 317: papeže *Jana XXIII.* m. ...*Jana XIII.*;
 329: *vždyť nemáš* pěvcůl m. ...*nemá*...;
 337: časopisy české věru se... *nechovají* tak m. ...*nechávací*...;
 367: já už mám na *tvojm* žvástu dost m. ...*dvojím*... (oprava v NL z 27. 1. 1890);
 422: jazyk *svatojanský* m. ...*svatoučlavský* (oprava podle NL z 20. 5. 1890);

- 424: „na tělo“ mu *nestřiženém* m. ...*nastřiženém* (oprava podle NL z 20. 5. 1890);
- 426: překlady *jinoslovanských* přísloví m. ...*jihoslovanských*... (oprava podle NL z 20. 5. 1890);
málo je těch plodů její, které v našem lidu jsou chutny a *živny* m. ...*živeny* (oprava podle NL z 20. 5. 1890);
- 447: „*feuilleter*“ tomu říká Francouz. m. „*feuilleton*“... (oprava podle NL ze 4. 11. 1890);
- 454: co všechno... by ve *světě* nebylo m. ...*městě*...;
- 471: čehože *jsme* roku 1889 m. ...*jsme* 1889;
- 495: *oči vzadu!* m. *vzadu oči!*

Poněvadž se mi nepodařilo zjistit některé vysvětlivky v domácích pramenech, obrátil jsem se o radu na příslušné zahraniční university, knihovny, instituce a organizace. Od většiny z nich jsem dostal podrobné, výstižné a důkladné informace, popřípadě i kopii stránek publikace, z níž byly čerpány. Děkuji všem pracovníkům z různých evropských zemí, z USA a z Austrálie, kteří mi poslali žádané informace, nejen za odborné zprávy, ale i za ochotu, s níž vyšli vstříc neznámému žadateli.

F. S.

Str.

- 7: *Byl první máj.* — R. 1879 skončili čeští poslanci vstupem do vídeňského parlamentu období trpného odporu, započaté r. 1863 odmítnutím účasti v zasedáních říšské rady (a od r. 1868 i českého sněmu), poněvadž se politika pasivní opozice projevila jako neúčinná. Třebaže mladočeši a staročeši vstoupili na říšskou radu společně, rozpory mezi nimi se prohlubovaly. Přes nezdar pasivní politiky měli staročeši, kteří byli iniciátory tohoto programu, nadále rozhodující politické postavení. Z českých a moravských poslanců ve Vídni byl vytvořen „Český klub na říšské radě“. Čeští poslanci vedeni staročeskými politiky byli v parlamentě silnou oporou pravcové vídeňské vlády, kterou často zachraňovali, např. při schvalování rozpočtu, před pádem. Formálně se sice nadále hlásili k státoprávnímu programu, ale ve skutečnosti pomáhali za drobné ústupky v národnostní oblasti reakční vládě hr. Taaffa (v l. 1879—1893), obratně využívající vnitropolitických rozporů v zájmu konzervativní šlechty a kléru. Pro tuto politiku byli doma kritizováni a ztráceli postupně důvěru svých voličů. Mladočeská strana byla průbojnější, získávala nové přívržence, hlavně na venkově, demokratickými hesly namířenými proti šlechtickým velkostatkářům, později pak požadavkem všeobecného hlasovacího práva i pružnějším postojem k otázkám sociálním. Koncese Taaffovy vlády českým požadavkům, i když šlo o ústupky nevýznamné, vyvolaly útočné nacionalistické projevy německých liberálů; „*Die Maiglöckchen...*“ — „Konvalinky. Valčík od...“; *Jde tiše jaro...* — Co život dal (oddíl Mrtvým, báseň Jarní píseň na hrobech); *kdyby byl Vrchlický tak star* — Neruda se narodil 10. července 1834, Vrchlický 17. února 1853;
- 8: „*floréalie*“ *starých Římanů* — floralia, bujně jarní slavnosti a hry na počest staroitalské bohyně květeny Flóry; *Jindřich Heine* — Heinrich H. (1797—1856), něm. romantický revoluční básník, prozaik, dramatik a kritik; *Kroftmus* — Václav K. (1787—1861), buditel a národopisec; vydal Staročeské pověsti, zpěvy, hry, obyčeje, slavnosti a nápěvy s ohledem na bájesloví československé; *balatka* — kulička, cetka;
- 9: „*Schwamm drüber!*“ — doslova „Houbu přes to!“, smažme to!, nemluvme o tom!; *J. Seidl* — Jaroslav S.; v NL inzerátem nabízel „národní stříbrné šperky se slovními a hudebními hesly“; „*Moje*

- barva červená a bílá“ — z Havlíčkovy básně *Moje píseň*; „*Bude-li každý z nás z křemene...*“ — *Písně kosmické*, č. 26, B II, 44*;
 „*Já jsem Čech...*“ — vlastenecká báseň z Deklamovánek, které vydával v l. 1837—1844 František Jaromír Rubeš (1814—1853), redaktor Palečka; „*V Čechách, tam já jsem zrozena*“ — z *Písní v národním českém duchu* Františka Jaroslava Vacka Kamenického (1806—1869); *Lev* — Josef L. (1832—1898), barytonista, člen ND, skladatel písní, Nerudův přítel; *z těch našich divadelních vlaků!* — na podnět ředitele ND F. A. Šuberta byly od listopadu 1883 vypravovány po deset let divadelní vlaky do Prahy, aby umožnily venkovskému publiku návštěvu Národního divadla. Populární akce obsáhla nejen oblast Čech, ale i Moravu, Slezsko a Slovensko; *Sen v noci svatojánské* — dramatická báseň W. Shakespeara s doprovodem Mendelssohnovy hudby, s baletem a „s mnoha efekty“ byla dávana v březnu a dubnu 1884 devětkrát;
- 10: *Hřímaly* — Vojtěch H. (1842—1908), skladatel, kapelník Proz. divadla; *monotónní „mandarínskou“* — „Hm, hm, hm! My jsme právě nyní páni mandaríni — na tom fleku zde...“, píseň z oblíbené (v sedmdesátých letech) „fantastické frašky“ Chňap-Lap-Šňůra, kterou podle Goguenarda a Fronvillea nově zpracoval a pro české divadlo upravil J. J. Kolár;
- 11: *copak já pořád nic?* — viz Spol. III, 425—428; „*Jen zvědnuť mi nedej, bože!*“ — ze sbírky *V přírodě*, XXX; *Giskra* — Karl G. (1820—1879), moravský Němec, advokát, jeden z vůdců nacionalistických německých liberálů, od r. 1861 moravský zemský a říšský poslanec, v l. 1867—1870 ministr vnitra; *roku 1866...* — za prusko-rakouské války v r. 1866 zůstal Neruda v Praze; viz *Okupační arabesky* (Spol. II, 95—122); *Rakousko... má... zapotřebí... peněz* — rozpočet na rok 1884 měl schodek 39 miliónů zlatých (NL 9. 3. 1884);
- 12: *každá nová daň pomáhá „udržet ministerstvo“* — Min. financí Dunajewski žádal sněmovnu, aby přijala k zjednáání rovnováhy rozpočtu jeho návrh na opravu daně výdělkové a na nové daně z osobního příjmu, z důchodů a daň ústavům peněžním. Přes námitky jednotlivců v Českém klubu zvítězilo stanovisko podporující vládu; *Jan Gottfried Herder* (1744—1803), něm. myslitel a spisovatel; ocenil dějinnou úlohu Slovanů, zdůraznil ideál humanity a význam lidové tvorby;
- 13: *domy obyčejné „vinohradské“* — při výstavbě Vinohrad počátkem

* Zkratkami B., Spol., Div., MC, DK, Dop., Pod., Lit., Umění, Žerty, Stud., Obrazy odkazujeme na svazky *Básně, Česká společnost, České divadlo, Menší cesty, Drobné klepy, Dopisy, Podobizny, Literatura, Výtvarné umění a hudba, Žerty, hravé i dravé, Studie, krátké a kratší, Obrazy z ciziny* ve Spisech Jana Nerudy.

osmdesátých let stavěli domy namnoze nesvědomití stavitelé a spekulantí (např. dr. Tockstein). Soudobé listy (NL, Paleček, Humor. listy) odsuzovaly zdravotní závady a stavební nebezpečnost nových domů; *aby se... vodojemy... svěřily Horšicovi* — F. Horschitz (majitel Bedřich H., stavební podnikatelství v Praze, Jindřišská 27) postavil nedbale vodojem v Kopeckého zahradě; dal si zaplatit od pražské obce 2000 zl za část kubatury, kterou však vůbec neprovedl. Rekonstrukce vodojemu stála 21 000 zl; *Nebo bych ve jmenu obce prohrál... proces* — nářádk na polemiky NL v r. 1880 s advokátem Jos. Hauerem, obecním starším, kterého NL obvinily z promeškání rekursu proti stavbě chemické továrny na Zličově, znečišťující vltavskou vodu; *Zofínský ostrov* — nyn. Slovanský; *suma, za kterou se mohl Židovský ostrov koupit* — zpráva v NL z 28. března 1884, že JUDr. Fučík a Malina nabídli pražské obci Židovský ostrov za 40 000 zl; den nato přinesly NL zprávu, že jmenovaní majitelé žádají za ostrov 60 000 zl; *ještě jednu štěrkovací mašinu* — r. 1881 koupila pražská obec za 13 000 zl drtidlo na štěrky, které však brzy přestalo fungovat, takže dlažební kámen musily zase roztloukat ručně dělnice. Drtidlo v r. 1884 leželo ladem a rezavělo; roční ztráta na úrocích byla 1000 zl; *Renn* — Anton R. (majitel Arnošt R.), knihtiskárna a závod pro nalepování návěstí v Praze, Na příkopě 16;

- 14: *ze zamýšleného osvětlování Prahy elektřinou prozatím seje* — podle výpočtů mělo být třikrát dražší než plynové; *Praha bez elektrického světla* — podle Dějin F. Palackého byla Praha založena r. 723; *kvodlibet* — směs melodií různých skladeb; *ola potrida* — šp. olla p., doslova pokrm z různých mas, vajec, koření atd.; *V Americe pamuje teď móda* — noticka v NL 5. května 1884; *Meissonier* — Jean Louis M. (1815—1891), franc. malíř a ilustrátor;
- 15: *namalujte mého papouška* — viz str. 259; srov. též Arabesky, novelu Papoušek;
- 16: *Nové padesátky rakouské...* — počaly se vydávat a vyměňovat u pokladny státních dluhů ve Vídni 23. května 1884; *téhleté dokonalosti... je... dalek zvláště český spisovatel!* — Neruda měl za fejeton 2 zl 50 kr, měsíčně 80 zl; „*Židovské svátky*“ — jarní (velkonoční) svátky, pásach;
- 17: *nový* — krejcar;
- 18: *ten Moravánek, který nám... řekl* — v druhé polovině května 1884 přijely do Prahy další tři divadelní vlaky z Moravy, patnáctý 31. 5. 1884; *účastníci divadelních vlaků* — viz vysv. k str. 9; *přihřelí... k náběžnému divadlu „národ od Fleků* —“ — lokálka v NL 25. května 1884; „Volbu kusu ponechali správě divadelní, vyhrazující sobě jen, aby nebyl dáván kus, který by trval příliš dlouho.“ (Podrobnější zpráva v NL 1. 6. 1884);
- 19: *ke Gebaurům* — Jan Gebauer, maj. staroměstské pivnice v Jilské

- ul.; *k Donátovi* — restaurace a pilsenská pivnice ve Spálené ul. 53 na Novém Městě; *od Makovského* — Eduard M. (maj. Marie Makovská), sklad a prodej pilsenského piva v lahvičích, Václavské nám. 40; *kulmbašské* — druh bílého vína (Kulmbach n. Moh.); *Ústřední matice* — Ústřední matice školská, někdejší spolek, založený 5. prosince 1880 z podnětu Spolku učitelských jednot v Čechách na obranu proti něm. Schulvereinu, starající se o zřizování a vydržování českých škol v místech s českou menšinou nebo s německou správou; *Široká ulice* — na Novém Městě, od r. 1878 Jungmannova; *Ovocná ulice* — ul. 28. Hřna; *Ferdinandova třída* — dnešní Národní třída;
- 21: *Navrhol jsem to už před lety...* — Dne 1. června 1884 se konal ve Štýrském Hradci sjezd vídeňsko-berlínského Schulvereinu, spolku pro podporu německého školství, pracujícího v duchu velkoněmeckého šovinismu. V té době měl Schulverein 831 místních odborů, z toho 388 v Čechách. Příjmy za rok 1883 činily 222 946 zl. Členové pražského odboru — většinou židé — odepřeli na sjezdu účast, poněvadž byl též pozván důvěrník Schulvereinu antisemita Schönerer. Ten sice pozvání nepřijal, zato se v hojném počtu zúčastnili sjezdu jeho přívrženci. Všichni měli v knoflíkové dírcce chrpu, oblíbenou květinu nacionalistických, šovinistických Němců, a byli ozdobeni velkoněmeckou trikolórou. NL se sjezdem zabývaly 3. června 1884; *jistý berlínský kolega* — patrně v Berliner Tageblattu, který Neruda odebíral a z něhož často čerpal materiál (srov. Dop. I, korespondence s J. Grégrem);
- 23: *je vám tam židů* — *rozko!* — Nerudova nechuť k židům byla zaměřena proti zámožným kruhům, které byly většinou politickými stoupenci německých nacionalistických liberálů; *Štelcar Želetavský* — Jan Š. Z. (1530—1596), luterský kněz a městský písař z Kutné Hory, příkrý moralista a nesnášenlivý polemik; „*štokůr s mašinou*“ — z něm. Stockuhr, sloupkové, stojací hodiny; *Z počátku let šedesátých* — nářezka na rozvoj našeho hospodářského i společenského života počátkem šedesátých let 19. stol. (tábory, založení Hlaholu 1861, svěcení praporu Sokola pražského 1862, husinecká slavnost 1868, zakládání dobrovolných hasičských jednot), viz Spol. I a II;
- 24: *Naše ulice* — Neruda v té době bydlil ve Vladislavově ul. 14; *Městanská beseda* — společenské středisko pražského měšťanstva, založené r. 1845, ve Vladislavově ul. 1477/20; *stojí v novinách* — v NL 5. června 1884;
- 26: *ážio* — příplatek nad jmenovitou hodnotu cenného papíru; *velké defraudace v novoyorských bankách* — v New Yorku zpronevěřil předseda námořní banky 100 000, pokladník Westsidebank 96 000 dolarů (NL 18. 5. a 27. 5. 1884); *Naši praotcové nikdy „nekázali židům“* — viz vysv. k str. 23; *dle Arnimových výpovědí* — Harry Karl Kurt Ed. Arnim (1824—1881), něm. diplomat, Bismarckův odpůrce; pro zadržení některých listin něm. vyslanectví v Paříži,

- kde byl vyslancem, byl na Bismarckův příkaz zatčen a pro velezradu kontumačně odsouzen;
- 27: „*Mojššův hladl zástěru...*“ — bál se pohlédnout na Hospodina; *obchodní volby* — volby do Pražské obchodní a průmyslové komory 30. června 1884; Pražská komora se dostala do českých rukou, zvoleno 32 Čechů, 16 Němců; *kde jsou osloveny po německu* — viz stesky na němčení českých paní a dívek, např. v NL 11. června 1884;
- 28: *v dojmu té děsné úmrtní zprávy* — 20. června 1884 zemřel v Mariánských Lázních Václav Beneš Třebízský (1849—1884), kaplan v Klecanech, autor historických povídek a románů; *padesát let, co přestal Marek... psát romány* — nepřesné; hist. povídky Jana Jindřicha Marka (1803—1853), básn. jménem Jana z Hvězdy, vycházely ještě ve čtyřicátých letech (Mastičkář 1845, Drobné povídky 1845); *čtyřicet let, co Tyl* — r. 1844 vyšel např. román *Poslední Čech*; *Chocholeoušek* — Prokop Ch. (1819—1864), novinář a autor povídek z českých dějin a jihoslovanských bojů za svobodu (např. *Templáři v Čechách*, 1843, *Dvě královny*, 1855);
- 29: *historické vědomí snad už dokmitává* — viz úvodní vysv. k str. 7; *básníci naši „předbřeznoví“* — obrozenští, před r. 1848;
- 31: *Kdybych psal dnes o něčem jiném...* — Padesáté narozeniny Jana Nerudy (narodil se 10. července 1834) byly oslaveny v předvečer jeho jubilea. Před 8. hod. se shromáždili zástupci českých spolků v nádvoří Měšťanské besedy a před Uměleckou besedou v Jungmannově ulici; i před básnickovým bytem ve Vladislavově ulici byl velký dav básnickových příznivců. Hudební sbor měšťanské pěchoty zahrál na počátek slavnosti Hornovu skladbu *Zvuky z otčiny*, zpěvácký spolek *Slavoj* zazpíval hymnu *Slovanů*. Deputace oslavovatelů se odebrala do básníkovy bytu, kde pronesl procitěný projev Josef Frič. Neruda vyslechl řeč velmi pohnutě a poděkoval asi těmito slovy: „Pánové! Když vám pravím, že jsem velice dojat, není to fráze. Po čtyři leta churavím, vzdaluji se všeho, a když dnes zaslechl jsem zvuky hudby při příchodu vašem, kdy zaslechl jsem zase mužský zpěv, jež tak miluji (vtom znenadání začli pěvečtí sborové před jeho obydlím sbor velmi dojemný), tu pookřál jsem a pocítil opět rozkoš. Pánové, té pocty, kterou mi přinášíte, nezasluhuji ad personam. Nebo co je to za zásluhu, dělá-li kdo to, co ho těší? Poukazujete na mou práci, na mé tvoření. Práce tvořivá má do sebe rozkoš z tvoření a již proto těší, blaží sama. Pro sebe nemohu pocty té přijímat, ale vidím v ní poctu práce pro národ vůbec a v tom vidím princip pocty té. A práci ctíť máme právo! A úcty hoden národ, jenž práci ctí. Nafíkáme si často, že nemáme přátel nebo že málo přátel máme. Nač ten náfík? Ten je zcela zbytečný. My nepotřebujeme přátel, my máme přítelkyně. Přítelkyněmi těmi jsou práce a láska k vlasti. A je to poctivá přítelkyně, práce.“

- Kdo ji ctí, toho ona neopouští. A rovněž láska k vlasti je poctivou přítelkyní. Myslím, že nemůže být národa tak bídného, aby ho láska k vlasti nepřivedla k vítězství. A tomu národu poctivě a neunavné práce, národu českému ve všem vítězství, ve všem Nazdar! Tím vám, pánové, děkuji za vše!“ (NL 9. července 1884) — Poté pronesl řeč dr. Strakatý, Nerudův spolužák z Akademického gymnasia. Zpěvácký spolek zazpíval píseň Bývalí Čechové. Zástupy provolávaly Nerudovi stále slávu a zdraví. Neruda se dal pohnout k tomu, aby přistoupil k otevřenému oknu. Poděkoval přítomným: „Děkuji vám, pánové a ctěné dámy, za účast, kterou jste mně dnes prokázali, a připomínám toliko, co jsem již svým přátelům řekl, že máme každý svou povinnost k vlasti a že ji musíme vykonati neúpornou prací, již volám Nazdar!“ — V NL z 11. července 1884 otiskl Jan Neruda toto „Poděkování“: „Bylo by předsevzetím naprosto nespílitelným, kdybych chtěl odpovídat na všechny projevy lásky a přízně, jichž jsem tyto dny doznal, a poděkovat se každému zvláště za ty tisíce pozdravy a přání, připsy a telegramy, návštěvy a dárky, jimiž jsem byl zasypán! Budu mít asi dlouho co dělat, než z neočekávaného a překonávajícího dojmu vypracuju se zase na obvyklou svou míru. Nezapomenu nikdy těch upřímných očí, do kterých jsem nahlížel, nikdy těch chvějných stisků, když jsem pravici podával, a těch srdečných slov, jež jsem slyšel a četl! Věřu šťasten, kdo českému národu sloužit smí! Vřelé díky všem! V Praze 10. července 1884.“ Jan Neruda; *Četl jsem už tolik svých životopisů* — knižně tehdy nebyl vydán zatím žádný; *Pocházím z druhého tatínkova manželství*. — r. 1830 zemřela Nerudovu otci Antonínu N. jeho první žena Helena, roz. Pelikánová; 18. října 1831 se oženil s Barborou Leitnerovou ze Slabců v Čechách;
- 32: *připravoval tak už nyníž politiku českou* — viz úvodní vysv. k str. 7; *pomohl Napoleona porazit* — Antonín Neruda se narodil v Zásnuvčích r. 1784, r. 1809 byl odveden, po 26 let sloužil jako podkanonýr a nadkanonýr v prvním pluku polního dělostřelectva hraběte Künigla; zemřel r. 1856; *musela čilá matička leckde posluhovat* — Barbora Nerudová (3. 7. 1795—9. 9. 1869), dcera Petra Leitnera, zednického mistra, sloužila v l. 1832—1835 v domě krále Karla X. v době jeho pobytu na Hradčanech, později posluhovala Joachimmu Barrandovi, franc. inženýru a přírodovědci;
- 35: *Jönköping* — město v již. Švédsku; *ex-excelenc-ministr* — Josef Jireček (1825—1888), právník, dějepisec a filolog, novinář a politik, zemský a (od r. 1879) říšský poslanec, v Hohenwartově kabinetu (1871) byl ministrem kultu a vyučování; *nadávat slavným předkům jeho „janků“* — Vaterland hr. Jindřicha Clam-Martince (1826—1887, čes. politika, vůdce tzv. historické šlechty, klerikála, od r. 1879 člena říšské rady), vid. orgán velkostatkářské šlechty, zal. r. 1860, napsala 2. dubna 1884, že Jan Hus by i podle dnešních zákonů musil

- být za své jednání poslán do káznice (NL 5. 4. 1884, Vaterland proti Husovi); viz i str. 121;
- 36: *u... Bucků* — pivovar a hostinec na Novém Městě, Poříčská tř. 22; *tonsores capillorum* — střihači vlasů, holiči; *v naší univerzitní češtině* — na německé fakultě se konaly právnické promoce německy, na české latinsky; *v Berlíně — urbe Borussiae* — v B. — městě Prusů; *homines comati...* — lidé vlasatí a dlouhokadešní, mající kučeravé vlasy; *omnes, qui praemio donati sunt* — vřichni, kdo byli vyznamenáni a kdo se jim nejvíce přiblížili; *Lazebník sevillský* — veselohra Pierra Augustina Carona de Beaumarchais (1733—1799); vznikla r. 1775; z r. 1784 pochází Figarova svatba;
- 37: *sahala říše Přemyslovců zrovna až k Baltu* — Přemysl Otakar II. (vládl 1253—1278) podnikl dvě výpravy proti Prusům; při první byl r. 1255 založen Královec; *mluví se už i o odervání Bojerheimu až po Litoměřice* — Němečtí politikové v českých zemích usilovali o uzákonění německé státní řeči a rozdělení Čech. Poslanec Plener se při projednávání rozpočtu v březnu 1884 posměšně vyjádřil o „mystické“ účtě Čechů ke Království českému. Němcům jsou Čechy jen správním územím, jehož některé okresy mohou být připojeny k jiné zemi Rakouska; *Minulou neděli jsem například napsal* — v NL 20. července 1884;
- 38: *Neue freie Presse* — vid. list nacionalistických liberálů, vych. od r. 1864; *Deutsche Zeitung* — vid. orgán německých nacionalů; *řeč doktora Durdíka* — dr. Josefa D. (1837—1902), filosofa, estetika a kritika, na sjezdu profesorů středních škol v Chrudimi 4. června 1884 o mravnosti, v níž „rozlišil mravouku osobní, národovou a obecnou lidskou“ (NL 5. 6. 1884, vyšla též u J. Otty pod názvem *O pokroku mravnosti*); *hrabě Taaffe* — hr. Eduard T. (1833 až 1895), rak. státník; od 7. března 1867 min. vnitra, po vyrovnání rakousko-uherském náměstek min. předsedy a správce policejního ministerstva (od r. 1870); od r. 1879 předseda vlády (viz i úvodní vysv. k str. 7);
- 39: *Mottl* — M. Mottla synové, „továrna na oděv mužský, veledílna na hotovení mužského oděvu“, hlavní sklad v Jungmannově ul. 33, filiální sklad v Ovocné ul. (dnešní ul. 28. října) 2; *Beneš* — Jan Beneš a syn, závod krejčovský a módní síň pro pány, Ferdinandova (Národní) tř. 40; *Chvapil* — Anton Ch., krejčovství pro pány, dvorní dodavatelství, Staré Město, Celetná ul. 31; *Rothberger* — Jakob R., závod krejčovský a sklad obleků, Na příkopě 19; *monsieur Hulek* — Ferdinand H. (1817—1889), čes. krejčí v Paříži; viz i Pod. IV, 30—31; *Moltke* — Helmuth Karl Bernard M. (1800—1891), polní maršálek, náčelník pruského generálního štábu; vypracoval a řídil vojenské operace za války prusko-francouzské v l. 1870—1871, v níž byl franc. císař Napoleon III. na hlavu poražen a zajat;
- 40: *Rudolf Pokorný* (1853—1887), básník, redaktor Palečka; *Naši politič-*

- kové... jinak nepracujou* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Stulc... Hoyer* — viz Zwölf Schneider, historischnovellistische Bilder der bemerkenswertesten Zunftgenossen od Eduarda Schmidt-Weissenfelsa (1833—1893), něm. spisovatele, tajemníka pruského sněmu, autora celé řady populárních spisků o ferneslech;
- 41: *Peabody* — George P. (1795—1869), amer. lidumil; věnoval asi 10 miliónů dolarů na různé účely; *John Hopkins* (1794—1873), amer. průmyslník a lidumil; nákladem 3½ mil. dolarů založil v Baltimoru universitu, jež nese jeho jméno; *Harvard* — John H. (1607—1638), kazatel, zakladatel nejstarší university v USA (Harvard College v Cambridge); *Smithson* — James S. (1754—1829), angl. přírodoppytec; z dědictví po něm zřídily USA ve Washingtonu v r. 1846 Smithsonův ústav (k zakládání knihoven, muzeí, zool. zahrad, věd. výzkumnictví a styků mezi národy); „*Zur gold'nen Hundertzehn*“ — „U zlaté stodesítky“; *Herlof* — Jiří Karel Reginald H., vl. jm. Hersloszsohn (1802—1849), českoněmecký spisovatel;
- 44: *u firmy „Waldek & Wagner“* — sklad technických potřeb pro závody průmyslové, nástrojů ranhojičských, hraček a míčů v Eliščině tř. 1, filiálka Na příkopě 22;
- 45: *Cimentační úřad* — Cejchovní úřad na Malé Straně, Letenská 4; *pražské posvícení* — na sv. Václava (28. září);
- 46: *Médové* — obyvatelé starověké Médie (v Přední Asii); *Diodor* — D. Sikulos z Agyria na Sicílii (žil v době Caesarově a Augustově), autor obecného dějepisu od nejstarších dob až po Caesarovy války v Galii (58—51 před n. l.); *Herodot* — Herodotos (asi 484—425), řecký historik, „otec dějepisu“; *Athenaeus* — Athenaios, Atheneas, řecký spisovatel z poč. 3. stol. n. l., nar. v egyptské Naukratidě; *Po Starhemberském jezeře* — asi Starberské jezero v již. Bavorsku poblíž Mnichova;
- 47: *Bubastis* — staroeg. město nad pelúsijským ústím Nilu; *Hathor* — staroeg. bohyně, matka slunce, bohyně nočního nebe a podsvětí; *Naším politickým úspěchům?* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Paleček* — humoristický, nepolitický týdeník obrázkový, založ. 1872, red. Rudolf Pokorný (viz vysv. k str. 40); *Klub českých poslanců* — při českém sněmu, sdružující staročeské i mladočeské poslance;
- 48: *Dnes týden... jsem... hpal* — narážka na fejeton z 31. srpna 1884 (str. 44—47); *já už kulhám na obě* — v dopise V. K. Šemberovi z 3. října 1884 Neruda píše: „Podzim začal a já se peru zase se svým reumatem... Nevím, ale možno, že začnu chodit zase do hospod, aspoň na hodinku denně.“; *pro politiku nemám... talentu* — viz Spol. III, 159; IV, 443; *u Brandejsa* — J. H. Brandeis, výběr a sklad všeho druhu hraček, první nakladatel českých společenských her, Příkopy 29; „*u města Paříže*“ — obchodní dům zbožím ozdobným, Staré Město, Celetná 15;
- 49: *u břehů Blánice* — v Husinci na Blanici, pravém přítoku Otavy;

- na „*kokle*“ — dětská hra na honěnou; *Nausikaa* — v řec. bájeslovi dcera Alkinoia, krále Fajáků, a jeho ženy Aréty; dala zbloudilému Odysseovi jídlo a šat a zavedla ho do otcova domu; *Láodamás s Haliem* — L. a Haliios, synové krále Alkinoia, mistři v míčovém tanci; *Aeneis* — epická báseň, v níž řím. básník Publius Vergilius Maro (70—19 před n. l.) zpracoval pověst o trojském hrdinovi Aeneovi, legendárním praotci římského národa; *Dionýsos* — řec. bůh rozkoše a vína; *pozor, pane profesore Hattalo!* — Martin H. (1821—1903), prof. slovanské filologie na Karlově univ., hlavní opora obránců pravosti RKZ (tedy i dr. Julia Grégra, majitele a vydavatele NL); *Alkibiades* (kolem 450—404), aténský vojevůdce a státník, oblíbený žák Sokratův; *glykonejská metra* — chorijambický verš, zvaný po básníku Glykónovi; *v naší ulici* — viz vysv. k str. 24;
- 50: *den co den zábavy, slavnosti, jubilea* — např. tábor lidu na Kaňku, velká národní slavnost na vrchu Žižkově, velká národní slavnost v Budějovicích, národní slavnost v Pferově, oslava památky Hálkovy v Dolínku, druhé velké mezinárodní závody Českého klubu velocipedistů, studentské zábavy;
- 51: *Lancelot* — L. Gobbo, sluha z Shakespearova Benátského kupce; *Milo* — Milón z Krotónu (6. stol. před n. l.), přítel filosofa Pythagora, přislovečný silák; *před dvaceti lety* — rozvoj národního života hospodářského i společenského v šedesátých letech 19. stol., viz Spol. III, úvodní vysv. k str. 7;
- 53: „*Telegraphendrucksorte...*“ — formulář na telegram č. 1 (česky);
- 54: *divadelní vlak videnských Čechů* — viz vysv. k str. 9; *karamboláž* — druh kulečnickové hry; *Ferdinandovou třídou* — viz vysv. k str. 19;
- 55: *paní Malá* — Otýlie Sklenářová-Malá (1844—1912), tragédka, členka Proz. div., později ND; *paní Bittnerová* — Marie B. (1854 až 1898), herečka v Proz. a Nár. div.; *Diviš* — Prokop D. (1696 až 1765), farář v Přiměticích u Znojma, vynálezce bleskosvodu (1754); *Upozornil jsem... na „záhadu knoflíkovou“* — v NL 14. září 1884;
- 57: „*Praha musí Žofín koupit*“ — 25. září 1884 vydražil starosta dr. Tomáš Černý pro pražskou obec Žofínský ostrov; koupí zabránila obec různým soukromým spekulacím (NL 26. 9. 1884); *městský park* — založen r. 1876 na místě někdejších novoměstských hradeb proti dnešnímu Hlavnímu nádraží; *Gotlass* — Antonín G., továrník;
- 58: *kapitula vyšehradská a slavná obec smíchovská (se) usnesly* — Podle NL ze 17. července až 22. srpna 1884 se mělo konat 25. 7. 1884 komisionální řízení o parcelaci pozemků na Císařské louce. Pražská obec počítala s tím, že by tam vznikla vilová čtvrť; *Wachsmann* — Bedřich W. (1820—1897), český malíř, kreslíř, litograf a architekt; *princezna Czartoryská* — Czartoryski, starý knížecí rod polský; někteří jeho členové žili v Paříži, např. Marcellina (nar. 1826 v Paříži), podporovatelka umění; *vévodkyně Chevreuse* — šlechtický

- rod franc., povýšený na vévody z Ch. v r. 1545; *hraběnka Boulaincourtová* — šlechtický rod franc. v departementu Vosges;
- 59: *hraběnka Potocká* — Potocki, hraběcí rod polský; např. Alfred P., polsko-rakouský státník, v l. 1870—1871 min. předseda; *Průmyslové muzeum* — instituce založená r. 1862 s cílem povznášet průmyslové výrobky po stránce technické a umělecké; *je to děsné, jak zase... němčl* — viz vysv. k str. 27;
- 64: *z děsných politických neúspěchů* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 65: *biblická služka Juditina* — služka doprovázející krásnou izraelskou vdovu Juditu do tábora asyrského krále Holoferna, který obléhal Bethulii; Judita osvobodila rodné město a celou judskou říši; *Sára* — podle biblického vyprávění manželka Abraháma; poněvadž byli bezdětní, dala svému manželovi za souložnici egyptskou služku Agar; když ta otěhotněla, vyhnala ji;
- 67: *z těch šedesáti pražských poptaváren* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1884 je uvedeno 55 „poptaváren po službách“; *poillou... k „šidům“* — viz vysv. k str. 23; *nachtlaibl* — noční ži-vůtek;
- 72: *Hádes a Tartarus* — v řec. mytologii podsvětí, místo mrtvých; *Maori* — původní polynéské obyvatelstvo Nového Zélandu;
- 73: *Kocyt* — Kokytos („řeka náfků, vzdechů“), podsvětí řeka; *Kdo to chodí po hřbitově...* — z básně Rubáš (K. J. Erben, Prostonárodní české písně a říkadla);
- 74: *starobylá socha u Vltavy* — socha Bruncvíka, dokončená r. 1884 Ludvíkem Šimkem (NL 14. 10. 1884); byla provedena podle staré sochy, postavené tu r. 1506 a poškozené r. 1648 při bojích se Švédy;
- 76: *Björnson* — Björnsterne B. (1832—1910), norský spisovatel, mj. autor historického dramatu Mellem Slagene (Mezi bitvami); *v bazaru šofinském* — 3. ledna 1885 na novoroční slavnosti ve prospěch Ústřední matice školské; *Clam-Martinić* — viz vysv. k str. 35; v r. 1883 podal návrh na zavedení druhého zemského jazyka jako povinného předmětu na středních školách; v praxi to znamenalo zavedení němčiny do českých středních škol; *doktor Rieger* — vůdce staročeské strany; k protestu Akademického čtenářského spolku a Všehrdu proti nařízení o státních zkouškách na české právnické fakultě v německém jazyce prohlásil, že je to sice porušení rovnoprávnosti, ale že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance. Rovněž školní novela, přijatá v říšské radě, která ustanovovala, že žáci neněmeckých škol mají mít příležitost, aby se naučili německy, vyvolala v české veřejnosti rozhořčení. Dr. Rieger se k ní vyjádřil v tom smyslu, že jedině rodiče mají právo rozhodovat o tom, zda jejich dítě bude navštěvovat školu českou nebo německou; *A vždy, volá-li: Slavjan!...* — ...necht se ti ozve člověk (Jan Kollár, Nápis, Horlič);
- 77: *to s tou naší politikou... „dobře neskončí“* — viz úvodní vysv. k str. 7;

bez ohledu na městskou naši zdravotní komis — r. 1883 byl přijat v městské zdravotní radě pražské návrh, aby byla v Praze zřízena zkušební stanice ke zkoumání potravin; v obecním rozpočtu bylo sice na ni pamatováno částkou 1000 zl, ale uskutečnění návrhu se stále odkládalo (NL 23. 12. 1884); *nato byl Jindřich u Quentinu poražen* — ve válce o Nizozemí mezi franc. králem Jindřichem II. a špan. králem Karlem V. byla 9. srpna 1557 svedena před pevností v Saint Quentin bitva, jež skončila vítězstvím vojska španělsko-nizozemského;

- 78: *jest vody více*... — verše z mravoučné skladby Svár vody s vínem, složené patrně nějakým vagantem v 2. pol. 14. stol. a neprávem připisované Smilu Flaškovi z Pardubic (asi 1349—1403), nejvyššímu zemskému písaři, členu panské jednoty, básniku alegorie *Nová rada*;
- 79: *Sattler* — Hubert S. (1844—1928), něm. lékař, prof. očního lékařství na něm. universitě v Praze, od r. 1891 v Lipsku; *naše říšsko-radní politika* — viz úvodní vysv. k str. 7; *zpráva, že roku 1885 bude korunovace* — V listopadu a v prosinci 1884 rozšířily úřední listy (např. maďarský *Nemzet* z 28. listopadu 1884) zprávy o zamýšlené korunovaci cis. Františka Josefa I. na českého krále. Viz úvodník NL z 2. 12. 1884 *Pověsti o korunovaci české*;
- 80: *Wismar* — příst. město Meklenbursko - Zvěřínska; *Ve Vidni zabili Ševce* — po taneční zábavě kvůli děvčeti (NL 2. a 3. ledna 1885); *v Praze... 3 mizerní opilci* — lokálka NL 2. ledna 1885; *náš pan policejní fidelel* — rytíř František Stejskal; *nerozumím Národním listům* — úvodník NL z 1. ledna 1885 „Rozhled na rozhraní roku“ hodnotí špatné výsledky staročeské politiky a charakterizuje ji jako politiku slabosti, nedůvěry ve vlastní síly národa; *do makovice Prašné brány* — Prašná brána na Starém Městě byla značně poškozena pruskou stělbou r. 1757 a v dalších letech úplně zchátrala. Byla zachráněna restaurací, kterou provedl v letech 1876—1886 arch. Josef Mocker;
- 81: *už nás vedou naši vůdci pětadvacet let* — viz úvodní vysv. k str. 7; *pětmácítma* — pětadvacet; Δ , - β , -a, m/p — šifry fejetonistů Národních listů: Jana Nerudy, Josefa Kuffnera (1855—1928), Viléma Ryby (1849—1907); šifru m/p se nepodařilo zjistit; *vepřová sji-manka* — libová pečeně;
- 82: *Nebo si... všimli letitosti některých těch vůdců* — dr. F. L. Rieger se narodil r. 1818, hr. Clam-Martinič r. 1826; *V naší ulici* — viz vysv. k str. 24; *dvě chlapecké školy* — česká obecná škola u nejsv. Trojice, Vladislavova ul. 3, a německá škola ve Vladislavově ul. 5; *cenu na... otázku „dramaturgickou“* — Div. II, 620, Shylock klaun či Jidáš Makabejský?;
- 83: *voltižérský* — podle franc. lehké, pohyblivé přechoty (do poloviny 19. stol.); *kalpak* — vysoká čepice s kožčinovým okrajem; *doro-*

- banský* — podle dorobanců, pův. názvu rumunských četníků, pak rum. pěchoty; *o Silvestra jistý německý fejetonista* — patrně z Berliner Tageblattu, viz vysv. k str. 21;
- 85: *rokokotati* — rachotit; *panádl* — žemlová nebo chlebová polévka; *Chceme-li mít český kostel* — sbírky na chrám sv. Víta; *o kriminál se nemusíme starat* — pankrácká trestnice; byla vystavěna pražskou obcí v l. 1885—1889;
- 86: *v městě Vratislavi, tenkrát ještě náležejícím „nám Čechům“* — Vratislav patřila české koruně od r. 1335 do míru vratislavského (1742), kdy připadla s částí Slezska Prusku; *do bazaru ve prospěch Zdenky Havlíčkovy* — národní loterie ve prospěch osiřelé dcery K. Havlíčka Borovského 17. května 1862;
- 87: *stran teplického almanahu Na pomezí* — Almanach české besedy v Teplicích ve prospěch Českého domu. Pořadatel Jan Klecanda, ilustrovali Bíza a Levý. V Praze 1885, necelých 200 stran. Referát Bohuslava Čermáka v NL 8. ledna 1885, doplněk v NL 14. 1. 1885;
- 88: *Český klub v Praze* — ve Vladislavově ul.; viz vysv. k str. 47; *na národa roli dědičné* — verš z Kollárovy znělky (Slávy dcera, Zpěv II, b. 241);
- 89: *Majdaléna Dobromila Rettigová* — Magdaléna D. R. (31. 1. 1785 až 1845), čes. spisovatelka, buditelka, autorka Domácí kuchafky; *Česká kronika Hájkova* — Václava Hájka z Libočan († 1553), katol. kněze a kronikáře, z r. 1541; třebaže byla historicky naprosto nespolehlivá a protireformačně zaměřená, těšila se oblibě čtenářů a silně působila na české beletristy; „*dle Adama Riese*“ — A. R. (1492—1559), něm. počtář; jeho učebnice elementárních počtů byly přes sto let velmi oblíbeny a rozšířeny; *Schází nám síce na universitě... leckterá fakulta* — česká universita měla v té době fakultu filosofickou, právnickou a lékařskou; teologická fakulta byla zřízena až r. 1892;
- 90: *Mefisto... k doktoru profesoru Faustovi* — v I. díle Goethova Fausta;
- 91: *Jenom člověk umí vařit...* — Nerudův žert;
- 92: *Quintus Hortensius* — Q. H. Hortalus (114—50 před n. l.), řečník a básník, r. 69 konzul; *Maecen* — Gaius Cilnius Maecenas (asi 74—64, zemřel r. 8 před n. l.), řím. šlechtic, rádce císaře Augusta, příznivec básníků; *papež Lev* — Lev X. (Giovanni de' Medici, papež v l. 1513—1521); viz Labužnické listy, Studie II; Nerudův pramen: Antonius Anthus, Vorlesungen über die Esthetik, 1852; *Čtěte Tomka!* — Václav Vladivoj Tomek (1818—1905), prof. rakouských dějin na pražské universitě; v l. 1855—1901 vydal dvanáctisvazkový Dějepis města Prahy, k němuž připojil Popis úředníků a důstojníků světských i duchovních a Rejstřík; *úkol v historii... před čtyřmi sty lety* — v době husitské; *verše... Lomnického* — Krátké naučení mladému hospodáři (Dceři, str. 125, 5. vyd. v Praze 1862) Šimona L. z Budče (1552—1623), katolického básníka a pro-

- zaika, jenž za protihabsburského povstání přešel na stranu vzbouřených stavů; *slanec* — slaneček;
- 93: *Ludvík XIII.* (1601—1643), franc. král od r. 1610; *Ludvík XV.* (1710—1774), franc. král v l. 1715—1774;
- 94: *hrabě Heinrich Clam-Martinitz* — Jindřich Clam-Martinitz (viz vysv. k str. 35); 5. února 1885 se nedostavil do sezení poslanecké sněmovny; předsedovi hr. Hohenwartovi sdělil, že „jeho zdraví nyní je tak otřeseno, že nelze mu déle účastniti se porad rozpočtového výboru a převzítí zpravodajství o rozpočtu ve sněmovně“; novým generálním zpravodajem byl zvolen český poslanec dr. Mattuš (NL 10. 2. 1884); *Heinrich, mir graut...* — Jindro! Mám z tebe hrůzu! (Faust, překl. Ot. Fischera); *pod vůdcovstvím těch pánů* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Karel Sladkovský* († 4. března 1880), viz Spol. IV, 240—246;
- 95: *kde jsme... od „historických práv“ země české!* — viz úvodní vysv. k str. 7; *řekl ondy pan dr. Rieger* — 16. 1. 1885 v Městanské besedě na slavnosti pořádané Akademickým čtenářským spolkem na počest pětadvacetiletého učitelského působení prof. Kvičaly (Pokrok 18. 1. 1885);
- 96: *Fabricius* — Gaius F. Luscinus, říms. konzul v r. 282 před n. l., pověstný svou poctivostí; *Perikles* (493—429), aténský státník; *Petr Arbuez* — Pedro Arbuez (1441—1485), předseda inkvizičního soudu v Zaragoze ve Španělsku, zavražděný za protiinkvizičních bojů; *Petr Ukruťný* — ruský car Petr III. (1728—1762); *Rafael* — Raffael Santi n. Sanzio (1483—1520), it. malíř a architekt; *Pavel Veronese* — Paolo V., vl. Paolo Caliari n. Cagliari (1528—1588), it. malíř, klasik dekorativismu; *Delacroix* — Eugène D. (1798 až 1863), franc. malíř a litograf, vůdčí zjev franc. romantismu; *festilati nyníž naši říšské rady* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 97: *Český klub* — viz vysv. k str. 47; *do „kuchyňské školy“* — viz str. 89—93; *talentu pro politiku ve mně vůbec není* — viz vysv. k str. 48; *z... polemiky s Vídeňským deníkem* — viz zvláště Vynucenou odpověď Vídeňskému deníku (Slovan, 14. 8. 1850), Spor náš s Vídeňským deníkem (Slovan, 24. 8. 1850); Havlíček tu dokazoval, že Vídeňský deník je „vládním časopisem a neprávě a lstně se vydává za časopis neodvislý“; *Vídeňský deník* — založen hr. Lvem Thunem proti Havlíčkovi, vych. v l. 1850—1851; hlav. redaktory byli dr. Jaroslav Antonín Beck, Josef Jireček a Jan Kř. Votka (Vodka);
- 98: *sbírají pro Bismarcka národní dar* — K 70. narozeninám kancléře Bismarcka byla vydána výzva ke všem Němcům, „kam až sahá německý jazyk“, ke sbírce na čestný národní dar. Provolání bylo zasláno i do Rakouska; nejen Němci ve Štýrsku, ale např. i liberečtí oznámili, že se sbírky na dar B. zúčastní (úvodník NL z 8. 2. 1885, Národní dar pro Bismarcka); *Jireček* — viz vysv. k str. 35; *maxl* — Nerudova oblíbená karetní hra;

- 99: *dr. Strakatý* — JUDr. Jan S. (1835—1891), Nerudův spolužák na Akad. gymnasiu, od r. 1871 notář v Praze, poslanec, jeden ze zakladatelů národní strany svobodomyslné, v l. 1874—1889 starosta Umělecké besedy;
- 100: *odkážu je Umělecké besedě* — Neruda odkázal všechn svůj majetek své služce Anně Haralíkové. Jmění činilo 2027 zl, dluhy 975 zl. V závěti N. svolil, aby se vydávání jeho spisů ujal nakladatel Topič (*Umělecká beseda* — sdružení českých umělců s odborem hudebním, literárním a výtvarným, zal. r. 1863);
- 102: *vinny... politickým nez darem* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Ženský výrobní spolek* — byl založen r. 1871 K. Světlou a měl pomáhat nemajetným dívkám ke vzdělání a k obživě (zpočátku měl dvě školy, obchodní a průmyslovou); ve schůzi městské rady 29. ledna 1885 bylo dosaženo toho, že do rozpočtu byla podpora 2000 zl. Žen. výr. spolku dodatečně vložena; *Školská matice* — viz vysv. k str. 19;
- 103: *Brandejs* — viz vysv. k str. 48;
- 104: *Nastala volební doba...* — Všeobecné volby do říšské rady se konaly v prvních dnech června 1885. Čeští konzervativní velkostatkáři vydali své volební provolání 28. dubna, česká národní strana provolání „sboru důvěrníků českých“ s kandidátní listinou, podepsané politiky staročeskými i mladočeskými, 22. května, moravská národní strana 1. května 1885. Provolání zdůrazňovalo, že minulých šest let bylo naplněno těžkými zápasy se silnými odpůrci. Kromě obhajoby starého programu loajality a smířlivosti nepřineslo nic nového; *Heinrich Klam* — hr. Jindřich Clam-Martinič, viz vysv. k str. 35; *Počkaj jen, baldo... jak Uhland říká* — Nerudův omyl; narážka na verše „Warte nur, balde ruhest du auch!“ („Počkaj, jen chvíli, též budeš spát!“) z básně J. W. Goetha *Wanderers Nachtlied* (Poutníkova noční píseň, překl. Ot. Fischera); *Uhland* — Ludwig U. (1787 až 1862), něm. lyr. básník a dramatik;
- 105: *aby se nemusil dát... židovi* — viz vysv. k str. 23; *Rubeľ vypravuje...* o „malém oufadníkovi“ — název povídky se nepodařilo zjistit; *emolumenta* — požitky, příjmy; *Němci... z ufili tuto zimu* — Návrh hr. Clam-Martiniče, aby vyučování druhému zemskému jazyku na středních školách bylo závazné, se setkal při projednávání s odporem něm. poslanců, kteří žádali rozdělení Čech na dvě správní části. České menšiny byly krutě pronásledovány (např. surovosti na účastnících při otevření české školy v Liberci 13.—15. září 1884, útoky na české obyvatelstvo v Trutnově, jež byly organizovány tamější městskou radou);
- 106: *ono se na říšské radě... někdy tančí* — viz vysv. k str. 7; *Ani ta červená kravatle nezobecněla...* — viz Nerudův fejeton ze 4. dubna 1885 (NL 5. 4. 1885);
- 107: *Thibaut* — Anton Friedrich Justus T. (1772—1840), něm. právník franc. původu, romanista, prof. řím. práva v Kielu a (od 1802)

v Jeně; v *onehdejšíhú článku* — ve fejetonu z 2. května 1885 (NL 3. 5. 1885); *Atossa* — žena perského krále Dareia I. (vládl v l. 522 až 486); *Kýros* — zakladatel a král říše perské; padl r. 529 před n. l. v boji proti Skytům; *Xerxes* — X. I., nejstarší syn Dareia I., vůdce třetí výpravy perské proti Řekům; panoval v l. 486—465; *Diodor* — viz vysv. k str. 46; *Semiramis* — manželka a nástupkyně asyrského krále Nina; *Stabrobates* — Stabarobates, asi Sthávarapati, ind. král, který prý odrazil útok královny Semiramidy; *paní z Longuevillu* — Anne Geneviève de Bourbon-Condé (1619—1676), přítelkyně jansenistů, milenka vévody Fr. de Rochefoucauld; *Ludvík XIII.* — viz vysv. k str. 93; *Brewer* — Podle sdělení Brighton Public Libraries žil v l. 1827—1832 v Brightonu obchodník s knihami S. K. Brewer. V knize Franka Staffa *The Penny Post* 1918 (vydané tiskem r. 1964) se uvádí Brewer, papírník v Brightonu, jako první, kdo zhotovoval v dvacátých letech 19. stol. v Anglii obálky, pravděpodobně kvůli návštěvníkům lázní z kontinentu; *pracuju na své nesmrtelnosti* — Neruda vstoupil do literatury básní Oběšenec r. 1854, v l. 1856—1857 byl lokálkáfem, literárním a divadelním referentem v Tagesbote aus Böhmen; r. 1857 vyšla první jeho kniha *Hřbitovní kvítí*;

- 108: *svatojanské své hosty* — svatojanské slavnosti, pořádané 16. května (na den sv. Jana Nep.), byly spojeny s památkou položení základního kamene k Nár. div. (16. 5. 1868); *Peřina* — Václav Michal P. z Čechorodu (1782—1859), spisovatel, kanovník a kazatel v Praze, red. Dědictví svatojanského, autor *Života sv. Jana Nepomuckého*; *Tomek pochybuje* — V. V. Tomek (viz vysv. k str. 92) dokázal v III. díle svého Dějepisú města Prahy, že svatý Jan Nepomucký je postava legendární, přitvořená k historickému Janu z Pomuku (asi 1345—1393), doktoru práv, gener. vikáři arcib. Jana z Jenštejna. Příčinou jeho násilné smrti nebylo to, že odepřel vyzradit zpovědní tajemství, nýbrž spory mezi králem a arcibiskupem. Papež Benedikt XIII. prohlásil r. 1729 gen. vikáře Jana z Pomuku za svatého s chybným letopočtem smrti (1383 místo 1393);
- 109: „*je náramně mnoho věcí...*“ — Shakespeare, *Romeo a Julie*; *Má na Hradčanech... stříbrnou truhlu* — kapli se stříbrným náhrobkem; *Kamenný most* — Karlův; *pozitívek* — malé pevně umístěné varhany; *u Donáta* — viz vysv. k str. 19;
- 110: „*divadelní vlaky*“ — viz vysv. k str. 9; *čtíři bratři ze Slezska* — divadelní vlak s 280 návštěvníky ND z okolí Mor. Ostravy a Olomouce přibyl do Prahy 25. května 1885 a byl okázale uvítán (NL 26. 5. 1885); *bratři až z Ameriky* — Účastníci divadelní lodi *Westfalia* (vyplula 1. června z New Yorku, přistála 13. června v Hamburku) dorazili 17. června do Prahy. K uvítání byl utvořen zvláštní výbor se zástupci všech významných spolků;
- 111: *excelenc-hrabě Heinrich* — hr. Jindřich Clam-Martinic, viz vysv.

- k str. 35; *co by tomu, nahofe' řekli* — viz úvodní vysv. k str. 7; *třicet šest jazyků* — třicet šest českých poslanců na říšské radě;
- 112: *už honem jen volte* — viz úvodní vysv. k str. 104; *excelenc-hrabě... Heinrich* — hr. Jindřich Clam-Martinič, viz vysv. k str. 35;
- 113: *zemské desky* — zápisy zemského písaře o průběhu soudního řízení před zemským soudem (v Čechách od polovice 13. stol.); v zemských deskách trhových byly zapisovány převody svobodných statků (feudálů); *Píseň o zvonu* — báseň Friedricha Schillera, v níž mistr zvonář rozjímá při liti zvonu o životním běhu jednotlivce i celé společnosti; *Doktor Jäger* — dr. Gustav J. (1832—1916), něm. lékař a zoolog, prof. na polytechnice ve Stuttgartě, darwinista, popularizátor hygienického odívání;
- 114: *Bach straší na všech stranách* — v NL byla 8. května 1885 otištěna zpráva (Znamení doby), že do říšské rady kandiduje býv. policejní ministr dr. Alexandr Bach; *české vůdcovské sovy* — mínění asi F. L. Riegera hr. Jindřich Clam-Martinič; *Viktor Hugo* — zemřel 22. května 1885 v Paříži ve věku 83 let; jeho *Legendy věků* vyšly r. 1859; byly napsány na ostrově Guerneséy, kde H. žil od r. 1855 ve vyhnanství. (Odešel do něho po převratu, jímž se Napoleon III. dostal k moci, a vrátil se z něho po císařově pádu r. 1870. Proti N. napsal polit. spis *Napoléon le Petit* — Napoleon Malý, 1852.);
- 115: *Divadelní hry Hugovy* — Cromwell, Hernani, Ruy Blas, Král se baví;
- 116: „*Čechové!*“ — volební provolání Sboru důvěrníků poslanců českých, podepsané dr. Riegrem (viz vysv. k str. 76) jako předsedou a Antonínem Otakarem Zeithammerem (1832—1919), prof. Akademického gymnasia, českým konzervativním politikem, jako prvním náměstkem (v NL prohlášení uveřejněno nebylo); „*Od zástupců lidu lze žádati...*“ — citováno z provolání Sboru českých důvěrníků, viz vysv. k str. 104; *za dlouhých těch šest let* — viz vysv. k str. 104;
- 117: *třeba dvacetiletou pasivní opozici* — narážka na trpný odpor českých poslanců v l. 1863—1879, viz úvodní vysv. k str. 7;
- 120: *Před několika nedělemi zavděčil jsem se...* — viz fejton z 21. března 1885 (NL 22. 3. 1885); *jsem s výsledkem nynějších voleb... nespokojen* — konaly se v Čechách 1. června 1885 ve venkovských obcích, 3. června ve skupině měst a 5. června v obchodních komorách a přinesly jednak vítězství českých kandidátů ve smíšených obvodech, jednak dílčí úspěch mladočechům; *poslanci čeští nezastluhují... nic jiného než „trojku“* — v prohlášení se praví: „Mnohá naděje naše nevyplnila se, a nejedna věc, jež byla podnětem vstoupení našeho a již žádati národ náš byl oprávněn, čeká posud svého vyplnění.“;
- 121: *mezi těmi „roztřepenými“ šesti hlasy* — při volbách v Praze 3. června 1885 byl zvolen Bedřich Hájek, rada vrch. zemského soudu, 1523 hlasy; kandidát ústavověrných Němců dr. Schmeykal obdržel 350 hlasů, dr. Rieger a Liebacher po jednom a šest hlasů bylo roz-

třístěno; *Já umím ve Vídni obědvat* — Neruda byl ve Vídni naposledy r. 1879 (MC, Z Vídne, 281—351; Spol. IV, 188—212); *u Zeleného stromu* — restaurace nejdříve v Dominikanerbaſtei 17 v 1. vídeňském okrese, později se přestěhovala na Wallnerſtraße; *na Hrnčířských schodech* — restaurace v ulici Hafnerſteig (blízko Fleiſchmarkt) v 1. vídeňském okrese; *půlnoční bály* — plesy začínající o půlnoci; *u Svatého Petra* — kostel sv. Petra leží v blízkosti ulice Graben ve ſtředu Vídne; *divadelní americká loď* — viz vysv. k str. 110; *Vaterland pana hraběte Clam-Martinice* — viz vysv. k str. 35; *divadelní vlaky* — viz vysv. k str. 9;

- 122: *Úſtřední matice ſkolská* — viz vysv. k str. 19; „*národní navſtívenky*“ — v NL z 26. srpna 1885 bylo otiſtěno Nerudovo zasláno: „Ve včerejším odpo. čísle našich Národních liſtů nalézám zprávu, že o veřejné slavnosti ve prospěch Úſtřední matice, kteráž odbývati se má v Praze měsíce přištiho, měl by se na místě slavnostním umiſtiti též ſtan ‚Nerudův‘ s národními navſtívenkami a obálkami. Tento nápis na dotýčném ſtanu byl by přamálo odůvodněn! Uči-nil-li jsem ve fejetonu návrh na takové ‚navſtívenky národní‘, ſtalo se tak na základě dopisu mně z obecnſtva zaslánoho, anonymního. Považuju doſud myšlénku tu za pěknou i praktickou, ale: myšlénka ta není moje. — V Praze 26. srpna. Jan Neruda.“;
- 125: *při vjezdu českých Američanů* — 16. června 1885 byly celé ſtránky novin věnovány Američanům;
- 128: *odevření... divadla v Brně* — po zákazu předſtavení v Beſedním domě v r. 1882 zakoupilo divadelní družſtvo pro ſtálé české divadlo v Brně za 60 000 zl tzv. dům Marovského ve Veveří ul. Divadlo bylo otevřeno 6. proſince 1884 ſlavnostním předſtavením Kolárovy Magelony. S krátkou přeſtávkou tu účinkovala ſpolečnſtvo Pavla Švandy ze Semčic. Po jeho ſmrti (5. 1. 1891) převezlo družſtvo divadlo do vlastní reže. Brněnské div. družſtvo doſtalo od výboru pražského div. ſboru 10 000 zl, v r. 1884 pak 8200 zl jako výtěžek bazaru na Žofině, pořádaného Akad. čtenářským ſpolkem. Také divadelní vlak byl z Prahy do Brna vypraven, ale první léta ſkončila pro ſlabou návſtěvu paſivem;
- 129: *už je po té slavnosti americké* — míněna návſtěva Nár. divadla americkými Čechy, viz str. 125—128; *zábavám... na prospěch naší Matice ſkolské* — např. „třetí národní ſlavnost“ na Smíchově, „národní ſlavnost“ v Karlíně, „elitní věneček s promenádním koncertem“ českých abiturientů pražských (NL 27. a 28. 6. 1885);
- 130: *v Opavě... ſi ſtaví budovu* — české gymnaſium v Opavě, zpočátku matiční, bylo založeno r. 1883; *Opavský týdeník* — pokračovatel Opavského beſedníku, vycházel v l. 1870—1913; *Muzeum Matice opavské* — založeno r. 1885 vlateneckým ſpolkem českým v Opavě, který vznikl r. 1877; Neruda mu věnoval ſbíрку mincí; „*vzdělaný člověk muſí umět německy*“ — viz vysv. k str. 76; *na Žo-*

- fině... slavnost ve prospěch Schulvereinu* — konala se 24. června 1885; čeští obyvatelé Prahy zvláště nelibě nesli demonstrativní vztyčení prušáckých a velkoněmeckých praporů; viz též vysv. k str. 21;
- 131: *v dnešních Humórech* — Humoristické listy, roč. XXVII, str. 208; *Josef Jireček* — viz vysv. k str. 35; *Taafe* — viz vysv. k str. 38; *Langbein* — August Friedrich Ernst L. (1757—1855), něm. spisovatel, humor. romanopisec a veršovec;
- 133: *Napsal jsem články „o vdovcích po živých“* — v NL 2. srpna 1885, DK V, 187—191; *proto jsem zmizel na čtyry neděle* — N. ve skutečnosti zůstal v Praze; v dopise z 12. července 1885 Emílii Heydukové píše: „Nejsem hybný, nejde mi to zasednout k stolku, kdy mne to k němu vábí“; *Herodes v té známé staročeské hře* — „vraždění neviňátek“ — mláďátek, polit. narážka na staročeské útoky proti mladočechům;
- 134: *„Neděle má být dělníkovi vrácena“* — na základě zákona z 8. března 1885 vydal starosta měst pražských dr. T. Černý vyhlášku, podle níž od 3. června 1885 „nemají se v neděli práce živnostenské konati“ (NL 28. 8. 1885); *jsmeť také dělníci* — srov. též dopis Dělnického spolku Budislav v Roudnici, Dop. III, 531, str. 299;
- 135: *Rosegger* — Peter R. (1843—1918), rak. básník rolnického původu, lidový povídkář a romanopisec;
- 136: *na velkoduchem zakladateli přístihu našeho Muzea průmyslového* — sládek Ant. Fingerhut (Náprstek) koupil r. 1836 dům U Halánků na Betlémském nám. (č. 269/1) na Starém Městě; jeho syn Vojta jej odkázal muzeu, původně určenému pro vzdělání řemeslníků a malých živnostníků, které založil r. 1862 a pro něž dal r. 1886 postavit v zadní části domu nový trakt; *sbírky Rudolfiny* — Rudolfinum, dnešní Dům umělců, bylo postaveno v l. 1876—1884 pro obrazárnu Soukromé společnosti vlasteneckých přátel umění, Uměleckoprůmyslové muzeum a konzervatoř hudby; *sbírky Českého muzea* — byly v l. 1847—1890 v býv. paláci Voračických, později Jana Nostice (na místě Investiční banky) na Příkladově 858/20; muzejní budova na Václavském náměstí byla postavena v l. 1885—1890 podle plánů Josefa Schulze na místě býv. Koňské brány a hradebních pozemků, které darovala r. 1876 pražská obec;
- 138: *Drobné hapky krejcarové mihají se...* — Týká se sbírek, darů, zábav a slavností, pořádaných u příležitosti svatováclavského posvícení ve prospěch Ústřední matice školské (viz vysv. k str. 19). Velké slavnosti byly 27. a 28. září 1885 hlavně na Střeleckém ostrově, kde byl postaven i stánek Nerudův s národními návštěvkami (viz vysv. k str. 122);
- 139: *povídka Cesarovu* — Giovanni Alfredo Cesareo, nar. 1861, it. spisovatel, prof. univ. v Palermu; *paralela... z města Brém* — MC, 121;

- 140: „*Že peníze světem vládnou,...*“ — zlidovělá píseň J. J. Marka (viz vysv. k str. 28); *Sychra* — Matěj Josef S. (1776—1830), katol. farář, kazatel a spisovatel poučných i zábavných spisů pro mládež;
- 141: „*černá slepice z pohádky české*“ — Tři dary: ubrousek, slepice a pytel z Českých pohádek K. J. Erbena; „*plivník*“ — skřítek, šotek, zprav. v podobě (černého) kuřete;
- 142: *Nebyl jsem na Střeleckém ostrově, na posvícení...* — Ve dnech 27. a 28. září 1885 uspořádal na Střeleckém ostrově zvláštní výbor vlasteneckých dam ve prospěch Ústřední matice školské svato-václavské posvícení. Nerudových národních návštěvenek se prodalo 1000 kusů po 3 kr. Také ve všech českých hostincích a kavárnách byly uspořádány sbírky, prodej posvícenských koláčů atd., zejména dobře se vydařila zábava v Měšťanské besedě; *frazeologii starého Sychry* — viz vysv. k str. 140;
- 143: *huška* — hučka; *na dámské hlavě leda nějaké kolibri* — viz Spol. III, 424; *stála před Rumlem* — pravděp. Ludwig Rummel, obchod s hedvábím, Staré Město, Havířská ul. 6, nebo W. Rummel, klenotnictví a zlatnictví, Jungmannova ul. 42;
- 144: *jako se táhl lid israelský za sloupem* — při cestě Židů z Egypta (Starý zákon, II. kniha Mojžíšova, kap. 14);
- 145: *dámy vybraly... dost* — V darech a příspěvcích ÚMŠ se pokračovalo i po posvícení. Do 3. října 1885 bylo odvedeno 99 277 zl a v cenných papírech 550 franků (NL 4. 10. 1885); *64 mužských poslanců* — po volbách do říšské rady 1., 3. a 5. června 1885 měl z jejich 352 poslanců Český klub 66 (NL 14. 6. 1885); *Taaffe* — viz vysv. k str. 38; jako min. předseda v l. 1869—1870 usiloval o dohodu mezi Čechy a Němci v českých zemích; *naši poslanci na říšské radě* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Češkám to jejich němčení vytýkají* — viz vysv. k str. 27;
- 146: *Jeníčku, bloudíš...* — Upřímné vyznání (K. J. Erben, České písně a říkadla, 452);
- 147: „ *zcela neobyčejně intresantní soumraky*“ — srov. např. NL 1885, Hrozná bouře (19. 4.), Soudný den (13. 9.);
- 148: *Karel Línk* (1832—1911), taneční mistr, řed. Král. čes. zemské taneční školy, Staré Město, Krocínova 1; v r. 1862 sestavil z podnětu Jana Nerudy českou besedu; *Čejka* — Gustav Č., majitel ústavu pro vyučování tanci, Staré Město, Mikulášská 9; *Pírník* — Tomáš P., Staré Město, Uhelný trh 11; *Kaska* — Konstantin K., Nové Město, Vladislavova 20; *Horák* — Jan H., Staré Město, Bartolomějská 11; *Rech* — František R., Smíchov, Kinského 24; „*inskribovat*“ — zapsat do seznamu; *Krocínova ulice* — poblíž Nár. divadla (ústí do Divadelní ul.); *Beseda měšťanská* — Měšťanská beseda pražská, viz. vysv. k str. 24; byla nejprve ve Voršilské ul., později na Přikopě, v l. 1870—1950 ve vlastním domě ve Vladislavově ul. 1477/20; *mikulášský klášter* — kostel sv. Mikuláše na Starém Městě, Miku-

- láská ul., dříve klášter benediktýnů; „*O — ich bitte!*“ — „*Ó — prosím!*“; „*tour-des-mains*“ — obrat rukou;
- 149: „*Národní vláda*“ — 22. ledna 1863 se prohlásil tajný ústřední varšavský komitét za národní vládu a vyzval polský lid do zbraně; „*Národní vůle*“ — ruská revoluční organizace Narodnaja volja; „*Consiglio degli Dieci*“ — „Rada deseti“, diktátorsky rozhodující nad životem a jměním občanů v Benátkách; *Die heilige Vehme* — féma, samosprávný soud v jihozáp. Německu; nedostavil-li se obesaný k soudu, byl odsouzen v tajném řízení v nepřítomnosti, a to k trestu smrti oběšením; *na národu roli dědičné* — viz vysv. k str. 88;
- 150: *Mikuláš z Husince* — M. z Husi a Pístného (zemřel 1420), přední husitský politik a vojevůdce; *Prokúpek* — Prokop Malý, zvaný Prokúpek, husitský bojovník, kněz a hejtman strany sirotků; padl r. 1434 v bitvě u Lipan; *Jiskra Brandejs* — Jan Jiskra z Brandýsa (zemřel po r. 1468), vojevůdce a politik, v Uhrách vůdce zbytků husitských vojsk, najatých na obžanu husitských zájmů a proti Turkům; *Cavour* — Camillo Benso hr. C. (1810—1861), it. státník; ve spojení s franc. císařem Napoleonem III. dosáhl r. 1861 vytvoření jednotné Itálie v čele se savojskou dynastií; *Deák* — Ferenc D. (1803—1876), maď. vůdce liberální opoziční strany; měl velký podíl na dosažení rakousko-uherského vyrovnání v r. 1867; *převezme... uspořádání „národního funusu“ sám* — míněn vůdce staročeské strany dr. F. L. Rieger, viz vysv. k str. 76;
- 151: *Vím, že spanilě štenáře moje nezajímá teď nic...* — Mírem v San Stefanu r. 1878 svolili Turci k zřízení poplatného Knížectví bulharského; jeho zamýšlené území však berlínský kongres značně zmenšil. Zároveň byla vytvořena samostatná provincie Rumelie; Makedonie byla ponechána Turecku. Knížetem Bulharska byl r. 1879 zvolen Alexander Battenberský, synovec ruského cara Alexandra II. Nedovedl však zmírnit boje konzervativců a liberálů a obecná nespokojenost ho vedla k obnovení staré ústavy (1883) a k propuštění Rusů z vlády, čímž podráždil ruského cara. Sjednocení Východní Rumelie se severním Bulharskem v září 1885 bylo záminkou k válce, kterou v listopadu t. r. vyhlásil Bulharsku (na podnět Pešti) srbský král Milan Obrenović (žil 1854—1901, vládl 1868—1889) k upevnění nejisté situace doma. Po sérii porážek srbské armády v druhé polovici listopadu 1885 zakročilo diplomaticky Rakousko-Uhersko, ale mír mezi Srbskem a Bulharskem byl podepsán až 3. března 1886 v Bukurešti. Neúspěch donutil srbského krále Milana 6. března k abdikaci. První dny srbsko-bulharského konfliktu vzbudily v novinách velký rozruch, zejména mylné zprávy o srbských vítězstvích. NL stály na straně Bulharska, o Milanovi psaly jako o věrolomném srbském despotovi, který dal „povel svým plukům, aby přepadly bratry bulharské a urvaly jim pět velkých krajů vlasti“ (NL 22. 11. 1885); *Srědec* — starší název Sofie;

- 152: *remontodrký* — kapesní hodinky; *Timok* — řeka ve vých. Srbsku; *Topčider* — údolí při již. okraji Bělehradu s letohrádkem a památnou loukou; *Ružuk* — dnes Ruse, hlavní bulh. přístav na Dunaji; *Šumen* — v severových. okraji Bulharska; od konce 18. stol. turecká pevnost, nikdy Rusy nedobytá; *Schillerovy děje Povstání v Nizozemsku* — hist. dílo z r. 1788;
- 153: *Diogenes* — D. ze Sinope (asi 400—323), představitel kynické filosofie, opovrhující životním pohodlím; *kdyby... český Jiskra utíkal před Madarem* — viz vysv. k str. 150; *Nový pan ministr vyučování* — 5. 11. 1885 odstoupil ministr kultu a vyučování baron Conrad a na jeho místo byl jmenován dr. Paul Gautsch von Frankenthurn (1851—1918), dvorní rada a ředitel tereziánské akademie, centralista a konzervátec. Čeští poslanci odstoupení bar. Conrada uvítali, neboť omezoval možnosti rozvoje českého školství. Parlamentní pravice nebyla s jmenováním dr. Gautsche, nepolitika, spokojena, poněvadž čekala, že bude ministrem jmenován někdo z jejího středu. V denním tisku se objevovaly protichůdné zprávy o záměrech nového ministra ve vztahu k slovanskému školství a v otázkách církevního vlivu na školství (NL 14. 11. 1885); *zakládání knihoven po venkově českém* — „Štítový“, spolek jihočeských akademiků v Praze, se v NL z 21. 11. 1885 obracel k jednotlivcům a spolkům o podporu penězi a knihami; v minulých letech daroval celé řadě jihočeských vesnic knihovny;
- 154: „*na kokše*“ — viz vysv. k str. 49; *občana, který platí alespoň 20 zlí přímé daně* — měl volební právo; *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; *stampiglie* — razítko;
- 155: *založení Národních listů* — r. 1861 dr. Juliem Grégrem; *vytištění prvních svých básní* — první svou báseň, baladu *Oběšenec*, uveřejnil J. Neruda r. 1854 v Lumíru pod pseudonymem Janko Hovora; *od příchodu Čechů* — v Palackého *Dějinách* se datuje tzv. perioda pohanskočeská od r. 451 n. l.; *5646 let...* — podle židovského kalendáře; *Rubež* — viz vysv. k str. 9;
- 156: *Na naši českou politiku...* — viz úvodní vysv. k str. 7; *Rothschild* — nejbohatší evr. bankéřská rodina židovského původu, pocházející z Frankfurtu n. Moh.; *Selig* — J. G. S. (majitel Jakub Selig), závod bankovní a směnárni, Na příkopě 1; *promesa* — poukázka na výhru při tahu losu po zaplacení určité prémie; *Merkur* — klub samostatných obchodníků a průmyslníků v Jungmannově ul. 12; *Václav Stach* (1754—1831), prof. teologické fakulty v Olomouci, osvícenec, přítel Dobrovského, spisovatel a překladatel; jeho verše „*Starý veršovec pro rozumnou kratochvíli*“ vyd. K. I. Thám r. 1805;
- 157: *trabant* — ozbrojený průvodce; zde služebník; *ze stoletého kalendáře* — dr. M. Knauern, *Stoletý kalendář pro 19. a 20. století*. Mimoto krátký popis planet, pravidla povětrnosti, měsíční hospodářský

kalendář, lékařské prohlídky proti některým nemocem lidí a zvířat.
V Praze 1868;

- 158: *svatý Jan Nepomucký utopen* — viz vysv. k str. 108;
- 159: *Dr. Hanuš* — Ignác Jan H. (1812—1869), čes. filosof, stoupenec Hegelovy filosofie; zabýval se i mytologií a lid. příslovími, filologií a lit. historií;
- 160: *František Uman* (1829—1. 5. 1864), novinář a spisovatel, nejprve činný v NL, od r. 1863 první redaktor Moravské orlice; *Karel Zelinka* (1835—1865), žurnalista, Nerudův redakční druh z Hlasu; srov. Nerudův nekrolog z 25. a 26. května 1865, Lit. I, 490—495, a jeho přetisk v Švandovi dudákově 1886, str. 688; *Josef Svoboda* (1836—17. 2. 1873), žurnalista, příspěvatel Humor. listů, lokálkaf v Hlasu; po sloučení Hlasu s NL (1865) přešel do jejich redakce; *Vítězslav Hálek* (1835—8. 10. 1874), byl redaktorem NL od jejich založení a měl na starosti rubriku divadelní a literární fejeton; *František Kofínek* — F. Bronislav K. (1831—19. 11. 1874), spisovatel a novinář, od 1867 redaktor NL, zemský poslanec, mladočech; *Antonín Strauch* — A. Štrauch (1831—20. 1. 1877), spisovatel a novinář, dvě léta vězněný za činnost v Humor. listech, vyd. Rachejtle, Diblíka, pak redaktor NL; *Dr. Rob. Nápravník* — JUDr. Robert N. (1840—1877), advokát ve Vlašimi, 1866—1867 redaktor NL; byl pronásledován a žalářován; *Vincenc Vávra* (1824—6. 8. 1877), spisovatel a novinář, zemský poslanec; účastnil se revol. hnutí 1848, r. 1850 odsouzen pro účast na májovém hnutí, byl odpovědným redaktorem Krásova Času, odkud v r. 1862 přešel do nově založeného polit. deníku Hlas; po sloučení Hlasu s NL (1865) přešel do jejich redakce; *Frant. Šimeček* — František Š. (1842—25. 9. 1877), básník, od r. 1870 v redakci NL (řídil rubriku Ze soudní síně); *Boh. Havlasa* — Bohumil H. (1852—25. 11. 1878), spisovatel, autor próz s hist. a exotickými náměty, r. 1875 za srbsko-turecké války zpravodaj NL na bojišti v Hercegovině; r. 1877 se přihlásil jako dobrovolník do ruské armády proti Turkům; zemřel na tyfovou nákazu za válečného tažení v Alexandropoli (Leninakanu); *Dr. Karel Sladkovský* (1823—4. 3. 1880), novinář a politik, viz Spol. IV, 240—246; *Karel Šubert* — K. Marian Šubrt (1844—9. 1. 1883); jako novinář začínal v Moravské orlici, od r. 1881 v redakci NL jako tržní zpravodaj; *Dr. Otakar Jedlička* (1845—27. 6. 1883), lékař, spisovatel a novinář, od r. 1867 v redakci Národního pokroku, v l. 1869—1874 v NL; *Josef Barák* (1833—15. 11. 1883), novinář a publicista, přední mladočeský politik, spoluzakladatel Dělnických listů (1871); v redakci NL od 1861, vrátil se do nich 1873, od r. 1874 jejich odpovědný redaktor; pro novinářskou a politickou činnost několikrát vězněn; *Dr. Mir. Tyrš* — PhDr. Miroslav T. (1832—8. 8. 1884), zaklad. Sokola, prof. dějin umění na Karlově univ., zem. a říšský poslanec; do NL psal posudky o uměl. výstavách; *Dr. Stan.*

- Kodým* — MUDr. Filip Stanislav K. (1811—4. 10. 1884), přírodovědec, redaktor, zemský poslanec, stoupenec strany svobodomyšlné; r. 1869 žalářován; *Frant. Šimáček* — František Š. (1834—5. 5. 1885), novinář a nakladatel, národohospodářský buditel, v l. 1861—1863 člen redakce NL; propagoval a organizoval zakládání občanských záložec; za svou činnost pronásledován a vězněn; *Dr. Leop. Geitler* — PhDr. Leopold Václav G. (1847—2. 6. 1885), český jazykozpytec, od r. 1873 docent v Praze, od r. 1874 prof. slavistiky v Záhřebě, redaktor NL;
- 162: *osmačtyřicátník dějinně proslulý* — dr. Karel Sladkovský;
- 163: *došel si do Tyrolských Alp... pro... smrt* — Po těžké chorobě podnikl dr. Tyrš v l. 1883—1884 cestu do Tyrol, kde zahynul neznámým způsobem v noci z 8. na 9. srpna 1884 (nalezen až 21. srpna). Pochován 23. srpna v Ötzu (v Tyrolsku) a 9. listopadu 1884 v Praze do společně hrobky s Jindřichem Fügnerem;
- 165: *Prohlašuju tímto veřejně a slavně:...* — Zasedání českého sněmu od 25. listopadu 1885 do 20. ledna 1886 se konalo ve znamení obrany proti útokům něm. poslanců na jednotu Českého království. V sezení 5. prosince 1885 něm. poslanec Arnošt Plener podal návrh na rozdělení Čech ve dva správní obvody. Žádal zrušení jazykového nařízení z 19. dubna 1880 (tzv. Stremayrových jazykových nařízení) pro některé obvody krajských soudů v Chebu, České Lípě, Mostě, Litoměřicích a Liberci. Proti tomuto útoku na jazykovou celistvost Čech podal poslanec dr. Pravoslav Trojan návrh na doplnění nařízení z 19. dubna 1880, aby se dostalo českému jazyku úplné rovnoprávnosti s německým u soudů a úřadů. Plener při odůvodňování svého návrhu (15. 12. 1885) stál na „uzavřeném německém území“ a zdůrazňoval, že němčina není jen druhým zemským jazykem, nýbrž i státním jazykem rakouským. Dr. Trojan hájil svůj návrh 17. prosince 1885, přitom se odvolával i na obnovené zřízení zemské z r. 1627, jímž byla zavedena rovnoprávnost němčiny s češtinou. Oba návrhy byly odkázány patnáctičlenné komisi českých a německých poslanců a ostře se o nich polemizovalo v českých a německých novinách. Také při projednávání jiných osnov útočili němečtí liberálové na snahu českých politiků o dosažení rovnosti obou jazyků v Čechách. Tak při projednávání rozpočtu 7. ledna 1886 dr. Pickert dokazoval, že se Němcům v Čechách ubližuje, obviňoval české poslance z denuncování, dr. Knoll zase tvrdil, že se s Čechy zachází jako s rozmazlenými dětmi, čehož následkem jsou jejich výtržnosti a surové útoky na Němce. O návrzích zmíněné komise se bouřlivě debatovalo v sezeních 18. a 19. ledna 1886. České veřejnosti se zvláště dotkl výrok německého poslance dr. Knotze o tom, že německá mládež je naplněna ošklivostí vůči všemu, co je české. (NL 19. 1. 1886) Dr. Schmeykal požadoval rozdělení Čech a zdůrazňoval spojenectví s německou říší, baron Scharschmidt dokazoval, že

Němci měli už v 17. stol. „uzavřené německé území“ v Čechách. Při hlasování byl přijat návrh většiny komise, zdůrazňující, že zřízením zvláštního území, v němž by se na soudech a jiných úřadech jednalo jen německy, by bylo porušeno rovné právo národnosti české. Podle zákonů dosud platných má v celém Království českém čeština i němčina rovnoprávné postavení, každý může vznášet u úřadů podání česky nebo německy. Vláda byla vyzvána, aby připravila osnovy zákonů pro přesné stanovení užívání obou zemských jazyků v úředním styku; *jsem já jednatelem spolku Maxl* — viz vysv. k str. 98; spolek neexistoval; *přeložil dvě novely z polštiny* — jen fikce, narážka na „rádobyliterátství“; *ve své hospůdce* — u Knoblocha na Betlémském nám. na Starém Městě;

- 166: „*was grob ist, ist stark*“ — „co je hrubé, je silné“;
- 167: „*předbřeznoví vlastenci*“ — viz vysv. k str. 29; „*osmačtyřicátníci*“ — stoupenci revolučních myšlenek r. 1848; *Václav Hodek* — pohřben 24. ledna 1886 na Vyšehradě; viz Pod. III, 92—93;
- 168: *na „Hřbitůvku Národních listů“* — viz fejeton z r. ledna 1886, str. 160—164;
- 175: „*dienstmädchenasyly*“ — „útulny pro služky“; „*mädchenhort*“ — „útočiště děvчат“; *Útulna pražská* — založena baronkou Webrovou z Ebenhofu 19. listopadu 1879 v den jmenin cis. Alžběty; *v jisté klášterské budově pražské* — v Mariánském ústavu sester Božské lásky na Novém Městě, Ječná ul. 33;
- 178: *nelze svést rovnost a rovnoprávnost zde dole* — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 179: *budem zkoumat pravost Libušina soudu* — počátkem r. 1886 došlo k prudkým bojům o pravost Rukopisů; statí „Potřeba dalších zkoušek RKZ“ v Atheneu 1886 se postavil prof. Jan Gebauer v čelo odpůrců pravosti. Koncem března 1886 vyšla brožura „Na obranu Rukopisů královédvorského a zelenohorského“, v níž se dr. Julius Grégr snažil vyvrátit námitky profesorů dr. J. Gebauera a dr. T. Masaryka (předtím byla otiskována v NL; viz též Lit. III, 227—231); „*Púbi!...*“ — z něm. Bube, chlapec, hošík; *u nás musí být na všechno spolek* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1884 je uvedeno 750 spolků; „*Nechvalno nám... iskat pravdu*“ — hledat pravdu (z Rukopisu zelenohorského);
- 180: *o smíchovské divadlo... máme se stát chudlí* — 1. dubna 1886 byla rozpuštěna Švandova divadelní společnost, její členové dostali čtrnáctidenní výpověď. Usnesli se, že setrvají v jednotném sdružení a že k obhájení existence budou pořádat představení v nové aréně, která bude ze soukromých prostředků zbudována na výhodném místě na Smíchově (NL 2. 4. 1886); *Němci... staví sobě divadlo druhé* — nyn. Smetanovo divadlo (postaveno v l. 1886—1888); *Švanda* — Pavel Š. ze Semčic (1825—1891); od r. 1853 vedl soukromé staroměstské div. u sv. Mikuláše, r. 1859 mu řed. Thomé

svěřil česká představení ve Stavovském divadle; byl dramaturgem, v l. 1863—1866 i režisérem, tajemníkem a hlav. pokladníkem Prozatímního divadla; r. 1865 vytvořil vlastní společnost, s níž hrál v Plzni, v Budějovicích, v Táboře a jinde, od r. 1871 řídil Arénu na Smíchově, od r. 1873 Arénu v Plzni, od r. 1881 smíchovské divadlo U Libuše, od r. 1891 letní divadlo na Smíchově; po několik sezón působila jeho společnost i v Brně, kde dala základ k vybudování reprezentačního národního divadla (viz vysv. k str. 128);

- 181: *arénu... ve Pštrose* — zbudována r. 1869 v zahradě Pštrose na Vinohradech (v místech ohraničených dnes ulicemi Vinohradskou, Italskou, Mánesovou a Anny Letenské); po slibných začátcích se stala konkurencí Arény na hradbách pro Švandův nepřekonatelnou, proto arénu nejprve pronajal a r. 1874 prodal majiteli pozemku; byla zbořena r. 1910; *divadlo Pištěkovo* — Pištěkova aréna byla postavena v r. 1893 u vinohradské vodárny (ve Slezské ul. na nároží s dnešní ul. Kladskou); dřevěnou letní budovu opatřil Jan Pištěk (1847—1907) v r. 1900 střechou; zbořena v r. 1932; *zimní divadlo v Plzni* — 27. března 1886 oznamovaly NL, že se Švandův divadelní podnik vrátí po zimním působení v Plzni a v Kolíně opět do vlastního divadla na Smíchově; „*český šermířský klub*“ — Pražský šermířský klub v Praze, Staré Město, Poštovská 48;
- 182: *Čeští šermíři chystají první... turnaj* — 29. dubna 1886;
- 183: *Kam jdeš, Jene?* — Píseň k svatému Janu Nepomuckému o jeho cestě z Boleslavi do Prahy, všem pobožným poutníkům pro potěšení vyhotovená. Vytiskněna u Antonína Jos. Zlímy 1799. Zpívá se jako *Kam chvátáš tak s horlivostí; kolem světcovy sochy* — socha sv. Jana Nepomuckého z konce 17. stol. ve Šporkově ul. na Malé Straně; *Rok 1848... radost ovšem trochu pocuchal.* — viz fejeton Záznak svatojanský z 16. května 1872, Spol. III, 237—239;
- 184: *zpívalit jsme... Hej Slované!* — studentští účastníci manifestace o svatojanských slavnostech byli za zpívání písně *Hej Slované!* ještě v r. 1860 stiháni (DK I, 16); *dobu svých „olympijských her“* — viz str. 110; „*Česká domácnost*“ — česká škola kuchařská, Václavské nám. 28;
- 186: *Ústřední matici školskou* — viz vysv. k str. 19; *k ochrannému Akademickému domu* — Myšlenka k vybudování Akademického domu vyšla r. 1872 z Akademického čtenářského spolku. Založen fond, r. 1875 Spolek pro vystavění Akademického domu v Praze. Po letech sbírek byl r. 1895 koupěn dům „U římského císaře“ ve Spálené ul. 20; *české divadlo v Brně* — viz vysv. k str. 128; v l. 1886—1889 byla zřízena loterie ve prospěch postavení důstojného divadla českého v Brně; vynesla 70 000 zř; 20 000 zř bylo určeno na rekonstrukci divadla Na Veveří;
- 188: *Makovský* — viz vysv. k str. 19; *vzduch... dávají pořád do novin* —

- pro nečistotu, viz např. str. 226; *na Helgolandu* — srov. Helgoland, 1875 (MC, 127—144); *na Bosporu* — srov. Cařihrad, 1870 (Obrazy, 9—46); *na Špičáku u otce Prokopa* — viz Spol. IV, 345;
- 189: *na Cibulku za Smíchovem* — v Košířích; pojmenování podle hospodářské usedlosti zvané Cibulka (čp. 124);
- 190: *o rovnoprávnosti* — viz úvodní vysv. k str. 165; *o nestatečnosti naší národní* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 191: *kázání do novin* — srov. „Na obranu českých knihkupců a nakladatelů“ v NL 14. února 1886; *Rotschild* — viz vysv. k str. 156;
- 193: *Nordkap* — Severní mys v s. bodě norského ostrova Magerö;
- 194: *ostatní literatura se přiživí* — viz str. 188—192; *práv svých nedbá... pořádný Čech* — viz úvodní vysv. k str. 7; *máme v Praze tolik škol odborných* — asi deset (Akademie výtvarných umění, konzervatoř hudby, škola varhanická, Československá akademie obchodní, průmyslová škola, všeobecná kresliřská škola, odborná škola pro umění zlatnické, obchodní a průmyslová škola dívčí, veřejná sladovnická škola, lihovarnická škola); „*evangelium sv. Jana*“ — Svatojanské evangelium, otištěné Hankou r. 1829, bylo uvedeno v české literatuře jako jedna z nejstarších památek. Jeho pravost hájil Šafařík a Palacký, r. 1881 ještě prof. Gebauer; r. 1886 bylo chemickou zkouškou uznáno za padělek; „*estetickým rozбором Kralodvorského rukopisu*“ — v Atheneu z 15. února 1886 vyslovili prof. J. Gebauer a T. G. Masaryk „vědecké pochybnosti“ (NL 16. 5. 1886) o pravosti Rukopisů. Masaryk vydal Příspěvky k estetickému rozboru RK a RZ;
- 195: *máme... ústav* — v Libni — zpráva v NL z 15. srpna 1886: „...městská rada pražská zřizuje v libeňském zámku penzionát ‚pro nezvedené hochy lepších rodin‘; budou se vzdělávat v předmětech školy obecné, střední nebo odborné, jméno i stav rodičů zůstane utajen“; *spolek Domácnost* — viz vysv. k str. 184;
- 196: *atest* — osvědčení;
- 198: *Apollo belvedéřský* — vytvořen pravděpodobně Leocharem, aténským sochařem z 2. pol. 4. stol. před n. l.;
- 199: *kvůli* — *Balkánu* — viz úvodní vysv. k str. 151; bulharský kníže Alexander Battenberg se vzdal trůnu, 7. září 1886 opustil hlavní město Srdec a 9. září 1886 Bulharsko; *jiné noviny německé... nám nadávají* — např. Deutsche Zeitung psaly o přípravných kursech pokračovacích škol živnostenských: Ze 7500 učňů ve Vídni jsou 3300 Češi; Čechy by měly zaplatit polovinu nákladů na ně. Němečtí hoši jsou „talentovanější a slušnější“ (NL 11. 9. 1886);
- 200: *hankán „národních slavností“* — např. národní slavnost v Plzni ve prospěch ÚMŠ, slavnost odhalení pomníku Fr. Palackého v Písku, Hýblova slavnost v České Třebové, výlet na Krakovec; *Matice* — viz vysv. k str. 19; *dle Jungmanna* — Jungmannova Historie literatury české aneb Soustavný přehled spisů českých, s krátkou historií

- národu, osvícení a jazyka (1849); *napsal jsem si baladu malou* — B. II, 217, vysvětlivka na str. 398;
- 201: *„Animas“* — Animas fidelium, latinská píseň zpívaná při ukončení smutečního obřadu;
- 202: *ples pražských řezníků* — na Žofíně 23. listopadu 1886; *dekretář* — necechovní řemeslník, který nesměl mít tovaryše a učedníky; *ples českých spisovatelů* — viz Spol. IV, 374—378;
- 203: *„řezanka“* — český lid. tanec polkového tempa;
- 204: *Radecského pomník* — pomník Jana Josefa Václava R. z Radče (1766—1858), rak. maršála českého původu, stál na Malé Straně (uložen v Muzeu);
- 205: *Link* — viz vysv. k str. 148; *k slečně Feigertové* — Marie F., taneční škola, Vinohrady, Brandlova ul. 9;
- 208: *do své hospůdky denní* — viz vysv. k str. 165;
- 209: *před výkladní skříní paní Dittrichové* — Gustav Dittrich (maj. Marie Donátová), obchod čerstvými květinami, Ferdinandova (Národní) tř. 24;
- 210: *Succiho... a jiné virtuosy v hladování* — podle zprávy NL z 9. listopadu 1886 Succi hladověl 30 dní, jeho krajan Štěpán Merlatti v Turině 18 dní, v Londýně 36 dní; *Brožík* — Václav B. (1851 až 1901); *Chitussi* — Antonín Ch. (1847—1891);
- 212: *„momentní“*, *okamžikovou fotografií* — srov. noticku v NL z 5. ledna 1887 „Momentová fotografie ve službách vědy a — policie“; *Mulač* — Jan M., fotograf, Ovocná (ul. 28. října) 15;
- 213: *snýl jsem se ondyno já* — viz str. 202—206;
- 214: *nadace Jonákova* — JUDr. Eberhard J. (1820—1879), od r. 1849 prof. nár. hospodářství a statistiky na univ. v Praze; od r. 1853 poskytoval za přispění svých přátel právnickům bezplatné obědy; po zřízení české university založili jeho příznivci Jonákovo nadání;
- 215: *provolání neznámé... zasilatelky* — dýchánek a přednáška („O životě a působení Bož. Němcové vůbec a v okolí domažlickém zvláště“) M. Pittlové, choti nájemce dvorů v Záhořanech, v Domažlicích 15. ledna 1887; čistý výtěžek věnován ÚMŠ (NL 14. 1. 1887); *příspěvek do prvního ročníku Máje* — Němcová přispěla do almanachu Máje (1858) povídkou ze slovenského prostředí Chyže pod horami;
- 216: *dva ty dobročinné spolky... na podporu literatury* — Máj a Svatobor;
- 218: *sedmécitma* — sedmadvacet; *miluju teď Bismarcka* — Při projednávání vojenské předlohy v Říšském sněmu 10. ledna 1887 pronesl na podporu nových válečných břemen řeč kancléř Bismarck. Prohlásil, že poměr Německa k Rakousku zůstává nezměněn. Bude-li však Německo napadeno Francií, připraví ji daleko větší porážku než v r. 1870. V řeči Bismarckově bylo spatřováno nejen nebezpečí nové války německo-francouzské, ale války evropské vůbec (NL 12. 1. 1887); *doktor Rieger* — viz vysv. k str. 76;
- 219: *Ústřední matici školskou* — viz vysv. k str. 19; *V. J. Rott* — maj.

- Ladislav Rott (1850—1906), železářský velkoobchod, Staré Město, Malé nám. 3; *„Fürs Zentralmütterle“* — „Pro Ústřední matičku“;
- 220: *Němcům... polovici na jejich „šulferajně“* — viz úvodní vysv. k str. 21;
- 221: *samá „domobrana“* — Neruda přesně čerpá ze zprávy „Pověsečná hotovost branného mužstva v Cislajtánu dle jednotlivých zemí a měst, podle národnosti a náboženství“ (NL 26. r. 1887); 19. r. 1887 byl v NL inzert: č. 5 říš. zák., nařízení ministra zemské obrany o organizaci domobrany; vyšlo v úplném znění v nakl. A. Hynka, Celetná č. 11; NL zřídily rubriku „Domobrana“ k zodpovídání dotazů z řad čtenářů (NL 27. r. 1887); *o velkých francouzských vojnách* — za Napoleona Bonaparta;
- 222: *Kdo by náhodou nevěděl...* — 22. února 1887 se jednalo ve vyrovnacím výboru říšské rady o návrhu dr. Trojana na rovnoprávné označení bankovek (ve všech řečech zemí zastoupených na říšské radě). Návrh byl zamítnut osmnácti hlasy k devíti. Proti hlasovali Poláci, němečtí konzervativci a kletjikálové. Čeští poslanci Rieger, Mattuš a Salášek nehlasovali, protože byli v Čechách, dvor. rada Mezník byl povolán k přeličení u nejvyššího správního soudního dvora. V NL z 27. února 1877 byla vyslovena domněnka, že se Rieger, Mattuš a Salášek vzdálili z Vídně úmyslně (Rieger byl přítomen schůzi Českého klubu v Praze, na niž se jednalo o melioraci pozemků, pobyt Mattušův nebyl znám, Salášek se šel podívat na ostatky do Chrudimě). V Čechách bylo nad vítězstvím Maďarů (na bankovky přišel text německo-maďarský) velké roztrpčení. V novinách se objevovaly výzvy, aby Češi a ostatní Slované neukládali své úspory v uherských státních papírech, aby nekupovali uherské losy ani zboží; *„azurové modrá obloha“* — citováno z lokálky „Fialky“ v NL z 25. února 1887; *„staatssprache“* — státní řeč; viz úvodní vysv. k str. 165; *„Rovnoprávnost“* — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 223: *„historické právo“* — státoprávní program české buržoazie od šedesátých let 19. stol. se odvolával na historické státní právo české a žádal samostatnost Království českého v rámci rakouské monarchie. Ve skutečnosti naši poslanci (zvl. staročeští) na říšské radě slevovali ze státoprávního programu za drobné ústupky vlády v národnostní oblasti; viz i úvodní vysv. k str. 7; *Clam-Martiničové* — viz vysv. k str. 35; *v jistém krajinském listu německém* — v Reichenberger Zeitung, vych. v Liberci od r. 1860; *Bidpáj* — ind. název básníků; v Evropě omylem jméno autora ind. bajek, zvl. sbírky Paňčatantra;
- 224: *Dnešní Paleček má... podivnou báseň* — „Potrestaný nezbeda“, roč. XV, 1887, str. 77; autor veršů není uveden, ilustrace jsou od J. Klusáčka; viz též vysv. k str. 47; *Viděl jsem kdys v řumavském pralesi* — MC, Na horách, 459—466; *krouzle* — kučery, vlny;
- 225: *kašket* — lehká úřednická čepice (součást uniformy);

- 226: *od Litoměřic přišel telegram* — Souvisí s národnostním bojem v pohraničních územích (Liberec, Česká Lípa, Litoměřice). Litoměřičtí Němci v dlouholetém boji dosáhli toho, že náklad na českou školu přešel z obce na Matici, tedy na podpůrný spolek s menšími finančními možnostmi, a usilovali dále, aby byla zlikvidována i soukromá česká škola;
- 227: *z našich sto padesáti obecních starších* — v Adresáři král. hlav. města Prahy z r. 1891 je jich uvedeno 90 (starosta, 2 náměstkové starosty, 22 členů městské rady, 65 ostatních členů sboru obecních starších); *Hostimil* — Ústřední jednota československého hostinství pro Čechy, Moravu a Slezsko na Ferdinandově (Národní) tř. 26; *mne pámbůh nestvořil pro žádné řády* — viz vysv. k str. 11; *Knobloch* — viz vysv. k str. 165 (ve své hospůdce);
- 228: *Ulk* — polit. humoristická příloha deníku Berliner Tageblatt, založ. r. 1872; „*na tom fleku zde*“ — viz vysv. k str. 10 (monotónní „mandarínskou“);
- 229: *krejčovské závody v Londýně...* — viz str. 39—43; *Gustav III.* — G. III. Adolf (1746—1792; vládl od r. 1771), osvícenský absolutista; *Bellmann* — Carl Michael B. (1740—1795), švéd. básník, autor milostných a píjáčkých písní;
- 230: *Sarah Bernhardt* (1844—1923), franc. herečka, členka Comédie Française, pozd. řed. vlastního divadla; *Talleyrand* — Charles Maurice de T.-Périgord (1754—1838), vévoda, franc. státník, významný diplomat; *se svou výstavou...* — výstava spolku hostinských Vlastimil se konala na Žofíně ve dnech 18.—20. května 1887; vystavené věci byly rozděleny do osmi oddělení (odbor pivovarský, umění kuchařské, oddělení vína a lihovin, výrobky cukrářské atd.);
- 231: *Na návrších kolem Litoměřic* — viz str. 226; „*c. k. husita, t. ě. na říšské radě*“ — souvisí s projednáváním rozpočtu na říšské radě a s bojem o rovnoprávnost; *vynutit rychleji zavádění němčiny...* — viz vysv. k str. 76 a úvodní vysv. k str. 165; *nebyly ohníčky... letos povoleny* — V r. 1887 dostali pražští strážníci příkaz, aby nedovolili „nešvar“ pálení „čarodějnic“ v noci filipojakubské (z 30. dubna na 1. května); v pražském okolí (na vrších u Střešovic, Veveslavína, Suchdolu atd.) však májové ohně vzplály. Noviny (např. NL 3. 5. 1887) oponovaly policejnímu opatření poukazem na dávný pohanský původ zvyku;
- 232: *I. J. Hanuš* — viz vysv. k str. 159;
- 233: „*Německy na nás mluvit...!*“ — viz vysv. k str. 76 a úvodní vysv. k str. 165;
- 236: *v Belgii* — *sociální revoluce* — v květnu 1887 došlo v Belgii k dělnickým nepokojům a stávkám; přímým podnětem byla nová daň z masa;
- 237: „*U Lišků*“ — hostinec na Starém Městě, Janské nám. 4; „*U Poďušků*“ — hostinec na Novém Městě, Karlovo nám. 9;

- 238: *ke Lvu* — do hostince „U červeného lva“, Vršovice, Baráková 178; *k Bervidovům* — do hostince Kateřiny Bervidové, Vinohrady, Havlíčkova (Bělehradská) ul. 5; *u Lajblů* — Nové Město, Žitná ul. 9; *u Šálků* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 13; *u Palmů* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 10; *u Virlů* — pivovar a hostinec na Karlově nám. 6; *Přemyslova* — restaurace na Vyšehradě, Přemyslova ul. 6/7; *Numero* — „Číslo I“, pivovar a hostinec, Smíchov, Kinského tř. 25;
- 239: *mariánský den* — 30. května, Navštívení Panny Marie; *Na Kozlovce* — Kozlovka, kdysi vinice, později usedlost v Libni, čp. 764; „*Výletní noviny*“ — asi Výletní noviny pražského Sokola; vycházely noviny i jiných sokolských jednot;
- 241: „*Čertův co to je*,“... — K oslavě 25letého trvání pražského Sokola chystaly se na dny 24.—28. června 1887 velké slavnosti s různými průvody, jichž se měly zúčastnit i české tělocvičné jednoty z USA. Policie rozhodnutím z 6. května 1887 zakázala všechny průvody a snažila se omezit rozsah slavností. Městské zastupitelstvo pražské se usneslo 11. května na rezoluci, v níž označilo zákaz za omezení občanské svobody a za poškození dobré pověsti Prahy. Deputace slavnostního výboru se odebrala do Vídně, obrátila se na Klub českých poslanců, avšak z „taktických“ důvodů byla odmítnuta. Američtí hosté v počtu bezmála tři set odjeli z Brém 16. května zvláštním vlakem, byli vítáni na cestě po Německu českými obyvateli, zvláště pak na českém území. Nár. divadlo konalo pro americké sokoly tři představení, byly uspořádány i výlety, bankety a sokolské závody; *Marryatův Hopkins* — Frederyk Marryat (1792—1848), angl. kapitán námořnictví a spisovatel;
- 246: „*Milostpánu Aloisu* Δ...“ — obměna blahopřání v inzertní části NL z 21. června 1887 „oddané chasy mlynářské“ p. Aloisu Štípkovi, nadmlýnskému ve mlýně p. J. Bavorského;
- 247: *byl bych si... počkal na Amerikány* — viz str. 241—245; *naš ulicí... do Besedy* — viz vysv. k str. 24;
- 248: *vynález „Bucking“* — bucking, zde asi zjemnění hlasu;
- 249: „*svobodomyslníci*“ — příslušníci strany svobodomyslné (mladočeši);
- 250: *palác Lobkoviců* — Malá Strana, Vlašská ul. 347/19; *Strahovská zahrada* — upravená v 18. stol., patřila Strahovskému klášteru; *zahrada Kinská* — založena r. 1825 pro hr. Rudolfa Kinského; *Lobkovicová zahrada* — upravená v 18. stol., náležela k Lobkovicovskému paláci; *Strahovský pivovar* — Hradčany, Strahovské nádvoří 10; *u „Schönbornů“* — Schönbornský palác s vinárnou, Malá Strana, Tržiště 365/15; „*vinice teologů*“ — Seminářská zahrada (od konce 18. stol.), náležela arcib. semináři; „*Zpěvácký spolek slechticů českých*“ — Nerudova fikce;
- 251: *Schwarzenberg* — kniže Bedřich Sch. (1809—1885), v l. 1835—1849

arcib. solnohradský, od r. 1850 pražský, kardinál, vůdce katolické strany v Čechách, představitel české státoprávní šlechty;

- 252: *Musím tedy také už oznámit...* — Počátkem srpna 1887 vydal ministr vyučování Gautsch (viz vysv. k str. 153) „dislokační“ nařízení, v tisku nazývaná „ordonancemi“, jimiž byla zrušena nebo omezena řada českých středních škol. Pokračoval tak ve své nepřiznivě politice k českému školství (30. 7. 1886 zvýšení školného na středních školách o 100 %, v l. 1886/87 vymýcení vlasteneckých knih ze školních knihoven, omezení paralelek). V české veřejnosti vyvolala Gautschova nařízení velké rozhořčení a opoziční nálady, které se promítly i ve volbách. K zosílení situace přispěly i německé listy nepokrytou sympatií s ordonancemi; *jsem zase v Praze!* — Ve skutečnosti Neruda nikde nebyl. V dopise Zdeňce Šemberové z 12. července 1887 píše: „Musil jsem si vzít nyní z redakce dovolenou, abych přemohl nějak nejhorší ta parna. Z Prahy se ovšem nehnu.“; *Svatý Sebastián* — největší mořské lázně ve Španělsku v cípu Biskajského zálivu; *Bayonne* — franc. přístav v ústí řeky Adour do Biskajského zál.; *Haparanda* — švéd. přístav na Baltu na sev. Botnického zál. při hranicích Finska; *Kysibl* — Kysible (Kyselka), lázně v okr. Karlovy Vary; *Dubí* — lázeňská obec v okr. Teplice; *Hálek... chtěl být přivozníkem* — viz autobiografickou povídku *Přivozník* (1858); *Heyduk... chtěl být kočím* — při cestě do Slivna začátkem r. 1858 seděl Heyduk na kozlíku vedle kočího, ale v kosteleckých lesích spadl pod kočár a utrpěl otřes mozku (viz Nerudovu Lit. III, Rozmanitosti o Adolfu Heydukovi, 209—221);
- 253: *bude velká světová vojna...* — Po abdikaci Alexandra Battenberského (viz vysv. k str. 199) byl r. 1886 zvolen bulharským knížetem Ferdinand Koburg, něm. princ, podporovaný Rakouskem a v Bulharsku liberálem Stambulovem. Ukázalo se, že Koburg neodešel do Bulharska v tajném dorozumění s Ruskem. Podle některých novinových úvah šla Evropa vstříc válce, nikoliv však Rakouska s Ruskem, ale Francie s Německem;
- 254: *momentánní fotografie* — viz str. 212; *při tom nejnovějším úkazu školském* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 255: *spolek Oliva* — jednota vzájemně se podporující pro případ nemoci a úmrtí, Haštalská ul. 14 na Starém Městě (do 1. října 1887 v Masné ul. 10);
- 256: *Gregora* — František G. (1819—1887), církevní skladatel (např. Pohřební písně a sbory); *Horák* — Václav Emanuel H. (1800—1871), církevní skladatel, řed. kůru v Týnském chrámě; *Mlynář a jeho dítě* — činohra něm. dramatika Ernsta Raupacha (1784—1852); viz i *Žerty*, hravé i dravé; *Svoboda* — Josef S. († 1898), virtuos na violoncello a hud. skladatel; *Miserere* — počátek a název kajicného žalmu (Smiluj se); *Veit* — Václav Jindřich V. (1806 až 1864), hud. skladatel;

- 258: *porter* — silné černé pivo; *Něnce... bychom rozsekali* — viz úvodní vysv. k str. 252; *pražské posvácení* — na sv. Václava, viz vysv. k str. 142; *Hanzi* — tehdy hovorově Jan; *Ludvík XIV.* (1638 až 1715), franc. král od r. 1643; *Taaffe* — viz vysv. k str. 38;
- 259: *barón Gautsch* — viz vysv. k str. 153; *politiku české delegace* — na říšské radě, viz úvodní vysv. k str. 7; *papouška Martina* — viz vysv. k str. 15; *páni delegáti naši dovedli se... mračit* — kvůli ordonancím, viz úvodní vysv. k str. 252;
- 260: *vláda všechny školy nezavřela* — viz úvodní vysv. k str. 252; *na těch nejnovějších našich školských „ordonancích“* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 261: *z „uzavřeného území“* — viz úvodní vysv. k str. 165; *Dreher's alt-deutsche Bierhalle...* — Dreherova staroněmecká pivnice, Norimberská...;
- 263: *Trochu, trošičku jsem se... potěšil...* — 15. října 1887 se konala volba do říšské rady v městské skupině příbramsko-rokycanské, kde strana staročeská měla pevnou baštu a kde po dlouhá léta kandidoval býv. ministr Jireček (viz vysv. k str. 35). V předvolebních schůzích byla většina měst pro mladočeského kandidáta Františka Tilšra (viz vysv. k str. 480), prof. na české technice, ale sbor důvěrníků přijal za kandidáta příslušníka strany staročeské Stejskala, měst. tajemníka v Berouně. Stoupenci Tilšrovi poukazovali na neúspěšnou politiku české delegace ve Vídni, na její služebnost vůči vládě, na germanizační snahy min. Gautsche (viz vysv. k str. 252), staročestí stoupenci vystupovali zase pomlouvačně proti prof. Tilšrovi a jeho příznivcům. Zvítězil staročech Stejskal s 1193 hlasy, prof. Tilšer dostal 1091 hlas, o 700 hlasů více než svobodomyšlný kandidát v roce 1885. Stejskalovo vítězství bylo v tisku svobodomyšlné strany označováno za výsledek terorismu pánů, jež mají v rukou záložny a spořitelny ve volebních městech, a podpory ze strany vlády a úřednictva (NL 16. 10. 1887);
- 264: *„Zabit švec — rozpáráno břicho...“* — viz Dop. I, Grégrovi, 195;
- 266: *Panna orleánská* — drama Friedricha Schillera;
- 267: *svatý Mikuláš... slovanským svatým* — v NL z 6. prosince 1887; *„Slovanské jsou i naše hříchy.“* — NL z 9. 12. 1887, článek „Norimberské právo v Čechách“, míněný jako polemika proti článku něm. listu Bohemie o „germánském muzeu“ v Norimberce, v němž se zdůrazňoval něm. kulturní vliv v Čechách; *přemřítělec Jan Kollár* — ve IV. a V. zpěvu Slávy dcery; *Svatého Mikuláše z Bari?* — sv. Mikuláš († asi 6. 12. 327), biskup myrský, jehož tělo přeneseno r. 1087 z Myry do města Bari v Neapolsku; *Mikuláš z Tolentina* (zemřel r. 1306), člen řádu a misionář nejprve v konventu v Cingoli, pak v Tolentinu; *Mikuláš Albergati* — Nicolaus d'Albergati, arcibiskup v Bologni, vyslanec na basilejském koncilu, „anděl míru“; *Mikuláš von der Flue* — syn Heinricha Löwenbruggera von Flue,

často zvaný prostě „Bruder Klaus“ (bratr Klaus); zprvu byl vojákem, posledních 22 let svého života strávil na modlitbách a v naprostém odfikání;

- 268: *svatá Barbora* (zemřela asi r. 306), mučednice z Nikodemie, patronka dělostřelců (svátek 4. pros.); *svatý Sáva* (1169—1235/6), srbský arcibiskup, pův. Rastko z dynastie Nemanjićů (svátek 5. pros.); *svatý Jiří* — umučený v Nikodemii r. 303 (svátek 24. dubna); *když si ji zabralo Prusko* — po válce prusko-francouzské v l. 1870/71; *spojenec Itálie z roku 1866* — ve válce Rakouska proti Prusku a Itálii r. 1866; Itálie po válce prusko-rakouské, v níž stála na straně Pruska, dostala od Rakouska Benátsko;
- 269: *u Erbena* — v Prostonárodních českých písních a říkadlech (1864), 3, 4;
- 270: *svatý Vojtěch* — druhý pražský biskup, nar. r. 958 v Libici u Poděbrad, umučený r. 997; *Kosmas a Damján* — bratři z Arábie, lékaři, umučení pro křesť. víru r. 303; *Jan Nepomucký* — viz vysv. k str. 108; *Ivan* — sv. Ivan, prý syn chorv. knížete Gostimysla; za Neklana a Bořivoje žil v Čechách; *Prokop* († 1053), kanovník, zakladatel Sázavského kláštera; *Vít* — sv. Vít, křesť. mučedník z 3. stol., pocházel ze Sicílie; *svatý Antonín Padovanský* (Paduánský, 1195 až 1231), mnich v Lisaboně, kazatel v Bologni, Montpellieru a Toulouse; *na Starém Městě* — podle V. Hlavy stál v místech nynějšího chrámu sv. Mikuláše kostel již v době Přemysla I. (1197—1230); první písemná zpráva o něm je z r. 1273; několikrát byl přestavěn, r. 1732 zbořen a nahrazen dnešní stavbou; *na Malé Straně* — nynější kostel sv. Mikuláše zbudovali jezuité při své malostranské koleji na místě městského farního kostela (připomíná se r. 1283; Přemysl Otakar II. vládl v l. 1253—1278); *na Podskalí* — románský kostel sv. Mikuláše stál do r. 1789 na místě pozd. domu čp. 379 na Novém Městě, Dřevná ul.;
- 271: *Mikuláše z bojů husitských* — M. z Husí a Pistného, viz vysv. k str. 150; *Mikuláše V., který se rval s našim Rokycanou* — Mikuláš V. (1397—1455), papež v l. 1447—1455; byl zvolen v době basilejského koncilu, uznán hlavně zásluhou něm. císaře Fridricha III. V Čechách bylo uvítáno jeho zvolení i snaha o smír s čes. církví, ale došlo k rozladění, když byl do Čech poslán kazatel Kapistrán (Giovanni Capistrano), aby obrátil husity a získal je římské církvi. Pro odpor mistra Rokycany a Jiřího z Poděbrad nesměl Kapistrán do Prahy a působil na Moravě; *Mikuláš Opavský* — M. II., kníže opavský († 1365); *Mikuláš Opolský* — M. II., kníže opolský, popraven r. 1497; *Mikuláš Ratiborský* — M. R. ze Chcebuze, člen vymřelé české vladycké rodiny na přelomu 16. a 17. stol.; *Mikuláš, pražský biskup* — M. z Pelhřimova, zv. Biskupec (zemřel r. 1459), bratrský biskup; *Mikuláš Dačický* — M. D. z Heslova (1555 až 1626), kutnohorský šlechtic, veršovec a kronikář; *Mikuláš hvězdář* —

M. Koperník (1473—1543), polský astronom, matematik a lékař, pravděpodobně českého původu (jeho děd pocházel údajně z české vládecké rodiny, z osady Koprníku v okrese mladoboleslavském); *Malice školská* — viz vysv. k str. 19;

- 272: *Jeremiáš, Izaiáš, Zachariáš* — starozákonní proroci; *Eliáš* — židovský prorok asi z 9. stol. před n. l., pokládáný za předchůdce Mesiáše; *Saul* — izr. král (vládl asi v l. 1100—1030), sjednotitel Izraelitů; *Jonáš* — legendární židovský prorok; *Mojšís* — nejvýznačnější postava Starého zákona, vůdce izr. národa a jeho zákonodárce; *Ezechiel* — prorok za babylónského zajetí Židů; *Vanda* — polská kněžna, dcera Krakova, postava mnoha polských pověstí; *Médea* — v řec. bájesloví dcera kolchidského krále, choť Iásonova, kouzelnice; *Debora* — starozákonní izr. věštkyně, povzbuzovatelka k osvobození z kanaánského poddanství; *Holda* — H. n. Hulda, v pověstech ve středním Německu bytost kouzelná, sídlící na jezerech a potocích; *Anna* — podle bible matka Panny Marie; *dcery Filipovy* — čarodějnice; vztahuje se k čarodějné moci noci filipojakubské (1. května — svátek sv. Filipa a Jakuba); *Lenormand* — Marie-Anne Adélaide L. (1772—1843), franc. hadačka a vykladačka karet; *paní Doležalová na Malé Straně* — viz str. 299; u *Knoblocha* — viz vysv. k str. 165;
- 273: *sedmík* — sedmikrejarová mince; *křížový tolar* — platil 2 zl 12 kr konv. mince čili 2 zl 31 kr (4 K 62 h); *svatý Izidor* — I. Sevillský (560/570—636), biskup, autor spisů věroučných a historických; „*Co má Bismarck na srdci?...*“ — Podle novinářských zpráv se snažil donutit ruského cara Alexandra, aby přistoupil k velmocenskému trojspolku, a usiloval o dosažení tohoto cíle i za cenu vyvolání války rakousko-ruské, aby při válečném oslabení Ruska (také na Dalekém východě) mohlo Německo s Itálií oponovat Francii, odkud se ozývaly hlasy po návratu krajů násilně vyrvaných v l. 1870/71. Rakouské úřední kruhy odmítaly možnost válečného konfliktu s Ruskem; *Hananiáš* — syn Azurův, prorok z Gabonu, lži prorok; předpověděl, že se žid. lid navrátí po dvou letech ze zajetí babylónského; na Hospodinův příkaz ho Jeremiáš vyhlásil za lži proroka a předpověděl mu brzkou smrt; *byl bych prapodivný přívrženec nestaročeské strany své* — mladočeské, svobodomyšlné; Neruda byl podle vlastních slov zvolen i za jejího důvěrníka, viz Spol. IV, 184;
- 274: *navazač* — kdo dává věru v amulety; *Břetislav* — kníže Břetislav II., vládl v l. 1092—1100; *Hájek* — viz vysv. k str. 89; cit. z II. dílu, str. 454 (vyd. 1923); *Bude-li roku 1888 ta ukrutná vojna* — v novoročním čísle NL bylo otištěno několik úvah o mezinárodní situaci (Před saidským obrazem velké doby, Na prahu nového roku, Nebezpečí válečné), v nichž se zdůrazňovalo, že válečné nebezpečí nehrozí ani z Rakouska, ani z Ruska, zato však z Německa přes

- uklidňující berlínské zprávy; *Tentam můj hlíd...* — Goethův Faust I, str. 237 (Knihovna klasiků 1957);
- 275: *Není „u nás“ peněz, není!* — viz vysv. k str. 11; *Selig* — viz vysv. k str. 156;
- 276: *„Grand bal en toilette“* — velký ples ve večerních toaletách;
- 277: *„lih“*, ... *„zákon o lihu“*, ... — Na zimním rokování říšské rady, zahájeném 25. ledna 1888, se pokračovalo v rozpravě o návrhu na novou daň lihovou. Návrh se setkával s prudkým odporem, mj. polského klubu. V dubnu 1888 však po intervenci cis. Františka Josefa počali Poláci opouštět opoziční stanovisko. 5. června 1888 byl zákon nové daně lihové přijat ve třetím čtení 161 hlasy proti 130; *Liechtensteinova konfesijní škola* — Při zahájení zimního období říšské rady 25. ledna 1888 podal kníže Alois Liechtenstein a jeho stoupenčí návrh na obnovu církevních škol v Rakousku. Návrh vyvolal prudký odpor pokrokových kruhů, byly zasílány četné rezoluce proti návrhu i na jeho podporu. 22. února 1888 podali poslanec Herold a další návrh na změnu školních zákonů ve smyslu autonomistickém; *Strahovská brána* — stávala nejdříve uprostřed nyn. Nerudovy ul.; po vybudování barokního opevnění byla postavena nová Strahovská brána v Loretánské ul. u domu čp. 179; byla zbořena r. 1898; *To nejlepší, co můžef vědit...* — Goethův Faust I;
- 278: *volapůcky* — viz str. 515—520; *chodil jsem do škol přes dvacet let* — dva roky „malá školka“, 1840—1845 metropolitní škola u Sv. Víta na Hradčanech a vzorná hlavní škola na Malé Straně, 1845—1850 malostranské gymnasium, 1850—1853 Akademické gymnasium, 1853—1855 právnická fakulta, 1855—1858 filosofická fak.; *Ostruhová ul.* — dnešní Nerudova na Malé Straně; *Hluboká cesta* — od r. 1870 Úvoz (Malá Strana, Hradčany);
- 279: *„školy — triviální“* — elementární školy v býv. Rakousku, zřizované v městech i na vesnicích, na nichž se učilo náboženství, čtení, psaní, počtům a základům slohu; *Humóry* — viz vysv. k str. 131; *Paleček* — viz vysv. k str. 47; *Švanda dudák* — „poutník humoristický“, vyd. pod vedením Ignáta Herrmanna v l. 1882—1914; *Mecenáš* — viz vysv. k str. 92;
- 281: *„Po svatém Matoušf...“* — 21. září; *člověk je... v zimě srdci... bližší* — viz str. 52;
- 283: *britaniko* — druh doutníků; *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 284: *k Petzoldovi* — do Petzoldova restaurantu na Starém Městě, v Celetné ul. 13; *znamenitý nápad, že jeli sokoli tam do Lublaně!* — K jubileu lublaňského Sokola odjelo 5. září 1888 sto cvičenců za vedení dr. Podlipného. V Lublani byli nadšeně přivítáni, přispěli k slovanské manifestaci sokolských spolků a svými výkony si získali obdiv a uznání. Z Čech bylo do Lublaně posláno padesát telegramů; naopak v českých zemích vzbudil velké nadšení telegram biskupa Strossmayera. Zájezd přispěl k sbratření Čechů, Chorvatů a Slovinců

- ze všech oblastí (NL 6. 9.—11. 9. 1888); *Hlahol* — čes. pěvecký spolek, založený v Praze J. L. Lukesem r. 1861; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 100; *na budovu Akademického spolku* — viz vysv. k str. 186;
- 285: *Školská matice opavská* — viz vysv. k str. 130; *Matice ústřední* — viz vysv. k str. 19;
- 286: *branou Strahovskou* — viz vysv. k str. 277; *přes „Závěrku“* — zájezdní hostinec Na závěrce na býv. vinici břežnovského kláštera; *„Kaplíčky“* — křížová cesta zčásti dosud zachovaná; *Place du Trône...* — srov. MC, Pařížské obrázky, 1863, 9—87, Dodatky k Pařížským obrázkům, 223—242; *od „bramborových alejí“* — srov. MC, Helgoland (127—144); *„Přec jsou tu druhé slavné aleje helgolandské, světoznámé ‚Aleje bramborové.‘“*; *proklouzlo roku 1866 mezi prsty* — r. 1719 byla panství rodu Lichtenštejnů Vaduz a Schellenberg povýšena na Říšské knížectví lichtenštejnské; do r. 1806 bylo bezprostředně součástí Svaté říše římské, pak členem Řýnského svazu, v l. 1815—1866 Německého svazu; od r. 1866 je nezávislým státem;
- 287: *Numa Pompilius* — druhý římský král; *„Tři sestry“* — Dreischwestern (2055 m) ve vých. části země; *ve Vaduzi... v hostinci U lva* — r. 1863 na cestě do Paříže nebo zpět; *kampaňa římská* — Kampánie (it. Campania), úrodná krajina v již. Itálii;
- 288: *Jsem trochu numizmatik* — v pozůstalostním řízení přihlásila dědička po J. Nerudovi Anna Haralíková sbírku mincí v ceně 100 zl; *Urban VI.* (roz. Bartolomeo Prignano, papež v l. 1378—1389); za papeže zvolen kardinály v Itálii a uznán kardinály v Avignonu, brzy si však všechny znepřátelil svou přisností a vystupováním proti přepychu duchovních; *Kliment VII.* (Klement; žil v l. 1342—1394), pův. Robert hr. ze Ženevy, od r. 1379 první papež avignonský; v chronologii římských papežů se neuvádí, jako Klement VII. je počítán papež pův. jménem Giulio de' Medici v l. 1523—1534; *svolán církevní sněm do Pisy* — r. 1409;
- 290: *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 292: *špadón* — malá špada, kord; *kvarta* — druh zásahu při šermu; *plastrón* — ochranný krunýř; *batonování* — z fr. bâton, hůl k šermu;
- 294: *Byl to zvláštní dojem...* — 30. ledna 1889 skončil sebevraždou v Mayerlingu u Vídně kníže a korunní princ rak. Rudolf, syn cis. Františka Josefa I., a jeho milenka Marie baronka Veczerová. V názvu kravevič byla skryta polit. provokace, důraz na historicky právní autonomii Českého království, kterou centralistická vídeňská vláda nechtěla uznat. Rudolf navštívil Čechy a Moravu poprvé v r. 1871, kdy se za vlády Hohenwartovy nadějně jednalo o vyrovnání rakousko-české. Jeho příchod v době, kdy císař poselstvím z 12. září 1871 uznával práva Českého království a sliboval, že se dá korunovat za českého krále, byl považován za příznivý obrat

- rakouské vlády k Čechům; *zvěsti o dni u Králové Hradce* — o rozhodující porážce Rakouska ve válce s Pruskem; *na Mariánských hradbách* — hradby od Chotkových sadů k Hradu, postavené ke konci 17. a v 1. pol. 18. stol., pojmenované Mariánskými v 2. pol. 19. stol.; byly zbořeny r. 1898;
- 295: *jeho Cestu po Dunaji, jeho Cestu na Východ* — Fünfzehn Tage auf d. Donau (1881), Eine Orientreise (1884; překl. M. Kováře: Cesta korunního prince Rudolfa do zemí východních);
- 296: *bydlil po léta mezi námi* — od r. 1878;
- 298: *příčiny tragického pádu* — smrti následníka trůnu Rudolfa, viz str. 294—297;
- 299: *Čtěte Zibrtovu knihu* — PhDr. Čeněk Zíbrt (1864—1932), čes. kulturní dějepisec, bibliograf a knihovník; z jeho národopisných prací vyšel r. 1889 spis Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk; *Kiesewetterův horoskop pro rok 1889* — Geschichtliche Prophezeiungen über das Schicksal Deutschlands und Frankreichs (Dějinná proroctví o osudu Německa a Francie); Carl Kiesewetter (1854—1894) žil jako soukromý učenec ve svém rodišti Meiningen a zabýval se kulturní historií, astrologií, okultismem a spiritismem;
- 300: *časopis Sphinx* — „Monatschrift f. d. geschichtliche u. experimentale Begründung d. übersinnlichen Weltanschauung auf monist. Grundlage“ (Měsíčník pro dějinné a experimentální odůvodnění nadsmyslného světového názoru na monist. základě), vyd. Hübbe-Schleiden v Lipsku; *Chaldejčkové* — Chaldejové, semitský kmen v již. Mezopotámii, který v 7. stol. před n. l. ovládl Babylónskou říši; jejich jméno později značilo kněze, vykladače, astrology; *Kepler* — Johannes K. (1571—1630), něm. hvězdář; v r. 1600 se stal pomocníkem Tycha de Brahe v Praze a později jeho nástupcem na dvoře cis. Rudolfa II.; *Seni* — Giovanni Battista S. (1600—1656), it. astrolog, v l. 1629—1634 na dvoře Albrechta z Valdštejna; po jeho smrti byl vězněn pro podezření ze spoluviny; *jak... to popsal Schiller* — v dram. básni o třech dílech Valdštejn (Wallenstein, 1798);
- 301: *bude... válka...* — V srpnu 1888 prohlásil něm. císař Vilém II. při odhalení pomníku prince Fridricha Karla ve Frankfurtu n. Odrou, že raději dá zahynout všem svým osmnácti armádním sborům a všem svým poddaným, než by postoupil půd půdy vybojované dědem (Vilémem I. ve válce s Francií v l. 1870/71). Jeho slova byla odpovědí na důvěrnou poznámku císařova strýce, prince Waleského, při pohřbu Fridricha III., zda by nebylo možno překlenout propast mezi Německem a Francií částečnou revizí otázky alsasko-lotrinské; *Stifelius* — Michael Stifel (Styfel, Stieffel, 1486—1567), něm. matematik, evang. kazatel;

- 302: „*Quinquagesima*“... — u katolíků se tři neděle před postem nazývají septuagesima, sexagesima a quinquagesima (sedmdesátá, šedesátá a padesátá); „*Esto mihi*“ — „Budiž mi“ (ochráncem), začátek nedělního čtení;
- 303: *Benátky... prosluly... boji proti pohanům a Turkům* — byly založeny r. 452 Venety jako útočiště před Huny; s Turky se zpočátku snášely, v pozdějších bojích s nimi ztrácely části území (1570 Kypr, 1669 Kréta); za válek rakousko-tureckých (od r. 1683) byly členem protiturecké ligy;
- 304: „*vymoženosti české*“ — viz úvodní vysv. k str. 7 a 104;
- 305: *páni poslanci na říšské radě* — viz úvodní vysv. k str. 7; „*Mladí*“ *ujímají se lidu*... — Pokusy o kompromis mezi zneřetělenými staročechy a mladočechy, které učinili dr. Rieger a dr. Engel v létě 1888 s vědomím a schválením klubů, nevedly k cíli. Mladočeská strana se nezúčastnila oslav Riegrových sedmdesátých narozenin (16. 12.) a jeho politické práce pro národ. Nár. listy 11. prosince napsaly, že stav českého národa se nehodí k ovacím pro politiku dr. Riegra. Mladočeši mj. poukazovali na současný hmotný úpadek lidu, zejména rolnictva a řemeslnictva, a vinili z něho nesprávnou politiku staročeků. Rozpory mezi oběma stranami se stupňovaly v předvolebním boji do českého sněmu; ve volbách v červenci 1889 utrpěla staročeská strana citelnou porážku; *příležitost ku „koncesi“* — viz úvodní vysv. k str. 7; *profesora libomudrců* — T. G. Masaryka;
- 306: *Z Petřína jsem... učinil náš Slavín* — viz Spol. IV, 366; *Městský park* — viz vysv. k str. 57; *herma* — sloup s hlavou n. poprsím význačné osoby; *přítel J.* — asi dr. Julius Grégr; *přítel E.* — asi dr. Edvard Grégr; *budova Českého muzea* — viz vysv. k str. 136; *Place de la Concorde* — náměstí Svornosti, popravčí místo za Velké revoluce;
- 307: *kampanila* — campanile (zvonice) di S. Marco; *Prokurácie* — Prokuratorie, paláce na náměstí sv. Marka v Benátkách, v nichž bydlili nejvyšší úředníci; *Tarmark* — z něm. Tandelmarkt (vetešní trh); *Arc de triomphe* — Vítězný oblouk; *Madeleine* — chrám sv. Magdalény; *u Císařských* — právovarečný dům Römerovský, Václavské nám. 832/19; *svatováclavská mše* — po níž propukly bouře v pražských ulicích; *Tomek* — viz vysv. k str. 92;
- 308: *Státní nádraží* — dnešní nádraží Praha-střed; *Řetězový most* — v l. 1846—1897 na místě dnešního mostu I. máje;
- 309: *v dolejších konci náměstí postavena bude socha svatého Václava* — stávala tam socha sv. Václava od Jana Jiřího Bendla; r. 1879 byla přenesena na Vyšehrad; *ulice Mariánská* — dnešní Opletalova ul. na Novém Městě; *pomník na Františkově nábřeží* — na nynějším Smetanově nábřeží; socha Františka Josefa I., jež stávala v otvoru pomníku, je nyní v lapidáriu Národního muzea;
- 311: *Pětikostelní náměstí* — rozšířená část Sněmovní ul. na Malé Straně;

v tzv. zemském domě se od r. 1861 konala zasedání českého zemského sněmu; dnes sídlo České národní rady (viz vyobrazení ve Spol. I);

- 312: „*české sněmy zemské*“ už před... rokem 1848 — Jde o shromáždění feudálních stavů (duchovenstva, šlechty, měšťanského patriciátu). Moc zemského sněmu proti královské moci značně vzrostla od doby husitské. Od 17. stol. ztrácel zemský sněm na významu. Obnoveným zřízením zemským (1627) se na český sněm vrátil jako první stav stav duchovní. Sněm byl svoláván původně každoročně, potom nepravidelně; jeho hlavní prací bylo povolování daní. Čilejší ruch na zemském sněmu v Čechách se projevil v r. 1845. Poněvadž odmítl povolit vládě 50 000 zl na trestní soudnictví, byl 20. září 1847 vydán nejvyšší rozkaz k úřadům, aby berně na r. 1848 byly vybrány podle požadavků vlády; toto opatření znamenalo v praxi zrušení politické samosprávy feudálního sněmovnictví u nás; *Ostruhová ulice* — viz vysv. k str. 278; v domě č. 233/47 (U dvou slunců) bydlel Neruda v l. 1845—1859; *Tatínek můj* — viz vysv. k str. 31 a 32; *Hammer* — Jan H., penz. vojenský účetní, Malá Strana, Thunovka 19;
- 313: *Nostic* — Albert hr. N. (1807—1871), poslanec Říšské rady, v r. 1861 nejvyšší maršálek; *Masovrtné schody* — Radnické schody na Hradčanech (podél nich bývaly masné krámy);
- 314: *hrabě Dejm* — Albert Rudolf Deym ze Střítěže (nar. 1812), přední účastník polit. života r. 1848;
- 315: *Bouquoy* — Jiří hr. B. (nar. r. 1814); *Lobkovic* — František Jiří kníže L. (1800—1858), c. k. kom. a plukovník ve voj., rytíř a komtur něm. řádu;
- 317: *Boulanger* — George Ernest B. (1837—1891), franc. generál a dobrodružný politik, exponent monarchistů, připravující převrat. Počátkem dubna 1889 uprchl z Paříže do Belgie; z Bruselu odjel do Ostende a odtud do Londýna. R. 1889 byl odsouzen v nepřítomnosti pro zpronevěru peněz, r. 1891 se zastřelil; *Pogius* — Pogio Bracciolini Gian Fr. (1380—1459), it. humanista. Je znám listem o odsouzení a upálení Jeronýma Pražského, připisuje se mu také spis o Husově odsouzení, jehož český překlad vyšel r. 1875 (Mistr Jan Hus na koncilu kostnickém, jeho výslech, odsouzení i upálení dne 5. a 6. července 1415. Vypravuje očitý svědek Pogius.); *papeže Jana XXIII.* — Neruda uvádí omylem Jana XIII. podle Pogiova spisu (na str. 3; jinde Jan XXIII.). Jan XXIII., vl. jm. Baldassare Cosa (asi 1360 až 1419), byl papežem (1410—1415) v letech velkého schismatu. Vyhlásil veřejně prodávání odpustků, ostře pronásledoval Jana Husa, svolal koncil do Kostnice; pro různé zločiny se musil vzdát r. 1415 papežské hodnosti. Papežské jméno Jan přijal teprve nástupce Pia XII. Angelo Giuseppe Roncalli (1881—1963); volbou jména Jan XXIII. dal najevo, že katolická církev škrtná ze svých dějin Jana XXIII. z po-

- částku 15. stol.; *průvodní list císaře Zikmunda* — Z. se ospravedlňoval, že slíbil Husovi průvod jen do Kostnice, nikoliv nazpět; o ten prý ani nebyl požádán;
- 318: *Eberhard* — E. III. (vládl 1392—1417), hrabě viremberský; byl stoupencem Václava IV. proti Ruprechtovi Falckému; *Mainau* — ostrov v Bodamském jez., velkovév. zámek; *Stüssi* — vrchní fojt (městský strážmistr); *Inselhotel* — ostrovní hotel;
- 319: *Mulač* — viz vysv. k str. 212; *Langhans* — Jan F. L., fotograf, Vodičkova ul. 37; *Tomáš* — Jan T., fotograf, Václavské nám. 7; *Klempfner* — M. Klempfnerová, fotografický závod, Václavské nám. 26; „*Album pražských českých vysokých škol*“ — pořídil je a doplňoval fotografický závod J. F. Langhans; *Crusius* — Kristian Aug. C. (1715—1775), prof. bohosloví v Lipsku; *Jedenáct staročeských svědků* — narážka na politiky staročeské strany, stoupence konzervativní šlechty a katol. kléru; *Michael de Causis* — v l. 1400—1408 farář u Sv. Vojtěcha v Praze, později zástupce arcib. Zbyňka; působil v Římě; r. 1411 podal papežské kurii žalobu na Husa, na kostnickém sněmu ho křivě napadal;
- 320: *Berger* — Antonín B. (Vinohrady, Brandlova 583), tanečník čes. zemského divadla; *Až do toho hrdla!* — narážka na prohlášení české šlechty ústy Karla Schwarzenberga v sněmovně po pádu Hohenwartovy vlády (28. 10. 1871), že český národ bude stát při svých právech „až do těch statků a hrdel“; *zelina* — bylina; *Cele* — v Poggiově knize je uvedeno Cele;
- 321: *To by mně v Jircháčích pěkně vynadali!* — majitelem domu v Jircháčích 13 na Novém Městě byla Spojená německá obec evangelická v Praze; v tomto domě měl mj. místnosti spolek Evangelischer Hilfs-Verein und der Orts-Verein der Gustav Adolf-Stiftung in Böhmen; *šidě* — viz vysv. k str. 23;
- 323: „*velikonočního papeže*“ — K vážným církevním ceremoniím se přidružily ve středověku i obřady rázu světského, např. volba biskupa nebo papeže: zvoleného posadili na osla tvář k ocasu, vedli ho do kostela a tropili s ním žerty. Arcibiskup Jan tyto hry zakázal, Hus je později zamítal jako zlovyk;
- 324: *od minulé neděle...* — viz str. 321; *ondýno řekl tu můj kolega* — B- (Kronika) ve fejetonu v NL z 16. dubna 1889;
- 325: *bydlím někde v přízemí* — po onemocnění zánětem žil najal si Neruda r. 1880 byt v přízemí ve Vladislavově ul. 14; „*staří mládenci*“ by měli „*platit pořádnou daň*“ — viz Spol. III, 425—428; *Dunajewski* — Julian rytíř D. (1822—1907), ministr financí v l. 1880—1891;
- 326: *zamilovaní měli pouť na Slovanéch* — emauzská pouť na Karlově nám., první velikonoční slavnost; *krejčci měli Bubenč* — lidová slavnost Slavník pořádaná krejčími v úterý velikonoční ve Stromovce v Bubenči; *ševci Nusle* — Fidlovačka, pražská lidová slavnost pořádaná cechem ševcovským v Nuslích ve středu velikonoční;

- „*tráven*“ — měsíc, v němž tráva nejvíce roste, máj; „*trnopuk*“ — máj, květen (Jungmannův Slovník IV, 646);
- 327: *Hálkovu Píseň májovou* — ze sbírky V přírodě; *František Majer* — patrně JUDr. Vil. Mayer, pseud. W. A. Rémy (1831—1898), hud. skladatel, mj. zhudebnil Hálkovy Večerní písně; *Hynek z Poděbrad* (1452—1492), syn krále Jiřího, vévoda minsterberský, autor milostných básní *Májový sen* a *Verše o milovníku*; *deset... ročníků almanachu Máje* — Máj vyšel r. 1858 za formální redakce Barákovy, hlavními jeho tvůrci byli V. Hálek a J. Neruda. Další ročníky vyšly r. 1859, 1860 a 1862 za redakce V. Hála; nový Máj začal vycházet r. 1878; viz i vysv. k str. 215; *Máj, spolek českých spisovatelů* — založen r. 1887 k hájení hmotných autorských zájmů, viz i vysv. k str. 216;
- 328: „*ballon captif*“ — upoutaný balón;
- 329: *Hartmannovy České elegie* — Böhmische Elegien, cyklus básní ze sbírky *Kelch und Schwert* (Kalich a meč), vydané v Lipsku r. 1845, od Moritze Hartmanna (1821—1872), něm. básníka z Čech, odpůrce metternichovské reakce; *rok 1848—rok 1860* — viz vysv. k str. 23;
- 331: „*dny mariánské*“ — májové pobožnosti; *Bilový* — Bohuslav Bílejovský (1480—1555), kněz podobojí na Mělnice, u Sv. Michala aj.; kazatel u P. Marie před Týnem, autor *Kroniky české* (1537); r. 1535 byl poslán jako zvlášť způsobilý do Tábora, aby tam scestná „kázání přetrhl, kteráž se v kostelích dějí, když se služby Boží a modlitby konají“; *Veslavín* — Daniel Adam z V. (1546—1599), mistr na Universitě Karlově, knihtiskař a vydavatel;
- 332: *proces v Aixu, založené... králem Renatem* — viz Spol. III, 303; *Ebeling* — Friedrich Wilhelm E. (nar. r. 1822), něm. historik; *Bonifác VIII.* — papež v l. 1294—1303; *Filip Krásný* — F. Sličný (1268—1314, vládl 1285—1314), franc. král; zdanil klérus a byl dán papežem Bonifácem VIII. do klatby; dal zatknout papeže, zrušil templářský řád a zkonfiskoval jeho statky; *Zíbrt* — viz vysv. k str. 299;
- 333: *Poštovské noviny* — Pražské poštovské noviny, vycházely v l. 1719 až 1786; *na... malým ostrově* — na Střeleckém ostrově; pražští stfelci měli na něm již od r. 1472 cvičiště a stfelnici; *Moldava* — lat. název pro Vltavu; *dne 16. května* — viz vysv. k str. 108 (svatojanské své hosty);
- 335: *minule jsem tady chválil letošní přírodu* — v NL 25. května 1889;
- 337: *přestižní zatopenci* — Při průtrži mračen a krupobití v okresu přeštickém a rakovnickém (16. května 1889) utonulo asi šedesát osob a byly poboženy četné domy. Škoda jen ve východní polovici jediného okresu se odhadovala na půl miliónu zl; příspěvky na podporu postižených činily k 1. červnu 1889 teprve 2330 zl 72 kr;
- 338: *Ústřední školská matice* — viz vysv. k str. 19; *Severočeská jednota* —

- Národní jednota severočeská, spolek založený r. 1885 na ochranu českých menšin v sev. Čechách; *Pořumavská jednota* — Národní j. p., založ. r. 1884 jako obranný český spolek proti poněmčovacím snahám něm. „Böhmerwaldbundu“; *moravská Školská matice* — v té době byly na Moravě Školské matice v Prostějově (zal. r. 1872), v Olomouci (1872), v Brně (1878) a ve Znojmě (1880); *slezská Školská matice* — Matice opavská, zřízená r. 1880 k šíření osvěty a vzdělanosti mezi lidem československým ve Slezsku, k zřizování a udržování škol pro mládež československou ve Slezsku; viz i vysv. k str. 130; *české muzeum* — viz vysv. k str. 136; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 100; *Žurnalistický spolek* — Spolek českých žurnalistů, na Žofině 2; *Akademický spolek* — viz vysv. k str. 186; *Svatobor* — spolek pro podporování českých spisovatelů, Vinohrady, Čelakovského 22;
- 339: *Je to ode mne prohnanost...* — Cís. patentem z 19. dubna 1889 byl rozpuštěn český sněm a vypsány nové volby (ve venkovských obcích 2. 7., v městech 5. 7., v obchodních komorách 9. 7. a v kurii velkostatkářské 16. 7. 1889). Mladočeská strana v předvolební agitaci kritizovala dosavadní směr české politiky vedené staročechy pro ústupnost vládě a nedodržování zásady obrany státního práva. Staročechi oponovali argumenty o nevhodnosti radikalismu. Volby prokázaly pozvolný růst sympatií k mladočechům. Ve venkovských obcích utrpěli staročechi citelnou porážku, získali 18 mandátů (ztratili 30), mladočechi získali 30 mandátů. Ve volbách měst a míst průmyslových staročechi získali 24 poslanců, mladočechi 10 (dříve měli 4). Strana svobodomyšlná (mladočeská) dobyla prvního výrazného vítězství, místo 10 poslanců získala jich 2. července 40. Staročeské orgány po porážce na venkově útočily na voliče ve snaze zlehčit jejich politickou vyspělost. Česká politika např. psala, že patří „sedlákům motyka, a ne politika“, vůdce staročechů dr. Rieger prohlásil, že nepovažuje stav řemeslnický za tak vzdělaný, aby mohl vysílat své zástupce do zákonodárných sborů; *zmizím, na několik neděl* — srov. Dop. II, 455—457; „*Nulla dies sine linea...*“ — heslo řec. malíře Apella (4. stol. před n. l.) z Kolofónu v Lýdií;
- 341: *Walter Bates* — William B. (1825—1892), angl. cestovatel a přírodopzpytec; studoval hlavně hmyz, zvl. motýly; *Virchow* — Rudolf Virchow (1821—1902), něm. lékař, antropolog, hygienik a státník, prof. patologie na univ. v Berlíně; *na národní mouchy* — na staročechy;
- 342: *Letošního 2. července* — viz úvodní vysv. k str. 339; *Ptolomaeus Philadelphos* — Ptolomaeus II. Ph. (285—247), egyptský král; *chtěli z něho učiniti muže zpoloviny českého, zpoloviny německého* — viz vysv. k str. 76 (Clam-Martinič, doktor Rieger);
- 345: *svatý Benedikt* (480—543), opat, zakladatel benediktýnského řádu; *Zámrský* — Martin Philadelphus Z. (1550—1592), rodák ze Zá-

- mrsku u Chocně, luterský kněz (Postila evangelitská aneb Výkladové na evangelia nedělní a sváteční, 1592); *nový* — viz vysv. k str. 17;
- 346: *na Pétikostelním náměstí* — viz vysv. k str. 311; „*Poslední činže...*“ — platila se kolem 6. ledna (na Tři krále), 24. dubna (na sv. Jiří), 25. července (na sv. Jakuba) a 16. října (na sv. Havla); *já jsem... novinář...* — Neruda začal působit v novinách asi od r. 1856 (jako lokálkář, literární a divadelní referent v Tagesbote aus Böhmen);
- 347: *od Kosů* — Nové Město, U přivozu 358/2; *Tandlmark* — viz vysv. k str. 307 (Tarmark); *Velké náměstí* — název Staroměstského nám. v l. 1850—1895;
- 351: *Benda* — Karel B. (1748—1836), houslista, pianista a skladatel; *Husy kapitolinské* — podle pověsti svým kejháním při nočním útoku nepřátel za obléhání r. 382 před n. l. zachránily Řím;
- 352: *jedenmécitný* — jedenadvacátý;
- 353: *Tedy* — *návrh 269...* — viz str. 352;
- 354: *Dominichino* — vl. Domenico Zampieri (1581—1641), it. malíř; *Romanelli* — Romano R.; *Dolce* — Carlo Dolci (1616—1686), it. malíř; *Parmeggiáno* — Parmeggianino, vl. Francesco Mazzola n. Mazzuoli (1503—1540), it. malíř a rytec; *Gandolfi* — Gaetano G. (1744—1802), it. malíř a rytec; *Zurbaran* — Francisco de Z. (1598 až 1664), špan. malíř; *Gabriel Max* (1840—1915), čes.-něm. malíř, v l. 1879—1883 prof. na akademii v Mnichově; *Mignard* — Pierre M. (1612—1695), franc. barokní malíř; *St. Blois* — hlav. město dep. Loir-et-Cher n. Loirou ve Francii;
- 355: *Brandejs* — viz vysv. k str. 48; *Když jsme se probudili...* — viz vysv. k str. 385; *Cumberland* — Vilém August C. (1721—1765), vévoda, korunní princ Vel. Británie a Irska, u Culloden zvítězil r. 1746 nad Karlem Eduardem; r. 1757 byl poražen od franc. maršála d'Estrée a zbaven velitelství;
- 357: *Jak známo, baví se lidstvo...* — Zasedání českého sněmu v novém období po volbách bylo zahájeno 10. října 1889. Mladočeští poslanci podali návrh na adresu císaři, v níž konzervativní velkostatkáři — stoupenci rakušanství — spatřovali nebezpečí požadavků personální unie, ohrožujících státní jednotu. Srážky na českém sněmu vyvrcholily pak ve schůzi 25. listopadu 1889 při interpelaci poslance Šíla ve věci votivní desky Husovy pro Národní muzeum (tehdy Zemské muzeum). Výrok prince Schwarzenberga, který pronesl v diskusi: „My vidíme v husitech ne slavné bohatýry, ale bandu lupičův a žhářův, komunisty patnáctého století, a my Schwarzenbergové budeme bojovati proti vám novohusitům.“ (NL 26. 11. 1889), vyvolal v českém národě pobouření a silné protestní hnutí na oslavu památky Husovy; *maxl* — viz vysv. k str. 98; *osmdesáté narozeniny Verdiho* — nepřesné; Giuseppe V. se narodil 10. října 1813; *četl jsem v jistém německém časopise* — patrně v Berliner Tageblattu,

- viz vysv. k str. 21; *Jubileum „korespondenčních listků“* — viz Correspondenz-Karte, Spol. III, 90—92; *Horymír* — Spolek vzájemně se podporujících vozků fiakristských a drožkářských; *Ouhřetice* — Ůhřetice (okr. Chrudim);
- 358: *Michelangelo* — M. Buonarroti (1475—18. 2. 1564 v Římě); *Jiří Plachý* — J. P.-Ferus (1585—1659), správce jezuitské tiskárny a klementinské knihovny, skladatel českých legend v době pobělohorské a kazatel; vůdce českého studentstva v Praze proti Švédům v r. 1648 byl jeho bratranec Jiří Plachý; *Edvard Young* (1683 až 1765), též prof. práv v Oxfordu, pak dvorní kaplan krále Jiřího II.; *Pr. Crébillon* — Prosper Jolyot de C. (1674—1762), franc. dram. spisovatel; *Vilém Hogarth* — William H. (1697—1764), též grafik a teoretik umění;
- 359: *Pierre Jos. Proudhon* — P. Joseph P. (1809—19. 1. 1865), franc. představitel maloburžoazního socialismu; *Jakub Meyerbeer* — Giacomo M. (5. 9. 1791—2. 5. 1864), pův. Jacob Liebmann Beer, skladatel a virtuos něm. původu, vyškolený v Itálii a působící ve Francii; *Karel Sealsfield* — Charles S., vl. Karl Anton Postl (1793 v Popicích na Moravě — 26. 5. 1864 v Solothurnu ve Švýcarsku), něm. spisovatel, autor hist. románů; uprchl do Ameriky, kde přijal jméno S.; od r. 1826 žil střídavě v New Yorku, Paříži a Londýně jako svobodomyšlný novinář, od 1832 trvale ve Švýcarsku; *Alfred Meißner* (1822—1885), něm. básník z Čech; v mládí se stavěl příznivě k českému vlasteneckému hnutí (epos *Žižka*, 1846); *J. G. Bodner* — Jiří G. Bodmer (1786—1864), švýc. strojník; *Michal Dostojevskij* — Fjodor Michajlovič D. (1821—9. 2. 1881); *Jiří Hachette* — Louis Christoph H. (1800—1864), franc. nakladatel; *John MacCulloch* — J. Ramsey M. C. (1789—1864), angl. ekonom a statistik; *Bedřich Struve* — Friedrich Wilhelm S. (1793—1864), hvězdář, pocházející z rodiny něm. hvězdářů, kteří působili v Rusku a v Německu; *Zrušení otroctví v Severní Americe* — za úspěšné války Severu proti Jihu vymohl pres. Lincoln zákon na zrušení otroctví na území Spojených států amerických (31. 1. 1864); *Stěhování se tajné polské revoluční vlády* — polské lednové povstání (23. 1. 1863) bylo poraženo v létě 1864; viz vysv. k str. 149; *Spojení Nilu s Červeným mořem* — Při budování Suezského průplavu (1859 až 1869) byl nejdřív vystavěn sladkovodní náhon, k němuž bylo použito starého průplavu Arsinojského od Káhiry k Zakáziku, do Gosenu a do Ismá'ilije; *Vydání encykliky Pia IX.* — Pius IX. (1792—1878), vl. Giovanni hr. Mastai Foretti, papež od r. 1846, vyhlásil r. 1864 sylabus, seznam hlavních novověkých bludů (*encyklika* — okružní list papežův všem katolíkům, zabývající se otázkami náboženství, mravnosti a politiky); *Josef Chmelenský* — J. Krasoslav Ch. (1800—2. 1. 1839), též lit., div. a hud. kritik; *Jan Vítěšek* — Jan Nepomucký August V. (1770—17. 12. 1839),

- pianista, žák F. X. Duška, jeden z hlavních představitelů mozartovské tradice v Praze poč. 19. stol.; *Ignác Fessler* — Ignaz Aurelius F. (1756—1839), rak. spisovatel, v l. 1784—1788 prof. východních jazyků na univ. ve Lvově, od 1819 předseda evang. církv. rady v Petrohradě; *Václav Vlček* (1. 9. 1839—1908), spisovatel a novinář; r. 1871 založil časopis *Osvěta*, psal povídky, romány a hry historické i ze současného života; *Arago* — Dominique François A. (1786 až 1853), franc. astronom, fyzik a politický činitel; o *světelných obrazech Daguerrových* — u Nerudy: *Daguerrových*; Louis Jacques Mandé Daguerre (1789—1851), franc. malíř dekorací, vynalezl s J. N. Niépceem tzv. daguerrotypii, již získali první trvalé fotografické snímky; *Frant. Gabelsberger* — Franz Xaver G. (1789—1849), autor něm. těsnopisné soustavy; *Kotzebue* — Otton Jevstafijevič K. (1787—1846), nar. v Revelu, syn něm. básníka Augusta von Kotzebue; popsal svou trojí cestu kolem světa; *Fr. List* — Friedrich L. (1789—1846), něm. burž. ekonom; *Mik. Chmelnicki* — Nikolaj Ivanovič Chmelnickij (1789—1846), ruský dramatik, významný představitel ruské komedie; *James Cooper* — James Fenimore C. (1789—1851), amer. spisovatel, autor romantických příběhů o zálesáčích a Indiánech; *Jos. Mayseder* — Josef M. (1789—1863), též houslista, dirigent dvorní kapely ve Vídni;
- 360: *abbé de l'Épée* — Charles-Michel abbé de l'Épée (1712—1789), franc. kněz; založil ústav pro hluchoněmé a vynalezl posunkovou řeč hluchoněmých; *Faubourg St. Antoine* — býv. předměstí Paříže; „*Lidská práva*“ — Prohlášení práv lidských a občanských bylo schváleno Konstituantou 26. srpna 1889; *letovní výstava světová* — v Paříži; *Angotka* — Angot, komická opereta s hudbou Alexandra Charlese Lecocqa (1832—1918), franc. hud. skladatele; poprvé v aréně na Smíchově 5. září 1874, v Proz. div. 4. února 1875; *vláda direktorů* — pětičlenné direktorium, které po skončení Velké revoluce francouzské vládlo v l. 1795—1799 podle reakční ústavy z 23. září 1795 otevřeně v zájmu velké buržoazie;
- 361: *Paulus* — Jean-Paul Habans, řečený Paulus (1845—1908), franc. zpěvák, populární zvláště v l. 1887—1889; *pád boulangismu* — viz vysv. k str. 317; v *prvních letech sedesátých* — viz vysv. k str. 23;
- 362: *Zibrt* — viz vysv. k str. 299; *svatý Spiridión* — arcib. na Kypru, na nicejském ekumenickém koncilu (r. 325) bojoval proti arianismu; *k divadlu na Ovocném trhu* — býv. Stavovské, dnešní Tylovo;
- 363: *Ondyno... kolega... naříkal, že prý poezie hyne.* — Jan Veselý, pseud. J. J. V. Benešovsky (1854—1905) v cyklu „Má-li poezie nějakou kulturní cenu“ v rubrice Literární hlídka (NL 6., 13. a 20. 12. 1889); *Stieffeli* — viz vysv. k str. 301; *Stoletý dějinný* — viz vysv. k str. 157; *žádost za obnovení zemského zřízení* — R. 1749 zrušila Marie Terezie českou i rakouskou dvorskou kancelář a zřídila ústřední úřady ve Vídni, společně zemím českým i rakouským, čímž byly odstraněny

- poslední zbytky české samostatnosti. Za cís. Leopolda II. (1790 až 1792) žádali čeští stavové změnu Obnoveného zřízení zemského z r. 1627. Leopold zrušil změny ve státní správě provedené M. Terezií a Josefem II. po r. 1762; *o neporušitelnosti českého státního práva* — viz úvodní vysv. k str. 339;
- 364: *Moltke* — viz vysv. k str. 39; *profesor dr. Lueder* — dr. Karl L. († 1895), od r. 1874 profesor trestního a mezinárodního práva v Erlangen, mj. autor díla *Recht und Grenzen der Humanität im Kriege* (Právo a hranice lidskosti ve válce);
- 365: *Činše* — viz vysv. k str. 346;
- 366: *když jsme chodili do normálky* — Neruda navštěvoval malostranskou normálku (vzornou hlavní školu) v l. 1842—1845; *nebýt doktora Michla* — MUDr. František Michl (1850—1900), lidumilný lékař, prof. chirurgie, léčil Nerudovu zlomeninu nohy r. 1888; *Sirach* — Jesus Sirach, apokryfická kniha Starého zákona;
- 367: *hezounké fejetony o ní* — např. v NL 14. ledna 1890 β- (Kronika): „Všecko je na té nemoci šik, jenom jméno je ošklivé. Česká chřipka zní hanebně, a cizojazyčně influenza znamená vlastně koňskou nemoc“;
- 368: *stříl* — (střila), píchání z revmatických bolestí ap.; *Chodili chřipky, chřipáci*... — obměna říkadla Na střile (Chodili střelci, střelice...), uvedeného v Erbenových Českých písních a říkadlech;
- 369: *Něco se pánu bohu na naši politice nelíbí* — viz úvodní vysv. k str. 339; *insolvenza* — insolvence, platební neschopnost;
- 370: *Byl to lední!*... — Urážlivá slova prince Schwarzenberga o husitech (viz vysv. k str. 357) byla popudem k sbírkové akci pro vystavění pomníku M. Jana Husa (srov. NL 29. 11. 1889); k 9. 2. 1890 podle NL dosáhly sbírky 40 000 zl. Návrh, aby pražská obec věnovala místo a poskytla příspěvek na zbudování pomníku, v městské radě propadl (13. 2. 1890) pěti hlasy proti čtyřem. Důvodem odmítnutí byly převážně náboženské předsudky (prof. V. V. Tomek např. prohlásil, že je proti postavení pomníku, poněvadž nechce rozdmýchat náboženský svár); srov. též Dop. I, Grégrovi o motivaci k napsání tohoto fejetonu; *být jenom zdrav* — viz str. 366—369;
- 374: *dr. Innocent Antonín Frencl* (1818—1862), katolický spisovatel, r. 1851 prof. nábož. na Akademickém gymnasiu, rektor u Sv. Jiří na Hradčanech, správce Dědictví sv. Jana Nepomuckého;
- 375: *prorok Izaiáš* — viz vysv. k str. 272; *blahověst Matouš* — sv. Matouš, apoštol, jeden ze čtyř evangelistů; *Strauss* — Johann S. (1825 až 1899), vid. skladatel tanců a operet;
- 376: „*o ostatecích*“ — v posledních dnech masopustu; *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; „*Zase už koncese Čechům!*“ — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 377: *Neděle „Černá“* — první neděle postní (ženy se odívaly v černé šaty); „*Pražná*“ — druhá neděle postní (jídaly se postní pokrmy,

- hlavně pučálka a pražmo, viz vysv. k str. 379); „*Kýchavná*“ — třetí neděle postní (kdo o ní kýchne, je podle lid. pověr zdrav po celý rok); „*Družebná*“ — čtvrtá neděle postní (vzpomínka na přátelské „sdružení“ se dítek tuto neděli); „*Smrtná*“ — pátá neděle postní (mládež vynášela v některých krajích slaměnou smrt ze vsi);
- 378: *o papeži Řehoři* — Řehoř I. Veliký (asi 540—604), papež od r. 590, církv. otec; žil v Římě jako městský prefekt;
- 379: *Neděli „Pražnou“* — viz vysv. k str. 377; „*pražmo*“ — pražma, pražmo, obilná zrna n. pražený hrách jako pokrm; *popsal jsem výtečné to jídlo* — DK IV, 261; *Kulda* — Beneš Metod K. (1820—1903), spisovatel a sběratel lidových pohádek, pověstí i obyčejů moravských (Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského, 1854, 1874 a 1875, doplněné národními pověstmi);
- 380: *Zíbrt* — viz vysv. k str. 299; *mladočechům — ti hubují napořád* — viz vysv. k str. 305 a 339; *Sobotka* — Primus S. (1841—1925), překladatel, redaktor, kulturně historický sběratel, srovnávací národopyspec (Výklady prstonárodní, 1882);
- 381: *Ústřední matice školská* — viz vysv. k str. 19; „*vešobecná branná povinnost*“ — zavedena branným zákonem z 5. prosince 1868 (s tříletou prezenční službou); *platit svou válečnou dávkou* — vojenská taxa, povinná pro neodvedené brance, byla zavedena v r. 1880;
- 382: *řehořské vojsko* — dětská hra, provozovaná 12. března a spojená s vybíráním dáreků po staveních; *v té „Řehořské písni“* — K. J. Erben, Prostonárodní české písně a říkadla, str. 67;
- 383: *Ferdinandova třída* — viz vysv. k str. 19; *úrodnou činností říšské naší rady* — viz úvodní vysv. k str. 7 a 305; *máme... hezounké kriminály* — stavěla se trestnice na Pankráci, viz vysv. k str. 85;
- 384: *Já jsem mladočech.* — viz vysv. k str. 273; *Ungelt* — býv. dvorec na Starém Městě při Týnu, kde cizí kupci mohli bezpečně složit své zboží a kde se vybíralo clo; „*alouette captive*“ — „upoutaný skřivan“; „*ballon captif*“ — viz vysv. k str. 328;
- 385: *Hálek* — viz vysv. k str. 160; „*Nám pje lid!*“ — z Kollárových Nápisů ve sb. Básně, 1821 („Jakž? Vy musíte lidu zpívati, nám pje lid“); *Heine* — viz vysv. k str. 8; *Petőfi* — Sándor P. (1823—1849), oblíbený maď. básník; padl v revolučním boji (1848—1849); „*Habent sua fata libelli!*“ — „Knížky mají své osudy!“ (Terentius Maurus, řím. gramatik v 2. stol. n. l., De litteris, verš 1265); *Máj* — viz vysv. k str. 327; *na počátku „českého jara“* — Neruda nazývá počátek šedesátých let 19. stol. naším druhým národním obrozením;
- 386: *u vydání desátém* — Večerní písně vydal r. 1890 I. L. Kober v Praze, ilustroval Pavel Körber;
- 387: *Bismarck... na... „výminku“* — Návrh na další prodloužení výjimečného zákona proti socialismu v Německu z r. 1878 narážel v říšském sněmu na značné překážky. Mladý císař Vilém II. doporučoval ústupky dělnictvu, Bismarck se postavil proti a způsobil

- rozpuštění sněmu. Ve volbách do říšského sněmu (20. 2. 1890) ztratili konzervativci a národní liberálové 85 křesel, svobodomyšlná opozice získala 64 a socialisté 35 mandátů (dvojnásobek proti r. 1887). Mezi Vilémem a Bismarckem došlo k trvalému napětí. Bismarck se sice vzdal správy ministerstva obchodu, ale odmítl vzdát se úřadu ministerského předsedy. Zvláště těžce nesl, že se císař dává přímo informovat ministry a úředníky. Připomněl proto členům vlády kabinetní rozkaz z 8. září 1852, zapovídající ministrům takovýto styk. Vilém prohlásil v řeči 5. března, že „rozdrtil“ každého, kdo by se stavěl v cestu jeho sociálním a politickým plánům. Zaujal odmítavé stanovisko k Bismarckovým doporučením a 16. března 1890 ho vybidl k podání žádosti o propuštění. Vynucenou demisi císař 20. března přijal. Aby se kryl před výčitkou nevděku k mužů, v němž národ viděl tvůrce německé říše, povýšil Bismarcka na vévodu a udal jako důvod přijetí demise jenom péči o jeho zdraví. Bismarck, uražen císařovým jednáním, odmítl nabízenou dotaci a přiměl i syna Herberta k rezignaci na úřad státního tajemníka v ministerstvu zahraničí. 29. března za okázalé obecné účasti opustil Berlín; *Der Reichsfaßbinder* — „německá masopustní hra“ s třiceti osobami, třemi jednáními kromě přede hry a závěru, zpracovaná k 1. dubnu 1890 Moritzem von Reymond (1833—1917), velmi plodným spisovatelem, novinářem a redaktorem, žijícím od r. 1890 v Berlíně. Poněvadž v seznamu jeho děl, poslaném mi universitou v Hamburku, spis *Der Reichsfaßbinder* není uveden, kloním se k údaji Kayser's Bücherlexikonu, že autorem zmíněné knihy je M. Reymond. Jeho životopisná data — podle sdělení univerzitní knihovny v Kolíně n. Rýnem — však nejsou známa, ví se určitě o něm jen to, že v Berlíně žil;
- 388: „*Svoboda tisku*“ je velice omezena. — v NL z 1. ledna 1886, vydaných k 25. výročí založení, je otištěna historie pronásledování redaktorů a konfiskací tohoto listu; *Ludvík Dóczy* — Lajos D. (1845—1919), baron, maď. spisovatel a básník; jeho veselohra Csók (Hubička) vzbudila pozornost i v cizině;
- 389: *Ale já tam teď nejdu*. — Neruda po úrazu r. 1888 chodil na procházky jen v doprovodu posluhy Václava Wernera; *Mluví se dnes jenom o Bismarckovi* — viz vysv. k str. 387; *Kleist* — Heinrich von K. (1777—1811), něm. dramatik; hra *Hermannsschlacht*, vzniklá r. 1808, byla určena pro vídeňský Burgtheater a byla psána jako politická alegorie (říše Marbudova znamená Prusko, Hermannova Rakousko; z hry vane nenávisť proti Napoleonovi a touha po spojení Pruska s Rakouskem k všeobecnému povstání proti Napoleonovi);
- 390: *František Grillparzer* — Franz G. (1791—1872), rak. dramatik; *Cheruskové* — germánský kmen mezi Vezerou a Labem; r. 9 před n. l. je Drusus porobil římské říši, ale r. 9 n. l. dosáhli pod vedením Arminiovým opět samostatnosti; po válce proti Marbudovi jejich

- moc klesala, nakonec zanikli mezi Samy; *centurio* — velitel centurie, setník;
- 391: *Tieck* — Ludwig T. (1773—1853), něm. básník, novelist, dramatik, divadelní teoretik (*Deutsches Theater*, 1827); *rhodický kolos* — 34 m vysoká socha boha Héliá z mědi (ulita 285 před n. l.) u přístavu města Rhodu, jeden ze sedmi starověkých divů světa; zřítla se r. 227 před n. l. při zemětřesení; *falešný být jako Pun* — lat. Punicus fides (punská „věrnost“, věrolomnost);
- 392: v *Teutoburském lese* — pohoří na rozhraní Vestfálska a Hannoverska; jméno dostalo mylným ztotožněním s místem vítězství Germánů (Arminiův n. Hermannův pomník na hoře Grotenbergu) nad Římany r. 9 n. l.;
- 393: „*après le carnaval la micarême*“ — „po masopustu středopostí“; *univerzitní čeština* — narážka na jazykovou nesrozumitelnost vědeckých pojednání, viz str. 422—427; *Šlechta... bude... provozovat balet!* — Představení pořádala jako každoročně kněžna Metternichová; zároveň byla dávana hra, v níž hr. Rudolf Kinský představoval komickou figuru pofrancouzitélého Čecha, jež pokřtil autor kusu hr. Bourgoing jménem „Wenzel Dubois“; dělal si úsměšky z naší národnosti (NL 30. 4. 1890); „*ballabile*“ — závěrečná skupinová scéna;
- 394: *firma „Brioschi et Koucký“* — Carlo Brioschi (1826—1895), it. divadelní malíř žijící ve Vídni; Jan Václav Koutský (1827—1896), od r. 1863 dvorní divadelní malíř ve Vídni; maloval též několik výprav pro naše Proz. div.; „*České hroby*“ — viz str. 160; „*jubilejní výstava*“ — viz str. 521—525;
- 395: *pohled z Burghurlu* — Obrazy, Cařhrad 1870, str. 9—46; *pohled z turze svatého Elma* — Obrazy, 171—173;
- 396: *Újezdská brána* — stála poblíž Vítězné ulice v čáře Hladové zdi; pro zřízení lanové dráhy na Nebozízek byly projektovány tři směry: 1. z Újezda mezi kasárnami a domem čp. 414 u Újezdské brány podél Hladové zdi; 2. z uličky od Újezdu mezi domy čp. 410 a 412; trať by končila za restaurací na Nebozízkou; 3. z téže uličky Seminářskou zahradou na Petřín ke kapli sv. Hrobu, odtud k rozhledně;
- 398: *svatý Jiří* — 24. dubna; „*april*“ — lat. etymologie vykládá slovo aprilis jako zpodstatnělé příd. jméno souvisící se slovesem aperire — otvírat;
- 399: *zajičky já náramně rád!* — bylo to také poslední Nerudovo jídlo; „*carciofolate*“ — (it. carciofo) artyčok;
- 400: *spolek pro vaření...* — Domácnost, viz vysv. k str. 184; v *novém Zibrtově spise* — viz vysv. k str. 299;
- 403: *Dne 16. dubna t. r., ve skupině měst Mladá Boleslav, Turnov...* — Doplnovací volba do říšské rady ve městské skupině mladoboleslavsko-roudnické skončila vítězstvím strany svobodomyšlné (spisovatele Ervína Špindlera — 1462 hlasy) nad staročeským kandidátem

- (feditelem obchodní akademie československé Emanuelem Tonne-rem — 1370 hl.). Volební okres Mladou Boleslav, Turnov, Roudnici a dalších šest měst považovala staročeská strana za svou přední baštu; po 11 let tu byl za ni volen dr. Mattuš. Volby v dubnu 1890 byly spojovány s bojem o vídeňské vyrovnání, které ujednali staročestí vůdcové s Němci a jež staročestí poslanci 26. ledna 1890 schválili. Po vítězné volbě se žádalo v úvodníku NL ze 17. dubna 1890, aby staročestí poslanci složili své mandáty, neboť většina českého lidu s nimi nesouhlasí. Zároveň přinesly NL kritiku současných poměrů, přednesenou na říšské radě Ed. Grégrem, která odsuzovala perzekuci mladočeských poslanců; *1. května budou dělníci mít... svědek* — K zamýšlenému oslavení 1. května vydal místopředseda vyhlášku, v níž zdůrazňoval, že podle zákona Říš. č. 22 z 8. 3. 1885 je každé svémocné zastavení práce zapovězeno a podléhá trestu. Práci je možno zastavit jen tehdy, dohodne-li se svobodně zaměstnavatel s dělníkem. Dělnictvo bylo varováno před nezákonnými výstřednostmi (NL 22. 4. 1890); *francouzskými zákonodárci zrušena slechta* — za Velké francouzské revoluce v l. 1789—1794;
- 404: *konvent* — Národní konvent, za Velké franc. revoluce revoluční Národní shromáždění v l. 1792—1795 se zákonodárnou a výkonnou mocí;
- 405: *Agassiz* — Jean Louis Rodolphe A. (1807—1873), švýc. přírodopisec a popularizátor; od r. 1846 žil v USA. Podnikl výzkumné cesty na Floridu a do Brazílie; *Nathaniel Thayer* (1808—1883), amer. finančník, podporoval kostely, nemocnice, osoby v nouzi; zmíněná Agassizova výprava byla podniknuta do Brazílie r. 1865; *Hiram Sibley* (1807—1888), amer. finančník, selfmademan, jenž se proslavil nejen jako stavitel transkontinentální železnice napříč USA, ale i jako mecenáš, zakladatel Sibleyovy školy mechanických umění. Ve společenství s McD. Collinsem navrhl položení kabelu do Evropy přes Beringovu úžinu a Sibiř; v r. 1864 mu byla udělena cenná koncese od ruské vlády; *Peabody* — George P. (1795—1869), amer. lidumil, zakladatel výchovných nadání a bytů pro dělnictvo (po něm nazváno průmyslové město v USA); *Girard* — Stephen G. (1750—1831), amer. filantrop, zakladatel filadelfského sirotčince; *Petr Cooper* (1791—1883), amer. průmyslník, lidumil; r. 1850 zřídil Cooperův ústav, učiliště pro dělníky s bezplatným vyučováním; *F. Astor* — John Jacob A. (1763—1848), amer. milionář, obchodník kožišínami a spekulant s pozemky; zal. knihovnu v New Yorku, ústav pro chudé děti a chudobinec ve Walldorfu;
- 406: *Eschenbach* — Marie von Ebner-E. (1830—1916), něm. spisovatelka z Moravy; její romány a povídky z moravských vesnic líčí těžký život nevolníků; *do sta... vydrží škol* — Ústřední matice česká, viz vysv. k str. 19;
- 408: *dr. Falb* — Rudolf F. (1838—1903), něm. přírodopysk, matematik,

- astronom, býv. kněz; vytvořil vlastní teorii o zemětřesení a úkazech meteorologických; *Zelený trh* — jihozáp. část dnešní Havelské ul. na Starém Městě;
- 409: *věnik* — věnek, svazek z listů; *dr. Vilém Schultze* (1841—1910), ředitel pivovaru v Liesingu u Vídně;
- 410: *dr. Schimmelbusch* — Kurt S. (1860—1895), bakteriolog, od r. 1893 docent chirurgie na berlínské univ.; o „štifících“ jedná spisek *Entstehung der Furunkulose*; *svatý otec pronesl... svoje mínění* — papež Lev XIII. projevil při rozmluvě se zpravodajem New York Heraldů názor, že sociální otázka se dá vyřešit jen povznesením mravnosti; vyslovil přání, aby se Evropa konečně odhodlala k všeobecnému odzbrojení (NL 24. 4. 1890);
- 411: *budeme přece někdy... spolu souhlasit* — Neruda byl odpůrcem dogmatu o papežské neomylnosti a celé církevní politiky, zvl. papeže Pia IX., viz např. Spol. III, 10—13, 83—86, 363, 386;
- 412: „*Byl první máj...*“ — 1. května 1891 se v továrnách, na stavbách a ve větších částech menších dílen nepracovalo. Policejní ředitelství učinilo nejrozsáhlejší opatření k zachování pořádku a tisk (včetně NL) nabádal dělnictvo, aby oslavilo 1. máj klidně. Tábora a slavnosti na Štfeleckém ostrově se zúčastnilo asi 30 000 dělníků. V přijaté rezoluci se žádalo uzákonění osmihodinové pracovní doby, svobody tisku, zrušení novinářského kolku a kauce a dovození veřejné kolportáže, dále všeobecné právo hlasovací, právo koaliční a svoboda shromažďovací. Řečníci zdůrazňovali internacionalismus, ale i to, že čeští dělníci jsou si vědomi svých povinností k národu. Tábory i slavnosti skončily ve vzorném pořádku a policie neměla ani příležitost k zakročení (NL 2. 1. 1890); „*mystérium*“ — středověká náboženská hra;
- 414: *první výstavu světovou* — konala se v Paříži; *Prusové se blížíli Praze* — za prusko-rakouské války v r. 1866; viz *Okupační arabesky*, Spol. II, 95—122; *lepice buršácké* — buršáků, členů býv. německého vysokoškolského studentského spolku; *také my, které chudý dělník klamně počítá mezi „pány“* — viz vysv. k str. 134;
- 416: *Do téhodne máme už svatého Jana* — 16. května;
- 417: *At už je Nepomucena, nebo Baptistka* — podle Jana z Nepomuku a Jana Baptisty, Křtitele; *Johana ze Sině* — Johanna de Signia, členka salesiánského řádu; podle pověsti vzkřísila mrtvé dítě; *z Valois* — Johana z V. (1464—1504), dcera franc. krále Ludvíka XI., rozvedená choť Ludvíka Orleánského; *ze Šantalu* — Jeanne Françoise Frémiot de Chantal (1572—1641), zakl. (s Františkem Saluským) řádu salesiánek, r. 1667 prohlášena za svatou; *Tomek* — viz vysv. k str. 92 a 108; *kdyby sobě... vláda přála* — V. V. Tomek i jako první rektor obnovené české university projevoval značnou ústupnost vůči Němcům; v jednání o místo pro Husův pomník se vyslovil proti bezplatnému poskytnutí místa; viz též. vysv. k str. 370;

- 418: *Přemysl Otakar* (II.), vládl v l. 1253—1278; k Baltickému moři podnikl pouze křižovou výpravu; trvalou památkou na ni je Královce; *Kryštof* — Christophorus (Kristonoš); poslechl poustevníkovy výzvy, aby svou víru osvědčoval přenášením lidí přes vodu; *Goar* († 561/575), akvitánský kněz, ochránce lodníků (chránil lodi před nebezpečným úskalím Loreleí); *Gonzal* — Gonsalvus Henriquez († 1570), jáhen z Porta, mučedník (byl vržen v blízkosti Kanárských ostrovů do moře); *Maurelius* — Maurilius, třetí biskup z Angers, patron rybářů, chrání před vodním nebezpečím (kdysi zachránil na Loife loď před potopením); *Mikuláš* († 343), biskup; o pomoci lidem na moři a o utišení bouře viz v Nové legendě zlaté, 1927, str. 18; *Fokás Sinopský* — Phokas († asi 117), biskup v Sinope (Sinob) u Černého moře; podle římského seznamu mučedníků (Martyrologium Romanum) byl za cis. Trajána v lázni utopen; *navštívil jsem...* — viz Nerudovy obrazy, fejetony v NL o Benátkách, Terstu a Miramare z července a srpna 1868; *Alfred Waldau* — vl. jm. Valdemar Jaroš (Jarosch) (1837—1882), něm. spisovatel a bohemista, vojenský auditor a pozd. notář; překládal do němčiny česká literární díla umělá i lidová; „vino nero“ — „černé vino“; *traghetto* — traghét, převoznická pobřežní lodice;
- 419: „*Si, si, signori!*“... — „Ano, ano, pane!“... „Svatý Jan Nepomucký...!“; *Apokalypsa* — čili Zjevení sv. Jana, poslední kniha Nového zákona, obsahující mystická proroctví o konci světa; *J. Calybit* — Johannes Kalybita, žebrák v Konstantinopoli; ve svatební noci ztratil ženu, uprchl do Bithynie, po šesti letech se vrátil a žil v nuzné chatrči blízko svých rodičů, jimž se dal poznat až před smrtí; *J. Colob* — Johannes Colobus nebo Parvus (Malý), opat a poustevník; zemřel před r. 450; *J. z Leonu* — Léon l'Africain (1483—po 1530), arabský zeměpisec; v Římě přijal katolickou víru a vyučoval pod jménem Jean Léon; *valambrosán* — člen muž. řádu založeného poustevníkem Johannesem Gualbertem (Walbert), původem z Florencie, který žil dlouho ve Vallumbrose (Schattental, Vallisumbrosa), kde založil poustevnu; *trinitář* — člen katolického mnišského řádu na vykupování otroků, založeného r. 1198 sv. Janem z Mathy a sv. Felixem z Valois; *Jan Eleemosynarius* — J. Almužník; *Jan Zlatoústý* — Chrysostomos (asi 347—407), církv. otec, vynikající výmluvností; *Jan z Boha* — Joannes de Deo (1495—1550), zakl. řádu milosrdných bratří; *Jan Silentarius* — Johannes S. († 558), biskup v Arménii; žil na poušti, pak v klášteře, ve stálém mlčení; *Jan Thaumaturgos* — J. Divotvůrce;
- 420: *O svaté Ludmile, o svatém Václavu... velická epa* — O sv. Václavu jsou dochovány dvě legendy staroslověnské, dvě latinské, o sv. Ludmile jedna legenda staroslověnská. Nejznámější je lat. spis Kristiánův (Křišťanův) Život a utrpení sv. Ludmily a sv. Václava z konce 10. stol.; *Sarkandr* — Jan Sarkander (1576 v Skočově ve Slezsku —

1620 v Olomouci), katolický kněz, farář v Holešovicích na Moravě; mor. stavové ho obvinili, že vyjednával o pomoc králi Ferdinandovi s polským králem proti stavům; byl uvržen do vězení, kde zemřel; r. 1860 prohlášen za blahoslaveného; *Bílouský* — Bohumír Hynek B. (1659—1725), katolický kněz v Pisku a na Moravě (zemřel ve Slatěnicích u Olomouce); napsal hymnické básně „Stella nova seu Ioannes Sarcander“ (1703) a „Cirkevní cherubín Jan Sarkan-der“ (1703); „*Kam jdeš, Jene*“ — viz vyzv. k str. 183; „*Ó srdce mé, svatý Jene*“ — Pobožná Píseň k svatému Janu Nepomuckému, všem věrným ctitelům jeho k potěšení vydaná. Vytisknuta v Kutné Hoře koncem 18. nebo zač. 19. stol.; *Poetické besedy* — byly založeny a redigovány Nerudou, vydávány Ed. Valečkou v l. 1883—1890; přinášely výhradně práce veršované (se zvláštní redaktorovou zálibou pro epiku); *Družstvo Národního divadla* — přípravy k otevření Nár. divadla začaly ustavením Družstva Národního divadla v r. 1880; „*Jan Hus před koncilem*“ — obraz Václava Brožíka (1851—1901), zakoupený r. 1889 a umístěný na Staroměstské radnici v Praze; *socha svatého Václava* — poslední dílo Josefa Václava Myslbeka (1848—1922); pomník byl odhalen r. 1913; *svatý Norbert* (1082—1134), arcib. magdeburský, zakladatel premonstrátů, prohlášený za českého patrona arcib. Arnoštem z Harrachu r. 1627; *Vít* († asi 306), křesť. mučedník, jeho tělo je uloženo v chrámu sv. Víta v Praze;

- 422: *P. Vodha* — Jan Křtitel Vodka (1825—1899), jezuita, spisovatel, redaktor Vid. deníku; „*česká politika... hrozí jazyku svatováclavskému* — punktacemi, dohodou, která byla výsledkem vídeňských jednání v lednu 1890 mezi staročechy a něm. nacionalisty (viz úvodní vysv. k str. 403) a podle níž se měly české země rozdělit na dva správní celky: německý (Deutsch-Böhmen) a česko-německý; silný odpor české veřejnosti však punktace zmařil;
- 423: *fonograf* — přístroj zapisující a reprodukuje zvuky (z válečků nebo desek); *L. Fulda* — Ludwig F. (1862—1939), něm. spisovatel, dramatik a překladatel;
- 424: *Alexander Humboldt*, svob. pán (1769—1859), něm. přírodopisec a cestovatel; v l. 1807 — 1826 žil v Paříži, pak v Berlíně; svá díla psal francouzsky a německy; *psívají své spisy po německu* — jde nejspíše o Masarykův spis o sebevraždě, který vyšel německy r. 1881 (*Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation*); také jeho *Základy konkrétní logiky* (1885) vyšly v doplněném zpracování německy (*Versuch einer konkreten Logik*, 1887); *dán na školu německou* — v r. 1840/41 navštěvoval J. Neruda českou metropolitní školu u Sv. Víta na Hradčanech, od r. 1841 do r. 1845 německou vzornou hlavní školu na Malé Straně;
- 425: *Čelakovského Mudrosloví* — Mudrosloví národa slovanského v příslovích (1851, knihkup. rok 1852) Františka Ladislava Č.;

- 426: *Erben... pohádkami* — Karel Jaromír Erben, Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních (1864, 1865), Vybrané báje a pověstí národní jiných větví slovanských (v českém překladu, 1869);
- 428: *novou „Trantárii“* — srov. Zprávy z Nikdes, Lit. III, 40—48; *Bellamy* — Edward B. (1850—1898), amer. spisovatel, utop. socialista; nejznámějším jeho dílem je románová utopie *Looking backward* (Pohled zpět) (1888), podávající obraz budoucí společnosti v r. 2000; *Vacquerie* — Auguste V. (1819—1895), franc. spisovatel, obdivovatel V. Huga; psal básně a dramata romantické inspirace; *ze své Trantárie* — viz *Žerty*, 97—99; „*Utopie*“ — neexistující, vynáležená země; název knihy angl. státníka a humanistického učenice Tomáše Mora (Thomas More n. Morus) (1478—1535) *De optimo statu rei publicae deque nova insula Utopia* (1516, O nejlepšímu státním zřízení a novém ostrově Utopii), v němž vylíčil uspořádání ideálního státu a lidské společnosti; „*země Šlarafů*“ — Šlarafie, země dokonalosti, ráj; v něm. lit. o ní básnil Hans Sachs (1494 až 1576), švec, nejznámější mistr pěvec norimberský; „*Nikdesy*“ — viz Lit. III, 40—48;
- 429: *Rafael* — byl dlouho pokládán za malíře obou portrétů Margherity, zv. Fornarina; pravděpodobně to jsou obrazy jeho žáka Giulia Romana; *Alexandr* — A. Makedonský, zv. Veliký (365—323 př. n. l.);
- 430: *Anaxagoras* z Klazomen (asi 500—428), řeč. materialistický filosof; *Xenofon* (nar. asi 355 před n. l.), žák Sokratův, řeč. dějepisec a vojevůdce; *Caesar* — C. Iulius C. (100—44); *Claudius* — jméno římského rodu; *Gelba* — Servius Sulpicius Galba, říms. císař, zavražděný r. 69 n. l.; *Caligula* — přezdívka Germanikova syna Gaia Caesara; *Vitellius* — jméno římského rodu; *Catilina* — Lucius Sergius C. (108 až 62), říms. politik, zchudlý patricij, strůjce odhaleného povstání r. 63; *Boccaccio* — Giovanni B. (1313—1375); *Torquato Tasso* (1544 až 1595), it. pozdně renesanční básník (*tasso* — jezevec); *Pellico* — P. Silvio (1789—1854), it. karbonář a spisovatel (tragédie *Francesca di Rimini*); pro vlasteneckou činnost odsouzen rak. úřady k trestu smrti (1822), trest změněn v žalář (na Špilberku v Brně); r. 1830 dostal milost; *Ovidius* — Publius Ovidius Naso (43 před n. l. až asi 18 n. l.); *Cuvier* — Georges C. (1769—1832), franc. zoolog a paleontolog, zakl. srovnávací anatomie a odpůrce Lamarckových evolučních názorů; *Augier* — Emile A. (1820—1889), franc. dramatik, autor mravoučných činoher; *Cicero* — M. Tullius C. (106 až 43); *Alkibiades* (kolem 450—404), žák Sokratův, aténský vojevůdce a politik;
- 431: „*dobu veleslavinskou*“ — K vysokému ocenění Daniela Adama z Veleslavína (viz vysv. k str. 331) přispěl nejvíce Bohuslav Balbín. Název „zlatá doba“ pro období veleslavinské ustálil J. Dobrovský;
- 433: *r. května l. r...* — viz str. 412—415; *Eliška Krásnohorská* (1847 až

- 1926); jejím přičiněním vybudováno první dívčí gymnasium v Rakousku. Jedním z předpokladů pro vznik tohoto ústavu byl též již zorganizovaný spolek Minerva (byla jeho předsedkyní v l. 1895 až 1906). V r. 1890 byla Minerva teprve v počátcích svého vzniku, čekala na úřední potvrzení svých stanov. Komitét se horlivě staral o získání četných příznivců, vypracoval už osnovy dívčí střední školy. Prozatímní přihlášky členů Minervy přijímal Ženský výrobní spolek český v Praze (Bartolomějská ul. čp. 307) (NL 22. 6. 1890);
- 438: *Krefeld* — město v Porýnsku-Vestfálsku při Rýnu; *od Donda* — viz vysv. k str. 19; *z kavárny Slavie* — Ferdinandova (Národní tř. 1);
- 440: *Dr. M. Dyrenfurth* — Dr. med. Moritz D. (1824—1898), krajský lékař v Bütowě v Pomořansku; vydával zvláště lékařské knihy pro domácí poučení; *doktor Lombroso* — Cesare L. (1836—1909), it. lékař, prof. soudního lékařství a psychiatrie na univ. v Turíně, zakl. antropologické školy trestního práva (zločinnost vysvětloval vrozenými vlastnostmi pachatele); *dr. W. Foerster* — Dr. Walter Friedrich F. praktikoval podle sdělení Institutu pro dějiny lékařství univ. v Berlíně jako lékař v Berlíně-Charlottenburgu;
- 441: *u Svatého Václava* — v trestnici svatováclavské (poblíž kostela sv. Václava na Zderaze), vystavěné r. 1822 z býv. augustiniánského kláštera a zbožené r. 1899, když byla postavena trestnice na Pankráci (viz vysv. k str. 85); *Littre* — P. Emilien Maximilien L. (1801 až 1881), franc. lékař, filosof, jazykovědec (vydal čtyřsvazkový výkladový slovník francouzského jazyka, 1863—1872); *Garafalo* — Raffaele G. (1852—1934), it. právník a spisovatel; *Larchi* — asi Bernardino Larghi (1812—1877), it. lékař; *Thomson* — dr. A. H. T., amer. lékař; r. 1879 navrhl identifikaci osob podle zubů a stanovil pro klasifikaci a registraci patnáct znaků; *Ottolenghi* — Savatore O. (1861—1934), it. lékař v Sieně a později v Římě, kde zřídil nejmodernější ústav soudního lékařství a založil školu vědecké policie se zaměřením antropologicko-biologickým; *Ferri* — Enrico F. (1856—1929), it. právník, od r. 1909 prof. v Římě, spoluzakladatel kriminální antropologie; *Lacassagne* — Jean-Alexandre-Eugène L. (1843—1924), franc. lékař, prof. lék. fakulty v Lyonu, zakladatel des Archives d'anthropologie criminelle, autor spisu *Précis de médecine judiciaire* (1878); *Laurent* — François L. (1810 až 1887), belg. právník a historik, prof. občanského práva na univ. v Gentu;
- 443: *nás i každá ta „koncese“ uráží* — viz úvodní vysv. k str. 7;
- 444: *Nation* — týdeník pro politiku, národní hospodářství a literaturu v Berlíně v l. 1883—1907 (vyd. Th. Barth);
- 445: *„státními“ a jinými zhoufkami v cizím jim jazyku* — viz vysv. k str. 76 (doktor Rieger);
- 446: *povolují... budžety* — viz úvodní vysv. k str. 7;

- 448: *obligace* — dlužní úpis, dluhopis; „*Na třicet nás Janů... svatých*“ — viz str. 419;
- 449: „*Corps-de-ballet*“ — baletní sbor; o nějakém „*plesu žurnalistů*“... *se dříve... alespoň mluvilo* — viz Spol. IV, 374—378; „*Concordia-Ball*“ — Konkordia, spolek něm. spisovatelů a žurnalistů ve Vídni;
- 450: *Taaffe* — viz vysv. k str. 38; *první zprávy o bojích* — ve skutečnosti se novoroční úvahy zahraničních listů shodovaly v tom, že se mír zdá být zabezpečen na dlouhou dobu zejména zmenšením nebezpečí konfliktu mezi Francií a Německem a upevněním rusko-francouzského přátelství; „*Dábelská*“ — technicky vysoce náročná skladba Niccoly Paganiniho (1782—1840); *Ludvík Fulda* — viz vysv. k str. 423; „*noc Nočlova*“ — „svátek Nočlův“, francouzský Štědrý večer, slavený až na Silvestra;
- 452: *poslední pařížská výstava* — byla v r. 1889; Neruda má však asi na mysli svoje srovnání ze Světové výstavy v Paříži v r. 1878 (viz Spol. IV, 132—135); *Sedan* — místo rozhodné porážky (1. 9. 1870) franc. armády ve válce prusko-francouzské;
- 453: *Chester* — hl. město hrabství Cheshire v záp. Anglii; *Začal jsem o děloátkách...* — ve fejetonu z 11. ledna 1891, viz str. 448—452;
- 454: *jistý český „básmík“* — Jan Neruda, Prosté motivy, B. II, 142; *Hermie za Lysandrem* — postavy ze Shakespearovy komedie *Sen noci svatojanské*;
- 455: *John Falstaff, paní Brodská, paní Pacholikhová... Jessika, Lorenzo, Tubal, Shyloch... Lear, Šašek... Richard III. ... lady Macbethová* — postavy ze Shakespearových her: Veselé paničky windsorské, Benátský kupec, Král Lear, Richard III., Macbeth;
- 456: *Ludvík Feuerbach* — Ludwig F. (1804—1872), něm. materialista (jehož filosofie se stala jedním ze zdrojů teorie marxismu), kritik náboženství (Podstata křesťanství, Přednášky o podstatě náboženství); *Pius IX. ... byl... „neomylný“* — viz vysv. k str. 411; *z ulic trasteverských* — Trastevere, převážně chudinská čtvrť Říma na pravém břehu Tibery; *veglione* — maskarní ples, merenda; *cavaliere* — kavalír, pán; „*20 bajocchi*“ — baiocco, drobná italská mince, ražená z mědi a stříbra;
- 457: *Jedna, druhá, třetí...* — V r. 1890 došlo k velkému poškození Karlova mostu (do r. 1870 zvaného Kamenný), zřítilo se několik pilířů. Aby mohla být provedena oprava, byl od 6. listopadu 1890 stavěn prozatímní dřevěný most. Práce musily být pro dvě povodně a pro dlouhotrvající mrazy na několik neděl přerušeny. Byl dokončen koncem ledna 1891; *Prokop* — socha F. M. Brokoffa z r. 1712; *Antonín Padov.* — socha J. O. Mayera z r. 1708; *Vojtěch* — socha Josefa Michala Brokoffa z r. 1709; *Zikmund* — socha J. Maxe z r. 1853;
- 458: *Malplaquet* — ves ve franc. dep. Nord, u níž zvítězil r. 1709 Eugen Savojský a Marlborough nad maršálem de Villarsem; *Christoforus* —

- socha E. Maxe z r. 1857; viz vysv. k str. 418 (Kryštof); *Mikuláš* — M. Tolentinský, socha Jana Bedřicha Kohla z r. 1708; *Serafinský* — František S., socha E. Maxe z r. 1855; *František Borgia* — socha F. M. Brokoffa z r. 1710; Francesco Borgia (1510—1572), r. 1539 místokráľ katalónský, od r. 1543 vévoda gaudijský; po smrti své ženy vstoupil do jezuitského řádu, r. 1565 se stal jeho generálem; za svatého prohlášen r. 1671; *Barbora, Alžběta, Markéta* — sousoší F. M. Brokoffa z r. 1717; *při všeobecné branné povinnosti* — viz vysv. k str. 381; *Ivo* — socha M. Brauna z r. 1711; *Bernard* — Madona s Bernardem, socha od M. V. Jöckela z r. 1709; *Dominik a Tomáš ab Aquino* — Madona s Dominikem a Tomášem Akvinským od M. V. Jäckela z r. 1708; Tomáš Akvinský (1225—1274), církv. scholastik; 18 svazků jeho filosofie je encyklopedií oficiální středověké ideologie; *Tadyáš* — Juda Tadeáš, socha J. O. Mayera z r. 1708; *Vít* — socha F. M. Brokoffa z r. 1714; viz též vysv. k str. 420;
- 459: *Ivan* — sousoší Jana z Mathy, Felixe z Valois a Ivana, dílo F. M. Brokoffa z r. 1724, proslulé postavou Turka střežícího uvězněné křesťany; *dostavili tu dřevěnou sponu* — provizorní most, tvořící spojení mezi zbylými částmi Kamenného mostu; *Filip* — F. Beniccius, socha Michala Bernarda Mandla z r. 1714; *o výstavě* — viz str. 521—525; *Vondráček* — Václav J. V., „obchod se zbožím osadnickým, konzervami, lahůdkami, čajem, rumem, vínem, čokoládou a likéry“, Perlová 10; *Nepomuk* — socha Jana Nepomuckého je nejstarší na mostě (ulitá r. 1683) a jediná z bronzu; dřevěný model od Jana Brokoffa podle skici vid. sochaře Matyáše Rauchmüllera;
- 460: *Kosmas a Damián* — sousoší Salvátora s Kosmou a Damiánem, dílo Oldřicha Mayera z r. 1709; viz též vysv. k str. 270; *Ludmila* — socha z dílny Matyáše Bernarda Brauna okolo r. 1720; *lymfa* — očkovací látka proti neštovicím; *Koch* — Robert K. (1843—1910); *Recipe* — vezmi, formule středověkých receptářů; *Vincenc de Paula* (1575—1660), zakl. kongregací lazaritů, milosrdných sester; sousoší Prokopa s Vincencem, dílo F. M. Brokoffa; *Václav* — socha Josefa Kamila Böhma podle návrhu J. Führicha z r. 1858; *Norbert* — viz vysv. k str. 420; *Zikmund* — *cizorodý slechtic* — Z., v l. 519—523 král burgundský, zavedl v zemi katolictví; Franky byl zbaven vlády. Karel IV. dal r. 1360 uložit jeho ostatky v chrámu sv. Víta a Zikmund se stal českým patronem; Norbert, Václav a Zikmund, sousoší Josefa Maxe z r. 1853;
- 461: *německý hlas slyší se „nahofe“ vždycky* — viz úvodní vysv. k str. 252;
- 462: *metteur en page* — tiskárenský sazeč provádějící lámání sazby do stránek;
- 463: *můj bratranec, hospodář* — Alois Tichý, syn sestry Nerudovy matky, ředitel panství ve Vlachově Březi;
- 464: *Auersperk* — buď kníže Adolf Auersperg (1821—1885), nebo jeho

- bratr kníže Karel A. (1814—1890); oba stáli v čele něm. liberální (velkostatkářské), tzv. ústavověrné strany a byli nepřáteli čes. státoprávního programu; Karel byl min. předsedou v l. 1867—1868, Adolf v l. 1871—1878; zastávali i jiné vysoké politické funkce; *vyvádá otcům našim „lupičů a žhářů“* — viz úvodní vysv. k str. 357; *výprava lichtenštejnských dragounů do českých krajů* — narážka na návrh arcib. Liechtensteina na konfesijní školu, spojená s reminiscencí na pobělohorský útisk za místodržitele Lichtenštejna;
- 465: *přestaly ty letošní veliké mrazy* — viz úvodní vysv. k str. 457; „*velká národní strana*“ — staročeská; „*doriegrovali*“ — strana F. L. Riegra utrpěla citelnou porážku ve volbách v červenci 1889 (viz úvodní vysv. k str. 339); úplně byla poražena v březnu 1891;
- 467: *Konvikt* — někdejší zábavní a přednášková síň v Bartolomějské ul. na Starém Městě; *Grandhotel* — Nové Město, Mariánská (dnešní Opletalova) ul. 34; *Feuillet* — Octave F. (1821—1890), franc. spisovatel, autor románů ze života vyšších společenských vrstev; *pythagorejci, nejlepší přátelé prvních... křesťanů* — Stoupenčí řeckého filosofa a matematika Pythagory ze Samu (asi 580—500) tvořili určitý svaz, který se řídil přísnými pravidly (např. nezdvihat, co padlo na zem, nejíst boby atd.). Neruda má na mysli novopythagoreism, filosoficko-náboženský směr (1. stol. před n. l. až 3. stol. n. l.), který vyšel z učení, jež založil Pythagoras. Jeho nejvýznamnější postavou byl Apollonios z Tyany (1. stol. n. l.), nazývaný pohanským Kristem, prohlašovaný za proroka a divotvorce a velebený jako vzor moudrosti a ctnosti pythagorejské;
- 468: *volby do říšské rady* — konaly se počátkem března 1891 (2. března volily venkovské obce, 4. března města a místa průmyslová); *co stojí... v evangelium sv. Matouše* — „Přišel Syn člověka, jeda a pije, a řkou: Aj, člověk žráč a piján vína, přítel publikánů a hříšníků. Ale ospravedlněna jest moudrost od synů svých.“; *poslední sčítání* — v r. 1890; „*občanský sňatek*“ — v Rakousko-Uhersku byl přípustný toliko sňatek církevní;
- 469: *Reclus* — Jacques Elisée R. (1830—1905), franc. zeměpisec a anarchistický teoretik;
- 470: *všeobecné právo hlasovací* — viz úvodní vysv. k str. 7 a 412;
- 471: „*Něco bych za to dal...*“ — z hry Václava Klimenta Klicpery (1792 až 1859) Každý něco pro vlast (premiéra 1835); *a té jubilejní naší výstavy* — viz str. 521—525; „*Andenken an Karlsbad*“ — „Upomínka na Karlovy Vary“; *Když jsem já se byl z Orientu vrátil...* — Neruda navštívil r. 1870 Balkán, Cařihrad, Egypt, Středozevní moře a Itálii; *věš Eiffelova* — viz vysv. k str. 452;
- 472: „*rovnoprávnost*“ — viz úvodní vysv. k str. 165;
- 473: *Vilémkovy Písně Závíšovy* — Písně Závíšovy básníka Jana Červenky (1861—1908) s ilustracemi L. Marolda a Slabého, vydané Josefem

- Richardem Vilímkem (1835—1911) v Praze r. 1891; 1790—1890 — doba počátků národního obrození a punktací (viz vysv. k str. 422);
- 474: *Leporello* — sluha dona Juana v Mozartově opeře Don Giovanni; *Myslbek* — viz vysv. k str. 420 (socha svatého Václava); *Seeling* — Bernard Otto S. (1850—1895), čes. sochař; *Q. Mánes* — Quido (Kvido) M. (1828—1880), malíř a ilustrátor, bratr Josefa M., tvůrce žánrových výjevů z měštanského a venkovského života; *Věšin* — Jaroslav V. (1859—1915), čes. malíř, prof. malířské školy v Sofii, tvůrce propracovaných žánrových obrazů ze života slovenského a bulharského lidu; *letošní „slet“ všesokolský* — druhý slet všesokolský v červnu 1891;
- 475: *jak se Riegrovi koufí státní právo z hlavy* — viz vysv. k str. 305; *Mattuš* — JUDr. Karel M. (1836—1919), politik strany staročeské, 1870—1889 purkmistr v Ml. Boleslavi, 1866—1870, 1873—1893 zemský, 1879—1890 říšský poslanec, od 1889 člen panské sněmovny; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 116; *Nestroyův „trojlístek“* — postavy z frašky Zlý duch Lumpacivagabundus aneb Ludrácký trojlístek od Johanna Nep. N. (1801—1862), něm. herce a dramatika; *polití židé v „idyle karlovarské“* — MC (167—175, Karlovy Vary); parodie, narážka na reklamní „literaturu“ v MC (187—190, Kousek novelety mariolázeňské, novely „lázeňské“, které nejsou psány pro jiné čtenáře než lázeňské); viz i vysv. k str. 23;
- 476: *Mně se ty volby nelíbily.* — 28. ledna 1891 byla sněmovna Říšské rady rozpuštěna a nařizeno neodkladné vypsání nových voleb. 4. února odstoupil ministr financí Dunajewski, jeho místo zaujal dr. Steinbach. Volby v Čechách byly vypsány na 2. březen v obcích venkovských a na 4. březen v městech a místech průmyslových. Obě české strany vydaly volební prohlášení. Staročeši obhajovali politiku vládní loajality, mladočeši je napadali pro ústupnost a opuštění státoprávních požadavků, vedoucí až k úmluvám ohrožujícím jednotu historických zemí a existenci národa (punktace). V mladočeském programu byl na prvním místě požadavek federativní úpravy říše, uznání platnosti historických práv zemí koruny české; vedle národnostních požadavků se v něm mluvilo i o otázce sociální a byl vznesen i požadavek všeobecného hlasovacího práva. Porážka strany staročeské, která se hlavně zdiskreditovala punktacemi, byla naprostá. Ve volbách venkovských zvítězilo všech 17 navržených mladočeských kandidátů; za stranu staročeskou byl z místních důvodů zvolen kandidát jediný, dr. Karel Dostal, v obvodě Tábor, Pelhřimov, Pacov atd. Svůj mandát neuhájil ani Rieger. (Kandidoval za Nové Město; 4. března dostal 1255 hlasů, jeho mladočeský protivník 1437.) Poněvadž volili i Němci (410 hlasů), konala se 16. března užší volba. Dr. Trojan byl zvolen 883 hlasy, Rieger dostal 5 hlasů, 4 lístky byly prázdné, 1 neplatný. Předáci strany staročeské podali po porážce osvědčení, v němž ohlásili své roz-

- hodnutí odstoupit „z parlamentárního jeviště říšské rady“ do doby, než národ dojde k „jasnějšímu poznání“ (NL 7. 3. 1891). 6. března 1891 vykonaly volby do říšské rady také obchodní komory. Byli zvoleni tři zástupci strany svobodomyšlné, jeden staroček (Leopold Pollak v Plzni) a tři Němci. Po odstoupení dr. Dostala měl být jediným zástupcem staročeků na říšské radě L. Pollak (NL 7. 3. 1891); jako roku 1866 — ve válce prusko-rakouské; *všimněme si všeobecné branné povinnosti* — viz vysv. k str. 381;
- 477: *Oxenstjerna* — Axel O. (1583—1654), švéd. státník, od 1612 kancléř; za třicetileté války se zúčastnil s Gustavem Adolfem tažení do Německa, po králově smrti se dostal do čela švédské politiky; *Jední praví, že do Říma* — podle NL z 20. března 1891: Dr. Rieger v Římě; *Mantegazza* — Paolo M. (1831—1910), it. fyziolog, prof. antropologie ve Florencii, autor populárních prací o otázkách sexuologických; *celý rok už byla mrtva* — staročekská strana byla poražena ve volbách do českého sněmu 2. července 1889, viz úvodní vysv. k str. 339;
- 478: „*Hovory jednoho s jedním*“ — pravděpodobně narážka na autobiografický spis „Hovory k sobě“ řím. císaře a stoického filosofa Marca Aurelia (121—180); „*volapůk*“ — viz str. 515—520; *Máj* — viz vysv. k str. 327; Švandovo divadlo na Smíchově uvedlo 12. března 1891 v jeho prospěch tři jednoaktovky za spoluúčinkování Rud. Inemana, Jaroslava Kvapila, Josefa Švába a Ypsilonona (Ignáta Herrmanna, 1854—1935): Slečna nakladatelka, veselohra od Karla Pippicha (1849—1921), chrudimského kulturního organizátora; Manželova přítelkyně, žert z mladé domácnosti, od Ypsilonona; Starší závazky, obrázek z letního zátiší od Karla Šípka (vl. Josefa Pešky, 1857—1923), Herrmannova spolupracovníka v redakci Švandy dudáka a obratného libretisty; z účinkujících spisovatelů sklídl největší potlesk ve své hře Ignát Herrmann (NL 17. 3. 1891);
- 479: *Chocholoušek* — viz vysv. k str. 28; r. 1859 se směl vrátit z Haliče do vlasti a byl internován ve svém rodišti (v Sedlci u Tábora); viz Nerudův nekrolog, Lit. II, 240—243;
- 480: *Edvard... Grégr* — MUDr. E. G. (1827—1907), liber. burž. politik, poslanec a spoluzakladatel mladočeské strany, přední činitel mladočeské opozice, redaktor NL, vydavatel osvětové knihovny Maticе lidu; *Julius Grégr* — JUDr. J. G. (1831—1896), liber. burž. politik, spoluzakladatel strany svobodomyšlné (mladočeské), zakladatel NL; *Tilfer* — RNDr. František T. (1825—1913), prof. desk. geometrie na české technice v Praze, zemský a říšský poslanec za mladočeskou stranu (viz též vysv. k str. 263); *dr. Herold* — Josef H. (1850—1908), advokát na Vinohradech, jeden z vůdců nár. strany svobodomyšlné, zemský a od r. 1888 říšský poslanec; *dr. Engel* — MUDr. Emanuel E. (1844—1907), lékař v Benešově, pak na Vinohradech, od 1883 zemský, od 1885 říšský poslanec za stranu svobo-

domyslnou; *dr. Kučera* — JUDr. Jan K. (1838—1895), předák strany svobodomyšlné, od 1868 a od 1889 zemský, v r. 1879 říšský poslanec; *Gustav Eim* (1847—1897), novinář, vid. dopisovatel NL, zastánce aktivní politiky vůči vídeňské vládě; *princ K. Schwarzenberg* — Kníže Karel S. (1859—1913) byl v březnu 1891 zvolen do říšské rady za konzervativní velkostatkáře. Jeho výrok o husitech na českém sněmě v r. 1889 vyvolal v českém národě pobouření (viz vysv. k str. 357); *nebyl by smetl staročechy* — viz úvodní vysv. k str. 476; *o činnosti svobodomyšlné strany...* — NL 14. března 1891 citují staročeské noviny vytýkající mladočechům, že je již „celý týden“ po dosažení vítězství a že nevydobyli ani drobet ze státního práva, a obviňují je z demagogie; „...jednali včera s maršálkem zemským...“ — v prohlášení dr. Grégra a dr. Kučery v NL 19. března 1891 byla tato zpráva demontována; *Gustav Eim zve si hr. Taaffa...* — G. Eim v NL z 19. a 23. března 1891 odmítl nařčení staročeských listů, že by byl rozmouval s ministrem hr. Schönbornem o sblížení mladočechů s vládou a že by byl dodával vídeňským novinám zprávy z býv. Českého klubu;

- 481: *hr. Taaffe* — viz vysv. k str. 38; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 116; *to jsem tentokráte dostal!* — za fejton ze 14. března 1891 (NL 15. 3. 1891), DK VI; *Josefské náměstí* — dnes náměstí Republiky; *hostům výstavním* — míněna jubilejní výstava, viz str. 521—525;
- 482: *Rechner* — Joh. R., zlatnictví a hodinářství, Staré Město, Ovocná ul. (ul. 28 Hjna) 19; „*souvenir de Prague*“ — památka na Prahu;
- 485: *článek Z kočujících zvěřinců* — fejton v NL 1. dubna 1891 od B. B.; *zmínka o zoologické zahradě v Praze* — byla po dlouholetých přípravách a pokusech realizována až v r. 1926; *osel Bileámův* — podle biblického vyprávění oslice Bileama (Balaama), věštce z Mezopotámie, kterého k sobě povolal moabský král Balak táhnoucí proti Izraelitům, aby je prokřel; promluvila k Bileamovi lidským hlasem, když spatřila anděla, který měl Bileama varovat před tímto činem; *havraní Eliášovi* — krkavci, kteří přinášeli proroku Eliášovi potravu (Starý zákon, I. Kniha královská, 17); *Hanuman* — jméno krále opic, pomocníka boha Rámy ve staroind. eposu Rámájana; *král Vismánitra* — ind. legendární postava; jeho hymny jsou v 3. knize Rgvédu;
- 486: „*Du Rhinoceros!*“ — „Ty nosorožče!“; „*Du Nilpferd!*“ — „Ty hrochu!“; „*Mammutsknochen!*“ — „Mamutí kosti!“; *Zevsův orel* — z tvorstva byl Diovi zasvěcen orel a dub; *Junonin pár pávů* — kapitolinské Junoně byl zasvěcen páv; *Kyprijiní holubi* — Cypria, Kypřanka, Venuše; *Apollinovy čtyry pyšné brány* — Ohnivec, Blýskavec, Jasoň a Plamenáč, čtyřspřecží zapřažené do Apollonova slunečního vozu; *Bakchovi krotcí tygři* — Bakcha doprovázeli tygr, pardál, kozel a delfin; *Plutonův buldog* — pes Kerberos; *Silén* — Silenos, bájeslovný vychovatel a průvodce starořeckého boha vína Bakcha v po-

- době lysavého, opilého starce; *Gottfried August Bürger* (1747 až 1794), něm. básník; z jeho života je znám dvoji milostný vztah, k jeho ženě a k její sestře;
- 487: *svatý Ambrož* (340—397), jeden z tzv. církevních otců, biskup v Miláně, zakladatel kostelního zpěvu; *Bernard z Clairvaux* (1090 až 1153), zakladatel a první opat kláštera v Clairvaux, proslulý kazatel (podněcoval lid k druhé křížové výpravě), představitel katolického mysticismu; *Hugo z Grenoblu* (1053—1132), biskup v Grenoblu, stojící v boji o investituru na straně papeže Řehoře VII.;
- 488: *šlechta, ta „dědičná internacionála“* — pravděpod. narážka na I. a II. internacionálu (1864—1876, 1889—1914), mezinár. organizaci proletariátu;
- 489: *Paprocký* — Bartoloměj P. z Hlahol (1540—1614), básník, publicista a historik polského původu; *Widersperkové* — starobylý rod míšeňský, od 14. stol. v Čechách; *erb Skronských* — Skronští z Budžova, šlechtický rod usedlý hlavně v knížectví opolském a ratiborském; měli v erbě čápa stojícího na jedné noze; *erb Clamův* — Clamové, hraběcí rod v Čechách a v Rakousku, jehož jedna větev zdělila jméno a statky Gallasů, druhá Martiniců (Clam-Martinic — viz vysv. k str. 35); *Schwarzenbergové* — rytířský, později knížecí rod v Rakousku a Bavorsku; od 17. stol. do r. 1947 vlastnili rozsáhlé statky v již. Čechách;
- 490: *Nové orientační tabulky* — modré tabulky se zlaceným číslem a českým a německým označením ulice (viz NL 5. 5. 1891); 29. prosince 1887 byl poprvé podán ve sboru obecních starších návrh, aby napříště všechny nově instalované uliční tabulky měly jen české nápisy; k provedení návrhu však nedošlo a nebyl realizován ani druhý podobný návrh, schválený ve sboru obecních starších 23. března 1891; teprve 21. prosince 1892 byla zařazena do obecního rozpočtu částka 2000 zl na uliční tabulky s nápisy jen českými;
- 491: *Kramerius* — Václav Matěj K. (1753—1808); *Vocel* — Jan Erazim V. (1803—1871), nár. buditel, básník, archeolog a kult. dějepisec; *Čelakovský* — viz vysv. k str. 425; *Fénelon* — François de la Salignac de la Mothe-F. (1651—1715), franc. pedagog a spisovatel, arcibiskup, autor románu *Télémaque*, kritizujícího absolutismus a hlásajícího návrat k přírodě; *Cuvier* — viz vysv. k str. 430; *Beaumarchais* — Pierre Augustin Caron de B. (1733—1799), franc. dramatik;
- 492: „*rue d'Austerlitz*“... — Slavkovská ulice, nábřeží, most (u Slavkova byla 2. prosince 1805 svedena „bitva tří císařů“, v níž Napoleon porazil rakouskou a ruskou vojska); *Jungmannovi*, *Hálkovi jsou pomníky už postaveny* — pomník Josefa Jungmanna, společné dílo A. Barvítia a L. Šimka, byl odhalen 17. května 1878; srov. Spol. III, 324 až 326, IV, 47, 134; pomník Vítězslava Háška na Karlově nám., dílo Boh. Schnircha, 1881; *Palackému* — na Palackého nám., dílo Al. Dryáka a sochaře Stan. Suchardy z l. 1898—1902; *Barrandovi* — pomník postaven nebyl; mezi Smíchovem a Malou Chuchlí v Barran-

- dově skále je mu vsazena pamětní deska; *Husovi najisto vzroste* — viz str. 370—373; podle NL z 12. dubna 1891 odevzdáno Spolku pro zbudování Husova pomníku 53 845 zl; pomník na Staroměstském náměstí od Ladislava Šalouna byl odhalen r. 1915 v den 500. výročí smrti M. J. Husi; *na Žižkiv se sbírá* — socha Jana Žižky z Trocnova na Vítkově v Praze, dílo sochaře Bohumila Kafky (1878—1942), stojí od r. 1950 (návrh vznikl po r. 1931);
- 493: *Dozrálo Národní divadlo* — viz Spol. IV, 457—461; *české divadlo druhé* — viz v NL z 28. dubna 1891 zprávu o poradní schůzi zástupců předních spolků vlasteneckých obce vinohradské a divadelního družstva, na niž byla schválena rezoluce o potřebě druhého českého stálého divadla v hlavním městě a vyslovena naděje, že ji obec vinohradská nebo družstvo tamějších vlastenců brzy uskuteční; Městské divadlo vinohradské bylo postaveno na náměstí Míru A. Čenským v l. 1905—1907; *budova výtvarného umění* — Akademie výtvarných umění, Bubeneč, U akademie 4; Akademie malířská, Staré Město, náměstí Krasnoarmejců; *budova Besedy umělecké* — Malá Strana, Besední 487/3, stavba (F. Jandy a Č. Vořecha) z r. 1926; *sokolna* — Fügnerův dům (Nové Město, Sokolská 490/31; stavitel Ullmann, 1864), sídlo Pražské jednoty Sokol; *hlaholna* — dům Hlaholu (z r. 1905) stojí na Novém Městě, Gottwaldovo nábř. 248/16; na průčelí domu jsou tři bronzové desky sbormistrů Hlaholu — Bedřicha Smetany, Karla Bendla a Karla Knittla; *dům českého studentstva* — Akademický dům, viz vysv. k str. 186;
- 494: *Wiehl* — Antonín W. (1846—1910), čes. architekt, tvůrce novodobé „české renesance“ stavební, posl. českého sněmu, člen České akademie; postavil např. Smetanovo muzeum (Novotného lávka 201/1, r. 1883), nyníjší Muzeum Kl. Gottwalda (r. 1894), býv. Novákovu galerii (Na Florenci 1020/15, r. 1880), Hlávkův dům ve Vodičkově ul. 736/15 (majitel arch. dr. Josef Hlávka, 1831 až 1908, mecenáš, zakladatel býv. Akademie věd a umění); „*U Mikuláše z Husince*“ — Žižkov, Prokopova tř. 198; „*U Jiřího z Poděbrad*“ — Žižkov, Poděbradova tř. 178; „*U Heřmana z Bubna*“ — Holešovice, Bubenská 407;
- 495: *Je mi nějak divno.* — viz Dop. II, 474; „*kumiboly*“ — z něm. Gummiball, gumový míč; „*palestry*“ — pálky; „*pikety*“ — hlídky; *pasák* — hra záležející v odbíjení mlče s přeběhy;
- 497: *croquet* — kriket, hra, při níž se koule prohánějí brankami dřevěnou paličkou; *hurling* — napalování mlče, míčová hra; *pall-mall* — hra, při níž se dřevěná koule napalovala tak, aby proběhla železným kruhem; *rounders* — míčová hra; *Nausikad* — viz vysv. k str. 49; *Ovid* — viz vysv. k str. 430; o tradicích a obřadech římského kultu píše ve výpravné básni Fasti (Kalendář); *v „ženské té otávce“* — viz str. 433—437; *Friedrich von Hellwald* (1842—1892), něm. populární zeměpisec, redigoval zeměpisný časopis Ausland;

- 498: „*Mare Gruk*“ — správně „marn-grook“, míčová hra, u domorodých australských mužů a chlapců velmi oblíbená. Pružný míč z oposumní kůže nebo srsti z vačice se vykopává nártem nohy vysoko do vzduchu; v místě dopadu míče se utvoří k jeho získání nával hráčů jako při naší kopané. Domorodci projevují při této hře překvapující zručnost a aktivitu a ani po několika hodinách nevypadají unaveně. Popis hry podává R. Brough Smyth v knize *The Aborigines of Victoria*, Melbourne & London, 1878, sv. 1, str. 176; *Aristoník* — Aristo, náčelník paionské jízdy ve vojsku Alexandra Velikého; *Alexandr Veliký* — viz vysv. k str. 428; *Galén* — Galenos z Pergamu (129—asi 200), osobní lékař několika řím. císařů; „*jeu de paume*“ — míčová hra; „*Míčové náměstí*“ — Ballhausplatz, v blízkosti Hradu (podle císařské míčovny — Ballspielhaus — z r. 1525, v níž je nyní ministerstvo zahraničních věcí); „*Míčový dům*“ — Benedovský dům v Jilské ul. 445/6 na Starém Městě; má v domovním znamení pálky s míči a byl zván Míčovnou, domem Míčovým, i když se v něm při plesech hra míči pro nevhodnost místnosti asi nehrála;
- 500: *berlínský Tagblatt* — Berliner Tageblatt vycházel od 1. ledna 1872 u Rudolfa Mosse do 31. ledna 1939; *článek „Amazonky. Od Annie Bockovy“* — vyšel 15. března 1891; Annie Bock (nar. 1867 v New Yorku), manželka redaktora deníku Berliner Tageblatt Otto Neumann-Hofera (vyd. též Magazin für Lit. a Romanwelt), od r. 1890 činná v Berlíně jako spisovatelka pod dívčím jménem;
- 501: *Ferdinandovou třídou* — viz vysv. k str. 19; *Žádný muž a tolik děvčat* — opereta Franze von Suppé (1819—1895), zpracovaná Jindřichem Böhmem; poprvé 27. června 1867 v Novém divadle (viz Div. III, 233); z *Offenbachových operet* — na českých jevištích se hrály zejména tyto operety Jacquese Offenbacha (1819—1880), franc. skladatele: Orfeus v podsvětí, Krásná Helena, Dafnis a Chloe, Velkovévodkyně z Gerolsteinu, Princezna trebizondská, Doktor Ox, Čarovné housle, Bandité; *high kicking* — vysoký kop;
- 503: *Vojenský věstník* — Věstník vojenský, rubrika NL;
- 504: *matinée* — zde ranní oděv; *Sarah Bernhardt* — viz vysv. k str. 230; *Arnold ze Cervole* — Arnaud Cervolle (asi 1300—1366), franc. válečník, známý pod jménem l'Archiprêtre de Vernis; se svými žoldnéři pustošil již Francii; r. 1362 byl poražen u Brignay;
- 505: *desatero příběhů z výstavních* — Zemská jubilejní výstava v r. 1891; *Kolín* — Josef K. z Radostova (1832—1911), spisovatel žijící v Praze; pod vlivem cizích pohádek a povídek napsal mj. Národní pohádky (1882);
- 506: *šesták* — někdejší mince platící v býv. Rakousku původně šest, později deset krejcarů;
- 508: *Krylov* — Ivan Andrejevič K. (1769—1844), ruský básník a dramatik, tvůrce ruské národní bajky, v níž tepal nešvary současného

- společenského života; *Exop* — Aisopos (6. stol. před n. l.), řecký skladatel zvířecích bajek (poprvé sebrány kolem r. 300 před n. l.);
- 510: *Pražané... vůči své výstavě* — viz str. 521—525; *Byl teď například 1. máj* — V Praze byl oslaven na Štřeleckém ostrově. Na Kladně byla slavnostní schůze zakázána a v dolech i v průmyslových podnicích se pracovalo. V Praze bylo pro účast na 1. máji propuštěno z práce 30 dělníků (NL 3. 5. 1891);
- 511: *Moltke* — viz vysv. k str. 39; *za sklem skladu firmy Dittrichovy* — G. D., dvorní obchod s květinami a rostlinami, Nové Město, Ferdinandova (Národní) tř. 24; *Národní listy... na nebezpečí zavčas poukázaly* — viz např. str. 393—397;
- 512: „*Volapükon*“ — viz str. 515—520; *Muzeum* — viz vysv. k str. 136; NL přinesly 30. dubna 1891 zprávu, že sbírky Českého muzea budou 2. května poprvé otevřeny bezplatné návštěvě, pak pravidelně v některé dny; *od Primasů* — pivovar na Václavském nám. čp. 796; *od Štajgrů* — pivovar na Novém Městě ve Vodičkově ul. 34; *Mý ve Vladislavově* — viz vysv. k str. 24; *od Kornelů* — pivovar v Jungmannově ul. 33; *od Helmů* — restaurace na Novém Městě, Vodičkova ul. 5, Lazarská ul. 12;
- 513: *Jednou... jsem sám už zde... promluvil* — viz str. 169—177; *nové letní divadlo české* — Pro některé opravy bylo otevření nové arény na Smíchově v městském sadě u Palackého mostu odloženo na 3. červen 1891. Stavbu provedl arch. Miroslav Stöhr; jeviště zaujímal 100 m², sedadel bylo 600, míst k stání 900. Malbu dekorací nové arény dědiců Švandových provedli dekorační malíři Jarš a Rückert. K slavnostnímu představení byla nastudována Dellingerova opereta *Don César*. Ředitelkou byla Eliška Pešková-Švandová ze Semčic (1833—1895), manželka Pavla Švandy ze Semčic (viz vysv. k str. 180), herečka Stavovského divadla, Prozatímního divadla a Švandovy společnosti, překladatelka a dram. spisovatelka. Poslední představení v Letním divadle na Smíchově (U Líbuše) se konalo 2. června 1891. V Aréně na Smíchově, která byla v r. 1902 přeměněna na stálé divadlo, se hrálo do r. 1934, kdy byla zbourána;
- 514: *máme „takového Thomayera“* — František T. (1856—1938), čes. architekt a zahradní umělec (zařídil Rothschildovy zahrady ve Vídni a parky několika franc. měst), v l. 1884—1894 měst. zahradník v Praze; s M. Fulinem byl redaktorem Časopisu českých zahradníků; viz Pod. III, 349—350;
- 515: *kvůli té výstavě* — viz str. 521—525; *přemocným patronem* — viz str. 330—334; *Welsersheimb* — hr. Zeno W. (nar. 1835), ministr zemské obrany; při projednávání jazykové otázky v armádě v rozpočtovém výboru říšské rady 5. května 1891 tvrdil, že „armádní řeč německá je také obcovací řečí všech příslušníků armády, tedy také v obcování soukromém“; proti jeho výkladu protestoval český poslanec dr. Herold (NL 6. 5. 1891);

- 516: *Když jsme co gymnasisté* — na malostranském gymnasiu; *Schleyer* — Johann Martin S. (1831—1912), něm. kněz, spisovatel, tvůrce volapůku; *don Bonifacio Sotos Ochando* (1785—1869), špan. spisovatel, doktor teologie; svou umělou řeč vyložil v díle *Proyecto y ensayo de una lengua universal y filosófica* (Madrid, 1851); v r. 1862 vydal slovník, v r. 1863 gramatiku a v r. 1865 slabikář svého „univerzálního jazyka“;
- 517: *kdykoliv jsem cestoval po tureckých hranicích* — viz vysv. k str. 471; *...navrhl... češtinu za svůj písemní i diplomatický jazyk* — srov. DK I, 256; *Dalgarn* — George Dalgarno (1626—1687), skotský učenec; zabýval se myšlenkou jednotné všeobecné řeči (spis *Ars signorum vulgo character universalis et lingua philosophica*, Londýn 1661); r. 1680 uveřejnil prstovou abecedu pro hluchoněmé (spis *Didascalocophus, or the deaf and dumb man's Tutor*); *biskup Wilkinson* — John Wilkins (1614—1671), biskup v Chesteru v l. 1668 až 1671, člen Královské společnosti; ve svých četných dílech se zabýval i otázkou možnosti cesty na Měsíc, světového jazyka se týká dílo *AN ESSAY Towards a REAL CHARACTER, And a PHILOSOPHICAL LANGUAGE* (London 1668); *don Sinibaldo Mas* — Mas y Sans (Sinibaldo) (1809—1868), špan. diplomat, spisovatel a cestovatel; dílo o všeobecném jazyce uveřejnil francouzsky v Macau pod názvem *Ideografía* (1844); „*pasilingua*“ — pokus o vytvoření umělého mezinárodního jazyka;
- 518: *dr. Esperanto, recte Samenhof* — dr. Ludwig Lazarus Zamenhof (1859—1917), oční lékař ve Varšavě, tvůrce esperanta (r. 1887), nazvaného podle Zamenhofova pseudonymu *Dro Esperanto* (doktor doufající, mající naději); *profesor Bauer* — Leopold B. (1840—1874), čes. stenograf, spolutvůrce českého krácení vět podle soustavy Gabelsbergovy; „*bamberská metoda*“ *pana Eichhorna* — Nikolaus Eichhorn (1821—1907), katolický farář v Bambergu, učitel těsnopisu na tamějším gymnasiu, sestavil světový jazyk na základě latiny; *Ve Vídni byl vloni kongres...* — Rakouský ústřední spolek pro volapůk vyzval (*Mitteilungen*, 1890, č. 2) zahraniční volapükisty, aby se setkali ve Vídni u příležitosti německých pěveckých slavností ve dnech 14.—18. srpna 1890; zvláštní kongres volapükistů se podle sdělení víd. Muzea pro esperanto nekonal; *Volanunel* — světový věstník, orgán všech přátel světomluvy „volapůk“; *opustili... faráře lizzelstetenského* — Schleyera; *Descartes* — René D., *Cartesius* (1596—1650), franc. filosof a matematik; *Leibniz* — Gottfried Wilhelm L. (1646—1716), něm. filosof, matematik, polyhistor;
- 519: *dr. August Boltz* (nar. 1819), něm. spisovatel, do r. 1864 učitel ruštiny na vojenské akademii v Berlíně, později jazykozpytec (vydal mluvnici italskou, francouzskou, španělskou, anglickou a novořeckou);
- 521: *výstava* — byla uspořádána na oslavu jubilea první průmyslové

- výstavy v Praze r. 1791, konané u příležitosti korunovace Leopolda II. v Klementinu; „*Graeci omnia sua...*“ — Řekové všecko své donekonečna povyšují; „*fin de 19. siècle*“ — viz str. 448—452;
- 522: *zanedlouho teď v Severní Americe, později as... v Rusku* — Světová výstava v Chicagu byla uspořádána v r. 1893, v Rusku nebyla; *lze světovou výstavu... pořádati i vícekrát* — v Paříži: 1855, 1867, 1878, 1889, 1900; Londýn: 1851, 1862; *Pořádají se světové výstavy odborné, například umělecké* — první taková výstava, na níž byl ve velkém měřítku uplatněn umělecký průmysl, byla Světová výstava ve Vídni r. 1873;
- 523: *máme výstavu docela svoji, českou, národní* — Pro neshody s německými vystavovateli se Jubilejní výstava stala přehlídkou rozvoje a vyspělosti těch výrobních odvětví, jež byla v českých rukou. (O výstavě byla vydána dvoudílná výpravná publikace *Sto let práce*, 1893.) Český tisk podtrhoval národní ráz výstavy (např. NL 6. 6. 1891); *roku 1873 ve Vídni světová výstava* — Neruda o ní podrobně referoval, viz jeho Stud. II, 163—291, 352—372; arov. i Spol. III, 285; ...*do „odporu pasivního“* — Narážka na českou politiku pasivní opozice vůči říšské radě a zemskému sněmu (viz úvodní vysv. k str. 7), která se ukázala jako neúčinná. Na českém sněmu podal 14. prosince 1886 něm. poslanec Plener návrh na výzvu k vládě, aby zrušila jazykové nařízení z 19. dubna 1880 (Stremayerova nařízení, viz vysv. k Spol. IV, 269) a nařízení ministerstva spravedlnosti z 23. září 1886. Čeští a velkostatkářští poslanci na doporučení knížete Schwarzenberga 22. prosince 1886 přes Plenerův návrh „přešli k dennímu pořádku“, poněvadž odporuje zákonům zaručujícím rovnoprávnost národností a jazyků a hledí k teritoriálnímu rozdělení země. Poslanec dr. Schmeýkal nato prohlásil, že němečtí poslanci odcházejí ze sněmu a nezúčastní se jeho jednání, dokud jim nebude dána záruka, že se bude s nimi jinak jednat. Do zemského sněmu se Němci rozhodli vrátit koncem ledna 1890 po přijetí vídeňských úmluv (viz úvodní vysv. k str. 403); *nadávají... nám teď po svých časopisech* — např. Deutsche Zeitung: česká kultura není slovanská, nýbrž německá, výstava není ničím jiným než jejím odleskem (NL 6. 6. 1891); Deutsche Abendblatt vytýkal, že se na výstavišti během hodiny hrála jedenáctkrát „štvavá písnička“ Hej Slované! (NL 2. 6. 1891); Tagblatt a jiné německé listy psaly o výstavě jako o „bubenečském bazaru“, „bubenečském jarmarku“ (NL 28. 5. 1891); přesto mezi 270 000 návštěvníky Jubilejní výstavy bylo 70 000 Němců;
- 524: *„požehnaná chaloupka česká“* — narážka na báseň Chaloupky naše od Václava Šolce (1838—1871);
- 525: *postavte tam chrámek „českému pluhu“* — viz Nerudův fejeton k odhalení pomníku bratřanců Veverkových, vynálezců ruchadla, Spol. IV, 439—442.

1211 ...
1212 ...
1213 ...
1214 ...
1215 ...
1216 ...
1217 ...
1218 ...
1219 ...
1220 ...
1221 ...
1222 ...
1223 ...
1224 ...
1225 ...
1226 ...
1227 ...
1228 ...
1229 ...
1230 ...
1231 ...
1232 ...
1233 ...
1234 ...
1235 ...
1236 ...
1237 ...
1238 ...
1239 ...
1240 ...
1241 ...
1242 ...
1243 ...
1244 ...
1245 ...
1246 ...
1247 ...
1248 ...
1249 ...
1250 ...
1251 ...
1252 ...
1253 ...
1254 ...
1255 ...
1256 ...
1257 ...
1258 ...
1259 ...
1260 ...
1261 ...
1262 ...
1263 ...
1264 ...
1265 ...
1266 ...
1267 ...
1268 ...
1269 ...
1270 ...
1271 ...
1272 ...
1273 ...
1274 ...
1275 ...
1276 ...
1277 ...
1278 ...
1279 ...
1280 ...
1281 ...
1282 ...
1283 ...
1284 ...
1285 ...
1286 ...
1287 ...
1288 ...
1289 ...
1290 ...
1291 ...
1292 ...
1293 ...
1294 ...
1295 ...
1296 ...
1297 ...
1298 ...
1299 ...
1300 ...

Roku 1887 vyšel v prvním čísle Času článek, jenž způsobil senzaci a vyvolal pobouření v české veřejnosti. Autor — H. G. Schauer — v něm mimo jiné napsal: „Co je naší základní vadou: žijeme den ze dne. Naše politika nesahá dále než od případu k případu... Národ, jakkoli reálně žije jenom v přítomnosti, hleděti musí přece neodvratně a dále do budoucnosti, každý jeho krok musí býti ve shodě s dílem budoucím.“ Autor článku pak klade ony známé „naše dvě otázky“, totiž otázku historického úkolu českého národa a otázku smyslu jeho samostatné existence.

O čtvrt roku dříve vložil Neruda do jednoho ze svých fejetonů báseň, kterou nazval prostě:

1886

Kýs přišel cizinec v náš český kraj
a rozhlédnuv se stanul udiven.
„Co to tu veselý je za mumraj —
toť věru došel jsem ve šťastný den:
zde každé oko plno bujné chutě
a po všem kraji jako po redutě!

Stožárů pyšných kolem celý les
a sláva — slával hřmí to odevšud,
kam pohlédneš, vstříc víří hlasný ples,
zní klarinet a chlípny chechtot dud,
a housle sviští, kolovraty vrní,
že šumem klokotným až hlava brní.

Hej, příteli, jaký to máte hod?
Vždyť samý fábor jste a samý květ!

Snad olympickou hru váš slaví rod,
že orlem vznes se nade chrámem věd?
Či srazili jste nepřítel k zemi,
že radost bouřnými vře peřejemi?“

„Ach ne — toť pohřeb, co zde vidí pán!
Zvyk staročeský takto vede nás,
že sotva mrtvý do truhly je dán
a sotva dozní nad ním ‚Animas‘,
my hupky ze hřbitova do hospody
na taneček a rosolečné hody.““ —

„A na čí tryznu jsem to přišel sem?“

„Ach — český národ vznes se v říši duh!
Však trpěl dlouho — buď mu lehka zem —““

„Jak? Český národ? A co vy — probůh!“ —

„My synové — juchjuch! — vždyť zříš, že dbáme
a — jak jen můžem — národ pohřbíváme!““

Je zřejmé, že základní pocit, s jakým Neruda i Schauer prožívali svou dobu, — byl v zásadě podobný, byť našel různé vyjádření. Byl to pocit krize národního života, jejíž průběh Neruda ve svých fejetonech registroval už od začátku let sedmdesátých.

Od poloviny osmého desetiletí, po dočasném oživení iluzí o jednotné národní aktivitě, souvisícím s dobudováním Národního divadla a osamostatněním české university, narůstají v Nerudových fejetonech jednak narážky na formální zplanění společenského života, jednak obavy z rostoucích sociálních rozporů, hrozících propuknout v bouře, jakými byly zmítány vyspělé západní státy — Belgie, Francie atd. Nejvýrazněji se ovšem národní krize projevovala ve sféře ideologické, a tu zase především v politické praxi.

Schauerova slova, přestože vyvolala hněvivé odezvy v řadách intelektuálů starší generace, pro niž byl pojem národa nedotknutelným tabu, racionálně konstatovala pravý stav věcí. Konzervativní křídlo národní strany (která se v průběhu

sedmdesátých let rozštěpila na staročechy a mladočechy), reprezentující od šedesátých let českou oficiální politiku, špelo nezadržitelně ke krachu. Příčin bylo mnoho; vedle objektivních třídních zájmů, jež staročechy poutaly k reakční feudální aristokracii a kléru, to byly i příčiny subjektivní — nedostatek osobnosti, která by po odchodu Františka Palackého byla s to dát české politice účinný program, vytvořit samostatnou a cílevědomou politickou koncepci. Riegrova „drobečková politika“ byla improvizací, zakrývající myšlenkovou nemohoucnost. Opoziční mladočeši, s nimiž byl politicky i existenčně spjat také Neruda, se zase vyčerpávali v odhalování neschopnosti staročeských protivníků natolik, že se ani jim na vlastní politickou perspektivu nedostávalo sil. V politice znamenají proto osmdesátá léta nadvládu průměrných rutinérů, nešetřících před veřejností plamennými slovy a v parlamentě služebnicky prikyvujících na pokyny „shora“. Ani jako řemeslní politikové nebyli tito lidé s to uplatňovat takovou taktiku, která by přinášela výhody širšího společenského dosahu. Těžkopádní a neobratní čeští politikové zaostávali v tomto ohledu daleko například za agilními Maďary.

Není tedy divu, že situace špela od druhé poloviny osmdesátých let ke katastrofě. Zkostnatělá staročeská strana nakonec podlehla vnitřnímu marasmu, urychlenému i nápořem mladočechů a nově se konstituující opozice intelektuálů realistů, stejně jako tlakem rostoucí politické váhy sociální demokracie.

Posledním hřebíkem do rakve staročechů byly na přelomu osmdesátých a devadesátých let tzv. punktace, dohody o úřední řeči v národnostně smíšených okresech v Čechách a na Moravě, zvýhodňující pozici beztak agresivní německé buržoazní menšiny. To vytvořilo příznivé předpoklady pro rozhodující útok mladočechů, operujících poplašnými výzvami na obranu národní existence. Staročeši byli konečně smeteni z politického jeviště. „Doriegrovali,“ komentoval tehdy jejich porážku s neskrývaným uspokojením Neruda. Tehdy ovšem netušil, a naštěstí se toho ani nedožil, že podobný osud potká i mladočechy, kteří ovládli po pádu Riegrově pole. Katarze, která měla nastat po katastrofě konzervativců, nenastala. Neruda

tomností se dostává do situace svým způsobem tragické, kdy se mu život začíná vzdalovat. Tady by patrně bylo možno stopovat původ pozdního Nerudova životního neuspokojení, pocitu osamocení a tvůrčí sterility, který ho hluboce trýznil. Svědčí o tom jen kusé zmínky v dopisech přátelům, protože ve vlastním díle básnickém a fejetonním je tento pocit zastřen humorem či patosem.

Společenský život se pro Nerudu počal stávat složitým, neprůhledným. „Jsme teď všichni zamotáni do sítě těžkých společenských záhad,“ napsal roku 1890. Tím silněji cítil potřebu nalézt takovou hodnotu, k níž by se mohl život orientovat, překonávaje povrchnost a improvizaci. Touto hodnotou se Nerudovi stala Vlast-Matka a Národ-Syn, jak je myticky monumentalizoval a antropomorfizoval v Matce sedmibolestné. Je to tedy nacionalismus? — Nepochybně jde o nacionální cítění, ale zcela jiné povahy, než jaké bylo proklamováno v ideologických heslech politiků. Neruda chápe vlastenectví jako komplexní životní postoj, cosi jako nové, humanistické náboženství, prostupující životní praxi jako tvořivý princip. Je to princip *historizující*, obracející se k tradici jako zdroji inspirace pro tvorbu budoucnosti. Není sporu o tom, že toto pojetí v sobě skrývalo i jisté prvky klasicizujícího postoje a konzervatismu, jehož záporné vlivy se projevují i u stárnoucího „klasika“ Nerudy. Dokladem nejvýraznějším je jeho vystoupení na obranu Rukopisů. Nicméně podstata jeho snahy vystavět na troskách romantického ideálu nacionálně patriarchální pospolitosti moderní mýtus národa jako reprezentanta demokratické humanity nese rysy básnické, nikoliv jen ideologické.

Neruda byl příliš básníkem, než aby necítil, jak krizová doba osmdesátých let trpí nedostatkem životních jistot, rozkolísáním hodnot. Sám na sobě zakoušel tíhu pochybností a úzkostí, a proto tolik vyzdvihoval potřebu životní konstanty, k níž by se upjala tvořivá energie. Z někdejšího bořitele fikcí, britkého kritika přežilého idolu patriarchální pospolitosti, se stává mluvčí historismu a demokratické tradice.

Epická monumentalizace národnosti jako konstantní ži-

votní kvality vede v publicistice Neruda někdy na sám kraj formálního vlastenectví, ulpívajícího na malichernostech. Mnoho své tvůrčí energie, těžce vydobývané z chorého těla, vyplývá na efemérní drobnosti — národní navštívenky, české hračky, české texty na bankovkách atd. Avšak nedejme se mýlit. Neruda, i když v nestřežených okamžicích, kdy kritický intelekt vyklízí pole citovým dojmům, propadá „pseudo-konkrétním“ fikcím, je stále ještě duch, jenž přerůstá své prostředí, okolnosti a podmínky, jenž dokáže vzdor vypjatému patosu pozitivního vlastenectví postihnout pohyb doby. To naznačuje jak známý fejeton z 1. máje 1890, tak úvahy o emancipaci žen či o postavení služek apod.

Samozřejmě, jeho pohled nedosahuje již té ostrosti, jakou se vyznačují mladistvé verše Macharovy (ostatně svým laděním připomínající Hřbitovní kvítí). Generační rozdíl charakterizují slova, jež Neruda adresoval právě Macharovi roku 1891, když mu vracel sbírku veršů Pěle-měle nabídnutou pro Poetické besedy: „...pročpak se rozdrobujete v té reflexivní lyrice? Neříkám: pište epa — také ta nás nevytrhnou —, ale pište povídky, román!...Co je to platno: to pomáhá národům k výši dnes. Drama a román.“

Tento výrok ukazuje ve sféře uměleckých názorů proměnu životního pocitu někdejšího básníka Hřbitovního kvítí; od pesimismu a negativismu k touze naplnit život kladným smyslem, dát mu kulturní cíl a stabilní etický základ. Nositeli těchto funkcí se mu jevily právě uvedené literární žánry. Z tohoto hlediska, z hlediska životních konstant, shlíží Neruda na společenský život osmdesátých let. Národnost mu není ideologickým heslem, je mu sociální základnou, na níž spočívá celý život.

Snad nejzřetelněji se toto pojetí národnosti projevilo ve stupňované Nerudově úctě k mateřskému jazyku. Rodná řeč se stává v Nerudově podání jednou z elementárních lidských funkcí, otevírající — jak by řekl soudobý filosof — cestu k bytí, zakládající lidskou existenci ve světě. (Ponecháváme nyní stranou otázku, nakolik je *řeč* skutečně touto prvotní funkcí a nakolik jí je *práce*.) Řeč, myticky personifikovaná

do postavy Matky, je sakrifikována jako nositelka mravní hodnoty.

„Kdo nemiluje svojí mateřštiny, je člověk špatný. Snadže nespáchal pro okamžik ještě žádné špatnosti zjevné, ale on je jí schopen. Je-li to ženská, je najisto bez mravnosti vnitřní a za změněných poměrů sklesla by třeba na nevěstku. Ba snad jí už je. Je-li to mužský, za méně příznivých poměrů seděl by v kriminále. Ba snad už tam byl. Není ani nijak možno! Takový člověk ztratil už upomínku na nevinnost svého mládí! Zapomněl polibků, slov a pohledů své matky. Pozbyl studu před těmi, kteří jsou mu nejbližšími: před svojí rodinou, před členy svého kmene. Nemá více úcty k ničemu, nemá *ideálu*, nemá mravní záštity žádné.“

Cítíme, jak tu Nerudova slova nabývají toho tónu, který on sám nazýval „opravdovým“ (na rozdíl od „humorného“). A touto opravdovostí, vážností ve víře v nadosobní hodnoty, v úctě k předkům i v zodpovědnosti k potomkům měřil přítomný život. Kdysi společenský pária a literární „psanec“ se tu stává reprezentativním mluvčím národního společenství. Mluvčím nadosobního ideálu, který — jak sám s trpkostí cítil — se stále více vzdaloval skutečnosti. Z pozic tohoto ideálu kritizuje Neruda formalismus, živoření bez perspektiv ze dne na den, jehož rubem je bezútěšná šed lhostejnosti a banality: „Žijeme věru už jen tak jako na robotu, každý že zrovna musí! Den jako den, týden jako týden, zcela podle toho, jak nás kalendář trhá.“

Tady Neruda proniká ve své kritice pod povrch jevů, naráží na zárodky procesů, jež v plné míře vystoupily jako problém v našem století. Jsou to procesy mechanizace života, uniformizace životních forem, jejímž důsledkem je lhostejnost „věcí“ vůči člověku a naopak. V jedné své vzpomínce na dětství vyslovil Neruda tento pocit zvláště názorně: „Nebohé potomstvo! Zdalipak Ti zbude alespoň kousek, kousíček poezie v té naší Praze? Copak bude té naší mládeži sebekrásnější věž platna, když nebude podnětu více, aby se do ní nabánilo něco, něco vedomýšlelo! Sloup chladného kamene, zděná zbytečnost uprostřed města!... Teď ještě každé dítě znalo, že tam

nahoře, v té oblačné výši hnízí orel — člověk, jakoby na nepřístupném temeni skalním... Povedlo se vesnit v rodinné štěstí, srdečnou přítulnost těch, kteří tam nahoře poukázání jsou jen druh na druhu — v tu poezii malé domácnosti uprostřed žalujících větrů a zuřících bouří. Věž celá oživila myšlenkou na rodinku malou — věž byla *teplá*."

Příznaky postupující lhostejnosti, „odcizení“ provázejícího sociální krizi, sledoval Neruda s obavami zvláště mezi mládeží. I tady podléhal jistě nedůtklivosti „klasika“, jenž z pozice svých těžce vybojovaných jistot shlíží na ty, kdož jsou teprve na prahu života a počínají hledat v tomto životě smysl své vlastní existence. Ideály, pro které horoval Neruda, byly v podstatě stále ideály demokratické omladiny šedesátých let, doby liberalistického optimismu. Neruda sám se však po celý život potýkal se skepsí, s kritickým ostnem intelektu neustále pronikajícím citové vzrušení. Snad právě proto, že sám tak bolestně prožíval tento skepticismus, se obával (ovšem marně), aby nezasáhl i mladou generaci.

Odmítá proto myšlenkové proudy přinášející do českého prostředí nálady „fin de siècle“. Ve fejetonu věnovaném této parole se snaží vyložit atmosféru „konce století“ národní psychologií, kontrastem francouzského pesimismu a německého optimismu. Nepopírá jeho oprávněnost — u Francouzů, ba dokonce sám s trpkostí reviduje (pokolikáté už) svou důvěru v pokrok humanity („nová doba, pokrok lidstva prý národy „sblížil“ — jsme si dnes ale přece jen vzdálenější než kdykoli dříve“). Setrvává nicméně i nadále na optimistickém stanovisku a na pozitivním, byť kritickém vztahu k národnímu životu, jehož formy byly pro mladou generaci již nesnesitelné.

Touto pozitivitou, dalo by se říci, se uzavírá oblouk životního vývoje Nerudova. Z „prokletého“ básníka Hřbitovního kvítí se v šedesátých letech stává bojovný žurnalista, usilující rozšířit české obzory na evropský horizont. V sedmdesátých letech se žurnalistické poznatky prohlubují básnicky — z kreslíře bizarních prostředí a soudce společnosti se stává monumentální básník kosmických hymnů na jedné a humoristický žánrista na druhé straně, odhalující pod banální strnulostí

skrytý proud života. V závěrečné fázi nabývá heroická složka básnické osobnosti vrchu nad humoristickou. Cit počíná vítězit nad intelektem, jenž až dosud kontroloval a usměrňoval senzibilitu. Je to ovšem cit nadosobní, vázaný k mytickému ideálu Národa, odsunující do pozadí individualitu ve jménu tradice, konstanty života. V tomto sebezapření stárnoucího a trpícího osamělce, skrývajícího na jedné straně svou úzkost v monumentálních básnických obrazech a rozmělnujícího na druhé straně svou energii ve fejetonistickém „řemesle“, je tragika Nerudova osudu. Popřel sebe sama a toužil stát se reprezentativním mluvčím národní společnosti, existující však jako demokratická obec jen v jeho představě. Dospěl ke klasické objektivitě a monumentalitě, jež však v prostředí malosti vyzněla naprázdno. Bylo paradoxní, že nejhlubší pochopení měli pro jeho dílo ti, kdož vedli nápor proti zvetšelym ideálům, — například mladý F. X. Šalda, jenž našel vřelá slova pro Zpěvy páteční.

Fejetony shromážděné v tomto svazku, věnované životu české společnosti druhé poloviny osmdesátých let, v mnohém pomáhají pochopit tragický Nerudův zápas o nadosobní hodnoty v krizové době.

Aleš Haman

JMENNÝ REJSTŘÍK

ke svazkům Česká společnost I—V

- Abdon, Martin — V, 200
 Adam, Adolphe Charles — II, 215
 Aelianus — II, 543; III, 25
 Agassiz — III, 116; V, 405
 Agoston — II, 18
 Achenbach — III, 130
 Aischylos — II, 212; III, 240
 Ajvazovský — III, 129—131
 Akiba, Ben — II, 63, 212
 Alba — II, 416
 Alexander Battenberg — V, 152,
 153
 Alexander, car — I, 79; II, 201
 Alexander Veliký — II, 551; III,
 26, 51, 177, 285; V, 96, 429, 498
 Alimpič — IV, 40
 Alkibiades — III, 10; V, 49, 430
 Alma-Tadema — IV, 305
 Almqvist — IV, 56
 Amerling, dr. — II, 516
 A...ová (Amerlingová Františka)
 — I, 46
 Anaxagoras — V, 430
 Ander — II, 216
 Andersen — I, 26, 255; IV, 56
 Andrassy, hrabě — II, 278; III,
 172, 178, 336; IV, 29, 376
 André — II, 282
 Anežka Česká — IV, 8, 9
 Antonelli — IV, 86, 101
 Apelles — III, 25
 Arago — V, 359
 Arbes — III, 46, 47, 91, 331
 Arbuez, Petr — III, 353; IV, 117;
 V, 96
 Arcas, d' — II, 207
 Archimed — I, 193; III, 400
 Arion — II, 110
 Ariosto — III, 228
 Aristonik — V, 498
 Aristoteles — III, 185, 348
 Arlincourt — II, 558
 Arndt — I, 90, 230; II, 82; III, 123
 Arnim — V, 26
 Arnim, Bettina von — II, 528
 Arnold, Emanuel — II, 469, 470,
 517
 Arreti — III, 443
 Asco, Lea d' — IV, 388
 Assenbaum — I, 270
 Astor, F. — V, 405
 Athenaeus — V, 46
 Atossa — V, 107
 Attalus — III, 63
 Aubrey — IV, 359
 Auersperg, Adolf, kníže — II, 427;
 III, 199; IV, 192; V, 464
 Auersperg, Anton Alexander, hrabě
 — II, 13
 Auersperg, Carlos, kníže — II, 227,
 228, 236, 239, 331, 540; III, 129,
 130
 Auffenberg — I, 15; II, 558
 Augier — IV, 377; V, 430
 Augusta, biskup — IV, 65
 Augusta, císařovna — III, 335
 Augusti — III, 146
 Augustin, sv. — II, 447, 524; III,
 366
 Averino — IV, 24
 Aziz, Abdul — IV, 29
 Babinský — I, 29
 Bach, Alexandr, dr. — I, 62, 164,

- 165; II, 17, 20, 174, 298, 300, 341, 377, 392, 399, 438; III, 8, 50, 181; IV, 198; V, 114
- Bachmann — I, 250
- Bachofen z Echtu, Klement — I, 59; II, 432
- Bambas — I, 66
- Banhans, dr. — II, 228, 429, 430, 453; IV, 193
- Banzoni — IV, 163
- Barák, Josef — I, 168; II, 113, 146, 454; III, 8, 15, 38, 116, 218, 331; IV, 375; V, 160, 163
- Barbarossa, Friedrich — I, 340; II, 36
- Barbey — IV, 294
- Barbier — III, 129
- Barbierová — III, 130
- Bareuther — IV, 210
- Baron, J., dr. — III, 427
- Barrande, Jáchym — IV, 453—455; V, 492
- Barth — III, 471
- Barvitijs — II, 84
- Bassi, Ugo — IV, 86
- Bates, Walter — V, 341
- Batikle, Eli — II, 515
- Bauer — V, 518
- Bauernfeld — III, 176
- Bazaine — III, 74, 98
- Bažant — III, 353—355
- Bäuerle — II, 30
- Beaumarchais — III, 135, 136; IV, 176, 192; V, 491
- Bedřich Falcký — II, 105
- Bedřich Velký — II, 28, 120; III, 160; IV, 94, 153, 321
- Bedřich Vilém IV. — V, 40
- Beer — IV, 189
- Beethoven — II, 222; III, 8, 240
- Bechstein — III, 177, 484
- Bechyňové — V, 488
- Belcredi, Richard, hrabě — I, 59; II, 205, 341; III, 182
- Bella — IV, 140, 142
- Bellany — V, 428
- Bellmann — V, 229
- Bělský, dr. (Bělák-Šimáček) — I, 76, 80, 228, 264, 321, 325; II, 106, 229; III, 134, 182
- Bellucci — IV, 129
- Benda — II, 331; IV, 321, 322; V, 351
- Bendl — II, 146; IV, 140, 142
- Beneš — V, 39, 40, 41
- Beneš-Třebízský — V, 28, 30
- Bendella, Teofil — I, 58
- Bendiener, dr. — III, 318
- Benedek — II, 51, 57, 346; III, 9, 322, 476; IV, 189
- Beňedix — III, 431
- Benke — III, 405
- Berškowski — I, 39
- Beránek — IV, 358
- Béranger — I, 49; III, 81; IV, 288
- Bergen, Schelm von — I, 282, 283
- Berger — IV, 196; V, 320
- Bergsoe — IV, 56
- Bernard — V, 458, 487
- Bernard z Clairvaux — V, 487
- Bernhardtová, Sára — IV, 389, 438; V, 230, 504
- Bernth, K. — IV, 447
- Berosus — III, 64
- Berthier — II, 325
- Bervidovi — V, 238
- Beskow — IV, 55
- Beust — I, 27; II, 39, 133, 177, 181, 186, 189, 205, 209, 212, 217, 219, 227, 228, 237, 238, 278, 296, 297, 311, 318, 327, 341, 347, 372, 373, 374, 378, 384, 439, 440, 539; III, 108, 172, 177, 178, 391; IV, 190, 193
- Bex — II, 133; III, 386
- Bhartrihari — III, 395
- Bianchi, Bianca — IV, 389
- Bileám — V, 485
- Bilovský — V, 420
- Bilový — V, 331

- Bininger — IV, 381
 Bismarck — II, 30, 31, 39, 41, 44, 141, 181, 219, 334, 384; III, 68, 124, 128, 129, 188, 196, 313, 335, 336; IV, 22, 23, 69, 70, 153, 182, 183, 187, 192, 313, 375, 377, 429; V, 26, 96, 98, 150, 218, 273, 386, 387, 389, 390
 Bittner — IV, 437
 Bittnerová — IV, 34; V, 55
 Björnson — I, 361; II, 26; IV, 55, 56; V, 76
 Blind — II, 30, 31
 Blondin — IV, 203
 Blum — III, 216
 Blumauer — I, 293; II, 325, 423
 Boccaccio — I, 301; III, 106; V, 430
 Bockelson, Jan — IV, 62
 Bockova, Annie — V, 500
 Bodner, J. G. — V, 359
 Boehme, Jakub — IV, 65
 Bogišić — III, 304
 Boguslav — I, 173
 Bohuš — I, 177
 Bochníček — III, 43—46, 198, 199
 Bök, Václav — II, 517
 Boltze, August, dr. — V, 519
 Bolz, Konrad — I, 114
 Bombinová — V, 188
 Bonifác VIII. — V, 332
 Borghese, hrabě — IV, 130
 Borgia, František — V, 458, 459
 Börne — I, 14, 220; II, 24, 547; III, 412
 Borový, Klement, dr. — II, 342—344, 408, 410; III, 320, 321, 322, 328, 329, 333, 335
 Boschettiova — IV, 305
 Boulaincourtová, hraběnka — V, 58
 Boulanger — V, 317
 Boulonge, Karel — II, 517
 Bouquoy, hrabě — V, 315
 Boyer — IV, 286
 Boz (Dickens) — II, 267
 Bozděch, Emanuel — II, 260; III, 40, 374, 375
 Bozděch, František — II, 136; III, 40
 Brahms — IV, 183
 Brachvogel — III, 379
 Brandeja — V, 48, 103, 355
 Brandeja, Jiskra — V, 450
 Brauner, dr. — I, 184; III, 117, 118; IV, 195
 Brehm — IV, 164
 Bremerová — III, 335; IV, 56
 Brenner — II, 110, 111
 Brestl — IV, 189
 Brewer — V, 107
 Brinz, dr. — I, 60, 62, 177, 179, 184, 191, 194, 198, 205, 219, 220, 255, 268; II, 363, 439
 Brioschi — V, 394
 Brix — III, 350, 351
 Brockhaus — I, 222; II, 28
 Brodská — V, 455
 Brokoff, Ferdinand — II, 222; V, 460
 Brokoffové, bratři — V, 457
 Brosche, Karel — I, 59, 192, 193, 199
 Brož — I, 208
 Brožík — V, 210
 Bruck — III, 182
 Brühl — I, 244; II, 30
 Brun — IV, 288
 Brána, dr. — I, 150; II, 531; III, 166, 230
 Brunner, Sebastian — II, 508
 Břetislav — V, 274
 Bucke, Benedikt de — II, 128, 131
 Buckle — III, 212
 Bucků — V, 360
 Buddelmeyer, August — I, 87, 92
 Buffon — III, 260, 348, 471
 Buchholz, L. — I, 247, 248
 Bulwer — I, 247
 Bum, Karliček — IV, 162
 Buol-Schauenstein — III, 182

- Bürger, Gottfried August — V, 486
 Burke, O'Hara — III, 471
 Burkhardt, C. A. H., dr. — I, 142, 245
 Busch, Henry — V, 40
 Butziger, Gustav — I, 19; II, 213
 Buzici — V, 488
 Byron — II, 23; IV, 380

 Caesar — I, 361; III, 302; V, 430
 Caligula — V, 430
 Callot — II, 407
 Calybit, J. — V, 419
 Camillus — III, 425
 Canisius — II, 127
 Canova — IV, 63, 129
 Carducci — IV, 375
 Carlénová — IV, 56
 Carlos, Don — III, 415; IV, 317
 Carré — IV, 13, 14
 Caspricci — V, 319, 320, 321
 Castelli — I, 176
 Catilina — III, 97; V, 430
 Causis, Michael de — V, 319
 Cavour — V, 150
 Cele — V, 320
 Ceroni — II, 325
 Cerrini — II, 515
 Cervantes Saavedra, Miguel de — I, 302; IV, 21
 Cervole, Arnold ze — V, 504
 Cesareo — V, 139
 Cetewayo — IV, 375
 Cicero — I, 19, 20; V, 96, 430
 Cieszkowski — I, 39
 Clam-Gallas, hrabě — I, 324; II, 75, 387; III, 9, 121
 Clam-Martinič — viz Martinič
 Claparède — I, 122
 Clara, Abraham a Sancta — II, 467; III, 342
 Claude — III, 306
 Claudi (viz i Klaudy) — II, 542; III, 277
 Claudius — V, 430
 Clodius — III, 97
 Cogniet — II, 359
 Collins — V, 405
 Colob, J. — V, 419
 Colombierova — IV, 389
 Conscience — I, 26
 Connell, O' — II, 108
 Cooper, James — V, 359
 Cooper, Petr — V, 405
 Coriolanus — II, 357
 Corneille — III, 240
 Coronini, hrabě — IV, 198, 199
 Crébillon, Pr. — III, 382; V, 358
 Crillon — III, 463
 Crispi — IV, 126
 Crusius — V, 319
 Cséh — II, 279
 Culloch, John, Mac — V, 359
 Cumberland — V, 355
 Curatiové — III, 202
 Cuvier — III, 260; V, 430, 491
 Czajkowski (Čajkovský) — II, 222; IV, 74
 Czartoryská, princezna — V, 58
 Czartoryjski, kníže — IV, 193
 Czeschik (Czeschick) — II, 228; III, 130
 Czörnig — II, 71

 Čajkovský — viz Czajkowski
 Čech — IV, 312
 Čejka — V, 148
 Čelakovský, František Ladislav — I, 252; II, 205, 522; III, 143, 250; V, 89, 425, 426, 491
 Čelakovský, Jaromír, JUDr. — IV, 401
 Čermák, Jaroslav — I, 300, 301; IV, 193, 223
 Čerňajev — IV, 38, 40
 Černín, Otakar, hrabě — I, 52; II, 331; III, 99
 Černohous, P. — III, 369
 Černý, Tomáš, dr. — III, 173, 482

- Čihař, Vojta — II, 393
 Čížek, Antonín, dr. — II, 175; III, 46, 47, 99, 100, 173, 283, 284, 363, 367, 368, 406, 407, 416, 417, 418
 Čolak-Antič — IV, 40
 Čulík — III, 447
 Čupr, biskup — II, 331
 Čupr, František, dr. — I, 184, 209, 266

 Dačický, Mikuláš — V, 271
 Daguerre — V, 359
 Dalgarn — V, 517
 Dalimil (Dalemil) — II, 255; IV, 439
 Damián — V, 270, 460
 Daněk — IV, 157, 158
 Dankovský — II, 330, 332
 Dante — I, 350; II, 388; III, 240; IV, 123; V, 33
 Darwin — III, 222, 224, 260, 269, 310, 338; IV, 24, 223; V, 26
 Dašek, dr. — IV, 17
 Dattel — III, 92, 133, 309, 398; IV, 323, 324, 359
 Daudet — IV, 302, 389
 Davenport — IV, 309
 David — viz Kuh David
 Deák, František — II, 267, 463; III, 160; IV, 9, 10, 209; V, 150
 Debora — V, 272
 Dederá — II, 355, 357, 372, 375, 376, 413, 418, 419, 448, 456, 510, 557; III, 8, 9, 19; IV, 154—156, 157
 Defoe — IV, 359
 Dejm, hrabě — V, 314
 Delacroix — V, 96
 Delavigne — III, 81
 Demel — III, 35
 Demokrit — II, 369
 Demosthenes — II, 229; III, 62
 Dennery — IV, 34
 Descartes — V, 518

 Devorscek (Dvořáček) — III, 56, 58
 Dickens — II, 267; III, 116
 Didier — V, 471
 Didot — IV, 288
 Dieterici — I, 122
 Dietrich, Chr. W. E. — II, 430, 433
 Digges, Leonard — IV, 47
 Diodor — V, 46, 107
 Diogenes, filosof — II, 547, 551; V, 153
 Diogenes, obchodník — V, 153
 Ditrich — I, 80
 Dittrichová — V, 209, 511
 Diviš syrakusánský (Dionysios) — II, 543
 Diviš — V, 55
 Dlouhý — III, 383
 Doblhoff, Antonín, baron — I, 59
 Dobrovský — I, 298, 330; II, 61; IV, 380
 Dobřenští — V, 488
 Dóczy, Ludvík — V, 388
 Dolce — V, 354
 Doležalová — V, 272
 Döllinger — III, 344
 Dominichino — V, 354
 Donát — III, 346; V, 19, 109, 438
 Donato — I, 272; II, 385
 Donner — II, 460
 Doré — II, 58
 Dostal, Karel, dr. — V, 477
 Dostojewski, Michal — V, 359
 Dotzauer — I, 183, 276, 323; II, 366; III, 308; IV, 255, 261
 Doubek, rytíř — IV, 329
 Doucha — II, 248
 Draxelius (Droxelius), Jeremiáš — II, 553; III, 24, 334
 Dreher — V, 261
 Drexler — III, 399
 Drnkač — III, 408
 Droxelius — viz Draxelius
 Droz (Droze) — I, 335; III, 381

- Dudley, lord — IV, 376
 Duchel — III, 60
 Dumas starší — I, 357; III, 114;
 IV, 375, 377, 388
 Dumas syn — III, 296, 306; IV,
 437
 Dunajewski — IV, 209; V, 325
 Dupanloup, Felix — II, 124; III,
 223
 Durdík, dr. — III, 114; V, 38
 Düringsfeldovi — IV, 166
 Durst, Ferdinand — II, 516
 Dvořáček — viz Devoracek
 Dvořák, A. — I, 205; III, 432; IV,
 142, 183; V, 9
 Dyrenfurth, M., dr. — V, 440

 Ebeling — V, 332
 Eberhand — IV, 63
 Eberhard, hrabě — V, 318
 Ebert, Karl Egon — I, 109
 Edison — IV, 261, 375
 Ehrenberg — II, 23, 436
 Ehrenbergova — III, 431
 Ehrenstein — II, 301
 Eichhorn — V, 518
 Eim, Gustav — V, 480
 Eliseus — II, 544; III, 66
 Ellenberger, dr. — IV, 177, 178,
 179
 Elzevirové — IV, 289
 Enclos, Ninon de l' — I, 233
 Eneáš Silvius — viz Pius II.
 Engel, dr. — V, 480
 Eötvös — II, 140, 195; III, 95
 Epaminondas — III, 56
 Epée, abbé de l' — V, 360
 Erben, Karel Jaromír — II, 155,
 196, 477, 525; III, 102, 114, 121,
 125, 452; IV, 312; V, 74, 75, 269,
 426
 Erben, Vilém — III, 65, 331, 460
 Erich — II, 110, 119
 Eschenbach — V, 406
 Esop, dr. — III, 101

 Esperanto, dr. (Samenhof) — V,
 518
 Eugen Ludvík — III, 77
 Eutropius — V, 320
 Evženice (Eugenie), císařovna — II,
 139, 387; III, 74, 77, 336; IV,
 375
 Ewald — IV, 55
 Ezop — I, 298; II, 476; V, 508

 Fabiánek — I, 204
 Fabricius — V, 96
 Fadějev — III, 7
 Fahrenheit — IV, 23
 Falb, dr. — II, 498; V, 408
 Falckenstein, Vogel von — II, 110,
 475
 Falke — I, 128, 129
 Fallmeyer — III, 157, 158
 Fallersleben, Hoffmann von — III,
 371
 Fandrlík, dr. — IV, 190, 195
 Farský — I, 64, 185; III, 308
 Fastr, Petr — II, 517
 Fay — IV, 309
 Feigertova — V, 205
 Feistmantel, dr. — IV, 144
 Felkl — II, 377
 Fénelon — V, 491
 Ferdinand, císař — II, 100
 Féral — III, 348
 Feretti, Jan Mar. Mastai — IV, 9
 Ferri — V, 441
 Fessler, Ignác — V, 359
 Feuerbach, Ludvík — II, 297, 328;
 III, 272; V, 456
 Feuchtersleben — II, 506
 Feuillet — V, 467
 Fichte — I, 130; III, 259, 260
 Figuly — IV, 188
 Filip — V, 459
 Filip Krásný — V, 332
 Filip (makedonský) — V, 429
 Finger — III, 398
 Fink — II, 189

- Fischer, Alois, dr. — I, 30, 54, 59
 Fischer, Chr. Fr. — I, 121—124
 Fischer, Kuno — III, 159
 Flamm — II, 48
 Flaška, Smil — V, 78
 Flögel — IV, 384
 Floriánek, Laktancius — IV, 218 až 220
 Foerster, W., dr. — V, 440, 441
 Forgáč — I, 264
 Fornarina — V, 429
 Forster, dr. — II, 345, 346, 347, 431
 Fox, Jiří — III, 51; IV, 65, 309
 Francesco, di Paola, S. — IV, 167
 Francesconi — IV, 293
 Franklin, lord — II, 522; III, 471; IV, 288
 Frankovský — III, 308, 309
 František, císař — I, 104, 105, 107
 Freiligrath — III, 84, 359; IV, 460
 Frencl, Innocent Antonín, dr. — II, 553; V, 374
 Frenzel, Karel — III, 124
 Freytag, Gustav — I, 21, 114, 251
 Fric Velký (viz Bedřich Velký) — II, 98; III, 349
 Frič, Bedřich — II, 517
 Frič, Josef, dr. — I, 119; II, 300, 319—320, 517; III, 410
 Fridrich — I, 256, 257
 Friedmann — IV, 211
 Fröbel — II, 551
 Frost — I, 79—80
 Frusteri, Francesco — IV, 167
 Fryna — II, 367
 Fulda, Ludvík — V, 423, 450
 Fügner, Jindřich — I, 137, 344 až 346; II, 518—520; III, 267, 480 až 483, 486; IV, 47, 48
 Fürst, Frant. — III, 318
 Fürstl — III, 283

 Gabelsberger, Frant. — V, 359
 Gabler, dr. — II, 74, 359
 Galén — V, 498
 Galilei, Galileo — II, 522; III, 382, 472; V, 358
 Gallmeyerova — II, 298, 393; III, 178
 Gambetta — III, 336
 Gandolfi — V, 354
 Garibaldi — I, 148; II, 30, 123, 124, 125, 333, 334, 398, 399, 468, 482; III, 30, 86; IV, 168
 Garibaldi, Menotti — II, 125; IV, 375
 Garibaldi, Teresa — II, 125
 Garofalo — V, 441
 Gassmann, František — II, 517
 Gautsch — V, 259
 Gebaurovi — V, 19
 Geibel — II, 255; III, 356; IV, 69
 Geistingrová — IV, 389
 Geitler, Leop., dr. — V, 160
 Gelba — V, 430
 Genelli — II, 237
 Gessler — IV, 53
 Giezi — III, 66
 Gindely — I, 161
 Girard, Jan Baptista — II, 131; V, 405
 Girardin — I, 359; II, 214, 287
 Girndt, Otto — IV, 313
 Giskra (Jiskra), Karel, dr. — I, 56, 62—63, 147; II, 110; III, 18, 119, 142, 160, 253; IV, 190, 193, 196; V, 11
 Giulia, hraběnka — IV, 86
 Gladstone — IV, 378
 Glinka — II, 199, 201
 Göbl — III, 331
 Gödel-Lannoy — IV, 200
 Goethe — I, 274, 311, 320, 321, 357; II, 117, 180, 283, 307, 333, 446, 519; III, 58, 64, 69, 75, 100, 113, 137, 162, 165, 177, 256, 274, 278, 286, 295, 356, 412; IV, 51, 209, 235, 294, 307, 347; V, 94, 95, 390

- Goldberger — II, 497, 498
 Goldmann, J. B. — III, 121
 Goltz — III, 111, 349
 Gołuchowski — II, 341
 Goolvi — V, 317, 319
 Gorčakov — I, 223
 Görner — I, 199; II, 537; IV, 217
 Gotlass — II, 554, 555; V, 57, 58
 Gouffen, dr. — V, 410
 Gounod — II, 561; III, 8; IV, 375
 Grabbe, Ch. D. — IV, 38
 Graff — V, 248
 Greeley, Horace — IV, 288
 Gregora — V, 256
 Grégrové, bratři — I, 211; III, 263, 309, 331, 398, 406, 418; IV, 199, 359; V, 477, 478
 Grégr, Eduard, dr. — II, 227; III, 114, 320, 363, 369—370, 419; V, 318, 480
 Grégr, Josef — III, 369, 370
 Grégr, Julius, dr. — III, 8, 363, 369—370, 419, 458, 459, 460; V, 480, 481
 Greuter — IV, 199
 Grévy — IV, 375
 Grillparzer, František — I, 219; II, 23; III, 123, 124, 125, 374; IV, 82; V, 390
 Grimm — I, 200
 Gröhling, dr. — V, 512, 513
 Grohmann, Virgil, dr. — I, 109; II, 8, 540
 Grocholski — III, 32
 Grollumus — viz Krolmus
 Gross, Ferdinand — II, 209
 Gross, Gustav Robert, dr. — II, 196, 237, 429, 430, 434; III, 222; IV, 182
 Grosse — III, 222
 Grün, Anastasius — I, 360; II, 14, 361, 428; III, 313
 Grün, Karel — IV, 273
 Gruner — I, 122
 Grünwald — I, 195, 206
 Gruszczyński — II, 110
 Güldenstubbe — IV, 309, 310
 Gundulič — III, 241
 Gustav III. Adolph — III, 51, 56, 113; V, 229
 Guszalewicz — III, 35
 Gutschmuts (Guts-Muts) — I, 122
 Guttenberg — IV, 49
 Gutzkow — I, 141; III, 251; IV, 50
 Gyulay — IV, 189
 Haase — I, 130; IV, 389
 Hablíček, Josef — II, 517
 Hadrián, cisar — III, 287
 Háfis — IV, 92
 Hahn-Hahnova, Ida — III, 434
 Hachette, Jiří — V, 359
 Haisz, František — I, 284; II, 156; IV, 52
 Hájek, hodinář — V, 23
 Hájek, kronikář — V, 89, 274
 Hájek, mechanik — IV, 305
 Halbmeier — II, 238; III, 217, 403
 Hálek, Vítězslav — II, 35; IV, 34, 35, 47, 48, 259, 314; V, 11, 75, 160, 163, 215, 228, 252, 385, 386, 492
 Halévy — I, 265
 Hamerling — IV, 205
 Hamerník — II, 189
 Hammer — V, 312
 Hammer-Purgstall — IV, 36
 Haniš (Hanisch), dr. — I, 184, 187, 210, 212, 213, 221, 222, 270, 432, 440, 443, 536, 539, 542, 549
 Hanka — III, 184
 Hannibal — I, 30
 Hansen, dr. — IV, 230, 237
 Hansgirk, Karel Viktor — II, 366
 Hanslick — II, 216
 Hanslík, František — II, 389, 390
 Hanuš, I. J., dr. — V, 159, 232
 Hanušova — III, 146

- Harrach, hrabě — III, 419
 Harte, Bret — IV, 288, 376
 Hartig, hrabě — I, 214; II, 229
 Hartmann — IV, 245, 369, 397; V, 329
 Harvard — V, 41
 Haaner, dr. — I, 184; II, 16, 227, 428, 432, 443, 545, 547, 548; III, 34, 162, 166
 Hattala — II, 183; V, 49
 Haulík — II, 397—399
 Hauser, Kašpar — IV, 58
 Havelka — II, 548
 Havlasa, Boh. — V, 160, 163
 Havlíček, Karel H. Borovský — I, 48—49, 65, 71, 133, 150, 298; II, 144, 156, 357, 372, 392, 448, 517; III, 8, 54, 55, 250, 267, 325, 461; IV, 154, 155, 156, 263, 332; V, 97
 Havlíčková, Zdeňka — I, 66, 315; III, 266—268; V, 86
 Haymerle, baron — IV, 195, 202
 Hebbel — I, 149, 173; II, 545
 Hein — I, 51—52; IV, 188, 192
 Heine, Jindřich — I, 53, 158, 250; II, 80, 137, 180, 374, 430, 512, 513, 530, 542, 558; III, 48, 66, 134, 190, 198; IV, 406, 428; V, 8, 385
 Heinrich — IV, 15, 16
 Heliogabalus — III, 75
 Heller — I, 163; III, 460
 Hellwald, Friedrich von — V, 497
 Helmovi — V, 512
 Henniger — II, 336
 Henrion, Pavel — II, 480
 Herbst, dr. — I, 54—55, 59, 60, 63, 184, 191, 193, 215, 216, 219, 357; II, 16, 135, 144, 228, 251, 366, 373, 439, 440, 533, 545, 550, 551, 553; III, 35, 69, 70, 106, 119, 130, 160, 162, 163, 166, 253, 283; IV, 193, 211, 270, 419
 Herder, Jan Gottfr. — I, 274; II, 21, 282; III, 61, 386, 402; IV, 235; V, 12
 Hergesel — II, 348
 Herloš — IV, 30; V, 41
 Hermann — II, 533
 Hermann (Arminius) — IV, 49, 139
 Hermann (obuvník) — II, 516
 Hero — I, 219; III, 54
 Herodes — II, 363, III, 89, 353; V, 133
 Herodot — II, 448; V, 46
 Herold, dr. — V, 480
 Herostrates — I, 141; II, 44
 Herpinus, Fulvius — V, 92
 Herrmann — V, 312, 313, 314, 315
 Herwegh — III, 265
 Herzog — V, 319
 Heřman z Bubna — V, 494
 Hess — III, 351; IV, 371
 Hessenkassel — II, 490
 Hevera — III, 363, 406, 407
 Heyduk, Adolf — IV, 12, 13, 312; V, 106, 210, 252
 Heysal, Jan — III, 181
 Hildebrandt — III, 130
 Hildebrandt, baron — III, 310, 312
 Hilscher — I, 235
 Hippel — III, 80, 115
 Hippokrates — III, 348
 Hlaváček — III, 9
 Hlávka — V, 494
 Hněvkovský — IV, 380
 Hobza — V, 363
 Hodan, Antonín — II, 516
 Hodek z Ouholic — I, 100, 101, 103
 Hodek, Václav — V, 167, 168
 Hödel — IV, 153
 Hofmann, Karel — II, 517
 Höfler, Konstantin, dr. — I, 142, 239, 244, 245, 246; II, 16, 22, 194, 228, 304, 370, 373, 381, 402, 403, 431, 433—435, 437, 513, 514, 540, 553, 555; III, 128, 188

- Höflerčík — II, 304
 Hogarth, Vilém — V, 358
 Hohenwart, hrabě — III, 159, 162, 165, 167, 176, 179, 180, 182, 391, 416; IV, 190, 195, 196, 212
 Holberg — IV, 55
 Holda — V, 272
 Holeček, František — II, 516
 Holl — I, 123
 Hollar, Václav — I, 212; IV, 47
 Holub, rytíř — IV, 46
 Holub, zvěřinář — III, 383
 Homann — II, 265; III, 354
 Homér — I, 130, 265, 266, 267, 293, 311; II, 11, 281, 283; III, 234, 240; IV, 204, 257; V, 33, 497
 Hompesch, hrabě — III, 15
 Hopkins, John — V, 41
 Hora, Václav — IV, 52
 Horác — I, 261
 Horák, Bohuslav — III, 458—459
 Horák, hudebník — V, 256
 Horák, taneční mistr — V, 148
 Horatiové — III, 202
 Horia (Horjah) — III, 335
 Horský-s-feld — I, 260
 Horšic — V, 13
 Hortensius, Quintus — V, 92
 Horvathova, Viky — II, 490
 Hořecký, Matěj — II, 515
 Hostivít — IV, 79
 Howells — IV, 288
 Hoyer, Hugon — V, 41
 Hrubý, Jan — III, 297
 Hrudka, J. — IV, 13, 14
 Hřimalý — V, 10
 Hübner — IV, 195
 Hugo z Grenoblu — V, 487
 Hugo, Victor — I, 282; II, 560; III, 240—242; IV, 375; V, 114 až 115
 Hulek — V, 39
 Huleč — III, 117
 Hulík, Kašpar — V, 35
 Humboldt, Alexander — III, 471; V, 424
 Hume — IV, 309
 Humhal — II, 408
 Hus, Jan — I, 33, 153, 245, 246, 275, 318, 319; II, 274, 285, 402, 410, 433, 509, 522; III, 134, 147, 211, 241, 252, 253, 260, 319, 325, 343, 385, 386, 410, 411, 462, 471; IV, 60, 149, 248, 278, 285, 395; V, 49, 97, 111, 121, 288, 317 až 321, 323, 370, 371, 373, 416, 417, 420, 492
 Husák — II, 189
 Hynková — IV, 34
 Hýra — II, 227, 237, 238, 431, 437, 443, 537
 Chaillu, du — III, 471
 Chambord — IV, 375
 Chanzy — III, 336
 Charouzovi — IV, 83
 Charretova — IV, 388
 Chelčický — V, 331
 Cherubini — III, 81
 Chesterfield — III, 348
 Chevreuse, vévodkyně — V, 58
 Chitussi — V, 210
 Chladný, Arnošt — II, 187
 Chleborád, dr. — II, 509—510, 513, 561; III, 204, 205, 206, 217
 Chlumecký — I, 286; II, 105
 Chmelenský, Josef — V, 359
 Chmelnicki, Mik. — V, 359
 Chochba, Bar — III, 225
 Chocholeoušek, Eman — IV, 369
 Chocholeoušek, Prokop — II, 516; IV, 30, 31; V, 28, 479
 Chorinski-Ebergényi — II, 490
 Chotek — II, 331, 554
 Christen — viz Kristen
 Christol — IV, 357, 360
 Christos — II, 405
 Chvapil — V, 39

- Ilinec, Řehoř — I, 58
 Immermann — III, 131
 Irving — III, 381
 Isabela španělská — III, 74; IV, 86
 Ispravnik — I, 239, 240
 Istoczy — I, 145, 146

 Jablonský, Bol. — II, 155, 522, 539; IV, 248
 Jäger, dr. — IV, 459; V, 141
 Jahn — II, 337; III, 151, 152; IV, 139, 182, 398
 Jähns, Mac — III, 261
 Jan XXIII. — V, 317
 Jan z Boha — V, 419
 Jan z Gentu — V, 419
 Jan z Leonu — V, 419
 Jan z Mathy — V, 459
 Jan z Prahy (Jan Druchsa) — I, 87
 Jan z Nepomuku — IV, 136, 137, 138, 143; V, 108—111, 158, 183, 270, 330, 333, 416—420, 459, 461, 515
 Jan Thaumaturgos — V, 419
 Janda — II, 330
 Janda (prefekt) — IV, 370
 Janeček — III, 162, 163, 222, 373
 Jaresch — II, 228
 Jarosch (Jaroš) von Adlerhorst — II, 409; III, 8, 9, 119, 167
 Jedlička, Otakar, dr. — V, 160
 Jeftovna — IV, 355
 Jelínek — I, 212
 Jelínkovi — V, 258
 Jenner, Edvard — III, 136
 Jenšovský — III, 398
 Jerman z Amiensu — V, 487
 Jeřábek, Fr. V. — III, 283, 367
 Jeřábek, dr. (Jan) — IV, 401
 Jesenský — III, 260
 Jezbera — I, 229, 230; II, 272, 273
 Ježek — III, 321—323
 Jindřich — I, 105
 Jindřich II. — V, 77

 Jireček, Josef — IV, 238, 284, 401; V, 98, 131
 Jirsík, Valerián — II, 331, 373
 Jiří, Černý — III, 382
 Jiskra (viz i Giskra) — II, 37, 72, 385, 421, 422
 Jiskra (z Brandýsa) — V, 153
 Jitka — II, 331
 Johana Chusova — V, 417, 419
 Johana ze Sině — V, 417
 Johana ze Šantalu — V, 417
 Johana z Valois — V, 417
 Jókai, Mór — III, 178; IV, 368
 Jonák, dr. — III, 236; V, 214
 J...ova (Jonáková, Eleonora) — I, 46
 Jonas — IV, 129
 Jordan — II, 21
 Josef II., císař — I, 102, 103, 104, 281; II, 36, 258, 324; III, 196; V, 363
 Joyeuse — III, 463
 Jugurta — IV, 163
 Julián Odpadlec, císař — II, 543
 Jungmann — I, 34, 298, 310; II, 522; III, 22, 144, 184, 250, 316, 319, 320, 325; IV, 47, 48, 134, 136, 137, 139, 140, 141, 156, 333, 445, 453, 454, 460; V, 101, 200, 425, 492
 Jungmannová, Božena — II, 385
 Juvenál — II, 257; III, 240

 Kačenka (oberaufserovic) — V, 108
 Kadeřávek — IV, 313—314
 Kainis, dr. — III, 281
 Kaizl, dr. — IV, 401
 Kálidása — II, 9, 23
 Kalina (básník) — II, 15
 Kallina — II, 432
 Kalousek, dr. — IV, 160
 Kalpurnie — II, 367
 Kamarýt — I, 252
 Kant — IV, 22, 380
 Kapetovci — IV, 310

- Karel IV. — II, 66; IV, 65, 160 až 161, 310; V, 303
 Karel Veliký — I, 246
 Karfiol (Tausenau) — III, 155
 Karlach — III, 333, 335
 Karr, Alfons — IV, 367
 Kaska — V, 148
 Kästner — III, 260
 Kateřina — IV, 41
 Kato — III, 56
 Katullus — III, 23
 Katuska — III, 345
 Kaufmann — IV, 292
 Kaulbach — II, 311; III, 58
 Kaunic — II, 331
 Kazbunda — IV, 172
 Kazimír — I, 91
 Kellersperg — I, 188, 203, 264; II, 236, 238, 458; III, 182
 Kempen, baron — II, 299, 300, 301
 Kepler — V, 300
 Kerner — III, 135
 Khevenhüller — II, 339
 Khom — III, 18
 Kiesewetter — V, 299, 300, 301
 Kiesch — I, 149
 Kinský, kníže — I, 107; II, 331; III, 419
 Kirdžali — IV, 74
 Kittl — I, 324
 Klam — viz Martinic, Clam
 Klapp, Michal — II, 229
 Klar — II, 299, 301
 Klauček — viz Kloučkova
 Klaudy, rytíř, JUDr. — I, 56, 184, 194, 204, 209, 217; II, 379, 381, 469; IV, 161, 436
 Kleinberg — IV, 161
 Kleist, Jindřich — V, 389, 390
 Klempfner — V, 319
 Klenka — II, 163
 Kleón — II, 448
 Kleopatra — III, 236
 Klicpera — I, 222; III, 264; IV, 247, 380; V, 471
 Klíč — I, 179, 185; III, 35; IV, 199
 Klier, dr. — II, 194, 454
 Kliment VII. — V, 288
 Klinkowström — III, 19
 Kloučkova, Kateřina — I, 109
 Klopstock — II, 61, 491; III, 84
 Knahl — II, 27
 Knedlhans-Liblínský, Jan — II, 339, 340
 Knobloch, K. — IV, 163; V, 227, 228, 272
 Knoll, dr. — IV, 395, 397—399; V, 165
 Knorringová — IV, 56
 Knotz, dr. — V, 165, 166
 Kober, I. L. — IV, 422; V, 232
 Koburg — V, 254
 Kocourek, Josef — V, 35
 Kodym, Stan., dr. — II, 189; III, 406; V, 160
 Koch — V, 460
 Kolár, František — II, 228; IV, 142
 Kolár, Jiří — I, 311
 Kolář — I, 292
 Kolatschek, Adolf — I, 21, 23—25, 27, 29—30, 32, 33, 34, 35; II, 38
 Kolbenschlagova, Terezie — II, 516
 Kollár — I, 68, 118, 173, 298, 310; II, 285, 378, 387, 476, 522, 560; III, 168; IV, 247, 348; V, 76, 89, 267
 Kolumbus, Kryštof — I, 122, 144; II, 372; III, 302, 471; IV, 15; V, 519
 Komenský, Amos — I, 317—319; II, 77, 509; III, 115, 133, 227, 241, 260, 386; IV, 48, 49, 60, 65, 135, 398, 459; V, 49, 55, 156, 241, 260, 273, 357, 358, 493
 Komers — III, 386
 Komzák — I, 72, 85, 154, 226
 Konczyński — V, 471

- Konfucius — I, 144
 Koniáš — III, 386
 Konstantin, velkokníže — II, 321
 Kopecký — II, 364
 Korinna — IV, 312
 Kornelovi — V, 512
 Kořinek, František — II, 189; V, 160, 163
 Kosovi — V, 347
 Kosmas — III, 94
 Kosmas a Damián — V, 270, 460
 Kossack — I, 87
 Kossuth (Košut), Ludvík — I, 156; II, 223, 267
 Košín — V, 505
 Košut — viz Kossuth
 Kotler, Michal — II, 516
 Kotz (Koc) von Dobrž, Kristián — II, 239, 540, 541, 544; III, 34, 141—142, 310, 312; IV, 188
 Kotzebue (cestovatel) — V, 359
 Kotzebue (dramatik) — I, 15, 192; II, 529; III, 62, 141, 227, 327, 465
 Kotzebue (generál) — IV, 104
 Koubek — I, 154; IV, 81
 Koucký — V, 394
 Könemann, Jindřich — II, 516
 Köngel — V, 320
 Königsberg, Alfred — I, 173
 Koukal, František — II, 515
 Kounic — II, 324, 326
 Koupil — II, 331
 Kout — III, 331
 Kowalski — IV, 209
 Krahl, Josef — II, 515
 Král, Janko — II, 223
 Kralert — III, 418
 Krám, Josef — II, 517
 Kramerius — V, 491
 Kranner — III, 172
 Krants — IV, 153
 Krása, Václav, dr. — I, 149, 153, 184, 186, 192, 193, 194, 204; III, 367
 Krasnik, J. J. — III, 193, 466
 Krásnohorská, Eliška — V, 433
 Kratochvil — I, 205
 Kratochvílek — I, 212
 Kraus, baron — I, 52
 Kraus (obchodník) — II, 490
 Kraus, Vilém — II, 515
 Krautze — III, 81
 Kreipel — II, 36
 Krejčí — I, 184
 Krejčí, (Antonín) — II, 517
 Krejčí, (Josef) — III, 319
 Krejčí, (Petr František) — II, 189
 Krén — I, 250
 Kreutzberg, dr. — I, 167—169; III, 93, 94—95
 Kreyssig — I, 358
 Kristen (Christen) — II, 542, 547
 Koller, baron — II, 510, 538, 542
 Krok — II, 553; IV, 79
 Krolmus — I, 87; II, 516; III, 362; V, 8
 Kronawetter — IV, 189
 Kropotkin — IV, 375, 376
 Kroupa, Josef — II, 517
 Krouský — III, 331
 Krüdener — IV, 104
 Krylov — V, 508, 509
 Křesomysl — IV, 79
 Kříž — III, 383
 Kučera — I, 81;
 Kučera, Jan, dr. — III, 173, 418; V, 480
 Kuh, David — I, 141, 149, 177, 182, 184, 190, 191, 193, 199, 205, 207, 212, 235—237, 323; II, 10, 193, 238, 273, 374, 381, 434, 437, 462, 463, 464, 508, 533, 534, 536, 537, 539, 540, 542; III, 69, 106, 108, 129, 166, 217, 234, 235, 253, 254, 303; IV, 208
 Kuhn, Hermann — I, 238—240
 Kuchynkovi — I, 117
 Kujal, Josef — II, 517
 Kulda — V, 379, 380

- Kuranda, Ignác — I, 51, 53, 56,
 61—62, 63, 149, 151, 152—153;
 II, 72; III, 33, 213, 215, 466;
 IV, 188, 199
 Kürnberger, Ferdinand — IV, 49
 Kusý, dr. — IV, 199
 Kutal, Jan — II, 517
 Kutschker — IV, 191, 192
 Květ, dr. — IV, 370—372
 Kühlmann, Kvir. — V, 358
 Kyril — III, 321, 322
 Kýros — V, 107

 Laadt, Karel — II, 517
 Labický — III, 403
 Lacassagne — V, 441
 Ladislav, král — III, 548
 Lajblovi — V, 238
 Landsberger — V, 41
 Langbein — V, 131
 Langhans — V, 319
 Langiewicz — I, 254
 Laokoon — III, 160
 Lapol — II, 500, 501; IV, 235
 Larchi — V, 441
 Lauda, Evžen — V, 518
 Laudon — I, 102; IV, 281
 Laura — II, 271
 Laurent — V, 441
 Lauschke — III, 81
 Lavater — II, 380
 Lavoisier — IV, 129
 Lazar — II, 533
 Lažanský, hrabě — 321—322, 323;
 II, 71, 109, 331
 Leander — I, 219
 Lebrecht, Petr — III, 333
 Lecocque — V, 360
 Ledru Rollin — III, 81
 Lee, John D. — IV, 102
 Lech — I, 127
 Lechycký — IV, 74
 Leger, Louis — II, 142; III, 409
 až 411
 Leibniz — V, 518

 Lelewel — I, 334
 Lenau — II, 158, 491, 525; III,
 109, 123; IV, 133
 Lendeck — III, 150
 Lengey-Lengenfelder — II, 200
 Lenz, Reinhold — I, 244
 Leonidas — III, 250
 Lenormand — V, 272
 Leopold, císař — I, 104
 Le Sage — IV, 286
 Lessing — I, 256, 269, 274, 301;
 II, 476; III, 250; IV, 313
 Lešjanin — IV, 40
 Lev XIII., papež — IV, 122, 123,
 124; IV, 170; V, 92
 Lev, pěvec — I, 212; II, 201; III,
 417; V, 9
 Lev Velký — IV, 123
 Levý — II, 535; IV, 48
 Lewicki — IV, 104
 Libelt — II, 327, 330—332
 Liebieg — II, 212, 311; IV, 199
 Liebsch — II, 432
 Liegert — III, 252
 Lichtenberg — I, 116, 119, 120;
 III, 88; IV, 16, 102
 Liechtenstein, Adolf — IV, 209
 Liechtenstein, Alfred — III, 312;
 IV, 199
 Liechtenstein, Alois — IV, 199;
 V, 277, 278, 279, 280
 Lienbacher — IV, 199
 Limbeck, dr. — I, 185, 210; II,
 229, 230, 236
 Lincoln — IV, 62
 Lind, Jenny — IV, 320, 321
 Linder — II, 508; III, 46, 48
 Link, Karel — I, 163; V, 148, 205
 Linker — III, 128
 Linné — II, 253; III, 335
 Linsbauer, Aleš — III, 405
 Lippert — II, 402, 403
 Lippomani, Ondřej — II, 128
 Liptay, Alberto — V, 517, 519
 Liszt, Fr. — I, 245; II, 275; V, 359

- Liškovi — V, 237
 Littfass — V, 14
 Littré — V, 441
 Litwinowicz, Spiridion, dr. — I, 55, 57, 62; III, 368
 Livingstone — III, 471
 Lobkovic — II, 331; V, 250, 251, 315
 Lobkovic, Jiří, kníže — III, 310, 312, 385, 386, 387, 419; IV, 44, 81, 199
 Lojza — II, 331
 Lombroso, dr. — V, 440, 441
 Lomnický — I, 196; V, 92
 Lomničtí — V, 488
 Longuevillu, paní z — V, 107
 Lonyay — III, 178
 Lorm, Hieronymus — I, 220
 Löschner — III, 180
 Lötzen, Seutter von — I, 220
 Louis Filip — III, 155
 Loyola, Ignác — II, 123, 126, 128; III, 232; IV, 41
 Luccova, Pavlína — I, 69
 Ludwig — III, 97
 Ludvík XIII. — V, 93, 107
 Ludvík XIV. — III, 295; V, 258
 Ludvík XV. — V, 93
 Lueder, dr. — V, 364
 Lukes — I, 110
 Lukull — III, 46
 Lumbe — I, 212
 Lumír — IV, 457
 Lurlyna — IV, 179
 Lustkandl — IV, 209
 Luther — I, 275; II, 308, 522; III, 16, 203, 343—345, 471; IV, 51, 313
 Lužický (Lužičci) — II, 302, 304
 Lykurgos — I, 265; II, 231
 Lžička — IV, 221
 Macaulay — III, 124; IV, 22
 Maccioni, Valerius — IV, 129
 Macchiavelli — II, 70
 Macourek — III, 8
 Maecen (viz Mecenáš) — V, 92
 Magniet — II, 385
 Mahomed — II, 453; III, 50
 Mahon, Mac — III, 336; IV, 81, 104
 Mácha — I, 126, 220, 269; IV, 247, 349; V, 327, 412
 Macháček, Josef — II, 517; III, 406
 Maillard — III, 270
 Maintenon — IV, 305
 Maistre, Joseph de — I, 357, 358; II, 136
 Maixner (Čeněk) — I, 256
 Maixner (Meixner), Petr — II, 533, 535; IV, 161
 Majella, Gerard — IV, 96
 Majer — I, 199
 Majer, František — V, 327
 Makovský — V, 19, 188
 Makowicz — III, 35
 Malá — viz Sklenářová-Malá
 Maloch — I, 161
 Malovec, baron — III, 100
 Maltic, Demetrius — II, 517
 Malý (pyrotechnik) — I, 305
 Malý, Jakub — II, 391, 392; III, 40, 281, 471; IV, 255
 Mánes (Josef) — II, 35, 331, 368; III, 440; V, 59
 Mánes, Quido — II, 84; V, 474
 Manningová, Anna — V, 469
 Mantegazza, M. — V, 477
 Manutius — IV, 289
 Marat — III, 60
 Marek (v Berouně) — IV, 454
 Marek, Antonín — V, 28
 Marek, král — IV, 111
 Mareš (Maresch) — I, 32, 79, 140, 144, 188, 199, 236; II, 17, 437
 Marie, královna — III, 197
 Marie (v Nydrlantu) — III, 366
 Márišr (viz Méřišr) — II, 463

- Markéta — III, 12
 Markgraf — V, 232
 Markvartici — V, 488
 Marot — III, 415
 Martial — IV, 263
 Martin, Josef — III, 398
 Martin, Abdon — V, 200
 Martinic, hrabě Jindřich Clam
 (Klam)-M. — I, 51, 184, 186,
 205, 211; II, 526; III, 21, 68,
 174, 320, 364, 369, 370, 419, 422;
 IV, 147, 209, 212, 231, 412, 423,
 436; V, 35, 76, 94, 104, 111, 112,
 121, 223, 489
 Martinic, Karel Clam z — III, 369
 Marryat — V, 241
 Mas, don Sinibaldo — V, 517
 Massino, Emanuel — II, 516
 Mašek (prodej oděvů) — III, 442
 Mašek (továrník) — III, 363, 364,
 365, 418
 Matitschek (Matejtschek) — II,
 454
 Matouš — I, 274, 277
 Matthias — III, 159
 Mattuš, dr. — III, 101; IV, 401;
 V, 475
 Matušovský — I, 210
 Matyldka — IV, 406
 Max, Gabriel — V, 354
 Mayla, Herman — V, 40
 Maxmilián, císař — III, 467
 Mayer (Maier, Maýr) — III, 392,
 416, 424, 431—432, 474; IV, 18,
 359
 Mayseder, Jos. — II, 36; V, 359
 Mazarin — III, 196
 Mazzini — II, 482, 512
 Mecenáš — V, 279, 280
 Mecsféry de Tšóor — III, 8, 181
 Méhul — III, 81
 Meidinger — II, 267
 Meissner, Alfred — I, 109; II, 362,
 415, 512; III, 314, 315, 358; IV,
 245, 397; V, 359
 Meissner, Leo — II, 189
 Meissonier — V, 14
 Meixner, Petr — viz Maixner
 Melantrich — IV, 288—289
 Mencke, Johann Burchard — IV,
 379
 Meninger — IV, 143
 Menzel — II, 402
 Mercandin — I, 106
 Mercy — I, 126
 Mérišr (viz Márišr) — II, 253
 Merrimac — I, 192
 Mesmer — IV, 230
 Messenhauser — III, 216
 Metoděj — III, 321, 322
 Metternich — I, 164, 357; III, 123;
 IV, 63
 Meyerbéer, Jakub — V, 359
 Meyr, Melchior — II, 28—29
 Meyseder — III, 150
 Mezník — III, 318
 Mickiewicz — III, 53, 241
 Mignard — V, 354
 Michálek — III, 350—352
 Michl, dr. — V, 366
 Michelangelo, Buonarroti — I, 235;
 II, 532; III, 382, 471; IV, 64,
 122, 309; V, 258
 Michelet — I, 309; IV, 96
 Mikeš, Fr. Otakar — II, 272, 273,
 275
 Mikovec — II, 474; IV, 47
 Mikuláš (biskup) — V, 271
 Mikuláš (hvězdář) — V, 271
 Mikuláš, Albergati — V, 267, 278
 Mikuláš von der Flue — V, 267
 Mikuláš z Husince — V, 150, 271,
 494
 Mikuláš Opavský — V, 271
 Mikuláš Opolský — V, 271
 Mikuláš V., papež — V, 271
 Mikuláš Ratiborský — V, 271
 Mikuláš Studit — V, 267
 Mikuláš z Tolentina — V, 267, 460
 Milan, král — IV, 38; V, 151, 152

- Milaszewski — I, 288
 Milde, dr. — IV, 401
 Mill, John Stuart — II, 528
 Milo — V, 51
 Milota z Dědic — III, 415
 Milton — III, 335
 Mína — 168—169
 Mirza-Schaffy — I, 35
 Mladota, baron — I, 177
 Mnata — IV, 79
 Mohamed — III, 173, 381, 429;
 IV, 19, 29
 Mojžíšek (viz Kuh) — II, 462
 Molière — I, 293; II, 185, 522;
 III, 81
 Moltke — III, 88, 124, 126, 128,
 202, 335, 471; IV, 182, 311, 319
 355; V, 39, 364, 511
 Moncasi, Oliva — IV, 166
 Monnier, Le — III, 317
 Montezuma — IV, 29
 Moore — IV, 380
 Moravec — IV, 196
 Morawski — I, 38
 Morse — V, 518
 Mosenthal — II, 285
 Moser — I, 87
 Moses, Izák — V, 39, 41
 Mošna — II, 145, 338, 391, 443,
 486; III, 165, 468
 Mottl — V, 39, 40, 41
 Moufang — II, 405—407
 Mourek — I, 179, 185
 Mozart — I, 154; III, 432, 471; V,
 450
 Mrosek, Rudolf — I, 110
 Mühe, Arnošt — IV, 355
 Mühlfeld, Eugen, dr. von — I, 54,
 55, 62—63; II, 326
 Mühlwenzel — IV, 371
 Mulač — V, 212, 319
 Müller — III, 15
 Müller — IV, 223
 Müller (epigramatista) — V, 113
 Murad III. — IV, 112
 Murad V. — IV, 29
 Muravěv — I, 225
 Murillo — II, 144
 Musa — III, 344
 Muth — III, 181, 182
 Myslбек, Josef Václav — III, 405;
 IV, 336, 450; V, 474
 Náhlovský, František — II, 516
 Napoleonové — III, 97
 Napoleon I., Bonaparte — I, 23,
 105, 106, 118, 220, 221; II, 33,
 52, 203, 324, 325, 326, 468; III,
 51, 72, 285, 471; IV, 129, 130,
 288, 380; V, 32, 96
 Napoleon III., Petitový — I, 147,
 164, 167; II, 30, 33, 152, 154,
 199, 201, 203, 204, 242, 302, 304,
 326, 334, 354, 399, 512, 513; III,
 71—73, 74—76, 77, 80, 88, 232,
 240, 292—293, 302, 336, 353;
 IV, 9, 129; V, 39, 114
 Nápravník, Rob., dr. — V, 160
 Náprstek, Ferda — II, 526
 Náprstek, Vojta — I, 307, 315
 Naso — IV, 421
 Nedoma — IV, 375
 Neff — II, 542
 Negrelli — IV, 190, 195
 Neklán — IV, 79
 Někrasov — IV, 263
 Němcová, Božena — II, 209; V,
 215, 216
 Němeček — IV, 297
 Nemrod — IV, 278
 Nepokojčický — IV, 105
 Nepomucký — III, 383
 Nér — III, 456
 Nero — II, 44, 115, 323, 401, 509;
 III, 118, 353; V, 96, 358
 Neruda, Jan, Δ — III, 461, 489,
 490, 492, 493, 495; IV, 190, 301,
 302, 320, 374, 376, 416; V, 43,
 50, 85, 91, 100, 258
 Nestner, Josef — II, 517

- Nestroy — IV, 46; V, 475
 Neumann, Herman — III, 315
 Neumann — III, 46
 Newton — II, 82, 522; III, 134, 310, 413, 471
 Nezamysl — IV, 79
 Niegolewski — I, 39, 40; II, 185
 Niemann — I, 245
 Nikita — IV, 38, 40
 Nimrod — I, 290
 Ninger — I, 127
 Nobiling — IV, 153
 Nostic, hrabě — V, 313
 Nostic, (Karel Ervín) — III, 310, 312
 Nostiček (Nostic) — I, 203, 264
 Nostitz, Albert, hrabě — I, 58
 Novák — II, 241; III, 427; IV, 223; V, 205
 Novák, pěvec — III, 417
 Novák, poslanec — III, 407
 Novalis — III, 259
 Novohradecký — I, 29
 Novotný — II, 241; III, 427; IV, 223
 Nový, (Tomáš) — II, 476
 Nykles — III, 318; IV, 95—96

 Oehlenschläger — I, 26; IV, 55
 Ofenheim — III, 448
 Offenbach — II, 36, 138; III, 162, 214; V, 501
 Ohéral — I, 236, 274; II, 136
 Ochando, don Bonifacio Sotos — V, 516, 517
 Oktavián, hrabě — II, 437
 Oliva — I, 325
 Omáčka — III, 296
 Omer paše — IV, 38
 Onofrius, hrabě — IV, 130, 131
 Opolcer — II, 331
 Oppenheimer — II, 311
 Osipovič, Karel — II, 405
 Osman — IV, 110, 111
 Otakar II., Přemysl — I, 275; II, 27, 462, 553, 555; III, 99, 415; V, 270, 418
 Otto — IV, 422
 Ottolenghi — V, 441
 Ovidius (Ovid) — II, 283; IV, 253; V, 430, 497
 Owen — IV, 309
 Oxenstierna — V, 477, 478

 Paclt, Čeněk — III, 471
 Padlesák — II, 239
 Paganini, Nikolo — III, 382; IV, 310
 Pacholíková — V, 455
 Palacký — I, 51, 56, 61, 65, 141, 161, 164, 184, 211, 219, 236; II, 192, 379, 381, 402, 403, 434, 499, 509, 522, 553; III, 18, 22, 28, 40, 180, 181, 182, 263, 391, 407, 486; IV, 8, 453; V, 14, 89, 488, 492
 Paleček — V, 485
 Paleolog — IV, 111
 Palestrina — III, 471
 Palikao — III, 74
 Palmovi — V, 238
 Palmer — II, 497
 Palmerston — II, 551
 Pamina — II, 376
 Pankráč — I, 208
 Pankraz, dr. — I, 266
 Papouškovi — V, 239
 Paprocký — V, 489
 Paracelsus, Theofrastus, Bombastus de Hohenheim — IV, 184
 Parmeggiano — V, 354
 Pasqualis — III, 122
 Patiss — II, 207
 Paul, Jean — I, 15, 219, 220, 274, 330, 347; II, 20, 21, 82, 398, 419, 470; III, 139, 144; IV, 153, 204, 327
 Paula, Vincenc de — V, 460
 Paullini, Franciscus — III, 233
 Paulus — V, 361

- Páumann, Antonín — II, 113, 311,
 312; III, 8, 20—23; IV, 361
 Pavel III. — II, 128
 Peabody — V, 41, 405
 Pecci — IV, 122
 Pecold — I, 226, 227
 Pečírka — II, 256
 Pěkný — I, 70; III, 388—390
 Pelikán — III, 355
 Pélissier (Pelíšek) — I, 239; IV,
 122
 Pellico — V, 430
 Penn — IV, 96
 Pergen — III, 310, 312
 Perikles — I, 265; V, 96
 Pešina — V, 108
 Pešina, Josef — II, 517
 Pešková, Eliška — IV, 329; V, 514
 Petěfi — II, 226, 524; V, 385
 Petr, biskup — II, 543
 Petr, redaktor — II, 561
 Petr Ukruťný — V, 96
 Petr Veliký — II, 295
 Petra — II, 209
 Petrarka — II, 271
 Petrinó, Alexander, baron — I, 58,
 59; III, 32
 Petrovna, Eudoxie Pavlovna — IV,
 376
 Petržilka — I, 201
 Petzold — II, 546, 547; IV, 217;
 V, 284
 Pfleger — III, 140
 Pfretschner, Norbert, dr. — I, 54,
 63
 Pick — IV, 254
 Pickert — II, 311, 377, 437, 540;
 III, 110, 129, 162, 166, 217; V,
 165
 Pichl — II, 163
 Pillersdorff, František, svob. p. —
 I, 59
 Pindaros — I, 220, 265; IV, 312
 Pinkas — I, 184, 207, 208; III, 365
 Piperger — IV, 446
 Pipin — III, 285
 Pirník — V, 148
 Písařovic — IV, 337
 Pisling, Theofil — I, 148, 149,
 171—173, 224, 274
 Písl — III, 223
 Pištěk — V, 181
 Pištěk, Antonín — II, 516
 Piřha — II, 330
 Pitou Ange — V, 360, 361
 Pitré, Giuseppe — IV, 166
 Pius II. (Eneáš Silvijs) — IV, 120
 Pius VI. — II, 324
 Pius IX. (Pio Nono) — II, 482;
 III, 83, 363, 364, 386; IV, 9, 85,
 101, 116—117, 119, 123, 124; V,
 359, 456
 Pivoda, František — III, 307, 416,
 417; IV, 142
 Plachý, Jiří — V, 358
 Plato — III, 185, 348
 Plener — I, 52; II, 189, 193, 194,
 196, 228, 439, 440, 546; III, 119;
 IV, 193, 395, 419
 Plinius — III, 25; IV, 292
 Plon-Plon, princ — IV, 375
 Plowden — III, 197
 Plutarchus — II, 448; III, 10, 25,
 126
 z Poděbrad, Hynek — V, 327
 Poděbrad, Jiří — III, 121; IV, 8,
 9, 50, 93, 267, 310; V, 49, 97,
 494
 Podlipský, Josef — II, 314—316
 Poduškoví — V, 237, 238
 Podzimek (Herbst) — IV, 211
 Pogius — V, 317, 318, 320
 Pohl — III, 46
 Pohl (Jan Václav) — II, 258
 Poinz — II, 177, 178, 179
 Pokorný, Rudolf — V, 40
 Polák, Zdirad — II, 491
 Pollach, Št. — III, 318; IV, 7
 Polowy, Leon — I, 58
 Pompilius, Numa — V, 287

- Poniatowski — II, 40
 Poma — I, 186
 Pompejus — III, 221; IV, 210
 Posidonius — II, 384
 Pospíšil, J. H. — I, 222
 Potocká, hraběnka — V, 59
 Potocki — III, 39, 41
 Pour — I, 211
 Prachenský — I, 52, 184
 Prachner — I, 84
 Pratobevera — III, 38
 Pražák, dr. — IV, 189, 195, 202
 Preisler — I, 257
 Preller — II, 11
 Presl — IV, 247
 Priessnitz — III, 405
 Primasovi — IV, 435; V, 512
 Princkodl — I, 214
 Procházka — II, 146; IV, 371
 Prokeš, hodinář — II, 14
 Prokeš, pěvec — III, 417
 Prokop, hostinský — IV, 345; V, 188
 Prokop Velký — IV, 347, 348; V, 150
 Prokúpek — V, 150
 Proudhon, Pierre Jos. — III, 66; IV, 288; V, 359
 Předák — III, 46
 Přemysl, Přemyslovci — I, 255; III, 94; IV, 79, 439; V, 270, 272
 Přemysl II. — viz P. Otakar II.
 Přerhof — I, 110; III, 8
 Pšross — I, 77, 195, 241, 264; II, 539; III, 8
 Ptolomaeus Philadelphos — V, 342
 Pückler-Muskau, kníže von — III, 86
 Puchmýr (Puchmajer) — I, 227; II, 137, 522; III, 184; IV, 380
 Pulda — III, 417; IV, 323, 324, 326
 Purkyně — I, 184, 207; II, 331; III, 114, 260, 397, 420; IV, 47; V, 54
 Püst — II, 362, 497
 Puškin — III, 241; IV, 380
 Pütz — I, 157
 Putzer, v. — I, 54
 Pygmalion — IV, 235; 380
 Pythagoras — II, 531
 Quadrat — II, 560
 Quido — III, 12
 Rabener — III, 371
 Radecký — I, 269; II, 126; V, 204
 Rademacher — II, 241
 Rady — I, 81
 Rafael — I, 351, 353, 471; IV, 91; V, 96, 354, 429
 Rachel — III, 81
 Rakoczi — III, 350
 Rákoš — IV, 323
 Rambousek — II, 516
 Ramler — III, 23
 Randa, dr. — IV, 449
 Ranisch — II, 108, 110
 Raudnitz, dr. — I, 143, 149; II, 536, 541, 542, 552; III, 67, 106, 130, 159, 217, 222, 277
 Raupach — IV, 208
 Rausch, J. W. — III, 14—16
 Rauscher — I, 357, 359; II, 327; III, 223
 Reclus — V, 469
 Rech — V, 148
 Rechberg, hr. — II, 467; IV, 192
 Rechner — V, 482
 Reichard — IV, 114
 Reineke — I, 75
 Reitler — II, 505
 Renan — I, 238; III, 310; IV, 304, 305
 Renard — III, 303
 Renat — III, 303; V, 332
 Renn — V, 13
 Renz — IV, 179
 Ressel — III, 260
 Ressel, von — II, 482

- Rettigová, Magdaléna Dobromila — V, 89
 Reuter, Fritz — III, 316
 Rhadamant — I, 301
 Riccabona, v. — I, 54
 Rieger, dr. — I, 51, 52, 53, 54, 61, 65, 71, 141, 164, 179, 184, 185, 188, 210, 211, 215, 216, 236; II, 229, 510, 517, 541; III, 18, 20, 21, 49, 117, 118, 142, 181, 316, 363, 367, 368, 381, 382, 392, 394, 395, 396, 407, 408, 430, 440, 448, 470; IV, 147, 195, 211, 212, 376, 388, 398, 401, 407, 431, 447, 450; V, 76, 95, 116, 218, 219, 475, 476
 Riehl — II, 277
 Ries, Adam — V, 89
 Richard, Abé — I, 157
 Richard III. — II, 249, III, 118
 Richardson, Samuel — IV, 288
 Richelieu — III, 240; V, 96
 Ristori — II, 18
 Roebuck — II, 221
 Rohan, kníže — I, 52
 Rochefort — II, 449; III, 74
 Rochechouard, vikomt z — IV, 384
 Rochleder — I, 108
 Rojek — I, 184
 Rokycana — V, 271, 331
 Rokytanský — III, 260, 420; IV, 398
 Roman — I, 169
 Romanelli — V, 354
 Roon — III, 124
 Rosa, Salvator — II, 407
 Rosegger — V, 135
 Rosenberkova — I, 130
 Rosenzweig — IV, 52
 Rossi — IV, 376
 Rossini — III, 135
 Rössler — I, 229
 Rošer — I, 169
 Rothberger — III, 228; V, 39
 Rothkirch, hrabě — II, 229
 Rothschild, Rothschildové — I, 259; III, 337, 412; IV, 127, 375; V, 156, 191
 Rothschild, Amšl — III, 412, 413
 Rothschild, Mojžiš — III, 412
 Rothschild, Nathan — III, 412
 Rothschild, Šalomoun — III, 412, 413
 Rott — I, 211
 Rott, V. J. — V, 219
 Rottmann — III, 130
 Roubíček — III, 442
 Rousseau (Théodore) — II, 48; III, 130
 Rubens — II, 407; V, 354
 Ruběš — II, 166; III, 471; IV, 217; V, 105, 155
 Rubinstein — IV, 376
 Rückert, Friedrich — II, 10, 191; III, 44, 358, 369; IV, 338
 Rudolf II. — II, 65; V, 300
 Rudolf, králevič — V, 294—297
 Ruffer — IV, 162
 Rumel — V, 143
 Ruppert, Ludvík — II, 515
 Rus — IV, 395
 Russ, dr. — IV, 182, 228, 426
 Russell, John — I, 37
 Rutsch — V, 40
 Růže, páni z — II, 65
 Růžička — IV, 223
 Ryger, Antonín, dr. — I, 63; II, 212
 Říha (Rziha) — II, 238, 432, 437, 438, 542
 Řehoř, papež — V, 378
 Řehoř XV. — III, 232
 Řehoř XVI. — IV, 117,
 Řehoř Veliký — III, 12
 Řezáč — I, 184
 Řivnova, Anna — II, 516
 Sabina, Karel — II, 517, 539; III, 114
 Sabini — III, 201

- Sahajdačný — IV, 74
 Sacher — III, 393
 Sacher-Masoch — III, 181, 182
 Sachs (berlínský) — I, 256, 257
 Sachs, Hans — III, 165
 Saint-Pierre, abbé de — III, 28,
 111
 Saleský, František — I, 205
 Sallmayer, Hermann — III, 163;
 IV, 121
 Salm, hrabě — I, 108, 110; II, 436
 Salvatori, Romolo — IV, 86
 Samen Hof — viz dr. Esperanto
 Samo — II, 553; IV, 79, 395
 Sandová, George — IV, 30; V, 89
 Sängerkunst ispahánský — I, 70
 Sanherib — I, 290
 Sanzio — II, 387
 Saphó — II, 139
 Saphir — I, 357; II, 50, 191; III,
 276
 Sarachová — IV, 269—270
 Sardou — I, 219, 271; II, 33; III,
 7, 175, 296; IV, 53, 375, 377,
 389, 437
 Sardanapal — II, 509
 Sarkandr — V, 420
 Sárközy — I, 72
 Sattler — IV, 446; V, 79
 Savage, Richard — I, 141
 Scott, Walter — II, 262
 Sealsfield (Postel), Karel — V, 359
 Seccatore, il (Pius VI.) — II, 324
 Sedláček — III, 174
 Seeling (Bernard Otto) — IV, 336;
 V, 474
 Seeling, Karel, JUDr. — IV, 161
 Seidl, J. — V, 9
 Seidl, (Václav) — II, 192
 S. (Seifert, Jakub) — IV, 155
 Sejšek — II, 173, 263
 Sekundus — IV, 451
 Sekyra — II, 334
 Selig — V, 156, 275
 Seligmann — II, 533
 Sembratowicz — IV, 191
 Semiramis — V, 107
 Senaballat — II, 543
 Seneka — II, 396; IV, 96
 Seni — V, 300
 Shakespeare, W. — I, 177, 179,
 234, 268, 269, 301, 302, 321; II,
 212, 373, 449, 522, 560; III,
 8, 62, 111, 134, 140, 234, 240,
 255, 281, 287, 335, 356, 364, 414,
 432; IV, 21, 47, 49, 51, 163, 164,
 258, 262, 359; V, 33, 82, 109,
 454, 455, 516
 Schäffle — III, 180, 182
 Scharf — II, 381
 Scharschmid — IV, 209
 Schefer — I, 349; III, 269, 397
 Schenk — II, 25
 Scherr — III, 258
 Schier — III, 277
 Schilder-Schuldner — IV, 104
 Schiller — I, 126, 175, 274, 335;
 II, 38, 46, 79, 142, 206, 213, 282,
 318, 339, 462, 519, 525; III, 31,
 67, 75, 113, 205, 242, 254, 271,
 330, 432, 459; IV, 48, 49, 153,
 199, 317, 339, 367; V, 113, 152,
 300, 390
 Schiller, Jan — II, 517
 Schimmelbusch, dr. — V, 410
 Schindler — I, 149
 Schlesinger, Livor — II, 516
 Schlesinger, Ludwig — II, 402,
 403, 405; III, 222
 Schleyer — V, 516, 517
 Schliemann — IV, 59, 60, 163
 Schlözer — II, 62
 Schmerling, Antonín, rytíř — I,
 52, 158, 177, 180, 208; II, 136,
 174, 189, 209, 212, 219, 221, 341,
 349, 399, 467, 554; III, 8, 172,
 173, 216—217, 229, 385; IV, 193
 Schmeykal, dr. — I, 78; II, 542;
 III, 217, 222, 223
 Schmidt — II, 538, 540

- Schmidt-Weissenfels — II, 409;
V, 41
- Schmiedebek — I, 217
- Schneider — III, 386
- Schneidrova — IV, 305
- Schöbel — IV, 382
- Schön, Bruno — III, 343—346
- Schönborn, Ervin — III, 310, 312
- Schönborn, Karel — III, 310, 312
- Schönbornové — V, 250
- Schopenhauer — II, 170; III, 348
- Schott — II, 282
- Schovánek — III, 229
- Schrenk — II, 394
- Schrott — II, 196, 431, 432, 433,
537
- Schubart — II, 362
- Schubert, dr. — I, 81
- Schultze, Vilém, dr. — V, 409
- Schulz (důstojník) — I, 92
- Schulz, Arnošt — II, 13
- Schulz, Ferdinand — III, 114, 331
- Schulz, Josef — III, 398, 399
- Schulz, Josef (špendlíkář) — II,
516
- Schulz, Wenzel — II, 240
- Schulze-Delitzsch — I, 297
- Schuselka — I, 171, 173
- Schütz — II, 532, 533, 550—552;
III, 67, 105, 119, 177, 179
- Schwarz, Berthold — III, 422
- Schwarz, dr. — III, 261
- Schwarzenberg, Schwarzenbergové
— I, 217; V, 357, 489
- Schwarzenberg, Bedřich, kníže —
II, 19; III, 383, 419, 462; IV, 7,
81, 119; V, 251
- Schwarzenberg, Felix — III, 181,
182
- Schwarzenberg, Karel, kníže —
III, 320; V, 480
- Schwarzová — IV, 56
- Schweinfurth, dr. — III, 471
- Sibley, Hiram — V, 405
- Siegllová, Angelika — I, 242
- Sigmund, Adolf — II, 517
- Silberstein, Adolf von — II, 536,
537, 432
- Silvestr — III, 360
- Skéne — IV, 202
- Sklenářová-Malá, Otýlie — II, 184,
186; III, 318, 432; IV, 33, 34,
136, 137; V, 55
- Skočdopole, dr. — II, 158, 159
- Skopalík — IV, 202
- Skopec, A., dr. — III, 363, 364,
407
- Skrejšovský, Franc — III, 418
- Skrejšovský, J. S. — I, 188; III,
18, 28, 132, 138—139, 418, 430,
433, 435, 442, 447, 448, 490, 491,
493, 494; IV, 16, 17, 20, 24, 26,
42, 147, 202, 255, 281
- S Kronáti — V, 489
- Skuherský, František Alois — I,
241
- Skuherský, Rudolf — I, 169, 199,
241—243, 264; II, 314
- Sládek — III, 114
- Sladkovský — I, 168, 184, 185, 187,
188, 189, 211, 214; II, 192, 307,
347; III, 117, 263, 363, 364, 396,
406, 418, 448; IV, 16, 240—243,
244—246, 247—251, 341, 395,
399; V, 94, 97, 160, 163
- Slavík — IV, 235
- Stowacki — III, 241
- Slukov — IV, 34
- Smetana, (Bedřich) — I, 254; II,
103, 114; III, 172, 270, 387, 408,
442, 447; IV, 11, 140, 142, 183,
206, 338; V, 97
- Smetana, Augustin — IV, 150, 151
- Smith — IV, 101, 102
- Smitson — V, 41
- Smolka, Frant., dr. — I, 51, 53,
59; IV, 199
- Sobieski — III, 335
- Sobotka, Primus — IV, 196; V,
380

- Sofokles — I, 265, 266; V, 49
 Sojka — I, 114, 193, 239, 274
 Sokrates — II, 182; III, 216; IV, 171, 311, 346; V, 49, 441
 Solón — I, 265; II, 231
 Sontagova, Henrietta — III, 472
 Souček — IV, 18
 Spagnoletto — II, 144
 Spinoza — V, 441
 Spontini — II, 561
 Springer — III, 112
 Srch — III, 383
 Stabrobates — V, 107
 Stadion, hrabě — IV, 63
 Staëlka — III, 259
 Stach, Václav — V, 156
 Stamm, dr. — II, 432
 Staněk (pismavedoucí) — I, 52, 199
 Staněk (obchodník) — IV, 404
 Stark, dr. — III, 255—256, 262
 Starzenski, hrabě — II, 71
 Staub — V, 40
 Steffek — I, 221; II, 31, 258, 259, 333, 335, 379, 381, 512; IV, 301
 Steffens, Peter — I, 63, 206; II, 195; III, 34
 Steffki — II, 118
 Steiner — V, 517
 Steinhauser — II, 84, 282
 Stengl, dr. — II, 432
 Sterne — II, 308
 Stifelius — V, 301, 363
 Stöger — IV, 390
 Storch — V, 40
 Storm — IV, 321
 Strádal, dr. — II, 463
 Strache — I, 210
 Strakatý, dr. — V, 99
 Straub — II, 352, 489
 Strauch, Antonín — V, 160
 Strauss — I, 194; II, 225, 379; V, 375
 Streeruwitz — II, 439
 Streit, baron — IV, 20
 Streitenfels — IV, 57
 Stremayer — IV, 192, 202
 Stricker — I, 122
 Struve, Bedřich — V, 359
 Strossmayer — II, 399
 Strudelwitz, baron — IV, 82
 Studnička — III, 109
 Stuchlý — I, 158
 Stulc, Jiří — V, 40, 41
 Stüssi — V, 318
 Stuwér — I, 305
 Succi — V, 210
 Sudek — II, 522; III, 106
 Sue, Eugen — I, 66, 282; II, 131; III, 255
 Suetonius — IV, 182
 Suñer, Francisco y Capdevilla — III, 270
 Süß, Eduard, dr. — IV, 208
 Svátek, dr. — III, 363
 Svátek, Josef — I, 149; II, 531
 Svatopluk — IV, 60
 Světlá, Karolína — I, 136
 Svoboda — IV, 223, 224
 Svoboda (hud. skladatel) — V, 256
 Svoboda, Josef — V, 160
 Svoboda, Karel — III, 100
 Svoboda-Navarovský — IV, 370
 Swedenborg — I, 272
 Sychra — V, 140, 142
 Sýkora — II, 331
 Syřinková, Kačenka — V, 31
 Šafařík (Pavel Josef) — I, 298, 309; II, 513, 522; III, 180; IV, 453
 Šafařík (Vojtěch) — IV, 218
 Šalamoun — I, 122, 268; III, 11, 40, 457; IV, 126, 175; V, 508
 Šálkovi — V, 238
 Šamberk — II, 298, 338, 485; III, 126, 128; IV, 323, 324, 326
 Šáry — I, 72, 85, 184; IV, 411
 Šatomilová — III, 443
 Šebesta — I, 204
 Šebesta — II, 331
 Šebesta (Vojtěch) — III, 124, 417

- Šebor, Karel — II, 320
 Šembera — II, 9, 229, 502, 526;
 IV, 55
 Šifer — I, 228
 Šilling — III, 324
 Šimáček, Frant., (Š.) — II, 175,
 176; III, 8, 363; V, 160
 Šimanovský — II, 150
 Šimeček, Frant. — V, 160
 Škarda — III, 363, 406
 Škoda — III, 260, 420; IV, 398
 Šlik — III, 423
 Šlimůnek, Václav — IV, 60
 Škroup — II, 147; IV, 11, 12
 Šmejkal, dr. — IV, 395, 431, 432
 Šmok — I, 279
 Šnobzok — I, 210
 Šorš — II, 490
 Špaček, Antonín — II, 517
 Špatný — III, 383
 Špéci — IV, 122
 Šperkorádová — III, 443
 Špinkovi — III, 225—226
 Špulák — II, 305
 Špun — II, 261
 Štajgroví — IV, 435; V, 512
 Štátný, Alfons — III, 269—275
 Štěch, Václav — II, 517
 Štěpán — III, 12
 Štěpánek — II, 501
 Štírek — II, 255
 Štítňý — II, 285; V, 331
 Štolba, (František) — IV, 218
 Štolba, Josef — III, 133
 Štrauch (Strauch), Antonín — IV,
 235; V, 160
 Štrobach, Ludvík — II, 517
 Štulc, Václav — II, 158, 159, 207,
 208, 482; III, 329, 341, 342; IV,
 255, 444
 Štúr — I, 118
 Šubert, Karel — V, 160
 Šumavský — I, 223
 Švamberkové — V, 488
 Švanda, Pavel — V, 513
 Švec — V, 80
 Švertásek — I, 286; II, 105, 284;
 III, 82
 Taaffe, hrabě — II, 439, 440; IV,
 190, 191, 193, 195, 202, 280, 300,
 385, 419; V, 38, 131, 258, 450,
 481
 Tacitus — IV, 58, 183, 313
 Taglionca — IV, 310
 Talleyrand — III, 51; V, 230
 Talma — III, 81
 Tamberlík — IV, 375, 376
 Tanner — V, 210
 Tarczanowski — I, 58
 Tasso, Torquato — V, 430
 Tašek — I, 214
 Tausenau (Karfiol) — III, 155
 Taxis, kníže — I, 143
 Taylor — IV, 184, 288
 Tearydas — III, 25
 Tedesco — II, 536, 537, 540; III,
 108, 109, 129, 217, 277, 283
 Tegnér — IV, 56
 Tekeli — III, 350
 Tell, Vilém — II, 82, 406, 464;
 III, 137, 174, 304; IV, 204
 Teller — II, 516
 Teller, Markus — II, 526, 533,
 546, 550
 Tempský — I, 81
 Tennyson — III, 325
 Terenc — I, 121
 Terezie — IV, 349
 Tháles — I, 209
 Thayer, Nataniel — V, 405
 Thebova (Eugenie) — III, 77
 Themis — III, 304
 Themistokles — III, 231
 Theophrastus — IV, 451
 Theresie, Marie — I, 103, 104
 Thibaut — II, 328; V, 107
 Thiers — II, 30, 256; III, 335, 336
 IV, 199
 Thomayer, dr. — IV, 277

- Thomayer — V, 514
 Thomé — II, 15, 500
 Thomson — III, 131; V, 441
 Thorwaldsen — IV, 55, 64
 Thrasymedes — II, 448
 Thun, Bedřich — II, 197, 210;
 III, 310, 312
 Thun, František — III, 310, 329
 Thun, Ladislav — III, 383
 Thun, Leopold — III, 383
 Thun, Lev (Leo) — I, 184; II, 19,
 197, 229, 391, 526; III, 389; IV,
 8, 193
 Tiberius — III, 71
 Tiburcius — I, 217
 Tieck — V, 391
 Tiedge — III, 226
 Tichý, Al. — II, 156
 Tichý, Václav — II, 517
 Tilšer — III, 419; V, 263, 266, 480
 Tinti — IV, 188
 Tischbein — II, 336
 Tisza, Koloman — IV, 106
 Tizian — III, 471; V, 14
 Tollmann — III, 362; IV, 369,
 371, 372
 Toman — III, 406
 Toman, Vavřinec, dr. — I, 56
 Tomáš, ovcák — IV, 113, 226, 227
 Tomáš, fotograf — V, 319
 Tomáš ab Aquino — V, 458
 Tomášek, dr. — V, 519
 Tomek, Václav Vladivoj — I, 161;
 II, 189; III, 461; V, 92, 108,
 109, III, 307, 417
 Tomíček — II, 449; III, 157
 Tomlinson, August — I, 247 až
 248
 Tonner — I, 184; III, 418; IV,
 155
 Tenkler — III, 383
 Trochu — III, 74
 Trojan, J. — IV, 113
 Trojan, mlynář — III, 418
 Trojan, Pravoslav, dr. — I, 205,
 214; III, 363, 364, 406, 415, 418;
 IV, 195, 401
 Trautmansdorff — IV, 193
 Tůma — III, 65, 331
 Turanský, Marcel — II, 517
 Turbot — IV, 389
 Turinský — I, 152; IV, 380
 Turnovský — IV, 375
 Tuvora — II, 24
 Twain, Mark — IV, 32, 375, 376
 Tyl — III, 410; IV, 65, 247; V, 28,
 89, 476
 Tyrš, Mir., dr. — I, 138; III, 114,
 482; V, 160, 163
 Tyrtaeus — II, 32

 Uhl, Friedrich — II, 37
 Uhland — I, 130; III, 123; V, 104
 Uchatzy — II, 432
 Ullmann — III, 398
 Uman, František — V, 160
 Urban, švec — IV, 379—382
 Urban VI. — V, 288
 Urbánek, F. A. — III, 381; IV,
 409, 422
 Urbino, Rafaele — V, 429

 Václav — III, 387; V, 417, 420
 Vacquerie — V, 428
 Vačler, Amadeus — IV, 218
 Vačlerová, Irena — IV, 218
 Valdek, Rudolf — III, 126
 Valdštýn, Valdštýnové — II, 299;
 IV, 358; V, 300
 Valdštýn, Arnošt, hrabě — III, 319
 Valečka — IV, 422
 Vanda — V, 272
 Vaněk, Karel — IV, 357, 360
 Vanka — II, 516
 Vaňka (Waňka), dr. — I, 206, 211,
 216, 264; III, 121
 Vašíček — I, 203
 Vávra, František — II, 517
 Vávra, Vincenc — II, 189; III, 320,
 331, 419, 460; V, 160

- Vecko — I, 304; III, 124
 Véfour — II, 48, 49
 Veit — V, 256
 Vejrostek — II, 388, 389
 Veleslavín — IV, 458; V, 331
 Verdi — II, 561; IV, 460; V, 357
 Veresčagin — IV, 365
 Veronese, Pavel — V, 96
 Vesecký — I, 253
 Vesecký, Walburg — I, 259
 Veselý — IV, 223
 Veselý — V, 258
 Veselý (z Josefova) — II, 253
 Veselý, Hubert, dr. — III, 363
 Vespucci, Amerigo — III, 302
 Věšín — V, 474
 Veverkové, bratřenci — IV, 439 až 441
 Viktor Emanuel — I, 147; II, 30, 334; III, 89
 Vilém IV., Bedřich — V, 40
 Vilém, císař a král — III, 88, 118, 124, 129, 188, 333, 335
 Vilém Orel — III, 97, 98
 Vilímek — I, 87; II, 189; III, 173; V, 473
 Vinařický — II, 155, 157, 158 až 159, 180
 Vincent — III, 166
 Vinci, Leonardo da — II, 527, 528
 Vincke — I, 39
 Virgil — II, 276
 Virchov — V, 341
 Virlovi — V, 238
 Vismamitra — V, 485
 Vitali — I, 286
 Vitalka — III, 146
 Vitásek, Jan — V, 359
 Vitellius — V, 430
 Vladislav I. — II, 471
 Vlach — III, 85
 Vlajkovič — IV, 10
 Vlček, Václav — V, 359
 Vnislav — IV, 79
 Vocel, J. Erazim — I, 161; III, 158, 161; IV, 347; V, 491
 Vočadlo — IV, 274
 Vodka — V, 422
 Vogelweide, Walther von der — II, 433
 Vogt, Karel — III, 113, 260
 Vojen — IV, 79
 Vojtíšek, Josef — III, 444
 Vokůrka — III, 367
 Volger — I, 122
 Voltaire — I, 331; II, 212; III, 136, 356, 382; V, 95, 518
 Vondra — IV, 261
 Vondráček — V, 459
 Vondráček (V. chasa) — I, 339
 Votočkovi — V, 258
 Votýpka — IV, 355
 Vrabec — III, 408
 Vratislav — II, 331
 Vratislav, hrabě — I, 177
 Vratislav, Josef — I, 58
 Vrchlický — IV, 235, 312; V, 7, 210
 Vrtbové — V, 488
 Vyskočil, František — V, 147, 148, 150
 Wagner — I, 101
 Wagner (obchodník) — IV, 254; V, 44
 Wagner (Richard) — I, 154; III, 135; IV, 183
 Wachenhusen — II, 80, 267
 Wachsmann — V, 58
 Wachsmuth — II, 406
 Wachtl — II, 469
 Waidele (Wajdele) — I, 204, 207
 Waiblingen — III, 220
 Waldau, Alfred — V, 418
 Waldek — V, 44
 Wallis — I, 102, 104
 Waltonová, Marie — V, 470
 Wanderer — II, 132
 Wanka — 181, 182

OBSAH

1884:

Byl první máj. ...	7
Vždycky, když svlíknu zase kožich, ...	11
„Nové padesátky rakouské...“	16
Navrhoval jsem to už před lety, ...	21
„Z ovocné burzy pražské“ ...	26
Kdybych psal dnes o něčem jiném...	31
Čteme v novinách z Klámestorpu...	35
Stýská se mi — ...	39
Kdybych se chtěl stát otcem, ...	44
Milý andělíčku strážce můj, ...	48
Podzim je zde:...	52
Snad nebylo v Praze jediného člověka,...	57
Zdali prý můžeme mítí...	61
Zdalipak ta biblická služka ...	65
Od včerejšího rána již tihne...	71
Básník Björnson nazval...	76

1885:

Fi! — a tomu se říká v Praze „silvestr“! ...	80
Už kdyby bylo po masopustě — ...	85
Výborná to byla myšlénka, ...	89
Vlahé jaro už dýše rovinami, ...	94
Povídám, že se teď v Čechách píše...	99
Nastala volební doba...	104
Vidíte — mohl bych teď napsat:...	108
Tedy už honem jen volte — ...	112
Od minulé neděle je po chladu, ...	116
Před několika nedělemi zavděčil jsem se...	120
Že prý abych mu ty Amerikány hodně dobře popsal, ...	125
Jakož jsem to všechno o tom parnu a té žízni řekl...	129
Pomalu — pomaloloučku zdvím zase hlavu...	133
Nemohu teprve pronést zbytečnou otázku, ...	138
Nebyl jsem na Střeleckém ostrově, ...	142
Někdy už od března opakuje se...	147
Vím, že spanilé čtenáře moje nezajímá...	151

1886:

25 let od založení Národních listů. ...	155
Hřbitůvek Národních listů	160
Prohlašuju tímto veřejně...	165
Slovíčko o služkách	169
Rozepisuju: třetího. ...	178
Svatý Jene! ...	183
Že prý, když pánbůh na nás se jarně usmívá, ...	188
Velevážená čtenářka a skoro stejně vážený čtenář...	193
„Poslouchej — chtěl bych být Apollo belvedérský!“ ...	198
Kdybych řekl, ...	202
Vidím, jak oko tvé dychtivostí plane, ...	207

1887:

To je snad chyba, ...	212
Vlastně je teď líp nepsat...	217
Kdo by náhodou nevěděl, ...	222
Nono — jenom si hned nezoufat! ...	226
Člověk trnel ...	231
Někdy rozkvétá v mém srdci...	236
„Čertví co to je,“ praví...	241
Nemám štěstí. ...	246
Musím tedy také už oznámit, ...	252
Teď nás takhle pustit na nepřitele...	258
Trochu, trošičku jsem se tedy přece jednou zase potěšil. ...	263
S onou nepředložeností, která označuje novinářstvo...	267
Já nejsem prorok. ...	272

1888:

Jako když neodbytná melodie člověku sedí na mozku, ...	276
Domnívám se, že je mou povinností, ...	281
Kdybyste vyšli z Prahy...	286

1889:

Už jsem měl strachy. ...	290
Byl to zvláštní dojem, ...	294
Napsal jsem to dátum...	298
Což o to, bylo by to hezké, ...	302
Něco dnes zbytečného, protože opravdového — ...	306
Už je ta zima věru nekonečná! ...	311
Boulanger utek. ...	317

I nestojí to praprazanic...	322
Je po pražských slavnostech jarních: ...	326
Vydám teď nejspíš mapu. ...	330
Jsem mrzut. ...	335
Je to ode mne prohnálost — ...	339
Brrrr — listopad! ...	344
Listek. ...	348
Tedy — návrh 269: ...	353
Jak známo, baví se lidstvo...	357
Píšu již: Přešel 6. prosinec, ...	362

1890:

Bože všemohoucí, — vždyť jsem to povídal! ...	366
Byl to leden! ...	370
Ach — kdyby čtenář dovolil, ...	374
„Pozdrav pánbůh!“ ...	378
Předevčírem odpoledne, o 4 hod. 30 minut, ...	383
Holčičky, a zvláště vy, ...	388
Konečně! Čtyřicet dní se postit — ...	393
Už to praská! ...	398
Dne 16. dubna t. r., ...	403
„Proslulý“ svými proroctvími dr. Falb...	408
„Byl první máj...“ ...	412
Nevím věru, jakže dnes začít! ...	416
Svatojanský jazyk hyne. ...	422
Teď skutečně snad už ani není možno...	428
Když 1. května l. r. „dělnické bataillony“ vřadovaly se...	433
Když teď podzimní vítr hraje...	438
Chmury nad námi...	443

1891:

Pozoruju, že čtenářovi...	448
Biskup v Chestru je znamenitý řečník...	453
Jedna, druhá, třetí — ...	457
Kéž jsem s dnešním psaním už hotov!...	462
„Zdalipak byste věřil, ...“	467
„Něco bych za to dal, ...“	471
Mně se ty volby nelíbily. ...	476
Sděluju čtenářům...	480
Minulou středu stál na tomto místě...	485
Nové orientační tabulky...	490
Teď, když už nebe usmívá se...	495
Kloním se svému ostrovtipu. ...	500

Otázka: Které jest desatero přikázání výstavních? ...	505
Už jsme v ní, ...	510
Tatíčku svatý Jene, ...	515
Navštívil jsem tedy...	521
Ediční poznámka	527
Vysvětlivky	529
Aleš Haman: Nerudovy fejetony z let osmdesátých	597
Jmenný rejstřík ke svazkům Česká společnost I — V	607

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY JANA NERUDY

Svazek dvacátý pátý

ČESKÁ SPOLEČNOST

V

*Svazek připravil František Stýblo
Doslov napsal Aleš Haman
Graficky upravil František Muzika*

*Spisy Jana Nerudy řídí Ústav pro českou literaturu Česko-
slovenské akademie věd. Hlavní redaktor Jan Mukařovský.
Redakční rada: Aleš Haman, Miloš Pohorský, Rudolf
Skřelec, Felix Vodíčka.*

Výkonní redaktoři Aleš Haman a Jarmila Vlčková

Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění,
n. p., jako svou 2693. publikaci v redakci krásné literatury.
Praha 1971. Odpovědný redaktor Svatopluk Horečka.

Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, n. p. 35,00 autor-
ských archů, 35,68 vydavatelských archů. 601 22 865.
Vydání první. Náklad 1000 výtisků.

01 - 029 - 71
13/11 Vázané 28 Kčs

KNIHOVNA KLASIKŮ

